

8/1906

TÖRTÉNELMI TÁR.

—
KIADJA

A M. TUD. AKADÉMIA TÖRTÉNELMI BIZOTTSÁGÁNAK

HOZZÁJÁRULÁSÁVAL

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT.

—
SZERKESZTI

DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

—
ÚJ FOLYAM VI.

==== 1905-diki ÉVFOLYAM. ====

BUDAPEST.

A MAGYAR TÖRTÉNELMI TÁRSULAT TULAJDONA.

1905.

M. N. MUZEUM

Levéltári Osztálya

Cs. Sándor Imre

gyűjteménye

1984. év 40. szám.

TARTALOM.

	Lap
Nagy Lajos király és Erzsébet anyakirályné kiadatlan levelei VI. Kelemen pápához 1346—1347. Közli: <i>Fraknoi Vilmos</i>	1
Veszprém városának történetei (Veszprémi krónika). Közli: <i>Thury Etele</i>	13
Egy 1526 előtti ismeretlen kéziratot formulás könyv. Befejező közlemény. Közli: <i>Dr. Iványi Béla</i>	33
Ujabb adalékok az Árpád-kori megyei tisztviselők ismeretéhez. I—II. közlemény. Közli: <i>Dr. Wertner Mór</i>	43, 164
Pozsony vármegye jegyzőkönyvei az 1650—1657. és 1665—1671. évekből. I—II. közlemény. Közli: <i>Dr. Áldásy Antal</i>	62, 233
Somlyai Báthory András levelei Nádasdy Tamáshoz 1549—1559. I—II Közli: <i>Dr. Komáromy András</i>	88, 223
Francia levelek és jelentések a Rákóczi emigratio történetéből I—II. Közli: <i>Dr. Angyal Dávid</i>	112, 185
II. Lajos király három levele Brandenburgi Kázmérhoz. Közli: <i>Dr. Pekár Károly</i>	159
Kevendi Székely Jakab végrendelete és stajerországi birtokszerményei. Közli: <i>Kluch János</i>	257
Adalékok az 1514. évi pórlázadáshoz és a mohácsi vészhez. Közli: <i>Kluch János</i>	272
Szilágyi Nagy Péter végrendelete 1577-ből. Közli: <i>K. A.</i>	279
Péchy Simon három levele. Közli: <i>Dr. Vass Miklós</i>	288
I. Miksa császár három magyar vonatkozású levele. Közli: <i>Dr. Pekár Károly</i>	295
Három levél Megyery Imréhez. Közli: <i>Takács Gedeon</i>	307
Regesták a római és pármái levéltárakból. Közli: <i>Dr. Kollányi Ferencz</i>	311
Adatok a szepességi reformatio történetéhez. Közli: <i>Thury Etele</i>	377
Két német alchymista Selmezbányán 1585—1586 évben I—II. Közli: <i>Richter Ede</i>	418, 553
Adatok Kemény János életéhez 1634—1660. Közli: <i>Dr. Magyar Károly</i>	469
Lónyai Zsigmond levelei Eszterházy Miklós nádorhoz. Közli: <i>Dr. Merényi Lajos</i>	498
Frangepán Ferencz levelei Nádasdy Tamáshoz. Közli: <i>Maróthi Rezső</i>	535
Adatok Berényi Görgy erdélyországi követjárása történetéhez. Közli: <i>Komáromy András</i>	540
Az Óvárhoz tartozó városok és falvakban lévő bírák rendtartása 1635-ből. Közli: <i>Thury Etele</i>	572
Az 1599. évi Barsvármegyei tatárjárás. Közli: <i>Matunák Mihály</i>	590

VEGYES KÖZLÉSEK.

	Lap
Schlözer Ágoston Lajos levele Hell Miksához. Közli: <i>Mencsik Ferdinánd</i>	143
A selmeczbányai levéltár legrégebbi czéhlevele 1487-ből. Közli: <i>Richter Ede</i>	147
A budai török őrség lázadása 1590-ben. Közli: <i>Jurkovich Emil</i>	150
A semptei vár felszerelése 1639-ben. Közli: <i>Dr. Merényi L.</i>	152
Kassa város levéltárából. Közli: <i>Kemény Lajos</i>	157
Adatok Dobó István életéhez. Közli: <i>Dr. Kármay Ödön</i>	434
József nádor körútja Szepességben 1806-ban. Közli: <i>Berzeviczy Egyed</i>	446
Bél Mátyás három levele. Közli: <i>Keller Imre</i>	457
Palota vár kapitányának Thury Benedeknek szóló utasítás 1567-ből. Közli: <i>Dr. Kármay Ödön</i>	459
Perneszy Pál titkos megbízása a szigetvári kincstári jövedelmek megvizsgálására 1564-ben. Közli: <i>Dr. Kármay Ö.</i>	461
Adatok Kassa történetéhez. Közli: <i>Dr. Kármay Ö.</i>	463
<i>Név- és tárgymutató. Összeállította: Maróthy Rezső</i>	601

NAGY LAJOS KIRÁLY ÉS
ERZSÉBET ANYAKIRÁLYNÉ KIADATLAN
LEVELEI VI. KELEMEN PÁPÁHOZ.

1346—1347.

Az 1899-ik év tavaszán »Magyarország egyházi és politikai összeköttetései a római szent-székkal« című munkám azon részén dolgozván, a mely Nagy Lajos király uralkodásának nagyjelentőségű eseményeit tárgyalja, a vatikáni levéltárban a pápák által a királyhoz intézett levelek hosszú sorozatát találtam; de egyetlenegyvet sem azokból, a miket a királytól a pápák kaptak. Az a sejtélem, hogy Avignonban, a pápák akkori székhelyén talán, ha nem is eredetiben, legalább másolatban fennmaradtak ilyen iratok, arra készítetted, hogy oda utazzam. Schönherr Gyula dr., akkor a római magyar történeti intézet tagja, szíves volt kísérni.

Útközben megállapodtunk Marseilleben, a hol a Bouche-de-Rhone departementnak (melyhez Avignon is tartozik) levéltára őriztetik.

Itt, nem csekély öröömre, nyolcz levélre akadtam, a melyeket Lajos király és anyja Erzsébet királyné VI. Kelemen pápához intéztek.

XIV. századbeli kéz által írt másolatokat tartalmazó három papírfüzet tartotta fenn azokat. Registre 176. B. num. 17., num. 56. és num. 61. a jelzetük.

Mindezek a levelek Endre királyfi nápolyi katasztrófájára vonatkoznak, és jelentőségüket fokozza az a körülmény, hogy hangjuk és stíljük tanúsága szerint nem az udvari kancellária fogalmazványai, hanem a király és a királyné saját fogalmazványaik.

Egy részöket magyar fordításban közöltem fentebb jelezett munkám II. kötetében, mely Budapesten 1902-ben látott napvilágot.

Az eredeti szöveget késtem közzétenni; mert azzal a

tervvel foglalkoztam, hogy Nagy Lajos király összes diplomáciai leveleit egybegyűjtöm és közzéteszem. Erről a tervről, mint sok másról, — sajnos — le kell mondanom.

Ennek következtében középkori diplomáciai történetünk ezen nevezetes emlékeit nincs jogom a történettudománytól többé elvonnom.

Budapest, 1904. október 20-ikán.

FRANKÓI VILMOS.

I.

1346. január 15.

Lajos király VI. Kelemen pápához.

Sanctissimo in Christo patri domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici, domino et patri suo plurimum honorando Ludovicus Dei gracia rex Ungarie pedum oscula beatorum.

Sanctissime pater. Recordari dignemini, quod, sanctissima Romana ecclesia annuente et papali clemencia dispensante, dominus Carolus, genitor meus, Hungarie et Robertus Jerusalem et Sicilie regnorum reges, ductis in consideracionem utilitatibus, que regno Sicilie provenire possent, inter filios ipsius Caroli regis Hungarie et filias Caroli ducis Calabrie, neptes ejusdem regis Roberti, multo tempore missis pluribus ambaxiatoribus solemnibus (matrimonium), tractaverint; demum ad hoc fuit eventum, quod idem dominus rex genitor meus, dominum Andream, secundogenitum suum, germanum meum carissimum, in Siciliam transduxerat; et ibi sponsalia germani mei cum Johanna, primogenita dicti ducis Calabrie, publice, in facie ecclesie, fuerunt contracta. tali condicione: ut si idem Andreas et Johanna morentur, tunc alter filiorum ipsius regis Hungarie, quem idem rex eligeret, in Siciliam transmittendum, Mariam, germanam ipsius Johanne duceret in uxorem.

Dignatur eciam vestra papalis clemencia recordari, quod ipsis dominis Carolo et Roberto regibus pie memorie de medio, Domino volente, sublatis, et matrimoniali copula inter eosdem germanum meum et Johannam, de spontanea voluntate eiusdem Johanne, consummata, vos pater sanctissime, ad meas frequentes postulaciones ipsum dominum Andream Sicilie regem, germanum meum, coronare et regali corona insignire spoondistis, et ipsa coronacio in terminos et annos extitit prorogata. Et cum tandem vestra benignitas apostolica coronacionem ipsam fieri annuisset, et littere bullate jam date, ac auctoritatem coro-

nandi habentes deputati fuissent, propter ipsam coronam, illi qui coronam eandem subripere conati sunt et conantur, dictum regem germanum meum, digne memorie, turpissima morte et mundo prius inaudita, interfecerunt; per quod tota parentela mea, per gyrum et distensionem tocius Christianitatis diffusa, una mecum, opprobrium recepit perhennaliter ignominiosum. De cuius quidem mortis eventu formidabar, et formidans pluries scripsi et proposui vestre beatitudini ipsam mortem eventuram; et ista turpissima mors germani mei evenit sub spe et speramine vestre sanctitatis.

Vobis igitur beatissime et clementissime pater, qui verus Christi in coelo presidentis estis, divina favente clemencia, vicarius in terris, supplico humiliter et devocione filiali, quatenus intuitum cordis, mentis et animi vestri clemenciali pietate ad hoc dirigatis et flectatis. ut de hoc crimine lese majestatis fiat vindicta, secundum sui quantitatem; et interemptores germani mei ac ejus cruore maculati omni jure suo in regno Sicilie et ejus pertinenciis sint privati.

Et isti interemptores germani mei sunt dicta Johanna viricida, quondam contoralis ipsius germani mei; et domina Maria, soror ejusdem Johanne; Robertus princeps Tarenti et germani ejusdem; Carolus dux Duracii et germani ejusdem; et alii omnes, qui coronam ipsius regni Sicilie querebant et querunt subreptione.

Cum igitur apostolice beatitudini constat evidenter, quod ego sum primogenitus primogeniti, de domo Sicilie oriundus, ea propter vice iterata clementissime et sublimissime sanctitati vestre supplico devotissime ac humilitate filiali, sicut plus possum, quatenus me amaritatum respirare et cor meum turbatum clemenciali pietate velitis (*sic*) per hoc, ut ipsum regnum Sicilie, cum pertinenciis suis, quod in manus sanctitatis vestre devenit, absolute mihi et domino Stephano duci, germano meo, de benignitate et liberalitate apostolica dare nunc et locare dignemini eo modo, prout domini reges predecessores mei ipsum tenuerunt, ut a sanctissima matre Romana ecclesia idem regnum recognoscam et censum dein et servicia faciam, sicut priores reges, et maiora de eodem.

Datum in Wysegrad die XV. mensis Januarii.

Az írat éln: Copia litterarum missarum domino pape pro rege Ungarie, tangencia reginam et regnum Sicilie.

•

A pápa 1346 márczius 14-ikén kelt válasziratában a királyi levél kivonatát ilyen módon adja:

»Diversa celsitudinis tue . . . litteras. per . . . ambaxa-

tores tuos, nobis . . . presentatas, recepimus, infrascripta, petitiones seu supplicationes continentes; videlicet, quod de nephanda morte clare memorie Andree regis Sicilie, germani tui, cuius coronacionem, per nos eidem concessam, in terminos et annos fuisse per nos in eisdem litteris tuis asseris prorogatam, cum per illos coronam eandem conati sunt surripere et conantur, fuerat nequissime in tuam et parentele tue ignominiam perpetuam perpetrata, faceremus, ut tuis verbis utamur, vindictam, secundum patrati sceleris quantitatem; et, cum interemptores germani tui predicti, quos nominas, sint omni iure regni Sicilie et pertinenciarum eiusdem privati, tibi, tanquam primogenito ex primogenito domus regni Sicilie originaliter descendenti, in solacium et consolacionem tui, regnum predictum Sicilie cum pertinenciis suis, quod ad manus nostras, occasione perpetrati predicti sceleris asseris pervenisse, et dilecto filio nobili viro Stephano duci, germano tuo de liberalitate apostolica dare et locare, modis et condicionibus, quibus consueverunt tenere predecessores tui reges Sicilie, dignaremur . . . « Mindezt a fentebbi levél csakugyan tartalmazza. Ellenben nem találjuk föl benne azt, a mire a pápa a következőkben utal: »Mirari cogimur, quod celsitudo regia . . . Talayrandum . . . cardinalem de scelerata nece germani tui conscium, litterarum predictarum serie descripsisti.»

(Theiner, I. 708., 710.)

II.

1346. január 15.

Lajos király VI. Kelemen pápához.

Sanctissimo in Christo patri domino domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici, domino et patri suo plurimum honorando, Ludovicus Dei gracia rex Ungarie pedum oscula beatorum.

Sanctissime et clementissime pater. Audivi, ut Robertus princeps Tharenti et Johanna viricida, quondam conthoralis domini Andree regis Sicilie, germani mei pie memorie, supplicarent apostolice sanctitati, super dispensacione, ut mutuo invicem matrimonialiter copulari, et sponsalia inter se possent consummare. Super quo apostolicam beatitudinem vestram attentissima et humillima devocione filiali peto, deprecor et exoro, quatenus dispensare non velitis, et apostolica sedes dispensare non dignetur super eo, ut ipsa Johanna viricida cum ipso principe Tharenti vel altero de domo Sicilie, aut quoquam de mundo, sponsalia consummare et matrimonialiter copulari possit; nam si cum ipsa dispensaretis et eam maritali ac legitimari permitteretis, tunc turpissima mors germani mei

renovaretur, et eos pater sanctissime contra omnia illa, que mediantibus litteris vestris domine regine genitrici mee, mihi et domino Stephano duci, germano meo, per ambaxiatores meos, destinatis.¹⁾ graciosè promisistis, faceretis. Ipsa Johanne est viricida. jure suo et honore privata, et ei fiat secundum demerita sue pravitatis.

Datum in Wysegrad die XV. mensis Januarii.

*

A pápa 1346 márczius 14-én kelt válasziratában a királyi levél kivonatát ilyen módon adja:

»Cum ad tuam audienciam pervenisset. quod Robertus princeps Tarenti et Johanna regina Sicilie nobis supplicare curasset, quod super sponsaliis et matrimonio inter eos ad invicem contrahendis nos dispensare de apostolica benignitate dignaremur; tu fili carissime considerans, ut scribis, quod ex dispensacione huiusmodi dolor de morte crudelissima dicti germani tui in te haberet acerbius renovari: supplicabas devocius, ut quod ipsa Johanna cum prefato principe Tarenti, vel altero de domo Sicilie, aut quovis alio matrimonialiter valeat copulari, nullatenus, prout tibi et dicto Stephano ac . . . genitrici tue, per litteras nostras, per ambaxiatores tuos transmissas, graciosè nos promisisse asseris, dignaremur.«²⁾

(Theiner, I. 708.)

III.

1346. január 15.

Lajos király VI. Kelemen pápához.

Sanctissimo in Christo patri domino Clementi divina providencia sacrosancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici, domino et patri suo plurimum honorando, Ludovicus Dei gracia rex Ungarie pedum oscula beatorum.

Sanctissime et clementissime pater. Litteras sublimitates vestre per ambaxiatores meos mihi missas,³⁾ humilitate filiali recepi et devotissime eorum tenorem intellexi. quo plenius

¹⁾ Az 1345. szeptember 29-ikén kelt leveleket érti. Theiner, I. 687., 8.

²⁾ Ezen utóbbi pontra vonatkozólag a pápa azt írja, hogy ilyen ígéretet nem tett. »Super dispensacione . . . nihil tibi scripsisse reperimus.« A pápa Lajos király levelét félreértette. A király nem hivatkozik a pápának a dispensatió tárgyában tett ígéretére; hanem azt akarja mondani, hogy a pápa megadván a dispensatiót, összeütközésbe jönné 1345 szeptember 29-ikén kelt levelében foglalt azon biztosításával, hogy a merénylet nem fog büntetlenül maradni. (Theiner, I. 687.)

³⁾ Az 1345 szeptember 29-ikén kelt levelet közli: Theiner, I. 687.

intellecto, super eo quod de scelere flagicioso et scleratissimo flagicio mortis in personam clare memorie Andree regis Sicilie germani mei, a filiis Belial, prodicionis et iniquitatis alumpnis. nequiter et proditorie perpetrato, in visceribus caritatis compatimini, et dolorum meorum participes efficimini in hac parte, consolacionemque mihi nunciastis in eo, quod istud scleratissimum flagicium turpissime mortis germani mei non remanebit procul dubio, quantum ad vos et ecclesiam pertinuerit. impunitum, regracior sanctitati apostolice, prostratus ad terram, sicut plus possum. Firmam spem in hoc gero, et perfecte credo, quod vos beatissime et clementissime pater ea omnia, que in litteris vestris domine regine, genitrici mee,¹⁾ mihi et domino Stefano duci,²⁾ germano meo, destinatis, graciose promissistis, finem prouducat ad optatum.

Datum in Wysegrad die XV. mensis Ianuarii.

IV.

1346. márczius 18.

Erzsébet anyakirályné VI. Kelemen pápához.

Sanctissime pater et domine. Per litteras vestras graciosas, mihi et meis filiis missas, efficiendo vos participes dolorum nostrorum, ammonebatis clementer, ut in prole ex domino Andrea, condam rege Sicilie, filio meo felicis memorie, et Johanna tunc contorali eius relicta pregnante, nascitura, consolacionem recipere deberemus; et ecce per scriptiones litterales percepinus, quod eadem Johanna relicta filii mei parturierit prolem masculinam. Quamobrem clementiam apostolicam deprecor humiliter et devocione filiali, quatenus ipsum puerum, nepotem meum, ad educandum et tucioris sollicitudinis cura custodiendum, cum regimine Sicilie, mihi meisque filiis dare dignemini atque conferre. Nemini enim idem puer sic competit dari ad servandum et tuendum, sicut mihi et meis filiis ad caucionem cerciorem. Attamen si memoratus puer morte naturali vel altero quouis modo, quod absit, morte preveniretur, extunc supplico, ut regnum predicti regni Sicilie domino Ludovico regi Ungarie et Stephano duci tocuis Sclavonie, filiis meis, eo modo sicut per alias meas litteras, per ambaxiatores regios missas, postulavi dari, peto et conferri de clemencia apostolica, ut censum debitum et servicia faciant, prout dederunt et fecerunt predecessores reges Sicilie,

¹⁾ A levelet közli Theiner, I. 688.

²⁾ A levelet jelezi Theiner, u. o.

inmo maiora et ampliora quam ipsi fecerunt Romane ecclesie de regno eodem.

Pervenit eciam ad meum auditum, ut mater pueri, viricida, inter filiam ducis Duracii et inter ipsum puerum novellum matrimonium tractet ordinari, quod vestra apostolica clemencia intercipere et prohibere dignetur; quia per dispensacionem et ordinacionem talium sponsalium malum exemplum toti Christianitati daretis, et turpissima mors domini regis Andree, patris ipsius pueri, eo momento renovaretur.

Datum in Wysegrad die XVIII. mensis Marcii.

V.

1346. márczius 18.

Erzsébet unyakitányé VI. Kelemen pápához.

Beatissime pater et domine. Ad audienciam meam pervenit, quod Johanna viricida alicui ex regalibus de domo Sicilie nunc tractat copulari. Cum igitur ipsa ceciderit ab omni jure et honore suo, et vos, paternali pietate moti et nimio dolore ducti, promiseritis mortem filii mei, quantum in vobis est, ulcisci et vindicare; quamobrem supplico humiliter et devote, quatenus beatitudo vestra dispensacionem eidem Johanne non dignetur admittere, ut cuiquam regali de domo Sicilie aut alicui alteri matrimonialiter possit copulari. Quodsi contrarium hujus faceretis, fieret contra promissionem vestram, et mors filii mei ex hoc renovaretur, et meum, meorumque filiorum corda recenti dolore et tristicia sauciarentur. Sic igitur vestra sanctitas in hoc casu facere dignetur, ut toti Christianitati det bonum exemplum, nosque cum filiis meis nimium tristes pia visitacione reddat consolatos.

Datum in Wysegrad die XVIII. mensis Marcii.

VI.

1346. márczius 19.

Lajos király VI. Kelemen pápához.

Sanctissime pater. Per litteras vestras graciosas, domine regine genitrici inee, mihi et domino Stephano duci tocius Sclavonie, germano meo ¹⁾ transmissas, efficiendo vos participes dolorum nostrorum, ammonetis clementer et inducitis, ut in prole ex domino Andrea condam rege Sicilie germano nostro

¹⁾ Az 1345. szeptember 29-ikén kelt pápai levelekre utal. Theiner, I. 687., 688.

clare memorie et Johanna, tunc anthorali ejus, relicta pregnante, nascitura consolacionem recipere deberemus; et ecce nunc audivi, quod eadem Johanna relicta germani mei masculum peperit. Quo circa clemenciam apostolicam peto, deprecor et exoro humilitate filiali, sicut plus possum, quatenus ipsum puerum filium germani mei ad educandum et tutoris sollicitudinis cura custodiendum et servandum, simul cum regno Sicilie et administratione ejusdem regni, domine regine genitrici mee, mihi et Stephano duci germano meo dare dignemini et donare; nemini enim ita sicut domine regine genitrici mee, mihi et germano meo ipse puer pertinet ad servandum. Et si ipse puer morte naturali vel aliter quoquomodo moreretur, quod absit, tunc supplico, ut idem regnum Sicilie, cum administratione et regimine, mihi et germano meo, eo modo sicut per alias litteras meas, per meos ambaxiatores missas,¹⁾ petivi, dare, donare dignemini et largiri, ut censum dein et servicium faciam, una cum germano meo, sicut priores reges, predecessores mei, fecerunt, imo et majora sanctissime Romane ecclesie de eodem.

Audivi eciam, ut mater pueri, viricida, sponsalia eiusdem pueri cum filia ducis Duracii²⁾ vellet ordinare, quod vestra apostolica sublimitas intercipere etprohibere velit et dignetur; nam per ordinationem talium sponsalium malum exemplum omni Christianitati daretur, et turpissima mors regis Andree, patris pueri ipsius renovaretur.

Datum in Wysegrad die XIX. mensis Marcii.

A levél élén: »De litteris regis et regnie Hungarie super facto Sicilie missis ad dominum papam.

*

A pápa 1346. május 6-ikán kelt válasziratában ezt a királyi levelet a következőképen ismerteti:

»Regalis magnificencie litteras . . . recepimus . . . Per eas regia sublimitas inter cetera supplicavit, ut circa custodiam et educacionem decentem et securam incliti pueri Caroli . . . curam adhiberi fidelem, et sollicitam mandaremus; et ut hoc melius, utilius et securius compleretur. ordinare quod puer ipse alendus, mitriendus et custodiendus assignaretur . . . genitrici tue, . . . administracioque regni Sicilie traderetur tibi . . . ac . . . germano tuo duci Transilvano et eidem genitrici, usque ad etatem eiusdem pueri legitimam, dignaremur. Et ulterius adiecerit subli-

¹⁾ 1346. január 15-ikén kelt leveleire utal.

²⁾ Mária és Károly elsőszülött leányáról, az 1344 végén született Johannáról van szó.

mitas regia supplicacioni predictae, quod Johanne regine . . . nullatenus concederemus licenciam vel dispensacionem cum aliquo de domo regia Sicilie matrimonium contrahendi.«

(Theiner, I. 712.)

VII.

1347. márczius 27.

Erzsébet anyakirályné VI. Kelemen pápához.

Litteras sanctitatis vestre ¹⁾ recepi reverenter, quibus perlectis percepi per eandem, ut pro Johanna, relicta clare memorie domini Andree regis Jerusalem et Sicilie, nati mei carissimi, per quosdam instantissime et jugiter supplicaretur, ut ei licenciam et dispensacionem concederetis nubendi cum uno regalium, scilicet Philippo principe Tarencii, vel Ludovico eius fratre, assignatis causis dispensacionis: eiusdem Johanne juventutem et effluxum temporis luctus.

Super quo vestra clemencia dignetur advertere, quod licet ipsa sit juvenis, quomodo debeat talis mulier solacio secundi mariti gratulari, que tam nequissimo studio scivit et presumpsit mortem impiissimam suo marito dampnabiliter procreare? Quamobrem supplico sanctitati vestre humiliter et devote, quatenus prefate Johanne, nedum cum aliquo principum predictorum, sed cum nemine dispensetis matrimonialiter copulari; que dispensacio omnino injuste petitur et contra leges mundanas atque divinas. Nam pro certo, si vestra sanctitas ipsam dispensacionem admiserit, quod non credo neque spero admitti, ineffabili et inestimabili dolore meos gemitus maternos et continuos, quos concepi de carissimi filii mei morte crudelissima, renovarentur et recenserentur eo facto iterato, exanime corpus dilecti filii mei misere matri sue recenter cruentatum jaceret in conspectu, et pro certo hujusmodi matrimonii contraccio illicita et injuriosa cogeret ante tempus finire vitam meam.

Supplico igitur, et instantissime supplico, et iterum supplico, ne sanctitas vestra admittat et permittat tam indebitam dispensacionem, et omnino toti mundo injuriosam atque contemptuosam.

Et si forsan aliquis instaret, quod illa mulier de nece mariti sui inculpabilis habeatur, dico: quod adhuc me ibi Neapoli existente, fama communis volabat, et eminentissima persona, quam nolo presentibus nominare, nos consciam fecit,

¹⁾ Az 1347. január 15-ikén kelt levelet jelzi Theiner, I. 730.

et per evidencia signa apparebat, quod procurabatur occulte de morte filii mei; et sic, post reditum meum de partibus illis, cum maxima cura et dolore, sanctitati vestre notificari curavi illud item, quod procurabatur de morte ejus, et hunc casum verens, et volens educere filium meum de partibus illis, totis viribus procurabam et procuravi, quod posset educi; vestra autem sanctitas bis nunciavit, quod non erat timendum de ipso, et propter hoc ibi eum reliquimus ad manendum, sub spe et speramine vestre sanctitatis. Consideret itaque vestra clemencia si tali mulieri dispensacio fieri debeat, aut contingat eam honor aliqualis.

Datum in Bude XXVII. die mensis Marcii.

Az irat élen: Littere regis et regine Ungarie ad dominum papam, super matrimonio domine regine Sicilie et custodia filii sui et punicione culpabilium de nece domini Andree.

VIII.

1347. márczius 27.

Lajos király VI. Kelemen pápához.

Sanctissimo in Christo patri domino domino Clementi divina providencia sacro sancte Romane ac universalis ecclesie summo pontifici, domino et patri suo plurimum honorando, Ludovicus Dei gracia rex Ungarie pedum oscula beatorum.

Beatissime pater. Receptis litteris sanctitatis vestre,¹⁾ debito cum honore, earum tenore perspecto et perlecto, intellexi, quod sanctitas vestra venerabilem in Christo patrem dominum Ildebrandinum Paduanum episcopum in regnum Apulie transmisit, ad ordinandum, ut dominus Carolus puer, secundum decenciam magnificencie sue aleretur; et secundo deputaveritis dominum Bertrandum de Baucio comitem Montiscavosii, ad scrutandum, inquirendum et sciendum obnoxios flagicii, seu sceleris occisionis incliti principis domini Andree. quondam regis Jerusalem et Sicilie, ac puniendos omnes culpabiles eiusdem facinoris; et demum venerabilem patrem dominum Bertrandum tituli sancti Marci presbyterum cardinalem destinaverit eadem sanctitas vestra, cum plenitudine potestatis, causa inquirendi, scrutandi, puniendi prefate nefande presumpcionis patratores, sine differencia sexus, condicionis, eminencie sive status; qui comes ad execucionem mandati vestre sanctitatis procedens, de duobus comitibus et quibusdam aliis inferioris condicionis hominibus justiciam fecisset. Sic

¹⁾ 1347. január 15-ikén kelt levelet közli: Theiner, I. 728.

vestre sanctitati est rescriptum. Alii quamplures majoris eminencie existunt impuniti. Super quo sanctitati vestre possum dicere, quod vindicta que est facta, et que adhuc restat faciendā, expediens extitisset et extaret, si per hominem vestre sanctitatis execucio eiusdem vindicte mihi injuncta facta fuisset. Nam vix potuit fieri vindicta, vel poterit esse, licet grandis et ardua, extra presenciam meam, de qua meus animus contentetur, quamvis homines inculpabiles nunquam gestiam in hoc facto vel alio quoquomodo aggravari. In eo tamen beatissime pater, quod Johannam, quondam consortem domini Andree Jerusalem et Sicilie regis germani mei, nunc viricidam, »carissimam in Christo filiam nostram« et »reginam illustrem« nominastis in litteris vestris, gratiosi mihi non videmini; nam talis mulier, que viricida, et in nece domini mariti sui culpabilis notorie per universoni mundum est diffamata, non est digna »carissima in Christo filia nostra« et »regina illustris« nominari.

Item de eo, quod Carolum Martellum, filium dicti domini Andree regis, germani mei, nepotem meum, aliis ad alendum collocastis, non contentor; quia filius germani mei nemini nisi mih pertinet ad alendum et nutriendum, presertim propter periculum sue mortis evitandum.

Item de vindicta facta de quibusdam proditoribus et ipsius domini regis germani mei interfectoribus, non contentor; quoniam non est facta sicut fieri debuit. Si juste facta fuisset, tunc illi proditores de Johanna predicta, regalibus et aliis plura fassē fuissent; sed cuiusdam lingua excisa fuit, et quidam irrequisiti interfecti extiterunt, ut veritatem fateri non possint. Supplico itaque sanctissime paternitati vestre, quatenus de illis proditoribus, de quibus vindicta facta non est sed fieuda restat, scilicet de Johanna, Carolo Artusio et Bertrando filio ejus ac aliis, quos regnicole culpabiles fore fatebuntur, impendatur et fiat vindicta, coram me et presenciam mea speciali. Ecce annus expiravit, et alter annus instat, a quo prestolatus sum a clemencia vestre sanctitatis vindictam fieri, et nondum finis est subsecutus.

Rursus scripsit sanctitas vestra, quod pro matrimonio Johanne et dispensacione vestre sanctitatis per quosdam instantissime supplicaretur, ut cum aliquo regalium legitimo conjugio valeat et possit copulari, scilicet Philippo principe Tarenti vel Ludovico fratre ejus; presertim cum predicta Johanna sit juvenis et tempus luctus postergarit (*sic*). Quare providencie vestre sanctitatis supplico devocius et humiliter, quantum possum, quatenus ad execucionem vindicte mortis predicti fratris mei carissimi, una cum executoribus sanctitatis

vestre, me presencialiter adesse dignemini et velitis. Et de dispensacione, que minus debite de vestra sanctitate pro memorata Johanna exquiritur, supplicancium vota admittere non velitis; sicut hoc de vestra sanctitate aliter et per alios meos nuncios instantissime, devotissime et frequenter me recole (*sic*), et nunc similiter supplico, ut non solum cum predictis regalibus, imo nec cum aliquo vivente ut memorata Johanna matrimonialiter jungi possit velitis dispensare. Nam quomodo dispensacionem matrimonium contrahendi meretur, vel aliquem actum legitimum exercendi, que notorie de nece mariti sui infamia est resparsa, et sine spe cuiusquam tergiversacionis est culpata, et juris ordine dire mortis exicio deberet maritali? Et revera, si talem dispensacionem sanctitas vestra admitteret, quod non credo, precordialia mea de diro leto dicti fratris mei carissimi recenti sauciamine et recidivo dolore, proh dolor, turbabuntur; et sicut verisimiliter credere possum, nota talis gracie pretaxate Johanne, quod absit, impetrande, non tantum penetralia cordis mei perturbaret, verum et orbem Christianitatis universum ineffabili admiratione et magna ageret in stuporem. Supplico, supplico et supplico sanctitatem vestram vicibus pluries iteratis, ne sanctitas vestra sepiustactam dispensacionem scandalo plenam annuat vel admittat.

Datum Bude die XXVII. mensis Marcii.

A levél élén: Littera domini Ludovici regis super punitione patratorum mortis Andree regis.

Közli: FRANKÓI VILMOS.

VESZPRÉM VÁROSÁNAK TÖRTÉNETEL.

(Veszprémi krónika.)

Az alább közlendő krónikát ezelőtt tíz évvel Veszprémben szereztem meg egy hentestől. Már éppen szaggatni kezdte, mikor arra menvén észrevettem, hogy valami régi kézirat van kezében. Az enyészettől véletlenül tehát megmenekült. Erdemesnek tartom a közlésre, egyrésztől azért, mert Veszprém város multjáról úgy is kevés történeti adatunk van, ezen krónikaszerű feljegyzés pedig olyan forrásokra hivatkozik, melyeket az író olvasott, vagy arról hiteles tanuk előadásából értesült; de másrésztől azért is, hogy a város jogait vitató kézirat napvilágot lásson.

Szerzője ismeretlen, valami derék táblabíró, ha nem csalódom, a XVIII. századi politikai irodalom egyik jeles bajnoka: *Szentkirályszabadjai Győrffy József* volt.

Íme a kézirat, mely ma már a pápai reform. főiskolai könyvtárban van:

* * *

Mikor a magyarok Álmos és annak fia Árpád hercegek alatt, az Attila egyeletlen fiai által elvesztett Pannónia tartományának visszafoglalására Skythiából megindulni akartak, úgy esküdtek össze, hogy valamint a veszedelmekben, úgy a nyereségekben is, minden tagjai az összeszövetkezett társaságnak, részt fognak venni, mely igazságban gyökerezett szövetség oly hathatós és szerencsés volt, hogy nagy gyorsasággal egész a Dunáig visszafoglalták az édes »Eleik« által régen bírt, s az egyeletlenség miatt elvesztett tartományokat és már Árpád az ő lakását Sicambriában, vagyis O-Budában helyeztette, a rómaiaknak és tótoknak tábora pedig minden erejét Veszprém várához hátrahúzta és magát ott mind a további ellenállásra, mind pedig a jövőbeli kiütésekre és csatározásokra készen tartotta és mivel ezen régi híres, nevezetes, régentén Rhispia nevezetű város, középső Pannóniának éppen a közepén feküdt, Praetoriumnak, vagyis igazság szolgáltatása, és a tartomány

kormányvárosának tétettetett s az ott lakozó római főbirák és fegyverviselők által, mint egy meggyőzhetetlen kősziklák tetejében a Balaton vizei és a Bakony erdei között mintegy közép-ponton építettett és a természet által készített 24 öl mélységű meredek sánczokkal környülvetetett s az itt lakó Szvatopluk, tótok királya által is a több városok fölött megerősítettett; ebben volt minden bizodalma, hogy ez fog a római birodalomnak pajzsa és a magyarok ellen örökös előbástyája lenni.

Árpád herczeg egy részét az ő táborának wszwbw főkapitányának vezérlete alatt (kiről ugy vélekednek némelyek, hogy a valóságos neve Szabó volt és a neve előtt levő W az általa meggyőzöttetett Veszprémről az ő címjét, ugy mint a veszprémi Szabót jelenti) elküldötte, hogy a rómaiakat és tótokat Veszprémből kivernék és a Veszprém vidékjét is, mint a magyaroknak régi örökségét visszafoglalják, kik is örömmel, s nagy sietséggel Veszprémhez lovagoltak s ott a rómaiakat s tótokat tíz nap s tíz éjjel tartó véres harcolás után meggyőzték, kiverték és egész a németek földjéig a Lapints folyó vizén általkergették, így régi örökségöket, ugmint egész Pannóniát diadalmasan visszaserzették, a zsákmányt Árpádhoz, mint a magyaroknak legfőbb herczegéhez, Budára küldötték s a főherczegzet az ő szerencsés diadalmok eránt voltaképpen tudósították.

Ekkor nagy öröm lett a főherczegnek udvarában, Árpád herczeg pedig wszwbwt (következésképpen az Álmos herczeg esküdt szövetsége és szerződése szerint annak egész táborát) Veszprém városával, s annak minden tartozandóságával megajándékozta, a mint ezt Béla királynak »Névtelen jegyzője« és a magyarok történeteinek több írói is bizonyították.

A diadalmas tábor, magát a kivezttetett rómaiaknak és tótoknak lakóházaikban bele helyzettetvén, annak nagy része a városban megmaradt, nagyobb része pedig a mezei életet jobban szeretvén. Veszprém várának megyéjében, magának nemes lakást foglalt, innét vagyon az, hogy ámbár Veszprém vármegye nem a legnagyobbak közül való, de a nemesség számosságára nézve majd minden vármegyéket felülhalad. Így tehát a Veszprém városának lakosai az ő veszprémi birtokaikat vérontással és fegyver által nyerték, a szabadságot pedig még Skythiából magukkal hozták, minekelötte onnét megindultak már az egész nemzetnek összeesküvése által megerősítettettek és megörökösítettettek.

Az atyáknak vitésége a vérrel együtt általköltözött az ő maradékaiban, mert midőn szerelmes Megváltónk születése után 998-ik esztendőben Kupa sümegi herczeg nehezeltte azt, hogy a magyaroknak első királya Szent István régi vallását elváltoztatta, az Olasz- és Németországból jövevény papokat a

maga nemzetségénél feljebb becsülte, s a szabad nemzet birtokát dézsma alá vetni akarta, azt a királyságból kivenni, a nemzetnek főkormányát magának tulajdonítani igyekezett s ugyan e végett Somogyban a maga herczegségében erős tábort összegyűjtött, és mivel azt jól tudta, hogy a királyi udvarnak mulatozása leginkább Veszprémbe szokna lenni és hogy Veszprém városa Szent István királynak híve s védelmezője legyen, legelső megtámadását Veszprém városa és vára ellen fordította, s azt minden erővel ostromlotta; de a veszprémiek az ő királyjokhoz való hvségeben állhatatosan megmaradtak és Kupa herczegnek mindaddig diadalmasan ellene állottak, míg Esztergom vidékjéről a királyi tábor Huntes és Poznán vezérek alatt az ő segítségükre és megszabadításukra érkezett, akkor összetett vállakkal s megkettőztetett erővel Kupa herceget megtámadták, magát megölték és annak táborát semmivé tették, a mint ezt a magyar történeteknek írói mind ekképen emlékezetül feljegyezték.

Ezen érdemekért Veszprém városa a szent királynak szívét és szívességét oly szorosan magának lekötelezte, hogy a király ezen várost minden városoknál nagyobb tiszteletekkel és szabadságokkal felékesítette. *Először.* Ezt királyné városának és lakóhelyének tette, maga is az ország gondjaitól üres idejét szerelmes élete párjával ezen városban töltötte. *Másodszor.* A koronának örökösét, egyetlenegy fiát, a Szent Imre herceget is, az édes anyja ugymint Gizella királyné mellett, ezen várban neveltette. Imre herczeg pedig az örökké tartó koronát a mulandó koránál följebb becsülvén, ezen várban, nevezetesen az anyateplom alatt levő Szent-György kápolnájában a mulandó uraságáról lemondott, örökös szüzességet fogadott, az ő hitves-társa is hasonlóképpen a szüzességben megegyezett, s azt jegyesével együtt híven megtartotta. *Harmadszor.* A szent király ezen várost püspöki székkal és káptalannal felékesítette és még a királynak székét Székes-Fehér vármegyét Budával, Visegráddal egész Veszprém, Pilis, Szala és Somogy vármegyékkel együtt a lelki dolgokban a veszprémi püspökség alá vetette, a püspököt örökösen a királynéknak koronázójává, jegyzőjévé, vagyis cancelláriusává. *Negyedszer.* A veszprémi anyateplomot pedig királyné templomává tette s abban királynék székét helyeztette a királyné temetését is abban rendelte. *Ötödször.* A nemes leányákrul is gondoskodván, itt egy apácza-főklasztromot állított. annak fejedelemasszonyát »Apátorné« nevezettel felékesítette. a szűzeknek élelmére pedig a vörös-berényi uradalmat sok szép jószágokkal együtt kirendelte. *Hatodszor.* A világiakra tekintvén, Veszprémet az egész megyének fejévé nem annyira tette, mint a mi már régtől fogva volt, abban tovább

is megerősítette és ezen tartományt Veszprém vármegyének nevezte. *Hetedszer*. Veszprém városának nemes lakosait mind királyi udvarnok nevezettel felékesítette s őket az ő földjeiknek s egyéb birtokjaiknak tulajdonában megerősítette és ezek által az ő háladatosságát ezen városhoz a szent király bőségesen megbizonyította.

Ezen érdemek által a veszprémiek magoknak és maradékaiknak örökös pörlőtársakat s nyughatatlanságokat szerettek, mert a püspök és káptalan már kezdetül fogva minden tehetőségét arra fordította, hogy ezen nagy és nemesi szabadsággal bíró várost magáévá, s az ő érettök vért ontó lakosokat maga jobbjáéivá miképpen tehesse.

1009-ik esztendőben, midőn a király Veszprém és Fehérvár között levő Sóoly nevezetű falucskában mulatott volna, a püspök tőle deák nyelven az örökös adomány- vagyis fundatiolevelet kinyerte, mely adománylevél olyan homályos értelemmel irattatott, hogy első tekintettel minden ember azt gondolná, hogy a szent király Veszprém városát valóságosan a püspöknek odaadományozta, de ha azon levél jobban megfontoltatik, abból magából nyilván kitetszik, hogy a szent király nem a világi uradalomra, hanem egyedül csak a lelki dolgokra nézve vetette Veszprém városát a veszprémi püspökség hatalma alá, mert ha Veszprémre nézve a világi uradalomra kellene azon levelet magyarázni, akkor az következne, hogy királyi Székes-Fehérvárban s a magyar korona öröke Visegrádban és a gróf Szétsényi nemzetségének birtoka, most pusztá, de régenten népes Koron városában a veszprémi püspökséget illetve a földesuri örökség, mert ez a három város is egyaránt nevezetik Veszprémnek az adománylevélben, csak az a különbség, hogy Veszprémben volt a püspöknek széke építve, hogy pedig a püspök Fehérvárnak, Visegrádnak és Koron városának földesura és így a magyar királynak széke is, mint Székes-Fehérvár a veszprémi püspök földjén lett volna, azt még eddig sem a püspökség nem állította, sem senki el nem hitte, mert ez a királyi méltóságnak és a magyar koronának is disztelenségére szolgált volna.

Igy tehát Veszprém városa eránt is nyilvánvaló az, hogy az említett adománylevélnek nem az a valóságos értelme, hogy a király a püspököt Veszprém városának földesurává tette, mert mindaz illetlen dolog volna, hogy a királynének székét más földjére helyeztette, mint az, hogy az érette harczoló hív népet a zenebonát támasztó hívteleneknél keményebben büntesse és őket a jótéteményekért a püspöknek jobbjáéivá alá vesse; hanem az az igaz magyarázatja azon levélnek, hogy a szent király Veszprémben püspökséget állítván fel őt vár-

megyét, úgymint Veszprémet, Fehérvárt, Pilist, a hol Visegrád fekszik, ugyszinte Szalát és Somogyot (melyeknek középfővárosa akkor Koron vagyis Colonia volt, a lelki dolgokban minden templomokkal, oltárokkal, oltároknak kormányozásaival, egyházi méltóságaival, címjeivel és határaival a veszprémi püspökség hatalma alá vetette és a négy város nevezete alatt az azokhoz tartozandó tartományokat, vagyis vármegyéket értette, a mint ezen értelemnek valóságát az utóbb következő történetek, a püspökségnek és káptalannak tulajdon levelei nyilvánosan megbizonyítják, Mert

1082-ik esztendőben a püspök és káptalan folyamodott az akkor uralkodó Szent László királyhoz, hogy (mivel már eddig a püspök és káptalan részszerint a királyoktól vagy királynéktól, részszerint más buzgó keresztényektől sok szép jószágokat összeszerzett, azokról pedig semmi erősséglevele nem volt.) a király azon jószágokat irattassa össze és királyi adománylevelébe foglaltassa, hogy azon jószágok örökösen a veszprémi anyaszentegyház birtoka alatt megmaradjanak, A király ezen összeírásnak végbevételére elküldötte egy Barnabás nevű jegyzőjét Gúg nevezetű bakonyi gróffal együtt, a kik a veszprémi templomnak jószágait összeírták, de azon levélből ki nem tetszik, hogy ki számlálta nékiek fel azon jószágokat; jelen voltak-e a beszámílt jószágoknak lakosai és birtokosai? Elvállalták-e önként a püspökséget és káptalant az ő földesuroknak? Jelen voltak-e a szomszédok és az illető vármegyéknek tisztviselői? A mint azt nemcsak az ország törvénye, de az egyenesszívűség is megkívánja. Vallyon nem maga számlálta-e be a püspök és káptalan azon felíratott jószágokat? és talán a birtokosok semmit sem tudnak ezen felírásról? Mert ámbár ezen adománylevelé erejével a veszprémi káptalan peremartonyi helységet a királyi tábla előtt kereste. de mindaddig meg nem nyerte, míg más hathatós levelekkel az ő utóbbi birodalmát is meg nem bizonyította, és így ezen levelet a tekintetes királyi tábla semmi erejűnek találta. mert tovább ha ezen levélnek általlában tellyes hitelt kellene adni még számtalan sok országokat kellene a veszprémi templomhoz foglalni, mellyek összefoglalva egy hatalmas herczegséget tenének, és azoknak mostani urai mindnyájan méltán reszket-hetnének.

Azonban noha ezen levél mások ellen semmit nem nyom. mindazonáltal a püspök és a káptalan, mint azt megszerzők ellen elegendőképpen szolgál. mert ebből kitetszik, hogy az egész Veszprémet még maguk sem állították magukénak. hanem csak egy darabot kerítették be, a mit tudniillik már addig az ideig eltulajdoníthattak. egy darabot pedig most is bírnak,

a mit tudniillik először pénzen összevásárolgattak, utóbb pedig erőszakosan gyarapították, szolgál ezen levél ő ellenek abban is, hogy ezen levél az udvarnokoknak és a városiaknak földjét a templom földjétől nyilvánlagosan megkülönbözteti, és így sem a nemesek, sem a városiak földjére nézve a templomot földesurnak nem esméri, noha pedig ezen levél azt is mutatja, hogy már ekkor a szentegyháznak Veszprémben számos jobbágvai voltak, de ezen pontban sem nyom semmit is, mert ha azon majorokat, kerteket és egyéb foglalatokat (melveket mai napon is különösen birt az egyházi rend) néki meg szállítani és jobbágyokkal megrakni tetszik, most is akár egy új várost szállíthatnak, mivel csak a püspöknek kertjei és a város végén szerzett földjei többet tesznek 200 hold földnél, mellyeken városi módra 400 ház s annyi jobbágy könnyen megfér káptalanbeli urak majorjaikban, pajtás és más kertjükben is elég jobbágyházakat építtethetnek, azért mégis közönséges Veszprém városához semmi jussukat és közöket nem tarthatják azért is, mert a veszprémi lakosoknak javai régi időkben is mindenkor királyi és királyné, utóbb pedig nádorispáni ajándéklevelek mellett kormányoztatták, mint egyéb nemes jószágok a káptalan előtt adattattak, vétették, elcseréltettek vagy elzalogosítottak, a püspök, káptalan is kéregetett fel holmi aprólékos, magvá szakadott jószágokat, szinte úgy adott, vett, mint más egyéb veszprémiek, a mint ezt magának a káptalannak leveles tára. és közönséges jegyzőkönnyek nyilvánlagosan bizonyítják. Mi szükség lett volna pedig a püspöknek így a magva szakadt javakat felkérni, vagy venni, ha már Szent István és Szent László királyok az egész Veszprém városát nekik ajándékozták, a mint utóbb a püspökség állította.

Igyekeztek ugyan a püspökök és a káptalan utóbb is minden alkalmattosságát ezen tájaknak és a veszprémi uradalomnak elnyerésére vagy terjesztésére fordítani, úgy hogy 4-ik László királytól sokkal előbb kértek királyi adománylevelet, mintsem ő királylyá lett. Első Károly királynak elvezett pecsétje alatt is alkalmas adományleveleket szerezettek maguknak, de mindezekkel soha arra reá nem léphettek, hogy maguknak a Veszprém városának földes uraságát egészen megszerezhessék, sokra mentek, de az egész várost soha magukévá nem tehették, a mit elluhzhattak, vonhattak is addig elvesztették.

1552-ik esztendőben, mikor a török Veszprém várát ostrommal megvévén, onnét az egyháziakat kiüzte, vagy rablásra vitte, a népet pedig adófizetővé tette; de a veszprémi nép nem soká szenvedte a török igát a maga nyakán, hanem

mihelyt a török nagy tábor Veszprémtől eltávozott, a Veszprémben levő törököket kiűzte és a várt ismét visszafoglalta s az egész keresztyénségnek előbástyájává tette. úgy hogy Buda, Pest, Székes-Fehérvár, Tolna, Somogy, Baranya vármegyék azon boldogtalan időben mind a töröknek birodalma alatt lévén, ezen a tájon 150 esztendőknél tovább a veszprémiek voltak az ország határainak első őrzői és védelmezői, az alatt sok diadalmakat nyertek, de a haza mellett vért is eleget ontottak, a mint maga is bizonyítja a káptalan egy régi jegyzőkönyvében.

1557-ik esztendőben a 22-ik törvényczikkely szerint, már a veszprémi káptalan is az ő régi helyére haza jött és némely jószágait birtoka alá vette, mellyet az ország gyűlése megtudván, néki kötelességül hagyta, hogy tovább is a régi szokás szerint az ő kötelességében eljárjon, de kétségkívül a puska-pornak tüzét sem szenvedhette, és Veszprémből újra önként eltávozott, és a nyáját a farkasokra bizta, a szegény világi lakosok pedig tovább is mind a hazát, mind Veszprém várát és az abban lévő anyatemplomot vérekkal és életeknek feláldozásával őrzötték és védelmezték.

A minthogy 1567-ik esztendőben a török a veszprémieken bosszut állani akarván, először a Palotai végvárat ostrommal megtámadta, azt a veszprémiek észrevén oda nyargaltak és a török tábort diadalmasan összerontották, s elkergették. Palotát az ostrom alul felszabadították, dicsőséges győzedelmet nyertek, a mint ezt első Ferdinánd császár az ütközet után 13-napon kiadott és egészen tulajdon kezével irattatott nagyobb királyi pecséttel megerősített, megújító szabadságlevelében akképben biztosította, hogy a veszprémiek nemcsak a király és magyar koronának, hanem az egész keresztyénségnek hasznára dicsőséges győzedelmet nyertek, s magokat méltókká tették a királynak hittel ajánlott ígéreteire, ugyanazért a király őket minden születendő gyermekeikkel együtt minden vámtól, harniczadtól s akármely más néven nevezendő igától, valamint előbb is szabadok voltak, úgy tovább is szabadoknak lenni megerősítette és hogy örökösen két zászlók alatt a véghelyeknek mindennemű szabad jussaival élhessenek, megengedte. De csakhamar örömmé vált a szegény veszprémiek öröme, mert esztendő elmulván, a török sokkal nagyobb erővel reájuk ütött és Veszprém várát újra elfoglalta s maga számára megerősítette, a veszprémieket adófizetés alá vetette. Azonban a töröknek sem sokáig tartott Veszprémben az ő maradása, mert Gr. Eck Falvis császári hadi vezér Veszprémhez közelítvén, a törökök tartván az alattuk nyögő népek idegenségétől, a császári tábort be sem várták, hanem

1566-ik esztendőben Veszprémből kitakarodtak, a mint

ezt a magyar történetírók feljelölték. Már ekkor a veszprémiek reménylették, hogy hazájukban örökösen megmaradhatnak, jó darab ideig meg is nyugodtak, az apróbb csatázásokon kívül nagyobb ütközetekre nem jutottak, hanem

1597-ik esztendőben, a Simán basa 100,000 fegyveres néppel Veszprémet körülkerítette és Vámos felől oly tüzesen lövette, hogy a vasgombócok szinte a rátóti határig is röpültek, a vár bástyái pedig több épülettel együtt halomra omlottak, úgy hogy a szegény fegyverviselő veszprémieknek semmi maradásuk nem lehetvén, éjjel a várból kiszökni a Bakony erdőknek vadonjaiba futni, aképpen az ő életüket a hazának további szolgálatjára megtartani kénytelenítették, a mint Istváni történetíró lerajzolta. De mihelyst a nagy török tábor visszatakarodott, újra ismét a császári tábornok segedelmével az ő lakóhelyeket visszanyerték, és már a török ellen Veszprém várát győzhetetlenül megőrizték s a maguk nyughatatlanságával édes hazájuknak nyugodalmas szerzetek: utóbb pedig már maguk is megpihentek, és nyugodalmas életben lenni kezdettek, de ezen nyugodalmukban ismét más hatalmas ellenségük támadott, a ki nyilván nyílván velük megütközni sohasem bátorkodott, hanem csak szép szín alatt hánytva nekik a kelepcczék és töröket, hogy ezt a szép szabadsággal bíró nagy érdemű várost a maga hálójába keríthesse és földesuri hatalma alá vethesse.

1628-ik esztendőben Sennyei István veszprémi püspök és magyar kancellárius élvén az alkalmatossággal, a szent életű II. Ferdinánd császárt, a régi és már feljúl megmagyarázott adománylevelekkel megkerülvén tőle egy adományt kicsalt, melyből az sült ki, hogy a püspök a fejedelmet elhitette azzal, mintha a veszprémi püspök és káptalan régenté is Veszprém városának földesurai lettek volna, (a mely állítása a püspököknek egészen igaz nem volt, mert lakása és holmi szerzeménye volt ugyan Veszprémben a püspököknek és káptalannak régen is, de hogy ők egész Veszprémet bírták volna, azt soha meg nem tudják bizonyítani), de ugyancsak ezen az elhitetésen építvén a fölség, azt parancsolá a veszprémi fegyverviselőknak, hogy a püspököt és káptalant azon hely földesurainak esmérjék, ha igaz lett volna ezen állításnak eleje, akkor igazzá vált és megerősödött volna az azon épült királyi megújított királyi adománylevél is, mert a milyen a gyónás, olyan szokott lenni a feloldozás és a megújított királyi adománylevél senkinek több just és örökséget nem ad, mintsem a felkérőnek annak előtte volt, sőt a Hármastörvény első részének 76-ik s több czikkelyei nagy büntetés alá veszik az olyan hamis felkérőt, a ki az ő felkérése által más harmadiknak birtokát eltulajdonítani akarja.

Ugyanazért, hogy az illyes felkérésekben mindennemű csalfaság, s más idegen jussoknak megemésztése eltávoztassék, bölcsen rendelte azt a fentemlített és végzetetlen sok más törvényeiben édes hazánk, hogy semminémű királyi vagy nádorispányi adományleveleknek erőssége ne legyen, ha csak azok egy esztendő elforgása alatt a törvény által kiszabott uton és módon szokott beiktatás által meg nem erősítettnek, a kérdésben forgó adománylevelek pedig törvényes beiktatás által meg nem erősítetttek, és így mint a füst elenyészett.

Jól tudta azt maga is Sennyei István, hogy az ő megújított felkérése törvényes beiktatás nélkül semmit sem fog érni, de azt is jól tudta, hogy ha az ő törvénytelen felkérését nyilvános iktatásra ereszti, annyi lesz az ellene mondó, mint a fűszál, könnyen utat is mutatnak a veszprémiek ő néki, vagy még a fejedelem előtt is az orczáját megpirítják, azért a szegyet szeggel akarta kiütni, elhozott tudniilik magával Győrből egy káptalanbeli urat, Csik-Amadefalvai Szent András Istvánt, a kinek a veszprémi püspökséget már akkor által adni szándékozott, a minthogy még azon esztendőben neki valóságosan által is adta, elhozta magával társaság okáért Nádorispánnak akkori irnokját is, és azokkal a dolgoknak folyamatja iránt jegyzéket tétetett, de azok a jegyzések az 1486-ik esztendőbeli 10 és 77-ik, úgyszinte Ulászló király első törvényének 43-ik és 44-ik tagocskája szerint törvényes beiktatást nem tettek, mert sem a királyi embernek arra parancsolatja, sem a káptalanbelinek a káptalantól való kiküldtetése nem volt, sem harmad napig a földnek színén nem mulattak, sem a jelenlévőknek, sem a szomszédoknak nevit fel nem írták, sem azt, hogy ők a püspököt és káptalant Veszprém városának birtokában úgy mint földes urakat beiktatják a veszprémiek előtt egy szóval is ki nem nyilatkoztatták, hanemcsak a mint egyéb bucsukon történni szokott, az isteni szolgálaton és a káptalanbéli urak kineveztetésén jelen voltak, utóbb vendégeskedtek és mulattak, végre pedig a káptalannak semminémű tudósítást be nem vittek, annyival inkább a törvény parancsolatja szerint az ő tudósításukat a káptalan előtt hiteknek letételével meg nem erősítették, hanem csak a maguk semmi közhitelességet nem érdemlő aláírásuk és pecsétje alatt kiadták, de ezt a semmi sem jegyzést is a káptalan sok ideig rejtekbe tartotta, mintegy 40 esztendő mulván Szakonyi prépost azt hitelessé tenni akarván, a Veszprém vármegye pecsétje alatt általíratra, de ez az általírás azt az írást, mely magában semmit nem ér meg nem gyógyította s meg nem erősítette.

Elhíntvén ekképpen a püspök a konkolyt, a jövődöbeli czivódásoknak magvait, és a villongásoknak fenékkövét letévén,

azon alkalmatossággal sem a püspök, sem a káptalan Veszprém városának semminemű birtokába be nem lépett, hanem csak hallgatott és még annak az egyetlen káptalanbeli urnak is, a kit az isteni szolgálatnak gyakorlására Veszprémbe hagytak, a veszprémi második kapitánynál, Körtvélyesi Istvánnál fogadtak szállást és asztalt, a ki tudniillik a főkapitánynak Zichi Páltól visszaváltatott káptalan javait árendába tartotta. Megunván utóbb a káptalan a zsellérséget, a káptalan jegyzőkönyvének mutatása szerint

1636-ik esztendőben a káptalan örök áron megszerezte magának Örsi Zsigmondnak a veszprémi várban levő házat.

1639-ik esztendőben Széplaki András zálogba vetette az ő veszprémi kőházát Acsádi Benedek káptalanbeli urnak.

1643-ik esztendőben ismét elzálogosított Széplaki András a veszprémi várban két kőházat, említett Acsádi Benedek veszprémi káptalanbeli urnak, mellyek iránt 1644-ik esztendőben ellene is mondott.

1646-ik esztendőben Diósi Ádám örök áron eladta az ő veszprémi kőházát Berkes Péter veszprémi káptalan tagjának.

1647-ik esztendőben Herczeg Orsolya előrokösítette az ő veszprémi majorját két kerttel együtt veszprémi káptalan tagjának, Husvéth Ambrusnak.

Mikor már a káptalanbeliek ekképpen befészkeltek magukat, hogy a régen vágyódott uraságot annál könnyebben elérhessék, szükségesnek tartották, hogy először háborúságot indítsanak, erre pedig olyan alkalmatosságot kerestek, hogy a borárulás esztendőn által minden embernek szabad lévén, a bort ők dézsmából ingyen kapván, mindenkor olcsóbban árultatták, mint a többi veszprémi lakosok, és így az egész városban senkinek a bora nem kelt, csak a papoké; ha a városiak is alább szállították a bor árát, a papság még alább tette, úgy hogy utolján a bort akószámra drágábban el lehetett adni, mintsem a mint itczeszámra kelt, ekképpen a papság a városi népnek azelőtt a korcsmából volt haszonélvezetét semmivé tette; ha a városiak által ezen kártétel iránt feddettek, azt állították, hogy ők a bort ingyen kapják, s ezt a felebaráti szeretetből a szegénység kedvére cselekszik, de a városiak is észrevették, hogy ezt a furcsaságot csak azért gondolták ki, hogy ma vagy holnap a városiakat a korcsma haszonvételeitől megfoszthassák avagy bizonyos időre szoríthassák, ugyanazért ők is a maguk hatalmával élván, a káptalanbelieknek korcsmaiktól az embereket eltiltották és a kik a közönséges végzés ellen mégis onnét hoztak, azoknak az edényöket összetörték, vagy magukat más-képpen büntették, a papság pedig fájlalta, hogy fortélyos czéljaiban ekképpen megakadályoztatott.

Ugyanazért azon 1647-ikbe Szelepcsényi György veszprémi püspök és Gorup Ferencz Gábor egy nyughatatlan veszprémi nagyprépost a 141-ik törvénytagocska szerint az ország gyűlése előtt panaszukat bétették s magukat földesuraknak állították és a maguk fortélyos igyekezeteit elhallgatták. Veszprém városának semminemű követje nem lévén az országgyűlésen, veszprémiek a maguk képében meg sem felelhettek, azért az ország gyűlése hozott ugyan törvényt, hogy az erószak büntetése alatt ne háborgassák a veszprémiek a papok korcsmaiba menőket, de mégis azt soha, sem püspök, sem káptalan meg meg nem mutatja, hogy ők ezen törvénynek erejével valakit az erószaknak büntetésében megmarasztottak, vagy hogy akkor ők akármely más veszprémi gazdánál nagyobb jussal birtak volna. Földesuraknak mondhatták annyiból magukat, mivel minden ember földesúr volt a maga házánál és a mint felyül elől számláltatott, már akkor hat házra pénzek után szert tettek, azután is, valamint más világi ember, ők is csak pénzüik által gyarapodtak és terjedtek.

1651-ik esztendőben Kis Mihálynak a veszprémi várbeli házát örök áron megszerezte magának Gallovics káptalanbeli. 1652-ikben a veszprémi püspök Szécsényi György egy házát örök áron megszerzett magának Rác Pannától.

1656. Gallovics István káptalanbeli örök áron megvette Bogoz Istvánnak a veszprémi várban levő fundusát.

1660. Kun István káptalanbeli a veszprémi várban kiarendálta magának a jezsuiták házát.

1677. Sennyei István veszprémi püspök örök áron megvásárolta magának Gorup Péternek házát a mellette levő kerttel Veszprémben.

1680. Vörös Gergely előörökösítette az ő veszprémi vár alatt levő házát veszprémi káptalanbeli Kelemen Péternek.

1688. Záborszki Ferencz előörökösítette az ő veszprémi várbeli házát veszprémi káptalanbeli Homola Tamásnak.

Ugyanakkor Csomai Máté előörökösítette az ő veszprémi házát veszprémi káptalanbeli Csaloki Mihálynak.

1690-dikben Ujvári Ferencz beiktattatott királyi adomány mellett egy veszprémi nemes ház ülésben s annak tartózkodásigaiban, a veszprémi káptalannak bizonyosága előtt; minthogy pedig Babocsai kapitány nem akarta Ujvári Ferenczet a felkért jószágnak birtokába bebocsátani, királyi parancsolat érkezett a veszprémi Szécsényi Pál püspökhöz, mint főispányhoz, hogy Babocsait az ellentállástól tiltsa el, Ujvári Ferenczet pedig vármegye hatalmával is bele tegye a felkért jószágnak birtokába, a püspök a parancsolatra tulajdon kezével reá írt, hogy ő magát ahhoz fogja alkalmaztatni, ezek által tehát mind

a püspök, mind a káptalan megesmérte azt, hogy ők Veszprém városának nem földesurai, hanem csak úgy, mint más emberek. pénzek után való részes urai, különben, az Ujvári iktatásának ellene mondani kellett volna, több ilyes iktatások is történtek a veszprémi káptalan által, úgymint Sándor, Susa, Kenesci, Salomvári, Vizkeleti familiák részére, melyek eránt a püspök és káptalan vagy elhallgatott, vagy ha ellene mondott is, az ő ellene mondását az idővel lejáratni hagyta, és az örökség eránt még senkivel törvénybe szállani nem merészlettek.

1691-dikben Roboz Erzsébet előörökösítette az ő veszprémi kertjét Csonoki Mihály káptalanbélinek.

1693-ikban Csikász Varga Miklós előörökösítette az ő veszprémi kertjét Albert István káptalanbélinek.

1695-ikben Cséri Ferencz előörökösítette az ő veszprémi házát Borsódi Imre káptalanbélinek.

1967-ikben Fülel Katalin előörökösítette az ő veszprémi kertjét Csonoki Mihály káptalanbélinek.

Ugyanazon esztendőben Kun János elcserélte az ő veszprémi házát Csonoki Mihály káptalanbélinek.

Ilyen módon gyarapodott Veszprémben egyedül pénzzel, nem pedig királyi adomány által a veszprémi püspök és káptalan, valamit birt, azt mind csak a veszprémi lakosoknak köszönheti, a kik azt nékiek eladogatták és a mi különös megjegyzést érdemel, a bevallásokat nem úgy tétették magoknak, mintha az általok megvásárolt házak, majorok vagy kertek a püspöknek vagy káptalannak földjén volnának, hanem nyilván megesmérék azon bevallásokban, hogy az eladott házaknak, majoroknak, kerteknek és fundusoknak öröksége, tulajdonságok, uradalmak valóságosan az eladókat illette és ők azt azoktól azoknak szóváltások és pörmentése alatt pénzen szerzették meg maguknak. De ugyancsak mindezek alatt sen szünt meg a püspök és káptalan a városiaknak korcsmáját rontani és a jóakarát s felebaráti szeretetnek köpenyegje alatt városiakat igaz jussaikból és haszonvételeibül álnokul kiheverni.

Mely 70 esztendőknél tovább tartó villongást elunván a szegény városiak, kénytelenítettek az örökös békesség fejében:

1702-ik esztendőben a korcsma-jövedelmet a püspökkel és káptalannal két egyenlő részre osztani, úgy hogy egyik holdnapban a papság, másik holdnapban a város árultasson bort és így mind a papságnak, mind a városnak hat-hat holdnapokig tartson minden esztendőben a korcsmáltatása.

Azt gondolták a szegény veszprémi városiak, hogy ezáltal az egyesség által magoknak, és maradékiknak az örökös békességet megszerztették, de igen nagyon megcsalattak, mert a káptalan errül az egyességről olyan hamis levelet készített, mintha

már ekkor a város megismerte volna a papságot a maga földesurának és hogy a dézma megváltásáért a papságnak esztendőnként 20 ftokat ajánlott, melyet a város örökösen tagad és soha meg sem tudja a papság bizonyítani, hogy ezen 20 ftokból a város valaha csak egy fillért is fizetett volna, s ott ezen levelet a papság sokáig rejtékben tartotta, hogy az alatt az öregek elhalnak, az ifjak pedig a dolgot nem tudván, annyival inkább elhiszik, mert az borárluttatás iránt való egység valóságos volt. hanem a toldalékja nem volt igaz, s mielőtt megtudták, ellene is mondtak a városiak, de minek-utánna már annyi kelepczéket elhintett a papság, többről többre terjedni igyekezett.

1715-dik a 42-dik tagocska szerint és 1723-dik 23-dik szerint a veszprémi véghely minden meghallgatás nélkül megfosztatott az ő királyi adomány által megerősített örökös fegyver viselésétől és mintegy közönséges polgári állapotra tétetett, mely alkalmatosságot a püspök a maga hasznára fordítani kívánta és

1716-dikban s utánna következett esztendőben Volkra János olasz nemzetiségű veszprémi s egyébbaránt igen jószívű püspök a fent elől számlált hamis levelek által megcsalattatott, s arra adta magát, hogy magát a fölséges udvarhoz beadott könyörgő levelében Veszprém városa földesurának állította, az ő földesuraságát az előre bocsátott levelek által bizonyította, a magyar királyi cancellária pedig, a hol ellentmondó s ellentvető nem volt; azt könnyen elhihette, annyival inkább, mivel az ott fennforgó kérdéshez éppen semmiképen nem tartozott az, ha a püspök földesúr-e Veszprémben vagy nem? és hogy a püspöknek s káptalannak rész szerint való földesuraságát a mennyire tudniillik pénzeik által ott magoknak jószágot vásárolhattak, soha senkisésem tagadta, sem most sem tagadja.

A kérdés ez volt: Ha a veszprémi református atyafiak bírhatják-e tovább Veszprémben az ő templomokat és oskoláikat? mivel azok az 1681-dik esztendőbeli 26-ik tagocska által csak úgy voltak Veszprémben, mint véghelyben megengedve, az 1715-dik esztendőbeli 42-ik tagocska szerint már akkor Veszprém véghely lenni megszűnt; ezt a kérdést a püspök akár lett volna földesúr, akár nem, sőt a város plébánusa, vagy bírása is megmozdíthatta s a fölségtől annak elintézését kérhette volna, és így az a kérdés, ha a püspök földesúr-e, és micsoda vagy mekkora földesúr Veszprémben? a dologhoz tartozandó nem volt, de mivel ezt a kérdést senki meg nem fejtegette a magyar cancellária úgy adta ki a parancsolatot, hogy a veszprémi püspök az ő földesuraságát Veszprémben megvilágosította, holott annak megvilágosítása nem a magyar

cancellaria, hanem az ország törvényének értelméhez képest egyenesen csak a törvényes útra tartozandó lett volna, mert azok a levelek, a melyeket akkor a püspök bemutatott, semmit sem értek, s a mint már föllebb világosan meg van említve. észre vette a hibát nemes Veszprém vármegye, hogy a magyar cancellaria balul tudósíttatott és hogy Veszprém városának. másképpen is sérelme legyen, mert őtet az ő régi jussaiból törvény nélkül kivetkőztetni nem lehetett.

1718-dik esztendőben a közönséges jegyzőkönyvnek bizonyítása szerint a nádorispánnak nyilván megírta, hogy Veszprém városának semmi földesura sincsen, többet kell pedig hinni egy egész vármegyének, mind a papság által mesterségesen koholt s a maga hasznára czélzó leveleknek.

Ezt bizonyítja az ország gyűlésétől kiküldetett összeíróknak bizonyító levele is. mert ámbár azok előtt is a püspökség a veszprémi határban levő földeket a magáénak lenni állította. mégis az összeírók csak azt adták bé, hogy a veszprémiek senkinek sem földbért nem adnak, sem szolgálatot nem tesznek, mivel ők a keresztyénségnek előjárói voltak és ő felségének s a hazának mindenkor fegyvereivel szolgáltak. Ezek által tehát mind meghamisíttattak a papságnak régen szőtt s font mesterségei, melyek által magukat a veszprémi városnak uradalmában általában belefészkelteni iparkodtak. de ekkor sem soká tartott a szegény veszprémieknek nyugodalmas életek. mert

1723-dik esztendőben Eszterházi Imre magyar cancellarius, veszprémi püspök és azon vármegyének főispánja az előtte való püspököknek igyekezetét (mely által a szabad Veszprém városát, magok hatalma és földesuri birodalma alá hódítani iparkodtak) előbb mozdítani akarván, nagy vendégséget ütött és arra a körülbelül levő vármegyéknek viceispánját és egyéb törvényes embereit összehívatta s megvendéglette. azután pedig azon összejött urakból egy nevezetes úrszéket állított, hogy azon úrszék csinálja ki Veszprém városának adózásait, melyekkel jövődöre a püspökségnek tartozni fog, hogy pedig abbéli igyekezetének célját annyival inkább elérhesse, egyetlen egy törvényes ember lakott akkor Veszprémben Prokátor Demkovics József akkori városhírójának Perczel Tamásnak veje, a ki a tót vidékekről származván Grassalkovics Antal magyar kamara előlülőjének hajdan tanulótlarsa és a mint azon úr megismérte, ő nála a tudományokban nem alábbvaló lévén, olyan tulajdonságokkal bírt, hogy az ő tudománya által a püspök törvénytelen igyekezetét legkönnyebben megakadályoztathatta és a feleségének a hazáját a veszedelemtől megoltalmazhatta volna. ezen embert jó akaratok s nagyobb ígéretek által a

maga részére fordította, s utóbb az ő munkálkodásáért vármegye fiscalisává, vármegye első jegyzőjévé tette, s mivel nemtelen ember volt, neki nemességet is szerzett.

Ezen Demkovics József arra akarta venni, részszerént reá is vette a várost, hogy az, hat holnapi korcsmájukból még két holnapot engedjenek oda a püspöknek s a legrosszabb 4 holnap, úgymint Szent-Mihálynaptól fogva Gyertyaszentelő boldogasszonynapig legyen a város korcsmája és a mivel törvény szerént csak karácsony napjáig járna a városnak és nemeseknek a korcsma, a püspök pedig majd hat hetekkel azoknak korcsmáit megtoldotta, ezen jótéteményéért a városiak fizessenek minden hétre 3 frt összességgel 18, a nemesek pedig minden hétre kettő, összességgel 12 forintokat, okul adván, hogy a püspök a nagy templomot maga költségén építi és abban négy nagyharangokat vásárol, hogy a püspök, mint főispán a várost és nemeseket örökös békességben megtartani, sőt gvarapítani fogja s minden adófizetésektől megmenti, a kik előlkelőbb lakosok voltak és az házaikat borárultatással megmocsolni és nyughatatatlanságát a korcsmáltatásnak viselni úgysem szokták, ezen kívánságát a püspöknek csak úgy vették, mint őket nem illető dolgot, a szegényebb sorsú nemesek és városiak pedig a kívánt summának csekélységét tekintvén, abban nem sokat vonakodtak, alkalmasint reá is állottak.

Azonban a püspök az egyeség írásban nem foglaltatott, sem mind a két részről alá nem iratott, hanem utóbb

1725-dik esztendőben a Demkovics fortélyos gondolatja szerint Bécsbül az püspök azon edgyességét a maga peccsétje alatt örökös adománylevél formában úgy öntötte, hogy az említett 12 forintokat a nemesség, 18 frtkat pedig város azért ígérte, mert a püspököt Veszprém városa földesurának megismerte, melyre a nemesek a dolgot könnyen vették, hogy a ki ígérte, fizesse, a minthogy a korcsma jövedelmébül mái napig is fizetik, de nem a földesuraságnak megismerése, mert akkor minden nemes embernek kellene valamit hozzá fizetni, senki sem fizet pedig más, hanem csak a ki bort árultat, ellenben a városiak megbotránkozván, és megháborodván az egész edgyességnek ellene mondtak s magokat ellene szegeztek, de a püspök a magyar cancelláriának és vármegyének is előlülője lévén, amonnét könnyen parancsolatot szerzett, emitt pedig az általa előmozdított emberek által könnyen végbe vitte, hogy a Veszprém városiakkal tömlöczözésnek s más büntetéseknek fenyegetésével akaradjok és az ország törvényének rendelése ellen is elfogadták a privilégiumot, s ilyen iktatás által menne véghez Veszprémben a püspökségnek a Veszprém városának földesuraságában történt belépése a szegény városiak minden párt-

fogás nélkül szükölködven, ő eleiknek vérrel szerzett igaz és örökös szabadságuktól törvénytelenül ekképpen megfosztattak.

De ez csak kezdet volt a papi birodalomnak, azután napról-napra szorongattatik és minden éllelmeikből kivetkőztetni iparkodták a várost Zádori Mihály nagyprépost a káptalan leveles tárjában levő régi szabadságlevelét Veszprémnek részszerént tüzzel megégettette, részszerént az árnyékszékébe vékakkal hordatta, hogy így soha még csak ne is mozgolódhassanak az ő régi jussaik iránt a veszprémiek. Utánna pedig Biró Márton praepostja lévén, a városnak marhajáró földjére egy birkás házat és egy Márkó nevezetű falut szállított a veszprémiek eleget verték, fosztogatták, fel is gyűjtogatták azon épületeket; de a püspök főispán lévén az ollyatén cselekedtektől vármegye hatalmával eltiltattak, a papság pedig anynyival inkább neki bátorodván, Kádártóhoz is Veszprémnek majd fele határját azon részen, azon kívül Felső-Eörshöz a Kozma kutja s Kozma dombjátúl fogva egész Baláztát is a veszprémi földtül elhúzta, vonta.

1745-ik esztendőben Biró Márton a veszprémi püspökségbe bele lépvén, mindezeket még kevésnek tartván, a legalábbvaló jobbágyságra juttatni akarta Veszprém városát; s alkalmatosságot keresett s tisztjei által kerestetett, hogy miképpen köthessen még jobban a veszprémiekbé, és mivel a vásári s piaczi jövedelem még a városé volt, azért a piaczon levő kenyéráruló deszkaboltnak a tetején Veszprém városának a czimere, úgy mint egy kivont kardú lovas katona volt, még a régi időktől fogva vasból feltéve, éjjel azon lovas katonát onnét levétette s püspöksüveget függesztetett oda, oly utóbbi kinyilatkoztatással, hogy a piacz igazsága nem a várost, hanem a püspököt, mint földesurat illeti, erre felháborodván a városiak, a püspöksüveget onnét leverték és ismét a város czímerét, a lovas katonát feltették, hogy többé olyan tolvajmódra azt a püspök emberei onnét le ne lophassák, melléje fegyveres strázsákat állítottak s egyszersmind az addig kénytelenségből fizetett 18 forintot megtagadták.

Jó viz volt ez a püspök malmára, mert a püspök a maga törvénytelen cselekedeteit elhallgatván, egy sirinkozó és egy szánakozásraméltó könyörgő levelet küldött fel Bécsbe a magyar cancelláriára, hogy ő néki a veszprémiek a szokott 18 forintot megtagadták, de meg az élete sem bátorságos az ő püspöki székében, mert a városiak fegyveres kézzel is leselkednek ő utánna és a tisztjei után, mely könyörgő levél iránt tudósítás kérdettetvén a vármegyétől, a vármegye tisztjei, a kik a püspöknek, mint a főispálynak bár hálaadással tartoztak, a tudósítást úgy tették, a mint őket az előlülő főispányok vezér-

lették, Veszprém városának pedig védelmezőt nem rendeltek és így őket annál könnyebben megdönthették. Jött parancsolat, hogy intse meg a vármegye, sőt keményebb móddal is kényszerítse a városiakat, hogy az Eszterházy Imre püspökkel tett alkú szerint a 18 frtot fizessék meg, a vármegye tisztjei pedig, hogy a püspök a maga célját annál könnyebben elérhesse. szép gyengén bántak a városi értetlen előjárókkal, kínálhatták ugyan őket az Eszterházy kontraktussal, de a mint a parancsolat tartotta, nem kényszerítették, se nem büntették, mert ha büntették volna, valamint 1726 esztendőben, úgy akkor is könnyen reá kényszeríthették volna, a tudósításokat mindazonáltal a magyar cancellária elejibe úgy köldötték, hogy a vármegye minden módokat keresett, de semmiképpen reá nem vehette a Veszprém városiakat az Eszterházy egységnek megtartására.

Ebben a magyar cancellária maga is kételkedett, ugyanazért a magyar helytartói tanácstól egy pár királyi tanácsost kiküldött Veszprémbe, hogy a népet az Eszterházyval lett egységnek megtartására beszéljék reá, de azon királyi tanácsos uraknak a régibb dolgok s más környülállások iránt semmi tudományok nem lévén, csak arról beszélgettek és szóval erőltették a városiakat, hogy nekik a püspököt földesuruknak meg kell ismerni és a 18 forintot tovább is meg kell fizetni. A városiak pedig mind csak abban bíztak, Primo: Hogy azt az egységet ők soha, sem nevek aláírásával, sem város pecsétjével meg nem erősítették, hanem azt csak a püspök a maga hasznára úgy írta, a mint neki tetszett. Secundo: Hogy azt csak erőszakosan és tömlöczözés alatt vállaltatta el a vármegye a várossal. Tercio: Maga a papság is számtalanszor megtörte azon egységet, mivel nem örökös nyugodalmat és békességet, hanem örökös háborúságot és nyughatatlanságot okozott a szegény városiaknak s több efélékben. De a királyi tanácsosoknak kiküldetésük az ilyen dolognak (a melyek éppen a dolognak velejét és érdemét foglalták magukban, kiterjesztve nem lévén, az ilyenekre reá sem figyeltek, annyival inkább, ezeknek megvizsgálásába belé nem bocsátkoztak; hanem visszatérvén olyan tudósítást küldöttek, hogy a veszprémieket ők is a püspöki földesuraságnak megismerésére s a 18 forintok megfizetésére eleget erőltették, de reá nem beszélhették.

Ezt a magyar cancellária úgy vette, mintha azáltal a veszprémieket magukat a királyi parancsolatnak ellene szegezték s ez által cancelláriát is megvetették volna, ugyanazért örökös büntetést szabott reájuk és még a születendő gyermekeikre a magyar cancellária, hogy tudniillik örökös urbárium alá vettessenek és a vármegye törvényszéke csináljon nekik egy

alkalmas, egész népeknek szokások szerint való urbáriumot, azt a királyi főtörvényszékek eleibe is bővebb megvizsgálás végett küldje fel, mely meg is történt és mivel a bírókat a keresetlevélnek foglalatja szokta vezetni és meghatározni, ezen perben sem vármegye, sem királyi, sem az utolsó tábla, abban a kérdésben nem ereszkedett ha tehetette-e azt a magyar cancellária? Volt-e arra néki elegendő törvényes oka, hanem mivel nekik parancsolva volt, a bírák az urbáriumot kicsinyálták és noha sem püspök, sem káptalan a veszprémieknek csak egy talpányi földet sem adott, sőt még azt is, a miök volt, a városiaktól pénzen vásárolták; és a többi veszprémi lakosok is vagy régi eleik után vér szerint való örökségül nyerték: vagy hazugság, vagy pénzük által a régi örökösöknek örökségét maguknak megszerzették, mégis azoktól esztendőnként a fizetendő hétszáz árenda kilenczed s tized alá vették a veszprémiek még az ő születendő ártatlan magzatjaik is.

Mikor ezt látta ama feleségének hazáját eláruló Demkovics József, nagyon megilletődött s azt kiáltozta, hogy sohasem gondoltam, hogy az a konkoly, a melyet én ifjukorbeli meg-gondolatlanságból az Eszterházy Imre püspöknek való tetszetésből hintettem, ilyen nagy romlást szülhessen Veszprém városának, vétettem elárulván az ártatlan várost, Uram bocsásd meg az én vétkeimet, utóbb köldökig lefüggő szakállat eresztett, mintegy az embereknek csúfjává tette magát, úgy az ő vétkét egész világ előtt nyilvánosságosan megszánta s hánta: de a Veszprém városának okozott kárt helyre nem állíthatta, sem az általa okozott tüzet el nem oldhatta: javallotta ugyan a veszprémieknek, hogy oly utat próbáljanak meg és kérjék magukat az Eszterházy püspök szerződése mellé visszatétetni, mégis csak könnyebb lészen a sorsuk, mint most, de ez a tanács is csak haszontalan volt, mert minekutánna a parancsolat azt tartotta magában, hogy a veszprémiek urbárium alá vétessenek, nem volt a vármegye törvényszékének arra hatalma, hogy a parancsolatnak ellenére ítéljen, annyival inkább mivel a szerződéseknek beteljesítésére való ítélet, nem a vármegye-törvényszéknek, hanem a Dunántúl levő kerületbeli táblának bírósága eleibe tartozandó lett volna s így a veszprémiek ezen uton sem boldogulhattak és az első perben hozatott ítéletek tovább is az ő állapotjukban hagytak, sőt mivel appositio által is akarták ügyüket orvosolni, a város bírása és némely tanácsbéliék áristommal büntetődtek, azután pedig engedelmséget fogadván, kibocsáttattak.

Nehezen nyögtek ezen meg nem érdemelt büntetésüket, de mivel a Bíró Márton után belépett Koller Ignác püspök igen szép szavakkal és biztatásokkal táplálta őket, hogy az

Eszterházi-szerződés mellé visszateszi s az árendát, dézsmát és kilenczedet nékiek elengedi — maguk között meghasonlottak — némelyek akarták, hogy keressék a püspök kedvét, némelyek pedig csak azt akarták, hogy keressék az ő régi örökös jussaikat, melyekből törvényes meghallgatás nélkül kivetkezettek és legelőször is az ő sérelmüket az ország gyűlése elébe terjesszék.

1765. esztendőben elmentek az ország gyűlésére, de a personalis a püspöknek egy testvére lévén, annyira lebeszélte a követeket, hogy menjenek haza, várják meg a püspöknek hazamenetelét, a püspök mindeneket szépen csendességgel el fog velük végezni s el is végezte volna talán, hanem a világi gondoktól magát megszabadítani kívánván, Anyós Ferencznek adta által minden hatalmát, ez pedig könnyen eligazgatta őket, azután pedig 15 esztendőig nem lévén ország gyűlése, az ő elnyomatásukat az ország gyűlése elejébe nem terjeszthették.

1767-ik esztendőben a parasztoknak zendülése szülte az országba behozott királyi urbáriumot, ennek behozatásával, valamint minden más nemtelen helységek, úgy a veszprémiek is kérdőre vetetődtek és az ő régi panaszait is a tudatlan előjárók nagyjából előszámlálgatták, melyek iránt úrszék tartatván, e per először Nemes vármegyének törvényszékére, azután a felséges helytartói királyi tanács, végre a felséges királyi magyar cancellária eleibe felküldetvén, az parancsoltatott a többek között, hogy a veszprémiek sem az ő régi szabadságuk, sem az Eszterházy szerződése iránt többé a magyar királyi cancellária eleibe folyamodni ne merészeljenek, a minthogy többé ott aziránt nem is alkalmatlankodtak, hanem

1790-ik esztendőben ország gyűlése lévén, az ő sérelmüket az ország gyűlése eleibe terjesztették s elegendő próbákkal is megbizonyították, most pedig még jobban is meg tudnák erősíteni, mert azóta a káptalan a nemességbe is belekötött, azokat is a törvényes úton kívül, a helytartói királyi tanács és magyar cancellária erejével az ő régi szabadságaiból kivetköztetni akarta, ugyanazért a nemesség még több próbákkal jött elő, melyek a város sérelmeinek megmutatására lámpás gyanánt szolgálnak. De ugyancsak azon próbákból is, melyek a város által akkor beadattak, már két nagy országos választmány azt nyilvánosan megismerte, hogy a papi rendnek jussa Veszprém városa iránt az ő törvényes útján és módján soha meg nem bizonyított, hanem azt a királyi magyar cancellária és helytartói tanács csak gondolom-formán (ex supposito) forgatta s elhitte, ellenben a város az ő szegénységének elegendő okait megmutatta, vélekedését azon országos választmány utánna

téven, hogy az ország karjai és rendei által a veszprémieknek sérelmök a királyi felségnek megorvoslás végett ajánltassék.

Könyörög tehát Veszprém városa, hogy az ő sérelmeik megorvosoltatása végett a királyi felségnek ne csak általában ajánltassanak, hanem a megorvoslásnak útja s módja is világos szókkal kitétetődjék és a prókatori szökdözésekre (melyekhez a káptalan most is az elfoglalt marhajáró föld iránt, mint a vasmacskaéhoz, úgy ragaszkodik) nyilás ne hagyattassék. Ennek pedig kettő az útja.

Először mivel azt Veszprém vármegyének jegyzőkönyve megbizonyítja, hogy még 1718 s 1720-ik esztendőben Veszprém városának semmi földesura nem volt, a többi parancsolatok pedig törvényes út nélkül a püspöknek, káptalannak földesúri just nem adhattak, azért a veszprémiek vétessenek vissza azon 1718 s 1720-ik esztendőkbeli állapotukba, vagy ha ezt az ország gyűlése törvény által eképpen végezni nem akarná, hanem a dolgot törvényes útra igazítaná, így lehetne a végzésnek vége.

Másodszor. Hogy a veszprémi papi rend Veszprém városa iránt való jussát (melynek birtokába csak erőszakkal alattomosan, vagy parancsolatok által lépett belé) a királyi tábla előtt megbizonyítani és Veszprém városa s annak vidékje vagy szomszédsága, vagy akármely odavaló különös személyek iránt való mindennemű leveleket akár a közönséges levelestárban, vagy jegyzőkönyvekben, akár a püspökségnek vagy káptalannak különös levelestárjában vagy akárhol levőket hit alatt kinyilatkoztatni és a törvény eleibe elől adni tartozzanak, hogy úgy mindennemű lévő és lehető kérdések, akár az örökség, akár a birtok iránt törvényesen elintéztethessenek.

Közli: THURY ETELE.

EGY 1526. ELŐTTI ISMERETLEN KÉZIRATOS FORMULÁS KÖNYV.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

198. *Procuratorium sine speciale mandatum in bona forma.*

Nos Sigismundus Dei et apostolice sedis gracia episcopus ecclesie Quinqueecclesiensis, notum facimus tenore presencium quibus expedit vniuersis, quod nos de fide et legalitate ac multiplici experientia honorabilium ¶ et ¶¹⁾ familiarium nostrorum dilectorum ad plenum confisi eisdem simul et cuilibet eorum in solidum altero absente, vt ipsi simul aut alter eorum, cum reverendissimo ac illustrissimo domino domino Ascanio Maria etc. vicecancellario super arendacione abbacie Pechwaradini site in Hungarie dyocesis nostre ¶. mentem nostram declarare ac deinde super abbacia ipsa ea qua eis videbuntur nostro nomine et in persona tractare, disponere ordinare, illam in arendam accipere pacifice promittere, nosque in forma camere apostolice, omnibus melioribus modo via iure causa et forma, quibus melius et efficacius fieri potest et debet, obligare assecurare omnia denique alia et singula in ipsa causa agere, statuere decernere et concludere possint seu possit, que nos ipsi agere statuere, decernere et concludere possemus, eciam si talia forent que mandatum exigent magis speciale quam presentibus sit expressum, de quibus habenda foret mencio specialis, plenam et omnimodam dedimus et concessimus immo per presentes, damus et concedimus facultatem, promittendo nos harum serie, omnia ea, que prefati ¶ et in dicta causa cum prefato reverendissimo domino Ascanio tractauerit, disposerit, ordinauerit, efecerit et concluderit rata, grata, et firma habere, eaque inuiolabiliter obseruare, in quorum omnium et singulorum premissorum fidem et testimonium,

¹⁾ Itt a stylonarium szerkesztője a T. vagy más betű helyet jelet használ a név jelölésére.

presentes literas nostras manu propria subscriptas et sigillo nostro solito et vsuali iussimus appensione communiri. Datum Bude die T. anno T. etc.

Formularium 126. oldal.

199. *Promissio Gregori de D. super captiuitate sua.*

Nos capitulum ecclesie Quinqueecclesiensis, memorie commendamus per presentes, quod venerabilis dominus Gregorius de D. socius et concanonicus noster nostram personaliter veniendo in presenciam, sponte et libere, vltroneaque voluntate confessus est, retulitque in hunc modum, quod licet ipse hiis temporibus transactis, propter certos excessus suos per reuerendum dominum Sigismundum episcopum, dominum et prelatum nostrum tanquam pastorem gregis sibi crediti, detentus ac carcerari manicipatus, necnon pro modulo culpe et reatus sui fuerit emendatus, tamen quia ipse dominus et prelatus noster generosus de benignitate et generosa clemencia sua seueritatem pene mitigando ab ipsa captiuitate et carceris detencione eundem eliberasset et cum eodem gratiam fecisset, ob hoc ipse id promisisset et promisi omni subterfugio semoto pure et simpliciter coram nobis, quod ipse, amodo imposterum prefato domino nostro generoso et capitulo dicte ecclesie fidelis erit, fideliaque exhibebit seruicia et cum dominis de capitulo nostro tam in dignitate positis, quam singulis canonicis et personis racione et pretextu antefate captiuitatis et ceteris omnibus ex hunc secutis odiis dampnis et iniuriis litem controversiam et causam et dissidia de cetero vlllo vnquam tempore attentabit neque presumet nec mouebit sew suscitabit sed postposito omnino animi sui grauedine et indignacionis contempcione, pacem colere parcialitates et rumores non admittet inter fratres, quodque posse suo vitam suam iuxta dignitatis sue decencia, vt talem decet virum, reformabit et charitatem fraternam obseruabit ad que singula premissa inconcusse et illibate obseruando idem dominus Gregorius doctor cum subscriptione manus sue proprie obligauit, spontanea voluntate coram nobis testimonio presencium mediante. Datum feria quinta proxima etc.

Formularium 127. oldal.

200. *Procuratorium in bona forma per venerabilem dominum Barczanij.*

Nos Nicolaus de Chaak, electus, postulatusque et confirmatus ecclesie Chanadiensis, memorie commendamus tenore presencium significantes quibus expedit vniuersis et singulis, quod nos omnibus melioribus modo via iure forma et causa quibus melius et efficacius possumus et debemus, fecimus constituimus et creamus nostros veros et legitimos procuratores

actores factores et negociorum nostrorum gestores in omnibus nostris et ecclesie nostre causis, coram quibuslibet iudicibus ordinariis vel delegatis datis vel dandis secularibus vel ecclesiasticis, honorabilem magistrum Georgium Zondy et nobilem Georgium Dorozlay de Dorozlo ad agendum, defendendum calumpnie et eciam ad litem et cuiuslibet alterius generis iuramentum in animam nostram prestandum testes et alia quelibet probacionum genera producenda, paciscenda, concordanda transigenda ad expensas iurandas et easdem leuandas, absolucionisque beneficium, a quacunque excommunicacionis sententia a iure vel ab homine lata vel ferenda, semel pluriesve simpliciter vel ad cautelam petendo appellando, apostolosque extrahendo, vnum quosque vel plures procuratorem seu procuratores loco sui cum simili vel limitata potestate substituendo et reuocando et alios de nouo substituendo et generaliter omnia et singula faciando, que in premissis et circa eorum quodlibet forent necessaria seu quomodolibet opportuna, eciam si talia forent que mandatum magis speciale exigent et que nos constituendo facere possemus, si personaliter interessemus, promittentes nichilominus nos ratum et firmum perpetuo habituros, quicquid per dictum magistrum Georgium nomine procuratoris et per substitutos ab eodem actum factum et procuratum fuerit, super quo presentes literas nostras sub sigillo nostro autentico duximus concedendas. Datum Chanadini die T. Anno Domini millesimo quingentesimo decimo etc.

Formularium 128. oldal.

201. *Compromissum.*

In nomine Domini Amen. Cunctis publici instrumenti huius seriem intuentibus et legentibus pateat euidenter et sit notum quod anno a natiuitate eiusdem *millesimo quingentesimo tredecimo, indicione duodecima die vero prima mensis iunii, hora nonarum vel quasi* in domo habitacionis reverendi domini Clementis episcopi Seweriensis in Civitate Chanadiensis fundata, pontificatus siquidem sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Iulii diuina prouidencia pape secundi anno sexto in mei notarii publici testiumque sub et infrascriptorum presentibus personaliter constituti venerabiles domini Seraphyn prepositus collegiate ecclesie sancti saluatoris in dicta ciuitate Chanadiensi fundata cathedralis ab vna. parte vero ex altera Michael de Banmonosthra, Orodienensis archidiaconi et Canonici ecclesie Chanadiensis solenniter et per expressum protestati sunt, quod quamuis alia inter partes racione et pretextu percpcionis cathedralis ecclesiarum parochialium in possessionibus T. et T. vocatarum in dyocesis Chanadiensis existencium habitatarum varie lites et differencie controuersionumque siue con-

tencionum materie mote suborte et suscitata ac in sede spiritali diucius ventilata extitissent, tamen inter eedem partes. matura inter se deliberacione perhabita prescriptas vniuersas et quaslibet causas ac differencias preuia racione inter easdem motas et intentatas reuisioni discussioni et finali conclusioni prefati reverendi domini Clementis episcopi Seweriensis ac dominorum Stephani Zarwadÿ, Pauli Feÿer de Pesth, Siluestri de Transilvania, Johannis de Nylka et Valentini de Nagh-pethrÿ predictae ecclesiae Chanadiensis cathedralis ac magistri Martini de Ghÿarmath pretacte collegiate sancti Saluatoris de eadem Chanadino ecclesiarum per easdem partes equaliter electorum, tanquam ipsarum parcium arbitrorum et amicabilium compositorum subinferunt et consenserunt et compromiserunt ac stipulacione solenni compromissum siue compromissionem fecerunt ita quod ipsi omnes in communi concordia maior eciam pars eorum in communi concordia, presente et absente, citato et non citato, actore vel in causam attracto ac citatis et non citatis ipsis vtriusque partibus, primo secundo tercio et quarto discutere et arbitronare possint et valeant de et super premissis omnibus et singulis inter dictas partes procedere precipere dicere sentenciare pronuncciare et amicabiliter componere in iure et facto de iure tantum et de facto tantum et vtroque modo presentibus et absentibus partibus, vna citata et altera non citata ac vtraque citata stando et sedendo, in scriptis et sine scriptis ad ipsorum scilicet arbitrorum ac amicabilium compositorum vel maioris partis in concordia citatorum et non citatorum ad arbitrium liberam voluntatem de simplici tamen ac de plano et pretermissio strepitu et figura iudicii iurisque penis et rigoribus, sola facta veritate et equitate naturali inspecta promittendo insuper et promiserunt dicte partes sibi vicissim et alter utrum stipulando, vna scilicet pars alteri et alia alteri stipulando presens premissum et omnia et singula in eo contenta et ea que in gratiam concordiae per ipsos arbitros prefato domino Michaeli Orodien- sisy archidiacono interim in possessione permanendo dicta precepta pronuncciata et amicabiliter componendo arbitrata fuerunt ex nunc prout ex tunc et ex tunc prout ex nunc attendere et obseruare ac in nullo contrafacere vel contraire sub pena ducentorum florenorum et amissione omnes iuris quod habent et haberent in precepcone dicti cathedralici ecclesiarum prescriptarum, que pena tocies et exigi et peti possit cum effectu, quociens contrafactum fuerit in premissis aut in aliquo premissorum de omnibus preceptis et de efusionibus expensarum super quibus omnibus et singulis premissis prenotati domini Seraphin prepositus cathedralis et Michael Oro-

diensis archidiaconi et canonici prefate ecclesie Chanadiensis a me notario subscripto, vt ipsis superinde vnum vel vna publicum vel publica instrumentum sew instrumenta confici pecierunt et requisierunt, quod et feci officio tabellionatus mei incumbente. Acta sunt hec et facta anno indicione die mense hora loco et pontificatu quibus supra presentibus ibidem honorabilibus discretis Petro de Kwnagotha, Blasio de Transsilvania presbiteris ac Georgio subdiacono et Luca literato de Themeswar testibus fidedignis ad premissa audienda vocatis et requisitis.

Subscriptio.

Et ego T. literatus natus circumspecti¹⁾ de dyocesis sacra apostolica auctoritate notarius publicus, quia premissis protestacionibus compromissionibus aliisque omnibus et singulis dum sic vt premittitur fierent et agerentur, vnacum prenomnatis testibus presens fui, eaque omnia et singula sic fieri vidi audiui. Ideo hoc presens publicum instrumentum manu mea propria fideliter conscriptum exinde confeci et in hanc publicam formam redigi signaque et nomine meis solitis et consueta signaui notaui et roborauit in fidem robur ac testimonium omnium et singulorum premissorum, rogatus pariter et requisitus.

Formulárium 129. oldal.

202. *Vt decimas agnelloꝝ frugumque et bladꝝ plebanus extradari faciat cum suis parochianis sub interdico ecclesiastico cum inserta citacione forma.*

Stephanus de Naghlwche dd lector canonicus et vicarius Jauriensis dilectis nobis in Christo discretis dominis¹⁾ : de : et : de : ecclesiarum parochialium plebanis dyocesis Jauriensis salutem et mutua in Domino charitatem et nostris firmiter obedire mandatis. Noueritis quod quia venerabilis dominus Stephanus de Iborlyczko prepositus cathedralis dicte Jauriensis ecclesie, hunc honorabilem dominum Stephanum presbiterum de Kaÿor capellanum suum ad decimaciones decimarum dicationesque et connumeraciones frugum bladꝝ apumque ac aliarum rerum inmutare decimari solitarum de bonis et fructibus colonorum, predictarum possessionum T. et. T. ac pertinenciis earundem mense sue prepositure provenire debencium, duxit transmittendum, quarum vobis dominis predictis mandamus in solidum in virtute salutaris obediencie et sub excommunicacionis pena, quam in vos nisi feceritis, que vobis in hac parte iniungimus, ferimus in hiis scriptis, quamuis vniuersos et singulos utriusque sexus homines, in predictis possessionibus et earundem pertinenciis commorantes, vestras

¹⁾ Itt a nevek helyére kettős pontot tett a szerkesztő.

scilicet parochianos ad decimas soluendos auctoritate nostra vobis in hac parte per presentes concessa, diligenter moneatis et requiratis, quas et nos serie presencium sic monens et requirens, vt ipsi decimas frugum bladorum et apum ac aliarum rerum decimari solitarum, eidem domino Stephano presbitero quiete et pacifice exigere ac easdem decimari dicare et connumerare permittant decimasque dicatas et connumeratas in specie integro et cum effectu extradare et exoluere debeant et teneantur, rebellibus vero et ipsas decimas extradare recusantibus firmum ecclesiasticum interdictum in forma ecclesiae consueta obseruatis, tamdiu donec et quoutque ipsas decimas extradederint et huiusmodi interdictum per predictum dominum Stephanum eisdem relaxatum fuerit et nichilominus si per eundem dominum Stephanum requisiti fueritis vniuersos et singulos vtriusque sexus homines, ratione premissarum decimarum ac impedimentorum ex huic sequencium, quos vobis idem dominus Stephanus nominauerit ad terminum competentem in nostram preemptoriam citetis presenciam, et post hec seriem huiusmodi citacionis vestre ac quicquid in premissis feceritis nobis consciendo rescribatis presentibus in specie remissis. Datum die vigesima prima mensis T. etc.

Formulárium 130—31. oldal.

203. Annuncia ab episcopo vt presbiter. Rome promotus sub sua dyocesi valeat celebrare primicias et dispensacio cum eodem, quo se ad titulum ficticium promouere fecit.

Nos Lucas dei et apostolice sedis gracia episcopus ecclesie Zagrabiensis, in Christo nobis dilecto discreto patri Michaeli de Monozlo nouo presbitero nostre dyocesis Zagrabiensis predictae salutem paterna cum benedictione; ex quo te non rite et illegitime ad omnes sacros clericorum ordines eciam sacerdotii inclusiue in Curia Romana promotum aptumque et idoneum in eisdem ministrando comperimus annuimus et nostra auctoritate ordinari concedimus per presentes, vt quandocunque et vbicunque in nostra dyocesi predicta malueris, tuas primicias solennizare et in ordinibus susceptis ministrare ac dum et quando tibi videbitur, opportuna in ecclesia aut extra eandem in cimiterio in altari videlicet viatico, consecrato coram cunctis christi fidelibus ibidem congregatis, inde tamen prius exclusis excommunicatis et interdictis, dicere, peragere celebrareque valeas atque possis de licencia gracia et admissione nostra speciali, dum tibi aliud aliquod non obsistat canonicum impedimentum et eciam quod per falsam suggestionem tempore promocionis tue factam super eo, quod te ad titulum perpetui capellanatus in ecclesia beati Thome apostoli, in oppido Monozlo vocata, predictae nostre Zagrabiensi fundata possidendum, cum

eundem non possides, nec ius eiusdem habueris, promoueri feceris auctoritate nostra ordinaria predicta, tecum dispensamus vigore et testimonio presencium literarum nostrarum mediante. Datum etc.

Formularium 132. oldal.

204. *Forma gratie expectatiue.*

Tiszta formula.

205. *In facie possessionis dum nulla fit contradiccio, demum in captulo.*

A bácsi káptalan jelent II. Lajos királynak.

206. *Contradiccione facta in facie possessionis, demum in captulo.*

Tiszta formula.

207. *Diuisionalis.*

Tiszta formula.

208. *Quando fit contradiccio multimode, exemplum:*

Tiszta formula.

209. *Recaptiuatoria priuilegialiter sic emannabitur.*

Capitulum ecclesie Bachiensis, omnibus christi fidelibus presentibus pariter et futuris presenciam (!) noticiam habituris salutem in omnium Saluatore. Ad vniuersitatis vestre harum serie volumus peruenire noticiam, quod cum nos receptis literis magnifici T. etc. pro T. de T. contra T. de T. secundo die tricesimi noni diei octauarum festi T. in facta cuiusdam possessionis T. vocate in comitatu de T. existentis et complecionis terminorum iudiciorum per modum trinarie recaptiuacionis per ipsum T. super eadem possessione iuxta regni consuetudinem facte emanatis, iudiciarium processum eiusdem iudicis curie in se exprimendo et declarando, nobisque directis, nos amicabilem petitionibus eiusdem iudicis curie gratum consensum prebendum et assensum, vnacum magistro T. de T. curie regie notario, homine regio de curia regia ad id specialiter transmissio et in literis eiusdem iudicis curie nominatim conscripto nostrum hominem etc. Quod ipsi, die T. ad faciem possessionis T. in comitatu de T. existentis accessissent, ibique prefatus homo regius, eandem possessionem simulcum cunctis suis vtilitatibus etc. iuxta seriem et formam tenoremque earundem literarum ipsius iudicis curie ac modum in eisdem contentum recaptiuatorie ipsi T. perpetuo possidendum statuisset contradiccione prefatorum T. et aliorum quorumlibet non obstante. Datum quarto die diei statucionis prenotate. Anno Domini 1521.

Formularium 136—37. oldal.

210. *Relacio super communem inquisicionem sic scribitur.*

Tiszta formula.

211. *Relacio proclamacionis trium forum.*

Tiszta formula.

212. *Quando larua persona inducitur ad capitulum.*

T. de T. ex suggestione et seduccione T. de T. vel ex preconcepta nequicia, aut falsitatis inductus astucia nomine et in persona eiusdem. quendam alium hominem coram capitulo ecclesie T. fraudulenter et inique astari faciendo et in quadam causa inter ipsum ab vna ac prefatum T. ab altera partibus in curia regia nota et vertenda, ad ipsius hominis iniquam et iniustam fassionem, literas expeditorias et quittancias ex parte sui et pro se ipso emanari fecisset et procurasset, vnde facta huiusmodi protestacione prefatus T. de T. annotatum T. de T. a recepcione premissarum literarum expeditoriarum iniuarum ipsum vero capitulum et quelibet alia credibilia loca et testimonialia ab emannacione, dacione, donacione et confeccione earundem quomodo factis iam vel fiendis inhibuit etc.

Formularium 140. oldal.

213. *Reambulacionis estimacionis et occupacionis relacio.*

»Spectabili et magnifico domini Emerico de Peren comiti perpetuo comitatus Abawÿwariensis, regni Hungarie palatino et iudici comanorum« adja a jelentést a bácsi káptalan. Benne előfordul a »Bartholomeus« személynév.

214. *Instrumentum procuratorium ab infirmo constituendum.*

In Nomine Domini. Amen. Anno natiuitatis eiusdem 1521. indiccione T. die vero T. mensis T. hora T. vel quasi in domo honeste domine T. consortis T. de T. dyocesis T. pontificatus autem sanctissimi in christo patris et domini nostri domini T. (Leonis) diuina prouidencia pape decimi anno T. in mei notarii publici subscripti, testiumque sub et infracriptorum presenciis, honesta domina T. prefata consortis dicti T. in ciuitate Kamoncz vocata dyocesis Bachiensis prefate commorans, graue infirmitatis morbo prostrata et preuenta in tantum quod vix de vno latere ad aliud eciam aliorum subsidio se vertere valeat, vtque ab omnibus mortis magis quam vite filia credatur, omnibus melioribus modo via iure forma et causa, quibus melius et efficacius potuit etc.

Formularium 141. oldal.

217. *Procuratorium ad acceptanda duo beneficia in vna ecclesia.*

In nomine Domini Amen. Anno domini natiuitatis eiusdem millesimo quingentesimo decimo quinto, indiccionis terciu die vero martis, vigesima quarta mensis januarii hora vesperarum vel quasi in domo venerabilis magistri Gregorii archidiaconi Sÿrimiensiis et canonici ecclesie Bachiensis in area

capitulari eiusdem fundata pontificatus siquidem sanctissimi in Christo patris et domini nostri domini Leonis diuina prouidencia pape decimi, anno eius tercio in mei notarii publici testiumque sub et infrascriptorum presenciis personaliter constitutus venerabilis dominus Blasius literatus de Kamoncz, factor casti Bachiensis, omnibus melioribus modo via iure forma et causa, quibus melius et efficacius potuit et debuit fecit constituit et solenniter ordinauit, suum verum et legitimum procuratorem et negociorum suorum gestorem ac nuncium specialem, honorabilem magistrum Laurencium de dicta Kamoncz, canonicum ecclesie Colocensis absentem tanquam presentem ad ipsius domini constituendum nomine et pro eo canonicatum et prebendam, necnon archidiaconatum catedrali in ecclesia cathedrali Colocensis beneficia videlicet ecclesiastica acceptando et recipiendo sibi que nomine procuratio dicta beneficia conferri et assignari ac de eisdem prouideri ipsorumque beneficiorum possessionem realem et actuaalem iuriumque et pertinenciorum eorundem omnium intrando adipiscendo continuando, regendo et gubernando, seque in dicta cathedrali ecclesia Colocensi ad prebendam huiusmodi ac in canonicatum et archidiaconatum catedrali, inque fratrem dominorum recipi stallumque sibi in choro et locum in capitulo, cum omni plenitudine iuris canonici assignare petendo et optinendo, necnon de obseruantia . . .

(Itt megszakad a kézirat.)

Formularium 142. oldal.

Közli: DR. IVÁNYI BÉLA.

UJABB ADALÉKOK AZ ÁRPÁD-KORI MEGYEI TISZTVISELŐK ISMERETÉHEZ.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Egynéhány éve, hogy »Az Árpád-kori megyei tisztviselők« című dolgozatomat közzétettem.¹⁾ Az azóta folytatott kutatások azonban újabb anyagot szolgáltatván, célszerűnek tartottam a következő pótlékokat, melyek egyrészt az Árpád-kori megyei tisztviselők számát gyarapítják, másrészt némely eddigi nézeteinket helyreigazítják, eddig határozatlan személyeket meghatároznak, másokat a valószínűség keretében megvilágosítanak, további kutatás céljából az ez iránt érdeklődőkkel közölni. Magától értetik, hogy minden e tárgyra vonatkozó, bármely oldalról érkező bővítés, helyreigazítás vagy akármely néven nevezendő vélemény és nézet — ha ellenkező is — az elég érdekes és fontos kérdés tisztázására szolgál.

1. Abaujvár.

E megye első ismert főispánjának, *Máténak* nyomaira már 1138 előtt is akadunk. Midőn t. i. II. Béla 1137 körül az Esztergamban tartott országgyűlésen fiának, Lászlónak a boszniai hercegséget adományozta és Máté fia Márton comes ugyanazon alkalommal a Zalamegyében feküdt csatári monostort számos birtokkal megajándékozta, az összegyűlt ország-nagyok közül Máté is szerepel.²⁾ A mi pedig az 1205-ben szereplő *Miklós* nádort illeti, ki ugyanakkor Abaujvár főispánja is, majdnem apodiktikus bizonyossággal mondható, hogy Szák nb. Bars fia Miklóssal azonos; ez pedig utóbbinak korábbi és későbbi pályafutásának elemzéséből tűnik ki.

Sándor főispán a várad-i regestrum szerint ³⁾ még 1215-

¹⁾ Tört. Tár 1897. és 1898. évf.

²⁾ Fejér II. 88.

³⁾ Megjegyezzük, hogy a Karácsonyi-Borovszky-féle legújabb kiadásban található új számolást használjuk. Sándorról szól ez esetben a 112-ik szám.

ben is működik. Kiemelendő, hogy ő a Hont-Pázmán nb. Szentgyörgyi-Bazini család tagja. 1217-ben bizonyos *Péter*, 1219-ben pedig *Márton* az alispán.¹⁾

2. Arad.

Első ismert főispánjára, Csanád nb. *Kelemeure* (hivataloskodik 1214-ben) vonatkozólag még a következő felette érdekes adatot találjuk: II. András a csanádi egyházmegyében feküdt egresi cisztercita apátsággal bizonyos birtokcserét kötött, melynek lebonyolításával Kenéz és Clemens nevű főurak meg voltak bízva és melyet Honorius pápa 1224-ben megerősített.²⁾ Miután tudjuk, hogy Csanád nb. Kelemen bán utódai Csanádmegyében számos birtokok urai voltak és ugyanazon megyében 1231-ben bizonyos Kenéz (Kenaz) monostorát említik,³⁾ biztosra vehető, hogy az 1224-ben szereplő Clemens főúr a mi Kelemenünkkel azonos. Bánságára nézve csak azt akarjuk kiemelni, hogy alatta — tekintettel Kelemen birtokainak fekvésére — minden valószínűség szerint a szörényi értendő.

3. Árva.

E megyét fennebbi dolgozatomba fel nem vettem, mert Árpád-kori főispánjait akkor még nem ismertem. Azóta azonban kimutattam, hogy Hont-Pázmán nb. András fia *András* (a későbbi Forgács család egyik oldalóse) 1291-ben Árva megye főispánja. Bebizonyítására nézve az erről szóló dolgozatomra hivatkozom.⁴⁾

4. Bács.

Keled-ről (1102—1113.) azt tartjuk, hogy azon Cledinus comessel azonos, ki II. Istvánnak a Trauiak és Spalatóiak számára 1124-ben kiállított okirata záradékában szerepel.⁵⁾ Erről különben más alkalommal bővebbet.

Ezsau nádorról (1197—1198.) a már idézett dolgozatomban azt mondtam, hogy 1183 és 1186-ban Biharmegye főispánja, 1194—1197. pedig országbíró. Ez nem áll, mert Ezsau országbíró a nádortól megkülönböztetendő személy, v. ö. Turul 1901. évf. 13-ik lap.

Az 1201-től 1202-ig működő *Benedek* kétségkívül azon Benedekkel azonos, ki 1202-től 1204-ig nádor volt. Hogy ő az Osl nemzetség tagja, ki van zárva, a mint ezt más alkalommal indokolni fogom.

¹⁾ Vár. Reg. 167. 218.

²⁾ Fejér III. 1. 452.

³⁾ Wenzel XI. 220.

⁴⁾ Turul 1901. évf. 110-ik lap.

⁵⁾ Fejér II. 81.

Marcell (1209—1210.) egyuttal Mosonmegye főispánja is. Melette Győr nb. Botho nádor e megye főispánja.

Salomo (1213—1214.) a veszprémmegyei Fajszi család sarja; v. ö. Turul 1901. évf. 17—18. lap.

Az 1228-tól 1230-ig és 1234—1235-ig működött. *László* országbíró nem a Borsa. — hanem a Kán-nemzetség sarja.

Az 1235-ben szereplő *Pózsa* tárnokmesterről azt mondtam, hogy családi hovátartozandóságát meg nem határozhatjuk. A Turul 1900. évf. 165—167. lapjain közzétett dolgozatomban azonban kimutattam, hogy e Pózsa a Csák nemzetség sarja. Utódaira és elődjeire nézve ezen értekezésre hivatkozom.

Hogy 1238-ban bizonyos *Simon* Bácsmegye főispánja, most már nem állhat; főispánkodása arra volt visszavezetendő, hogy Fejér IV. 1. 111. szerint egy 1238 január 29-én kelt királyi oklevél záradékában tényleg »Simone Comite Wachiensi« olvasható, minek alapján mások is e Simont a bácsmegyei főispánok közé felvették. Az idézett hely szabatosabb elemzése útján azonban azt találtam, hogy közvetlenül előtte »Joanne Angelo Domino« áll. Már pedig feltűnő, hogy miután a záradékban felsorolt minden egyes országnagynak hivatala meg van nevezve, éppen Angelos Jánosról nincsen megmondva, hogy mely területnek az ura volt? úgy, hogy ösztönszerűleg fel kell tételeznünk, hogy a »Domino« és »Simone« között valamely hézagnak kell lennie. Úgy is van. Angelos János nem más, mint III. Béla Margit nevű leányának Angelos Izsák byzánci császártól született fia, ki már 1238 előtt a Szerémségben tartózkodott és kit az összes okiratok 1242 nov. 16-ig¹⁾ »Joanne Angelo Domino Syrmiae. Comite Bachiensi«-nek neveznek. Így tehát kézzelfogható, hogy Fejérnek fentebbi helyén a »Syrmiae« helyett »Simone« áll, hogy a »Comite Wachiensi« a »Joanne Domino Syrmiae«-re vonatkozik és egy Simon nevű bácsmegyei főispán 1238-ban nem létezett.

5. Bakony.

Lukács 1233-ban is e megye főispánja.²⁾ Úgy látszik, hogy a Pécz nemzetségből származik.

Azon kérdésre, vajjon az 1324 jul. 7-én szereplő Csák bán fia *Domonkos* az 1270-ben működő Csák nb. Csák bánnak a fia? most már határozottan mondhatjuk, hogy nem. Más helyen³⁾ bebizonyítottam, hogy e Domonkos atyja Csák bán nem a Csák nemzetség tagja, hanem a Fejérmegyében fekvő Csalka helység társbirtokosa.

¹⁾ Fejér IV. 1. 264. IV. 3. 552. Wenzel VII. 116. XII. 689.

²⁾ Fejér VII. 1. 235.

³⁾ Erdélyi Múzeum 1901. évf. 282—283. lap.

Az 1278 jan. 31-én működő *Gyula* fő- vagy alispán (Fejérpataky szerint azonban 1279-re esik) minden valószínűség szerint Ratold nb. Balduin fia Gyulával azonos, ki Csák nb. Demeter bán leányát, Kunigundot (= Kyngus) nőül vette és kinek fivérével Lőrincztől a rátóti Gyulafi család származott. Következtetjük ezt a Ratold nemzetség ezen ágának birtokviszonyaiból. — Gyulának egyik fia, Demeter, nevét valószínűleg anyai nagyatya után kapta.

6. Bánya.

Azon *Kozma*, ki 1274-ben már nem él és kinek özvegye, Tomaj nb. Stefánia akkor még szerepel, nem e megye főispánja, hanem csak a Komárommegyében fekvő Bána nevű helységbeli birtokos. *László* országbíró (1273 május végén) Kán nb. László erdélyi vajdával azonos.

1276 aug. 9-én Héder nb. *Güssingi János* királyi tárnokmester Bányamegye főispánja.¹⁾

7. Baranya.

Az 1273 márcz. 30-án működő *László* országbíró Kán nb. László erdélyi vajdával azonos.

Azon *Lőrincz* nádor és soproni főispán, ki 1273 máj. 12-től ugyanazon évi május 29-ig mint Baranyamegye főispánja működik, nem az Aba nemzetség tagja, hanem az eléggé ismert Kemén fia Lőrinczczel azonos.

Gergely, kivel 1275 szept. 27-én találkozunk, minden valószínűséggel azon Fülpös fia Gergely bánnal azonos, ki 1285. okt. 13-án több más baranyamegyei nemessel együttesen Győr nb. Óvári Jakab és Kemény fia Lőrincz nádor fia Kemény között peres ügybenfogott bíróként működik.²⁾ Nemzetségét most sem ismerjük.

8. Bars.

Első főispánja *Othmár* (1124) kétségkívül azon Othmár comessel azonos, ki krónikáink szerint 1116 és 1130-ban is működött; utóbbi évből tudjuk, hogy II. Istvánnak figyelmét vak Béla trónöröklésére irányította.

Lukács pohárnokmester (1229—1230) csak 1233-ban (nem 1232-ben) is mint szőrényi bán ismeretes.

Gyácsa fia Gyácsa (1236—1240) minden kétséget kizáró módon a zalamegyei Türje nemzetség tagja. Ezt abból következtetjük, hogy a gömörmegyei Gortván, melyet 1240-ben királyi adományozás útján kapott, nemzetségi rokona Türje nb. Dénes nádor is birtokolt.³⁾

¹⁾ Knauz II. 59.

²⁾ Wenzel IX. 435.

³⁾ Fejér IV. 1. 409.

A *János* országbíróról szóló, 1281 ápr. 21-én kiállított oklevél hamisítvány.

Hogy Pécz nb. *Gergely* bán 1270-től 1272-ig és 1273-tól 1274-ig Vas megye főispánja volt, nem áll. Ezen adat Monoszló nb. *Gergelyre* vonatkozik.

9. Békés.

1213-ban *Dámián* az alispán.¹⁾ 1214-ben bizonyos *Pál* az alispán.²⁾ — 1219 és (valószínűleg még) 1221-ben *Illés* a főispán, ki különben is *Tiborcz*, *Gyula* és *Sándor* comesekkel együtt több ízben mint királyi kiküldött bíró működik.³⁾

Batisz országbíró-főispánra nézve más helyen azon véleménynek adok kifejezést, hogy a Baranyamegyében törzsköcs *Negol* (*Nygot*) nemzetség sarja.

László országbíró és Nyitra megye főispánja (1224) *Kán* nb. *László* későbbi nádorral azonos.

Egyik helyen⁴⁾ találjuk, hogy 1234-ben *Gönyői Mihály* királyi lovászmester Békés megye főispánja. Ha ezen állítás igaz, akkor e *Mihály* nem más, mint (úgy látszik *Bána* nb.) *Ápa fia Mihály*, a későbbi bolondóczi főispán (1244).

10. Bereg.

1214-ben *Meskó* a főispán.⁵⁾

1274 első felében *Miklós* pohárnokmester a főispán; ezt fentebbi dolgozatomban a *Héder* nb. *Güssingiek* sarjának vettem. Tekintettel azonban, hogy *Pok* nb. *Móricz* fia *Miklós* vajda később mint *Máramaros* megye főispánja szerepel és hogy birtokainak egy része az ország északkeleti részeiben feküdtek, a nagyobb valószínűség a mellett szól, hogy itt *Pok* nb. *Miklós*-sal van dolgunk.

11. Besztercze.

Az erdélyi Beszterczemegye *Árpád*-kori főispánjainak számát egygyel szaporíthatjuk. *Vivián* királyi kamaragróf és Beszterczemegye főispánja, 1295 aug. 24-én a *Székes* nevű birtok határjárását eszközli és *Godyn* vagy *Ringelkirch* nevű birtokot *Vízaknai Alár*dnak engedi át.⁶⁾

Bár e *Vivián* családi hovartartozandóságát biztosan meg nem határozhatjuk, mégis akarjuk kiemelni, hogy egy *Vinci* *Vivián* 1355 aug. 27-én *Váradjára* vonatkozó szerződését érvény-

¹⁾ Vár. Reg. 36.

²⁾ Ugyanott 98.

³⁾ Ugyanott 182. 286. 310.

⁴⁾ Századok 1870. évf. 477. (*Pesty Frigyes* dolgozata.)

⁵⁾ Vár. Reg. 88.

⁶⁾ Wenzel V. 130.

telennek nyilvánítja.¹⁾ Ha ez a fentebbi főispánnal azonos, akkor a főispánnak 1355-ben már nagyon is aggkorú embernek kellett lennie, miért is valószínűbb, hogy Vinczi Vivian a főispán fia. Ennek fia »Alvinczi« János váradjai birtokát 1361 ápr. 11-én a gyulafejevári egyháznak hagyományozza.

A mi pedig a horvát Beszterczemegyének 1272-ben szereplő főispánját, *Andrást* illeti, kiemeljük, hogy V. István 1272-ben András rovistyei, zsigrai, okici és beszterczei főispán, valamint Tamás nógrádmegyei főispán kérésére ezen András szolgálát: János fiait Andrást és Endrej-t nemesíti; ebből tehát következtetendő, hogy e főispán nógrádmegyebeli birtokos.

12. Bihar.

Az 1138-ban működő *Ákos* kétségkívül az Ákos nemzetségnek ha nem is őse, de bizonyosan tagja.

Ezsau (1183 és 1186.), a későbbi országbíró, a hasonló nevű nádorral és Bácsmegye főispánjával nem azonos. Kiemelendő, hogy Ezsau nevű országnagygyal már 1165-ben is találkozunk.

Az 1199-ben szereplő *Miklós* nem azonos Szák nb. Bars fia Miklóssal, mert ez utóbbi akkortájt András királyfi horvát udvarában mint »bán« tartózkodott. Ellenben nagyon valószínű, hogy e főispán a Csák nb. Gedeczi Miklóssal (a Kisfaludiak őseivel) egy és ugyanazon személy.

1213-ban két alispán szerepel: *Nevetlen*, utána *Pál*, ki még 1214 és 1215-ben is működik.²⁾ 1215-ben utána *Demeter* az alispán.³⁾ 1216-ban az ismert *Mika*⁴⁾, de ugyanazon évben még *Nyéka* (Nevka) is a főispán, *János* pedig az alispán.⁵⁾ 1217-ben *Nyéka* a főispán.⁶⁾ 1219-ben megint *Mika*,⁷⁾ míg bizonyos *Kölked* az alispán.⁸⁾ 1220-ban szerepelnek: 1. *Mika* főispán, 2. *Kölked* alispán, 3. *Farkas* alispán,⁹⁾ 1226-ban ismét csak *Mika* a főispán.¹⁰⁾

Az 1233-tól 1235-ig működött *István* 1235-ben nem tálnok-, hanem pohárnokmester. Lehet, hogy » későbbi Lőrincz erdélyi vajda és valkómegyei főispánnal is azonos.

¹⁾ Beke, Az erdélyi kápt. levéltára Gyulafejevárott. 41.

²⁾ Vár. Reg. 16. 18. 20. 24. 34. 37. 41. 53—57. 85. 92. 96. 97. 101. 104. 108. 109. 110. 111. 115.

³⁾ Ugyanott 125.

⁴⁾ Ugyanott 157.

⁵⁾ Ugyanott 159. 164.

⁶⁾ Ugyanott 165. 166. 168. 174.

⁷⁾ Ugyanott 181. 204. 258.

⁸⁾ Ugyanott 185. 187. 206. 233.

⁹⁾ Ugyanott 235. (M.) 236. 239. 240. (K.) 260. 265. (F).

¹⁰⁾ Ugyanott 345.

Pál meghatározását a következőkben találjuk meg. Egy kelet nélküli okiratban Pál, Szatmár-, Bihar- és Krasznamegye főispánja III. András királynak jelenti, hogy ennek parancsának értelmében a besztereci monostor kegryi viszonyait megvizsgálta, hogy ennek jogos tulajdonosai Hontpázmán nb. Lőkös fiai Benedek, Péter és Pál és hogy nevezetteket ennek alapján a kegyuraságba beiktatta.¹⁾

Beszterecz még most is létezik Szabolcsmegyében és Lőkös fiairól biztosan tudjuk, hogy a Hontpázmán nemzetség tagjai és hogy még 1324-ben mint a szabolcsmegyei Bánk helység urai szerepelnek. Így tehát tudjuk, hogy azon király, kihez Pál főispánnak jelentése címezve van, III. András.

Most még csak a következőket kell szemügyre vennünk:

a) Pált, mint Bihar-, Szatmár- és Krasznamegye főispánját azzal bízta meg a király, hogy egy idegen megyében, Szabolcsban, létező birtok viszonyait vizsgálja meg, a miből kiviláglik, — a mint ezt számtalan más esetekben bebizonyíthatjuk — hogy szabolcsmegyebeli birtokos létére az ottani birtokviszonyokat részletesen ismernie kellett; itt tehát mindjárt kiemeljük, hogy a (Balog-) Semjén nemzetség, melyből a Kállai család kiágazott, Szabolcsmegyében törzsökös volt.

b) IV. László 1287 júl. 30-án a Hontpázmán nb. Kozma lázadó fiainak kezén volt egynéhány birtokot, köztük a Tisza mentén Szabolcsmegyében feküdt Beszterecz-et is Semjén nb. Mihály fiainak István és *Pálnak* adományozta.²⁾

c) Fentebbi Lőkös fia Bánki Péter (ki 1324-ben már nem él) e Semjén nb. Pál nővérét vagy unokahugát nőül vette.

Ezekből már most véleményem szerint határozottsággal kimondható, hogy *Pál, Bihar-, Szatmár- és Krasznamegye főispánja, a Semjén nemzetség sarja s a Kállai család egyik oldal-öse volt.*

Ezen esetben ő Öböl fia Mihály fia, ki 1279-ben felmerül és élete végeig IV. László híve. Utoljára találkozunk vele 1295-ben.³⁾ Miután 1295 után már nem szerepel és esetleges utódait sem ismerjük, feltételezhető, hogy nem sokkal 1295 után meghalt.

13. Bodrog.

Azon okirat, melynek alapján egy *Dénes* nevű, 1145-ben működő bodrogmegyei főispánt felvettem, otrumba hamisítvány.

Hogy *Farkas* nádor 1178-ban Bodrogmegyének »curialis

¹⁾ Hazai okmánytár VII. 315.

²⁾ Wenzel IX. 560. (Kelet nélkül.)

³⁾ Fejér VI. 1. 368.

comese« lett volna, a mint ezt egyik forrás¹⁾ állítja, el nem hihetjük. Ez olvasási vagy másolási hiba, vagy — a mi valószínűbb — hézagos átírás szüleménye.

Az Új Magyar Múzeum 1855. évf. 397. lapján találunk egy 1269. évi okiratot, mely egy 1214-iki oklevelet átír.²⁾ Ennek kiállítója pedig az esztergami káptalan. Ebben már most a záradékban felsorolt országnagyok között *Jakab nádor és Bodrogmegye főispánja* is szerepel, mire a következő megjegyezni valóm van:

1. Hogy egy káptalani okirat záradéka, úgy mint a királyé számos egyházi és világi országnagyokat felsorolna, arra alig ismerek példát, de ezzel nem akarom a másolat hitelességét megtámadni.

2. Miután okiratilag be van bizonyítva, hogy Bars fia Miklós 1213-tól 1214-ig mint nádor Bodrogmegye főispánja volt és 1215-ben megint csak egy Miklós a főispán,³⁾ e Jakab nádorságát és bodrogmegyei főispánságát mindaddig el nem ismerhetjük behozottnak, míg ezt valamely újabb hiteles okirat nem erősíti. Igaz ugyan, hogy 1214-ben egy Jakab nevű főúr mint Borsodmegye főispánja szerepel, de minden valószínűség a mellett szól, hogy az 1269. évi másoló az eredetit nem szabatosan másolta.

Kán nb. ifj. Siklósi *Gyula* már 1229-ben Kálmán herceg tárnokmestere.

14. Bolondócz.

Itt már 1229-ben *Márton* nevű főispánra, illetve a bolondóczy vár-jobbágyok comesére akadunk, kinek Alsóki Nevetlen a prístaldusa.⁴⁾

15. Borsod.

Jakabra megjegyzendő, hogy ily nevű országnagygyal még 1124-ben is találkozunk.

1219-ben *Tivadar* a főispán.⁵⁾

1222-ben *Demeter* a főispán.⁶⁾

A 1230-ban szereplő *Andrást*, mert mint Béla ifj. királynak embere szerepel, Szerafin fiával, IV. Bélának ismert országbírájával azonosítom.

Azon állítás, hogy az 1297-ben szereplő *István* a Buzád-Hahót nemzetség sarja, félreértésen alapszik. A forrás (Wen-

¹⁾ Történelmi Tár 1898 évf. 339.

²⁾ Figyelmeztetett erre dr. Karácsonyi János úr a »Századok« 1904. évf. 82. lapján.

³⁾ Knauz I. 208.

⁴⁾ Vár. Reg. 371.

⁵⁾ Vár. Reg. 223.

⁶⁾ Ugyanott 341.

zel X. 250.) »comes Borosdiensis«-ről szól és ez adott okot arra, hogy a »Borsodiensis« ferdtésének vettem. A Buzád-Hahót nemzetség birtokviszonyainak elemzéséből azonban kitűnik, hogy ez nem a »Borsodiensis«, hanem a »Borosdiensis« vagyis »Varasdiensis«-nek a ferdtése. Ezen Istvántehát Varasdmegye főispánja.

16. Borsova (= Bereg).

A Vár. Reg. szerint 1214-ben *Heym* a főispán; a legnagyobb valószínűség a mellett szól, hogy a Fejér III. 1. 163. ezen évről említett Hanno nevű főispánnal azonos.

17. Csanád.

Itt ismételtén ki kell emelnem, hogy *Ezsau*, ki még 1198-ban is e. megye főispánja, a nádorral nem azonos.

Egyed nem volt 1198-ban Csanádmegye főispánja, hanem csak a királyné udvarbírája, mellette fentebbi *Ezsau* a csanádi főispán.

Az 1199-ben szereplő *Vétye* főispánról kimutattam, hogy a Csanád nemzetség tagja.¹⁾

Az 1206-ban működő *Miklós* Csák nb. Gedeczi Miklóssal azonos lehetne.

Vetek fia *László* (1234) minden valószínűség szerint Csanád nb. Vétye fia.

Demeter (1237—1241) a Csák nemzetség »Ugod« ágának tagja, a mit minden kétséget kizáró módon azzal bizonyítottunk, hogy 1240-ben a Csák nb. Pózsa fiainak érdekeit képviseli és hogy az erre vonatkozó okirat²⁾ tartalmából kiviláglik, hogy az összes felek és képviselőik a Csák nemzetség tagjai.

Istvánt (1257) Csák fia Istvánnaal, a szörényi bánnaal és későbbi királynéi udvarbíróval azonosnak veszem.³⁾

18. Doboka.

1213-ban *Zách* a főispán.⁴⁾

1214-ben bizonyos *Vajda* (Vojavoda) nevű főispánnal találkozunk.⁵⁾

19. Erdőd.

Midőn II. András 1216-ban a szatmármegyei Mikola birtokot bizonyos Mérek nevű comesnek adományozza, akkor a birtokba iktatást *Jób* erdődi főispán teljesíti.⁶⁾

1) Turul 1899. évf. 116—117. lap.

2) Wenzel VII. 107.

3) Turul 1899 évf. 114—115 lap.

4) Vár. Reg. 6. 7.

5) Ugyanott 78.

6) Tört. Tár 1903. évf. 118.

20. Esztergam.

Az 1079 kezdetén működött *Gurcu* főispánra megjegyezzük, hogy Szent László alatt bizonyos *Gurcu* a pannonhalmi apátságnek egy nevezetlen birtokot adományozott,¹⁾ mely alkalommal bizonyos *Graba* nevű pristaldus nemcsak itt, hanem nyolcz győrmegyei birtokban is, mint királyi beiktató működött. Ebből tehát kiviláglik, hogy *Gurcu* birtoka is Győrmegyében feküdt és így nagyon valószínű, hogy az adományozó az esztergam-megyei főispánnal azonos.

21. Fejér.

Tamás (1183) a későbbi nádorral (1185—1186) azonos.²⁾ Atyja minden valószínűség szerint vagy *Sámson* vagy *Szák*.

Az 1227-ben működő *Pózsa*, Béla ifj. királynak tárnokmestere, a Csák nemzetség tagja. Azonos a későbbi szőrényi bánnaal (l. f.).

Salomo (1273 szept. 22-én) minden valószínűség szerint II. Majs nádornak *Salomo* nevű rokonával azonos, ki 1272-ben még csak a királyi tálnokok korlátnoká. Valószínűvé teszi ezt még azon körülmény is, hogy nagyatyja *Miklós* (I. Majs nádor fivére) 1213-tól 1214-ig szintén Fejérmegye főispánja. Tőle származik a *Darói* család.

Lázár fia *Benedek* főispán fiai: *Belchukei Mihály* és *Kelemen* 1340 nov. 5-én a fejérmegyei Szülleikkal és Vejteikkel együttesen birtokaikat határoltatják.³⁾

22. Galgóc.

Bánai *Miklós* (1283) nem a *Koppán*, hanem a *Bána* nemzetség ivadéka, a mint ezt más helyen kimutattam.⁴⁾

23. Gora.

Csák kir. kardhordó (1256) *Buzád-Hahót* nb. *Csák* bánnak a fia. Azonos a későbbi hasonnevű orbázmegyei főispánnal. Tőle származik a *Zalamegyében* törzsökös volt *Csányi* család.

24. Gordova.

Az 1248-ban működő (*Fancs* fia) *Benedek* mosonyi főispánban a *gordovai Fancs* család egyik ősére ismerünk. Ennek bizonyítékát a *Történelmi Tár* 1899. évf. 83—84. lapj. adtuk. Itt még csak azt találjuk kiemelendőnek, hogy annak biztos nyomát: hogy e család őse, *Fancs*, II. *András* vagy IV. *Béla* alatt élt vagy bán volt, sehol sem találjuk.

³⁾ Wenzel I. 130.

⁴⁾ Turul 1898. évf. 75—76. lap.

¹⁾ Anjou-kori okmánytár IV. 47.

²⁾ Turul, 1904. évf. 29—35.

25. Gömör.

Az, 1244 körül működő *Fülöp* a legnagyobb valószínűség szerint Ákos nb. Kópasz Detrének a fivére (Detre a Csetneki és a Böhék család őse).

István alispánra (1268) megjegyzendő, hogy Guta nevű birtoka nem Abaujvár-, hanem Nógrádmegyében feküdt. a mi abból kiténik, hogy az illető forrásban említett ellenfele: Szobi Gyárfás a most Hontmegyében fekvő Szobb ura volt.

Az 1289 okt. 31-én szereplő szolgabírákra nézve a következő jegyzendő meg: a) *Lukács* kétségkívül az 1244 körül szereplő Ákos nb. Fülöp főispán fia, ki egészen 1282-ig mint gömörmegyei előkelő birtokos szerepel.

b) *Benedek* lehet esetleg az Ákos nb. Kópasz Detre fia; valószínűbb azonban, hogy Endre fia Benedekkel azonos, ki 1271-ben és 1282-ben Lukácssal együtt fogott bíróként működik.

c) *Aba* valószínűleg Szerafin fia Abával azonos, ki 1282-ben az előbbiekkal együttesen működik.¹⁾ Valószínű az is, hogy azon Hamvai Abával azonos, kinek fiai 1318-ban szerepelnek.²⁾

26. Győr.

1220-ban *Miklós* Győrmegye főispánja.³⁾

Demeter (1227 és 1231) nem Győrmegye főispánja, hanem csak a győri egyházmegyéből való birtokos. Nemzetségét most már határozottan nevezhetjük, mert ő, a mint ezt már kimutattam,⁴⁾ a Csák nb. Lukács fiával azonos.

Detre (1251) nem a Katvisz, hanem a Pilis nemzetség sarja.

Szák nb. *Konrád* (1264) 1253-ban királynéi tálnokmester. A Farnosiak nem az ő utódjai.

Pál fia *Miklós* (1297), hacsak minden jel meg nem csal, a Koppán nemzetség ivadéka.

Komáromi *Pál* (1298) 1297-ben e néven mint birtokos szerepel.⁵⁾ Alig szenved kétséget, hogy az előbbinek a fivére. 1326-ban még életben van.⁶⁾

27. Heves.

1215-ben *Hontpázmán* nb. *Sándor* Abauj- és Hevesmegye főispánja, bizonyos *Mihály* pedig Hevesmegye alispánja.⁷⁾ 1219-ben *Pál* az alispán.⁸⁾

¹⁾ Hazai-okmánytár VII. 131. VIII. 226.

²⁾ Anjoukori okmánytár I. 452.

³⁾ Vár. Reg. 270.

⁴⁾ Turul 1900. évf. 167 lap.

⁵⁾ Wenzel X. 273.

⁶⁾ Anjoukori okmánytár I. 400. (Hibásan 1306-tól keltezve.)

⁷⁾ Vár. Reg. 112.

⁸⁾ Ugyanott 193.

28. Hont.

Mikó fia *Péter* (1267) nem a Katvisz, hanem a Pilis nemzetség sarja.

János-ról már kimutattam,¹⁾ hogy az ismert országbíróval, Csák nb. Csák fia Jánossal azonos. Itt még kiemelendő, hogy működése nem 1298, hanem 1299-re esik.

29. Hunyad.

Az 1295 április 19-én működő tisztviselőkre meg kell jegyeznem, hogy a róluk szóló okirat, bár eredetijében tényleg az 1295. évet találjuk, hamisan van keltezve és hogy 1395-re helyezendő. Ennek behozonyítását a Hunyadmegyei régészeti és történelmi társulat 1900. évk. 61—62. lapján adtam,

30. Keve.

Az 1213-ban szereplő *Hugó*-ról azt hiszem, hogy — mert sem azelőtt, sem azután nem szerepel és e név akkortájt egyáltalában nem gyakori — az Ugron név latinizálása (=Hugolinus) és így nem éppen valószínűtlen, hogy e főispán a Csák nemzetséghez tartozott.

31. Kolozs.

1213-ban működnek: 1. *Kristóf* főispán.²⁾ 2. *Beken* alispán;³⁾ de ez, úgy látszik, helyesen Beke=Bekő. 1214-ben *Basu* (Bazsó) az alispán.⁴⁾ 1215-ben bizonyos *Ecce* a főispán.⁵⁾ Több mint valószínű, hogy ez ferdített név, mely az ismert Ety-nek (Ech) megfelel. 1229-ben *Sebestyén* a főispán.⁶⁾

32. Komárom.

Egyik forrásban⁷⁾ találjuk, hogy »Urbanus condam Comes Tamat (?) Lemecha« nevű (komárommegyei) földet IV. Béla korában Tomaj nb. Dénes nádornak eladta. »Tamat«, úgy látszik, a »Camar« ferdítése és így azt hiszszük, hogy itt *Orban*, Komárommegye főispánjáról van szó. Lemecha nevű helységet nem ismerünk; nincs kizárva, hogy ez is a komárommegyei Kamocsa helységnek, mely később a Szemere nb. Csáziak és Szemereiek kezén van, ferdítése.

Azon birtokosok sorában, kik 1247 körül a Koppán nb.

¹⁾ Turul 1899. évf. 115—116 lap.

²⁾ Vár. Reg. 10. 32. 56. 61.

³⁾ Ugyanott 13. 49.

⁴⁾ Ugyanott 80.

⁵⁾ Ugyanott 118.

⁶⁾ Ugyanott 369.

⁷⁾ Botka, Barsm. okmtár 67.

Tamás, Balyán és Apor nevű uraknak kávai birtoka ügyében tanuskodnak, *Póka*, Komárommegye alispánja is szerepel.¹⁾ Komáromi *Pál*-ról már »Győr« alatt szoltunk.²⁾

33. Kőrös.

E megyének tisztviselőit kettővel szaporítjuk. Midőn Kán nb. Gyula bán 1232-ben a Tét nb. Pekriek és a Radván fiai között Topolovac nevű birtok miatt folyt perben ítéletet hozott, a peres felek pristaldusa: »*Caranus comes terrigena de Cus*«. ³⁾ Miután a vitás terület Kőrösmegyében feküdt, világos, hogy »*Cus*« nem más mint a »*Crus*« vagy »*Cris*« (Kőrösmegye) helytelen közlése. »*Terrigena*« pedig annyi mint »*terrestris*«, azaz a megyének bennszülött, belföldi és — megkülönböztetésül a magyar nemzetiségűtől — horvát nemzetségu ügyvezető tisztviselője. Bizonyítja ezt Nemil albán és Zágrábmegye főispánja 1230-ban, midőn a Zlatenich nevű birtok határjárása végett két pristaldust kirendelt, kinek egyike »*terrigena nomine Jarescelau (= Jaroszló)*«, másika »*Hungarus nomine Kessen*«. ⁴⁾

Az ismert Atyasz bán fia *Atyasz*, ki 1244 előtt meghalt, szintén volt Kőrösmegye főispánja.⁵⁾

Az 1271-ben bíraskodó *Pózsa* minden valószínűség szerint Zalamegyében törzsökös Túrje nemzetségnek Zalabéri ágából való Pózsával azonos, ki Kőrösmegyében az Orbona, Haraszt és Czerovaborda birtokok tulajdonosa.⁶⁾

34. Krassó.

Sebes (1214) kétségkívül a Hontpázmán nb. Szentgyörgyi-Baziniak őse; kitűnik ez abból, hogy vele ugyanazon évben (1214-ben) fivére Sándor is az országnagyok között (mint Abaujvármegye főispánja) szerepel.

Vilmost (1241) fentebbi dolgozatomban krassómegyei főispánnak vettem. A forrásnak írásmódja: »*Crasinensi*« azonban valószínűbbé teszi, hogy ez nem »*Krassói*«, hanem inkább »*Krasz-nai*«-nak veendő, miért is e főispánt krasznamegyeinek veszem.

¹⁾ Hazai-okmánytár III. 9.

²⁾ Teljesség kedvéért legyen itt még felemlítve, hogy Fejér IV. 2, 170 szerint Béla király »*filii Marcelli Comitis castri Camariensis*« nemesi jogait megerősíti. »*Comes castri Camariensis*« nem más, mint »*Komáron vármegye főispánja*«; de ezen adat teljesen légből kapott. Knauz I, 395 (különben Fejér IV. 2, 138 is), ki az ezen Marcell fiaira vonatkozó okiratot az eredeti után közli, világosan mondja, hogy »*Marcellus de Madar, de Comitatu Camariensi*« II. András királytól nemességet kapott. Ő tehát nem Komárommegye főispánja, hanem »*Madari Marcell*« Komárommegyéből.

³⁾ Wenzel VI. 508.

⁴⁾ Wenzel XI. 217, (v. ö. 390.)

⁵⁾ Starine XXIV. 250.

⁶⁾ V. ö. Turul 1898. évf. 114—115. lap.

Az 1272-től 1274-ig és 1291-ben szereplő *Lőrincz* minden kétséget kizáró módon *Lőrincz* erdélyi vajdának a fia.¹⁾

35. Kraszna.

1213-ban a következők szerepelnek. 1. *Ágya* főispán.²⁾ 2. *Sebő* alispán.³⁾ 3. *To(m)pa* alispán.⁴⁾ 1214—1215 *Tompa* ismét az alispán.⁵⁾

Az imént mondottak alapján 1241 szept. 23-án *Vilmos* (1242-ben kir. lovászmester) a főispán. E Vilmosra nézve felette szükséges, hogy a következőket kiemeljük.

A Margitlegenda előadása szerint 1276-ban azon tanuk sorában, kiket néhai Árpádházi Margit († 1271) szenttéavat-tatása alkalmából kihallgattak, többiek között Margit »quon-dam filia domini Gulielnis ducis de Maconia« is szerepel. E Maconia nem lehet más mint a »Machovia« ferdítése s így minden kétséget kizáró módon egy Vilmos nevű machói herczeggel vagy — a mi sokkal valószínűbb — bánnal van dolgunk. E Margit született 1240-ben (1276-ban 36 éves) és 1249 óta a zárdában tartózkodott. Egy másik helyen még azt is mondja a legenda, hogy Margit atyja Vilmos úr, Béla királynak rokona (cognatus) volt.⁶⁾ »Az Árpádok családi története« című művemben (406—412 lap és függelék) bebizonyítottam, hogy III. Bélának leánya Margit, 1207 után St. Omeri Miklóssal harmadik házasságra lépett, hogy e Miklóssal utóljára 1212-ben találkozzunk és hogy Margit e házasságban két fiut szült, Bélát és Vilmost. E Vilmosról mondja egy spalatói templom-felirat, hogy IV. Bélát a tatárjárás alatt támogatta, ennek Margit nevű leányával el volt jegyezve és Dalmáciában 1242 ápr. 20-án vagy közvetlenül e nap után meghalt.

Miután Vilmos krasznai főispán 1242 márcz. 18-án mint kir. lovászmester szerepel,⁷⁾ ezen idő után pedig nyomtalanul eltűnik (Wenzel XII. 689. szerint már márcz. 14-én). könnyen hihetnők, hogy Vilmos machói bán vagy herczeg e lovászmesterrel azonos lehetne. A nélkül, hogy e Vilmos machói bán család-i viszonyairól e helyen bővebben tárgyalnék, csak azt akarom hangsúlyozni, hogy e feltevést nem oszthatjuk. Tudvalévő dolog, hogy Margit herczegnőnek egyik korábbi férjével nemzett fia: Angelos János, ki a szerémi herczegséget és Bács megye főispán-

¹⁾ L. Turul 1902. évf. 130—131. lap olvasható dolgozatomat.

²⁾ Vár. Reg. 22. 29.

³⁾ Ugyanott 21.

⁴⁾ Ugyanott 59.

⁵⁾ Ugyanott 74. 81. 131.

⁶⁾ Mon. rom. episc. Vesprim. I. 189. 278. skk.

⁷⁾ Fejér IV. 1. 250. és Wenzel VII. 191. (tévesen 1245).

ságát kapta, az erről szóló okiratok záradékaiban az ország-nagyok sorában első helyen és mindig a királyi családdal tartott rokonságának különös kiemelésével van feljegyezve. Ha öccse Vilmos a krasznai főispánnal és királyi lovászmesterrel azonos lett volna, biztosra kellene vennünk, hogy őt az ország-nagyok sorában szintén oly megkülönböztető módon sorolták volna fel az okiratok, a mit azonban egyetlen egy esetben sem találunk. Azt hiszem tehát, hogy a két Vilmos két egymástól teljesen megkülönböztetendő személy.

Pál-ról már fentebb megmondtuk, hogy a (Balog-) Semjén nemzetségnek ivadéka.

36. Liptó.

Wenzel XI. 504., melynek értelmében IV. Béla 1261-ben Pok nb. *Tamást* e megyének első főispánjává kinevezte, hamsítvány.

37. Locsmánd.

Aba nb. *Lőrincz* (1263) 1272-től 1273-ig nem nádor. Ezen adat Kemény fia Lőrinczre vonatkozik.

38. Mosony.

Sándor (1207) kétségkívül a Győr nemzetség sarja. *Salomo* (1222) bán és országbíróról már fent mondtuk, hogy a veszprémmegyebeli Fajsziak családjából való.

Kán nb. ifj. Siklósi *Gyula* 1225-ben nem Vas megye főispánja; ott akkor Rátót nb. Gyula az. 1234-ben pedig nem Siklósi Gyula, hanem István a biharmegyei főispán.

László (1232—1234) nem a Borsá-, hanem a baranya-megyebeli Kán nemzetség tagja.

Benedek-ről (1247—1256) már fent kijelentettük, hogy a gordovai Fancs családnak őse.

Csák (1264) kétségkívül a Csák nemzetség sarja.

Komáromi *Pál*-ról (1291—1299) már fentebb mondtuk, hogy minden valószínűség szerint a Koppán nemzetséghez tartozik és hogy nyomait egészen 1326-ig követhetjük.

39. Nógrád.

1222-ben a *Baluzsaj* a főispán.¹⁾

40. Nyitra.

1113-ban Majs (Moyses) főispánnak alispánja *Cepha* a zobori convent birtokainak határjárása alkalmából királyi pristaldusként működik.²⁾

¹⁾ Vár. Reg. 337.

²⁾ Hazai okmánytár VIII. 3.

Benedek (1199) a későbbi nádorral (1202—1204) azonos. *Véty*-ről (1199—1200) már fentebb kijelentettük, hogy a Usanád nemzetségből származott.

Az 1206-tól 1207-ig működő *Miklós* Szák nb. Bars fia Miklóssal azonos. Bizonyítja ezt pályafutása.

1215-ben *Salomo* Nyitrai megye főispánja bizonyos Zupur falubeli lakos ügyében mint kir. bíró működik.¹⁾ Nem szenvedhet kétséget, hogy az ismert Fajszi Salamóval van dolgunk, ki 1222-ben országbíró és szlavóniai bán lett. Miután birtokai Zala- és Veszprémmegyében feküdtek, valószínű, hogy e Szopor a sopronmegyei Szoporral azonos.

1222-ben találjuk, hogy *Lőrincz* országbíró, Nyitrai megye főispánja, a somogymegyebeli Bő egyik lakosának ügyében bíraskodik,²⁾ úgy látszik tehát, hogy somogymegyei ember. 1222-ben négy országbíróat ismerünk, miért is a forrás megjelölése (»judex curiae«) óvatossággal veendő. Ez időtájt többrendbeli *Lőrincz* nevű országnagy szerepel, minek következtében fentebbi nyitrai megyei főispán meghatározása egyelőre lehetetlen.

László országbíró (1224—1226) nem a Borsa, — hanem a Kán nemzetség ivadéka.

Hontpázmán nb. *Sebes* 1233-ban működik.

Bagamér-ről (1242) azt mondtam, hogy fiutódai nincsenek. Későbbi kutatásaim alapján³⁾ kijelenthetem azonban, hogy fiutagott maga után.

A főispánok számát egygyel szaporíthatjuk. Mindeddig azt hittük, hogy *Akos* nb. *Ernő* bán után mindjárt *Buzád-Hahót* nb. *Csák* bán következik. Ez nem áll; 1267 október havában *Ernő* még főispán. Ez évben megbízza őt IV. *Béla*, hogy a Nyitrai megyében fekvő *Köpösd* nevű birtokot *Kuncz* nagyszombati bíró számára határolja. De még ugyanazon évben ugyanazon *Kuncz* arra kéri a királyt, hogy az ugyanazon megyében fekvő *Báb* nevű birtokot is határoltassa, mely teendővel *Béla* előbb *Ernő* bán, Nyitrai megye főispánját és utána *ennek utódját, Dénes comest* megbízza.⁴⁾ 1267-ben tehát már a különben közelebbről meg nem határozható *Dénes* e megye főispánja.

Csák bán, aki 1269-ben működik, nem a *Csák*, hanem a *Buzád-Hahót* nemzetség sarja.⁵⁾

Az 1271-től 1273-ig működő *Mihályt* a Rozsd nemzetség ivadékának tartom.

1) Vár. Reg. 135.

2) Vár. Reg. 339.

3) Turul 1901. évf. 174—175. lap.

4) Apponyi-okmánytár 7., 9.

5) Fejér VII. I. 356.

Jakab (1274) egyik — bár nem okirati — forrás értelmében,¹⁾ bizonyos Mihálynak a fia. E forrás különben azt is mondja, bold. Árpádházi Margit őt fejfájásától kigyógyította. Ugy látszik, hogy azon Mihály fia Jakabbal azonos, ki 1267-ben Trencsénmegye főispánja.²⁾

Az állítólag 1281-ben szereplő *Ivánka* Nyitra megye főispánjáról szóló okirat³⁾ hamisítvány. Mindamellett legyen kiemelve, hogy ezen Ivánka, ha egyáltalán akkortájt főispánkodott, a Hont-Pázmán nemzetség Gimesi ágából származhatott.

41. Patak. (Zemplénmegyében.)

1219-ben *Gergely*, Patak főispánja, bizonyos Fónyfalubeli ember ügyében bírászkodik.⁴⁾

1221-ben *Farkas* főispán a Bikkiek és Borsiak ügyében bírászkodik.⁵⁾ Több mint valószínű, hogy a későbbi (1233—1234) Farkas nevű főispánnal azonos. Ugyanazon évben (1221) *Zuga* az alispán.⁶⁾

Az 1233-ban működő *Farkas*-ra megjegyzendő, hogy Germán fia Forkos de Pathak 1233-ban kir. pristaldus Zemplénmegyében.⁷⁾

42. Pilis.

Olívér (1272) kétségtől a Rátót nemzetség sarja.

Eyza (Ajsza) a szerecsen származású baranyamegyei Hajszával azonos.

43. Podgorja.

A főispánok számát egygyel szaporíthatjuk. 1258-ban *Sándor* albán és Zágrábi bíró Podgorjamegye főispánja.⁸⁾ Miután az egyik pristaldusa magyar ember, világos, hogy ő is az. Leszármazását azonban mindeddig nem ismerjük.

1264-ben »*Herbertus comes de Podgoria*« szerepel.⁹⁾ Ezt határozottsággal az Osl nemzetség sarjának kell vennünk, mert Osl nb. I. Herbert kőrösmegyei birtokos volt. Csak azt nem tudjuk, vajjon itt I. vagy (fia) II. Herbert értendő? Valószínűbb az utóbbi.

¹⁾ Mon. rom. episc. vesprim. I. C. XXX.

²⁾ Wenzel III. 155.

³⁾ Wenzel IX. 296.

⁴⁾ Vár. Reg. 215.

⁵⁾ Ugyanott 284.

⁶⁾ Ugyanott 320.

⁷⁾ Zichy okmánytár IX. 130.

⁸⁾ Codex Turopoljensis (rövidítve: Turop.) I. 15 (Kiadta Laszowski Emil 1904.).

⁹⁾ Laszowski Stara hrvatska županija podgorska 25. lap.

44. Pozsega.

László lovászmester (1220—1221) nem a Borsa, hanem a Kán nemzetség tagja.

Gergely (1273) nem származik a Pécz, hanem a Monoszló nemzetségből.

45. Pozsony.

Leuka után a legközelebbi főispán azon *Julián*, kinek működése alatt 1146-ban a pozsonyi vár a németek kezébe került. Előfordul II. Gyécsa alatt az országnagyok között 1146 és 1157-ben.¹⁾

Utána a legközelebbi főispán *Vánlegény* 1165-ben,²⁾ kinek előbbi és későbbi történetét nem ismerjük. A legnagyobb valószínűség és mellett szól, hogy utódai később Horvátországban szerepelnek (lásd Zágráb alatt).

Csák nb. *Demeter* 1223-ban nem országbíró, ezen adat 1233-ra vonatkozik.

Azon okirat, melynek értelmében 1232-ben bizonyos *Eles* Pozsonymegye főispánja,³⁾ hamisítvány.

Miklós fia *Miklós* még 1235-ben is főispán.

Szerafin fia *András* 1230-ban Borsodmegye főispánja. Birtokviszonyai arra engednek következtetni, hogy nem aanyjára csallóközi, mint inkább vas megyei vagy északkeletvidéki ember.⁴⁾

Fejér VI. 2, 347. szerint *Osl* nb. *Osl* tárnokmester és Pozsonymegye főispánja egy meg nem nevezett évben Dan és Mátyás nevű fivéreket a szepesmegyei Tamásfalva birtokában megerősíti. Miután Kálmán hercegnek 1229-ben kiállított oklevelére hivatkozik, működése 1229 után, valószínűleg 1246-ra esik.

Egyed (1270 stb.) a Monoszló nemzetség tagja; meghalt 1313 márcziusában.

Utódja *László* (1272) nem a Borsa, hanem a baranyamegyei Kán nemzetség tagja.

Azon okirat, mely szerint 1281-ben bizonyos *Demeter* lett volna Pozsonymegye főispánja,⁵⁾ hamisítvány.

Vörös *Abrahám* alispánra meg kell jegyeznünk, hogy még egy *András* nevű fia is volt, ki 1333-ban mint »Vörösvári *András comes*« egynehány pozsonyi ingatlanát eladja. Pecsétjének mezején emberfőképet használ.⁶⁾

Demeter (1297) nem a Katyisz, hanem a Pilis nemzetség tagja. Elesett (1312-ben) a rozgonyi csatában.

¹⁾ Fejér II. 88. (Kelet nélkül.) Knauz I. 111. Wenzel I. 58.

²⁾ Fejér II. 173.

³⁾ Wenzel VI. 502.

⁴⁾ Turul 1901. évf. 20. lap.

⁵⁾ Wenzel IX. 296.

⁶⁾ Fejér VIII. 3, 714—716. lap.

46. Rodna.

1241-ben bizonyos *Ariscald* a rodnai németek főispánja. Tudjuk ezt a krónikából, melynek előadása szerint Kádán nevű tatár vezér 600 rodnai németet, köztük *Ariscald*ot is, csapatai közé besoroztatta s velök Besztercze ellen vonult (1241-ben).

47. Sáros.

Mikó (1247) nem a Katyisz, hanem a Pilis nemzetség ivadéka.

Ugyanezen nemzetséghez tartozik *Demeter* (1279 és 1298)

48. Sempte.

1221-ben *Szoboszló*, a semptei vár jobbágyainak comese (de lehet ezt úgy is értelmezni, hogy ő Sempte főispánja) a bars megyei Malonyán lakó királynéi jobbágyokat perbe fogja.¹⁾

Miután a Szoboszló név a Ludán nemzetségnél igen divó volt, több mint valószínű, hogy fentebbi főispán is e nemzetség tagja.

49. Somogy.

Gráb főispánt (1093). két érvnél fogva a Tibót nemzetség sarjának tartom. Először azért, mert a Tibót nemzetség tagjait — a krónikás előadása szerint — »Grafen«-nek nevezték és a magyar Gráb vagy Garáb kétségkívül csak a német »Graf« ferdítése. Másodszor azért, mert a Tibót nembeliek a garábi apátság kegyurai voltak, mely apátság kétségkívül valamely Gráb nevű alapítójától nevét vette.

Ratold (1203) minden valószínűség szerint a hasonló nevű nemzetség sarja és így nagyon is valószínű, hogy Gyula országbíró (1235) az ő fivére volt.

Sándor (1209 és 1213) a Hont-Pázmán nb. Szentgyörgyi-Baziniak egyik őse.

Gutkeled nb. *Apaj* már 1229-ben Somogymegye főispánja.²⁾

László (1236—1237 és 1243—1245) nem a Borsa, hanem a Baranyamegyében törzsökös Kán nemzetség tagja.

Imre (1272—1273) valószínűleg Csák nb. István (szőrényi) bán fia.³⁾

Héder nb. Güssingi *Miklos* nádor már 1291 június 24-től e megye főispánja.⁴⁾

Ivánka (1294—1298—1299) az Ugali család ösátyja.⁵⁾

¹⁾ Vár. Reg. 312.

²⁾ Történelmi Tár 1898. évf. 340. lap, hol »Opoi« helyett tévesen »Novi« áll.

³⁾ Turul 1899. évf. 115. lapon olvasható dolgozatom.

⁴⁾ Apponyi okmánytár 17.

⁵⁾ Tört. Tár 1899. évf. 78—83. lapon olvasható dolgozatomban.

Leó szolgabíró (1298) a legnagyobb valószínűség szerint, a somogy megyebeli Hetesi család tagja.¹⁾

Ratold nb. *Domonkos* főispánról (1299 jul. 17.) szól az Országos Levéltárban DL. 2216 alatt őrzött eredeti oklevél. A keltezés tehát helyes.

50. Sopron.

Lőrincz-re (1171) megjegyzendő, hogy 1165-ben nem volt soproni főispán.

Andrást nem 1213-ban, hanem 1214-ben váltja fel *János*.

Fila az ungmegyei Szeretvát nem 1241-ben, hanem 1241 után szerezte meg.

Azon *Egyed* nevű alispánnak működési idejét, kihez L. nevű soproni főispán parancsot intéz,²⁾ azért nem határozhatjuk meg, mert a főispán, vagy az *Aba* nb. *Lőrincz* (1257--1269), vagy *Kemény* fia *Lőrincz* (1273--1274), vagy pedig az 1283-ban működő *László* lehet.

Komáromi Pál-ról már fentebb beszéltünk.

DR. WERTNER MÓR.

¹⁾ Ugyanott.

²⁾ Wenzel VI. 87.

POZSONY VÁRMEGYE JEGYZŐKÖNYVEI AZ 1650—1657. ÉS 1665—1671. ÉVEKBŐL.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

A vármegyei monographusra nézve a legbecsesebb források egyikét a megyei jegyzőkönyvek képezik, melyek jellegüknél fogva betekintést nyújtanak a megyei administratióba, a belső viszonyokba, személyi és dologi ügyekbe, sőt nem egyszer köz-történeti és művelődéstörténeti szempontból is becses adatokat találunk bennök. Segélyükkel a vármegyei közigazgatás, a belső élet képe több-kevesebb teljességgel rajzolható meg; sajnos, e forrás igen gyakran ép ott hagyja cserben a monographust, a hol reá leginkább szükség lenne

Pozsony vármegye jegyzőkönyvei, mint ismeretes, az 1614—1664. évekből elvesztek. 1664-től kezdve a jegyzőkönyvek ismét megvannak, azonban, főleg az első években igen nagy hiányok mutatkoznak. A hiány most részben pótolva van az alábbiakban közlött jegyzőkönyvekkel, melyek oly helyen lappangtak eddig, hol azokat senki sem sejté.

A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi országos könyvtára az 1903. év folyamán a Szögyény-Marich család levéltárát is megkapta örök letétemény gyanánt. A 8630 darabot kitévő levéltár köz- és családtörténeti szempontból is számos érdekes oklevelet tartalmaz, melyek idő folyamán szintén közzétételre fognak kerülni. Első sorban Pozsony vármegyének a levéltárban őrzött jegyzőkönyveit tesszük közzé, melyek magukban önálló, befejezett egésznek képeznek.

A jegyzőkönyvek erős papírfüzetekbe vannak írva. Az I. szám alatt közölt jegyzőkönyv Bekedfalvi Morócz István alispánsága és Dersffy János jegyzősége, a II. számú Vály János jegyzősége idejéből származik. Amaz az 1665 május 9-ével kezdődőleg 1657 január 8-ig terjed, míg a második az

1665 november 16-tól 1671 márczius 5-ig terjedő időt foglalja magában.

Mindkét jegyzőkönyv egészen új, ismeretlen forrást nyit meg a vármegye történetéhez. Az első oly időt foglal magában, melyből jegyzőkönyvek egyáltalán nem maradtak fenn. A másodiknak időszakából a vármegyei levéltárban őriztetnek ugyan jegyzőkönyvek, azonban mint már említettük, hézagosak. és a mi megvan, az az általunk közlött jegyzőkönyvvel nem azonos. Ez utóbbiak talán az eredeti jegyzőkönyvek fogalmazványainak tekinthetők, de nincs kizárva az sem — sőt valószínűnek tartjuk — hogy ezek nem az eredeti, hivatalos jegyzőkönyvek, hanem az illető jegyzők részére készült jegyzőkönyvek, melybe a gyűléseken tárgyalt ügyek, az elintézett iratok, nemesi kihirdetések stb. beirattak. Ily természetükre e jegyzőkönyveknek engednek következtetni az ilyfajta bejegyzések: »Recommendatoriae scribendae . . .« »Testimoniales scribendae . . .« és ehhez hasonló kifejezések.

Tartalmukra nézve a jegyzőkönyvek a különböző megyegyűlések tárgysorozatáról, az ott tárgyalt kérdésekről és hozott határozatokról tájékoztatnak minket. Személyes és szorosán vett megyei ügyeken kívül országos jellegű ügyekről is fordul elő bennök említés. Így az 1665 január 18-án Szempczen tartott közgyűlés a január 24-re hirdetett országgyűléssel foglalkozott, követeit megválasztotta és 18 pontba foglalta össze a gravamenek jegyzékét. Az 1665—1671. időre terjedő jegyzőkönyvek nagyobb számban tartalmazzak határozatokat és rendelkezéseket a vármegye területét háborgató malefactorok ellen, továbbá határozatokat a dunai szabályozásról. Kulturtörténeti szempontból érdekes az 1651 november 27-iki congregatio rendelkezése a káromlás ellen. Azonkívül a rendes szokáshoz képest, az armálisok kihirdetése is föl van véve a jegyzőkönyvekbe. A nemeslevelek kihirdetésére vonatkozó részeket a »Turul« 1904. évfolyamában is közöltük, de jelen közleményünkben is adjuk. Általában a két füzet tartalma a vármegye közigazgatására, belviszonyaira és a korabeli, a vármegyét szorosabban érdeklő dolgokra számos becses részletet tartalmaz, melyek e korbeli ismereteinket tetemesen bővítik.

Nem célunk a jegyzőkönyvekben foglalt anyagot itt rendszeresen földolgozni. Ez a munka Pozsony vármegye monographusára vár, ki a jegyzőkönyvekben foglaltakat értéküknek megfelelőleg, ott, hol arra szükség leend, értékesíteni fogja, és azokat a maguk helyére be fogja illeszteni. A mi célunk csak az, hogy hozzáférhetővé tegyük e jegyzőkönyveket a történetíró részére, hogy újabb anyagot szolgáltatassunk a vármegye XVII. századbéli történetéhez.

I.

Prothocolon.

Actorum et statutorum in congregationibus et sedibus iudiciariis inclyti comitatus Poseniensis ab anno 1650 usque ad annum 1657 consignatorum, generoso domino Stephano Morocz de Beketfalva vicecomite Joanne Dersffy iurato notario eiusdem comitatus existentibus.

Anno 1650 feria 2-da proxima post dominicam Jubilate id est 9 mensis Maii celebrata est congregatio generalis simul et sedes iudiciaria inclyti comitatus Poseniensis.

Et quidem primo presentatae sunt literae missiles illustrissimi domini comitis Pauli Pálffy ab Erdöd, regni Hungariae palatini etc. super continuatione intertentionis militum conductorum et solutione eorundem. Quibus perfectis ad eosdem eidem illustrissimo d. comiti palatino mediante egregio d. Balthosare Egresdy, penes credentiales eidem datas, nunciatum est ac mediantibus aliis literis comitatus D. quoque Ladislao Kereszthuri datis insinuatum est adhuc continuari debere militum intertentionem, verum idem illustrissimus d. comes palatinus, pedites, quos civitas Poseniensis intertenet, diminuere dignetur, ut et ipsi Posenienses pro intertentione equitum huius comitatus ad contribuendam concurrere valeant, quod omnino sese facturos obtulissent, si numerus peditum eorundem minuatur.

Ratione mechanicorum, qui res suas, seu opera mechanica in excessu et alto pretio divendere soliti sunt, statutum est, ut infranominati perlustrent et unicuique mechanicae arti condignum valorem imponant et limitent, secus facientes incurrant poenam amissionis illius rei vendendae seu operis.

Nominantur autem hi pro limitatione valoris seu pretii rerum mechanicarum videlicet generosus d. vicecomes, uno cum 4-tuor iudicibus nobilium huius comitatus Poseniensis, m. d. Joannes Amade, Franciscus Nagymihalyi, Caspar Szegedi, Caspar Hölgy, Nicolaus Milcikovicz, Gregorius Kereszthury etc.

Egregius Nicolaus Milcikovicz protestatus est contra venditionem egregii Francisci Pyber, ratione curiae suae in Zavar admodum reverendo d. Stephano Mihaly factam.

Exhibitus est supplex libellus familiae Poborianae foeminei sexus ratione cuiusdam occupationis certae curiae in Maythlin habitae, per d. Casparem Szegedi factae.

Contra eosdem reprotestatus est Joannes Pinnédy nomine eiusdem Casparis Szegedy.

Egregius Franciscus Thuranszky super premissio negotio Poboriano se ingerendo protestatur.

Nobilis Michael Bothi protestatur super premissis negotio Poboriano in quantum titulo pignoris possideret ex bonis Poborianis.

Suprafatus Nicolaus Milcikovicz contra possessores et incolas Kereszthurienses protestando, inhibuit eosdem a violentia et potentia patranda in territoris Zovariense.

Egregius Michael Kiis reprotestatur super premissa protestatione et inhibitione d. Milcikovicz nomine etiam reliquorum compossessorum Kereszthuriensium.

Certae literae armales productae publicatae sunt, sub hoc tenore: Anno d. 1650 feria 2-da proxima post dominicam Jubilate, stante congregatione generali inclyti comitatus Posoniensis presentes literae armales egregii Volffgangi Friderici Anglperger ac Elizabethae Meirlin consortis eiusdem exhibitae sunt et presentatae perlectaeque sunt simul et publicatae nemine poenitus contradicente. In oppido Samaria solito videlicet loco celebrationis congregationis generalis sedisque iudiciariae eiusdem comitatus Posoniensis, Joanne Dersffy substituto iurato notario existente.

Protectionales pro egregio Stephano Sibrik exhibitae sunt et perlectae ac publicatae.

Nobilis Nicolaus Hegyi nomine magnifici d. Francisci Eszterhazy contradixit pretactis protectionalibus, in quantum eaedem iuribus dicti d. sui in Eberhard habitis praeiudicarent.

Egregius Joannes Csitte nomine et in persona egregii Joannis Piber protestatur contra cives Szentgyörgyienses ratione certorum quorundam vinorum suorum per eosdem Szentgyörgyienses arestatorum.

Idem Joannes Chitte nomine et in persona egregii Danielis Bako et Barbarae Cubini consortis eiusdem protestatur contra egregium Casparem Mérey ratione cuiusdam violentiae et assultus seu invasionis eiusdem personae et dictae consortis suae ac etiam cruentationis.

Feria 3. proxima post dominicam Jubilate egregius Joannes Pennidy nomine et in persona g. d. Stephani Morocz uti magistratus huius comitatus solemniter protestatur super exhibitione mandati fulminatorii sacrae sedis ecclesiae Strigoniensis alias ad instantiam Catharinae Kovacz iudicialiter proscriptae emanati, protestans etiam de sinistra dilatione et informatione apud iudicem spirituales facta et quia causa contra memoratam d. Catharinam Kovacz in proxime preterita sede iudiciaria, huius comitatus Posoniensis prehabita legitima citatione ad instantiam eiusdem d. magistratus iuxta exigentiam officii sui factam causa super premissis adulterio et aliis facinoribus

dictae Catherinae Kovacz pro hoc tribunali criminaliter mota et suscitata, ibidemque premissis premittendis ob non compositionem personalem antelatae d. iudicialiter determinata, literae praescriptionales iudicialiter decretae extitissent. Cum autem de lege regni iudices ecclesiastici et spiritualem auctoritatem d. magistratum, et iudicarium processum restringere, seseque in causas criminaliter motas tam ex vi legum patriarum, quam canonicarum sanctionum ingerere minime posset, ideo idem praesens d. magistratus praevia protestatione protestans inhaerendo sententias contra annotatam Catharinam Kovacz latae et pronunciatae petens de more et consuetudine in similibus causis semper et ab antiquo observari consuetis praescriptas literas praescriptionales sibi iudicialiter extradari. vigore quarum dicta Catharina Kovacz poena et iure statuta in exemplum aliorum, ne et aliae ab eodem exemplatu ad similes excessus et adulteria perpetranda in vilipendium vinculi matrimonialis sese opponere praesumant, punire possit.

Armorum insignia per nobilem Joannem Sakss exhibita, pro eodem publicata sunt.

Anno domini 1650 die 24 Septembris, congregatio generalis celebrata est in oppido Szempcz comitatu Posoniensi.

Exhibitae et presentatae sunt literae missiles suae maiestatis super publicatione octavarum S. Lucae evangelistae, a die presentium literarum suae maiestatis publicatorum, suspenduntur omnes revisiones et discussiones causarum in hoc comitatu Posoniense celebrari solitarum.

Exhibitae et presentatae binae literae suae maiestatis sacratissimae, unae prorogatoriae, aliae tutelariae pro parte generosae ac magnificae d. Judithae Amade, illustrissimi comitis condam Gabrielis Erdódy de Monyorókerék, publicataeque simul nemine contradicente.

Anno 1651 feria 2. proxima post dominicam Oculi in oppido Samaria celebrata sedes iudiciaria et congregatio generalis inelyti comitatus Posoniensis.

Binae literae scribendae comitatibus Jauriensi et Comaromiensi ratione succursus et auxilii ad reparationem aggerum per inundationem aquarum dirruptorum.

Protestatur egregius Michael Kiis super reddenda ratione cuiusdam perceptae pecuniae a magnifica d. comitissa Anna Czobor, siquidem idem protestans paratus esset rationem reddere, licet ad id nulla via esset obligatus.

Ad requisitionem militum confiniorum comitatus huius pro nunc, pro una vice solvatur salarium ipsorum usque ad resolutionem illustrissimi Palatini.

Pro nobili d. Katharina Kovacz egregii Joannis Ondodi

consorte gratia suae maiestatis presentata perlecta, super praetense adulterio nemine contradicente.

Michael Muher, Christophorus Fleger, Christophorus Raiter, Petrus Szilvasi, Joannes Thordai et Michael Földes recepti in numerum nobilium comitatus huius, publicatis eorundem armalibus nemine contradicente.

Anno domini 1651 die 10 mensis Maii in oppido Szempcz celebrata generalis congregatio inclyti comitatus Poseniensis.

Contra non comparentes dominos et nobiles ad praesentem generalem congregationem comitatus certificatos, decernuntur exmissionales, pro exigenda poena superinde sancita.

Exhibitae literae missiles illustrissimi domini comitis palatini super intertentione militum iuxta articulum in comitiis regni proxime preteritis superinde sancitum. Quibus perlectis ad requisitionem et mandatum dicti illustrissimi domini comitis adhuc uno mense a die praesente computando intertineri milites decernuntur, ita tamen, si interea caeteri etiam domini et comitatus intertentionem illam militum continuabunt, alias post mensem elapsum dimittentur.

Possessores Zavarienses inhihent protestando possessores Kereszturienses ab usu et pascuatione ad eos pertinentibus, similiter ex parte etiam domini comitis Ladislai Eszterhazy, uti d. terrestris Kereszturiensis, reprotestantes Kereszturienses contra Zavarienses.

Nobiles Deakienses protestantur contra abbatem sancti Martini, ratione comminationis super abactione pecorum eorundem.

Egregius Georgius Janczovicz nomine nobilis Christophori Segner protestatur contra d. comitem Georgium Illyeshazy.

Pro securitate et custodia viarum publicarum huius comitatus intertendenti sunt duodecim equites et totidem pedites, equitibus pro menstruo salario deputantur flor. 4 peditibus flor. 2. in eum finem exigendi sunt a singulis portis florenus unus et denarii viginti quinque.

Quicumque predictis peditibus se se opposuerint, eosque in persecutione latronum impediverint, si fuerint rustici per d. terrestres ipsorum puniantur si nobiles citentur ad comitatum.

Literae armales pro nobilibus Georgio Dick, Mattheo Bakonyi, Valentino Nagy et Christophoro Geramb in comitatu hoc Poseniense publicatae sunt, iique in numerum nobilium comitatus recepti.

Generosus d. Caspar Hölgyi, illustrissimi d. archiepiscopi Strigoniensis praefectus protestatur contra armalistas, ne per hoc aliquid praeiudicii causetur decimis archiepiscopalibus

Quaternae literae exemptionales suarum maiestatum caesarearum et regiarum, tam praedefunctae, quam modernae suae maiestatis pro sanctimonialibus Posoniensibus super exemptione eorundem a solutione et taxa comitatus exhibitae et publicatae et iuxta earundem literarum exemptionolium contentias, eadem in praerogativis et libertatibus conservari decernuntur.

Anno 1651 feria 2. proxima ante festum decollationis S. Joannis Baptistae, in oppido Samaria congregatio et sedes iudiciaria celebrata.

Egregius Nicolaus Maylath protestatur contra abalienatores bonorum Zavariensium, signanter d. Jarffas.

Praczensibus conflagratis, reliquae portae pro una et media solvant et dantur testimoniales, domini Caspar Mezei, Paulus Czuzy et Franciscus Ravasz in assessores comitatus eliguntur et iuramentum deposuerunt.

Anno 1651 in oppido Szempecz, feria 5 proxima ante festum d. Michaelis archangeli celebrata generalis congregatio inclyti comitatus Posoniensis.

Ad literatoriam requisitionem illustrissimi d. comitis Adami Forgacz, generalis capitanei praesidii Ersekujvariensis ratione succursus ad idem praesidium fiendi, nec id ad privatam et singularem commissionem illustrissimi d. comitis regni Hungariae palatini decernitur, ut pro nunc extraordinarie a singulis huius comitatus mittantur singuli laboratores, ligones et fossaria secumferentes, qui duabus integris septimanis ibidem laborare prout loci necessitas postulaverit debeant et teneantur sub poena 12 flor. a singulis non praestantibus exigenda.

Negotium d. comitis Adami Forgacz recommendatur suae maiestati contra d. relictam condam Sigismundi Forgacz superindeque literae scribendae suae maiestati.

Nobilis Franciscus Mihalyi, Elisabetha Rotol consors eiusdem, Emericus Mihalyi, Stephanus Takacs recepti in numerum nobilium huius comitatus, publicatis eorundem armalibus nemine contradicente.

Anno 1651 feria 2. proxima ante festum s. Andreae apostoli in oppido Samaria celebrata generalis congregatio et sedes iudiciaria.

Binae literae presentate suae maiestatis, quibus median-tibus committit et mandat sua maiestas, ut comitatus ad tractam cum turcis instituendam victualibus succurrant, ac etiam certas personas destineat, quae per turcas illatas iniurias explicant etc. Offerunt se d. Comitatusenses iuxta possibilitatem suam succursuros.

Ad instantiam d. Joannis Gyulay ratione certi cuiusdam iuri montani et vineae promonthorio Alsó-Korompa existentis, ut eadem tanquam haecenus indivisa, sergue ad dies vitae, prae manibus eiusdem relinquatur. Annuit comitatus et dantur testimoniales superinde.

Generosus d. Caspar Hölgyi protestatur contra possessores Spaczenses, qui pecora sua ad segetes ipsius d. protestantis in territorio eiusdem possessionis Alsó-Korompa, vel praedii Magyarka ad pascua mittant, inhibetque universos et singulos sub vagatione eorum pecorum et petit superinde literas testimoniales.

Statuitur, ut imposterum unius iudex nobilium cum suo iurato assessore in hoc comitatu in liquidis debitis penes commissionem d. vice comitis eiusdem comitatus ad trecentos florenos executiones peragere valeant admissa tamen appellatione extra dominium, causis antehac notis et in processu existentibus in suo statu permanentibus.

Statutum est, quod cum plurimae blasphemiae et diversi generis convitia, maxime inter plebenae conditionis homines irrepuissent, unde divinae maiestati multum derogari palam esset, ideo sancitum est, ut si quispiam nobilium in prolatione huiusmodi blasphemiae seu convitiorum utpote eördögh annyain, eördögh teremptette, eördögtöl faizott et similium gravissimum deprehensus fuerit, talis nobilis primo in 12, secundo in 24 florenis et tertio in emenda linguae vincatur et mulctetur per d. vice comitem, comperta rei veritate, in praemissis 2-bus modis immediate et irremissibiliter exigendis, ratione autem emendae linguae citetur nobilis in sede iudiciariaa comitatus, eadem poena si vincatur puniendus. Si vero quispiam plebeae conditionis hominum huiusmodi blasphemias et convitia gravissima perpetrasse comperiretur, facto ad minimum duobus testibus idoneis comprobato, primum unus quinque in sex, 2-do in 12 florenis, tertio in amissione lingue vincatur et puniatur huiusmodi poenis seu mulctis per d. ipsorum terrestrem immediate et irremissibiliter exigendis. Quod si vero D. terrestris ex aliqua fortassis complacentia vel respectu premissam mulctam exigere, subditumque suum punire noluerit aut neglexerit, idem eandem poenam pecuniariam et emendae linguae subeat per magistratum dicti huius comitatus, modo ut supra exigendo. Praesens autem statutum etiam ad liberas civitates et oppida privilegiata extendatur, modalitate superius expressa, bene observata. Ut autem salutare statutum omnibus innotescat V. iudices nobilium in suis processibus sine ullo procrastinatione publicare debeant et teneantur.

Nobilis Gregorius Papay in vice iudice nobilium eligitur, qui iuramentum quoque praestitit.

Nobilis Georgius Andreas similiter est electus.

Anno 1652 feria 2. proxima post dominicam Rogationum in oppido Samaria stante inclyti comitatus Posoniensis congregatione generali et sede iudiciaria haec acta sunt.

Primo perlectae literae illustrissimi D. comitis Palatini super intertentione equitum et peditum contra paedones, tam montanos, quam etiam alibi per vias publicas vagantes et depraedantes, decernitur itaque, ut sicut antea, ita impostorum etiam dicti equites et pedites interteneantur, pro quibus potentes etiam dantur, ita ut si in persecutione praedonum in pagis rusticos, vel etiam alios requisiverint, teneantur eisdem assistere, rustici quidem sub poena homagii nobiles vero sua poena flor. 12,

Scribendae literae illustrissimo d. comiti Palatino penes d. Petrum Yargai, super solutione restantiarum ac etiam debito eiusdem d. comitis etiam negotium d. Ebeczky inse-
rendum.

Decernitur salarium pro officialibus comitatus iuxta antiquam consuetudinem solvendum ad annos 2 domini quidem prout antea fuit limitatum, nobiles possessionati singuli florenum unum, sessionis unius denarios 60, armalistae denarios 25 solvent.

Scribendae literae dominis Ladislao Eszterhazy et Danieli Eszterhazy super administratione iustitiae super malefactores ne in praeiudicium iuris gladii vergat, si huiusmodi malefactores capti impune limitantur.

Decernitur contra extraneos quaestores, quod licet ipsi in publicis nundinis pro sese, seu pro quaestu coria, seu pelles ac etiam saevum emere possint privatim tamen hinc inde per distributionem pecuniae lanionibus datae coria vel saevum emere, iisque quaestum exercere non valeant, sub poena amissionis rei emptae. Super quibus d. vice comes et iudices nobilium vel per se vel per alios diligenter attendere debeant, dandae superinde testimoniales.

Laniones in pagis habitantes carnes eo pretio teneantur in pagis vendere, sicuti venderent in civitate proximiori, sub poena duodecim flor. toties quoties contra facere comperti fuerint per iudicem nobilium exequentem.

Decernitur ut d. Vicecomes cum iudicibus nobilium in oppido Szempcz in certo termino ad id praefigendo universo artifices, seu opera artis limitare et taxare valeant, praesentibus dominis ex capitulis Strigoniense et Posoniense exmittentibus, Caspate Hölgyi, Francisco Nagymihaly.

Nicolao Milcikovicz. Thomas, Baranyay, Emerico Ebeczky ex liberis civitatibus binis et binis per eosdem exmittentibus etc.

Ferdinandus Albertus Giebl receptus in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Feria 3 proxima post dominicam Rogationum egregius Joannes Gregorius receptus est in vice iudice nobilium. deposuitque iuramentum.

Nobilis Blasius Remetey receptus in numerum nobilium comitatus Poseniensis publicatis armalibus suis.

Anno domini 1652, die 13 Julii in oppido Szempcz celebrata congregatio generalis comitatus Poseniensis.

Perlectae litterae suae maiestatis super dilatione comitiorum huius regni ob discessum eiusdem ad concilia imperialia. Et aliae pro succursu ad Uyvariense praesidium per illustrissimum et reverendissimum d. Georgium Lippay archiepiscopum Strigoniensem reaedificari assumptum.

Lectae literae eiusdem archiepiscopi Strigoniensis superinde dando succursu ad aedificium Uyvariense ad benignam intimationem sacratissimae suae maiestatis et benevolam requisitionem illustrissimi et reverendissimi d. archiepiscopi Strigoniensis pro subsidio lignario ad aedificium Uyvariense decernitur, ut a singulis portis singuli duo floreni exigantur, exceptis ab huiusmodi contributione bonis illustrissimi d. comitis palatini, qui in eam non consensisset. Superindeque generosus d. Caspar Hölgyi plenipotentarius et praefectus eiusdem illustrissimi et reverendissimi d. archiepiscopi Strigoniensis solemniter protestatus fuisset, petens etiam literas testimoniales, quod idem d. comes palatinus solus se ab huiusmodi succursu extraxisset.

Generosus d. Franciscus Nagynihaly protestatur contra Modrenses, siquidem praefixissent terminum impensionis in tempus messis, ita ut si non impenderet, ob instantem messem, pro non impensione reputaretur. dareturque locus quaelaelae. Item quod iidem respectu incolarum eiusdem civitatis per neque concivium in actione sua denotatorum impendere vellent protestaretur.

Nobiles Blasius Szabo ac per eum Elias Eötves socer eiusdem, nec non Stephanus et Lucas Szabo, item Andreas Floricz, ac Susanna Corony consors eiusdem etc. in numerum nobilium comitatus Poseniensis recepti sunt, nomine contradicente.

Anno domini 1652 feria 2 proxima ante festum decolationis S. Joannis Baptistae in oppido Samaria, stante congregatione generali et sede iudiciaria comitatus Poseniensis.

Perlectae sunt litterae illustrissimi d. comitis Pauli Palffy super inquisitione incendiarum.

Decernitur adeoque ut d. iudices nobilium currentes literas exmittent, ubique tales incendiarium si reperiantur comprehendantur.

Domini quoque terrestres suos iudices rusticanos superinde serio admoneant, qui si in copiendis illis negligentes fuerint, hoc autem contra eosdem comprobatum fuerit, in poena 12 florenorum convincantur irremissibiliter, per iudices nobilium et iuratos assessores, quorum processui incumbit exigenda.

Perlectae aliae literae eiusdem illustrissimi d. comitis palatini super succursu pro domo Poseniense dominorum regnicolarum restauranda; itaque pro convectione lapidum et aliarum materiarum ordinantur 4 currus, ita ut pro singulis curribus et pro quaternis bobus coemendis, contribuet comitatus iuxta modum et formam pro salario officialium comitatus observari solitam.

Nobiles Matthias Cselnigh, Anna Rotburnay (?), Michael Haranko et Joannes Hanko, item Lucas Hamar, Maria Ruteni consors eiusdem Andreas et Jacobus similiter Hamar, necnon admodum reverendus d. Nicolaus Hegyi, Martinus Kalmar, alias Csatory, Elisabetha Hegy consors eiusdem recepti sunt in numerum nobilium huius comitatus Poseniensis, publicatis eorundem armalibus, nemine contradicente.

Anno domini 1652. die 23 7-bris celebrata congregatio generalis in oppido Szempcz.

Exhibitae sunt et presentatae literae suae maiestatis super promulgatione octavalium iudiciorum festi beati Lucae evangelistae. Quibus perlectis ob instans periculum a Turcis instant apud suam maiestatem, ut hic terminus differatur. Scribendae superinde literae suae maiestati sicut et de celebratione diaetae, inserando etiam quod sua maiestas in comitiis imperialibus, periculum huius regni, quod a Turcis imminet, insinuare imo proponere dignetur, et sua maiestas ne diffcultetur, se super hoc, hoc quoque regnum privatam suum legatum ad comitia imperialia instituetur et interim dominus vicecomes et alii domini iudices in executionibus usque ad resolutionem sacratissimae suae maiestatis providere valeant.

Ad obviandum et avertendum periculum, quod a Turcis in dies imminet, statutum est, ut unus quisque dominorum et nobilium huius comitatus ad septimum Octobris in oppido Szered, ad generalem lustram, cum decenti apparatu bellico, sub poena decreti comparare debeant.

Praeterea conducendi et intertendi sunt centum quinquaginta equites et quinquaginta pedites. Pedites intertenebunt literae civitates huius comitatus, praeter hoc salarium etiam officialium equitum et peditum eadem civitates praestabunt.

Pro capitaneo dictorum equitum constituitur dominus Franciscus Eteky, eius vicegerentes unus Gabriel Somody, qui habebit sub se 50 equites, alter Demetrius Szilady, qui similiter totidem equites id est 50 sub se habebit, qui d. vicegerentes aequaliter dependebunt a supranominato capitaneo. Pro menstruo salario domini capitanei deputentur floreni nro 32. duobus vicegerentibus unicuique medietas.

Vexillifer alter erit Valentinus Arady, salarium eius floreni no. 8.

Alter vexillifer N. totidem habebit idem salarium. Tubicen totidem, excubiarum magister similiter totidem, id est flor. 8.

Pro capitaneo peditum constituitur egregius Andreas Nagy, salarium eius floreni 15 menstruatim.

Ad instantiam populorum non ita diu per Turcas combustorum et depraedatorum, sub subsidio alimentario ordinatur a singulis portis singulae metrete frumenti in civitate Tyrnaviensi comportandae.

Anno domini 1652. feria 2 proxima ante festum S. Thomae apostoli in oppido Samaria celebrata est congregatio generalis inclyti comitatus Poseniensis simul et sedes iudiciario.

Decernitur et quantocius pro intertentione modernarum militum comitatus iterato pro 2 mensibus contributio imposita exigatur.

Melioratur salarium capitanei et reliquorum officialium militum comitatus, ita ut ipsi capitaneo solventur flor. 75, vicecapitaneo flor. 50, ductori militum flor. 25.

Ex pecunia per liberas civitates pro exolutione peditum contribui solita, suppleatur auctio salariorum dictorum officialium militum, et quod supererit convertatur in conductionem equitum.

Ex communi consensu totius congregationis inclyti comitatus Poseniensis decernitur ut d. modernus perceptor egregius Nicolaus Milaikovicz, teneatur officium perceptoratus usque ad completionem anni sui continuere, ac pro contributione etiam militum pecuniam ordinatam siquidem eidem etiam se ingessisset exigere, alioquin non completo anno perceptoratus, si interim omiserit perceptionem, solidam daturus est rationem.

Egregius Nicolaus Maylath, protestatur super eo, quod publicatae prorogatoriae nobilis V. Etekianae ne praejudicet inclytae camerae Poseniensis suae maiestatis. Ex quo existens tricesimator moritus eiusdem ad reddendas rationes obligatus exstitisset.

Protestatur egregius Pinnidy nomine illustrissimi dom.

comitis Nicolai Palfy etc. super publicatione armalium Michaelis Kovacz, uti subditi sui in oppido Csötörtek commorantis in insula Csalloköz facta vel fienda.

Joannes Kovacz una cum consorte sua Sara Bódy recepti sunt in numerum nobilium comitatus Posoniensis publicatis eorundem armalibus literis nemine contradicente.

Thomas Lukaczicz ac per eum Gregorius et Martinus Lukaczicz recepti sunt in numerum nobilium publicatis armalibus literis, nemine contradicente.

Anno 1653 feria 3 proxima post dominicam Judica celebrata est congregatio generalis et sedes iudiciaria in oppido Samaria inelyti comitatu. Posoniensis.

Ad requisitionem illustrissimi d. comitis Adami Forgacz, generalis Uyvariensis pecunia per gratuitis laboribus exigi solita, quantocyus per d. perceptorem comitatus administrare decernitur.

Numerus militum comitatus redigitur ad 50 equites, quorum capitaneus idem qui antea egregius Franciscus videlicet Eteky permanebit, qui pro salario menstruo habebit flor. 40 militum vero salarium proportionaliter, iuxta videlicet diminuationem eorundem exigatur, ita ut antea pro centum quinquaginta militibus, quod exigebatur, nunc 3-tia pars eiusdem summae exigatur. Horum autem militiae continuatio incipit a die 13 mensis Aprilis proxime affuturi.

Egregius Joannes Kőszeghy electus est pro iurato assessore comitatus, qui et deposuit iuramentum.

Negotium inter civitatem Tyrnaviensem et magnificum d. Wolfgangum Eszterházy ratione telonii Farkashidensis exortum controversum differtur ad futuram sedem comitatus interim superinde protestandum.

Pro securitate viarum publicarum et passuum uti antea ita et nunc interteneantur equites et pedites, eo numero et eo salario, quo intertenebantur.

Statuendum quomodo ratione illicitorum verborum ac dehonestationum procedi debeat.

Pro egregio Nicolao Audicz exhibitae sunt et praesentatae litere testimoniales comitatus Jauriensis, super nobilitate eiusdem eaeque solenniter publicatae.

Joannes Rakher receptus in numerum nobilium comitatus, publicatis eiusdem armalibus seu nobilitaribus literis.

Protectionalis illustrissimi d. comitis Palatini regni Hungariae, pro parte egregii Casparis Fabiankovic emanatae, solenniter publicatae sunt.

Incolae possessionis Tott Nyarasd ad unam portam limitati propter desolationem eiusdem possessionis.

Anno 1653 feria 2 proxima post dominicam Misericordiae in Oppido Samaria congregatio generalis et sedes iudiciaria celebrata est.

Perlectae literae illustrissimi domini comitis Palatini, super administrationem restantii annonarii subsidii, scribendae literae eidem, quod exmissi pro exactione restantiae utpote d. Milaikovicz, Nagymihalyi et Andreas Farkas, facient relationem et postmodum siquid restantiae supererit, exigi et administrari curabit comitatus, similiter scribendae literae camerae suae maiestatis Poseniensis.

Ad instantiam illustrissimi d. comitis Palatini ad rectificandas metas inter dominia Korlatkő et Detrekő dandae exemptionales d. vicecomiti et dominis reverendissimis Sigismundo Zongor et Joanni Palfalvay d. Magnifico domino Joanni Amade iudicibus nobilium et iuratis assessoribus comitatus.

Dominus Franciscus Nagymihalyi in causis illis, in quibus d. vicecomes modernus interessatus esset, substituitur pro vicecomite, signanter in negotio Hodosdiense.

Literae pro comitatu Comaromiense.

Literae ad illustrissimum d. comitem Paulum Eszterházy, ratione lignorum circa nemus seu sylvam Eperiensiensem.

Pro civitate Basiniense exhibitae sunt certae literae protectionales illustrissimi d. comitis palatini, contra egregium Casparem Szegedy per egregium Nicolaum Janczovicz.

Egregius Franciscus Ravasz contradicit et protestatur nomine egregii Casparis Szegedy, ratione publicatarum literarum protectionalium.

Egregius Nicolaus Janczovicz nomine egregii Casparis Mezey protestatur super eo, quod telonio suo in Kürth habito iuxta suum privilegium ubi velit.

Scribendae literae illustrissimo comiti Adamo Forgácz iuxta libellum supplicem exhibitum.

In causis contra egregium Franciscum Hodossy et reliquos mota interessatos facta est, prohibita eodem die sine onere.

Nobilis Petrus Bacha prohibet extradari sententiam eodem die cum onere.

Statutum praeterea est, ut nullus nobilium huius comitatus ratione bonorum iure perennali possessorum ad productionem privilegiorum suorum sive bona concernentia simpliciter cogi et compelli possit, nisi prius per partem adversam seu pretendentem ius proprietatis aut pignoratitium comprobetur, alioquin protestaretur universa nobilitas huius comitatus.

Georgius Forest cum sua consorte et liberis receptus in numerum nobilium consorte Anna Maria Lindenfalven, dandae testimoniales.

Anno domini 1653 die 3 mensis 9-bris id est feria 2-da proxima ante festum S. Emerici ducis Hungariae, celebrata est congregatio generalis et sedes iudiciaria in oppido Samaria.

Exhibitae binae literae missiles sacratissimae suae maiestatis super dando succursa manuali et curruali ad reprovationem effossati Uvvariensis praesidii etc. superinde similiter illustrissimi d. comitis palatini literae missiles et exhortatoriae.

Ad praemissum succursum decernuntur dari a singulis portis denarii 20 pro exolutione laboratorum seu operariorum mille quingentorum conducendorum.

Exhibitae sunt certae literae missiles inclyti comitatus Nytrienensis ratione succursus pro intentione peditum ad loca a Turcis periculosa conducendorum, decernuntur quoque dari trecenti floreni pro duobus mensibus ad intertentionem quinquaginta peditum, ita ut tertiam partem florenorum videlicet centum quinque liberae civitates, reliquum vero ipsi domini cum nobilitate comitatus praestare tenebantur, quae limitatio pro nunc manent in suo statu.

Scribendae literae domino comiti Emerico Czobor, penes egregium Melchiorem Tainay captivum.

Rescribendum dicto comitati Nytrienensi.

Per egregium Nicolaus Jancovicz protestantur quinque literae civitates ne contra eorundem privilegia per teloniatorez Farkashidienses et alibi ad telonia exigenda cogantur sub amissione telonii.

Generosus d. Caspar Hölgyi nomine illustrissimi et reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis, quoad exemptos eiusdem colonos a telonio similiter protestatur.

Egregius Paulus Réczes. eligitur in generalem perceptorem comitatus.

Egregius Caspar Hölgyi protestatur super eo, ubi eiusdem segetes per Spaczenses depascerentur, si voluntarie et deliberative sunt et casualiter i. ut eorum pecora cum amissione eorundem impellantur, similiter etiam ubi in vineis deliberative pecora pascuntur et hoc pro statuto habeatur, tam in liberis civitatibus, quam alibi ubique in hoc comitatu.

Ad instantiam illustrissimi d. archiepiscopi Strigoniensis dandae exmissionales domino vice comiti, pro revisione terminorum et metarum inter possessionem Püspöky in hoc Poseniense et comitatu in Mosoniense adiungendi Franciscum Nagymihaly, Caspar Hölgyi, Joannes Amade, reverendissimus praepositus Poseniense, Andreas Kerekes, Joannes Dersffy.

Statutum etiam est, quod cum multi nobilium comitatus conquaerantur, quod eorum segetes per vicinos possessores aut

alios quospiam, pecoribus appulsis, deliberative et voluntarie depascantur, ubi hoc compertum fuerit pecora eorundem cum amissione eorundem pecorum appellantur, et manibus dicti iudici nobilium illius processus assignentur, medietate pro damnum possis reservanda, et altera medietate illuc convertenda, quo d. vicecomes assignari voluerit, premissa tamen una atque altera admonitione erga possessores eiusdem possessionis fienda. Quod statutum ad liberas civitates extendetur ratione vinearum ubi vero ob seritatem eorundem impelli non possent, traiciantur, excipiuntur tamen prata ab hoc statuto.

Statutum praeterea est de impensionibus. Quod postea quam coloni iuri statui petuntur, a die petitionis intra quindecim teneatur d. terrestri certum terminum praefigere, iuri stationi et administrationis iuris, ita tamen ut is terminus praefigendus non excedat bisquindenam, nisi forte d. terrestris in remotissimis resideret partibus, aut vero messis et vindemiarum tempora vel alia similia legalia impedimenta intervenirent, nam eorum terminus competens assignari debet.

Testimoniales pro magnifico Thoma Illyeshazy, ratione de novo fiendae impensionis per d. Petrum Beniczky.

Egregius Elias Karner contradicit prorogatoriis dominae Karnerianae dandae testimoniales.

Egregius Caspar Hölgyi contradicit prorogatoriis dominae Pexaiana, in quantum testimento condam Joannis Pexa et orphanis eiusdem praeiudicaret.

Statutum etiam est, quod si quispiam ignobilis nobilem uxorem habens contra alium quempiam nobilium una cum sua uxore, simul aliquos actus potentiarios minores committat, extunc contra utrumque via quaerelae producendum erit, ita tamen quod quod consors huiusmodi ignobilis personae in centum, quis nobilis esset, ipse vero maritus tanquam ignobilis in homagio suo 40 florenos faciente convincantur. Si vero ipse ignobilis, nobilem uxorem habens per se huiusmodi actus potentiarios contra nobiles commisisse comprobetur, ita etiam contra eundem via quaerelae procedatur, respectu tamen ignobilitatis suae in 40 duntaxat florenis convineatur. Huiusmodi vero ignobilis persona consortem habens se ab aliquo nobilium, in minoribus actibus potantiariis taedatur (?) in poenam suae ignobilitatis contra nobilem nullam actionem movere possit. Ita etiam sentiendum est de illis ignobilibus, qui curias aliquas titulo pignoris, aut iure perennali possidere dignoscantur.

Egregii nobiles Andreas Zolomi et per eundem Georgius et Joannes ac Laurentius Zolomi fratres ipsius carnales, necnon Samuel Pratkan, ac David Zaniator matruelis, recepti sunt in numerum et coetum virorum nobilium huius

comitatus Poseniensis, publicatis eorundem literis armalibus, nemine contradicente.

Prorogatoriae illustrissimi domini comitis palatini regni Hungariae pro parte nobilis d. Elisabethae Farkas, egregii condam magistri Joannis Pexa relictæ viduæ, publicatæ sunt solemniter.

Armales publicatæ pro nobili Joanne Christophoro Rottner, ac per eundem Anna Regina Raitami consors eiusdem, necnon Maria Elisabetta, Zophia et Ursula filiabus suis, sub dato in sacri Romani imperii civitate Ratisbona die 10 mensis Julii anno 1653.

Armales publicatæ pro nobili Christophoro Vinditch ac per eundem Regina Elisabetta consorte sua, nec non Francisco Christophoro filio eorundem sub dato in civitate Vienna Austriae die 15 mensis Januarii anno 1651.

Anno 1654 die 8 mensis Junii celebrata congregatio et sedes iudiciaria inclyti comitatus Poseniensis.

Praesentatæ literæ, illustrissimi et reverendissimi d. archiepiscopi Strigoniensis, uti locumtenentis super excoctione coronalis pecuniæ et super cusione certæ X cuiusdam mone-tæ, undenam ortum sumpserint.

Scribendæ literæ, quod pro nunc ob tantam penuriam rerum et annonæ exigî coronalis pecunia non possit, verum brevi exigetur et alias hic comitatus prope existens sæpius succurrit, alii autem comitatus a longe existentes pro interim succurrant; quantum ad pecuniam recenter ortam attinet, laborabit comitatus, ut resciri possit in quantum fieri poterit.

Ad requisitionem illustrissimi d. comitis Adami Forgach decernuntur dari succursus pro purgatione fossati Uyvariensis, post messem scribendæ literæ eidem superinde.

Credentiales pro d. vice comite in negotio Andreae Laky.

Scribendæ literæ recommendatoriae pro d. Luca Ernydy.

Scribendæ literæ inclytæ camerae Poseniensis in negotio cuiusdam etc. siquidem adiudicatoriæ emanatæ essent superinde.

Egregius Sigismundus Bozor protestatur contra d. Pograny etc.

Paulus Koszak, per eum Joannes, Paulus et Georgius Koszak recepti in numeram nobilium publicatis eiusdem armalibus.

Anno domini 1654 die 23 mensis Martii id est feria 2-da proxima post dominicam iudica celebrata est congregatio generalis et sedes iudiciaria inclyti comitatus Poseniensis.

Scribendæ literæ illustrissimo d. locumtenenti super eo, ne ex provinciis vicinis, utpote Austria et Moravia, vina in

hunc comitatum inducantur, vel maxime cum diminutione proventus suae maiestatis, siquidem nec telonium nec tricesimam solverent, sed clancularie inducantur.

Egregius Georgius Süllő contradicit nomine sanctimonialium Poseniensium tutelae Joannis Mérey ab illustrissimo d. comite palatino condam Paulo Pálffy collatae.

Scribendae literae illustrissimo d. comiti iudicis curiae, veluti supremo comiti comitatus Comaromiensis et supplicatio includenda.

Recommendatur negotium dominae Kornerianae illustrissimo ac reverendissimo d. locumtenenti inclusa supplicatione.

Decernitur ut iterato consveti 12 equites, ac totidem pedites pro custodia viarum et locorum minus tutorum huius comitatus quibus consveta solutio pendatur, interteneantur.

Joaniensibus relaxantur tresquartae et imposterum ab una duntaxat porta solvent ad annos 4 ob conflagrationem.

Ompitalensibus relaxatur porta una cum media, et solvent imposterum a portis 2 ad annos 3 ob conflagrationem.

Publicantur literae prorogatoriae sacratissimae suae maiestatis illustrissimae d. comitissae illustrissimi comitis condam Pauli Pálffy regni Hungariae palatini relictiae viduae.

Egregius Michael Petten receptus est in numerum nobilium comitatus Poseniensis, publicatis eiusdem armalibus etc.

Egregius Paulus Sigmond receptus est in numerum nobilium comitatus Poseniensis, publicatis eiusdem armalibus.

Feria 3-ia proxima post dominicam Judica, magnificus Franciscus Illéshazy prohibitam interposuit cum onere.

Egregii Petrus Demekovich et Nicolaus Demekovich filius eiusdem, ac per eundem Margaretha Irdianovich consors dicti Nicolai Demekovich nec non Joannes filius eiusdem, ac Anna, Catharina et Dorothea similiter Demekovich filiae eiusdem Nicolai recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis publicatis eorundem armalibus.

Anno 1654 die 14 Decembris in oppido Samaria celebrata est congregatio generalis comitatus Poseniensis et sedes iudiciaria.

Lectae literae relictiae illustrissimi d. comitis condam Csaky, invitatoriae ad exequias eiusdem.

Litterae privilegiales seu exemptionales ab omnibus teloniis perlectae et publicatae pro civitate Comaromiense.

Egregius Nicolaus Jancovicz nomine illustrissimi domini comitis Pauli Eszterhazy ratione telonii Semptaviensis et aliorum idem nomine etiam universarum liberarum civitatum.

Egregius Joannes Vály nomine illustrissimi et reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis ratione telonii

Uyvariensis et aliorum universorum teloniorum, item idem nomine venerabilis capituli Poseniensis.

Egregius Joannes Batth. nomine claustrorum sanctimonialium Poseniensium et Tyrnaviensium.

Egregius Martinus Novak nomine illustrissimi domini comitis Adami Forgach.

Egregius Franciscus Ravasz. nomine reverendissimi domini praepositi Turocziensis.

Idem Nicolaus Jancovicz nomine illustrissimi domini comitis Nicolai Pálffy.

Idem Franciscus Ravasz. nomine magnificae d. Helenae Horvath.

Idem Joannes Chitte nomine illustrissimae d. comitissae Erdődy Gaborianae contradixerunt et petunt testimoniales.

Idem Franciscus Ravasz nomine reverendissimi d. Georgii Szécseny, episcopi Veszprimiensis.

Idem Nicolaus Jancovicz nomine illustrissimae d. comitissae Franciscae Kanin, relictae illustrissimi condam comitis Pauli Pálffy, tutricis filiorum et filiarum contradixerunt.

Pro civitate Comaromiense danda paria contradictionum.

Egregius Georgius Sellő nomine egregii Thomae Baranyay contradixit.

Egregius Andreas Flericz nomine magnifici d. Emerici Balassa contradicit privilegio civitatis Comaromiensis.

Idem Nicolaus Jancovicz nomine magnifici d. Francisci Balassa contradicit privilegio civitatis Comaromiensis.

Jacobus Luzeniczky una cum Sophia Stegrerin sua consorte et Cipriano ac Catharina Soller recepti sunt in numerum nobilium huius comitatus, publicatis eorundem literis armalibus, nemine contradicente.

Paulus Handrovich et posteritas eiusdem recepti sunt in numerum nobilium huius comitatus, publicatis armalibus, nemine contradicente.

Anno 1655 die 13 Maii in oppido Szempcz celebrata est congregatio generalis inclyti comitatus Poseniensis.

Perlectae literae illustrissimi d. comitis palatini super intertentione equitum et peditum pro securiori passu viarum propter praedones invalescentes.

Pedites pro praemisso usu intertenendi sunt numero 36, quibus more solito, salarium exigatur a portis singulis flor 1 denarii 25.

Diarium in antecedenti congregatione comitatus pro ablegatis eiusdem comitatus ad diaetam missis ordinatum iterum exigatur.

Egregius Nicolaus Miloikovicz protestatur contra vendi-

tionem egregii Pauli Cziriacus, siquidem vicinus existens non fuit praemonitus uti debebat fieri.

Protestatur civitas Modrensis contra condam Joannem Sihort armalistam, ratione cuiusdam homicidii, ac aliorum excessuum sub fiducia praerogativae nobilitaris patratorum et patratorum, et si qui in huiusmodi casu excessus aliquid eidem contigerit, id sibi imputaret.

Pro Joanne Georgio Spiller scribendae testimoniales super publicatione armalium.

Pro Michaele Barsich et consorte eiusdem Anna Buday scribendae testimoniales super publicatione armalium.

Anno domini 1655 die 18 Januarii in oppido Szempcz celebrata est congregatio generalis et sedes sigillatoria.

Perlectae et publicatae literae sacratissimae suae maiestatis super publicatione diaetae pro 24 Januarii et ad eandem diaetam pro nuntio generosi domini vice comes dominus Stephanus Morocz et Franciscus Nagymihaly, in casu autem defectus seu alterutrius ob infirmitatem et impedimentum Joannes Dersffy notarius sedis vel d. Nicolaus Miloikovich.

Quibus pro diurno dabuntur singulis singuli terni floreni hungaricales. Contributio ad hoc salarium continuandum imponitur, ut autem solebat fieri, ut pote armalistae denarios 25, unius sessionis denarios 50, possessionati nobiles florenum unum solvere tenebuntur, incipiat autem solutio salarii a die praefixi termini. Pro compileribus instructionum et gravaminum nominantur domine vicecomes, Caspar Hölgyi, Franciscus Nagymihalyi, Joannes Dersffy notarius, Nicolaus Miloikovich, Caspar Szegedi, Georgius Kereszturi, Gregorius Méhes, Joannes Sigray et iudices nobilium comitatus eiusdem Michael Mikesky, Emericus Spaczay, Franciscus Spaczay.

Interea pro substituto vice comite eligitur dominus Caspar Szegedy.

Puncta gravaminum.

1. Quandoquidem ex benignitate divina sacratissima sua maiestas dominus dominus noster clementissimus tumultus bellicos in imperio sedaverit, maximo necessarius foret, ut eadem sua maiestas requisites etiam imperii sacri romani principibus, contra infensissimum christiani nominis hostem Turcam, sub cuius iugo a tot annis afflictissimum hoc Hungariae regnum gerneret, ita providere dignaretur, ut tandem liberaretur et antiquae suae libertati restitueretur.

2-do Quod si ita celeriter hoc effici requiret, de aliis etiam modis et mediis pro salute permansioneque huius regni

ad inveniendis prospicere paterne niteretur, et vel maxime de restaurando veteri milite ex nativis seu indigenis militibus conflando eo casu extraneis militibus educendis. qui si ex dominorum regnicolarum assensu non educerentur, ad minus realem dependentiam habeant a suis generalibus et capitaneis, ad quorum intertentionem, siquidem hoc regnum vicinorum etiam provinciarum antemurale sit, eadem quoque provinciae ut more antiquitus solito concurrerent, inducendae et adigendae essent.

3. Cum hoc regnum necessario exigat pro sui et iurium ac legum suorum defensione, gubernatione et administratione ac vel maxime in absentia suae maiestatis, ut palatinus eligatur, qui alias etiam inter suam maiestatem et regnicolas mediator ex officio palatinali esse solet. Quam ob rem suae maiestatis pro palatinali officio et dignitate certas personas ad hoc idoneas candidare dignaretur. Ex candidatis autem quem magis idoneum patria amantem et legum ac immunitatum patriae observantem et defendentem intellexerint ad eum vota sua dirigere studeant.

4. Et quia vita hominum caduca nimis et mutatione subiecta esset, ideo si suae maiestati ita visum fuerit, ut pro successore sibi in hoc regno providere ac in tempore prospicere, eo in casu, in postulationem et praesentationem successoris eligendi, liberaliter et amplissime vota sua emittant, ac huiusmodi voluntati suae maiestatis praehabita ac reliquis dominis ablegatis correspondentibus deferre velint et morem gerere.

5. Articuli hactenus ineffectuati proximae praeteritae diaetae et aliarum nonnullarum diaetarum effectuentur.

6. Universae restantiae subsidii annonarii et contributionum iuxta articulum 5. anni 1649 prouti et coronalis pecuniae exigantur et eo, quo sunt ordinatae convertantur. Dicatorum vero et perceptores huiusmodi restantiarum sunt et alii qui per illustrissimum condam d. comitem Paulum Palfy palatinum deputati fuissent ad strictissimam rationem reddendam adigantur. uti etiam generalis perceptor regni ac capitanei, alique perceptores in confiniis existentes de perceptis et erogatis similiter rationem reddere teneantur. Praeterea etiam summa illa quinquaginta florenorum Hungaricalium ex convictione illustrissimi ac reverendissimi d. condam Georgii Draskovich, episcopi Jauriensis, iudicialiter pro aedificio Uvariensi deputata, ubi nam haereat investigandum.

7. Universi proventus regni et fodinorum ex regno nec in materia, nec in pecunia cura educantur, sed in intertentionem militum et confiniorum provisionem convertantur. super

quibus articuli superinde in praeteritis diaetis editi renovandi sunt. Hoc etiam addicto, quod neque alii, sive domini sive nobiles, si sint extra regnum residentis vel bonorum suorum proventus aut pretium eorundem extra regnum educere, multo minus bona sua in regno existentia, extraneis et alibi residentibus, vendere, vel quovis titulo obligare, sub amissione talium bonorum possint et valeant.

8. Articulus 77 anni 1647 super excessibus liberarum regiarum civitatum conditus strictissime observetur, eo excepto ubi de educillatione vinorum non fienda sonaret, quin imo vina sua quilibet nobilium ubilibet procreata et pecuniis, vel alio legitimo modo obtenta inferre et educillare possit et valeat. Quo ad taxas vero occasione domorum nobilium in fundo civili habitas exigi praetensas, tam articulus praecitatus, quam vero anni 1649 articulus 19 tollatur, et nullus nobilium ad huiusmodi taxas solvendas ullo modo cogatur. Hoc similiter addito, quod ubi quispiam nobilium vina sua in aliqua civitate deposuerit, absque omni taxa, inde sunt invehere ita avehere possit per civitatesque non taxentur, sub poena et modo executionis in articulum 44. anni 1609 qui ad prethorios etiam extradantur. Negotium subarcense educillum s. Georgii domini comitis Nicolai Pálffy in captivatio domini Pinni et d. Casparis Szegedy negotium promineatur in civitate Baziniense.

9. De vagabundis militibus confiniariis, et super condescensione tam eorum, quam aliorum in pagos et exactione hospitalitatis renovandi sunt articuli superinde conditi et strictissime observandi, sed nec domini generales capitanei, et vices gerentes confiniorum ad similes condescensiones literas eisdem dare debeant, alioquin propter huiusmodi excessus incolae huiusmodi pagi tales milites libere incaptivare vel cum moderamine etiam inculpatae tutelae et pago armatis manibus eiicere et opprimere valeant vicini quoque pagi ad hoc concurrent, et auxilio esse teneantur.

10. Licet nonnulli extranei domini ad singularem recommendationem suae maiestatis in Hungaros recipiantur, per hoc tamen nec bona eisdem emere liceat, uti superinde articulus etiam esset conditus multo minus cum regalibus literis ad diaetam regni vocentur, vel vocati vocem habeant, et insuper renovetur articulus 51. anni 1609.

11. Extranei sine recommendatione comitatus in quo residerent, in nobiles creati non possint, neque armales obtinere valeant.

12. Autoritas dominorum magistrorum prethoriorum in administratione iurium et executionibus fiendis limitetur, ita

ut semper certi viri iuris periti per suam maiestatem vel d. comitem palatinum aut iudicem curiae regiae ad instantiam partis alterutrius litigantis adiungantur, vel vero vicecomes et iudices nobilium illius comitatus, in quo talis executio peragi debet, ad certificationem eiusdem magistri prethorii adesse et vires habere debeant.

13. Vina ex provinciis vicinis in preiudicium et damnum regnicolarum et indigenarum induci non permittantur sub poena confiscationis.

14. Tricesima Szerediensis noviter in preiudicium d. terrestris, imo totius regni adiuventa tollatur.

15. Negotium praepositurae pretensae Baimocziensis ad instantiam modernorum terrestrium dominorum suae maiestati et d. regnicolis recommendandum.

16. Negotia occasione telonii Thabor et passus ad Marhék recommendentur, ubi necessum fuerit habita cum reliquis ablegatis superinde collatione, similiter renovetur articulus 91. anni 1647 super teloniis conditus, et iudaeorum a teloniis amotione.

17. De negotio Hegyiensi serio informentur tam d. ablegatus, quam alii cum effectiva satisfactione iniuriatorum.

18. Negotium illustrissimorum dominorum comitum Pauli Eszterhazy, ratione arcis Regez etc. et Adami Forgacz, in ius et legitimis, necnon relictae illustrissimi d. comitis condam Pauli Palfy, in quantum fieri poterit promoveantur et recommendentur, similiter etiam illustrissimi et reverendissimi d. archiepiscopi Strigoniensis, nec non illustrissimorum dominorum comitum Francisci Nadasdy, Georgii Homonnay et Ladislai Révay compossessorum arcis Czeite, similiter etiam d. Erdödy Gaborianae veluti arcis Jokeó possessoris recommendetur, prouti et negotium generosi d. Nicolai Milaikovicz, imo et negotium Comaromiense occasione destructorum domorum. Reliqua discretioni, maturo iudicio et considerationi eorundem ablegatorum committantur, ita ut habita bona correspondentia, cum aliorum comituum ablegatis, pro bono communi, et libertate patriae sedulo, ac pro iuribus adlaborabant.

Publicatio armalium.

Anno domini 1655 die 18 Januarii in oppido Szempcz stante congregatione generali inelyti comitatus Posoniensis praesentes litterae armales seu nobilitares sacratissimae suae maiestatis pro introscriptis personis etc. eundem itaque Joannem Farkas ac per ipsum Stephanum similiter Farkas parentem, et Catharinam Thassy consortem eiusdem, nec non fratrem

germanum Michaelē Farkas ac coniugem Helenam Mariome, filiumque Joannem Farkas, fratrem denique eiusdem carnalem Thomam ac sorores germanas Elizabetham et Catharinam itidem Farkas suos exhibitae sunt et presentatae ac solemniter publicatae etc.

Anno 1656 die 3 Aprilis celebrata est congregatio generalis in oppido Samaria.

Relatio publicationis articulorum in diaeta Posoniense anno proxime preterito 1655 conclusorum.

Revisio instituitur portarum, per iudices nobilium cum suis iuratis, unicuique illorum in suo processu et quidem ad latus d. Lucac Ernydy adiungitur d. Nicolaus Mileikovicz. Adlatus d. Francisci Turanszky preter iuratum? eiusdem egregius Laurentius Széchényi. Adlatus d. Nicolai Antal, qui processum etiam d. Jacobi Allo (ob infirmitatem ipsius) revidebit Stephanus Kollot et alter Stephanus Mehes adiunguntur. Cuius revisionis relatio fiat per eosdem, coram illustrissimo domino comite supremo Nicolao Palfy etc. in presentio spectabilium ac magnificorum dominorum Stephani Zichi camerae suae maiestatis Hungarici praefecti et consilarii, domini Georgii Grossy personalis presentiae suae maiestatis etc. Ex Posoniense capitulo quem voluerit plebani Tyrnavienses, preterea d. vicecomitis, iudicium nobilium et iurassorum, nec non d. Joannis Pinnidy prethorii personalis presentiae, Casparis Hölgy, domini Thomae Barannyay, Casparis Szegedy, relationis locus deputatur oppidum Szempez, ex liberis civitatibus quos voluerint, ea communitate nobilium impositionatorum quem voluerint, circa initium Maii perogatur, ita ut ubi revisio finita fuerit, dominus iudex nobilium certificabunt dominum vicecomitem, qui rursus dominum supremum comitem, qui consequenter praefiget diem, in quo convenire debeant.

Scribendae literae magnifico domino generali Ujvariensi, ne Diakienses cogantur ad gratuitos labores, siquidem applicati sunt ad d. Martinum.

Egregius Nicolaus Janczovicz nomine totius civitatis Szentgyörgiensis contradicit armalibus Abraham Csoreman.

Egregius idem Nicolaus Janczovicz nomine et in persona illustrissimae dominae comitissae Kanin etc. tanquam tutricis filiorum et filiorum contradicit armalibus Michaelis Barsik, ex quo sine consensu domini terrestri impetratae essent, petens literas testimoniales.

Similiter Georgii Huldán, Michaelis Miskovith et Andreae Zohori, contradicit nomine eiusdem d. comitissae etc.

Stephanus Vital facit protestationem.

Publicatae armales.

Protestatio egregii Stephani Vitaly contra incolas possessionis Nagy Lék, Elő Paton, Kis Légh, ratione cuiusdam prati Beköz nuncupati ex eo, quod hactenus nullae viae existissent, praefati autem incolae viam publicam in eodem fecissent.

Nobilis Joannes Szentei et Magdalena consors eiusdem, ac filii Joannes, Samul. Michael et Andreas Szentei, recepti in numerum nobilium comitatus Poseniensis, publicatis eorundem armalibus nemine contradicente, testimoniales scribendae.

Similiter Georgius Veres de Magyarbél, filius Benedictus, filii Adami Veres ex nobili olim Anastasia Bely susceptus et Elias Zabogha Nagy, consors eiusdem ac Michael filius, Juditha, Catharina, Susanna filiae eorum recepti sunt in nobiles comitatus Poseniensis.

Praeterea Volffgangus Rospeandtner ac per eum Christophorum Sigefridum, Honorium, Joannem, Carolum et Paulum similiter Rospeandtner filios nepotesque eiusdem Georgium et Andream ex praefotis Christophoro, Sigefrido et Honorio susceptos, in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Daniel Castelmur et Susanna Solcz consors eiusdem, nec non Christophorus Kamel privignus ac Anna filia eorundem in numerum nobilium comitatus sunt recepti, publicatis eorundem armalibus.

Item nobiles Petrus Horvath et Catharina consors eiusdem, ac Stephanus et Helena liberi eorundem recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Contradictio ad instantiam egregii Gregorii Gaiaighi et consortis eiusdem generosae d. Barbarae Konkoly, contra nobilem Danielem Sibrik, post statutionem in capitulo Strigoniense per nobilem Michaellem Eörszegi facta erat.

Confirmatio privilegii et armalium nobilium Thobiae Villandt, alias nobilitari praerogativa gaudentis, sed iniuria temporum, ac per eundem Jeremiam Villandt fratrem germanum, haeredesque et posteritates utriusque sexus universos. Testimoniales scribendae.

Nobiles Valentinus Beczey et Anna Huszár, ac haeredes eorundem recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Nobiles Georgius Szlezinger et consors eiusdem, nec non haeredes eorundem recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Nobiles Andreas Sternenszky et per eundem Elisabetha ac filius Georgius cum consorte sua Susanna filius Joannes et

Georgii filios Michael, Georgius et Martinus in numerum nobilium comitatus Poseniensis recepti sunt.

Georgius Georgyóczy alias Szabo et filii eiusdem recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Georgius Hezinger et Elisabetha Meszaros consors eiusdem recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis.

Nobiles Thomas Fiszer, filius egregii olim Joannis Fiszer et filius Rudolphus Fiszer, recepti sunt in numerum nobilium comitatus Poseniensis, publicatis adhuc parentum suorum literis armalibus.

Nobiles Joannes Sagulnicziczi ac per eundem Margaretha Ternonczicz consors eiusdem ac haeredes et mater nec non soror eiusdem in numerum nobilium comitatus Poseniensis recepti sunt, et publicatis eorundem armalibus, testimoniales scribendae.

Nobiles Joannes Gondol et Elizabetha Raninger consors eiusdem et eorum haeredes in numerum nobilium comitatus Poseniensis recepti sunt, publicatis armalibus. Testimoniales scribendae.

Nobiles Georgius Longo ac per eundem Franciscus filius eius et Michael frater carnalis et uterinus, ac Thobias Rosa, nec non Joannes et Franciscus filii eiusdem in numerum nobilium comitatus Poseniensis recepti sunt, publicatis eorundem armalibus.

Nobilis Martinus Seuter et haeredes eiusdem in numerum nobilium comitatus Poseniensis est receptus, publicatis eorundem armalibus literis. Testimoniales scribendae in pargameno.

Nobilis Abraham German in numerum nobilium comitatus Poseniensis est receptus, publicatis eiusdem armalibus, testimoniales scribendae in pargameno.

Privilegium magistrorum chyrurgorum et balneotorum in comitatu Poseniensis existentium publicatum est, nemine contradicente, testimonialis scribendae in pargameno.

Litterae privilegiales nundinales oppidanorum Dévén, comitatus Poseniensis, exhibitae et publicatae sunt, publice nemine contradicente.

Közli: DR. ÁLDÁSY ANTAL.

SOMLYAI BÁTHORY ANDRÁS LEVELEI NÁDASDY TAMÁSHOZ 1549—1559.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Az alább következő levelek írója a hatalmas Báthory nemzetség *somlyai* ágából származott Báthory István. János király párti erdélyi vajdának *Telegdy Katától* született fia, *Istvánnak*, a híres lengyel királynak testvérbátyja volt. Korán árvaságra jutván és mint öt osztózó testvér között a legidősebb, a kire még a kisebbekre való gondviselés kötelessége is uézett, atya után nem valami nagy gazdagságot örökölt, mert 1549-ben kelt egyk leveleiben azon panaszkodik *Nádasdy Tamásnak*, a kit Isten után atyjának, gondviselőjének és minden oltalmának tartott, hogy *állapota naponkint fogyatkozik*, és örömet vállalna szolgálatot *Frater György* erdélyi kincstartó mellett »*de nem ő felsége ellen*«. Mert hűséges Ferdinánd párti ember volt, kiváltképen pedig azután, miután Nádasdy nokahugát, a konstantinápolyi *Héttoronyban* raboskodó Maylád István egykori erdélyi vajdának Nádasdy Annától született *Margit* leányát feleségül vette,¹⁾ a kit sok más árván maradt atyafi gyermekek között Nádasdyék tartottak és neveltettek. Innét az a meleg, bensőségteljes viszony s az a fiúi ragaszkodás, melylyel Báthory a különben is általánosán tisztelt és országszerte becsült Nádasdy Tamás irányában viseltetett, a ki azt a maga részéről teljes mértékben viszonzta és nemcsak pártfogója, politikai vezére, de valósággal második atya lett. Mayládné ebben az időben Fogaras várában tartózkodott, abban fára-

¹⁾ Az eljegyzés 1549-ben történt, de a menyegző a zavaros idők miatt jó sokára haladt, úgy hogy Báthory édesanyja nem is érthette meg fia örömeinek napját, 1549 február havában meghalt. Erre vonatkozólag írja Mayládné Nádasdy Tamásnak: »*Továbbá ez mai napon* (1549 febr. 18.) *juta András uram fiamnak levele, kiből értem, hogy az ő kme anyja ez elmúlt szerdán meghalt . . . kit bizonyában igen bánok, mert tudom, hogy az édes fiamnak nagyobb gondja leszen, azt is tudom vala, hogy az én leányomnak én helembe való anyja lett volna, mert esmertem ő kglmét és igen mondhatatlan jó ember vala*«. D. Károlyi A. és dr. Szalay I. Nádasdy Tamás családi levelezése 138. l.

dozván, hogy urát Frater György segítségével megszabadítsa; bizott és reménykedett is váltig, nem akarván vagy nem tudván belátni, hogy férje szabadulásának legnagyobb akadályá épen maga a barát. Házassága után Báthory András is Fogarasha költözködött, melynek várát és tartományát Nádasdy Tamás Mayládékkal osztatlanul bírta. Ferdinánd király Nádasdy közbenjárására 100 lóra való fizetést rendelt neki s előbb Frater György, majd ennek megöletése után *Castaldo* mellett szolgált, kevés befolyása lévén az ügyek intézésére, mivelhogy a vajdák *ecseli Báthory András és Kendy Ferencz* nem sok jóakarattal voltak hozzá, és csak olybá tekintették mint a királynak más lovaskapitányát, *Nagy Pétert vagy Nagy Pált.*¹⁾ Mindazonáltal jól volt értesülve az erdélyi dolgok felől és Nádasdyhoz írott levelei a korszak történetére vonatkozólag sok becses és eddigelé csak kevesek által ösmert, alig fölhasznált adatokat tartalmaznak.²⁾

Midőn Izabella királynét és János Zsigmondot a rendek visszahívták Erdélybe és Petrovics hadai előzönlöttek az országot, kénytelen-kelletlen Báthory is meghódolt, hogy magát, családját és javait a végső veszedelemtől megmenthesse. Meghódolása és Ferdinándtól való elpártolása okát és körülményeit Nádasdyhoz Alvinczről 1556. márczius 18. írott levelében bőven előadja.³⁾ János király fia pártján nagy nyereségnek tartották az előkelő és családi összeköttetései folytán Magyarországon is tekintélyes főurat, a kit Izabella, a Perényiekkal, Balassákkal, Kendyekkel, Bebek Ferenczcel, Kemény Jánossal és többekkel együtt mindjárt Kolozsvárra érkezése után tanácsosává is kinevezett, nem sokkal utóbb pedig Huszt vára ellen indult, melyet erős ostrom után 1557-ben János Zsigmond számára el is foglalt.⁴⁾ Izabella királyné különösen kedvelhette, mert a lengyel *Czikowski* után udvarmesterének választotta, feleségét, illetőleg sógorát Maylád Gábort és özvegy édesanyjukat pedig *Fogarasz* vára és az alvinczai kastély birtalmában *nova donatio*-val megerősítette.⁵⁾ Meghalt 1563-ban.

Fiai közül *Boldizsárt*, unokatestvéré Báthory Zsigmond erdélyi vajda 1594-ben lefejeztette, mert féltette tőle a feje-

¹⁾ L. a XXVII. sz. levelet.

²⁾ Tudómmal Majláth Bélán kívül (*Maylád István* 1502—1550.) a ki egy pár levelet fölhasznált, bővebben. Dr. *Veress Endre* merített belőlük, »*Izabella királyné*« cz. érdemes munkájában.

³⁾ Ezt a levelet nem vettem föl a sorozatba, mivel már *Pray* kiadta: *Epistolae* III. 80. l.

⁴⁾ Dr. *Veress Endre* id. m. 424. 429. l. (A *Magyar Történeti Életrajzokban*.)

⁵⁾ Nádasdyhoz Tordáról 1558 ápril 1-én kelt levelét így írja alá: A. B. de Somlyó »*magister curiae*.« Továbbá Dr. *Veress Endre* id. h. 467. l.

delmi széket. Második fia *András*, a bibornokból lett erdélyi fejedelem, Mihály vajda ellen szerencsétlenül harczolt és megöletett. A harmadik, *István*, váradi kapitány volt, s ettől származott unokáját *Báthory Gábort* mint Erdélynek a Báthoryak nemzetségéből való utolsó fejedelmét, az *Abaffy Miklós* által fölbérelt hajduk, 1613-ban orgvilkos módon megölték.

I.

Nagyságos Uram és nekem szerelmes atyám.

Örökké való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, kívánván az kgd egisségit mind aszonyommal egyetembe hallanom. Itt Istennek akarattjából aszonyom anyám mind liányával öszve jó egissigbe vagyom, továbbá értim (*igy!*) az én szerelmes aszonyomtól anyántól, hogy emberit ereszti te kegyelmedhez. ki által nem akarám, hogy elfeledője legyek te kgdnek, ez levelet úgy irám kgdnek. Jól lehet semmi ujságot nem irhatok te kgdnek, mert semmik nincsenek olyak, kiket kgdnek írhatnak. Itt az te kgd házánál mindenek miben legyenek azt jobban és bizonyosan érteti kgd az aszonyom anyám leveliből, az menyire én értem mostan semmi oly bántása sohonat aszonyomnak nincsen, kitül ez után is Isten megoltalmazza. Engemet nagy vigan tart, kit ingyen sem tudom mint érdemlyek, miért hogy én soha semmi szolgálatot ő kegyelmének nem töttem, de engegye Isten, hogy az kgd és aszonyom én hozzám való jó voltát és akarattját szolgálhassak meg.

Továbbá aszonyom anyám engemet igen szán, hogy az elébbi régi hitben vagyok, bizony én is szívem szerint bánom azt, az mit ő kegyelme eleiben mostan keztek adni, jól lehet nem igen távol vagyunk ebben is egymástól, hiszem az ur Istent, hogy ezben is megegyenesít.

Kirem kegyelmedet mint uramat és atyámat, megbocsáss ha mit mit irtam kit nem kellett volna, jóllehet többet kellene erről írnom, de tudom, hogy érti kgd, ennek a víge mire nézzen, kit annak idején, mikor Isten engedi kegyelmeddel szembe létémet, többet szöllok róla kgdnek, mert Isten után csak kgd nekem minden bizodalmam.

Ajánlom kgdnek örökké való szolgálatomat és az Ur Isten tarsa meg kegyelmedet sok ideiglen mind az én szerelmes aszonyommal egyetemben minden javában.

Ez levél Fogaras várában szent Demeter napján kelt 1549

Kegyelmednek szolgálója és fia

Báthory András Somlyay mpr.

Kívül: Nagyságos *Nádasdy Tamás* uramnak, kiráznak tanácsának és kapitányának, nekem szerelmes Uramnak és atyámnak adassik.

II.

Nagyságos Uram és szerelmes atyám, szolgálatomat iron kegyelmednek mint urannak.

Értem azt, hogy ő felség király gyűlést títetett az jövőndő szent András napra, több hívei között nekem is parancsolt, hogy rajta legyek. tugya jól azt kgd menyi földön én lakom és minémű filemes uton kell járni. ez okokért kevesen ember nem járhat és sokra esmét sok kölcsíg kell, nem esmerem. hogy mostani gyűlésre én fel mehessek. Az mit ő felsége kegyel-metekkel és országával vígez, meg állom én azt, de kirem és könyörgek te kgdnek, mint urannak és atyámnak, hogy ne legyek elfeledvin (*így!*) te kegyelmednél, ha az idő hozza legyen ő felségetül valami fizetésem, az vagy szolgálnék itt alatt, ha urat lelnik, ne lenne ő felsége ellen. Mert semmit nem kell nekem te kegyelmedtül tagadnom, ha csak eszemben léssen az én állapotom, naponkid (*így!*) fogvatkozom, ám te kgd-tül várok, mihez keljen magamat tartanom, mert csak te kegyelmedbe vagyok Isten után minden bizodalmam, mint uram-ban és atyámban.

Azt hintik kössigül (*így!*) hogy innár ő felsége meg-egyenesegett *Frater Gyergyel*, kit örömet szolgálnék, de nem ő felsége ellen, okai is vadnak, kit levelem által mostan nem irhatok meg kegyelmednek, de remilleném Istent, hogy jómra lenne jövőndőbe, ha szolgálhatnék neki. Könyvergek kegyel-mednek, hogy megbocsáss uram, ha mit irásomban kegyelmed ellen vétek.

Ajánlom örökké való szolgálatomat kgdnek és az felsiges Isten tarcsa meg kegyelmedet sok esztendeiglen mind az én szerelmes aszonyommal egyembe minden javában.

Ez levél *Somlyón* szent Márton nap előtt való vásár-
napon költ 1549.

Kegyelmed szolgálja és fia
Báthory András Somlyay mpr.

III.

Nagyságos Uram és szerelmes atyám, örökké való szol-gálatomat ajánlom kgdnek, kívánom minden jó egészségit hal-lanom kegyelmednek.

Továbbá kegyelmed parancsolattya szerint kincsi (*így!*) tartónak *Frater Gyergy* urannak az kgd levelét megküldtem vala, kire minémű választ tött kegyelmet önnen leveleiből meg-érti. Isten ki oda vitte az fogságba azon Isten minden emberi törekedés nekül s' minden ember akaratja ellen megszabadítja.

Továbbá vala ez közhir, hogy kancellarius uram *Egré* (*így!*) jönné, kivel te kgd is ott lenne, kit *Drágyfyné* aszonyom nagy szive szerint várna, mert jeles dolgai volnának te kegyelmeddel, kiket levélre nem merek biznom teljességgel. Az több dolog közt akarna kegyelmeddel szólni az régi Kanysay urakkal való contractus felől. Mostan mibe mind ez idő s' mind ez Drágyfő birodalom legyen kgd jól érti, erről vélem, hogy mindent kgd kívánsága szerint végezhetne aszonyommal.

Továbbá az mely dolgot rejám bizott vala te kgd el nem halgatám, szivem szerint irte voltam, de nem esmerem vighez mentit, az dolog az, kirül Privigyén szólt vala kgd nekem. Vigezetre megszolgálom kgdnek minden én reám való gondviselésit. Ajánlom mind magamat, mind öcsémet *Istvánt* kegyelmednek örök szolgálul és hogy te kgd legyen törekedő királnál az öcsém dolgába ezen kgdet kirem.

Továbbá értem király ő felsége kegyelmes válasz titelit, kit kgd törekedésére engedett. Bizony igen nehéz kondiczióval mind szolgálulni s' mind szolgát tartani, de jó bizodalman vagyon, hogy innét fegyvert nem örömet vonzunk, míg az szjz szóval és adományal... ha peniglen ő felsigének hitlene lészek, az is te kgd gongya, hinném Istent, hogy jó módot lelhetnik ez itt szolgálatban, hogy jövendő jómra lenne, ha szinte mostan nem lenne is.

Az kincsitartó (*így!*) levelit én látám meg, ujságokat semmit nem irhatok kgdnek mert semmi nincs.

Pető uram nagy frissen jött vala, igen fáradva nagy sietséggel, de sokkal nagyobb fáradtsággal mene el, mert semmi sem költ peribe.

Könyvergek Uram, megbocsáss, ha mi bolondsággal te kegyelmedet meg hántom, mert Isten után kegyelmed nekem atyám, gondviselőm és minden oltalman.

Az kegyelmes Isten tarcsa meg kgdet minden javaiban sok ideiglen.

Ez levél Somlyón Nagy Hétfőn 1550.

Kegyelmed szolgálja

Báthory András Somlyay mpr.

IV.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak utánna ez mai napon adák nekem kegyelmed levelit, kiből esmerem kgdnek jó egészségit lenni, kit engegyen sok ideiglen az Ur Isten. Esmerem reám nehézségit kgdnek, hogy én semmit nem irtam ideiglen sem aszonyom anyám felől sem az én atyámia felől *Margit* aszony felől és az itt való dolgokrul.

Higye kgld immár ez két holnap alatt három rendbe irtam én kgdnek leveleket mind aszonyom anyám és szegény uram felől és az mik itt cselekkettettek, de vélem, hogy nem vitték kgnek meg. Azirt szegin uram ¹⁾ felől ez bizony hir hogy igen beteg, annyira. hogy Isten teheti meg gyógyulását. Izent aszonyomnak, hogy az császár doktori bánnak vele, pinzt kiretett, kivel fizessem az doktoroknak, hiszem, hogy eddiglen bekildett asszonyom anyám.

Továbbá aszonyom anyám jó egészségbe vagyon mind az én atyámfiaival egyetembe, ²⁾ én magam felől ezt irhatom, hogy mostan itt vagyok jó egészségbe Gróf urammal. Az Erdély állapottya ebben vagyon: ez mai napon tized napja, hogy én hattam Feyrvár alatt *Frater Gyergy* uramat táborban, királyné aszonyfiával és *Petrowyt Péter* benne vannak, telesiggel törökké löttek, török tanácsok vagyon. Kincsitartó azon vagyon, hogy az *királyfiát* kezibe vegye, szip szóval ha lehet, ha szipen nem lehet erővel is ki vegye. Az oláh országoknak hagyva vagyon, hogy királyné aszonyt megsegiccsék. Azokat immár királyné aszony elhivatá. Az budai basát is elhivatá, az basa immár Szegednél vagyon, az oláhok még nem indultak, ugy teczik, hogy az Erdély ország innár esmét örömet kincsitartó (*így!*) mellett leszen az jámbora. Kendy uramat igen bintetik, arrul nem irok többet. Revideden, ha az keresztyén fejedelem segitsiggel nem lisen, bizonyal higye az kikeletre Erdélnék elveszisé, ha az télen nem leszen is, hanem ha az Isten csak az ő kegyelmességébül az pogánnak más utat adand és ugy tart meg. Azért jó te kgdnek valami gondot Erdélyre viselni, irhatnék jeles dolgokat, de filelmes vagyok levélre biznom. Én nem magamtól vagyok itt, örömet keresztyén lenne *F.* de semmit az fejedelem hire nekül ezek nem mernek mivelni, filelmes az dolog, hogy ez halogatás alatt más idegen ne örüljön Erdélybe (kit Isten eltávoztasson). Holnapon Isten segitségivel esmét vissza megyek Erdélybe. Ma adá gróf uram kgd levelit, ki szegin uramnak szól, be iktatom hiv embertül uramnak.

Az mely napot aszonyommal anyámmal vigeztem vala az menyekzőnek az elmulék, ez háboru időirt nem lehet, nem tudom is mikor lehet vagy lehessen jó móddal, mert igen az vigire jutott az megmaradás, ezt peniglen, az mint aszonyom anyám kívánna, hogy lenne, az bikessiges időt kívánna. Mind azáltal innét megtirvén szemben leszek aszonyommal és valami benne teczik, te kgdnek tudására adom, mert semmit kgd hire nekül mivelni nem akarok. Ezen közbe az Úr Isten talán jobban agva, hogy nem mint emberek vilik.

¹⁾ Maylád Istvánról van szó.

²⁾ Mayláth Margit már ekkor hites felesége, illetőleg esküüt mátkája volt Báthorynak.

Az Bánfy uraim jóságáruul esmét jegyzist kiltem, az mint meg tutták irni. Az mely leveleket az én inasomtu nekem küldött kgd, ő utánnam Erdélybe külte az én udvar birám ez alatt én más uton kijöttem. Még eddiglen nem hozták meg és azirt nem irtam felöle kgdnek és az király levelit is azon kötisbe vissza külttem kgdnek. *Drágffy Gáspárné* aszonyom emberitől. Ujságot ezt irhatom kgdnek, hogy *Drágfyné* aszonyom *Báthory Gyergyhez* ment, jó örömmek jó áldomása volna, de ezirt semmit nem kívánok te kegyelmedtül, agya Isten legyen javokra és idvességekre ha lehet.

Megbocsásson kgd nekem, anyi hitván irásimmal bántom kegyelmedet.

Ajánlom örökké való szolgálatomat kgdnek és az kegyelmes Isten tarcsa meg kgdet mind aszonyommal egyetembe, az én szerelmes anyámmal, kívánta javaiban sok ideiglen.

Ez levél Egren 12 napján Októbernek 1550.

Csanádot sok ideje az ráczok viják, ha meg nem segíthetjük meg veszik, mert meg fogyatkozott ilisek. *Böcsyet és Böcsy kerekít* császárnak atta *Petrovijt*, az napokba el is foglalják.

Kegyelmed szegin szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

A levél háttapján :

Kyrem kegyelmedet, hogy törekegyik Locumtenens uramnak levele által két szolgálám mellett, *Peres Gáspár* és *Peres Pál* mellett. Valami halálba estek és fejeknek kegyelem kellene. Nem óvnak törvintül magokat, idővel megérti kgd, hogy kereseti szerint lelte az ki megholt etc.

Külcím : Spectalili et magnifica domino Thome de Nádasd, comiti perpetuo terre Fogaras et Capitaneo supremo ac consiliario Regie majestatis etc. domino et patri observandissimo.

V.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak ajánlásának utána megérttettem az te kgd levelit, azirt ezt bizonyal higye kgd, hogy ez ország mostan nagy háboruba vagon. Királyné asszony *Petrovijt Pétert* és *Patácsy Ferenczet* mellé kötelezte, *Fruter György* uramat hitlenné vetette, rut. szidalmas leveleket irat reája és úgy hordozzák az országban szílel, annyira, hogy az szászok ujonan esmét *királyfiának* eskőnek, az nemesség kitarja királyné asszonyal, ki esmét kincs-tartó urammal, *Kendy Ferencz* és *Bethlen Farkas* két közbe akarnának megmaradni. Az székelsigne nagyobb része táborban vadnak itt kincsitartó mellett, azok között is voltak, kik ellent tartanak vala, hogy fel ne keljenek és kincsitartó mellé

ne jöjjenek. Azokat egy kalastromba szoritották vala, nem tarthaták meg, mostan kincsitartó uram foglyai. Királyné aszony törökkel, oláhokkal, ráczokkal fenyegeti ez országot, immár be is hozta az ráczokat, kik nem kevés pusztaságot tisznek. Azért ezeket úgy higve kgd, mint megirtam, jól lehet ez télen nem filünk sem töröktül sem oláhtul, kikeletre filelmes dolgunk.

Végezetre az kegyelmes Isten tarcsa meg kgdet minden javaiban sok ideiglen.

Ez levél Erdélybe Megyesen költ, Szeredán szent Gerard napján 1550.

Kegyelmed szolgálja és fia
Báthory András Somlyay mpr.

A levélhez csatolt külön íven, kelet és aláírás nélkül, de szintén Báthory saját kezével:

Továbbá, hogy te kgd eleitől fogva ércse ez háborunak indulatját, ezből következett: *Petrowyt* sok időtől fogva boszankodott ezen: *Frater György* királyfia szolgálja és királyné aszonyé, azért csak *éhel nem öli ez szegin királyné* aszonyt. Az mit gyüjt királyfia neve alatt azt sem értjük hol tartja, házait, kit bir, nem tuggyuk kinek tartják, ha holta terténik, *naponkid (így!)* minden birodalmat és jövedelmet magának viszen. Ez féle szókkal indította *Petrowyt* királyné aszont kincsitartó ellen, okot nem lelték mint eleit vegyik kincsitartó uramnak, hanem török császárhoz kiltek és azt izente királyné aszony, ezt adhatom tuttára ő felsiginek, hogy az mely országot adott vala az én fiamnak, *Frater György Ferdinandus* királynak atta és önnen maga is neki eskütt, az országban való nemes nipekbe is szám szerint oda esketett Báthorba, mikoron gróf Miklóssal szemben volt, azirt elárulta felsigedet és az én fiamat is. Császár ezen megindulatik, kilde egy törököt ki, Mahmut dragománt, ez alatt, hogy az el jött volna, hirdettete királyné aszony gyilést Tordára, kildé kincsitartót oda, hogy tartóztatná az nemessiget addéglan mig önnön maga is oda jönne. Királyné aszony nem jöve az gyilésre, onnat mikor kincsitartó vissza megven vala királyné aszonyhoz, meg izené neki, hogy ő hozzá ne menjen. Az kapu elől el tére és Wýnczre mene, onnat Szász Sebesbe, ott gyilist tön az fő nipek kincsitartó, meg mondá ez dolgot, hogy ilyenképen árulták be ötet és az országot. Az gyilisbe levelet ira királyné aszony és hivatá az nemes uramat Feyrvárra, hogy megértenék az császár izeneti mi volna Mahmut által.

Az ország minden nemzet közül három szemilt választanak. Az minémüi keveységet Mahmut ott mondott, irva kiltem

kgdnek. ezt az ország nem vivé semmire. keveteket választanak császárhoz, kiktől *tegnap előtt* juta levél és azt írják, hogy jó válasszal jönninek, de ez mellett igen kéri az urat, hogy ha lehet egyenességgel és békivel tarcsa az országot. Mikoron meg jönnek, ha mit érthetek mindent megírok kegyelmednek. Szász-Sebeshül jöve kincsitartó uram ide Megyesre. Királyné aszony hivata be az ráczokba mint három ezert. *Vinczet* megszállák, azt meg adák királyné aszonynak. Azután *Brancsikát* szállák meg, mostan az alatt vadnak. Valahol csak inasát kaphaták is kincsitartónak, ottan fogták, de semmit ez mindeideiglen nem művelt, csak oltalmazta fejit, mert reá feleltek volt császárnak, hogy ha *Török Bálintot* elereszti hát kincsitartónak fejit be küldik portára és annak felette az adót hatvan ezer forintra teljesítik. Immár Isten segitvén úgy teczik, hogy esmét kincsitartó uram dolga heljin liszen, jól lehet előszer bizony igen könnyen fogták vala. Egy levelet láttam, kit irtak vala havaseli vajdának portáról *Kljvan bék* neve az töröknek, hogy jó szomszédsággal és barátoson iljen kincsitartóval és senki szavára ne indultassik, mert ezennel meglátod mi liszen vége az Malmut dolgának. Igaz elig bódulásba vagyon az ország, valamit az kegyelmes Isten tiszzen velünk.

Továbbá, minthogy te kegyelmedtül nekem hagyva vagyon hogy valamit érthetek uram felől onnat belül, azt tuttára agyam kegyelmednek. Bizony akarnám ha jobbat írhatnék, de az mint Isten akarta úgy kellett lenni. Az mely levelet kincsi tartó uramnak irtak az kevetek, írják ezt bizonyval, hogy *Szent János nyaka vágása napján* jutottak be, ez ő ott litekbe szegin *Török Bálint* meg holt, kit eltemettek, marháival az törökök osztoztanak. Az én szerelmes uramat, atyámat az gutta ütötte meg, ki miá igen megbetegült volt, de esmét megkönyvelbedett, hiszem rövid napon haza jönnek és bizonyban megtudakozom róla és te kgdnek megírom. Istennek ha így volt kellemetes nem állhatunk O szent akaratjának ellene, de én kirem és könyvergek te kgdnek Istenért is ne tigy felette való bánatot, mert az Istent is megbántja vele kgd, életedet is rövidited vele. Mostan is irtem te kegyelmedet betegeskedni kiből gyógyicsa meg te kegyelmedet O szent Istensége és tarcsa meg sok ideiglen minden javaiban kívánsága szerint.

Te kegyelmed én hozzám való jó akaratyát örökké megszolgálom mint uramnak és atyámnak, esmerem, hogy teczett volt kegyelmednek az menyekzőnek napja, de ez háboru miatt nem lehet ez napon, aszonyom anyámnak is úgy teczék, hogy tovább kell haladni, az idő voltáért napot még nem tittünk (*így!*) neki, de ha melyet vigezünk tudására agyuk kegyelmednek.

VI.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak ajánlásának utánna kívánom kgdnek jó egészségét hallanom. Isten akarattyból én jó egészségben vagyok. Hogy sem emberem által sem levelemmel enyi ideiglen meg nem löttem kegyelmedet nekem megbocsássa kegyelmed, oka ez volt, hogy személyem szerint akartam menni, de az szegén gróff uram halála halasztta el.

Hiszem kgdnél nyilván lenni Erdély országnak megszabadulását az ellensigtül, nem kevés romlásával az országnak is. Azután királné aszony, *Petrouytl.* kincstartó uram hogy meg egyenesedének, inté királné aszont sok szóval kincstartó, hogy el ne szakadna az keresztyén fejedelemtül, kire engedelmes lén királné aszony. Királné aszonnak mi kívánsága fiával egyetembe legyen, azt nem merem levélbe meg írnom kegyelmednek. Engemet kildének gróf uramhoz, hogy megérteném, ha királtul mindenre volna teljes tanussága, kit én *lélekbe nem érheték* és így halada el, hogy ezentul kezébe nem esék királnak az Erdély birodalom. Engemet foga erre királné aszony és kincstartó, hogy egyebet benne ne tegyek, hanem ez munkát fel vegyem, mert az ő nálok elvégezett dolog, hogy meg akarnak királlyal egyenesedni és teljes hatalommal eresztenek mind Károly császárhoz s' mind királhoz. Én sok szóval mentém magamat, de semmiképpen el nem kerülhetém, rejá kellették felelnem, hogy elmegyek.

Mostan vagyon Váradon gyűlése kincstartónak, azt elvégezvén királné aszonhoz megven és onnéd ugy ereszt el, jóllehet, ha gróf uramnak halála nem történik vala, vele szemben hiszen vala és ugyan annat, eleresztenek vala, de immár szembe léssen királné aszonnal.

Ezek voltanak okai, hogy kgdhez nem küldetten és hogy az aszonyom anyám levelét is előbb nem küldhetém. Jövendőre nem tudom mint leszen, de bizon igen ellenem esék mostan, mert aszonyom anyámmal is vigezett napom vala az menyekzőről, de annak is el kellett haladni. jóllehet megengeszteltem aszonyomat. Azért te kgdnek is könyvergek, hogy megbocsásson, mert tudom, hogy kgd ellen vétettem benne, miért hogy meg nem letem ez előtt) kegyelmedet.

Terök császár mostan igen szipit királné aszonnak s' mind az fiának; Dunának felét és Tiszának felét esmét ujonnan atta neki császár, azt is parancsolta, hogy ezenel megkoronázzák. Bizon uram, ha ez egy barát idejébe *reü nem gondol ő fölsége, soha ezután övé nem leszen ez ország.*

Ajánlom kgdnek az én szegén szolgálatomat és az kegyelmes Isten tarcsa meg kgdet minden javaiban sok esztendeiglen.

Ez levél *Somlyón* Remete szent Pál nap után szerdán költ 1551.

Kegyelmed szolgálója

Báthory András Somlyay.

Kít Isten ne aggyon ha tertinnék változásnak ezekben lenni és én el nem mennik, ereszttem egy emberem kegyelmedhez, kitől sokat megérthet ide való dolgot kgd, az levelet ollyat nem irok tőle sem kildem, mert messze az ut és félelmes.

Másolat.

VII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak ajánlásának utáuna, akarnám, ha egyéb hirt te kgdnek irhatnik, de az mivel Isten szeret mind jó néven kell vennünk. Miért hogy te kgd nekem parancsolta erőssen, hogy ha mit hallok szegin *Maylát* uram felől azt én te kgdnek megadnám érteni, azirt ez mai napon hozák levelit Drinápolyból Ferencz papnak, ki az franczia király orátorának káplána, hogy az ur Isten meg elégette ez világban szegin Uramnak nyomoruságát és az ő lelkít magának vötte az örök illetben. Napjít nem írta, de az mint megérthetem, Karácson előtt való hétbe lött halála.

Tudom, hogy az ur Isten elég ésszel szereté te kegyelmedet és mindeneket meg tud kgd gondolni, de mind az által kirem kgdet az Istenért, hogy ne ligen kgdnek ezen nagy bánatja, mert ezt Isten így akarta és senki ellene nem állhat. Nincsen Isten után te kegyelmednél több bizodalunk, ha kgd az nagy bánatnak ereszkedik (Isten ne agva) de filelmes te kgdnek is betegsigtől magát óni, ki mindnyájan, kik kegyelmedben bizunk nekünk nagy bánatunkra és nyavalyásságunkra lenne. Azirt könyörgek kegyelmednek, hogy te kgd viseljen arra gondot az mit az idő hozott.

Ezt is értem, hogy testamentumot tött és az francziai király orátorával (kinek neve *Gabriel* vagon), ez hírt aszonymom anyám sem értette ez mai napiglan. Isten hozzá segítvén, hétbe kelve kimegvek, mert hivatott, de okát nem írta, miért hívat.

Továbbá örülünk vala rajta, hogy királyné aszony Petrowyt és kincsitartó megegyenesedinek, de az mint esmerem csak *szin alatt* cselekedett királyné aszony kincsitartóval, revid napon bizonyos lizsek benne és tud-ísira adom kgdnek.

Ujságok nincsenek semmik, kik jók volnának, mert bizonyal beszilik kikeletre császárnak reánk kijövissét, kinek csak hire halván is elfilemlettünk.

Az jó Isten mit velünk tiszten legyen az ő akaratja.

Ezen is könyvergek kgdnek, hogy az én sok bolond irásimmal ha megbántom kgdnet, nekem megbocsásson és a kegyelmes Isten tarcsa meg kgdnt sok ideiglen minden kívánta javai-ban nagy bikessiggel.

Ez levél költ *Váradon* Hétfőn, szent Pál fordulása napjának utánna, 1551.

Kegyelmed szolgálója és fia
Báthory András Somlyay mpr.

Kivül: Spectabili et magnifico domini comiti (Thomae) de Nadasd. Judici curiae . . . ac perpetuo terrae Fogaras etc. domino et patri meo observandissimo.

VIII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám szolgálatomnak ajánlásának utánna kívánom kegyelmednek mind az én szerelmes és bizodalmas aszonyommal egyetembe jó egészségét hallanom.

Továbbá a miben itt legyenek az ország dolgai, menyibe én értettem annyiba kgdnek tudására attam Pandi Gabriel által. Mostan sem irhatok egyebet, hanem minden hitemmel hiszem, hogy ez ország ezennel elvész. Ez elmúlt Vasárnapra tétetett volt gyülést királné aszony az erdélyi uraknak, mely gyülésre jött vala ezer puskással és négy száz lóval, az végre, hogy mind az ő akarattya lenne. Kincstartó uram csak igen hirtelen jött volt, ő is többel ezer lóval és hatszáz puskás volt vele. Egy napon csak lón hirünk, hogy az királné aszony népei fegyveres kézzel készültek, ezt látván innen is készek lőnek hozzá, kit senki nem hitt, hogy egynehány száz ember halál nekül leszálljon, de az jó Isten emberek által semmi vérontás nekül leszállítá. Harmad napján ennek királné aszony dobot üttete és végezés nélkül el mene *Fejervárra* Innuár mit végez az ország még nem tudom, de azt hiszem inkább, hogy semmit nem tudnak végezni jót, oka ez, hogy végezni nem tudnak, mert sok párt vagyon köztük. Sokan igen hisznek az török hazugságnak, sokan esmég biznak az keresztyén fejedelmek segítségéhez, mely segítség ha késendik elvész az ország. Semmit jót nem irhatok kgdnek. Az Fejér uram nyilván nem hiszen töröknek, anyira ki ejtették onnat (?).

Kegyelmednek könyvergettem Pandi által, tegyen bizonyossá azokról, kikről izentem te kgdnek. Még csak kegyel-

medre vagyon Isten uram innét minden tekintetünk. Hiszem, hogy aszonyom anyám megírta te kgd helyét és napját az én menyegzőmnek, miért hogy itt különb-különb hírek vadnak, így tetczett aszonyommal, nekem pegig (*így!*) mindent ő kegyelme akarátja szerint kellett mivelnem. Nem esmerte semmi uton aszonyom, ez mostani üdöt látván, ennél jobb mógyát lelmi. Néni uraimnak irtam leveleket, kiket kgdnek kültem, kiben hivattam az menyegzőbe őket, ha tetszik kgdnek hogy el kelljen hinom, könyörgök te kgdnek, hogy az mellik távol nem volna te kgdhez, küldezné el az leveleket az én szolgálatoméért, de ugy, ha kgdnek tetszik.

Vigezetre az kegyelmes Isten taresa meg te kgdet mind aszonyommal egyetemben sok jó esztendeiglen minden javaiban.

Ez levél költ *Enyeden* nagy kedden 1551.

Kegyelmed szolgája

Báthory András Somlai.

Ez levelet immár hogy megírtam volna, jövének némi erdéli barátim, kik azt mondák, hogy az császár adaját megígérik királné azonnak is, adnak valami segítséget kincstartó uramnak is, de egyebet mostan nem végeznek, hanem szent György nap után leszen egy közönséges gyűlés és akkor tökéletre szólnak. Ennek oka csak az, hogy addig megláttják, ha az keresztyének megsegitnek vagy nem. Félek, hogy ha addiglan valami jó reménség nem érkezik, soha itt keresztyén fejedelem nem uralkodik.

Másolat.

IX.

Nagyságos Uram, szolgálatomnak utánna. Az te kgd parancsolása szerint ez mai napon indultam Fogarasba, az vigre mint jobban az nipet indithassam. Kiváná kincsi tartó uram, hogy mikor kegyelmeddel szembe liszen, (vele) lennik, kit én is akarnék, ha az idő . . . kirem kegyelmedet jelencse meg egy levele által, mely napon liszen kegyelmetek együtt, hogy én is lehetnik kincsi tartó uramnak akarátja szerint. Kegyelmedtül várok nihez tartozzam.

Ez ország dolgát és királyné aszony állapottyát kincsitartó uram kgdnek tuttára atta, semmi ujságot kgdnek nem írhatok. Isten kgdet taresa meg sok ideiglen minden javaiban.

Ez levél költ *Fejrvár alatt való táborban*, Kedden szent Nykodemos napján 1551.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

X.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak utánna.

Istennek akarattából aszonyom anyám jó egissigben vagyon, mind az kegyelmed szolgáló liányával egyetembe, kit te kd felül is kívánok hallanom.

Vilem azt, hogy mindenek nyilvánban ligyenek kegyelmednél ez országnak állapotí mint ligyenek. Az mi dolgok ez mostani *Tordán* való gyülišben végeztetének azt kdnek kiltem, oka ez, hogy ilyen kisen kildhetem kdnek, hogy az mely emberem az gyülišbe volt, azt kincsitartó uram kisen (= késón) ereszté haza. Mostan táborban vagyon *kocsiárdi mezón*, ez három nemzet naponkit (*így!*) gyülekezik oda menni az táborba, jól lehet szokások szerint az uraim nem mind egy akaratón vadnak, de jövendőtül filnek. Kivánta kincsitartó uram, hogy én is hozzá menjek. Isten segitvén, az jövendő kedden hozzá migyek, meg értem miért hivat. Miért, hogy értem kegyelmednek leveleiből, hogy királynak teköletes (*így!*) szolgálója, örömost kedvit nem szegem, szolgálók neki. Továbbá sok dolgokkal kdget kell megbántanom, azért ha miben embereim kdget meglelik, legyen minden oltalommal kd. Megis hattam, hogy mindenben kdget megkeressik.

Aszonyom anyám is ír vala kegyelmednek, de mert egyéb ujsági nem lónek ő kegyelmének és az mi egyéb dolgok voltanak azokról ennek előtte írt kdnek, kegyelmedtül vár választ, ez mostani nem írásáru kegyelmedtül bocsánatot kir.

Ajánlom szolgálatomat kdnek és az örök Isten tarcsa meg kdget akaratja szerint sok ideiglen.

Ez levél költ *Fogarasban*, Szombatou Szent Háromság estin.

Kegyelmed szolgálója és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XI.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak utánna.

Istennek hála ma ide jutottunk *Musnára*, mind aszonyom anyámmal egyetemben. Holnapi napon az az Pinteken, Isten segitvén. *Foróban* hálunk, Szombaton onnat *Tordán*, jól lehet, ha lehetne nitalám (= netalán) jobb volna tul mennünk *Tordának*, Vasárnapon elírjük *Gyalut*.

Agyon tanulságot kd mint menyünk és holott liszen szembe kd aszonyom anyámmal, ha kisendik királyné Aszony

Tordán, nitalám jó volna aszonyomnak *Gereulen* lenni, holott te kegyelmeddel szabadon szólhatna minden dolgairól. Kegyelmed írjon választ ezekről.

Isten tarcsa meg kgdet sok ideiglen minden javaiban.

Ez levél *Musnán* Cseterteken estve költ. Szent Jakab nap előtt 1551.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám szolgálatomnak utánna, kívánám az te kgdl egésségit érteni. Én immár Istennek akaratjából lábamon járok, esmerem naponkit javulásomat.

Továbbá megirtam kgdnek ez előtt való levelembé ez ház állapottyát és az mi bort, buzát, szalonnát szerezhettem is, az szalonnát megtöbbitettem százzal, immár öt száz vagyon. Az lovak mind jó vadnak, az belinnek (= bölénynek) egyik(e) meghala, soha az rühet el nem tudók veszteni rólla, az háрма igen bírja magát. Az zabot többet még meg nem hoztak, hanem csak *Sjnk székrül* ígérték magokat, hogy az többi is meghozza.

Ez tegnapi napon *Sándor Mihály, Becz Pál* küldett vala hozzám, felesigeknek, magoknak, kirnek vala helyt itt az várban. Bizonyal írják, hogy mind az két Oláh ország ki jó az országára. Akarám kgdnek tuttára adni, kell e hinni vagy nem? nem tudom. Hiszem, hogy ha így vagyon, kgdl bizonyosban érte ezeknél.

Kegyelmed értette *Papyeza János* dolgát, hogy Havasel földibe ment vala, aszonyomnak haragja is vala riája, viteté volt el 136 kalongya buzáját. Mostan meg jött, könyvereg, hogy meg agyam neki, de én kgdl hire nekül nem töttem semmi választ reá. Az Tamás, ki te kegyelmednél vala, az is kenyereg, hogy szolgáltatóm és ne hadnám annak sem töttem semmi választ, miért hogy úgy hagyá el kegyelmedet. Azért ha kgdnek akaratya, hogy tartsam, tartom, én kgdltül várok ezekről választ.

Mostan is vitettem tiz hordó bort, többet is vitetek, tiz-tiz forint ára hordója ez tiz bornak, kiltem egy kevés császár madarat kgdnek, ha büves volnék vele örömet többet küldenék.

Végezetre ajánlom kgdnek szolgálatomat és az örök Isten tarcsa meg te kgdet minden jó egissigben sok ideiglen.

Ez levél *Fogarasban*, conceptio búdog aszony napján 1551.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XIII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám,

Szolgálatomnak utánna ezt irhatom kegyelmednek, *hogy János Baptista kincsitartót megöleté.* Azt nem tudom ki akaratyából lött, valami kevetkezik immár benne. Vinczen öltik meg. Vincz az János Baptista kezibe vagyon, nitalám mostan megszabadulna. Továbbá *Kendy Ferenczhez* ottan ezt hallván, elkiltem, tanácsot venni tőle mihez magamat tarcsam. mert igen gondolom, hogy háboru indul. Az székely uraimban jó risz ajánlja magát ide nekem. de mit bizhatunk benne. azt érti jól kegyelmed. Hiszen, hogy immár minden rendbeli dolgok itt meg változnak. Nitalám valami fizetést szerezhetne kgd királytul, kivel ez házat és szolgát is tarthatnik, mert ez mostani idő azt mutatja, hogy ember nekül ez ház ne legyen, itt peniglen mint vagyunk, az nyilván vagyon kgd előtt. Ez országban, az én tehetségem szerint, ha változás liszen, reá gondolok ha honnet hasznot szerezhetek.

Irtam vala ezelőtt egy levelet kgdnek, kivel Lippán nem irheték kgdet, im azon levelet esmét kgdnek kiltem. Az élet naponkit (*így!*) többitem, csak Isten tarcsa ez országot, még mi is el ilhetünk benne.

Dömsedy mindeneket meghozott Szebenbül és itt ez kgd házában vadnak. Az török meg gyógyul, az többi is jól vadnak. Az belinek (= bölénynek) egyik(e) meghala, az három jól vagyon.

Továbbá az udvarbíróságra, ha akarnám sem lelnik igaz mostan alkalmas embert, *Daczó* azt mondja, hogy ő sem viselné, ha lehetne egyéb benne. Azon buzong, hogy kgd számot vött tőlle és immár nem érti miben áll dolga. Azt esmerem, hogy az menediket kívánná, fél esztendőre reá feleltetem, hogy gongyát viselje, az alatt nitalám embert lelek.

Kegyelmednek könyörgek, hogy megbocsásson az én rest voltomrul, hogy olyan ritkán irtam kgdnek.

Az Ur Isten tarcsa meg kegyelmedet sok ideiglen mind az én szerelmes és bizodalmas aszonyom anyámmal egyetembe.

Ez levél *Fogarásban*, Szombaton Karácson Kántorán költ 1551.

kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XIV.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, az én szolgálomnak ajánlásának utánna az te kgd jó egészségit kívánom mind az én két szerelmes anyámnak egyetembe hallanom.

Én Istennek engedelmeiből mind ketten *Margittal*¹⁾ bikivel vagyok és jó egészségben.

Parancsolta kgd nekem, hogy megírnám ez itt való állapotot. Idegen országból semmi gonosz hírünk mostan nincsen, de főember nincs mostan ez országban. Ezen igen félnek, hogy ha mi indulás esik ezennel el vész ez ország. Gyűlésünk vala itt, az mit végeztenek te kgdnek írva kiltem. Bizony mostan szinte fejtelten lábak vagyunk.

Az Fogaras állapottjáról ez előtt is irtam kgdnek, az mivel tudom, igen takarom. Irt vala kgd nekem levelet Kewressy Ferenczel mit végeztem volna szolgálja által kgd. Akkor mar vitettem volt háromszáz forint ára buzát, többet is bizlaltam volt, hiszen Istent, hogy ha Isten kgdet ide hozza (kit mindnyájan ez ország igen kívánna), kgd alkalmas ilist lil benne.

Az vadak, az *belin borjuk* bikivel vadnak. Máthé mester is bikivel vagyon, de igen haragos, immár két gyermeket alig vöttek meg töle.(?)

Kőrössy Ferenczel még meg nem lehete az buza felöl az csere, mert ő nekem akarná ejteni az baglyot, valahonnat lehet de ilist lil kgd az házban, reá gondolok.

Az poroszkák Fogarasban jól vadnak, az török lu semmit sem sántál, az tetem elveszett az lábárul, de uj körme nő, hiszem, hogy ebbül szintén meg gyógyul.

Immár én ur nekil marattam, ki igen terhes, mert szolgát kell tartanom, az szolgál meg várja az övét. Én kegyelmedre biztam magam, ha több gyongyai között ne felejtessen engemet is el kgd. Nitalán oly fizetést szerezhetne mostan királtul te kgd, hogy ki elő menisemre is lenne. Immár végháznak mondhatom Fogarast is, mert érti kgd az szomszid ország menyi föld hozzája. Valami kegyelmednek teczik benne, ligyek e kötelbe vagy ne? kegyelmed írjon róla, mert ha kit szolgálnom kellett is, kegyelmed által akarnám, hogy lenne.

Kényergek te kegyelmednek, az én szegin nyomoru özvegy hugom mellett *Pekry Lajosné* mellett, hogy te kgd egy szót tenne ő mellette királynak ő felséginek. Az mely kis várban lakik több nincsen hozzá száztizenhat vagy husz jobbágnál. Az jövedelmit érti ő felsége menyi, nem vilem, hogy két száz forintot tegyen. Azért emlékeznek meg ő felsége szegin Layos uramról és az ő nyomoruságáról, engedné ez szegin aszonnak ez hitván házat örökbe. Szegin Lajos uramnak sok pinzibe volt, ki nyilván vagy(on) *Bathánj Ferencz* uramnál. Ha egyéb nem lehet benne, ottan meg is fizetnük királynak irtette, de felyebb nem lehet az fizetés, ám vagyon szeginnek

¹⁾ Felesége *Mayláth Margit*.

valami kevés marhája, ezer forintig, megfizetne ő felségének reája. Mégis kérem kegyelmedet ugyan az Istenirt, ne hagyad szegin atyám fiát: ha mit segíthet kgd nekí.

Az *Arcoj comes* ¹⁾ János Baptiztának rokonsága, kit két levelibe parancsolt vala kgd, hogy tisztességesen tarcsák, el jött vala az várat nízni, az mivel tudám jól tartám. Szegin uram halála akor lött vala, én azt esmerem, hogy csak azt akará inkább látni, ha be eresztem vagy nem és az én uram halálát bánom vagy nem? Igen tecczének neki az árokban való kőfal hogy meg készülne.

Vincznek szabadulására kgd gondot viseljen királynál, ez ország is könyvereg irtette követek által. Minden nemzetből fő személyek mennek az király gyülisire.

Parancsolta király nekem is, hogy reá menjek az gyülisre, de én nem mehetek, mert igen hiszem, hogy mig onnat meg jönék addig valami mozdulás lisen ez Oláhországtul. Ebből is te kgdre biztam magamat.

Az felsiges Isten te kgdet tarcsa meg ez uj esztendőbe minden jó egissigben mind hozzá tartozókkal egyetemben.

Ez levél *Székelvásúrhelt* költ, Viz kereszt előtt való Kedden 1552.

Kegyelmed szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XV.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám szolgálatomnak utánna kívánom kgdnek s' mind az én szerelmes aszonyommal egyetembe jó egésségit hallanom. Istennek akarattjából én s' mind Margit jó egissigbe vagyunk.

Ujságot semmit nem írhatok kgdnek mostan. Az két Oláh ország igen hallgat, ez ország is igen csendes. Haljuk azt, hogy kikeletre császár reánk jönne, kitől Isten megoltalmazzon.

Továbbá irtam az előtt is te kgdnek, hogy a király ő felsége hivatott az gyülisbe, ki én tólem sok okokirt nem lehet hogy menyek, ha szüksig lenne te kgdnek könyörgek, hogy király előtt s' mind egyebek előtt mencsen. Ezen is könyvergettem vala kgdnek, hogy én immár ur nekil vagyok, ha tecczenék kgdnek lenne királtul fizetésem, mostan is nekem igen tecczenék, ha jó móddal lehetne valami, azért az kgdnek való tecczis benne az legyen. Mig válaszom lisen kgdntul addig-an el nem eresztem szolgálímat, de ha fizetésem nem leszen, eresztek benne. Mostan kirem vala király kipít, hogy mig

¹⁾ Comes ab Arco.

királytul tanúsága jönne addiglan segítene, ne ereszteném el szolgálmat, ez választ tive, hogy tanúsága vagyon királytul, hogy azon statusba legyek, mint voltam kincsitartó uramnál, én pedig kgd hire nekil nem merem magam megkötelezni esztendő számrá.

Ma ezt izentem *Castaldus* urannak, meg akarom ő kegyelmének szolgálni, hogy én reám gondot visel. Értem, hogy tanúsága vagyon ő kegyelmének királytul én felőlem, de én esztendőre nem kötelezem magamat azért az fizetésért. Én kisz voltam, vagyok is ő felséginek való szolgálatra, azért ha ő kegyelme fizet úgy mint egyebeknek király számára, egy ideig felveszem az pinzt, immár mi válaszom leszen, nem tudom.

Szóltam vele az *Wincznek* megeresztéséről, kire ezt felelte, hogy meg nem eresztheti míg nem ő felsége parancsolja, de szive szerint ir az árvák mellett királnak, hiszi is, hogy ő felsige megengedi, azirt te kgd se felejse el.

Az meg nyomorodott *Iekry Lajosné* aszonyom felől is irtam vala kgdnek, mostan is könyergok te kgdnek, ligy gyámola és segédelme. Azt atták szegin aszonnak az udvarból érteni, hogy csak egy ember volna, ki irtette törekednék, király örökbe neki engedné az kis váracskát, mert érti ő felsige menyi nagy sommát tizen. Kirem azirt kegyelmedet ugyan Istenért mi örök szolgálatunkért, hogy hagyad, törekegyél benne (*így!*) mert Isten után csak te kgd az mi bizodalunk, csak te kegyelmedet kell mindennel bántanom.

Az belinek igen birják magokat, az lovak jól vadnak, az szeg török lu sem sántál semmit. Az kovácsi igen biztat, teljességgel el vezett az tetem rula.

Az Máté mester atta *zagány* (?) igen birja magát, egyebek is Istennek akarattjából mind jól vadnak.

Ha meg nem bántanám kgdet vele, kirném kgdet, hogy kildene ötven *sisakot*, bátor ne legyenek hegyesek, nekem azt mongyák, hogy Bécsbe hármával megvehetik amaz rigi sima sisagot. Az *bojérok* közül ötven deliát (*így!*) ipitenék fel, csak ez hián vadnak. Kegyelmed megbocsásson, hogy ennyi irással bántom kgdet meg.

Az felsiges Isten tarcsa meg kgdet sok ideiglen.

Ez levél Fogaras várában költ, Pinteken Szent Pál fordulása után 1552.

Jó te kgdnek irni én felőlem és ez ház állapotja felől *Castaldus* urannak.

Pécsi Gáspár örömost menne te kgd után, de semmikép nem ereszti *Castaldus* uram, igen könyereg kgdnek, hogy kgd ne vesse haragját reá, hogy eddiglen nem ment kgdhez.

szolgája és fia kegyelmednek

Báthory András Soulyay mpr.

XVI.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatom után kívánom kgdnek jó egisségit lenni, én Isten engedelmebül jó egéssighben vagyok.

Továbbá irtam vala kgdnek, hogy mig válaszom lenne te kgdtüil addiglan vesztegsigbe lizsek. Mostan király kiipe küldött száz lóra való hó pinzt, kit én fel vöttem, de oly ok alatt, hogy ezzel én csak addiglan leszek köteles, mig te kgdtüil nekem tanuságom liszen és hogy ez idő alatt is én szemilyemet el nem viszen az háztul, hanem ha kelletik csak ez száz lovon való legint eresztem el. Király kiipe levelit, kit én kgdnek kiltem, az ki királnak szól, abban kenyerég Wincz és Borberelnek megadásáért, továbbá én mellettem is, hogy valami statusba lennik ő felsiginél. Én azért csak te kgdtüil várok. Izentem kgdnek Pécsy Gáspár által nimi dolgokrul, kinek szavát kgd higye meg. Továbbá ezen is kirem te kgdet, hogy kilgyen kgd, ha nem többet, bátor csak 25 sisakot, kik bátor ne legyenek hegyesek, hanem simák.

Ajánlom kgdnek szolgálatomat és az Isten tarcsa meg kgdet sok ideiglen.

Ez levél *Somlyón* költ márcziusnak 6 napján 1552.

Kegyelmed szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XVII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatomnak utánna kívánom kgdet minden jó egissighben lenni. Istennek akarattyából én jó egissigbe vagyok, mind az én atyámfiával, te kgd szolgáló liányával egybe.

Az mi végezetek löttének *Posonba*, ez elmúlt gyülisbe és mi válasszal király vissza erezteté az erdélyi uraimat, mostan azoknak megértésire gyült ez ország ide, mely gyülisbe esmerem jelesben, hogy az jószágoknak igazulása igen tecczik az erdélyieknek, kiknek jószágok másnál volt. Keyyelmed jól érti *Harinaay Farkassal Hyda* felöl szegin uramnak mint volt vigezeti. Én semmit az articulusokban ezelőtt nem értettem és semmit reá nem tuttam gondolni, ugy agyák értennem mind Kendy uram 's mind egyebek, hogy ha ez gyülis után tizen ötöd napon meg nem eresztem, tehát hitlenségbe ejtem *Maylat Gabrielt* és magamat is. Akarám azért ezt én te kgdnek tudására adni és hogy te kgd tanicson engemet, mit tegyek benne, ha megkelletik ereszteni, akkor csak ne veszne az pinz el, kit szegin uram irtette adott volt. Eznek az törvényivel nem kisnek, te kgd agyon hamarsággal

való választ, mint hogy *Harinay* értette dolgát, az prókátorokat annyira elfoglalta, hogy nehezen lilek prókátort is.

Ez ország könyvergett vala Winczy (*így!*) Borberek és Tartaria megeresztise felől, kiről ő felsige mi választ tött. kgd érti, azért kelljen e ez mostani articululus szerint nekem *Mónv Pétertül* megkiretnem Tartariát, azvagy csak az király vála-szához tartozzunk.

Hiszem, hogy kgd értette, hogy rigenten Sárkány és Porró nevü falu Fogarashoz való volt, ha az idő engedné és te kgdnek tecczenék nitalám jó volna *jus regijomot* benne kirni és azzal eljárni benne, ni talám ez ellen megkellene az szá-szoknak mutatni mivel birják. Mostan Brassóhoz birják.

Továbbá irtam én te kgdnek ez előtt fogarasi dolgokról, minémő bántásink az szászoktól ligyenek és egyebekről is, még addiglen semmi válaszom nincsen kgtül.

Vajdánk még be nem jött, hiszem, hogy huszad napon be jő. En velem generalis uram mind ötet vártatja, semmit az én nekem való fizetis felől velem vigezett, ez napokban kirt vala száz lovon való embert, kit ottan fel ilteték, azoknak egy hó pinzt ada, még ennél több segítségem nem volt kincsitartó halálától fogván. Bizony elig költségem volt reája, ez kevés szolgára, nem azért, hogy nállok nekül nem akartam volna lenni, de az idő hozta, hogy el ne eresszem őket, mert bizonyal hozták mostan is ez hirt, hogy az török indult reánk és tatár. Az két oláh országot bizonyal értem, hogy kisen vadnak, csak várták az török jutását el.

Erdélynek megmaradásába mind kétsigbe estenek ez erdélyi uraim, Karánsebesiek is ma jutának, kik bizonyal mon-gyák az török indulását.

Kegyelmedet mégis kirem tegyen választ mindezekről, és hogy ennyi sok dologgal bántom kegyelmedet, nekem meg-bocsásson azon könyörgök.

Az Ur Isten tarcsa meg kgdet sok ideiglen minden javaiban, mind az én két szerelmes és bizodalmas aszonyommal egyetembe.
Ez levél *Tordán* Pinteken Ascensio után költ Anno 1552.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

Vagy ejtem *Maylád Gabriel* uramat és én magamat hitlenségbe vagy nem, de könnyen meg nem adom, hanem ha vajda támad reánk, ki engemet menyire kedveljen, kgd érti.

Kendy uram felől irt vala kgd nekem, hogy örömet kívánná az atyafiuságot velünk. Mostan azt mongya, hogy király állott bele és immár királynak reá felelt, én te kgdnek megszolgálom az én szegény atyámfára való gondviselisit.

XVIII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám szolgálatom ajánlása után, megértettem az te kgd leveleiből én írettem való törekedisit ő felséginél. Irta kgd nekem, hogy generalis uramnak hatalma vagyon szolgál fogadására, én ő kegyelmét generalis uramat erről meg lelélem, de vajdára halasztta, vajda peniglen engemet mint szeressen, azt kgd érti. Nem hiszem, hogy semmi segítségem ezektül ligyen.

Az én szegin hugom felöl is, hogy te kgd gondot viselt, megszolgalom kgdnek, egy bizony emberem küldöm hozzája és meg adom érteni. Nekem *Kendy* tecczik inkábbban. Továbbá, ha lehetne jó volna kgdnek egy levelet szerzeni ez házhoz *az szabad ispánságirt* és az jobbágy meghozásáirt, kit mindenha ez előtt való királyok idejében is meghoztak, mostan is én meghozatnik benne, de értem, hogy kiáltás liszen az országtul ide. Mostan penig a szászok igen fenn járnak az nimetekhez való biztokba. Ez előtt az juhót is szabad volt az szászok földin őrizni, mostan nem engedik. Meg is öltek az ide való jobbágyba, kiket megvagdálnak. Én ezekről miud tehetnik, de senki gyámolom mind király kipe előtt s' mind ország előtt. Nem volna gonosz, hogy te kgd írna oly módon vajdának, hogy lenne bizodalmom hozzája.

Az registromot soha meg nem lelhetem vala, az kivél számot adott *Daczó* immár meg leltem és megértem *Daczótól* immár ez utolsó esztendei számadását is, az kikről számot adott. Felette igen kir, hogy te kgdnek irjak az menedik felöl, mert azt hiszi, hogy az ő szolgálatja nem kellemetes te kgdnek és nem tud mit benne tenni. Én igen biztatám és azt montam neki nem hallottam, hogy soha senkit uram meg nyomoritott volna, sőt ha mibe nem tecczett ez ideig való szolgálatod, légy azon, hogy immár hozd helyre esmét szolgálatoddal, valami azirt az te kgd akarhatja lenne. Ez jövendő Szent Imre napig esmét reá vöttem, hogy gongyát viselje az tisztnek. Irt vala kgd nekem, hogy ha ő nem tecczik ottan mást szerzenik az ennen szolgálaim közzül. Tugya kgd hogy igen szük az jámbor és hi(v) szolgál, mostan peniglen filelmes ez nyáron az oláhoktól hogy törökkel egybe reánk jönnek. Nekem tecczik, hogy meg ne változzik. Más peniglen, hogy ez gondra való emberem nekem ugyan nincsen. Az porkolábságot attam két szolgálknak, egyik *Orbán* deák, másik *Csűfey* Benedek, ketten nyolcz lóval vadnak. Orbánt kgd esmeri, az másik immár hat esztendeje miolta hogy szolgál, én jámbornak esmertem. Ez okáirt tecczik, hogy az két porkoláb szinetlen itt ben legyenek és az udvarbíró inkábbban járhasson az ő dolgában, mind magyaroktatásba és egyebekbe.

Kegyelmed lovai, kiket *Eresztinij István* viszen, az szekeres lóval és ennen magáéval egybe *huszon egyj.* attam pinzt kölcsigibe két negyven forintot.

Az két kötisbe mely levelei te kgdnek itt voltak. azon pecsét alatt neki attam. Egyet attam figő pecsétüt. hártýára írottat, király levelét; az kis sárga. rakott ládát én fel nem nyitám, mert az kulcsa nállam nem volt. Az kibe az kupák vadnak azt én nyittatám fel, vélem vala, hogy az *Daczó* registroma abba ligyen, aztán ugy rakám bele az kgd ágya superlátját.

Bizony szivem szerint jobb szekeres lovakat kildenek vala, de ilyen hirtelen nem leheté más, hogy az ösztevér lu enyire nem vihetne terhet, ennek is ketteit az ennen szekeres lovaím közül attam, ha jobbak voltak volna közöttök is, azt attam volna.

Récsey Istvántól izentem is te kgdnek, az elkiltem vala és azt irák. hogy megszerzik és ide kildik, kiknek ha szerit tehetem azontul fel inditom.

Az belineket semmiképen én meg nem tudám óni, hogy meg ne halljanak, maga bizony gondom volt reá, kit te kgd megérthet. Esmét szerit tiszem valamint lehet.

Isten tarcsa meg te kegyelmedet mind az én két aszonyom anyámmal egyetembe sok ideiglen, nagy bikességgel.

Ez levél *Fogarásban* költ. Kedden Szent Kereszt napján 1552.

Kegyelmed szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XIX.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatom után kgdnek mind az én két szerelmes aszonyim anyáimmal egytembe kívánom Istentül minden javát és illetit engedni, Istennek akarattýából én jó egissighben vagyok.

Az te kgd leveleit ez mai napon hozák. kiket azzontul (*így!*) Kastaldus urammak meg kiltem, vajdának is mind az újságokkal egybe, kiket nekem kildött vala kgd.

Ez ország felől semmi jót nem irhatók kgdnek. mert királynak ő felsiginek pinze itt nincs, az mi idegen nipe vagyon fizetetlenek, kevesek is. Vajda uram többire halálán vagyon. Tordán fekszik. Az országot fel akarná venni, azok penig felette restek. Moldovai vajda az elmúlt Hétfőn jött Erdélybe, az székely földin, szinte az havas alatt egy falunak *Bereczki* neve, ott vagyon táborba, ellene álló senki. ha lehetne, mostan gyűlnink reája. Isten segítvén, én is ez mai napon indulok

Barczába, szolgálím mind az boyérokkal öszve rigen ott vadnak. Havaseli vajda is ki akar. jönni. Temesvárot ma bizonyal mondák, hogy megszállották, igaz elig ellenségünk vagyon minden felül, olyha nekem nem igen volna nagy filelmem ez oláhoktól, mert hitván szereket értem váras vagy vár vini, de ha mi tertinik Temesvárnak, onnat filelmünk vagyon.

Az idai tervin Harinay Farkassal valami vigbe, de eddig lött volna, ha ez hóban nem halaszthatja vala el, nincsen abban semmi bizodalom, hogy annak az tervinyit innet királyra ereszszik, az articulosoakat sokkal kilemben értik itt, hogy nem mint kgd írja, mert csak így akarnak ilni vele, hogy *universa fassiones inter hec disturbiorum tempora facte irríte sint*. Mindazáltal az te kgd adott taususigát, ha ahhoz valót többet is lilek, mikor idő liszen neki reá gondolok.

Thartariát megbizonyithatjuk, hogy szegin uram birta és az ő fogsága után foglalta el *Frater György*, de az fassiót, az *Szalánczyét*, sem statuciót rajta meg nem lilem. Azok itt vadnak, kivel Szalánczy birta, de mint és miért vallotta ide uramnak az nincsen. Mindazáltal erre is gandom liszen, ha az idő szenvedí.

Szegin *Chúky Demeter* hatod napja ma, hogy megholt. Öt fia, lánya maratt, az öregbik fia hat esztendő. Szerzene kgd egy prorogaciót, esztendeig valót szegineknek, hogy ne perlenék, kit örökké szolgálják meg kegyelmednek.

Az én szegin hugom felől az én akaratom is az, az mi az te kgd akarátja. Azirt im megirtam az szemilt hugomnak, azt is, hogy kezivel irjon kgdnek választ róla, mi ligen akarátja. Ennen magam lennik szembe vele, de az idő azt nem szenvedí, kit ért kgd.

Vigezetre Isten te kgdet tarcsa meg minden javaiban sok ideiglen, én te kgdnek ajánlom örök szolgálatomat.

Ez levél *Fogarasban* költ Szent Margit nap előtt való vasárnapon 1552.

Kegyelmed szolgálja

Báthory András Somlyay mpr.

Közli: DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

FRANCZIA LEVELEK ÉS JELENTÉSEK A RÁKÓCZI-EMIGRATIO TÖRTÉNETÉRŐL.

— ELSŐ KÖZLEMÉNY. —

Az itt közölt jelentések és levelek a párisi Archives Nationales *Turquie* című gyűjteményéből vannak véve. Jelentőségükre bátor voltam figyelmeztetni a kutatókat az *Adalékok II. Rákóczi Ferencz törökországi bujdosása történetéhez* című dolgozatomban. Azonban a dolgozat célja nem engedte meg, hogy kiaknázzam e közlemények minden tanulságát. Bonnac jelentéseiből s levelezéséből meg sokat tanulhat a kutató az említett helyen nem tárgyalt kérdésekről is.

Így például a török-francia diplomatai viszonyról, a pozsarevaczi béke történetéről, Bercsényiről, fiáról s Rákóczi egyes híveiről, vagy Rodostó látogatóiról. Néha teljesen közlök az iratokat, máskor csak egyes részleteket adunk belőlök. A tárgyakra nézve Rákóczitól néha látszólag messze eső iratok is kapcsolatban vannak történetével. A kapcsolatot a kutató könnyen kitalálja. Még csak azt jegyzem meg, hogy e közlemények kiegészítik a Hurmuzaki Documente VI. kötetében kiadott iratokat. Hurmuzaki is a fent nevezett gyűjteményből merített.

Extrait d'une lettre écrite à M. Des Alleurs par Abraham Alboher, juif de Belgrade 7 Octobre 1716.

Monseigneur, Je vous fais savoir que Kalil Bacha Grand Visir m'a ordonné de vous écrire de sa part, comme je n'ai point de secrétaire pour le faire en Français je le fais en Hébreux moymesme, vous priant de faire traduire ma lettre par un homme fidèle.

Je vous ai écrit ci-devant une lettre en latin par Cara Acmet au sujet de l'affaire de M. Brue mais je n'ai pas pu vous dire tout ce que j'avais à vous apprendre parce que je n'étais pas sûr du Secrétaire dont je me suis servi.

Vous saurez présentement Monseigneur que quand le Grand Visir d'à présent arriva à Bellegrade en qualité de Bacha, il sut que votre Excellence s'était servi de moi en toutes ses affaires de même que dans celles du Prince Ragodzki et des hongrois, de sorte qu'ayant reçu une lettre du Visir qui vient d'être tué avec ordre de s'informer où était le Prince Ragodzki et ses Généraux, il m'envoya chercher pour en savoir des nouvelles. Je lui appris que le prince Ragodzki était en France et les généraux en Pologne.

Papay Janoie, papay Gaspar et Heruat Ferens étaient en Valachie auprès du Bey, il fit savoir tout ceci au Visir qui prit la résolution d'envoyer mon frère Moyse en poste en Valachie pour leur faire savoir que les Turcs avaient envie de les faire assister avec de l'argent et avec des troupes et que s'il était nécessaire mon frère irait en Pologne pour donner les mêmes assistances aux Généraux Hongrois qui y étaient et les inviter de venir en Turquie.

Dans le même temps que Kalil Bacha dépêcha mon frère en Valachie il en rendit compte au Grand Visir lequel envoya de son côté en Valachie Acmet Aga qui est à présent Chiaoux Bacha pour aller trouver mon frère et les trois hongrois ci-dessus, il y trouva mon frère et après avoir consulté avec lui ils prirent le parti de s'en aller ensemble à Kochin chez Damat Mehemet Bacha d'où ils envoyèrent de l'argent aux Généraux hongrois qui sont en Pologne avec prière de venir les trouver où ils étaient, ce qu'ils ont fait, à savoir: le Général Antoine Esterasi, le Général Bergeny, le Général Simon Forgatz et le Comte Chaki que vous connaissez tous bien; dès qu'ils ont été arrivés à Kochin ils ont écrit une lettre au Visir pour lui faire savoir que l'armée des allemands était très forte, qu'il serait bon d'agir avec beaucoup de précaution dans les commencements et qu'eux de leur côté demandaient du temps pour se préparer et pour faire savoir l'état des choses au Prince Ragodzki.

L'hypovali acmet Aga et mon frère sont revenus avec cette lettre quatre jours avant que le Visir ait fait passer le Save à l'armée, ils la lui rendirent et le Grand Visir leur répondit après l'avoir lue qu'ils n'avaient qu'à en demeurer toujours à Bellegrade en attendant les ordres qu'il leur enverrait de Petivarada.

Le Visir n'a pris conseil de personne dans les mouvements qu'il a fait faire à l'armée pas même du Bacha de Bellegrade, mais seulement de son Astrologue Monegim Bogui Effendi et après avoir passé la Save en grand désordre il a perdu la bataille comme vous savez.

Présentement le nouveau Grand Vizir Kalil Bacha m'a ordonné de vous écrire une lettre de sa part en grand secret demandant même qu'aucun de vos gens n'en ait connaissance, pour vous dire que vous saviez fort bien qu'il était votre bon ami et qu'il compte que vous êtes aussi le sien, qu'il sait bien que vous aviez fait dire au dernier Visir par un fidèle ami qui est Acmet Aga de ne pas commencer les hostilités cette année avec l'Empereur mais seulement de se contenter de bien garder les frontières de l'Empire Ottoman, que la campagne prochaine on pourrait tenir une autre conduite parce qu'on serait mieux préparé, que le Visir s'était fâché contre Acmet Aga pour lui avoir donné ce conseil sans qu'il le demanda, qu'il l'avait fait Bacha pour le ruiner par les présents qu'il en avait exigés et que comme le Grand Vizir d'aujourd'hui savait que Acmet Aga n'avait été exposé à ces dépenses qu'à cause de ce peu de paroles qu'il lui avait dites, il venait de lui donner la charge de Topano Naziri ¹⁾ pour l'en dédommager.

Présentement Monseigneur le Grand Visir vous prie de lui faire savoir le moyen qu'il y aurait pour faire venir de France le prince Ragodski.

Il vous prie de plus de lui faire savoir si la paix que l'Espagne et la France ont avec l'Empereur dure encore, parceque quelques officiers Allemands que les Turcs ont pris leur ont dit que la paix entre la France l'Espagne et l'Empereur ne pouvait pas être de longue durée, l'Empereur ayant donné le titre de Roi d'Espagne au Prince qui lui vient de naître. Il vous prie de lui faire savoir au juste ce qui en est et je crois que l'amitié qu'il a pour vous est si grande qu'il fera avec promptitude tout ce que Votre Excellence lui demandera pour les affaires de France.

A l'égard de l'affaire de Themiswar le Prince Eugene bat actuellement le château mais je doute qu'il le prenne y ayant Vingt-Cinq mille hommes dans la place on a envoyé outre cela de Bellegrade Vingt-cinq autres mille hommes savoir : Quinze mille tartares et dix mille Janissaires et l'Aga des Janissaires est parti le premier jour du Bayram pour s'aller mettre à leur tête, il y a treize jours que le Kam des Tartares est entré en Bukarevs, il doit être présentement auprès de Themiswar, on dit qu'il a Cinquante mille hommes, on fait tous les jours des prisonniers sur les troupes de l'Empereur.

Le porteur de la présente est un domestique du Grand Visir. Je vous prie de lui donner la réponse que vous ferez à cette lettre ayant été envoyé exprès pour la porter.

¹⁾ Topkhane Naziri az ágyúöntő felügyelője.

Bonnac au Roi le 16 Octobre 1716 à Pera.

J'étais surpris que Achmet Aga dans une conversation qui avait duré plus d'une heure ne m'est pas parlé des Hongrois, il y vint à la fin et me dit que la Grand Seigneur serait bien aise qu'on put disposer le prince Ragodzki à venir en Turquie: comme je sais qu'il ne conviendrait peut-être pas à Votre Majesté ni à ce prince de prendre un parti si éclatant dans les conjectures présentes et qu'il n'était pas bon non plus de faire perdre aux Turcs les idées qu'ils s'étaient faites ladessus, je lui répondis que j'en avais déjà écrit à Votre Majesté comme d'une chose qui ferait plaisir au Grand Seigneur et que je le ferais encore, mais que j'étais obligé de l'avertir que je trouvais la chose très difficile: parceque le prince Ragodzi qui était fier et courageux avait toujours été blessé des traitements que le Comte Tekeli Son beau-père et la Comtesse Sa Mère avaient reçus à la porte et qu'il serait peut-être impossible de le déterminer après un tel exemple à se remettre entre les mains des Turcs.

Que je savais bien que le Comte Tekeli avait pû s'attirer par sa mauvaise conduite une partie des traitements qu'on lui avait faits, mais que le souvenir de sa mauvaise conduite était effacé dans l'esprit du Prince Ragodzki et qu'il n'y restait que celui du mépris auquel son beau-père avait été exposé et qu'il était à craindre qu'on ne put pas vaincre là-dessus; mais qu'au refus du prince Ragodzki ils avaient en Pologne le Comte Berceny et le Comte de Forgats qui ne seraient peut-être pas si scrupuleux que lui et qui pourraient leur rendre les mêmes services; Achmet Aga me dit qu'on avait commencé à traiter avec eux, qu'on les avait fait venir à Bellegrade, qu'il les croyait à Andrinople et qu'ils viendraient peut-être bientôt ici; je lui répétais sur cela que puisqu'ils les avaient entre les mains, ils tâchassent de s'en servir et de commencer à les mettre en oeuvre en attendant que je puisse leur apprendre comme le Prince Ragodzki aurait reçu cette première ouverture qu'Achmet Aga accompagne de l'offre de la Transilvanie et des secours nécessaires pour lui rendre le maître; il serait sans doute plus étendu sur ces conditions mais je crus qu'il ne convenait point de les presser de s'expliquer là-dessus: Le prince Ragodzki peut compter en général que si les Turcs continuent à croire qu'ils ont besoin de lui, ils ne seront pas avares de promesses et que les effets finiront selon les occurrences.

Bonnac au Roy le 30 Octobre 1716 à Pera.

Les Turcs me font parler tous les jours au sujet du prince Ragodzki. Je leur répons toujours d'une manière à leur faire comprendre qu'ils doivent prendre leurs mesures pour se passer de lui, n'y ayant pas apparences qu'il veuille renoncer aux grands avantages dont il jouit en France sous la protection de Votre Majesté pour s'exposer aux mauvais traitemens et à l'abandon que le Comte Tekeli a essayés en Turquie.

Bonnac au Roy le 24 Décembre 1716 à Pera.

Le Sr Fornetti m'a écrit que le Sr Papaye autrefois agent du Prince Rakoycy était à Andrinople et qu'il avait ordre de passer en France pour faire des propositions à ce Prince de la part du Grand Seigneur qui voulait de son côté faire passer avec lui un chaoux avec des lettres pour Votre Majesté je lui ai écrit que si on lui parlait là-dessus il falloit qu'il répondit qu'on ferait fort bien de faire passer le S. Papaye en France parce que c'était une démarche secrète au succès de laquelle les Impériaux ne pourraient pas s'opposer, mais qu'on ébruiterait-la chose si on envoyait un chaoux et que les Allemans réveillés par cette démarche mettraient toutes sortes de moyens en usage pour diminuer par des promesses et autrement le peu de disposition que le Prince Rakoycy aurait de lui même à se joindre aux affaires des Turcs et que les enfans du prince Rakoycy étant détenus à Vienne comme en otage il leur serait facile en intimidant leur père de l'empêcher de rien entreprendre.

Je continuerai à m'opposer autant qu'il me sera possible à l'envoi de ce chaoux dont le voyage en France ne pourrait qu'embarrasser Votre Majesté dans les circonstances présentes.

Bonnac au Roy le 28 Décembre 1716 à Pera.

Sire!

Le Sr Fornetti s'étant servi avec adresse des raisons que je lui avait suggérées pour éloigner l'envoi du Chiaoux que le Grand Seigneur voulait faire passer en France le Grand Visir s'est réduit à y envoyer le Sr Jean Papaye avec des lettres pour le Prince Rakoycy, il m'a dépêché le Sr Talaba qui m'a rendu une lettre de sa part par laquelle il me consulte sur son voyage et me prie de lui donner les facilités qui pourront dépendre de moi, j'ai vue que Votre Majesté

aurait agréable que je le fisse en facilitant l'embarquement du Sr Papaye sur un des vaisseaux français qui sont dans ce port et il partira peut-être avec cette lettre. Je le détromperai quand je serai arrivé à Andrinople sur le succès de ce voyage et je lui ferai voir qu'il serait plus à propos de se servir des Hongrois qu'ils ont dans leurs Etats que de s'attendre au Prince Rakoycy qui peut être empêché par beaucoup de raisons et surtout par sa tendresse pour ses enfans qui sont à Vienne, de se mêler de cette guerre et je n'omettrai rien pour rejeter sur lui un refus auquel je m'attends et qu'il est de craindre qu'on attribue au peu d'envie que Votre Majesté a de favoriser les Turcs.

L'empressement qu'ils témoignent pour attirer le Prince Rakoycy dans leurs intérêts fait voir le peu de ressource qu'ils trouvent en leur mesures, en effet les affaires de cet empire sont dans un désordre où elles n'avaient peut être jamais été.

Bonnac au Roi le 23 Janvier 1717 à Andrinople.

Il n'y avait dans la chambre du Grand Visir que le Reis Effendi. Le Kiaia et les Sieurs Fornetti et Ponson mes interprètes; après les premiers compliments le Grand Visir me dit que le Grand Seigneur regardant comme une chose fort avantageuse pour la continuation de la guerre la présence du prince Ragoycy dans ses Etats, il lui avait écrit par le Sr Papaye pour l'inviter à s'y rendre et qu'il avait résolu de lui envoyer un Capigy Bachi pour l'y déterminer par les assurances réitérées qu'il lui donnerait de sa part après les nouvelles lettres qu'il lui porterait, mais qu'ayant ouï-dire que je trouvais des inconvénients à cet envoi, il était bien aise de les examiner avec moi.

Je lui répondis que la diversion qu'il se proposait de faire aux forces de l'Empereur par les Hongrois, me paraissait pouvoir devenir fort utile aux intérêts de son Maître, mais que dans les circonstances présentes je croyais qu'on y trouverait de grandes difficultés, que pour ce qui était du Prince Rakoycy je ne voyais pas ce qu'il pourrait faire quand bien même il serait ici n'ayant point un corps de troupes, et ne pouvant former aucun parti dans un pays qui était accablé par les armées de l'Empereur; que si La Porte avait des raisons pour penser différemment, elle devait éviter de faire passer un Capigy Bachi en France, parce que cette démarche faisant connaître son destin qui avait déjà été ébruité à Constantinople par l'indiscrétion du Sr Papay, il n'y avait pas appa-

rence que le Prince Rakoycy ne voyant rien de prêt pour agir, voulut hasarder ses enfants qui étaient comme un otage à Vienne et les exposer à la vengeance de l'Empereur, qu'ils avaient des Hongrois ici, qui pourraient les servir aussi utilement que le Prince Rakoycy et que s'ils parvenaient à faire quelque entreprise heureuse, quand il se verrait en état de se faire craindre, serait plus facile à se déterminer et craindrait moins le ressentiment de l'Empereur pour ses enfants, mais que les choses étant dans l'état où elles sont, l'envoi d'un Capigy Bachi serait un éclat qui serait inutile pour le présent et rendrait l'exécution de leurs dessins plus difficile pour l'avenir, parce que l'Empereur en ayant connaissance ne manquerait pas de prendre de bonne heure des mesures pour prévenir une chose qu'il jugerait pouvoir lui devenir préjudiciable, le Grand Visir parut faire beaucoup d'attention à ces raisons.

Même lettre que la précédente.

Votre Majesté sera surtout surprise de voir qu'ils insistent avec tant de force sur le prince Rakoycy et qu'ils en fassent un point capital, c'est l'effet de leur ignorance. Le S. Horvat Ferenz et Papay qui étaient auprès d'eux depuis quelque temps en ont profité pour leur mettre dans la tête l'idée d'une diversion considérable en rappelant le souvenir de celle de Tekely.

Il est inutile de leur représenter la différence des temps et des circonstances; la prise de Themiswar, la Valachie occupée, la Moldavie chancelante. Ces hongrois dont le premier a résidé ici du temps de Tekely les ont persuadés que le prince Rakoycy aurait dix mille hommes de troupe à ses ordres, qui paraîtraient en même temps que lui et que toute la Hongrie se soulèverait. Il n'y a pas de raisonnements qui puissent détruire des chimères qui font plaisir et par l'artifice de ces hongrois, la chose du monde la plus simple est devenue celle qui occupe le plus aujourd'hui la porte ottomane.

Papay et Horvat avaient porté dans l'esprit des Turcs l'idée de l'effet de l'arrivée du prince Rakoycy au point qu'ils avaient persuadé les Ministres de La porte qu'il était important que les généraux Bercenni et Fergats ne fissent aucun amas de troupes quand même ils le pourraient jusque le prince Rakoycy fut arrivé; je les ai vus un peu détrompés de cette opinion mais je ne sais si je les ai fait changer entièrement de sentiment.

Cependant j'ai dit qu'on ne pourrait pas avoir avant huit mois des nouvelles du succès du voyage du S. Papay et

du Capigy Bachi et d'ici à ce temps-là il se passera vraisemblablement bien des choses qui leur feront oublier celle-ci car le Grand Seigneur peut bien avoir de nombreuses troupes, mais il n'a ni officiers ni généraux; l'Empereur aura en cela une grande supériorité sur les Turcs et s'il en profite il n'est pas impossible que les armées s'avancent dans le pays plus qu'elles n'ont jamais fait n'y ayant aucune place qui les puisse arrêter.

*Bonnac A. M. Pecquet*¹⁾ 25 Janvier 1717 à Adrinople.

Vous n'aurez guère bonne opinion de moi monsieur quand vous verrez arriver ce Capigy Bachi et que vous saurez que deux extravagants de Hongrois comme Papaye et Horvat l'ont emporté sur moi; comptez qu'il n'y a pas de ma faute et que vous ne sauriez être si embarrassé de l'arrivée de cet homme qui ne vous sera à charge ni pour cérémonial ni pour dépense, que je l'ai été de son départ qui m'a désespéré quoique j'en ai tiré de grands avantages. Le Baron Despar pensera sans doute différemment de vous et aura vu par mes premières lettres et par celles que porte ce Capigy qu'il n'avait pas une juste idée de mes sentiments pour les affaires de son Maître; en voilà assez là-dessus qu'il réponde comme il le jugera à propos, laissez parler le prince Rakoycy empêchez que Papay ne revienne et tirez parti si vous pouvez d'une démarche des Turcs qui fera croire à l'Empereur qu'on vous recherche.

Il ne fallait pas tout ceci pour me mettre de mauvaise humeur contre Adrinople; ce voyage me désespère puisqu'il me sépare en deux et me ruine en même temps, je demanderai dans peu une gratification pour cela et une augmentation pour ma dépense ordinaire comme je l'avais en Pologne, je remets d'avance ces propositions sous votre protection et vous prie d'être persuadé que j'ai grand besoin qu'elles ne soient pas rejetées.

Je suis . . .

Bonnac au Roi le 30 Janvier 1717 à Adrinople.

Le Caimacam me dit sur cela que le Comte Berceny qui était arrivé les avait assurés que le Roi de Suède avait fait la paix avec les rois de Danmarck et de Prusse, mais qu'il était dans le dessein de continuer la guerre avec le Czar de Moscovie, que d'un autre côté il lui avait dit aussi que

¹⁾ A külügyi titkár.

les affaires de Pologne étaient plus brouillées que jamais, je lui répondis que ces deux nouvelles me paraissaient très vraisemblables et qu'elles leur devaient faire beaucoup de plaisir puisque tandis que le Roi de Suède ferait la guerre au Czar de Moscovie et que la tranquillité ne serait pas rétablie en Pologne il n'aurait rien à craindre de ces deux côtés, ce qui ne serait peut-être pas si la Pologne était tranquille et que le Czar n'eût pas soutenu la guerre contre le Roy de Suède.

Bonnac au Roy le 3 Février 1717 à Adrinople.

Le Comte Berceni est arrivé ici depuis six jours il me vint voir le lendemain et me dit qu'ayant concerté avec moi à Varsovie les premières mesures qui furent prises pour le soulèvement de la Hongrie, il regardait comme une chose de bon augure pour lui qu'étant sur le point de commencer une nouvelle entreprise pour la liberté de sa patrie, je fusse encore la première personne à qui il en pouvait parler, je lui répondis que véritablement cette rencontre paraissait assez singulière, mais que les circonstances en étaient fort différentes, que pour lors Votre Majesté avait la guerre avec l'Empereur et que je devais, comme je le fis, mettre tout en usage pour lui susciter une diversion, que présentement il n'en était pas de même, que Votre Majesté venait de conclure une paix avec la Cour de Vienne qu'elle voulait observer religieusement et qu'ainsi je ne pouvais être que spectateur de ce qui se passerait dans la guerre entre la Cour de Vienne et les Turcs et dans les mesures que ceux-ci prendraient avec lui pour faire quelque diversion par le moyen des Hongrois. Mais me dit-il je sais qu'on vous a prié d'écrire en France que la Porte désirait que le Prince Rakoycy vint dans ce pays, je lui dis que cela était vrai, mais qu'étant Ministre de Votre Majesté auprès de La porte je ne pouvais pas m'empêcher de lui faire savoir ce qu'on me priait de lui écrire, que je ne l'avais fait cependant qu'après avoir représenté aux Ministres du Grand Seigneur que ce qu'ils demandaient n'était point praticable et que sachant qu'il s'était retiré dans les terres de cet Empire, je leur avais parlé de lui dans les termes que je devais et leur avais dit que s'ils avaient envie de tenter quelque chose ils pouvaient le faire par son moyen avec autant de facilité et plus promptement que par celui du Prince Rakoycy, il me dit qu'on ne lui avait pas laissé ignorer la manière dont j'avais parlé à son sujet et qu'il avait reconnu en cela les marques de notre ancienne amitié, que s'il eut été à la place du prince Rakoycy il ne serait pas

venu dans ce pays-ci, mais que ne trouvant plus de sûreté en Pologne par l'ardeur que les Ministres de l'Empereur avaient eu à l'y persécuter, il avait été obligé de venir se jeter entre les mains des Turcs et qu'il les servirait quoi-qu'il connut les difficultés de l'entreprise, le Comte Berceni a eu depuis ce temps-là plusieurs conférences avec les Ministres de la Porte et comme il a beaucoup d'esprit il les a facilement portés à ce qu'il pouvait désirer d'eux, et les a détrompés de plusieurs fausses idées que les S. Horvat et Papay leur avaient donnés, surtout de la possibilité de l'arrivée du prince Rakoycy leur ayant confirmé sur cela tout ce que je leur ai dit et y ayant ajouté beaucoup de réflexions qui leur ont fait voir qu'ils avaient agi sur un faux principe en prenant le parti d'envoyer un Capigy Bacli en France de manière que si cet homme n'était pas embarqué il pourrait encore arriver du changement à cette résolution.

Le Comte Berceni a réduit les projets des Turcs à la levée de quelques régiments qu'on formera pour l'infanterie des déserteurs, des prisonniers, de quelques Bulgares parce qu'ils sont chrétiens et qu'ils entendent le langage des Hongrois, il les a détrompés entièrement de l'idée chimérique que Horvat leur avait donnés d'un soulèvement en Hongrie.

Le Comte Berceni me demanda la permission de venir entendre la messe chez moi, je lui dis que cela n'était pas praticable dans les circonstances où il se trouvait que je lui enverrai un aumônier chez lui et que je le priaïis quand il voudrait m'entretenir de ne venir jamais que de nuit, il convint de tout cela et pendant le peu de séjour qu'il fera ici j'observerai avec lui tous les ménagements possibles afin que l'Empereur ne puisse prendre aucun prétexte sur ma conduite pour se plaindre que les Ministres de Votre Majesté n'observent pas dans les choses qui le regardent des ménagements conformes à la paix, cependant si l'entreprise que forme le Comte Berceni devient préjudiciable aux impériaux, ils doivent s'en prendre à eux-mêmes parce que s'ils l'avaient laissé vivre tranquillement en Pologne, il n'aurait certainement pas songé à se retirer chez les Turcs, ni ceux-ci à l'employer.

Le Comte Berceny dans les conférences qu'il a eues avec les Ministres de La porte ne s'est pas contenté de leur parler de ses propres affaires, il leur a exagéré aussi les grands avantages qu'il pouvait tirer de l'amitié du Roi de Suède et la continuation de la guerre qu'il faisait au Czar, ils en ont paru si persuadés que je ne doute point qu'ils ne cherchent incessamment les moyens de l'exciter à la continuation de la guerre en lui offrant des secours d'argent, ils m'en feront sans

doute les premières ouvertures mais cette négociation ne convenant point à un Ministre de Votre Majesté, il serait nécessaire que, si le Roi de Suède juge à propos de les écouter il envoyât ici quelqu'un pour traiter avec les Turcs ainsi que j'ai déjà eu l'honneur de le proposer.

Je suis . . . etc. . . .

Bonnac à M. le Comte Du Luc le 3 Février 1717 à Adrinople.

Je vois évidemment qu'on ne songe qu'à la guerre, le Comte Berceny qui est arrivé depuis peu ici va jouer un rôle, s'il apporte quelque dommage aux Impériaux, ou par ses conseils, car c'est un homme beaucoup d'esprit ou par ses entreprises, ils n'ont qu'à s'en prendre à eux-mêmes, il m'a dit qu'il était tranquille en Pologne et qu'il ne songeait qu'à y finir ses jours en repos, mais que les entreprises continuelles que les ministres de la Cour de Vienne avaient fait pour l'enlever l'avaient obligé d'en sortir et de se réfugier chez les Turcs et l'avaient réduit ainsi dans la nécessité de les aider de ses conseils et de former s'il le peut un corps de troupes par leur moyen, Je ne crois pas qu'il fasse grand mal aux Allemands, cependant comme je me suis mêlé autrefois des affaires de Hongrie et que tout ceci se passe sous mes yeux je ne doute point que les Impériaux ne s'en veuillent prendre à moi, mais il vous sera facile Monsieur de leur faire voir que je n'ai aucune part à ce qui se passe en leur représentant que le Comte Berceny était sorti de Pologne et réfugié déjà à Cochin plus de trois mois avant que j'arrivasse à Constantinople, qu'il était déjà entré en traité avec Aly Pacha grand Visir avant la bataille de Petiwaradin et était en chemin pour le venir joindre à Belgrade quand il apprit sa mort et la perte de la Bataille, depuis ce temps-là, malgré le désordre qu'il y a eu dans les affaires, on a toujours négocié avec lui et dès que le Grand Visir est arrivé à Adrinople il l'a envoyé chercher, mais comme il a été quarante jours en chemin, il n'est arrivé en cette ville qu'après que j'y ai eu fait mon entrée publique.

J'ai cru Monsieur devoir vous expliquer toutes ces choses pour vous mettre en état de répondre aux plaintes qu'on ne manquera pas de vous faire.

Quoique je sois parti de France avant la déclaration de la guerre et que je n'aie point reçu de lettres du Roi depuis, j'avais des ordres généraux de ne rien faire qui put être contraire à la bonne intelligence que la paix de Rastat a établie entre la France et l'Empire, je ne doute point que

ces ordres nous soient confirmés par les lettres que je recevrai et je serai très exact à les observer.

J'ai poussé la circonspection jusque-là que j'ai refusé au Comte Berceny de venir entendre la messe chez moi.

Bonnac au Roi à Adrinople le 1-er Mars 1717.

J'ai cru devoir être plus circonspect par rapport au Prince Rakoycy, parceque la retraite dans laquelle il vit me faisait juger qu'il aurait de la peine à se déterminer à se joindre aux Turcs, et que de plus il me paraissait que Votre Majesté pourrait trouver des difficultés par rapport aux ménagements qu'elle veut observer avec l'Empereur à laisser sortir de ses États un homme pour lui aller faire la guerre. D'ailleurs le Comte Berceny étant sur les lieux était plus à portée que le Prince Rakoycy d'agir et il m'a paru qu'en attendant des réponses de Votre Majesté et lui laissant la liberté de les faire telles qu'il lui conviendrait, il n'y aurait point de temps perdu si on commençait à mettre en oeuvre le Comte Berceny; c'est ce qu'on a fait comme Votre Majesté aura pu le voir par mes précédentes, ainsi Votre Majesté pouvant prendre la résolution qu'elle trouvera la plus conforme à ses intérêts par rapport au départ du Prince Rakoycy, il n'a cependant rien été négligé dans cette partie qui regarde les mesures que les Turcs prennent pour la continuation de la guerre et j'espère que Votre Majesté trouvera par le compte que je lui ai rendu de ma conduite avant d'avoir reçu ses ordres que je me suis entièrement conformé aux solides principes qu'elle établit dans sa dépêche et qui feront dorénavant le fondement de ma conduite.

Bonnac au Roi à Adrinople le 1-er Mars 1717.

Je vis hier le Grand Visir mais comme je l'entretenais sur les mêmes choses dont j'avais parlé au Camaican, je ne rapporterai point ici cette conversation, je me contenterai seulement de dire à Votre Majesté que le Reys Effendi y était présent qu'il portait presque toujours la parole, et me parlat avec moins d'empressement sur le prince Rakoycy que n'avait fait Ibrahim pacha en me disant que si l'on avait désiré l'arrivée du prince Rakoycy ce n'était pas qu'on eu besoin de lui mais seulement par l'envie de le favoriser.

Traduction de la lettre du Grand Seigneur écrite au Prince Rakocy.

Après les Titres :

La véritable et sincère amitié que vos ancêtres ont fait paraître par le passé envers l'auguste famille des Ottomans, en considération des bienfaits qu'ils ont reçus de notre Empire par ci devant vous, avec toute la nation hongroise pour vous tirer de la tyrannie et de l'oppression des allemands, vous auriez été porté à allumer les années dernières une guerre parmi vous, et ayant remporté divers avantages sur cet ennemi qui s'est injustement impatienté et avait réservé plusieurs places et pays qui sont en Hongrie, après que vous eûtes remis partie des d. pays sous votre domination, vous formâtes le dessin de vous y fortifier, et afin d'avoir le moyen de vous y maintenir ainsi que vous le désiriez, vous auriez témoigné être bien aise qu'on fit à votre égard les mêmes bienfaits que la Porte Ottomane avait accordés à vos ancêtres, et pour cet effet vous envoyâtes une ou deux fois à ma sublime porte quelques personnes avec des lettres, nous aurions désiré fortement de pouvoir favoriser vos justes demandes, mais comme dans ce temps-là les traités et les accords qui étaient entre ma sublime Porte et l'Empereur d'Allemagne n'étaient pas encore rompus, pour ne pas donner de notre part occasion d'enfreindre les traités, manquer et contrevenir aux articles des capitulations, ce qui serait agir contre les anciennes coutumes établies du temps de nos glorieux ancêtres, on aurait différé de donner à votre homme une réponse positive sur ce sujet, ayant donc attendu une conjoncture favorable, et les traités et accords qui étaient entre ma sublime Porte, étant maintenant rompus par les Allemands qui manifestent leur inimitié et font paraître par toutes leurs démarches le méchant dessein qu'ils ont formé contre mon Empire, dans ce temps-là précisément le nommé Jani Papay votre agent et ministre et qui est un des grands parmi ceux de la Religion du Messie, que sa fin soit heureuse, dans ce temps-là dis-je, led. Jani Papay arriva, par le moyen duquel vous nous avez envoyé de vos nouvelles qui nous ont confirmé toutes les démarches pernicieuses de l'ennemi, et nous a fait comprendre qu'à l'occasion des oppressions que vous avez reçues, et pour ruiner vos ennemis vous offriez vos services et vos soins, le susd. Jani Papay votre agent et ministre a eu plusieurs conférences à notre Camp Impérial avec celui qui a notre puissance en main notre suprême Visir et notre Généralissime Kalil Pacha, que Dieu perpétue sa gloire et augmente son pouvoir et se sont entre-

tenus pour vos affaires, celles qui regardent la Transylvanie, le pays d'Hongrie et ses habitants, et voici de quelle manière elles ont été réglées, premièrement que vous partirez de l'endroit ou vous vous trouverez maintenant et Notre Majesté Impériale consent que vous veniez à La Porte de félicité et s'il plait au Seigneur après votre arrivée, on vous aidera avec des troupes et autres choses nécessaires autant que le besoin le requerrera, que lorsque vous demanderez des secours d'argent qui seront nécessaires pour les troupes disciplinées que vous rassemblerez de quelques princes chrétiens avec lesquels vous êtes en alliance, votre demande sera reçue; Vous, les Hongrois et les Transilvains serez favorisés de la part de notre Empire de la manière que l'a été le nommé Belau Gabouré ci-devant Roi de Transylvanie, et au cas que ma sublime Porte forme le dessein de traiter de paix avec les Allemands, que ce soit avant votre arrivée aux portes de félicité ou après, et s'il arrive encore que avec l'aide et la faveur de Dieu, ma sublime Porte du Joug des Impériaux les Pays de la Transylvanie et de Hongrie, nous ferons insérer dans nos traités, vous, la Transylvanie et la Hongrie, et comme vous êtes un des principaux parmi ceux qui sont alliés avec la couronne de Transylvanie et de Hongrie, il est nécessaire que conjointement avec ma sublime Porte nous tâchions de délivrer de la domination des Allemands les pays de Hongrie et de Transylvanie, comme les sujets de Transylvanie et de Hongrie seront sous votre obéissance, les méchants qui se trouveront parmi eux qui viendront à la guerre et qui seront si téméraires que de se battre avec l'armée des musulmans, ceux la seront tués et faits esclaves, cependant les habitants des Bourgs et villages ne seront faits ni esclaves ni pillés, soit par les Tartares, soit par les troupes de l'armée des Musulmans, mais ils conservés dans leur Etat, quand vous serez arrivé dans ce pays, on contera et on réglera la somme d'argent qu'il faut que la Hongrie et la Transylvanie envoie à ma sublime Porte. Je ne doute pas que si vous suivez votre pure intention qui vous est si naturelle, votre courage, votre zèle, et que vous fassiez des prudentes réflexions, notre Majesté n'ai lieu d'espérer toute sorte de bons succès de vos services. S'il plait à Dieu tout puissant, lorsque vous serez arrivé à ma porte de félicité, on fera toute sorte d'attention aux demandes que vous ferez concernant la Transylvanie et les pays de Hongrie et dans ce temps-là tout ce qui sera conclu et arrêté concernant la Hongrie et la Transylvanie sera inséré dans les capitulations impériales, et afin que vous ayez des assurances de notre part qu'on vous favorisera, nous avons emané cette

lettre impériale que nous vous envoyons par l'entremise dud. Jeani Papay votre agent et ministre, s'il plait au Seigneur à son arrivée vous saurez que notre intention Impériale est que, soit vous, soit la nation Hongroise soyez tranquilles sous les ailes de notre protection: donnez-vous des mouvements pour partir de l'endroit où vous vous trouverez aujourd'hui le plus tôt qu'il vous sera possible et rendez-vous à ma Porte de félicité avec la même diligence qu'on pourrait faire en volant.

Le salut soit sur celui qui suit la direction.

Partie d'une Réponse du 25 Février 1717 à Ahrinople à la première des deux lettres de Monsieur le Maréchal d'Huzelles du 4 Décembre 1716.

J'ai cru après m'être bien assuré de ces dispositions que je devais travailler à les fortifier sans engager le Roi en la moindre chose, anisi quand on m'a fait des ouvertures pour engager une négociation de paix avec les Vénitiens, je me suis contenté de faire voir l'utilité de cette pensée et je me suis chargé d'en écrire à Sa Majesté: j'ai observé la même circonspection à l'égard de ce qu'on m'a dit sur le prince Rakocy et sans rien promettre aux Turcs la dessus je me suis contenté de leur faire voir que la chose pourrait être difficile afin que si le Roi ne jugeait pas à propos d'y donner les mains le refus tombat sur le prince Rakocy et non pas sur Sa Majesté, et que si la chose réussissait on lui eut obligation des facilités qu'il y aurait apportées: Cependant j'ai insinué qu'en attendant la réponse du Prince Rakocy on pouvait se servir du Comte Berceny, on l'a fait venir en cette ville et on l'a traité si favorablement que ces gens ici n'ayant d'autres principes de leurs actions que la nécessité, je ne puis pas douter par la manière dont les Turcs agissent avec ce Général qu'ils ne soient uniquement occupés de la continuation de la guerre. Je les fortifierai dans cette résolution par l'usage que je ferai. Monsieur, des motifs que vous me suggérez dans notre lettre, mais quelque chose que je leur ai déjà dit et que je puisse bien dire encore sur la nécessité de prévenir les Impériaux en entrant en campagne de meilleur heure qu'eux, je ne crois pas que la chose soit possible non seulement à cause de la distance des lieux dont les Turcs sont obligés de faire venir leurs troupes, mais aussi parce qu'ils n'ont coutume de se mettre en campagne que après avoir mis leurs chevaux à l'herbe où ils les laissent quarante jours, ce qui les mène quasy jusqu'à la fin de Juin, avant qu'ils se puissent mettre en mouvement.

Réponse du même jour 25 Février à la seconde lettre de Monsieur le Maréchal d'Huxelles du 4 Décembre 1716.

Vous avez vu dans mes précédentes lettres l'empressement des Turcs pour attirer le prince Rakoycy dans leurs Etats; comme je jugeais par cet empressement qu'ils étaient entièrement déterminés à la continuation de la guerre, que j'ignorais la volonté du Prince Rakoycy et que je n'étais pas sûr que le Roi voulut lui permettre de sortir du Royaume pour venir se joindre aux Turcs. Je crus leur devoir représenter les difficultés qui pourraient se trouver de la part de ce Prince à entrer dans leurs dessins et en mesure tenir leur indiquer un moyen de mettre en usage le mécontentement des Hongrois en employant le Comte Berceni. Mes représentations ont eu en partie le succès que j'en attendais. On a fait venir le Comte Berceni et on lui a fourni cinquante mille écus pour travailler à des levées, mais on a persisté toujours à faire venir le Prince Rakoycy; on lui a dépeché Sr Jean Papay son député et on a voulu lui envoyer aussi pour plus grande marque d'honneur et pour plus de sécurité un Capigy Bachi, l'un et l'autre lui portent les assurances les plus formelles de la part du Grand Seigneur, et la manière dont le Comte Berceni a été traité prouve encore plus que toute la bonne réception et le traitement favorable qu'on a dessein de faire au Prince Rakoycy, Ainsi s'il est dans le dessein de se joindre aux Turcs il peut partir sans difficulté et sans craindre que la paix se fasse pendant qu'il sera en chemin, à moins qu'il n'arrive un changement subit dans les dispositions présentes de la porte; les ménagements qu'il y a à observer sur cela par rapport à l'Empereur m'avaient fait souhaiter que le Capigy Bachy ne fut pas parti, surtout voyant que la présence du prince Rakoycy au moins pour cette campagne n'était pas nécessaire de la continuation de la guerre; si ce prince s'est mis en chemin sur les assurances que le Sr Papay lui a apportées il pourra être parti deux mois avant que le Capigy Bachi arrive, celui-ci n'ayant pas encore mis à la voile le dix-huit de ce mois et devant s'arrêter quelques jours pour charger du blé.

Je suis . . . etc. . . .

Addition du 9 Mars à la lettre précédente.

J'ai été obligé de différer jusque à aujourd'hui le départ du courrier que j'envoie aux Dardanelles pour y porter mes lettres de la Tartane, parce que La Porte a voulu se servir

de cette commodité pour envoyer le duplicata des siennes au Roi de Suède, à son Ministre et au prince Rakocy, vous les trouverez, Monsieur, jointes au paquet avec la traduction de la dernière et avec celles que le Comte Berceni et le Sr Horvat écrivent au Prince Ragocy et au Sr Jean Papay que je prends la liberté de vous adresser afin que vous ayez agréable de les faire rendre si vous le jugez à propos.

Les dispositions paraissent toujours presque certaines pour la continuation de la guerre, l'Ambassadeur d'Angleterre sera ici dans huit ou dix jours, s'il retournerait à Vienne pour rendre compte de sa commission, ce serait une marque qu'elle a été bien reçue. On croit qu'il parlera d'une armistice, mais les Turcs sont déjà en garde contre cette proposition et leurs troupes commencent à arriver.

Bahry n'étant parti de Constantinople que le 24 Février et devant s'arrêter pour charger du blé et continuer son voyage sur ce vaisseau chargé, il pourra bien se faire que la Tartanne arrive avant lui.

Bonnac à Monsieur Pecquet le 25 Février 1717.

Quoique je n'ai point, Monsieur, reçu de vos lettres avec celles du Roi et de Monsieur le Maréchal d'Huxelles j'ai facilement reconnu votre amitié et dans l'approbation qu'on a donné à mes bonnes intentions et dans la manière dont elle est exprimée; je ne saurais assez vous témoigner combien j'y suis sensible et combien cette approbation m'encourage à servir le Roi d'une manière qui réponde à l'idée que vous avez bien voulu lui donner de mon zèle et de ma bonne volonté.

Je vous dirai naturellement que je n'ai été à mon aise que depuis que j'ai reçu les dépêches de Sa Majesté, ce n'est pas que j'ai eu aucun doute sur la continuation de la guerre, mais voyant la chose résolue, je me suis trouvé embarrassé sur la manière de répondre aux propositions, qu'on m'a faites particulièrement sur le prince Rakocy craignant par les vues que les Turcs avaient sur ce Prince ne vous causassent quelque embarras par les ménagements que vous voudriez observer avec l'Empereur, je vois présentement qu'on ne trouve aucun inconvénient en France à laisser venir le prince Rakocy, les difficultés que j'ai faites là-dessus ne gateront rien et rendront la chose encore plus agréable si l'on en vient à l'exécution; s'il y survenait des difficultés je ferai ressouvenir que je les ai prévues et cependant le Comte Berceni qui est déjà à la besogne fera aussi bien et mieux que le Prince Rakocy.

Tout cela diminue le chagrin que m'avait donné l'émoi du Bahry: je n'en étais pas bien revenu encore quand j'ai reçu les dépêches de la Cour. mais il me paraît que dans le système ou l'on est on ne doit pas être fâché de cet émoi qui obligera peut-être les Impériaux par le soupçon qu'ils en prendront à agir avec plus de ménagement avec nous.

Il me paraît que la manière dont vous avez divisé les matières dans la dépêche du Roi et dans les lettres de Monsieur le Maréchal d'Huxelles, que vous avez des raisons pour désirer qu'elles soient séparées. Je me conformerai à cette méthode dans les suites, la trouvant aussi beaucoup plus convenable au secret.

Je suis ... &c.

Autre au même du 28 Février 1717.

J'ai reçu, Monsieur, par la voie du Conseil de Marine deux lettres de M^r le Prince de Rakocy, je n'ai pas cru y devoir répondre par deux raisons; la première que ces lettres ne m'étaient pas venues par la voie dont il devait se servir et que je ne crois pas qu'une pareille correspondance me convienne, que les lettres qu'on m'écrit et les réponses que je fais ne passent pas le Conseil des Affaires étrangères, l'autre que Monsieur le Prince Rakocy finit ses lettres par le très affectueux à rendre service à Votre Excellence, manière que selon moi ne convient nullement au caractère dont je suis revêtu. Je prends sur cela le parti de ne lui point répondre; vous trouverez ce que je pourrais avoir à lui faire savoir dans ma lettre à Monsieur le Maréchal d'Huxelles et vous lui en parlerez si vous le jugez à propos, aussi bien que de son cérémonial.

Je suis ...

Bonne au Roi le 30 Mars 1717 à Adrinople.

Le Comte Berceny qui s'est acquis beaucoup de crédit dans l'esprit des Ministres de la Porte a si fort insisté auprès d'eux pour qu'ils cherchassent les moyens d'instruire promptement le Roi de Suède de leurs sentiments à son égard, leur disant que je pourrais leur rendre ce service par les lettres que je ferais passer par la Pologne que je crois qu'ils prendront le parti de s'adresser à moi, s'ils le font j'espère que Votre Majesté ne le désapprouvera point que je me charge de faire savoir au Baron de Bezenval¹⁾ ou au S^r De Campredon²⁾ les

¹⁾ Francia követ Varsóban.

²⁾ Oroszországi francia követ.

ouvertures que la porte m'aura fait faire par Rapport au Roi de Suède, comme ces ouvertures ne peuvent avoir rapport qu'à la continuation de la guerre que le Roi de Suède fait au Czar avec lequel Votre Majesté n'a point de liaisons particulières, il me paraît que les démarches que je serai peut être obligé de faire là-dessus ne pourraient tirer à aucune conséquence.

Partie d'une Coppie de la lettre du Grand Vizir au Roi de Suède.

Le très honoré le Prince Rakoycy, notre ami, que Dieu l'ai dans sa sainte garde, étant averti de nos demarches, nous avons jugé à propos pour l'exciter à venir se joindre à nous et à rentrer en possession des biens et états qui lui appartiennent par droit de succession en Hongrie et en Transilvanie d'envoyer en France le nommé Jean Papay son ministre pour l'assurer de la protection et de la sincère affection de Sa Hautesse et outre led. Jean Papay, la porte a aussi expressément envoyé un de ses Capigis Bachis pour aller au-devant dudit Prince que nous attendons tous les jours.

Bonnac à Monsieur le Maréchal d'Huxelles le 6 Avril 1717 à Adrinople.

Le Comte Berceni aura beaucoup de part aux Conseils des Turcs pendant cette campagne, son propre intérêt le porte à la continuation de la guerre, mais comme c'est un homme qui se pique d'être un grand politique, je vois qu'il se ménage à tout événement une retraite en Pologne ou en Moscovie, et je ne voudrais pas même assurer qu'il ne conserve quelque espérance de se réconcilier avec la Cour de Vienne, ses vues particulières le feront agir peut-être faiblement pendant le cours de la campagne. on pourrait l'animer et le rassurer par l'espérance de quelques secours de la part de la France ou d'une pension de Cinq ou six mille écus qui satisferait sa vanité et le rassurerait contre la crainte d'être abandonné par les Turcs et d'être traité par eux comme le fut le Comte Tekely.

Comme je sais Monsieur que vous connaissez mieux que personne l'importance de cette diversion, j'espère que vous agréerez la liberté avec laquelle je vous propose les expédients que je trouve les plus convenables pour l'entretenir.

Bonnac au Roi 15 Juin 1717.

Que d'un autre côté le changement de conduite envers le Comte Bercey et les Hongrois serait bientôt sut du Prince Rakoycy et l'empêcherait sans doute de se venir joindre à eux, qu'ainsi sans avancer rien pour la paix dans un temps où les Allemands avaient pris leurs mesures pour la continuation de la guerre, ils couraient risque de donner occasion à la Cour de Vienne de leur susciter de nouveaux ennemis, d'empêcher l'effet de la diversion que quelques princes chrétiens pourraient faire aux forces de l'Empereur s'ils étaient persuadés que cette guerre put durer longtemps et de priver l'Empire Ottoman des secours qu'il espérait des Hongrois et du Prince Rakoycy.

A Monsieur le Maréchal d'Huxelles le 17 Juin 1717.

Les derniers vaisseaux qui sont arrivés de France ne m'ont apporté aucun ordre du Roi, mais le Conseil de Marine m'ayant écrit, Monsieur le Prince Rakoycy a fait passer dans son paquet une lettre pour moi qui en contenait d'autres pour le sieur Horvat son agent à La Porte, j'ai eu l'honneur de vous marquer déjà sur ce sujet qu'il serait beaucoup plus convenable que Monsieur le Prince Rakoycy n'envoyât ses lettres que par le Canal du Conseil des Affaires Etrangères, je pourrais être informé par ce moyen en même temps que son agent de ce qu'il marque des dispositions où il se trouve et en faire parler aux Ministres de La porte conformément aux ordres qu'il donne à son agent, au lieu que celui-ci recevant des lettres, de son maître dans un temps où je n'en ai point, les Ministres de La porte paraissent surpris que je n'ai rien à leur dire, j'excuse mon silence sur ce qu'ayant trouvé à propos d'envoyer directement en France des gens pour agir avec Monsieur le prince Rakoycy on leur laisse la liberté de converser directement avec lui les mesures qu'ils ont à prendre, cependant je remarque que mon silence produit un mauvais effet dans l'esprit de gens naturellement soupçonneux c'est ce qui m'oblige, Monsieur, à vous représenter de nouveau qu'il serait convenable et dans l'ordre que Monsieur le Prince Rakoycy ne fit passer ses lettres pour ce pays ici que dans votre paquet.

*Je suis**Partie d'une lettre du Roi du 6 Juillet 1717.*

Il est certain que rien n'aurait été plus dangereux que de laisser ces Ministres dans la fausse confiance où les agents du Prince Rakoycy les avaient mis en supposant que sa

présence seule exciterait chez les Hongrois des mouvements capables de faire une puissante diversion des forces de l'Empereur; s'il était nécessaire comme on ne peut en douter de soutenir les espérances des Turcs il n'était pas moins important aussi de leur faire connaître qu'ils doivent principalement les fonder sur leurs propres ressources et de les exciter à faire tous leurs efforts pour se mettre en état de résister aux entreprises de l'Empereur; si les Turcs étaient demeurés dans l'erreur où on les avait mis à cet égard il aurait été également à craindre qu'ils n'eussent ralenti leurs dispositions pour l'ouverture de la campagne et que s'apercevant qu'ils avaient été trompés par les fausses espérances que les Hongrois leur avaient données, ils n'eussent été aussi plus disposés à écouter des propositions de paix de la part de l'Empereur, il y a d'autant plus de raison de se précautionner contre cet événement que la Cour de Vienne ne dissimule plus le dessin qu'elle a de terminer promptement la guerre contre les Turcs pour se mettre en état d'exécuter les entreprises qu'elle a projetées d'ailleurs pour son agrandissement.

Lettre de Mr le Maréchal d'Huxelles du 6 Juillet 1717.

Il est surprenant que les Turcs se puissent flatter du succès de la proposition de former et d'entretenir à leur service un corps de Vingt mille suisses et je conçois qu'ayant à fortifier le courage et les espérances d'une nation aussi abattue il est triste d'avoir encore à combattre les projets chimériques qu'elle se forme.

Le besoin que les Turcs auraient présentement de la diversion qu'ils espéraient trouver dans la présence du Prince Rakocy, devrait leur faire connaître la faute que leurs prédécesseurs ont faites et où La Porte est souvent tombée de ménager peu ceux qui peuvent la servir le plus utilement lorsqu'elle n'a pas besoin de leur secours. L'indifférence que le Grand Seigneur a témoigné dans les dernières années sur le sort des Hongrois les rend plus circonspects.

Il est toujours bon de leur rappeler de pareilles réflexions qui peuvent les corriger par la suite, mais comme elles ne peuvent être de nulle utilité pour les tirer de l'embarras où ils se trouvent et pour les préserver des malheureuses suites de la guerre, il faut attendre que le Prince Rakocy se soit expliqué lui-même au Capigy qui lui est envoyé et que l'on puisse mieux juger de ce que l'on peut espérer de ses efforts et de ceux du Comte Berceni pour ranimer dans le cœur des Hongrois l'amour de la liberté.

Lettre du Maréchal d'Huxelles du 6 Juillet 1717.

Je ne vous marque rien sur la proposition que vous faites de procurer au Comte Berceni une pension de Cinq à six mille écus, il faut attendre l'entrevue entre le Turc Bahry et le Prince Rakocy et l'on pourra juger sur ce dont ils conviendront ensemble de l'utilité qu'il y aura pour le service du Roi de faire quelque bien au principal d'entre les Hongrois; vous pouvez cependant laisser entrevoir cette espérance au Comte Berceni mais sans prendre d'engagement, ce serait peut-être pour lui une raison de chercher à jouir de cette grâce dans un Etat plus tranquille que celui où il est et où il sera pendant qu'il demeurera dans l'Empire Ottoman et à la tête des troupes qu'il aura formées.

Traduction d'un mémoire envoyé par Mehemet Bahry Capidgy Buchi du Grand Seigneur au Sr Defiennes, Secrétaire Interprète du Roi.

Le Grand Seigneur ayant envoyé l'année passée au Prince Rakocy par la voie de son secrétaire nommé papayani, des lettres de confirmation dans la possession des principautés de Transylvanie et de Hongrie en reconnaissant et sa droite et sincère amitié, ce prince étant présentement en France comme un étranger regardé avec distinction, La Porte a jugé d'envoyer un Seigneur au-devant de lui pour l'inviter à se rendre auprès du Grand Seigneur, et on m'a destiné pour cette mission à cause de la connaissance des manières de France que l'on voit que j'ai acquises dans le voyage précédent que j'ai fait à la Cour et ayant conféré à Adrinople avec M^r De Bonnac ambassadeur à La Porte sur ce sujet, le Grand Vizir Kalil Pacha demanda aud. Mr de Bonnac à quelle puissance il fallait écrire sur ce sujet; il répondit qu'il fallait s'adresser à M^r le Maréchal d'Huxelles, ainsi le Grand Visir a écrit une lettre à M^r le Maréchal d'Huxelles et une au Prince Rakocy, il m'a aussi été remis une lettre pour le Roi de Suède par Mr de Bonnac pour la remettre à M^r le Maréchal d'Huxelles lequel voudra bien l'envoyer quand il sera nécessaire; j'ai aussi trois autres lettre du Grand Visir mon Maître et une pour M^r le Comte de Toulouze de la part du Capitan Pacha, je suis préposé pour obéir aux ordres du puissant Empereur Ottoman mon Maître et étant parvenu à la charge que j'ai après quarante années de service il ne m'est pas permis d'aller de pays en pays sans exécuter ce qui m'est ordonner et j'ai lieu de craindre pour ma tête, ainsi ce

serait une grande témérité de moi si je m'exposais d'aller à Paris sous de faux prétextes pour mes propres affaires, et si quelqu'un parlait ainsi ce ne serait pas parler en personne d'esprit car il n'y a pas d'apparence qu'un homme qui vient en France pour ses propres affaires se servit du Canal du Capitan Pacha et même de l'ambassadeur de France et s'embarquer avec vingt hommes à sa suite pour faire un long voyage et dépenser Cinq ou six mille Ecus; de plus M^r l'Ambassadeur ayant réclamé une barque prise en course, elle lui a été accordée pour servir à mon voyage suivant les ordres de la lettre qui a été écrite de la part du Grand Vizir au Capitan Pacha, mais l'Ambassadeur a mieux aimé me donner un vaisseau ayant obtenu permission de la charger de blé et pareillement un autre, desquels deux vaisseaux un est présentement à Toulon qui est celui sur lequel je suis venu, il était venu au-devant des ordres pour mon départ en ce lieu pour aller à Paris, mais je ne sais quelle raison a été produite apparemment qu'on a cru devoir changer les choses, ce qui ne peut venir que de quelque mauvais esprit qui sera puni en ce monde et en l'autre. La lettre du Grand Visir est adressée à M^r le Maréchal d'Huxelles, c'est de l'avis de M^r l'Ambassadeur, on ne connait pas assez à la Porte les puissances de la Cour de France ainsi on a différé à la réponse de M^r l'Ambassadeur. J'ai quelques autres affaires à dire de bouche dont je suis chargé étant honoré de la confiance du Grand Visir. Sachez enfin que je suis venu suivant les ordres du puissant Empereur, mon Maître, et avec lettres du Grand Visir ainsi vous pouvez en informer.

Bonnac au Roy 25. Juillet 1717.

La prétention dont il s'agit présentement a été connue autrefois du Roi votre aïeul, comme le Juif Alboher dévoué aux intérêts de Votre Majesté qu'il était établi sur les frontières de Hongrie et a portée d'agir auprès des Pachas qui y commandaient, on se servait de lui pour faire passer au Prince Rakoycy et aux Hongrois une partie des secours d'armes, d'argent et de draps qu'on leur donnait, Le Sr Alboher a servi fort fidèlement et avec beaucoup de zèle en cela; mais il est arrivé que Monsieur de Ferriol ne s'étant pas trouvé en état d'acquitter entièrement la dernière remise de cinquante mille écus qui lui avait été faite en faveur de Monsieur le Prince Rakoycy, il n'en paya que Soixante sept mille cent une livres et chargea le Sr Alboher de payer le reste, c'est à-dire la somme de Quatre-vingt un mille Six cent

quatre-vingt dix neuf livres. Mais comme dans ce temps-là il était déjà très difficile de rien tirer du Trésor Royal. il est arrivé par cette raison ou par la négligence des commissionnaires du Sr Alboher en France qu'il n'avait pas été payé à la mort du feu Roi, et que sa dette ayant été enregistrée comme les autres de l'Etat, on l'a mise dans la classe de celles qui perdaient un cinquième et que le S. d'halande qui agissait comme procureur du feu Sr Brüe Drogman à qui Alboher avait fait un transport de sa dette sous un contrebillet, a accepté après la mort du Sr Brüe, c'est-à-dire sa procuration étant caduque son payement en billets d'Etat, quoi qu'ils n'aient pas encore dans le Commerce la valeur qu'il faut espérer qu'ils auront un jour.

Lettre de Mr Pecquet à Bonnac du 2 Août 1717.

Je vous avoue que j'ai trouvé le cérémonial de M^r le Prince Rakocy avec vous un peu cavalier, vous n'êtes pas le seul qui ayez eu lieu de vous en plaindre: M^r le Maréchal d'Huxelles est dans le même cas; vous avez pris au reste le seul bon parti qu'il y avait à prendre.

Je lui ai lu l'article d'une de vos lettres qui regarde la nécessité dont il est d'empêcher que le S. Papaye ne retourne en Turquie; Vous remarquez avec beaucoup de raison que de pareils personnages peuvent nuire considérablement sans être jamais en état de rendre service et vous en avez fait l'expérience par les fausses suppositions que cet homme a faites aux Ministres de La Porte et par l'adresse qu'il a eue de faire résoudre le Grand Vizir de l'envoyer en France avec un Capigy malgré toutes les représentations que vous avez faites pour empêcher cette démarche; je ne sais pas encore quel parti l'on pourra prendre sur ce sujet. Le Capigy Bachî est arrivé en Provence, il paraît qu'il voudrait figurer de l'ambassadeur et recevoir des traitements. Vous savez cependant qu'il ne convient pas dans la conjoncture présente que cette mission fasse un grand éclat, et M^r le Prince Rekyocyc ayant lui-même désiré que ce Capigy ne vienne pas jusqu'ici,¹⁾ Monsieur le Maréchal répond à une lettre qu'il lui a écrite et dont je vous envoie la traduction d'une manière à le détourner de continuer son voyage. On lui expliquera en même temps, mais véritablement, que le Prince Rakocy a des raisons de désirer qu'il ne se rende pas auprès de lui et l'on prendra d'ailleurs les autres mesures que l'on jugera néces-

¹⁾ Ezt Rákóczi is elmondja Vallomásaiban.

saïres pour adoucir l'amertume du compliment, si cependant il ne se rendait pas aux raisons qu'on lui dira, et qu'il voulut absolument venir à quelque distance de Paris, il ne lui sera point fait de violence pour l'en empêcher; vous serez instruit de ce qui se passe à cet égard.

Ugyane levélhöl:

Ce n'est rien que le cérémonial de Monsieur Le Prince Rakocy. On en est quitte pour ne point lui répondre, mais en vérité il ne devrait pas écrire comme il fait de son chef et sans l'avoir concerté avec les Ministres ainsi que vous l'aurez pu voir dans ma dernière lettre à Monsieur le Maréchal d'Huxelles.

Bonnac à Mr le Maréchal d'Huxelles 21 Septembre 1717.

Le Sr Le Noir m'écrit que le Sr Horvat agent du Prince Rakocy ayant communiqué aux Ministres de la Porte les dernières lettres qu'il avait reçues de son maître, le Grand Visir avant sa déposition aurait résolu de m'envoyer un nommé Ibrahim Effendi pour me demander une explication sur le contenu de cette lettre, elle portait qu'il se traitait à Paris avec le Czar le moyen de lui prince Rakocy des choses si avantageuses à la Porte que s'il eut été auprès du Grand Seigneur il aurait été nécessaire qu'on l'eut envoyé à Paris pour y avoir soin de cette affaire.

Réponse aux deux Lettres de Monsieur le Maréchal d'Huxelles du 25 Septembre 1717.

(Bonnac levele.)

Tandis que les Turcs seront dans cette incertitude il sera difficile de leur persuader d'envoyer aucun secours d'argent au Roi de Suède, et je doute que quelque chose qui arrive, ils songent encore fort vivement au Prince Rakocy, des deux hommes que les Srs Papay et Horvat avaient mis dans leurs intérêts. l'un qui était Damat ci-devant Pacha de Bender est mort, et l'autre qui était le Chaous Bachy n'est plus en place, d'ailleurs le succès de cette campagne aura détrompé entièrement les Ministres de La Porte des fausses idées qu'ils s'étaient faites sur la Hongrie, les lettres du prince Rakocy leur en ont donné une; au sujet de ce qu'il prétend qu'on a traité à Paris avec le Czar, que j'aurai de la peine à soutenir, j'en profiterai cependant pour leur insinuer qu'ils

pourraient trouver une grande utilité dans l'amitié de ce Prince si l'Empereur, leur faisant des demandes qu'ils ne pourraient pas accorder, ils travaillaient à mettre le Czar dans leurs intérêts en lui laissant espérer que s'il faisait quelque diversion en Allemagne au moyen des troupes qu'il y a, ils pourraient lui rendre une partie de ce qu'il leur a cédé par la paix du prouth.

Ugyane levélből :

Ce que je vous avais écrit au sujet du Comte Berceni était une simple idée dont je crois qu'il n'y aura aucune occasion de faire usage il a pris un parti qui ne lui permet plus de reculer et il faut qu'il fasse pour son propre intérêt tout ce qui peut contribuer à le faire réussir.

Traduction de la lettre du Grand Visir Mehemet Pacha écrite de Nissa. Reçue le 5 Octobre 1717.

Après les titres ordinaires.

Nous vous faisons savoir en ami que avant que les Allemands eussent eu l'avantage à Belgrade l'armée des Musulmans aurait entouré et assiégé le camp des ennemis auprès duquel on s'était retranché et la veille qu'on devait avancer pour donner l'assaut, il se leva par une permission divine un si grand brouillard avant le jour qu'on ne pouvait pas se connaître l'un avec l'autre, et après s'être battu un très long temps, le brouillard empêchant de savoir ce qui se passait, notre armée sortit de ses retranchements, le combat finit, et par l'accident de ce brouillard qui vient de Dieu, l'on prit la résolution de s'en retourner. Les ordres et les décrets dépendent de Dieu et nous espérons avec l'aide du Seigneur que dorénavant nous serons toujours victorieux et qu'il nous favorisera dans notre vengeance.

Dans le temps que notre armée était en mouvement pour partir d'Adrinople, notre sincère ami le Prince Rakoycy écrivit quelques lettres les unes après les autres au nommé Horvat, hongrois, son Résident près la Porte de Félicité, et pour donner à La Porte des marques de son amitié et de son zèle, il lui faisait savoir que quelques princes chrétiens avaient fait ensemble des traités et des accords et led. Horvat en a donné avis et l'a communiqué à la Porte, mais comme depuis il n'a reçu aucune nouvelle nous vous écrivons cette lettre en ami pour vous prier en considération de l'amitié, de nous faire savoir quelque nouvelles fraîchement venues de France,

nous nous remettons pour le long détail de cette affaire aux lettres dudit Horvat et de Votre Drogman et nous nous rapportons à ce que vous dira le Drogman Ibrahim que nous dépêchons : comme Notre Grand ami, le très honoré, le très aimé et le magnifique Empereur de France a toujours donné à la Porte des marques de sa sincère et ancienne amitié que nous avons éprouvée en plusieurs occasions et qu'on n'a jamais vu d'opposition de sa part, nous espérons que vous conformément aux règles qui se sont pratiquées de tout temps pour le maintien et l'observation de l'ancienne amitié, vous nous ferez part des nouvelles qui pourront être venues à votre connaissance concernant le Prince Rakocy et nous vous exortons à vous employer toujours et d'écrire et de travailler pour tout ce qui peut être convenable aux intérêts de cet Empire. Le salut soit sur celui qui suit la voie de la direction.

Bonnac à Monsieur Pecquet le 8 Octobre 1717.

Je croyais Monsieur que ce que j'avais écrit sur le Capigy Bachi Babry Mehemet Aga suffirait lorsque j'ai reçu les deux lettres impertinentes dont je vous envoie la traduction. Je vous en épargnerai la lecture sans ce qu'il dit d'un prétendu Renégat. j'écris en provence pour savoir si cela a quelque fondement car cet homme qui sent bien qu'il a tort et qui craint les mauvais offices que je puis lui rendre cherchera quelque mensonge pour se soutenir. Jamais homme n'a eu moins de sujet de se plaindre que lui, je lui ai fait donner gratis son passage qui lui aurait coûté au moins Quinze cents écus, et il a exercé malgré cela mille fripponneries sur l'achat des blés et a prolongé par là sa navigation ; je ne suis pas en peine de ce qu'il pourra écrire et dire dans ce pays-ci mais je le suis infiniment de l'embarras qu'il peut vous causer et je n'oublierai rien pour l'en faire punir, j'avais prévu tout cela et fait de mon mieux pour l'éviter mais rien ne tient contre une imagination Hongroise. je crains bien que le prince Rakocy qui continue à écrire par la voie de M. le Comte De Toulouze et sans communiquer avec M^r le Maréchal d'Huxelles ne me cause encore d'autres embarras si vous n'y mettez ordre car pourvu qu'il main tienne sa considération dans ce pays ici il ne se met pas en peine du reste.

Je suis... &^a ...

P. S.

Le 14 du même mois.

Mes lettres s'accablent dans mes mains faute d'occasion, tout ce que je vous écris ci-dessus sera j'espère inutile

par l'arrivée du Capigy Bachi que j'apprends dans ce moment. Je crois le prince Rakocy arrivé, j'admire l'habileté qu'on a eu de s'en défaire et j'espère qu'elle ne tirera pas à conséquence il y arrive dans une conjoncture ou sa présence pourra servir à encourager le peuple et les ignorants car les Gens d'esprit ne s'y tromperont pas.

Bonnac à Monsieur le Maréchal d'Huxelles le 16 Octobre 1717

L'arrivée du Capigy Bachi à Gallipoly a été précédée de celle du prince Rakocy qui avait abordé au même endroit dix ou douze heures plus tôt. Ces deux nouvelles que j'ai appris en même temps m'ont tiré de l'embarras ou je craignais que la bizarre conduite de ce Capigy ne me jetât mais ce ne serait pas une petite affaire que de régler la conduite du Prince Rakocy dans ce pays-ci s'il fallait que je m'en mêlasse, pour moi je crois qu'il ne convient point au bien du service que je sache seulement ce qu'il fait ou ce qu'il veut faire et je me conduirai avec lui comme j'ai fait avec le Comte Berceny, le silence du Roi sur cette résolution fait ma règle.

Au même le 21 Octobre 1717.

Le peu de distance qu'il y a entre le départ du vaisseau qui porte mes lettres du seize et de la barque à laquelle je remets les duplicatas ci-joint ne me donne pas lieu de pouvoir y ajouter grand'chose, je ne savais l'arrivée du Prince Rakocy à Gallipoly que par le rapport du Capitaine du vaisseau qui a apporté le Capigy Bachi et qui m'avait assuré avoir vu à l'ancre celui où ce prince était embarqué; j'ai depuis reçu une lettre du Prince Rakocy même qui me confirme son arrivée sans me rien dire des circonstances de son départ, je lui ai répondu pour le féliciter simplement de son heureuse navigation. C'est tout ce qu'on peut lui dire sur le parti qu'il a pris, car d'ailleurs il est venu dans une conjoncture peu favorable et tout ce qu'on peut souhaiter de mieux est que son départ ne vous cause aucun embarras car sa présence ici ne saurait être d'aucune utilité, ce n'est pas la première fois que ce prince a été la dupe de sa vanité et je crains bien que soit que la paix se fasse promptement ou que la guerre continue il n'en fasse une longue pénitence, j'observerai avec lui les mêmes ménagements qu'avec le Comte Bercenj.

Bonnac au Roi du 14 Novembre 1717.

Vous devez beaucoup de choses à l'amitié de la France et aux représentations de son Ambassadeur, la première d'avoir retenu le Czar et le Roi de Pologne que l'Empereur voulait engager dans la guerre qu'il fait à cet Empire. La seconde d'avoir laissé venir le prince Rakoycy dans les Etats du Grand Seigneur aux risques de se brouiller avec la Cour de Vienne quoi qu'en pareille occasion les Ministres de Laporte n'aient pas voulu promettre au Comte Tekely de passer en Hongrie, et la troisième d'avoir favorisé la diversion des forces de l'Empereur par le moyen des entreprises du Roi d'Espagne et des mouvements des princes d'Italie. Cela est vrai répondit Le Caïmacam et le Grand Seigneur mon maître mettra toujours une grande différence entre la puissance et l'amitié de la France et celle de l'Angleterre, mais nous avons continua-t-il un besoin pressant de la paix.

Même lettre que la précédente.

J'ai informé par les lettres que j'ai écrites les Seize et Vingt un Octobre de l'arrivée de M^r le Prince Rakoycy à Gallipoly. il est depuis venu à Adrinople ou on lui a préparé un palais et où on lui a fait une réception fort honorable, mais depuis quinze jours qu'il y est il n'a pas pu entretenir le Caïmacam n'y être admis à l'audience du Grand Seigneur, il y a apparence qu'il demeurera dans cet état jusque à ce que les Ministres de Laporte soient sortis de l'incertitude où ils sont au sujet de la paix.

Addition du même jour après-midi.

J'apprends par une lettre d'Adrinople du huitième de ce mois que le Prince Rakoycy avait eu le jour d'au paravant audience du Caïmacam, qu'il avait été reçu avec beaucoup de démonstrations d'honneur et que la conversation qu'ils avaient eu ensemble avait été fort longue, cependant les Ministres de Laporte pressent toujours le départ de l'Ambassadeur de Hollande. Je sors de chez lui et il m'a paru par tous ses discours qu'il ne jugeait pas que la négociation dont il va se charger puisse être terminée avant la campagne prochaine, quoique l'Ambassadeur d'Angleterre lui ait écrit que le lieu du Congrès serait fixé au retour du Secrétaire qu'il a envoyé au Prince Eugène.

Bonnac à Monsieur le Maréchal d'Huxelles 14 Novembre 1717.

Le prince Rakocy a dit au Sieur Fonton qu'on l'avait assuré en France que je lui fournirais des interprètes, mais, quand j'aurais un pareil ordre et que je ne craindrais pas de compromettre inutilement le nom du Roi en l'exécutant, je serais fort embarrassé à le faire en ayant deux actuellement en campagne et les autres suffisant à peine à ce qu'il y a faire ici journellement. Pour ce qui est des enfants de Langue il n'y en a pas pour le présent un seul en état de servir, néanmoins si le Prince désire absolument je pourrai lui en procurer un autre qui n'aura servi publiquement la France, mais si j'étais à sa place je m'en tiendrais au Renégat hongrois qu'on lui a donné et qui est un des plus habiles hommes de cet Empire.

Je suis &^a . . .

Bonnac au Roi le 26 Novembre 1717.

Le Prince Rakocy est toujours à Adrianople dans un état assez désagréable par rapport aux espérances qu'il pouvait s'être formé, il a refusé le Tain ou provision de bouche les Turcs ont accoutumé de faire donner aux Etrangers, mais il voudrait fort avoir de l'argent et c'est ce qu'on ne se presse point de lui donner; peut-être que l'arrivée du Visir apportera quelque changement à sa situation qui jusque à présent est fort triste.

Je suis &^a . . .

Bonnac à M^r Le Maréchal d'Huxelles le 14 Décembre 1717.

Tout ceci qui se passe sous les yeux du Prince Rakocy lui donne sans doute de grandes inquiétudes; il a en outre cela un chagrin particulier, c'est qu'ayant voulu donner le titre de son envoyé au S. Papaye et sa manière de traiter n'ayant pas plû au Caimacam, il lui a fait dire de ne plus le lui envoyer et lui a assigné un Capigy Bachi pour s'expliquer avec lui des choses qu'il aurait à représenter.

Le Comte Berceny au lieu de venir à Andrinople pour aider le prince Rakocy de ses conseils dont il aurait grand besoin est allé à Russick sur le Danube sous prétexte que la Comtesse sa femme y'était malade, mais je crois qu'en effet c'est pour ne pas se mêler dans ces commencements des affaires du prince Rakocy étant assez embarrassé de conduire les siennes.

Je suis &^a . . .

Bonnac à Mr le Maréchal d'Huxelles 23 Décembre 1717.

Le S. Le Noir m'a dit aussi que le Prince Rakocy lui avait confié que le Grand Seigneur lui avait donné des assurances positives de renvoyer incessamment à Constantinople les ambassadeurs d'Angleterre et de Hollande.

Il faut cependant que ce Prince ne soit pas encore bien assuré de son état ayant fait passer à Tenedos le vaisseau sur lequel il est venu avec ordre de ne point partir de cette île qu'il n'eût de ses nouvelles lui laissant à entendre que si ses affaires n'allaient pas bien dans ce pays son dessein était de se rembarquer pour passer en Espagne.

Je suis &^a . . .

Bonnac à Mr Pecquet du 26 Décembre.

Mr le Prince Rakocy a assuré La Porte que le Czar et l'Electeur de Brandebourg déclareraient la guerre à l'Empereur et que le Roi d'Espagne a qui il a envoyé un gentilhomme appelé d'Absac ferait venir incessamment ici un ambassadeur de sa part pour concerter les moyens de faire la guerre.

Quand on m'en a parlé je me suis contenté de dire que le Prince Rakocy venant directement de France pouvait avoir des connaissances sur cela que je n'avais pas y ayant longtemps que je n'avais reçu de lettre.

Toutes ces nouvelles n'empêcheront pas les Turcs de faire la paix, mais si la guerre continue, comme elles se trouveront fausses, elles discréditeront absolument celui qui les a débitées.

Bonnac au Roi le 10 Janvier 1718.

Le Prince Rakocy fait demander à La Porte pour lever un corps de troupe convenable un million cinq cent mille écus. on négocie avec lui sur ces propositions et en attendant on ne lui donne que peu ou point d'argent.

J'apprends par une lettre d'Adrinople du trois de ce mois que le Prince Rakocy devait être admis le lendemain à l'audience du Grand Seigneur et que voyant que ses affaires traînaient en longueur il avait fait dire aux Ministres de La Porte que ayant été appelé pour faire la guerre il demandait qu'on le mit en état d'exécuter ses projets ou qu'on trouvât bon qu'il se retirât.

Közli: ANGYAL DÁVID.

VEGYES KÖZLÉSEK.

SCHLÖZER ÁGOSTON LAJOS LEVELE HELL MIKSÁHOZ 1772. FEBR. 29.

Schlözer Ágoston Lajos, kinek tudományos tevékenysége egyaránt Német- és Oroszországra kiterjedt. különösen mint történész-statisztikus és politikus tűnt ki; de hogy a nyelvekben is nagy ismeretekkel bírt. arról bizonyosságot tesz az itt közölt. Göttingából 1772. február 29-én írt s a selmeczbányai születésű Hell Miksához intézett levele is. Hell, a híres csillagász. VII. Keresztély dán király felszólítása következtében. barátjával. Sajnovics János jezsuitával. 1768-ban ápr. 28-án Norvégiába utazott. hogy ott. Wardochuusban. Venus átvonulását megészlelje.¹⁾ Itt húzamosb ideig tartózkodván. bővebben ismerkedtek meg a lapp-finn nyelvvel. melynek a magyarral való közeli rokonságáról Sajnovics utóbb az alább idézett értekezését írta s Kopenhágában 1770-ben kiadta. (Utánnymomat Nagyszombatban.) Erre vonatkozik Schlözer ezen levele s kételyei, melyeket e tekintetben kifejez. figyelemreméltók.

Viro summe reverendo, doctissimo meritorumque in rempublicam literariam fama vere illustri, domino Maximiliano Hell, astronomiae professori caesareo celeberrimo. etc. etc. S. P. D. Augustus Ludovicus Schlözer.

Recte ad me pervenerunt binae litterae Tuae. vir magne, easque tanto cum majori voluptate perlegi. iisque tanto majori cura respondebo, primum quod erant historiae eruditionis plenae, deinde quod abs te erant.

1. Pro nova. splendida multumque auctiori editione Demonstrationis²⁾ Tuae ago gratias maximas. Inter alias accessiones plurimas gratissimum mihi quoque fuit Specimen dialecti karellicae

¹⁾ V. ö. Szinnyi József: Magyar írók élete és munkái. IV. köt. 659. l.

²⁾ Joannis Sajnovics, SJ. Ungari Tordasiensis: Demonstratio idioma Laponum et Hungarorum idem esse. Regiae scientiarum societati Danicae praelecta Hafniae mense Januario anno 1770. Hafniae s. a. 4º.

pag. 126, adhuc nemini notae. Expecto avide copiosius vocabularium grammaticamque Karelicam integram, qua Tu primus, excellentissime vir, glossographiam nostram Europaeam ditabis, quippe qua carere nequit Systema Tuum de Magyarorum originibus.

2. Nestor editus jam est materialiter, nondum formaliter: lubet enim ita breviter complecti, quae in mea Probe Russ. Ann. copiosius explicui. Inest Nestor in omnibus manuscriptis slavonicis, quae Annales Russicos vocare solemus; sed non Nestor purus, integer, solus, verum a continuatoribus suis valde mutatus, truncatus, interpolatus. Eo sensu Nestor editus est:

I. in Sammlung Russischer Geschichte Vol. 1. (Petropoli. 1732. 8°), sed sunt excerpta tantum hominis slavice parum docti ex codice Radziviliano. 2. in Библиотека Россійская, Том. I. Petrop. 1767. 4°. Habes hic Annales Russicos ex codice Radziviliano; verum quod probe notandum est 1. neque in hoc codice, quanquam satis vetusto, credo genuinum atque non mutatum Nestorem repraesentari, et 2. multo minus in impressa editione: in hac enim editor (incredibile dictu!) in quavis linea mutavit, omisit, adjecit. Ego quae in hac editione leguntur, non statim Nestori tribuenda sunt, quin ne Annalibus quidem Radzivilianis.

3. in mea editione Annalium Niconianorum (Petrop. 1767. 4°. Tom. 1.) quam recensent Götting. gel. Anz. 1768. pag. 185, et Allgemeine historische Bibliothek 5-ter Band (Halle. 1768. 8°). Hic exactissime quidem Annales Niconiani repraesentantur: sed Nestor inest tantum in principio horum Annalium, prouti Eginhardus inest in Hubnero nostrate.

Quid igitur, inquires, de Nestore fiet? Credo ego, purum illum atque ipsissimum Nestorem existere adhuc in Russia: forte ipse eum jam possideo inscius. Verum etiamsi non existeret amplius nisi Annalibus membratim intextus: ausim tamen sperare, posse eum ope critices historiae, complurisque exempla conferendo, ita restitui, ut ea certe, quae recentiorum scriptorum infelix industria seni Nestori attexuit, discerni a Nestorianis antiquis probabiliter queant. Attuli nempe mecum Gottingam codices XII interque eos tres valde antiquos, usque ad mortem Jaroslai mea manu curatissime descriptos. Eos omnes conferre secum institui, speciminisque loco unam plagulam imprimendam curavi, quam monstrarem harum rerum peritis arbitris, quamque ideo Tibi quoque, vir summe, mitto. At posteaquam fata mea me ab historiae Russicae cultura abstraxere, res in oblivionem venit. Interim haud ita pridem denuo obtuli academiae Petropolitanae, me velle continuare opus si, e re sua, bonarum litterarum atque Catharinae II, ducat, ut suis sumitibus auspiciisque litterisque slavonicis illud edatur.

Jam vides, fautor aestumatissime, aut contentum Te esse oportere excerptis illis editionibusque integris annalium supra

dictorum, aut expectare donec criticam editionem annalium Academia Russica paret. An sit paratura, adhuc ignoro: verum si consentiat, tamen opus totum ante 3 annos non absolvetur. Est enim improbus labor ac fere servilis, codices XII qua singulas literulas secum contendere. Sed consentiret sine dubio, si sciret, Hellios ejusque consimiles viros ardentibus votis rem prosequi. Gottingae non potest ea editio parari, deest enim nobis typographia Slovonica.

Iterim hoc Tibi asseverare ausim, nihil in antiquis Russorum annalibus esse de Ungris Magyarisque Tuis, praeter ea, qua jam Fischerus in Quaest. Petropol. excerpit. De Carelia quoque totoque illo latere septentrionali (Nestor, nil fere habet), quippe Kievae residents.

3. De Finlandiae rebus ante annum 1300 quae scio, ea omnia congeSSI in meam Allgem. Nordische Geschichte: quem librum cum videam Tibi jam ad manus esse, nolo ea hic repetere.

4. Usum nominis *Cumani* ante saeculum X. studiose quaesivi, at nondum reperi: sed pergam inquirere. Videor mihi legisse nomen in geographo Nubiensi. Quando primum in Byzantinis occurrat, poterit Stritterus declarare, qui jussu academiae Petrop. omnia volumina Byzantina excerpit.

5. Turcas Porphyrog. sejungis igitur a Chazaris: horum Chazarorum 8 tribubus Magyaros Tuos inseris; atque hos Magyaros Chazaricos non ab oriente, sed ab occidente in Ungariam venisse, ex Carelia nimirum, credis? Jam mihi hoc inopinatum accidit, ac si quis ex luna immediate delapsos in Pannoniam Ungros contenderet! Verum ἐπεὶ ἔγω atque verecunde expecto argumenta Tua, vir candidissime. Mihi contuenti sese persuasit rerum historia, nihil incredibile existimare de ea. Plin. Hist. nat. XI. 3.

6. Male Te habet populosque Tuos, quod vestrum *Magyar* germ. *Madschar* scribo. Atqui, si Ungris scriberem, certe nulla alia orthographia nisi domestica *Magyar* uterer. Jam vero Germani mei ungrice nesciunt: ergo pronunciabunt illud Magyar Ma-chi-ar: hoccine probas? Ergo fas mihi sit, orthographiam ungricam mutare in germanicam, ita ut Germanus lector sonum reddat sono ungrico aut prorsus similem aut saltem proximum. Atqui sono Ungrico *gy* caret lingua germanica: restat ut illum quaeramus, qui ad eum proxime accedat. Tu jubes *dj*. Atqui sibilus, quantum tenuissimus, at sibilus tamen inest illi *gy*: vel centies audivi Petropoli hominem natione Ungrum pronunciare suum *Magyar*, semper sensi sibilum quendam, sensere quoque Byzantini, qui illud *Magyar* per Μαζαρρ: exprimunt. Exstat vero ille sibilus, ubi scribo *Madjar*: retinetur in *Madschar*. At, inquires, id *Madschar* fortius crassiusque pronunciabunt Germani, quam par est? Respondeo 1. mollit duritiem, quod *dsch* scribo, non *tsch*; 2. et si

non prorsus exaequat sonum Ungricum, proxime tamen accedit. Aut igitur nova litera inferenda erit alphabeto germanico. aut ejus paupertati ignoscendum. Si tam ignota Germanis gallica lingua esset. quam Ungrica, non dubitarem pro *Jaques* scribere *Schake*. Male Gallum haberet confusio sui *j* et *ch*: sed nequit evitari confusio per naturam alphabeti germanici.

Ceterum tota lis illa mere orthographica est, ne hilum quidem historica. Putidum enim sit ac vere Rudbechiarum, uni alterive litterulae populorum origines superstruere. Magyaros sive ex luna, sive ex Carelia, sive a Jaiko fluvio deducamus, ubique perinde erit *Magyar Madjar* aut *Madschar* scribere.

7. Si idioma genus denotat, dialectus speciem: ferri potest assertio. idioma Ungrorum et Lapponum idem esse. Sed nego, Ungricam linguam Lapponicae tam similem esse, quam Saxonica. inferior praesertim, Hollandicae. quam Fennica Lapponicae, quam Ungrica forte Vogulicae.

8. Adventitias voces alicujus linguae ab ejus vocibus inquisitis, ut ita dicam, distinguo sollicitè. At secerne ab Ungrico Tuo idiomate vocabula omnia. quae senior demum aetas, religio, mercatura a Slavis, Germanis et Latinis acceptas invexit: supererit certe aut quarta aut tertia pars et vocabulorum radicalium et flexionum grammaticarum. non adventitia illa, sed ipsi naturae linguae Ungricae insita atque innata, verum non a Fennis, sed ab orientalibus populis, Turcis, Armesis, Persis, quin Indis quoque, ultimo repetunda; fere ut in Anglica lingua, quamquam Saxonicae filia, insunt tamen palam voces bene multae, ex alio fonte non-Saxonico derivandae. Decide rem, vir excellentissime, indicem etymologicum Ungricum appara, radices omnes annumera et cuilibet signum appone, an et quomodo quaevis radix Ungrica in quavis alia lingua correspondentem sibi radicem habeat. unde nomen sit. quo Ungri r. c. Deum compellant. Tunc ducemus calculum.

9. Stralenbergii perquam intuta fides est in re ethnographica perinde vitata ac Rudbeckii aut Kircheri. Ais, plures Tibi nationes Fennicas notas esse. quam vel opinari possim. Equidem valde mices, si quis mihi novam nationem Fennicam a me praetermissam aut ignoratam indicet. Suppone tantum 1) ut *varietates* populorum cum eorum veris *generibus* et *speciebus* (liceat mihi uti his terminis technicis ex historia naturali petitis) ne confundantur; 2. ut probetur etiam, distinctas gentes lingua esse, non mera distincta nomina, aut distinctas civitates: uti Prussi, Transylvani, Saxones nomine et civitate differunt. non lingua.

10. Consilium de edendo illustrandoque Belae Notario animus Tibi gratulor; ita enim de patria historia Tua unus omnium maxime mereberis. Consensum ejus cum Constantino Porphy.

dudum sensi, sed nihil illum a Nestore, vel aliis Chronographis Russicis, nihil a Bohemicis atque Polonicis mutuatum esse, asseverare ausim. Habent tantum quaedam annales Russici ad a. 1223 de commentitiis originibus Mogolorum, quos Tataros dicunt, ex orientalibus fontibus hausta. ut ex Assemano didici. Ea aliquando, ubi otium nactus fuero. seorsim edam Tibique inscribam, ut primum ex commentario Tuo sensero, Notarium inde illustrari posse.

Ita vale vir summe. meque in posterum quoque studiaque mea Tibi habe commendatissima. Ignosce festinationi meae; ignosce, quod nondum prorsus satisfacere desideriiis Tuis possum. Interea pergam inquirere; et si casus me forte ducat in aliquid scientia Tua dignum, illico ad Te perscribam. Tu vero perge, Viennae Tuae, Germaniae nostrae bonisque litteris decus parare; perge me beare epistolis Tuis, hocque Tibi persuasum habe, me, qui fui adhuc in laudum Tuarum astronomicarum admiratione defixus, historicorum quoque inventorum Tuorum praeconem fore unum omnium candidissimum.

Dabam Gottingae die 29. Februarii 1772.

Közli: MENCSEK FERDINÁND.

A SELMECZBÁNYAI VÁROSI LEVÉLTÁR LEGRÉGIBB CZÉH-LEVELE 1487-BŐL.

Igen érdekes azon hártýára írott, szép, színes és aranyozott inicziálékkal ellátott czéh-levél, a mely 1487-ben, tehát I. Mátyás király uralkodásának idejében készült és magában tartalmazza a selmeczi mészáros czéh akkori rendszabályait. Különösen jellemzi a régi schebnitzi németek ekszkuzivitását a czéh-levél azon pontja, a melynek értelmében sem vend (tót), sem magyar ember a czéh tagja nem lehetett.

Egyáltalában városi polgár sem lehetett vend vagy magyar ember és a midőn II. Ulászló király feleségének Anna királynének egyenes közbenjárására és Báthory Miklós akkori váczai püspök kérelmére 1505 évben a polgárok (Wahlburger) sorába az első magyar embert, a ki selmeczi leányt birt feleségül, Szalait (később e család is elnémetesedett és Salius nevet vett fel) felvették, Anna királyné által egy külön okmányt adattak maguknak a selmecziek, a melyben a királyné, hivatkozva a selmecziek ősi jogára, kijelenti, hogy Szalainak polgárrá lett felvétele precedenst nem fog képezni. Anna királynének ezen eredeti kiadványa, valamint a czéh-levél is a városi muzeumban van kiállítva.

Az ó német szövegű czéh-levél hű másolata ez :

Wir Richter unnd Ratmannen der Stat Schebnüz Bekennenn unnd thuenn kunth öffentlichenn mit disem unnserrn briff, das for unns in sitzendem Ratt kommen sindt di erbarren maister des Hanthwerchs unnd Czech der Fleischer nemlichnn Paul Kronstiffel unnserr aid bruder die Zeit Czechmaister Thoman Niclas Baltin Nagell, mit den anderenn maister unnd gesellnn des benantem Hanthwerchs der Fleischer, bey unns wonhafft Gabenn unns zuer kennen. wie sie alle sementlichnn, aus wolbedachtm mut unnd gütter einigkeit dem heilignn krewz zw sonderm lob unnd ere bemeltem hanthwerk zw löblicher Zwcht. unnd gemejner Stat zw nuz vberains weren wordnn sich in ein Czech gehorsam unnd Bruderschaft zw verpindnn. Bottnn uns mit sondernn hochem fleis solch itzbemelte furneme unnd einigkeit Ires hanthwerks gerechtigkeit unnd gevonheit in massnn wie die in anderenn liberenn Steten gepraucht unnd gehalten wirt, nach lawt unnd inhalt einer Czedel die sie unns fwrbrachtnn. durch unser briff unnd handvestenn umb kunfftiger gedechtnüs willnn Zw bestetiggn. in massenn wie in disenn nachfolgendnn Artiklenn begriffenn wirt. Zu dem Erstenn das ein jeglicher fremder der in ir Czech vermeinnt zw kommenn. der sol den Maistern zw der Czech phlichtig sein zw gebnn fwnff gulden. wer er aber eines Maisters Son. so sol er halb so vil phlichtig sein zw geben als eyn frembder. Item So sich begeben das eines Maisters son eines Maisters Tochter nem zu der Ee, derselbe ist schuldig zw der Czech fwr ein gulden wax und den Maistern ein Zimlich mal zwgeben. Nem aber ein fremder eines Maisters Tochter so sol er phlichtig sein halb Czechen recht zu geben. Auch sollnn sie keynem wenden. noch unger in Ir Czech nemen noch keynem ler Jar lernen. er sey denn von Gepurde ein dewtscher. unnd wo ein knab oder ler knecht aus den ler Jaren entrinne. den sol kein Maister nach alter Czech gerechtigkeit weiter nicht furdernn. Item so ein frembder kem der do dewtsch wer. unnd begerte in Ir Czech unnd Bruderschaft zu komen, den mogenn die Maister auffnemen so fern er seiner gepurde wesens auch wo er lerjar gelernet hatt ein genugsame briffliche gewisheit bringt. Item Es sol noch mag sich keyner einer pankh noch slages underwinden er sey den in den Elichen Standt getreten und hab sich mit wonung sessig gemacht. Item wer do Rindt auff den markt bringt. der sol noch gemeiner Stat gerechtigkeit markhrecht haldn bis an den dritten tag. brecht aber eyn frembder fleischer eyn Rindt. unnd hette den schlag verkaufft, der hatt keyn freytumb eyn anders zw kauffen unnd so eynem frembden fleischer an dem Sonnabendt fleisch überbleibt, der sol es nichtweg füren, sonder er sol es behalten bis an den Sontage. es hatt auch kein fremder an dem freytag frey Rinder zw kauffen, ym sey dann solches vonn denn eynhei-

mischen Maistern vergwnt und erlaubet wordnn. Item wer do schlug ein beses Rindt ander Mayster sonder merkung habnn, unnd solliches nemen unnd armenn lewtenn gebnn. Item Ein jeglicher frembder der do Rinder her bringt. der sol es den Czech-Maystern ansagnn das sie es beschauen, thut er das nicht unnd schlecht darwber so nymt man ym die hawt unnd gibt die in das Hospital. Es sollenn auch die Mayster keynenn frembden den schlag gestatnn er kunt es denn mit seinn selbst hanndt beweyssn. Item So oft die frembdenn Schweyn zw Markh bringenn, sollenn es die Maister be schawenn unnd welches bes darunder gefundenn wirt. das sollenn die Mayster nemenn unnd dem Richter überantwortenn, also sol es auch mit den toten Kalbernn gehalten werden, die zw Markt bracht werdenn. Item kein frembder noch keyn Einheimischer, soll anhebenn zw hawenn wenn man hab feyrobent gelawt unnd der Mayster ist mit der pycenn (püksen) umgangenn. unnd hab der Stat gerechtigkeit abgenommenn. Item kein frembder fleischer sol in keyn pank tretnn, sonnder er mag sein schlag auff eynem Pank auff Hawern. Es soll auch keyner laufenn auff die Strassenn Rinder zw kewffenn, sonder sie sollenn auff den Marck getribnn werdenn. Item man soll nemenn von acht pach (?) schwein ein Gulden, von Zehn Schweinen seytnn eyn gulden, unnd von zwelff schrot Schwein ein gulden. Item Ein iglicher Mayster. er sey einheimisch oder frembder, soll wochentlich alsofil schlachtnn als er getrawt an dem Sonnabennt unnd an dem Sonntag zw verkauffenn. blynn aber rest über Sonntag, das hat er an keynem tag in der wochnn frey zw verkauffnn, sonder die Mayster sollenn in der wohnn frisches fleisch Rindernn kelbleyn Schweinenn unnd Schäff schlachten unnd in der Czehnn pank veil habnn unnd dem Armut umb ein Recht gelt gebnn unnd was darvon gevelt, das soll alles getewlichenn zw des heiligenn krewzes altar in wnser frawenn pharkirchnn auffenthaltung verpraucht werdnn. Dar wider soll keyn Mayster bey der pus (?) zw rednn sonnder er sol furan ein kunfftige zeit unnd teg alleynn also gehaldnn werden. Wo aber einer aus In erfundnn wurde, der solch gefrewntlichnn einnigkeit unnd Czech gerechtigkeit freventlichnn zerstossnn, oder aber ein keinerley weis aus eingenem willnn oder hochmut torstig sein unnd zw übervarenn als dann sollenn In die Czechmayster straffnn mit diser straff, das er hinfür in keyner pank sonder auff einem Stock wie die frembdnn sein schlag auffhawenn sol bis so lang das er sich mit den Maistern unnd der Czech vorder vereinniget. Wir aber merkende unnd vernemende der bemeltnn Mayster unnd gesellnn des obbemeltnn hanntwerks der fleischer unnser Statt Innwoner pillicher unnstrofflicher furnemenn bevorderlichnn so wir nicht befundnn das gemeyner Statt keinerley schadens sonnder mer nuz

(wo solch Ir verpindung gehaldun werdun) daraus entspriessun mocht. Demnach haben wir Irem fleissigenn bete gericht Statt zw gebun, gebun auch Statt durch krafft dieser unner Haunt vestenn, fur si unnd all Ir nachkomenn stet fest unnd unzubrochen zw haltun. Do nebun unnd darbey wir Ir domit solchre Czehgerechtigkeit gehaldenn werde in allen rechtem Zimlichun unnd pillichun sachun wo es die nott erheischet muglichenn beistant thuenn wellen. Gebenn auff der Schebnicz unnder unnsere Statt grostenn undenn anhangenndem Insigell. In Mitwochenn vor sanct Thomans tag des heiligenn Zwelfpotenn. nach Cristi unnsers herren Gepurde Tausennt firhundert unnd in dem sibenn unnd achtzigstenn Jarenn.

(P. H. A függő pecsét hiányzik.)

Kivül: Articuli Contubernii Lanionum Schemnicziens. de Ao. 1487.

Közli: RICHTER EDE.

A BUDAI TÖRÖK ŐRSÉG LÁZADÁSA 1590-BEN.

A Szilágyi-féle Magyar Nemzet Története az V. kötet 477. lapján említi, hogy a XVI. század vége felé a hosszú tusák alatt Törökország ereje is megrendült. Nagy volt a veszteség emberanyagban s nagy a hiány pénzben. Főleg az utóbbi volt az oka a mindinkább fokozódó elégedetlenségnek, zsarolásnak, összeküvésnek s a katonai lázadásoknak, a melyek Konstantinápolyban épp úgy, mint a tartományokban is minduntig megismétlődtek. Ezek sorába tartozik a budai őrség lázadása is, a mely 1590. szept. 12-ikén folyt le s az ottani parancsnoknak, Ferhat pasának s több előkelő tisztnek megöletésével végződött.

Ezen véres esemény leírásával beszámolt ugyan a velencei követ szept. 29-iki konstantinápolyi jelentésében, a melyre a fent idézett munka hivatkozik, de mindenesetre érdekes az a leírás is, a melyet a besztercebányaiak közvetlenül az esemény lefolyása után valamelyik bizalmas emberüktől kaptak s levéltárunkban. Fasc. 148. nro. 11., máig is híven megőriztek.

A tudósítás a következőképpen szól:

A tudósítás hátlapján: Zeitung Wie sich der Handel mit dem niedergehaltenen Ferhat Bassa zu Ofen verlossen den 12 7bris Anno 1590. — Belül a cím: Bericht wie sich der Handel mit dem Ferhat Bassa zu Ofen den 12ten 7bris Anno 1590 zugetragen haben soll.

Die Turekhen sollen vmb der vnbezahlung willen zu Ofen

aufwürisch sein worden vnd sey das fueszvolckh zum Azap Aga, das ist dem Obristen vber die Turckhischen Nassadisten gangen, vnd haben Ihn mit sich gehen heissen, vermeldendt Ihr furnemben sey zu erfahren. woher solche Ihnen angethane vnbilligkeit vnd vnbezahlung khome. Der Azap Aga hab aber nicht mit Ihnen gewolt, da haben sy Ihne Aus dem Haus gezogen, sehr geschlagen vnd also vor Ihnen her geflossen. Nach diesem sein sy zum Schaczmeister gangen, vnd von Ihme gefragt, warumb er Ihnen das Ihrig nicht gebe. Darauf er sich entschuldigt, vnd gesagt, er sey nicht Lang im Landt, vnd sey Ihme desselben weesen noch vnbeusst, Er sey dem Bassa vnterworfen, vnd es sey nur des Bassa schuldt. Da haben sy den Schaczmaister mit zum Bassa gefuert, vnd fur Ihm gefragt. Da hat der Schaczmaister eben die vorigen worth geredt. Darauf der Bassa geantwrtt. Was er gethan, das habe er gethan. Was aber Ihr fürnemen sey, deme mögen sy gleichwol nachkhomen. Auf diese des Bassa redt haben sy von stundt an auf Ihn geschlagen vnd geworffen. Aber er ist Ihnen im Frawen Zimer entloffen (dann er damals in seinem aigen Losament gewesen) Aber sy seindt Ihme auch nach, vnd wer nur khundt hat, hat in Ihn gehaut vnd geschlagen. vnd seinen Sohn bey 19 Jaren, so mit dem Vater Mitleiden getragen, haben sy zu ain fenster gegen die Tonaw ausgeworffen. das er ein fues gebrochen, vnd alle seine guetter vnder einander gethalt, hernach haben sy des Schaczmaisters zween furnembe Leuth Munckath Ackshyth, vnd Münckhath Bekczit nidergehaut. Nach diesem sein sy auf der furnembst heuser dahin sy zuvor auch Ihr furnemben gehabt, derselben viel nieder gehawt, vnd Ihre gütter vnder einander gethailt, Aber Ihr viel haben die flucht zu Ross geben. Auf dies haben sy sich versamlet vnd alle zugleich Alla geschrien, vnd welches nicht mit Ihnen hat halten wollen, haben sy nidergehaut. Obgemelter Mann sagt auch sy seyen gar auff Grann herauf gezogen, willens daselbst auch etlich auf zureiben, fürnemblich aber den Kathmann Aga. Aber es sey noch nicht gar gewisz. Das aber dieser Tumult entstanden, vnd der Bassa vmbkhomen. soll das die vrsach sein. das er Bassa vnder sy Traidt hat austhailen vnd damit seyn Nuecz schaffen wollen. Destwegen werden nun die Armen Leuth hienab sehr geplagt, Weil khain Haut vorhanden. Nach diesem hat den Janitscharn Aga seinen Janitscharn sich anzulegen vnd zuruesten bevollen. vnd ist mit hellen hauffen herumb gangen, vnd sie die Turckhen gebetten, sy sollen nichts solches zuvor nie beschehen furnemben, Vnd mit diesem hat er sy gestillt.

Közli: JURKOVICH EMIL.

A SEMPTHEI VÁR FELSZERELÉSE 1639-BEN.

Anno 1639 die 20 Aprilis.

Inventarium rerum mobilium in arce Sempthe. tempore installationis illustrissimi et excellentissimi Domini Comitis, Regni Hungariae Palatini. per me Michaellem Maythényi, repertatum.

Az tárházban.

	Muskatér	Nro	146.
	Egy pár réz dob		
	Rövid fekete agyú muskatér	»	13.
	Egy fekete agyú aranyos forgó taraczk.		
	Más fekete agyú paraszt forgó taraczk.		
	Ágyu. taraczk. seregbontó. nagy és apró golyóbis		
rakás	»	27.
	Két tonna por.		
	Halapárd	»	10.
	Ágyuhoz. taraczkhoz és seregbontóhoz való golyóbis		
forma	»	7.
	Német fegyverderék	»	4.
	Német sisak	»	3.
	Törött trombita	»	1.
	Puskaporejítő szita és rosta	»	9.
	Kappa	»	125.
	Örög szakálos	»	17.
	Üres szakálosagy	»	37.
	Láncz örög s apró. Mázsa circiter	»	12.
	Agy nélkül való szakálos	»	8.
	Aczillyos puska	»	6.
	Ágyuvonó bomlott vascsiga darabbal	»	3.
	Más ágyuhoz való vasas facsiga	»	1.
	Ágyuban való apró vasláncz	»	1.
	Kezekre való ágyu ó sin. Darab	»	10.
	Egy kovács ülü	»	1.
	Ágyuhoz való kötél csigán. Öl	»	100.
	Négy fában való seregbontó	»	17.
	Ágyuban való derék szeg	»	1.
	Auspurgi csiga szerszámostul	»	1.
	Item bécsi csiga	»	1.
	Örög vas abrancs	»	3.
	Réz csiga	»	5.
	Fa vasazott csiga	»	1.
	Ágyuemelő héber	»	1.
	Örög ágyukat emelni való csiga	»	1.
	Más ágyuemelni való réz csiga	»	1.

Örög réz mozsár	Nro	1.
Vas. hirmondó mozsár	»	1.
Item bilegező vas	»	1.
Vas ágyu derékszeg	»	1.
Horogvas ágyukat vonni való	»	6.
Kutra való vasláncz	»	1.
Tárgy (?)	»	1.
Petárdához való fogvas	»	2.
Lámpáshoz való vas	»	1.
Örög szám-szerii	»	2.
Bür vödör	»	2.
Egy ládával kasamata ágyuban való réz és fa ágyuban való szecsma.		
Két ládában bádóg és vasedényekben kaszamátá- hoz való szecsma		
Vas csatorna, a kibén ónot öntnek	»	4.
Fa csiga	»	2.
Kopja vasak	»	1790.
Örög vasajtó	»	1.
Tüzes szerszámnak való örög golyóbis	»	11.
Item egy mázsás golyóbis		
Egy hármas pléh öreg ajtóra való		
Mulatni való hármas kis mozsár	»	1.
Egy ölnyi, két kézre való pallos	»	1.
Más kételő, hóhárnak való kisebb pallos	»	1.
Mulatni való vasmozsár kiesin	»	5.
Pantallér	»	11.
Rövid szakálos rézből öntött, agy nélkül	»	1.
Leereszkedni való csiga, horgas dupla	»	-1.
Ágyuban való lánczos golyóbis	»	2.
Szám-szerijhez való fölvonó horog	»	1.
Két szeges, tüzes szerszámhoz való réz bot. ...		
Két fa vasas puska palaczk.		
Kötés kanót	»	10.
Vas macska	»	1.
Egy örög lakat	»	1.
Ágyura való két lécz vas.		
Egy ágyuszerszámhoz való öreg vasvilla.		
Két golóbisöntő vaskalán.		
Egy kis hosszú asztal.		
Egy ágyuönteni való rud vas.		
Salitromhoz való háromágú karika vas.		
Egy vas farkasfogó.		
Ágyúvonnai való egy rakás kisafa		
Ostromra való üres pók fák circiter	»	150.

Három agy nélkül való rövid szakállós.	
Réz porttörni való tányér	Nro 5.
Egy ágyú kerékszeg	
Egy széles ágyuhoz való pengő karika.	

A várba bemenet bal kéz felől.

Első vas seregbontó, vörössel festett, kinek csöve » 18.

Ugyanazon külső kerítésben való két kaszamátán, egyikén réztarackz circiter harmadfél font golyóbis.

Másikán egy mozsárforma rövid ágyucska, circiter 12 fontvető.

Ugyanazon kerítésen egy vas mozsár 25 font kögolyóbisvető.

A vízbástya alatt 18 csövű vörös festékkal festett seregbontó.

Ugyanott egy kaszamátában hat font golyóbisvető rövid vas tarackz.

A *kopjás bástya* alatt egy rövid vas ágyumozsár. 35 font kögolyóbisvető.

Ugyanazon *kóbástya* alatt egy seregbontó vörössel festett, a melyben vagon 18 cső.

Ugyanazon bástyán két réztarackz, másfél font golyóbisvető.

A *sütőbástyán* egy réz ágyu, 10 font kögolyóbis vető.

Kovácsbástyán egy dupla *falconetum* nevű ágyu, 5 font vasgolyóbis vető.

Ugyanott egy rézágyu. 16 font kögolyóbisvető.

Ugyanott egy *unicornis* nevű réz, hosszú ágyú. 5 font vasgolyóbis vető.

Ugyanazon bástyán egy tizszegletű rézágyúforma tarackz, másfél font vasgolyóbisvető; belől a közepetáján repedés vagon.

A *kopaszbástyán* egy mozsárforma vaságyú. 6 font vasgolyóbis vető.

Ugyanazon bástyán törött egy sebes tarackzocska, kinek törött a vége, egy font vasgolyóbis vető.

Ugyanazon bástyán egy *hajdu* nevű rézágyú 20 font vasgolyóbis vető.

Ugyanazon bástyán egy *szarvas* nevű réz ágyu. 5 font vasgolyóbis vető.

Ugyanazon bástyán egy öreg rézágyú, 16 fontot nyomó kögolyóbisvető.

Ugyanazon bástyán egy vas mozsárágyú. 5 font vasgolyóbis vető.

A toronyban.

Egy dupla réz *falconetum*, másfél font vető.

Ugyanazon toronyban az elsőhöz hasonló per omnia tarackz.

Ugyanazon toronyban egy réz tarackz két font vető.

A Czeick házban.

Két rézmozsár tűzszerszámhoz való, hét hét font vető.

Ugyanott egy vasmozsár 10 font követő.

Ugyanott egy öreg rézágyu 25 font vasgolóbisvető.

Ugyanott egy *Bukó ágyuja* féle réz, 25 font vasgolyóbisvető, melynek a közepén egy ryma vagyon.

Ugyanott egy öreg elszakadott ágyú, a mely 16 font kőgolyó-bist vetett.

Ugyanott két rendbeli keréken való seregbontó, mindeniken cső 18.

Más két keréken való seregbontó, melyen 9 cső vagyon, a kilencz csővének pedig üres ágyuja vagyon.

Egy öreg ágyúnak két keréken való agya.

Ugyanott 14 vasas ágyukerék.

Egy malomhoz való gerendel hajtó kerék.

Tizenegy ágyuhoz való vasas tengely.

Két bokor sóórló kő.

Item az ujbári ágyukba való öreg vas golyóbis Nro 340.

Ágyukba való kövel töltött kosár » 12.

Ágyüemelni való hébér » 1.

Huszonöt font nyomó vasgolyóbis » 140.

Két, három, négy és öt font nyomó golyóbis » 200.

Apróbb azoknál » 200.

Egy mázsáló eszköz, melyhez vagyon öt darab mázsálni való kő.

Két ágyuvonni való öreg kötél.

Négy portörni való orsó vas.

A kovácsház mellett való bótban.

Tizennégy szurkos öreg koszoru tüzes szerszámmal töltött.

Száz szigonyos tüzes szerszámmal csinált bot.

Tüzes labda töltött Nro 16.

Hat ruddal ostrom töltött koszorú.

Négy hosszú fára csinált ostromhoz való tüzes szerszám.

Zöld szövétnek » 16.

Másfélszáz tüzes szerszámmal töltött ostrom korsó.

Tizenkilencz kötés kanót.

Üres ostromkorsó » 400.

Egy rakásban szalmával elegy szurok.

A tárház végében való bótban.

Hat edényben salitrom circiter 12 mázsa.

Salitromfőző rézfazék, circiter négy vagy öt akós.

Két öreg rézfazék, circiter három akós.

Puskaporhoz rézteknű.

Egy vasajtó.

Két fa edényben kénkő, circiter nyolczadfél mázsa.

Marczapánhoz való három öreg réz csésze.

Két öreg vas furó, a melylyel az ágyukat furják.

Huszonegy ágyu agyához való darab vas.

Tizenhat ágy nélkül való szakállos.

Egy pecsenyetöltő vas.

Egy ágyu alá való czéložó vas.

Egy vas lapát.

Egy rakáson holmi eszközhöz való dirib-darab vas circiter három mázsa.

Az első porházban.

Harminczkilencz tonna por.

Négy ostromra való tüzes labda.

A másik porházban.

Tonna por	Nro	76.
Üres peniglen tonna	»	3.

A harmadik bástyában.

Tonna por	»	39.
Szigonyos tüzes szerszamos bot	»	28.
Hosszu dárdán való tüzes labda	»	34.
Rövid nyélen való ostromhoz illő szurok.		
Bodzogán	»	14.
Szurok tüzesszerszámú üveg	»	3.
Egy szigonyos tüzes dárda.		
Kicsin tüzes szurok koszorú	»	11.
Üres. pornak való tonna	»	3.
A belső emelcsős kapun láncz	»	2.
Külső emelcsős kapun láncz	»	2.
A kapu között egy paizs.		

Semptaviae anno et die ut in praemissis.

Michael Mayténi S. C. Reg. Majestatis Camerae Posoniensis
Consiliarius. (L. S.)

A kismartoni főlevéltárban levő eredetiről.

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

KASSA VÁROS LEVÉLTÁRÁBÓL.

Károlyi Gáspár életéhez.

Kassa város levéltára őrzi Kálmán Gergely kassai kereskedő »*Regestrum*«-át, melybe gondosan feljegyezte naplószerűen üzleti eseményeit. Ebből a mindvégig magyar nyelven írott könyvből közöljük a *Károlyi Gáspárra* vonatkozó adatokat:

»Anno Domini 1574. Legelőször, hogy én Gergely deák Magoczgy Gáspárral megismerkedtem volt, vettem tőle Regéczben 28. die Aprilis bort másfélszáz forinton. Mely másfélszáz forintot fizettem meg neki Wisolyban. *Gáspár urammal, az gönczi praedicatorral* odamenvén. aranyúl, melynek adóslevelét akkor meg nem találák.

Anno 1577. 17. Januarii. Vettem az *Gáspár uram öcscsétől, Miklós deáktól* hat fél bort, gönczit. és egy félnek felét; hordóját tőle fl. 17. den. 50. Szaniszló napig való fizetésre. leszen az hetedfél bornak az ára együtt fl. 113. den. 75. sat. Item másodnap, hogy eljöttem *Gönczről*, hagyttam *Gáspár urannul* az asztalon neki (= t. i. Miklós deáknak) ezen bor árában fl. 7.

Anno 1576. *Gáspár uram az gönczi predicator* tartozik nekem 3 szekér mész árában. téгла árában és az kocsitól megmaradt ötven pénzzel egyetemben fl. 3. den 35.

Item anno 1577. 13. Maii. Az *Gáspár uram* pinczepalaczkjától adtam Cracoban az ónkannacsinálónak az 18 font ónhoz, mely az ő palaczkja volt. Adtam az csinálásától 68 garast, teszen fl. 2. d. 4. Az tokjától adtam 30 garast. teszen den 90.

Item anno 1577. Urnapján Cassán házamnál adtam *Gáspár urannak* kész pénzt fl. 10. Item adott feleségem egy vég karmant fl. 2. Item adott feleségem 6 sing lengyel gyolcsot, singit d. 17., teszen fl. 1. d. 2. Item adott fél font gyömbért den. 50. Item adtam ismét én magam Kassán házamnál *Gáspár urannak* garast fl. 18. Item ugyanakkor adtam én magam babkát fl. 2. den. 19. Summa fl. 40. Anno 1577. Item adtam *Gáspár urannak* házamnál Kassán. 8. Augusti fl. 5. Solvit. Anno 1577 finis 8. Augusti. Ez napig semmivel sem tartozom *Gáspár urannak*, ez után aki leszen.«

Közli: L. KEMÉNY LAJOS.

II. LAJOS KIRÁLY HÁROM LEVELE BRANDENBURGI KÁZMÉRHOZ.

— Kutatás a nürnbergi kerületi levéltárban. —

A nürnbergi I. nemzetközi iskolaegészségügyi kongresszus alkalmával állami útiköltséggel ki lévén küldve, részben a kongresszusra, részben a Szepesség műtörténetére vonatkozó németországi tanulmányútra, az egyes útbajezett városokban a levéltárakat is felkerestem, természetesen csak a mennyiben ezt az idő rövidege és a költségek megengedték. Tettem ezt annál is inkább, mert erre a Szepesvármegyei Történelmi Társulat is felszólított s e czélból erkölcsi és némi anyagi támogatásban is részesített.

Nürnbergben megnéztem a *városi* (Städtisches Archiv) és a *kerületi levéltárat* (Kreisarchiv). Az általánosabb érdekű dolgok az egész kerületből a kerületi levéltárba kerülnek, de a régebbi emlékek, 1400-ig, innen is átkerültek a *birodalmi levéltárba* (Kön. bayerisches Reichsarchiv, München, Ludwigstrasse 20.).

A nürnbergi kerületi levéltárban kutatva akadtam rá II. Lajos királyunknak Brandenburgi Kázmérhoz intézett három levelére, melyeket ép a *nürnbergi 1522. évi országgyűlés* alkalmával írt, melyre tudvalevőleg követeket is küldött a törökök ellen való segítségkérés dolgában. E levelekben is erről szól s kéri rokonát, Brandenburgi Kázmért: legyen szószólója a gyűlésen a török ellen való segítségadás ügyének. Ihol e három levél:

1522. márczius 5.

Ludovicus dei gratia rex Hungarie et Bohemie etc.
Illustrissime Princeps Consanguinee noster Carissime: Misi-
mus ad istum conventum Norembergen fideles nros reverendum

in Christo patrem Franciscū epūm segnieñ: ¹⁾ ac magnificum Stephanum Deeshazý: oratores et consiliarios űros: quibus commisimus ut vram D(ominationem) ²⁾ Illiām nrō nomine privatim conveniant eique legationis eorum causas explicant rogentque eam ut habita periculosissimi huius temporis ratione cum ceteris principibus tam necessarie regnōr űorum ac Romani imperii vel fidem potius űre defensionis deesse nolit sed libenter sua ope et (potes)tate ³⁾ (in isto conventu Norembergeñ) ³⁾ regni nostri ac publice christianōr salutis vellet consulere faciet (rem nobis gratissimam) ³⁾ seque ac suo honore dignitateque ac pietate consentaneā atque dignissimā. Quidquid autem oratōr űri prefati űre Illiāe D(ominationi) űro nomine dicent indubia fide credere velit. Quam bene ac feliciter valere optamus: Datum in Arce űra Holych quinto die Martý Anno Domini Millesimo quingentesimo vigesimo secundo

Ludovicus Rex
manuppa.

Kévíl a hátán címéze:

Illustri Principi Domino Chazimiro Marchioni Brandenbergeñ Fratri et Consanguineo meo charissimo.

Alatta később ráigatva e jegyzés más kéztől:

Ungarisch Credenzbrieff auff die | hungerschen Potschaft an mein G. H. Marggraiff Casimir: gestelt der Durken ⁵⁾ Halben.

A^o 1522.

1522. október 3.

Ludovicus dei gratia rex Hungarie et Bohemie űter Illi^{me} princeps affinis et consanguinee noster char^{me} commissimus fidelibus nostris reverendis in Christo patribus et dominis Joanni Ghozthon episcopo ecclie Iaurieñ. ⁶⁾ Ladislao Macedo electo ecclie sirimiensis ⁷⁾ magnificis Joanni Dragffy de Beltherek Thauernicorum nostrorum nec non Petro de Korlathkev curie nrē magris. ⁸⁾ Ac Stephano de Werbewcz

¹⁾ Ferencz tisztelendő atyát, a zenggi püspököt; ez pedig Zsivkovich Ferencz volt, v. ö. *Bonifacius Gams: Series Episcoporum*, Regensburg, 1873.

²⁾ Világos a következő levélből, hogy csak így egészíthető ki.

³⁾ A zárójel közé tett helyek teljesen olvashatatlanok, mert a papiros itt a hajtásnál egész veresbarnává romlott s részben szét is mállott. Az értelemből s néhány itt-ott még látszó vonásból ezt látjuk a legmegfelelőbb kiegészítésnek.

⁴⁾ Gnädigen Herrn.

⁵⁾ Türken.

⁶⁾ A győri egyház püspöke: Gosztonyi János.

⁷⁾ A szerémi egyház választott püspöke: Macedonay László, v. ö. *Bonifacius Gams: Series Episcoporum*, Regensburg, 1873.

⁸⁾ magistris.

personalis p̄ntie ¹⁾ n̄re in Judicys Locumtenenti Item Generosiſ Joanni Gzetheȳ (sic!) vicepalatino. Sigismundo pogan. de cheep. Ac Michali de Kenderes oratoribus n̄ris qui ad istum conventum Nerembergeñ profecti sunt ut vestram Rvm̄a Dominationem adeant et eidem nr̄o et dicti Regni n̄ri Hungarie nomine nonnulla referant. Quam rogamus velit eisdem oratoribus nostris in omnibus que vel nr̄o vel eiusdem Regni nostri Hungarie nomine dicent: fidem indubiam prestare et suo fauore consilioque adesse: ac rebus n̄ris et ipsius Regni n̄ri Hungarie afflictis pro sua autoritate ita consulere ut oratores ip̄i responso ad nos et ad ip̄um Regnum n̄rum optato redire possint. Deus optimus. max. eandem feliciter conseruet. Datum in Arce n̄ra Pragensi Tertia die mensis Octobris. Anno domini Millesimo Quingen^{mo} vigesimo Secundo. Regno- rum nr̄or Hungarie et Bohemie in Anno Septimo

Ludovicus Rex
manupp

Kívül a hátán czímezve:

Illustrissimo Principi domino Casimiro. Marchioni Brandenburgeñ n̄ro Affini et Csanguineo ²⁾ n̄ro chariss^{mo}.

Alatta később ráígtatva e megjegyzés más kéztől:

Der Hungarisch botsch(aft) CredeuzBrief in Sach(en) die Hilf wieder Thürk(schen) F(eind.) ³⁾

A^o 1528.

Kelet nélkül.

Ludovicus dei gratia rex Hungariae Boh. Ill: princeps Consanguinee noster carissime: convenient D(ominationem) ⁴⁾ v̄ram Illustrem nr̄o nomine oratores et consilarii n̄ri Reverendus in Christo pater dominus Joannes Gozthon ep̄us ecclie Jaurien: cancellarius serenissime dominae Regine consortis n̄re carissime ac magnificus ambrosius Sarkan de akoshaza liber dominus de Onnod et comes Zaladiensis hortamur D(ominationem) ⁴⁾ v̄ram Ill: velit eorum dictis fidem integrã et indubitã adhibere consiliumque auctoritatẽ et operã suã interponere ut rebus in isto conventu ex n̄ra sententia expeditis mature ad nos cum optato responso reverti possint: agitur enĩ si quis diligentius intueri volet non n̄rorum tantum Regnorum sed Germanie et totius fere Christianitatis nego-

¹⁾ praesentiae.

²⁾ Consanguineo.

³⁾ A zárójel közt levõ rész természetes kiegészítése a nagyon rövidített írásnak.

⁴⁾ Az elõbbi levélbõl látható, hogy így egészítendõ ki.

tium, optamus D(ominationem)¹⁾ vram Illustrrem bene et feliciter valere optamus: datum Posonii

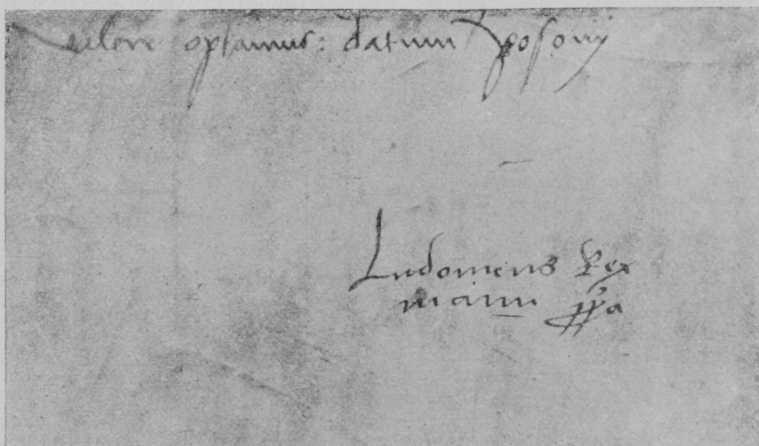
Ludovicus Rex
manuppa.

Kívül a hátán czímezve:

Illustris Principi Domino Casimiro Marchioni Brandenburgē etc.
Consanguineo nostro Charissimo

Alatta később ráíratva e jegyzés más kéztől:

König von Ungarn Credenz | auf sein Botschaft zum | Reichstag
gein²⁾ Nürnberg geschickt | ann mein G. H.³⁾ Markgraf Casimir | Hilf
wider di Türkn

* * *

Mind a három királyi levelen a nagy, az úgynevezett titkos pecsét nyoma. A pecsét maga már leesett.

Az utolsó levél szövegének írása is a király saját keze-írása, legalább ennek látszik nemcsak hasonló betűi miatt, hanem erősebb rövidítései és a szemmel látható gyorsabb írás miatt, ezért tartottuk szükségesnek e levél aláírását a levél végével együtt itt bemutatni. Különben is érdekes mutatvány ez a nagy sietségben íródhatott levélből. A másik két levél szövegének kézírása egészen más írás, mint az aláírás. A levelek diplomatikai jelzése: *Faszikel 6 der Ansbacher Kriegsakten. Beziehungen Ungarus zu Nürnberg.*

¹⁾ Az előbbi levélből látható, hogy így egészítendő ki.

²⁾ gegen.

³⁾ Gnädigen Herrn.

Mind a három királyi levél hiteles tanusága, mily élénken szorgalmazta a mohácsi vész alkalmával oly szomorú véget ért II. Lajos királyunk a török ellen való segítség kérését, mintha bizonyos előérzete lett volna a bekövetkezendőkről. Mind a három levél segítség adását sürgeti, a harmadikat meg éppen saját maga írja, úgy látszik, közvetlen a nürnbergi országgyűlés megnyitása előtt, gyorsan, ismét megsürgetve a dolgot.

DR. PEKÁR KÁROLY.

UJABB ADALÉKOK AZ ÁRPÁD-KORI MEGYEI TISZTVISELŐK ISMERETÉHEZ.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

51. Szabolcs.

Simon tálnokmester valószínűleg azon *Simon* mesterrel azonos, ki 1212-ig a szabolcsmegyei Zsurk helység birtokosa.¹⁾

1213-ban *Lothárd* főispán az Othalom nevű falubeliek ügyében pristaldusát, Tursámsoni Mátyást kiküldi.²⁾ Miután tudjuk, hogy Tursámson a Gutkeled nemzetség birtokát képezte és a Lothárd név e nemzetség több ágaiban dívó volt, biztosra vehetjük, hogy fentebbi Lothárd is a Gutkeled nemzetség tagja és azon Lotgar comessel azonos, ki 1212-ben szabolcsmegyei birtokosként szerepel.³⁾

Ugyanazon évben (1213) *Servusdei* az alispán, pristaldusa pedig a Napkori Márton.⁴⁾

Az alispán helyettese («vice curialis comes») 1213-ban bizonyos *Bosou* (Bozsó vagy Bazsó).⁵⁾

1214-ben *Mihály* alispán a szabolcsmegyei Balkány lakói ügyében bíraskodik.⁶⁾

1219-ben *Sándor* a főispán, kinek pristaldusa Dobosi (Quesa.⁷⁾), Dobost később a Hont-Pázmán nb. petri Derzsi család birtokában találjuk, melynek tagjai közül a Sándor név is dívott; így tehát valószínű, hogy fenti Sándor is e nemzetség sarja. Ugyanazon évben (1219) bizonyos *Cumazan* Szabolcsmegye alispánja.⁸⁾ 1321 és 1322-ben bizonyos Komor-

¹⁾ Hazai okmánytár VIII. 14.

²⁾ Vár. Reg. 56.

³⁾ Hazai okmánytár VIII. 13.

⁴⁾ Vár. Reg. 48.

⁵⁾ Ugyanott 11.

⁶⁾ Ugyanott 90.

⁷⁾ Ugyanott 179.

⁸⁾ Ugyanott 225.

zanus a szabolcsmegyei Laskod birtok ügyében, mint vajdai ember szerepel,¹⁾ a miből fenti alispán helyes neve kiviláglik.

1222-ben *István* a főispán.²⁾

Drug fia *Sándor*-t (1268) határozottsággal a Gutkeled nemzetség sarjának tartom, minek indokolását más helyen adtam.

Hados szolgabíró (1285) minden kétséget kizáró módon a Gutkeled nb. Szokoliaiak őse.

Balog János, ki Zichy-okmánytár I. 110. rubruma szerint, 1304 körül Szabolcsmegye szolgabírája, 1298-ban az. Ez pedig abból tűnik ki, hogy az illető okirat Roland nádornak Gáva mellett tartott megyei közgyűléséről szól (v. ö. Zichy-okmánytár I. 89., hol ugyanazon szolgabírák — vagy esküdtek — meg vannak nevezve).

52. Szász főispánok.

(Szepességben.)

1257-ben *Goblin* a főispán.³⁾

53. Szatmár.

1214 és 1215-ben *Venczel* a főispán⁴⁾ (nem pedig mint Fejér VII. 1. 196 állítja, alispán).

1215-ben bizonyos *Hisce* az alispán.⁵⁾

1219-ben *Dámián* a főispán.⁶⁾

1220-ban *Geztup* alispán szerepel.⁷⁾

1221-ben a következők szerepelnek:

1. *Simon* főispán, a volt erdélyi vajda.⁸⁾

2. *Detmár* alispán.⁹⁾

3. *Zakáriás* alispán.¹⁰⁾

1222-ben fentebbi *Simon* címzetes vajda a főispán.¹¹⁾

Ákos nb. *Ernö* 1278-ban már szerepel.

Lothárd szolgabíró (1299) minden valószínűség szerint a Gutkeled nemzetség öregebb Majádi ágához tartozik.

Pál-ról már fentebb mondtuk, hogy a (Balog-) Semjén nemzetségből származott.

¹⁾ Anjoukori okmánytár I. 602. II. 19.

²⁾ Vár. Reg. 344.

³⁾ Fejér IV. 2. 441.

⁴⁾ Vár. Reg. 69., 91., 119., 121.

⁵⁾ Ugyanott 126.

⁶⁾ Ugyanott 201.

⁷⁾ Ugyanott 252.

⁸⁾ Ugyanott 287.

⁹⁾ Ugyanott 287.

¹⁰⁾ Ugyanott 319.

¹¹⁾ Ugyanott 323.

54. Szeben.

Tombold fia *Benedek* (1268) minden valószínűség szerint a Gömörmegyében törzsökös Balog nemzetség ivadéka.

Albert lovászmester (1270—1272) egy 1275-ből keltezett okirat,¹⁾ szerint ez évben macsói bán.

Utódja *Miklós* lovászmester (1272 aug. 3.) minden valószínűség szerint Gutkeled nb. Majádi Miklóssal (a későbbi bánnal) azonos.

László országbíró (1273) nem a Borsa, hanem a Kán nemzetség sarja.

55. Székely főispánok.

Bagamér (1228) a Ludán nemzetség ivadéka.

56. Szepes.

Midőn II. András 1209-ben Adolf szepesi prépostnak és ennek nővérének bizonyos szepesmegyei birtokot adományozott, a határ járásával »*Lucinum* Curialem Comitem eiusdem terrae, dilectissimi nostri fratris, Bambergensis episcopi« bízta meg.²⁾ E szövegezés zavaros és úgylátszik, hogy a »terrae« és »dilectissimi« között valami hézag van. Legyen azonban akár-hogy, a valószínűség inkább a mellett szól, hogy Lucuin Szepesmegye alispánja volt.

Egyik forrásnak³⁾ azon állítása, hogy 1221-ben Szák nb. Bars fia *Miklós* nádor Szepesmegye főispánja, nem áll. »Scepusiensi« helyett »Supruniensi«-nek kellene állania.

Béla király tanúsítja 1248 jan. 10-én, hogy *Herricus dictus curialis comes* és fivérei Iváncz és János (a Szepesmegyében fekvő) Sulz nevű birtokukat Perény (= Pýrin) nevű szepesi királyi hospesnek örökítették.⁴⁾ Én az egyik eladó nevét így magyarázom, hogy ez nem »curialis comesnek nevezett Henrik«, hanem *Henrik nevű curialis comes*-t jelent; azt pedig, vajjon ezen »curialis comes« Szepesmegye alispánját, vagy a szepesi káptalannak vagy más testületnek udvarbíróját jelenti, a rendelkezésünkre álló anyagból ki nem betűzhetjük.⁵⁾

Detre (1263—1264) nem a Katyisz-, hanem a Pilis nemzetség tagja.

Rolandra megjegyzendő, hogy V. Istvántól még 1270 előtt a Pestmegyében fekvő Taksony, Szajcs, Kaad és az Ülbő

¹⁾ Századok 1902. évf. 681. lap.

²⁾ Fejér III. 1. 78.

³⁾ Hazai okmánytár VI. 15.

⁴⁾ Hazai okmánytár VIII. 52.

⁵⁾ A nyomtatott forrás mondja »Gulz (lehet Sulz is)«, én azonban az eredetit megtekintettem és világosan »Sulz«-ot olvastam.

nevű szigetet kapta, de hűtlensége miatt 1270-ben el is veszítette.¹⁾ Miután az okirat azt mondja róla, hogy Magyarországból szökött, több mint valószínű, hogy Roland IV. Béla halála után Güssingi Henrikkel és társaival Csehországba menekült.

Kuzel alispánra nézve, ki Lőcsei Hildebrandot 1284-ben Kolcsó faluba beiktatja, megjegyzendő, hogy 1278 márcz. 11. *Kuluz* comes, királyi tárnok Görgei Illést egy Lőcse mellett levő, Kepach nevű hegy birtokában beiktatja (Hazai-okmánytár VI. 228.) nem lappang-e »Kuzel« alatt talán Kuluz?

57. Szolgagyőr.

Salomo működésének ideje — mert az illető okirat Buzád — Hahót nb. Tamás kalocsai érseket is említi — az 1255—1256 közötti tartamra esik.

58. Szolnok.

1213-ban még mindig az ismert *Zsámboki Smaragd* a főispán.²⁾ Ugyanazon évben (1213) két alispán szerepel: *Pál* és *Kozma*.³⁾ 1214-ben *Pris* (máskor *Pers* az alispán.⁴⁾ 1215-ben működnek: 1. *Kristóf* főispán⁵⁾ és *Angelus* alispán.⁶⁾ 1216-ban *Tompa* az alispán.⁷⁾ 1217-ben működnek: 1. Az ismert *Sámód fia Benedek* mint főispán; 2. *Iván* mint alispán.⁸⁾ 1219-ben *Tóbiás* az alispán.⁹⁾ 1220-ban *Vitalis* alispán szerepel,¹⁰⁾ kinek prístaldusa Csombordi (Alsó-Fehérmegye) ember. 1221-ben *Maurianus* az alispán.¹¹⁾

59. Temes.

Pongrácz (1180 körül) kétségkívül az 1164-ben szereplő Pongrácz országnagygal azonos.

60. Tolna.

Az 1193-ban szereplő *Fázmán* kétségkívül azon Pozna nevű főispánnal azonos, kit Hazai okmánytár V. 5. megyéjének megjelölése nélkül az országnagyok sorában felsorol.

¹⁾ Wenzel VIII. 418. XII. 141.

²⁾ Vár. Reg. 5. 28. 31. 52.

³⁾ Ugyanott 31. 47.

⁴⁾ Ugyanott 77. 84.

⁵⁾ Ugyanott 114.

⁶⁾ Ugyanott 127. 128. 136. 143.

⁷⁾ Ugyanott 158.

⁸⁾ Ugyanott 170.

⁹⁾ Ugyanott 176. 186. 188. 212. 219. 228. 232.

¹⁰⁾ Ugyanott 238. 264.

¹¹⁾ Ugyanott 283.

61. Trencsén.

Bagamér (1241—1243) a Ludán nemzetség tagja.

Jakab (1267) úgy látszik az 1274-ben szereplő nyitra-megyei főispánnal azonos.

62. Turócz.

A Hazai okmánytár VI. 284. lap. olvasható okiratban a »de Turch« nem Pilis nb. Byter comes-re, hanem Mátyás nevű tisztviseelőjére vonatkozik. *Beneth*-ről a forrás csak azt mondja, hogy Pilis nb. Miklós fia Demeternek a curialis comese; e Demeter pedig 1285-ben nem Turócz-, hanem Zólyommegye főispánja.

63. Ugocsa.

1216—1217-ben *Ezsau* a főispán.¹⁾

1220-ban *Pál* a főispán, kinek pristaldusa a szabolcs-megyei Lővői Márk.²⁾

Álmos főispán családjáról a következőket mondhatjuk: 1272 aug. 3-án megkapja Álmos főispán és fratresei: Domonkos fiai Domonkos, Póza, Chama és János V. Istvántól a szatmármegyei Hetény vagy Hodász nevű birtokot (H. O. VIII. 438.) 1286-ban már csak ezeknek utódait ismerjük. Kopasz Miklós és fivére János valamint Álmos főispán fia Bele saját és rokonaik nevében kijelentik, hogy hodászi birtokukat, melyett István királytól kaptak, Jánosi István fiainak János, Mihály, Miklós és István-nak (W. XII. 630.) eladják. 1300-ban e Kopasz Miklós az ugocsam. Bonnya és Sásvár tulajdonosa. (Tört. Tár. 1903. évf. 120.) Fia István 1320-ban az ugocsamegyei Ákosfalva alio nomine Péterfalva (ma Csepe) ura (u. o. 122.). 1332 aug. 6-án pedig találjuk, hogy Bely fia Boldi Álmos és rokona: Kopasz Miklós fia István Borsodmegyében fekvő Boldi és Noszkadi birtokrészüket Fónyi Balázs és Jánosnak eladják. (Anjoukori okmtár II. 618.) De már 1284-ben találjuk, hogy Nászkodi Mihály fia Pál noszkodi birtokrészét Kopasz Miklósnak és fratreseinek: Chelleg, András és Pálnak eladja (Hokl. 104.) A szomszédok közül vannak Donkus fia János és fratresei Lukács és Bele.

A főispánok számát egygyel szaporítjuk. IV. László 1288 okt. 27-én az ugocsai tizedekről szólván, többek között *Kopasz* Ugocsamegye főispánját is említi.³⁾ Ez pedig nem más, mint az ismert Borsa nb. »Kopasz« Jakab, a későbbi bán és nádor.

¹⁾ Vár. Reg. 163. 171.

²⁾ Ugyanott 246.

³⁾ Urkundenbuch zur Geschichte der Deutschen in Siebenbürgen I. 159.

64. Ung.

Az 1290-ben működő *Jakab* nem »Pánki«, hanem Pányoki (Pányok Abaujvármegyei helység) és a ruszakai Dobó család egyenes őse.

1291 aug. 26-án az ismert *Aba* nb. *Amadé* a nádor († 1311.)

65. Varasd.

Már »Borsod« alatt mondtuk, hogy Buzád-Hahót nb. *István* 1297 okt. 31-én nem Borsod-, hanem Varasdmegye főispánja.

66. Vas.

László (1223) nem a Borsa, hanem a Kán nemzetség tagja.

Az 1225-ben működő *Gyula* nem a Kán-, hanem inkább a Rátót nemzetség sarja; kétségkívül a hasonlónevű későbbi országbíróval azonos.

Az ugyanazon évben (1225) szereplő *Pózsa* — mint már fentebb kijelentettük — a Csák nemzetség ugodi ágának tagja.

Fancs fia *Benedek* (1262—1263) a gordovai Fancs család egyik őse.

Gergely királynéi tárnokmester (1270—1272 és 1273—1274) nem a Pécz, hanem a Monoszló nemzetség ivadéka. († 1294 körül).

Héder nb. *Herrand* 1275-ben nem a királyné udvarbírája.

Csépán 1278-ban már nem főispán.

Buzád-Hahót nb. *Atyasz* már 1291 jun. 24-én mint Vasmegeye főispánja kimutatható.¹⁾

Azon *Tamás* alispán, ki Hokl. 176. rubruma szerint 1290 és 1300 között működött, valószínűleg az 1328-ban szereplő Tamás ispánnal azonos. (Anj. okmt. II. 362.)

67. Veszprém.

1207-ben az ismert *Atyasz* (bán) a főispán.²⁾

1295-ben Pécz nb. Dénes nádor fia *János*, Tomasina hercegnő pohárnokmestere Veszprémmegeye főispánja.³⁾

68. Zagória.

1207-ben Ják nb. Mikó fia *Csépán* tótországi bán egyúttal Zagória főispánja.⁴⁾

¹⁾ Apponyi okmánytár 17.

²⁾ Wenzel VI. 315.

³⁾ Starine XXVIII. 171.

⁴⁾ Wenzel VI. 315.

69. Zágráb.

Bálint nem 1200 hanem 1275 előtt volt főispán. A forrás adata azonban csak nagy óvatossággal veendő s úgy látszik, hogy az egész inkább a 14-ik századból való.

Az 1209-ben működő *Vánlegén* kétségkívül az 1226 aug. 1-én szereplő hasonlónevű bánnal ¹⁾ azonos. Egy *Vánlegén* különben még 1247-ben zágrábi birtokos.²⁾

1257-től 1260-ig bizonyos *Tiborc* a főispán.³⁾ kinek családi hovatarozandóságát nem ismerjük.

1265 április 25-én *Márton* Zágrábmegye főispánja, egyik Zágrábban kiállított bizonyítványában említi, hogy László »quondam« Zágrábmegye főispánjának albírása (viczejudex) bizonyos *Sándor* volt.⁴⁾ E László főispánnal 1262 és 1263-ban találkoztunk.

A valamikor Zágrábmegyének kiváltságos kerületét képezett *Túrmező* nevű részben az Árpádok alatt a következő tisztviselőket találjuk:

1. 1257-ben *Voliszló* a comes terrestris (rövidítve: ct.)
2. 1257-ben *Bosina* (vagy *Bosnia*) ct.
3. 1266 decz. 23-tól 1269 márcz. 7-ig *Endrety* ct.
4. 1273-ban Gumzyna fia *László* ct.
5. 1300-ban Mihály fia *János* Túrmező főispánja.
6. 1300-ban az előbbivel együtt ennek fia *Egyed* comes terrestris.⁵⁾

70. Zala.

Az 1136 vagy 1137-ben működő *György* úgy látszik az 1138 szept. 3-án szereplő Cronik fia György országbíróval azonos.

Egyed (1192) valószínűleg azon Egyeddel azonos, ki 1193-ban mint zalamegyei birtokos szerepel,⁶⁾ és majdnem biztossággal a Bikács nemzetség közé sorozandó.

Miklós bánt (1199) későbbi pályafutása alapján az ismert Szák nb. Bars fia Miklóssal azonosítom.

Salomo bánról (1222—1224.) már fentebb mondtuk, hogy a veszprémmegyei Fajsziak családjából való.

1229-ben *Miklós* a főispán,⁷⁾ kit teljes joggal azon Miklóssal azonosnak veszünk, ki 1231-től 1234-ig Kálmán herceg nagyjai között mint Zalamegye főispánja szerepel és minden kétséget kizáró módon 1240-ben mint Kálmán tárnokmestere egyúttal szlavoniai bán is. Ezen 1229. évi adat alapján azt

¹⁾ Fejér III. 2, 92.

²⁾ Wenzel XI. 347.

³⁾ Cod. Turop. I. 13—16.

⁴⁾ Ugyanott 19.

⁵⁾ Ugyanott 13. 16. 21. 22. 23. 24. 29. (36). 39.

⁶⁾ Knauz. I. 142.

⁷⁾ Tört. Tár. 1898. évf. 340. lap.

hiszem, hogy a Fejér III. 2. köt. 264. lapján olvasható okirat, melynek értelmében 1231 nyarán bizonyos *Pózza* (Poos) meszter Zalamegye főispánja, a kiállítási keltezésre nézve nagy óvatossággal veendő. Lehet, hogy e Pózza — ki talán a Zalamegyében törzsökös Túrje nemzetség tagja — csak alispán. Annyi áll, hogy azon veszprémi örkanonok, Mihály, kit az illető okirat említ, más okiratokban ezen időben ki nem mutatható, mert közvetlenül 1231 előtt és után nem Mihály, hanem Máté az örkanonok.

Eszény alispánra (1244) megjegyzendő hogy Ollári Jákó fia Eszény 1236-ban zalamegyei birtokperben mint nádori ember működik.¹⁾

Buzád bán fia *Csák* (1246) 1269-ben Nyitramegye főispánja (l. o.).

Azon okirat, melynek értelmében *Lőrincz* országbíró 1256 december 31-én Zalamegye főispánja²⁾ rosszul van keltezve és az 1262—1263 körüli időre helyezendő. E (Kemény fia) *Lőrincz* főispán már 1262 április 19-én mutatható ki és azt hiszszük, hogy 1263 december 17-én megint csak ő és nem mint az illető forrás¹⁾ állítja: *Ádám* fia *Lőrincz*, az országbíró és Zalamegye főispánja. Ezen okirat különben csak egy 1591-ből származó átiratból van közzétéve.

Deдалust (1273—1274) a *Lőrente* nemzetség tagjának tartom, melynek indokolását más alkalommal már adtam.²⁾

Bágyonra (1275—1276) nézve a következő adatokat akarjuk kiemelni:

a) *Bágyon* fiai *Miklós* és *István* 1276 aug. 17-én a somogymegyei Baar tulajdonosai.³⁾ b) *IV. Miklós* pápa 1291-ben Magyarországra menesztett követét több magyar főúrnak támogatásába ajánlván, többiek között néhai *Bagi Comes* fiaihoz »*Bagerius*, *Zach*, *Miklós* és *István*hoz is fordul.«⁴⁾ A »*Bagi*« itt, épenúgy mint a »*Bagerius*« nem más, mint a magyar *Bágyon* latinizálása, »*Zach*« pedig annyit mint »*Csák*«. c) *Bagun* fia *Csák* 1291 jan. 2-án zalamegyei birtokos.⁵⁾ d) *Bagun* fiai 1310 előtt *Károly Róbert* elleneivel, nevezetesen *Güssingi Henrik* bánnal együtt *Pozsega* várát és kerületét pusztították, mire őket *Garai Pál* legyőzte.⁶⁾ e) 1309 jun. 15-én *Bágyon* fia *Pozsegai István* azon főurak közül van, kiknek jelenlétében

¹⁾ Hazai okmánytár VI. 31.

²⁾ Wenzel VII. 438.

³⁾ Wenzel VIII. 55.

⁴⁾ Turul 1899. évf. 162—163 lap.

⁵⁾ Fejér V. 2. 366—367.

⁶⁾ Wenzel IV. 375.

⁷⁾ Zalamegyei okmánytár I. 100.

⁸⁾ Anjoukori okmánytár I. 1

Károly király alkotmányi esküjét leteszi.¹⁾ Miután tehát látjuk, hogy a nevezetteknek atyja Bágyon minden kétséget kizáró módon magyar előkelő és befolyásos úr volt, majdnem biztosra vehetjük, hogy Zalamegyének Bágyon nevű főispánjával azonos.

71. Zana (= Szána).

A megyére megjegyzendő, hogy a középső és alsó Szána mentén feküdt. 1264—1385. Horvátországhoz, később Boszniahoz tartozott. *Mihály* főispán már 1258 febr. 28-án hivataloskodik;²⁾ de miután akkor, nem úgy mint 1264-ben, nem szánamegyebeli,³⁾ hanem a zemplénmegyei Golop nevű birtok ügyében határjárással meg van bízva, biztosra vehető, hogy ő is zemplénmegyei birtokos és talán a Rozsd nemzetség tagja.

72. Zaránd.

1213 és 1214-ben bizonyos *Nevetlen* az alispán.⁴⁾

73. Zemplén.

1220-ban *Aladár* az alispán,⁵⁾ kinek pristaldusa Velejtei Kozma.

74. Zólyom.

Itt mindenek előtt azon megjegyzésem van, hogy mindazon főispánok, kiket a többször idézett dolgozatomban *Katysz* nembelinek vettem, nem a *Katysz*, — hanem a *Pilis* nemzetséghez tartoznak.

Miklós fia *Demeter*-re⁶⁾ megjegyzendő, hogy őt III. András 1293-ban »Zólyomi«-nak (de *Zolom*) nevezi.⁷⁾ Lehet azonban, hogy az eredetiben vagy a megerősítő átiratban »comes de *Zolom*« állt. 1277-ből pedig biztosan tudjuk, hogy fivérével, Péterrel, együttesen a »*Černei*« nevet viselte, melyet a zemplénmegyei *Černe* nevű birtokuk után felvették.⁸⁾

75. Függelék.

Megye- és várórség tisztikara.

E soroknak nem az a feladata, hogy az Árpádkori fegyveres erő szervezetét és tisztikarának részletes hatáskörét raj-

¹⁾ Acta leg. Gentilis Card. 305.

²⁾ Wenzel VII. 480.

³⁾ Az akkor említett *Krala* nevű birtok a még most is Bosznia bihácsi járásának bihácsi körében fekvő *Kralje* nevű helységnek felel meg.

⁴⁾ Vár. Reg. 42. 50. 70. 83.

⁵⁾ Vár. Reg. 276. 279.

⁶⁾ A Történelmi Tár 1902. évf. 26-ik oldalán tévesen áll: *Demeter* fia *Miklós*.

⁷⁾ Wenzel X. 113.

⁸⁾ Wenzel IV. 91.

zolja, hanem csak az, hogy archontologiai ismereteinket, melyek számtalan esetekben családtörténeti kutatásainkat támogatják, a lehetőség keretében bővítsék és kiegészítsék.

Miután a várak még az újkorban is honvédelmünk legkimagaslóbb tényezőjét képezték, világos, hogy a várórség tisztikara jelen statisztika főtárgyát képezi. Első sorban szerepel itt a *castellanus*, helylyel-közzel »*praefectus castri*«, ki a német »*Burggraf*«-al azonos. Bizonyítja ezt IV. Lászlónak egyik 1279-ben kiállított okirata,¹⁾ melyben »*Petrus quondam Castellanus Supruniensis*« és egy pár sorral később »*idem Petrus Purcravius*«-ról szól. Miután a *castellanus* kezében a várban gyakorolt összes katonai és polgári hatalom összpontosult, helyesen járunk el, ha őt »várnagy«-nak nevezzük. A »major exercitus« a »major castri«-tól megkülönböztetendő, mert ellenkező esetben a források e kétféle megjelölést nem használták volna. E két megjelölés magyarázatára szolgáljon még a következő: Bizonyos Sebő 1271—1275 és 1289-ben zalai major exercitus. 1353—1354-ben találunk Zalamegyében egy Sebehadnagyföldre nevű helységet (Bezeréd vidékén) és 1345-ben olvassuk, hogy az ugyanazon megyebeli Bezerédi-család egyik őse Sebehadnagy.²⁾ Ennek alapján tehát határozottan kimondható, hogy a »major exercitus« a megyei őrségi »hadnagy«-gyal azonos. Korábbi időben mint princeps exercitus is szerepel. A »major castri«-t pedig így határozzuk meg: A nyitrai káptalan 1298-ban egy *Evrnog* fiát Domonkost említi mint királyi embert,³⁾ és így azt hiszem, hogy ezen »őrnagy« nem kereszt-, hanem melléknév és hogy ez a »major castri«-t jelenti. Megjegyzendő azonban, hogy 1327-ben »*capitaneum Spiculatorum quem vulgariter Eörnagysagh dicunt*« találunk.⁴⁾ A »centurio«-t leghelyesebben — persze nem a mai értelemben, a mi az »őrnagy«-ra is áll — a századossal fordítjuk, megjegyezvén azonban, hogy ezek az erdőőröknél és egyéb szolgáló népnél is előfordulnak. A »*capitaneus*« (a latin *caput*ból, tehát »főnök«) »kapitány«-nyal fordítandó. A »*rector castri*« csak a vár polgárainak előljárója, tehát polgármester. Azután vannak még egyéb megye- és várórségi fegyveres emberek, ú. m. íjászok, hírnökök stb., kiknek vezetői illetve főnökei (pl. *archipraecones*) az okiratokban szerepelnek.

Mindezeknek könnyebb áttekintése céljából a következő táblázati alakot használjuk fel.

¹⁾ Wenzel IX. 223.

²⁾ Anjoukori okmánytár VI. 95. 216. Zalam. okmánytár I. 98. 425.

³⁾ Hazai oklevéltár 167.

⁴⁾ Fejér VIII. 3. 179.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Abaújvár</i>	1215	Jordán	várnagy	Vár. Reg. 112. szám.
	>	Farkas	hadnagy	> > > >
	>	Pozsony	főhírnök	> > > >
	>	Jakab	>	> > > >
<i>Appony</i>	1300	Nádasi Bogyoszló fia Bálint	várnagy	Hazai Okmánytár VIII. 412. (rövidítve: H. O.)
<i>Árva</i>	1272 és 1290 között	Majs	>	Tört. Tár 1896. évf. 506.
<i>Bács</i>	1231	Pinko	hadnagy	Wenzel (röv.: W.) XI. 224.
<i>Bakony</i>	1258	Benkő	az erődőrség századosa	W. II. 315.
<i>Bánya</i>	1258 előtt	Simon	hadnagy	Fejér (röv.: F.) V. 1. 318.
<i>Baranya</i>	1288	Benő	őrnagy	W. XII. 476.
	1298 előtt	Ivánka ¹⁾	>	Zichy-okmánytár (röv.: Z.) I. 90.
	1298	Benő	hadnagy	Z. I. 90.
<i>Bars</i>	1246	Páska	>	W. VII. 217.
	>	Mátyás	>	> > >
	>	Márton	>	> > >
	>	>	>	> > >
<i>Békés</i>	1213	Ica falubeli Bozsor	főhírnök	Vár. Reg. 36.
	1229	(Caesar (= Császár)	hadnagy	> > 358.
	>	Péter	százados	> > >
	>	Bedő	>	> > >
	>	Uzsa	>	> > >
	>	Tiborc	>	> > >
	>	Lőrincz	>	> > >
	>	Pál	>	> > >
	>	Gyécsa	>	> > >

¹⁾ 1298-ban csak fiai: Jakab és Demeter szerepelnek; mindketten Bezedek táján birtokolnak.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Békés</i>	1295	János	őrnagy	W. XII. 574.
<i>Bihar</i>	>	Tamás fia Erőske (?)	>	>
	1213	Caesar (= Császár)	százados	Vár. Reg. 54.
	1214	Lukács	hadnagy	> > 97.
	>	Simód fia Farkas	százados	> > >
	>	Sicon fia Uros	>	> > >
	>	Páska fia Bibó	>	> > >
	>	Tegek	>	> > >
	1216	Lukács	hadnagy	> > 161.
	>	Mátyás	százados	> > >
	1217 előtt	Both ¹⁾	hadnagy	> > 168.
	1217	Lukács	>	> > 165.
	>	Péter	százados	> > >
	>	Biba	>	> > >
>	Tegegu	>	> > >	
1221	Lukács ²⁾	hadnagy	> > 317.	
>	Tegeegu	százados	> > >	
<i>Blagusa</i> (Zágráb- megye)	1290 előtt	Márton	várnagy	Tkalčić, Mon. episc. Zágráb. I. 227.
<i>Boldvaskő</i> (Abaúj- megye)	1290	Gárdon	blagusai és medvevári várnagy	Tkalčić, Mon. ep. Zágráb. I. 227.
	1300	Iván ³⁾	várnagy	H. O. VII. 300.

¹⁾ 1217-ben már csak fiairól: Péter és Pálról van szó.

²⁾ 1234-ben már csak fia: Bagha szerepel. (Vár. Reg. 375.)

³⁾ Fejér (VII. 2, 204.), ki az illető okiratot szintén közli, ezen várnagy pecsétjét következőleg írja le: >Scutum in sigillo duos pollices alto, ceræ albae impresso, inferiori sui parte cuspidato aquilam expansis alis erectam praeseferti inscriptionem antiquitas hausit*.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Bolondóc</i>	1229	Matha	hadnagy	Vár. Reg. 371.
	>	Csicsor	százados	> > >
	>	Szeret	>	> > >
	>	Magy	>	> > >
	>	Peremus (= Prém)	>	> > >
	>	Tamás	>	> > >
	>	Ind	>	> > >
	>	Albes	>	> > >
	>	Gyarka	>	> > >
	>	Poula	>	> > >
	>	Bod (Budius)	>	> > >
	>	Hencz	>	> > >
<i>Borostyán</i> (Vasm.)	1297	Sándor ¹⁾	várnagy	F. VII. 5, 537.
<i>Boroszd</i> (Vasm.)	1268	Sámuel	százados	W. VIII. 400.
<i>Borsod</i>	1219	Márton	hadnagy	Vár. Reg. 194.
	>	Sanctus	százados	> > >
	1230	Márton	hadnagy	H. O. VII. 18.
	>	Izsép	őrnagy	> > >
<i>Buda</i>	1265	Prcussel Henrik († 1265)	várparancsnok	H. O. VI. 242. (Ott van : »rector castris«, a mi esetleg: budai vár birája is lehet).
<i>Csallóköz</i>	1255 és 1256 között	Cub	százados	H. O. III. 20.
<i>Csanád</i>	1231 előtt	Ján († 1231 előtt)	százados	W. XI. 220.

¹⁾ Rempé fiai : Gergely, Sándor (»Burggraf«), Salomo és István megveszik 1297-ben a Csói családbeliectől ezeknek Vasmegyében fekvő Csemete nevű birtokát. A várnagy egyenes utódait nem ismerjük; csak fivéreieit, kik a »Csemetei« nevet viselik. Róluk szólnak : H. O. I. 87. V. 69. VII. 261. Anjoukori okmánytár (rövidítve : A.) II. 362.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Csobáncz</i> (Zalam.)	1296	Csaba	várnagy	F. IX. 7, 729.
	1209	Mihály	százados	W. VI. 359.
	1184	Pongrácz	»	F. II. 219.
	1266	Moda	királynéi százados	W. VIII. 156.
	1272 és 1290 között	Vörös István ¹⁾	várnagy	Sopronmezei oklevéltár (röv. S.) I. 53.
	1300	Divék nb. Barla (= Barnabás)	»	H. O. VI. 461.
	»	Divék nb. Jánoszló	»	» » » »
<i>Fejér</i>	1265	Cseke	százados	Hazai oklevéltár 43. (rövidítve: Hokl.)
	1267	Cseke	»	Hokl. 50.
	»	Pető	»	» » » »
<i>Fülek</i>	1283	Hartwig ²⁾	várnagy	F. V. 3, 148.
	1146	Cseh	százados	W. I. 57.
<i>Győr</i>	»	Henrik	»	» » »
	»	Cherbela	»	» » »

¹⁾ Atyja: Benő; fivére: Benedek. Mint esztergami várnagy a János fia Pál magvaszakadtán megüresedett sopron-rábaközi birtokos. 1302 jan. 9-én még él; 1322 jun. 4-én már csak fiai: Emőcz, Dezső és Balázs szerepelnek. (Soproni okltár I. 62. 90.)

²⁾ Az okiratokban Herthuig, Herthueg, a mi a német Hartwig vagy Hartwich-nek felel meg. 1265-ben találjuk, hogy István társkirály Hartvig toboli várnagynak és fivérének, Henriknek szolgálatuk elismeréséül az Abaujmegyében fekvő Szaka nevű birtokot adományozza, melyet különben már nagyatyjuk: Csepán, Imre királytól kapott vala. A két fivér atyja: Kompold. Midőn IV. László 1283-ban ezen adományozást megújítja, akkor Szakát Nádasdnak is hívják. 1294-ben e Hartvig a »vajda« címet használja és akkor találjuk, hogy nővérének fia: Kema fia Pál Adorján vára előtt (1294-ben) hősiessé esett. 1297-ben Hartvig fivére még él. A vajda fia Henrik eladja Nádasdot a XIV. században a Főnyiaknak és a Szakaiaknak.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Győr</i>	1255 és 1256 között	Ábrahám	százados	H. O. III. 20.
<i>Harsány</i> (Baranya-megye)	1299	Koppán	várnagy	H. O. VI. (376) 451.
<i>Hont</i>	1256	Benedek	őrnagy	H. O. VI. 88.
	1280 körül	Domonkos	hadnagy	W. I. 89.
<i>Jenő</i> (Diós-) (Nógrádmegye)	1295	Egyed fia Sándor	várnagy	W. XII. 566.
<i>Kabold</i>	1278	Osl nb. Súr ¹⁾	>	W. X. 367.
<i>Kapu</i> (Sopronm.)	1291 körül	Detre	>	W. V. 58.
<i>Karakó</i> (Vasm.)	1257	Endes	hadnagy	W. II. 296.
<i>Kolozs</i>	1213	Egeben	>	Vár. Reg. 32. 61.
	>	Izsák	százados	> > > >
	>	Bedő	várnagy	> > > >
	1214	Igeben	hadnagy	> > 103.
	>	Bedő	százados	> > >
	>	Béla	>	> > >
	>	Vadasa	>	> > >
<i>Kolozs</i>	>	Czikoló	várnagy	> > >

¹⁾ Az illető okirat nincsen keltezve. Idejét azonban következőleg határozzuk meg: Máté nádor, Somogy- és Sopron-megye főispánja egy meg nem nevezett év december 9-én, tanúsítja, hogy Osl nb. Móricz comest a sopronmegyei Tóttelek nevű birtokba beiktatta (Wenzel IX. 267). Súr kaboldi várnagy pedig egy szintén meg nem nevezett év április 14-én jelenti M. soproni, mosoni és bányai főispánnak, hogy ennek parancsára Osl nb. Móriczot a tótteleki birtokba beiktatta (fenti oklevél). Mintán Csák nb. Máté mint Sopron-, Moson- és Bányamegye főispánja csak 1277-től 1278 első feléig ismeretes, 1278 jun. 19-én Gutkeled nb. István Mosonmegye főispánja és Máté csak 1278 jun. 27-től nádor — és miután az is több mint valószínű, hogy Máté bizonyítványa a kaboldi várnagyét megelőzte: világos, hogy utóbbi csak 1278-ban állíthatta ki levelét.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Kolozs</i>	1214	Péter ¹⁾	fővárhírnök	Vár. Reg. 103.
<i>Komárom</i>	1283	Kozma, Komáromm. alispánja	várnagy	W. IX. 370.
<i>Kőszeg (Vas megye)</i>	1276 körül	Bullo	várnagy	F. VII. 5, 386 (helyesen 424.)
<i>Kraszna</i>	1214	Tompa	százados	Vár. Reg. 74.
	1219	Ruben	őrnagy	» » 229.
	»	Achilles	várnagy	» » »
	»	Ószöd	százados	» » »
	»	Penna	»	» » »
<i>Liptó</i>	1298	Mikó, Liptó megye főispánja	várnagy	F. VI. 2, 161. H. O. VIII. 386.
<i>Medvevár</i>	1291 előtt	Simonka (él még 1291-ben) —	»	H. O. VI. 388.
	1295 előtt	Gerebeni Gárdon	»	F. VI. 2, 56.
	1295	Torusto Miklós (Velenczéből)	»	W. V. 128, Tkalčič I. 235.
	1295 után	Torusto Giannino (az előbbi fivére)	»	Tkalčič, Mon. civ. Zágráb I. 66.
<i>Monyorókerék (Vas m.)</i>	1292	Bernát	»	H. O. VI. 387.
<i>Nógrád</i>	1234	Loudan	hadnagy	Vár. Reg. 380.
	1257 előtt	Miklós	»	Knauz I. 446.
<i>Nyitra</i>	1226 előtt	Kopchuchi Szombat	őrnagy	Knauz, Mon. eccl. Strig. (rövidítve: Kn.) II. 389.
	1226 előtt	János	»	Kn. Mon. eccl. Strig. II. 389.
	1263	János	hadnagy	W. VIII. 81.
	»	György	százados	» » »
<i>Palocsa (Sáros m.)</i>	1288 előtt	Dersytrag	várnagy	F. V. 3, 428.
<i>Putak (Zemplén m.)</i>	1297	Szentemágócs nb. Frigyes	»	W. V. 169.
	1300	Simon fia György Szabolcs m. főisp.	»	H. O. VIII. 403.
<i>Pécs</i>	1291	Balog	»	W. XII. 519.
<i>Pocitessi</i> (Szlavóniában)	1300	Obrád	»	W. V. 266.

¹⁾ Ezeket a forrás: jobbágiones de Zobozlon-nak nevezi.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Pozsega</i>	1296	Balog, a megye főispánja ¹⁾	várnagy	W. X. 233.
<i>Pozsony</i>	1253	Jókai Berény	fővárhírnök	W. II. 243. (VII. 358. 398.)
	1255	Sápi Ivánka	>	H. O. VI. 84.
	1299	Divék nb. Jaroszló	várnagy	> > VI. 440.
<i>Sáros</i>	1285	András, a megye főispánja	>	W. XII. 436.
	1294	Vitko	>	H. O. V. 77.
<i>Sempte</i>	1236 körül	Úsz ²⁾	hadnagy	W. I. 315.
<i>Siklós</i> (Baranyam.)	1297	Topordi Mihály fia Amaué	várnagy	W. XII. 613.
<i>Somogy</i>	1220 körül	Varko	horpácsi százados	W. I. 167.
	1265—1266	Endre	örnagy	H. O. III. 327. F. IX. 7, 675.
	1279	Mácsi Antal	hadnagy	> > III. 27. 30.
<i>Soponya</i>	1276	Zotun	százados	> > I. 66.
	>	Csépán	>	> > >
	>	Sükösd	>	> > >
	>	Puer	>	> > >
<i>Sopron</i>	1265	Péter ³⁾	várnagy	S. I. 29. (W. IX. 223.)
	1296 körül	István	>	S. I. 60.
<i>Szársomlyó</i> (Baranyamegye)	1296	Koppán	>	H. O. VI. 250.

¹⁾ Miután ezen Balog a pécsi káptalan előtt a Baranyamegyében is birtokolt Kórógyiak ügyében fogott bíróként működik, több mint valószínű, hogy az öt évvel azelőtt szerepelt pécsi várnaggyal, ki a pécsi káptalan előtt szintén fogott bíró, azonos. Fivére: Detre. (V. ö. W. X. 434. XII. 549.)

²⁾ A forrás az illető okiratot 1233-ra teszi; de miután benne néhai (II.) András királyról van szó, világos, hogy az okirat keltezése (ha csak nem hamisítvány) az 1234 utáni időre esik. Az okirat Igmánd nb. Gergely fia Bazil-t említi, ki Fejér IX. 7, 656 szerint 1239-ben még él. A darab keltezése tehát 1236 és 1239 közötti időre helyezendő.

³⁾ E Péter csunya halállal mult ki. Előbb elárult egy királyi várt a cseheknek, azután megölt egynéhány királyhú soproni lakost, mire őt Csák nb. Máté nádor, Sopron- és Somogy megye főispánja, 1279-ben kivégeztette. A sopronmegyei Dág nevű birtokot, melyet 1265-ben kapott, kivégeztetése után Osl nb. Dónes kapta meg. (H. O. V. 64.)

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Szata</i> (Valkóm.) <i>Szatmár</i>	1289—1290	Dnepr fia András	várnagy	F. V. 3, 472. H. O. VIII. 285.
	1215	Endre	hadnagy	Vár. Reg. 121.
	>	Péter	százados	> > >
	>	Zsebred	>	> > >
	1221	András	hadnagy	> > 287.
<i>Szekcső</i> (Tolnam.) <i>Székesfehérvár</i>	>	Zsmbred	százados	> > >
	1297	Simon fia Miklós	várnagy	W. X. 265.
	1259	Gáni Bertalan	a királyné népei századosa	H. O. VI. 101.
	1288	Wél	várnagy	H. O. VII. 206.
	<i>Szentvid</i> (Vasm.) <i>Szepes</i>	1260—1262	István ¹⁾	>
1272		Benkő Imre	hadnagy őrnagy	F. VI. 2, 395. > > >
<i>Szegliget</i> (Zalam.) <i>Szolgagyőr</i>	1300	Accinctus (= Jácint)	várnagy	H. O. VIII. 408.
	1229	Pál	hadnagy	> > VII. 16.
	>	Marcell	százados	> > > >
	>	András	>	> > > >
	>	Máté	>	> > > >
	>	Dancs	>	> > > >
	>	Ananiás	>	> > > >
	>	Mikó	>	> > > >
	1255	Sándor	hadnagy	H. O. VII. 48.
	<i>Szolnok</i>	1213	Buicsu	hadnagy
1275 előtt		Gábor	>	W. IX. 123.

¹⁾ Hokl. 123. nincsen keltezve. Szerepelnek benne Maróczai Ábrahám comes, István szepesi várnagy és Sebestyén kir. alországbíró. Tekintettel H. O. VI. 103-ra, mely e várnagyot 1260-ban említi és azon érvekre, melyeket Sebestyén alországbíró működésére a Turul 1901. évf. 68-ik oldalán kifejeztem, az okirat kelte az 1260 és 1268 közötti időre tehető.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Szőllős</i> (Hontmegye)	1031 és 1041 között	Drask	százados	F. VII. 5, 104.
	1031 és 1041 között	Elek	>	> > > >
<i>Tard</i> (Somogym.)	1273	Gamási András	>	W. IV. 30.
<i>Tihany</i>	1300 körül	Tapolczai Lőrincz fia Lőrincz	várnagy	F. IX. 7, 730.
<i>Tobol</i> (Sárosm.)	1263	Hartvig	>	W. VIII. 32 (l. Fülek alatt).
<i>Trencsén</i>	1208 körül	Stoysa	a megyei őrség főparancsnoka	H. O. VII. 5.
	>	Mihály	százados	> > > >
	>	Radoszló	>	> > > >
	1296	Bogár fia Márton	várnagy	W. XII. 582.
<i>Turócz</i>	1262	Ramszló fia János	>	F. IV. 3, 57. VI. 2, 387.
	1269	Milos	százados	F. IV. 3, 542.
<i>Ujvár</i>	1274	Bodmér fia Mihály	várnagy	W. XII. 101.
	1296	Weik fia László	>	H. O. VII. 250.
<i>Ung</i>	1271	József	őrnagy	> > VI. 181.
	>	Buda	>	> > > >
	1284	Mikesc	>	Sztáray-okmánytár I. 30.
<i>Valkó</i>	1244	Simon	>	F. IV. 1, 315.
	1264	Both	>	F. IV. 3, 203.
<i>Vas</i>	1131 és 1141 között	Jakab	százados	W. VI. 193.
	1238	Bech fia Pál ¹⁾	őrnagy	F. IV. 1, 141.
	>	Tiván	hadnagy	> > > >
	1248	Tiván fia Lőrincz	őrnagy	W. VII. 270.
	>	Ly . . .	fővárhírnök	> > > >
	1251	Herény nb. Bána	várnagy	H. O. VIII. 57.
	1254	> > >	>	F. IV. 2, 258.

¹⁾ Itt *talán*. Geregye nb. Éty fia Pálról van szó.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
Vas	1255	Herény nb. Bána	várnagy	H. O. VIII. 65.
	>	Pál	örnagy	> > > >
	>	Miloszt	fővárhírnök	> > > >
Veszprém Visegrád	1263	Bekő fia Benedek	örnagy	W. VIII. 85.
	1266	Mothna	>	H. O. VI. 144.
	1271	Betlen	százados	W. III. 269.
	1277	Domonkos	várnagy	F. VII. 2, 97. W. IX. 181. 187. 188.
	1284	János ¹⁾	>	F. V. 3, 211.
Zala	1298	Domonkos	>	Botka, Barsm. okl. 6.
	1232	Jakab	hadnagy	F. III. 2, 317. — Tört. Tár 1898. évf. 338. — W. XI. 250.
	1239 előtt	János	>	F. IV. 1, 166. W. VII. 91.
	1251	Lörente nb. Daedal	>	H. O. VII. 43.
	>	Haldohal	százados	> > > >
	1256	Aty fia Salomo	hadnagy	W. XI. 429.
	>	Máté fia Olivér	hadnagy	H. O. VII. 59.
	>	Balazsaj	>	Zalam. oklevéltár I. 29.
	1260	Csab nb. Gotthard	>	> > > > I. 37.
	1263	> > >	>	W. VIII. 74.

¹⁾ Fivérei: Tamás váci püspök, Kristóf, Pál és István. A várnagy és világi fivérei 1284-ben még fiatalok lehetnek, mert a királyné őket »juvenes nostris«-nak nevezi. Tamás 1267-ben udvari jegyző, mely minőségben fivéreivel, János, Kristóf, Pál és Istvánnal együttesen Béla királytól a Varasdme gyében fekvő Komor nevű birtokot kapta (W. VIII. 171.). 1283-ban (de akkor már nem él Pál) megkapják Adorján fia Zahausnak összes szlavoniai birtokait (W. IX. 350.) és a királynéi tárnokoknak Somogy megyében fekvő Vetye nevű földjét, a mit a királyné 1284-ben megerősít, mely alkalommal azt is mondja, hogy Tamás és fivérei a szlavoniai részekben elég tekintélyes ősi birtokkal rendelkeznek, melyek a háborús idők alatt részben elpusztultak és hogy a magyarországi részekben még nincsenek birtokaik (F. V. 3, 183. 211. s. kk.). Azon Komori Pál fia Benedek, ki 1431-ben szerepel (W. VIII. 170.), kétségkívül Tamás fivéreinek egyikétől származik.

Hely	Idő	Név	Rang	Forrás
<i>Zala</i>	1263	Billei Domonkos	hadnagy	W. VIII. 65.
	1264	» »	»	» » 118.
	1268	Csab nb. Gotthard	az ijászok hadnagyja	» » 208.
	»	Csab nb. Olivér	hadnagy	» » 208.
	1271	Sebő	»	Zalam. oktár I. 61.
	1275	»	»	H. O. IV. 54.
	1289	»	»	H. O. I. 78. — Zalam. oktár I. 98.
<i>Zaránd</i>	1214	Farkas	százados	Vár. Reg. 70.
<i>Zengg (= Scinensis)</i>	1265	István ¹⁾	kapitány	Hokl. 47.
<i>Zemplén</i>	1220	Szema	hadnagy	Vár. Reg. 275.
	»	Matyod	százados	» » »
<i>Zólyom</i>	1256	Bodiszló	a királyi erdőőrök századosa	H. O. VI. 85.
	»	»	százados	» » » 285.
	1282	Hotács	»	» » »

¹⁾ Az illető okirat tartalma: hogy IV. Béla a Zalamelléki Demeter fia Salomonak a Zalamegyében fekvő Zsigér nevű birtokot adományozza. Előadja azt is, hogy a megjutalmazott több hadjáratban kitüntette magát, a mint ezt egyéb bárón és nemesen kívül ura: »Stephanus . . . capitaneus Scinensis« is tanúsította. Ezen Istvánnak közelebbi meghatározása — mint látjuk — a közzétett szövegben már nem olvasható s így tehát csak kombinációkra vagyunk utalva.

Miután az okiratban szereplő Demeter fia Salomo a Zalamegyében törzsökös Salamonvári család őse és István az ő ura, világos, hogy utóbbi is zalamegyei birtokos volt. Miskócz nb. Panyit bán 1272 végén »Comes de Guechke et de Scen« (W. IX. 46), mely utóbbi név alatt a likka-krbavamegyebeli Senj vagyis Zengg értendő; ennek következtében jogosítva érezhetjük magunkat arra, hogy fentebbi »Scinensis« alatt »Zenggi«-t értsünk.

A »capitaneus«-ra nézve még ki kell emelnünk, hogy Csák nb. Máté nádor 1278-ban a vas megyebeli Vépi, Szőlösi és egyéb udvarnokoknak írja, hogy Zsédeni István comest »kapitányuknak« és bírájuknak kinevezte s hogy ennek alapján ezen »capitaneusnak« mint az ő helyettesének engedelmesskedjenek (Hokl. 70. v. ö. 39. 66). Ezzel azonban nem akarjuk mondani, hogy ezen vas megyei (Mika fia) Zsédeni István az 1265-ben szereplő zenggi kapitánynal azonos. A legnagyobb valószínűség az mellett szól, hogy a zenggi kapitány alatt Geregye nb. Pál országbíró fia István értendő.

Dr. WERTNER MÓR.

FRANCZIA LEVELEK ÉS JELENTÉSEK A RÁKÓCZI-EMIGRATIO TÖRTÉNETÉRŐL.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Bonnac à Monsieur le Maréchal d'Huxelles le 15 Janvier 1718.

J'apprends par une lettre d'Andrinople que le Prince Rakocy a eu audience du Grand Seigneur et qu'outre qu'il parait très satisfait des cérémonies extérieures avec lesquelles il a été reçu, il a eu l'avantage d'entretenir pendant près d'une demie-heure sa Hautesse qui l'a assuré que son intention n'était point de conclure la paix pendant cet hiver. Le prince Rakocy a vu depuis en secret le Caimacam de l'Estrier qui lui a dit, vous avez entendu de la bouche du Grand Seigneur que son dessein n'était pas de faire la paix, je vous confirme la même chose par son ordre et je vous assure que la négociation où nous entrons avec les Allemands ne sera point terminée à moins qu'ils ne rendent Belgrade et Themiswar et qu'ils ne vous rétablissent dans la principauté de Transilvanie, vous pouvez l'écrire aux Princes chrétiens.

Il faut que le Prince Rakocy pour s'autoriser d'avantage ait demandé que le Grand Seigneur lui-même écrivit au Roi et à quelques autres Princes car on me marque en même temps qu'on fait préparer ces lettres.

Bonnac au Roi le 26 Janvier 1718.

Ils continuent cependant à leur faire de grandes caresses, on n'en fait guère moins au Prince Rakocy, mais on ne lui fournit point d'argent et on le laisse dans l'inaction ce qui lui donne de grandes inquiétudes, on dit qu'on a dessein de réduire en une seule province la Moldavie et Valaquie et de lui en donner le commandement, je ne sais si ce projet vient de lui, mais l'exécution en dépend absolument de la continuation de la guerre.

Bonnac au Roi le 15 Février 1718.

J'eus l'honneur de marquer à Votre Majesté par ma lettre du Vingt six Janvier que le Grand Visir et le Caimacam m'ayant dépêché un Aga avec des lettres pour me prier de faire passer une personne de confiance auprès de Votre Majesté pour lui en expliquer le contenu et savoir ses intentions là-dessus, je me préparais à faire partir la Tartanne avec un de mes secrétaires, c'est ce que je fais aujourd'hui en chargeant de cette lettre le S. de Bizy.

Je dois dire présentement à Votre Majesté qu'ayant trouvé que les expressions des lettres des Ministres de La Porte dont je joins ici les traductions étaient vagues et d'une exécution difficile, je crus devoir approfondir le motif de cette fausse confiance et en même temps en profiter pour presser la réparation de la voute du Saint Sépulcre, découvrir si les Turcs n'avaient pas pris quelques engagements avec les Impériaux là-dessus et obtenir la décision de quelques autres affaires qui étaient en suspens, d'ailleurs comme je sais que mes lettres sont lues au Grand Seigneur je résolu d'y parler de la conclusion de la paix d'une manière à la faire entendre qu'il était en état d'en obtenir une glorieuse.

Dans cette vue je répondis au Grand Visir et au Caimacam en la manière que Votre Majesté le verra par les copies ci-jointes et j'envoyais mes lettres au S. Fornetti par un express, il les rendit aussitôt après les avoir reçues, mais on lui en a fait attendre la réponse pendant dix jours, encore n'a t-il pu avoir que celle du Grand Visir.

Le retardement de la réponse du Caimacam et le style de celle du Grand Visir me font soupçonner qu'il n'y a pas beaucoup de sincérité dans la recherche que les Ministres de La Porte paraissent vouloir faire de la médiation de votre Majesté et qu'ils cherchent moins à mettre leurs intérêts pour la paix entre ses mains qu'à donner à entendre par une proposition de cette nature qu'ils ne sont pas sûres de pouvoir faire la paix par la médiation de l'Angleterre et de la Hollande, croyant entretenir par cette fausse confiance l'inclination qu'ils savent que le Roi d'Espagne et les Princes d'Italie ont de faire la guerre à l'Empereur.

Ce qui me confirme que cette pensée n'est pas entièrement fausse est que les Ministres de La Porte sont accoutumés quand ils ont véritablement besoin de quelqu'un de se rendre faciles aux choses qu'il leur demande et que bien loin de cela le Grand Visir me répondant d'une manière assez satisfaisante sur les engagements que je suis persuadé que

les Turcs veulent prendre avec les Impériaux touchant les affaires de la Terre Sainte éloigne en même temps d'une façon assez sèche et qui va à l'infini la réparation de la Voulte, d'ailleurs il est inaccessible à tous les Drogmans et depuis qu'il est en place, on ne peut plus finir aucune affaire.

Son Kiaïa et le Reis Effendi l'imittent dans son orgueil et dans sa lenteur et à la férocité près le gouvernement de ce Ministre qui avait assez bien commencé, n'est présentement guère différent par rapport à l'expédition des affaires de celui d'Aly Pacha.

On est persuadé dans le public que la difficulté que le Grand Visir fait paraître dans les affaires est moins un effet de son humeur naturelle que de la contrainte ou le réduit l'autorité du Caimacam, que celui-ci de son côté ne voulant pas pousser le Grand Visir à bout jusqu'à ce qu'il soit assuré de quelqu'un pour remplir la place, se ménage et évite de décider sur les affaires qui se présentent de sorte qu'elles languissent toutes.

Quelque soit le motif de la conduite de ces deux Ministres, il est sûr que selon la coutume des Turcs, le Grand Visir et le Caimacam passeraient pardessus ces considérations s'ils croyaient que leur maître eut un besoin pressant des office de Votre Majesté, ainsi je suis persuadé que l'envoi que le Grand Visir m'a prié de faire par sa première lettre et sur lequel il insiste dans sa seconde est tout au plus un artifice du Caimacam qui flattant toujours son maître des espérances de la paix veut adoucir dans son esprit les difficultés qu'il y peut rencontrer dans la médiation des Anglais et des Hollandais, en lui faisant espérer que si la paix manque de ce côté-là, il lui prépare d'avance un autre médiateur en la personne de Votre Majesté.

Il est peu important d'approfondir les vues de ces Ministres, mais il le serait beaucoup d'en tirer avantage pour embarrasser la négociation où ils sont entrés; Votre Majesté avait ce grand objet devant les yeux quand elle me fit écrire le six Juillet de l'année passée que je pouvais faire entendre aux Ministres de la Porte s'ils me faisaient quelques ouvertures là-dessus que Votre Majesté pourrait dans les circonstances présentes donner à leurs propositions le poids nécessaire pour porter l'Empereur à les accepter, et qu'ainsi sa médiation leur serait en toute manière plus convenable que toute autre, elle me fit marquer en même temps qu'elle concevait aisément qu'il était difficile que cette vue put réussir, mais qu'elle jugeait que par son moyen on pourrait gagner des moments qui décideraient de la durée de la guerre et

qu'une campagne de plus ou de moins ne serait pas une chose indifférente dans la conjoncture présente. Dès que j'eus reçu cet ordre, je compris bien qu'il serait difficile de l'exécuter par lettres avec la délicatesse convenable et je m'attachais à obtenir la permission de me rendre à Adrinople, mais voyant que tous les soins que je me donnais pour cela étaient inutiles, je pris le parti de l'insinuer par mes lettres au Caimacam, il observa à la manière de ce pays de me faire dire dans ses réponses ce que je n'avais point dit dans mes lettres ainsi que Votre Majesté l'aura remarqué par les copies que je lui en ai envoyées, enfin persuadé ou par les motifs que j'ai expliqués ci-dessus ou par les insinuations des personnes dont je me suis servi sous main, les Ministres de la Porte ont pris le parti de m'écrire les trois lettres dont je viens de parler et de me les envoyer par un Aga. Cette démarche est formelle de leur part et est d'autant plus extraordinaire qu'ils recherchent la médiation de Votre Majesté dans un temps où les Anglais et les Hollandais leur ont offert la leur, qu'ils l'ont acceptée et qu'ils s'en servent actuellement, il paraît même par leurs lettres qu'ils savent que je n'ai point d'ordre, ils ne disent point que j'ai offert la médiation de Votre Majesté mais ils me prient avec vivacité de me procurer des ordres pour la leur offrir. Je suis bien persuadé que quand elle se déterminerait à le faire l'Empereur et les Vénitiens ne se trouveraient peut-être pas disposés à l'accepter, mais peut être qu'en répondant aux Turcs d'une manière qui ne leur ôte pas toute espérance, Votre Majesté parviendra au but qu'elle s'est proposé en me donnant ses ordres, et ce n'est pas effectivement la première fois que la guerre a été prolongée par les difficultés que les puissances ennemies trouvaient à convenir d'un médiateur. La négociation de la paix de Riswick fut embarrassé pendant près de deux ans par un semblable incident, le Roi votre aïeul s'étant engagé d'accepter la médiation du Roi de Danemarck qui fut constamment rejetée par les alliés.

Pour me débarrasser entièrement des instances que les Turcs font pour une paix particulière avec la République de Venise j'avais imaginé un moyen et j'avais chargé le S. Fornetti de le proposer de bouche au Caimacam, mais quoique ce Ministre de qui le Sr Fornetti est connu depuis longtemps lui laisse un accès assez libre, il lui a été impossible de l'aborder pendant les dix jours qui se sont passés depuis la réception de ma lettre jusque à l'expédition de la dernière réponse du Grand Visir. Cet expédient était que le Grand Visir fit mettre en liberté un ou deux des nobles Vénitiens qui sont

au bain afin que les renvoyant à Venise ils y pussent insinuer l'inclination que le Grand Seigneur avait pour une paix particulière avec la République, je suivrai cet expédient faute d'autre, cependant j'ai écrit là-dessus en termes généraux au S. De Fremont en l'avertissant de ne faire aucune démarche qu'il n'eût des ordres de Votre Majesté, mais je l'ai prié en même temps de m'informer, si les Vénitiens étaient contents des offices que les Allemands leur rendraient dans la négociation de la paix et s'il ne découvrirait aucune disposition dans le Sénat à une négociation particulière.

Je ne saurais avoir les réponses de Votre Majesté ni les lettres du S. De Fremont que dans quatre ou cinq mois au plus tôt dans ce temps là, la négociation de la paix sera terminée ou rompue et il y a beaucoup d'apparence que les troupes seront en campagne.

Cependant je fais partir la Tartanne et le S. De Bizy de manière que les Ministres de La Porte ne puissent pas ignorer que je l'ai fait, et si leur ardeur pour la paix diminue ou que les difficultés qu'ils y trouvent les rebutent, je profiterais de la connaissance qu'ils auront de cet envoi pour les tenir dans l'espérance de quelque réponse favorable qui sans mettre Votre Majesté dans aucun engagement ne laisse pas d'encourager à la continuation de la guerre des gens qui ne la font que dans l'espérance d'une prompte paix. Ainsi en ne perdant pas de vue l'objet que Votre Majesté a eu en me donnant ses premiers ordres, je parviendrai peut-être malgré les desseins particuliers des Ministres de La Porte à embarrasser dans leur esprit la négociation de la paix et à les engager à la continuation de la guerre, employant d'ailleurs les autres moyens que Votre Majesté m'a mis en main pour ce dessein.

Le Caimacam qui est absolument le maître des affaires et de l'esprit du Grand Seigneur poursuit la paix avec une ardeur qui semble que rien ne puisse arrêter, que les demandes exorbitantes des Allemands.

Je sais qu'il a fait offrir de racheter Bellegrade par de grosses sommes d'argent, il a proposé aussi la démolition de cette place. Les principaux des Turcs qui n'ont aucune estime ni aucune confiance pour le gouvernement présent consentiraient volontiers au premier expédient, mais celui de la cession et de la démolition de cette place sont également rejetés.

On ne parle que confusément des propositions qui regardent les Vénitiens, mais on est persuadé qu'on demande la Morée pour eux et le mépris naturel des Turcs pour cette République fait regarder cette proposition avec horreur.

Le Casnadar du Mouffy qui est fort avant dans sa confiance vint me voir il y a quelques jours, je lui demandais ce que son maître pensait sur la paix, il me dit qu'il la souhaitait comme les autres, mais qu'il insistait à ce qu'elle fut conforme à la loi, il voulut même l'excuser sur le fetfa qu'il a donné et m'assura qu'il n'était point tel qu'on l'avait dit dans le public et qu'il portait seulement qu'il était nécessaire de faire la paix mais une paix honorable et conforme à la loi, les affaires n'étant pas en assez mauvais état pour s'en écarter, mais lui dis-je, que pense donc le Mouffy sur la cession de Belgrade et quelle forteresse connaît-il entre cette place et Constantinople qui puisse quand on l'aura démolie ou mise entre les mains des Allemands les empêcher un jour de venir jusqu'à la Capitale; il sait bien me répondit son Casnadar qu'il n'y en a aucune, aussi s'il en est cru on ne consentira jamais à la cession ou à la démolition de cette place, mais ajouta-t-il: Il n'y a pour le présent que deux personnes dans cet Empire, le Sultan et le Caimacam son gendre, il est dangereux de leur faire des remontrances sur des choses qui ne sont pas de leur goût; mais lui dis-je: Votre maître qui croit que la paix ne se doit pas faire, croit il qu'elle se fera? il me répondit que non, que son opinion était que le Caimacam voulait entretenir le peuple par des espérances de paix, qu'il amusait par ces mêmes espérances son maître qui la désirait passionnément, mais que quand l'un et l'autre serait déterminé à la faire à quelque prix que ce fut, il y avait des conditions auxquelles ils n'oseraient la conclure et qu'il fallait encore au moins hazarder une campagne.

Cette opinion est assez généralement répandue, car si on voit un grand empressement pour faire avancer les plénipotentiaires et les médiateurs sur les frontières, on voit aussi d'un autre côté qu'on se donne de grands mouvements pour faire assembler les troupes de bonne heure, ces différentes démarches tiennent tous les esprits en suspens, et je sais que l'Ambassadeur de Hollande a dit qu'il ne croit pas que la paix put être conclue avant le mois d'Août.

Ce qui fait le plus de peine au Grand Seigneur dans la continuation de la guerre, est la nécessité ou il se trouve de mettre la main à ses épargnes, Ibrahim Pacha imagine toutes sortes de moyens pour lui éviter ce chagrin et il prend de tous côtés de l'argent pour cela, en dernier lieu sous prétexte de faire honneur à quelques personnes considérables en leur accordant le titre de Pacha a trois queues il leur a fait demander deux cent bourses à chacun, on a fait la même chose dans les provinces, et c'est par des avis de cette

nature une activité et une facilité d'esprit qui prévient toutes les volontés de son maître, que Ibrahim Pacha possède absolument son esprit et qu'il donne à qui il veut les principales charges de cet empire dont il dispose à son gré, à peine le peut-on suivre dans ses divers changements. Les principaux qu'il a faits en dernier lieu sont ceux du Tefterdar au Grand Trésorier et de l'Aga des Janissaires, cette dernière place qui est la plus importante de cet Empire em temps de guerre vient d'être conférée à Abdula Pacha plus propre pour le Cabinet que pour l'armée et qui était Kiaia du dernier Visir lorsqu'il fut forcé dans ses retranchements devant Belgrade; avec de telles dispositions on verra une guerre malheureuse, si elle continue ou une paix ignominieuse, si le désir du repos l'emporte sur l'esprit du Grand Seigneur et si son favori le préfère à la conservation de la gloire et de la sécurité de cet Empire.

Après avoir marqué à Votre Majesté ce qui me paraît de la demande que les Ministres de La Porte lui font de sa médiation et de leur disposition présente au sujet de la paix et de la guerre il me reste à lui expliquer ce que je juge de leur conduite au sujet de la réparation de la Voûte du Saint Sépulcre.

L'affectation que le Caimacam qui est naturellement un grand écrivain a témoignée à ne pas répondre à ma dernière lettre me donne lieu de soupçonner que le Grand Seigneur ayant résolu d'accorder à l'Empereur et la protection des Saints Lieux et la réparation de la Voûte du Saint Sépulcre s'il peut par ce moyen trouver quelque avantage dans la négociation de la paix, son favori n'a pas voulu prendre aucun engagement là-dessus et qu'il a compté pour rien celui, que prendrait en me répondant un Grand Visir, qui ne sera pas longtemps en place.

Ainsi, malgré les assurances que ce premier Ministre me donne et toutes les démarches que je ferai pour la conservation d'une prérogative dont Votre Majesté ne sera sans doute pas moins jalouse que les Rois ses prédécesseurs, je n'oserais assurer que l'Empereur ne parvienne à l'obtenir, s'il la met en négociation et est capable de céder la moindre chose pour s'en assurer.

Je me flatte cependant, que les réflexions que j'ai fait faire sur cela aux Ministres de La Porte, les persuaderont enfin qu'ils ne peuvent sans un extrême danger prendre avec un prince voisin des engagements qui deviendraient facilement l'occasion d'une nouvelle guerre.

Je suis &^a. . . .

*Extrait d'une lettre du Sr Fonton écrite d'Adrinople le 12
Février et reçue par un express le 15 à midi 1718.*

Monsieur le Prince Rakoycy m'a envoyé prendre hier avant-midi, je l'ai été voir; après m'avoir parlé de choses indifférentes il m'a dit: je vcus ai fait venir pour m'informer de vous de quelque chose, non par un esprit de curiosité, mais parceque il me semble qu'il est même des intérêts du Roi que je sois informé de ce que je vous demande.

Monsieur l'Ambassadeur dans quel terme est-il avec La Porte au sujet de la médiation, car on m'a dit que le Roi a accepté la médiation et que cela c'est fait par les insinuations de Monsieur l'Ambassadeur. Je lui ai répondu que les Ministres de La Porte ont écrit à Votre Excellence pour qu'elle écrive au Roi son maître, qu'il lui donne les pouvoirs de médiateur, mais que Votre Excellence n'a jamais fait dire à La Porte que le Roi a accepté la médiation. Le Grand Seigneur m'a-t'il dit n'a-t'il pas écrit au Roi pour cela? non lui ai-je répondu. Cependant m'a dit M^r le Prince, les Ministres de la Porte ont écrit au Czar, aux Rois de Pologne et de Prusse pour demander leur médiation, de mes insinuations et ayant demandé à voir les copies des lettres qu'on a écrites à ce sujet, on me les a montrées et j'ai vu que La Porte a écrit que le Roi de France a accepté la médiation. Je lui ai répondu que je n'ai eu aucune connaissance qu'on ait écrit des lettres au Czar et aux Rois de Pologne et de Prusse; je ne l'ai su, m'a répondu le Prince que longtemps après, et j'ai envoyé aussitôt un courrier pour joindre les Agas, qui portaient les lettres avec un mémoire pour leur servir d'instruction, et afin qu'ils ne demandassent pas à aller jusqu'à Berlin, parce qu'on ne les laisserait peut-être pas passer, on m'a dit aussi que La Porte devait envoyer un Aga en France pour proposer la médiation. Je ne sais rien de cela lui ai-je répondu. Vous aurez sans doute su par Monsieur Le Noir, m'a dit M^r le Prince Rakoycy que par un memoire que M^r le Comte Berceni a présenté à La Porte, il insinuit de demander la médiation du Roi de France, j'ai vu ce mémoire et je l'ai approuvé par ce que avant mon départ de Paris Monseigneur le Duc d'Orléans m'a dit, que si les Turcs lui proposaient la médiation de la paix qu'il l'accepterait étant de l'intérêt de la France, et cela me fait juger qu'il aura donné des ordres à M^r l'Ambassadeur pour y travailler et comme les Ministres de La Porte ont écrit au Czar et aux Rois de Pologne et de Prusse que le Roi de France a accepté la mediation, je vous en avertis et écrivez-le à Mon-

sieur l'Ambassadeur, afin que si dans la suite il arrive quelque dispute, qu'on ne croit pas que j'ai part là-dedans et que cela s'est fait par mes insinuations, je ne suis pas ici ni envoyé du Roi de France, ni autorisé par lui.

Il serait bon m'a dit M^r le Prince que je fusse un peu informé par M^r l'Ambassadeur des affaires, étant même de l'intérêt du Roi, il n'aura pas lieu de se plaindre que je n'aie gardé avec lui les ménagements qu'il peut désirer.

Ce discours fini, il m'a demandé si M. Fornetti a avancé quelque chose pour les affaires des Saints Lieux; je lui ai répondu que M. Fornetti doit s'en retourner au premier jour et que les Ministres de La Porte ont répondu à Votre Excellence que cette affaire se ferait, mais que pour le présent, cela ne se pouvait pas faire, parcequ'ils ont d'autres occupations; je suis bien aise de ce que vous me dites-là, m'a dit le Prince, et cela me fait plaisir, parcequ'on m'a rapporté que les Ministres de La Porte ont répondu à M^r l'Ambassadeur qu'on ne pouvait pas accorder cela à la France parce que l'Empereur le demandait aussi, cette réponse m'a paru trop rude et j'étais sur le point de faire insinuer qu'on ne devait pas répondre de cette manière.

Votre Excellence saura qu'on confirme tous les jours que La Porte a fait un article du traité de paix pour la réparation de la Voulte.

Bonnac au Roi, le 13. Avril 1718.

Dans cette pensée ils ont envoyé le Reys Effendi chez le Prince Rakocy pour lui dire qu'ils conclueraient avec plaisir une paix particulière avec la République de Venise. Le prince Rakocy s'est offert de la leur procurer par le moyen du Roi d'Espagne et en attendant de les engager à se tenir dans l'inaction pendant toute la campagne. Le Reys Effendi a accepté avec avidité cette offre et a dit que le Grand Seigneur en écrirait lui-même à Sa Majesté catholique. Le S. De Boissimènes va dépêcher un expres pour porter des lettres et je crois qu'elles partiront en même temps que celles-ci.

Cet envoyé m'a fait dire qu'il ne songeait point à quitter ce pays qu'il ne vit ce que deviendrait la négociation de la paix. M^r le Prince Rakocy m'a fait dire la même chose pour ce qui le regarde, il a demandé de pouvoir envoyer au Congrès un Ministre public pour y avoir soin de ses intérêts, je ne sais si cela lui sera accordé; on continue à lui témoigner assez de considération, mais il ne me parait pas jusque'à

présent qu'on prenne aucune mesure pour le mettre en état d'agir, l'avarice du Grand Seigneur rend difficile tout ce qui peut l'engager dans de nouvelles dépenses, et s'il fait la paix la crainte de toucher à ses épargnes sera peut-être un des principaux motifs qui le détermineront à la conclure.

Au Roi le 22 Avril 1718.

On m'écrit d'Adrinople que les Turcs ont enfin offert au Prince Rakoycy de lui donner un corps de dix mille hommes qu'il commandera aux ordres du Grand Visir. Cet offre embarrasse Mr de Boissimenes, envoyé d'Espagne parce qu'il dit que quand on l'a dépêché on croyait à Madrid que le Prince Rakoycy aurait un corps de troupes séparé et indépendant du Grand Visir. Cet envoyé croit avec quelque raison que le Roi son maître ne voudrait pas qu'il parut un Ministre de sa part auprès d'un Prince qui ne ferait proprement que la fonction de Général des Turcs, il m'a fait consulter là dessus et je lui ai répondu que sa présence n'étant pas absolument nécessaire auprès du Prince Rakoycy pendant la campagne il pourrait s'il le jugeait à propos s'arrêter à Adrinople pour quelque prétexte, lorsque le Prince Rakoycy en partirait pour l'armée.

Je compte de les trouver encore l'un et l'autre à Adrinople quand j'y arriverai, je tiendrai avec le Prince Rakoycy la même conduite que je tins l'année passée avec le Comte Berceni, c'est-à-dire que j'éviterai tout commerce public avec lui, me réservant à contribuer à ses desseins en particulier autant qu'il me sera possible, mais j'espère que Votre Majesté agréera que j'observe avec l'Envoyé d'Espagne les mesures qui conviennent à la bonne intelligence qui est entre les deux Couronnes.

Cet Envoyé m'a fait dire qu'il attendait des armes pour armer dix mille hommes que le Roi d'Espagne a promis au Prince Rakoycy et que les Ministres de La Porte ont donné au Commandant des Dardanelles ordre de recevoir le vaisseau qui portera ces armes et ont fait passer les mêmes ordres dans les autres ports où ils ont jugé que ce vaisseau pourrait toucher.

Bonnac à Mr Pecquet le 21 Avril 1717.

Je me trouve Monsieur dans une situation très embarrassante à tous égards; je suis obligé de partir pour Adrinople sans savoir où prendre de quoi faire un voyage qui sera

d'une grande dépense et cela dans un temps où je comprends non seulement que ce voyage est inutile mais peut même devenir embarrassant, je suis persuadé que les Turcs ne me font venir que parcequ'ils jugent la paix impossible, j'avais ménagé ce qu'on m'avait permis de leur dire sur la médiation de manière qu'ils n'étaient pas en droit de me presser là-dessus, M^r le P. Rakocy les a assurés si positivement qu'il avait parole de M. le Duc d'Orléans que le Roi l'accepterait que ces gens ici croient la chose faite et comptent les moments du voyage de mon secrétaire que vous ne me renvoyerez peut-être pas d'un an.

Bonnac à M^r le Maréchal d'Huxelles le 24 Avril 1718.

Je suis persuadé Monsieur que c'est leur dessein et ce qui me confirme dans cette pensée est une lettre de M^r De Boissimenes envoyé d'Espagne auprès du Prince Rakocy dont je joins ici l'extrait; vous y verrez Monsieur que le Cardinal Alberoni qui va hardiment à son but a parlé d'une alliance entre le Roi et les Rois d'Espagne et de Sicile comme d'une ligue capable de faire une grande diversion des forces de l'Empereur, cette idée ne diminuera pas en passant par les mains de M^r le Prince Rakocy et quoique je ne puisse pas parler aussi positivement qu'eux, je ne gêterai certainement rien par la manière dont je m'expliquerai, si je vois que cela puisse produire un effet certain pour la continuation de la guerre, mais quoique j'ai plusieurs vues secrètes pour faire voir la nécessité qu'il y a de différer la paix et que le Prince Rakocy et M. De Boissimenes mettent publiquement tout en usage pour cela je ne saurais vous rien promettre de positif, si les Allemands réduisent leurs propositions à un point que le Grand Seigneur et son favori puissent les accepter sans s'exposer de périr par la fureur des peuples, il n'y a que cette crainte qui puisse les retenir.

Bonnac au Roi le 20 Mai 1718.

Le mouvement que ces changements ont fait m'ayant empêché pendant cinq jours de voir le nouveau Grand Visir, j'ai employé ce temps à m'informer de l'état des affaires du Prince Rakocy et du S. De Boissimenes envoyé d'Espagne, j'ai su que le premier n'avait pu depuis sept mois qu'il est dans ce pays y prendre aucune mesure avec les Turcs qui se contentant de la réception honorable qu'ils lui ont faite ne donnera que deux mille écus par mois pour sa subsistance

éloignant jusqu'à cette heure sous divers prétextes la négociation du traité qu'il leur demande; ils laissent le Comte Berceni et les autres généraux Hongrois dans un plus grand abandon.

Pour ce qui est du S. De Boissimenes il n'avait pas agi directement avec les Turcs et s'était contenté de leur faire communiquer par le Prince Rakoycy les propositions dont il était chargé. Il me vint voir deux jours après mon arrivée, me communiqua sa commission et me parut fort blessé de ce qu'il n'avait reçu directement aucune marque d'attention de la part des Turcs; je lui dis, qu'il ne devait pas être surpris et que ne s'étant point fait connaître à eux il n'était pas étonnant qu'ils ne lui eussent fait rien dire, mais je l'assurais que s'il le voulait je le tirerais à ma première audience de cet état, il me pria de le faire et je crus que dans ce dessein d'éloigner la paix sans compromettre Votre Majesté avec l'Empereur, il ne pouvait m'arriver rien de plus favorable que l'occasion que j'avais de faire agir l'Envoyé d'Espagne et de faire sous son nom ce qu'il ne me convenait pas de faire par moi-même. C'est ce que j'ai exécuté dans la conversation que j'ai eue avec le Grand Visir et dont je vais rendre présentement compte à Votre Majesté.

Je lui fis demander audience le mercredi et il répondit que quoique le lendemain fût un jour où les Ministres de La Porte avaient accoutumé de se délasser, il serait bien aise de m'entretenir; il me reçut avec de grandes démonstrations d'amitié et de confiance, et à peine m'eut-il fait présenter le café qu'il fit retirer précipitamment tous ses courtisans; dès qu'ils furent sortis il me dit avec empressement, vous savez que je ne vous regarde pas seulement comme le Ministre du plus ancien ami qu'ait cet Empire, mais que je vous ai toujours considéré et traité comme mon ami particulier; dans cette confiance j'ai été bien aise de vous entretenir sur l'état présent des affaires, quoiqu'il ne paraisse pas ajouta-t-il trop favorable il l'était encore moins dans la précédente guerre, lorsque les Ministres de La Porte furent obligés d'envoyer leurs plénipotentiaires dans les Etats de l'Empereur pour tâcher de moyenner la paix, ils prirent en même temps une précaution qui leur fut beaucoup plus utile que cette démarche, ils appellèrent l'Ambassadeur de France, qui résidait pour lors à la Porte, lui exposèrent l'état où ils se trouvaient, le chargèrent d'en rendre compte au feu Roi et de le porter à s'opposer à l'agrandissement de l'Empereur par une diversion, il le fit, les affaires changèrent de face, les Ottomans reprirent Belgrade et firent ensuite une paix avantageuse; je ne doute

pas continua le Grand Visir que l'Empereur votre Maître ayant hérité des sentiments et de la puissance du Roi son aïeul ne tienne la même conduite et je vous prie de lui en écrire.

Je dis au Grand Visir après l'avoir écouté attentivement qu'avant de lui répondre je croyais qu'il était nécessaire que je lui apprisse que j'avais dépêché en France un de mes secretaires comme il l'avait désiré, mais que divers contretemps qu'il avait essuyés pendant sa navigation l'ayant obligé de toucher en Morée, il avait été forcé de changer de bâtiment ce qui différerait considérablement son retour, je lui dis ensuite qu'il avait de croire que Votre Majesté avait hérité des sentiments du Roi son aïeul pour cet Empire comme de sa puissance, que je pouvais même lui dire qu'il avait déjà mieux fait que le feu Roi puisque jusqu'à présent le Grand Seigneur ne lui ayant fait témoigner que le désir qu'il avait de parvenir à la paix, soit avec l'Empereur soit avec les Vénitiens, il avait facilité à cet Empire les moyens de continuer la guerre avec succès qui était le plus sûr expédient pour parvenir à une paix honorable, que dans cette vue il avait laissé partir de ses Etats le Prince Rakocy et que ne pouvant pas agir encore par lui-même contre l'Empereur à cause du traité de Paix qu'il venait de conclure avec lui il avait moyenné à cet Empire une puissante diversion par la guerre que le Roi d'Espagne avait renouvelé contre l'Empereur, que le Grand Seigneur sentirait les effets de cette diversion, soit qu'il fit la guerre, soit qu'il terminât la paix puisque l'Empereur serait obligé ou d'être plus facile dans les conditions de la paix ou de diminuer ses armées du côté de la Hongrie pour défendre ses Etats d'Italie; que j'étais surpris que les Ministres de La Porte ne pouvant pas ignorer cette diversion et pouvant en apprendre les circonstances par l'Envoyé d'Espagne qui se trouvait ici, ils ne lui eussent encore rien fait dire.

Le Grand Visir me répondit qu'il ne le connaissait pas encore et qu'il voulait savoir de moi au juste ce que c'était, je lui répondis que le S^r De Boissimene était un officier français que j'avais connu en Espagne, que j'avais vu ses instructions et qu'ainsi je pouvais l'assurer que quoiqu'il n'eut pas de lettre de Créance pour La Porte, il pouvait prendre une entière confiance en lui, que s'il l'entretenait comme je le lui conseillais, il saurait que le Roi d'Espagne qui avait renouvelé la guerre à l'Empereur avec des forces assez médiocres avait actuellement Soixante-dix mille hommes sur pied et quarante vaisseaux de guerre, qu'il faisait passer actuellement

en Italie un corps d'armée de Quarante mille hommes, qu'il serait vraisemblablement soutenu par le Roi de Sicile, que ce transport fait il pouvait agir avec une armée navale de quarante vaisseaux contre le Royaume de Naples pour attaquer l'Empereur par deux endroits en même temps, que le Roi d'Espagne ne demandait rien à cet Empire, qu'il serait bien aise seulement de savoir les dispositions où il est sur la paix et sur la guerre afin de régler ses démarches là-dessus, que bien loin de rien demander au Grand Seigneur, ayant appris que le Prince Rakocy qui lui avait autrefois rendu de grands services était venu dans ses Etats, il avait fait préparer vingt mille armes pour envoyer au prince et lui servir à armer les troupes chrétiennes qu'il pourrait former dans ce pays-ci, que de plus il lui offrait sa médiation et sa garantie pour une paix particulière avec les Vénitiens et que la seule chose qu'il désirait de lui était que, afin de rassurer les princes d'Italie qu'il voulait attirer dans ses intérêts, le Grand Seigneur déclarât par un manifeste public que son dessein en continuant la guerre n'était point d'envahir les Etats des princes chrétiens, mais seulement de recouvrer Belgrade et Themiswart que l'Empereur lui avait enlevés, et rétablir le Royaume de Hongrie dans ses anciens privilèges et le Prince Rakocy dans la principauté de Transilvanie.

Le Grand Visir me répondit que je lui avais fait plaisir de lui avoir expliqué la Commission dont le Roi d'Espagne avait chargé le S. De Boissimènes, qu'il l'entendrait avec plaisir et qu'il lui suffisait que ce Prince fut de la maison de Votre Majesté et petit-fils du Roi votre aïeul pour être persuadé qu'il pouvait prendre une entière confiance en son amitié, il me demanda ensuite ce que je pensais sur les desseins de l'Empereur, je lui dis que les Allemands s'en expliquant eux-mêmes dans les nouvelles publiques qu'ils faisaient imprimer dans leur pays je lui rapporterais simplement ce qu'ils y inséraient, qu'ils marquaient dans ces nouvelles que les Turcs ne parlaient de paix que pour satisfaire leurs peuples qui la désirait et pour se disculper auprès d'eux de la continuation de la guerre, si l'Empereur leur faisait des propositions qu'ils ne voulussent pas accepter, que l'Empereur de son côté ayant reconnu cet artifice en opposait un autre et n'entrait dans la négociation de la paix que pour endormir les Turcs et diminuer leurs préparatifs pour la guerre, j'ajoutais que je savais d'ailleurs qu'il y avait deux partis dans la cour de Vienne, l'un qui désirait la Paix, l'autre qui voulait la guerre, mais que ce dernier qui avait le Prince Eugenne pour chef était plus puissant et l'emporterait sans doute, que je

ne voulais pas entrer dans le secret de la négociation, mais que je pouvais l'assurer que si on ne réglait pas dans les préliminaires des prétentions des Vénitiens et des Polonais en même temps que celles de l'Empereur, il arriverait inmanquablement que les Impériaux après s'être assurés des choses qui ils prétendaient, appuieraient les demandes des Vénitiens et des Polonais comme les leurs propres et rompraient la négociation après s'être assurés du secret des Turcs pour ce qui les regarde, ce qui leur servirait un jour de prétexte pour former des demandes plus étendues, s'ils continuent à faire la guerre avec succès.

Le Grand Visir me répondit, que ce que je lui disais paraissait fort vraisemblable, mais que cet Empire ne manquant ni d'hommes ni de forces, je pouvais compter que quoiqu'il désirât la paix, elle ne serait conclue qu'à des conditions honorables, je lui répondis que j'en étais persuadé surtout depuis que la faveur, l'autorité et l'expérience étant réunies en sa personne, je jugeais que les affaires seraient conduites avec plus de diligence et de concert, quelles n'avaient été jusqu'à cette heure, et par conséquent avec plus de bonheur.

Le Grand Visir ayant fait signe pour lors de porter le sorbet et le parfum et ayant remarqué qu'il avait évité de me parler du Prince Rakoycy je dis tout bas au S. Fornetti de s'approcher du Visir et de lui dire à l'oreille que je ne comprenais pas pourquoi ayant témoigné autrefois tant d'empressement pour le Prince Rakoycy, il ne me répondait rien sur son sujet; le Grand Visir répondit aussitôt au Sr Fornetti que non seulement il avait à me parler sur le Prince Rakoycy, mais aussi sur beaucoup d'autres choses, mais que ne se fiant point au Drogman de La Porte qui était présent il me pria de le venir voir de nuit dans sa maison et que là nous entretiendrions avec plus de liberté et de loisir.

Cette conversation, qui se termina de cette manière a eu tout l'effet que j'en pouvais attendre, car le lendemain le Grand Visir ayant fait inviter le Prince Rakoycy à le venir voir il le fit prier en même temps de mener avec lui le S. De Boissimenes, celui-ci vint me l'apprendre avec un grand empressement, il me pria de lui donner un Drogman et de lui dire mon avis sur la manière dont je croyais qu'il devait s'expliquer, je le fis du mieux qu'il me fut possible en lui rapportant ce qui s'était passé sur son sujet entre le Grand Visir et moi.

Au retour de l'audience le S^r De Boissimenes revint chez moi, il me dit qu'il avait été reçu avec honneur, que le Grand

Visir lui avait tenu des discours fort convenables et qu'il lui avait exposé sa commission comme nous en étions convenus et conformément à ce que j'avais dit le jour précédent. Je ne ferai point à Votre Majesté le détail de cette audience de l'Envoyé d'Espagne ayant chargé le S. Fonton qui y a été présent d'en dresser une relation que Votre Majesté trouvera ci-jointe.

Comme je n'ignore pas Sire que les Ministres de Votre Majesté ont eu autrefois ordre de traverser l'admission de ceux des Rois d'Espagne à La Porte, je me serais, dans une autre conjoncture, abstenu de favoriser celle de S^r De Bois-simenes sans des ordres précis, mais j'ai cru que dans celle-ci il fallait passer sur un semblable scrupule, il s'agit d'encourager les Turcs à la continuation de la guerre, je n'ai aucun moyen pour le faire directement sans compromettre Votre Majesté ainsi il m'a paru que je ferais une faute si je ne profitais pas de l'occasion que le Cardinal Alberoni m'a donnée en envoyant le Sieur De Boissimene, en ce pays-là pour faire par son moyen ce que je ne pouvais pas faire par moi-même.

Même lettre.

L'aga des Janissaires est parti depuis quatre jours et le Grand Visir se prépare à le suivre dans huit ou dix. Il m'a fait dire qu'il emploiera à m'entretenir le premier moment, que les occupations indispensables dont il est surchargé dans ces commencements lui pourront laisser.

Pendant il presse le Prince Rakocy de le suivre en campagne et celui-ci, qui conduit ses affaires avec plus de hauteur que sa situation présente ne le permet lui ayant déclaré qu'il ne pouvait pas le suivre qu'il ne fut assuré de la volonté du Grand Seigneur par un traité, il a nommé des Commissaires pour en régler les conditions avec ceux que le Prince Rakocy a nommé de son côté.

Ce prince m'a communiqué les conditions qu'il demandait à la Porte dans une conférence que nous avons eue ensemble à la promenade, je lui ai dit naturellement qu'il me paraissait qu'il devrait modérer ses demandes mais il m'a répondu qu'étant venu ici pour exécuter un projet qui intéressait toute l'Europe, il ne pouvait rien rabattre de ses prétentions et qu'il aimait mieux s'en retourner aux Camaldules que de commencer à agir avant qu'on lui assura toutes les choses qu'il demandait et qu'il était en droit de prétendre par la lettre qu'il avait reçue du Grand Seigneur.

Je suis & . . .

Bonnac au Roi le 8 Juin 1718.

Pendant qu'on me présentait le sorbet et le parfum, le Grand Visir fit approcher le S. Fornetti premier Drogman et lui dit à l'oreille, qu'il n'y avait rien de sûr pour la conclusion de la paix, qu'il voulait ménager l'amitié du Roi d'Espagne et lui écrire une lettre et qu'il m'enverrait le Drogman de La porte pour m'entretenir sur ce sujet, cette confiance a été absolument vaine comme les autres discours du Visir, car il ne m'a point envoyé le Drogmân de La Porte, il est arrivé même que le Prince Rakoycy s'étant mis en tête que je voulais profiter de cette lettre pour faire sortir l'envoyé d'Espagne de ce pays et le priver de la satisfaction d'avoir dans l'abandon où il se trouve un ministre de S'a Majesté catholique auprès de lui, dit le lendemain au Grand Visir qu'il n'était plus question d'écrire cette lettre dans un temps, où on ne paraissait occupé que de la paix.

*Copie d'une lettre écrite à M. le Marquis de Bonnac par
Monsieur Dabzac le 15 Juin 1718.*

Monsieur

Nous ne savons encore rien de notre sort, le Caimacam nous renvoie toujours à une réponse du Grand Visir qu'il dit attendre de moment à autre, je crois que nous pourrions être longtemps dans cette incertitude. M. de Boissemenes se prépare à marcher par cette Caravane ou celle de lundi prochain, il n'a pas gardé beaucoup de mesures pour ôter la connaissance de son voyage à ces gens-ci, ayant fait transporter tous ses meubles, jusqu'à des mauvaises planches, chez le Consul de France, ses Janissaires ayant vu ce déménagement le Capidgy Bachi est venu demander au Prince ce que cela signifiait et si M. l'Envoyé d'Espagne se retirait comme il l'avait oui-dire, qu'en ce cas il faudrait en donner avis au Visir, qui donnerait des ordres pour lui faire fournir une escorte et des voitures; le Prince lui a répondu qu'effectivement il lui avait demandé d'aller l'attendre à Constantinople, que pour ce qui regardait les voitures La Porte ne lui en ayant point fourni en arrivant dans ce pays il jugeait à propos d'en prendre pour son argent, que si le dessein de M. l'Envoyé d'Espagne était de se retirer il ne pouvait pas le retenir, qu'étant envoyé auprès de lui il ne pensait pas que le Visir voulut se mêler dans cette affaire, en un mot je ne le crois pas encore hors des Etats du Grand Seigneur et assurément ce Capidgy n'est pas venu de son chef; j'aurai

l'honneur de vous informer plus particulièrement par la première occasion et suis &^a . . .

P. S. Le Voyage de M. de Boissimene est différé jusqu'à lundi et peut-être plus longtemps.

Copie de la lettre écrite à Mr le Marquis de Bonnac par M. de Boissimene d'Adrinople le 16 Juin 1718.

Monsieur

J'avais cru de pouvoir vous suivre de bien près, puisqu'après que vous fûtes parti je fus chez le Prince que je trouvais dans les sentiments que vous me dites et il convient qu'il fallait que je partisse au plus tôt et que ce serait par la Caravane d'aujourd'hui pour Constantinople. N'ayant pas approuvé la route de Salonique trop suspecte pour dissimuler une retraite qui serait aussitôt sue et donnerait occasion pour qu'on envoyât après moi pour être arrêté aud. Salonique, place fermée où il y avait un Pacha, qu'il convenait mieux aller à Constantinople avec le prétexte de prendre les devants et qu'il me promettait de n'informer le Visir qu'après quelques jours que j'y serais arrivé. Sur ce prétexte j'ai fait mes dispositions de faire ramasser toutes mes hardes, et hier au matin auparavant que de faire louer des chevaux je fus chez le Prince pour lui dire que je disposais tout pour prendre congé de lui le soir et partir aujourd'hui et cela parcequ'avant hier M^r D'Absac vint me dire de la part du Prince, que le Capigy Bachy était venu lui demander s'il était vrai que je partais; le prince lui avait répondu que je lui avais demandé la permission d'aller m'arranger à Constantinople ayant su qu'il devait y aller et comme on était venu me demander de sa part combien de voitures il me faudrait, j'étais venu lui représenter que comme j'avais su que c'était le Prince qui avait fait les frais de mon arrivée ici, je lui avais dit que je ne pouvais ni ne devais lui causer de la dépense, que pour cela je devais aller à mes dépens et prendre les devants pour avoir des voitures plus aisément, que le Capidgy avait répété qu'il n'en coûterait rien au Prince puisque les voitures pour moi seraient comprises dans l'ordre du Visir, qu'ainsi le Prince pourrait me dire de l'attendre; il répliqua qu'il ne pouvait me donner ce chagrin de me retenir puisque j'étais libre, qu'il n'y avait rien à faire ici, le Capidgy Bachy lui dit qu'il ne pouvait s'empêcher d'aller avertir le Caimacam ce qui m'obligea d'aller hier matin savoir du Prince si je pouvais partir aujourd'hui, il était midi et il me dit qu'il n'avait aucune nouvelle du Capidgy Bachy; sur cela je revins chez moi pour

qu'on m'arrêta les chevaux pour aujourd'hui, mais sur les trois heures le Prince m'a envoyé un page me dire que je ne fisse pas louer des chevaux que mon voyage serait retardé; je m'y suis rendu aussitôt, il m'a dit que le Capidgy demandait à lui parler et qu'il était déjà prévenu qu'il devait lui dire, que je voulusse rester pour partir avec lui; en attendant, qu'on attendait les ordres du Visir pour la quantité des voitures qu'il avait demandées, son Grand Maître est pour lors resté dans la chambre en souriant et lui disant que le Capidgy Bachi lui demandait audience, il m'a dit qu'il ne convenait pas, que je le visse, que je m'en retournasse chez moi; je lui ai dit qu'il était sensible que pour la première fois que le Roi mon maître avait envoyé auprès de lui, on commença par m'arrêter, il m'a répondu que je n'étais pas arrêté que je pouvais partir si je voulais m'exposer aux suites de ces gens-ci et même qu'il écrirait au Visir, comme j'avais ordre de me retirer, je lui ai répondu que ce n'était pas ce qu'il était convenu, que j'attendrais son départ pour Constantinople, mais que je le prierais de me donner un écrit de sa part comme j'avais été retenu par la sollicitation de La Porte puisque je n'étais envoyé qu'auprès de lui, il était responsable au Roi de ce qui m'arriverait par ces gens-ci; je me suis retiré comme vous pouvez croire assez chagrin, dont j'ai cru M^r devoir vous donner avis, j'avais prévu tout ceci, car le Prince ces jours-ci n'a fait que me répéter le ressentiment, qu'il avait de la manière insultante avec laquelle on me retirait de près de lui sans avoir mentionné le nom de Prince dans ma lettre ou que son Eminence lui eut écrit; je vous laisse à considérer le reste, cependant j'avais envoyé quatre coffres chez le S. Roux de mes meilleurs effets qu'il fait partir ce matin par un charriot qu'il a loué exprès qui suivra la Caravane, ils sont sous votre adresse Monsieur comme si vous les aviez laissés ici, je crois que le S. Roux les aura envoyés à M. Magy. Obligez-moi je vous prie Monsieur de me mander ce que vous pensez de ceci, quand ils m'arrêteront que feront-ils de moi? j'ai eu occasion d'écrire à son Eminence, ou je le prévient de ce qui m'arrive et que si ces gens-ci passent à quelque violence j'espérais que vous feriez votre possible pour m'en retirer, que vous le pourriez informer en cas que je fusse en situation de ne le pouvoir pas faire.

Je suis &^a . . .

*Copie d'une autre lettre à Monsieur le Marquis de Bonnac
dudit S. De Boissimene du 17 Juin 1718.*

Monsieur

J'ai eu l'honneur de vous écrire hier par la Caravane par où vous verrez comme sous prétexte de la remontrance du Capidgy Bachi, on me retenait ici jusqu'à ce que le Visir fut informé que je souhaitais aller par avance à Constantinople y attendre le Prince; je fus hier au soir chez lui, il me dit que le Capidgy Bachi lui avait parlé comme auraient fait tous les Princes Chrétiens, lui disant que comme j'étais envoyé près de lui, je devais n'aller qu'avec lui, qu'ainsi je pouvais attendre qu'il partit; je dis au prince que dans l'incertitude s'il ira ou non, je ne pouvais plus différer à partir d'auprès de lui puisqu'il convenait mieux que je fusse retenu par violence que d'attendre d'autres événements, il me dit qu'il n'en était pas le maître, que ces gens-ci agissaient différemment des Chrétiens, que je savais ce qu'ils avaient fait au Roi de Suède; je lui dis qu'il y avait différence puisque le Roi était réfugié ici et lui y était venu libre, que le Roi mon maître, l'ayant supposé ainsi m'avait envoyé près de lui par la croyance que j'y arriverais sûrement et m'en retournerais de même; il y eut plusieurs autres discours inutiles à vous importuner et il me dit qu'il écrirait au Visir que j'étais rappelé par le Roi mon maître et qu'il avait des avis qu'il faisait sa paix avec la Cour de Vienne; je lui dis dans quelle vue il écrirait au Visir; il me dit qu'il y était obligé par l'hospitalité et pour qu'on n'eût pas sujet de se plaindre de sa dissimulation; je lui dis que je n'étais pas envoyé aux Turcs, que c'était à lui, qu'ainsi j'espérais que comme il m'avait procuré de venir sûrement, il en agirait de même pour mon retour; il me répondit qu'il y ferait son possible, mais qu'il ne pouvait pas répondre de l'esprit de ces gens-ci, auquel il était lui-même sujet; je lui dis que cela étant j'attendrais encore quelques jours, mais que si cela tardait je partirais à tout événement, que s'il m'en arrivait de fâcheux, il devait considérer que le Roi en serait fâché, sur quoi il me dit qu'il avait déjà lieu de croire que le Roi rompait avec lui; je lui dis qu'il n'avait pas sujet d'interpréter de la sorte les sentiments du Roi qui encore par ma lettre témoignait que mon absence ne lui serait pas inutile, et comme je lui dis que je prendrais ma route pour Constantinople il me dit que peut-être ce ne serait pas l'intention d'ici que j'y fusse pour des raisons et qu'on pourrait me renvoyer par Gallipoli, je lui dis

que cela m'était indifférent pourvu que je me retirasse en sûreté comme il convenait.

Ce matin M. D'Abzac est venu chez moi de la part du Prince me dire que comme je n'avais plus rien à lui faire part de la part du Roi mon Maître, que ne s'agissant présentement que de mes intérêts, je pourrais m'adresser aud. M. Dabzac ou à M^r De Gibric son Grand Maître, ayant pris ce compliment pour ne plus aller chez lui j'ai dit à M. D'Abzac que quoique je ne pouvais être démis de mon caractère d'Envoyé du Roi auprès du Prince, quoique je n'eusse plus le pouvoir de rien traiter au nom du Roi près de lui, cependant le Prince ne me considérant plus comme j'aurais dû espérer, pourrait aussi me retirer la Garde des Janissaires sur quoi M. D'Abzac m'a répondu qu'il ne savait pas si cela dépendait de Lui si on ne me la laisserait pas, je lui ai dit qu'en pareil cas je savais ce que je devais croire, c'est ce qui m'oblige Monsieur à faire partir sur le champ le S. Ruffin pour vous informer de tout et vous rendre celle-ci par laquelle je réclame comme Français, comme Chevalier de St Louis la protection de France que je me flatte Monsieur que vous m'accorderez en la qualité que vous représentez d'Ambassadeur de France, ma résolution étant prise de partir à tout risque aussitôt votre réponse que je vous prie de m'envoyer; voulant en tout suivre ce que vous me ferez l'honneur de me conseiller, en cessant d'être Envoyé du Roi d'Espagne auprès du Prince de Transilvanie, je ne cesse pas d'être un sujet du Roi de France honoré d'un de ses ordres, qui je crois me fonde à en implorer la protection. Vous voyez Monsieur que tout a été dissimulation, que le terme de personne insultant celui de la qualité a été plus sensible que la délicatesse, qu'on devait avoir à me renvoyer de bonne manière.

J'ai l'honneur &^a

Copie de la réponse de Son Excellence du 21 Juin 1718.

Les deux lettres que vous m'avez fait l'honneur de m'écrire le 16 et le 17 sont si différentes l'une de l'autre que je ne sais à quoi attribuer un si prompt changement, il ne s'agit cependant que de la chose du monde la plus simple et la plus ordinaire; Vous avez eu une commission auprès de M^r le Prince Rakoycy, on vous ordonne de venir en rendre compte, je ne vois rien là que dans l'ordre; il est vrai qu'étant dans un pays où il y a des maximes particulières sur les Etrangers, M^r le Prince Rakoycy a raison de croire qu'ayant donné part de votre arrivée à La porte il ne peut

pas consentir que vous vous retiriez publiquement de son aveu sans en donner part au Grand Visir; vous lui auriez évité cet embarras si vous aviez marqué moins publiquement votre dessein, il n'y avait pour cela qu'à se retirer tout doucement, ce qui était très facile, mais votre départ étant ébruité, il est certain que M^r le Prince Rakoycy est dans une situation, où il ne peut pas s'empêcher d'en donner part aux Ministres de la Porte, il était même convenu de la faire d'une manière et dans des termes dont il me semble que vous deviez être content, votre lettre du 17 me fait voir que tout cela est changé et que l'aigreur s'est mise de telle manière dans cette affaire, que M^r le Prince Rakoycy vous a fait entendre que vous ne deviez plus le voir; vous me marquez que vous craignez de tomber dans quelque embarras et que vous avez recours à moi en qualité de Français, quoique vous ne vous soyez point présenté ici sous ce titre cela ne m'empêchera point de vous rendre Monsieur tous les services qui pourront dépendre de moi, mais comme vous y avez paru sous un caractère public cela demandera des ménagements qui a ce que j'espère ne s'opposeront pas à l'envie que j'ai de contribuer à votre retour ce que je ferai avec beaucoup de plaisir pour continuer à vous donner des marques de l'estime avec laquelle je suis Monsieur &^a . . .

Réponse de Son Excellence du 21 Juin 1718.

Je m'imagine qu'il fait fort chaud à Adrinople à la vivacité avec laquelle on y mène une chose qu'il convenait ce me semble à tout le monde de traiter plus tranquillement. J'avais laissé cela sur un assez bon pied et je ne puis pas comprendre comment on a changé un projet qu'on avait paru approuver d'abord, mon avis est toujours qu'il ne faudrait point faire d'éclat, je veux croire qu'il y ait un peu trop de vivacité de la part de Mr de Boissimenes et qu'il a marqué trop publiquement l'envie qu'il avait de se retirer, mais j'espère que M^r le Prince raccommodera cela par sa grande prudence et je le crois aussi nécessaire à sa réputation qu'à ses véritables intérêts.

Je suis &^a . . .

Bonnac au Roi le 23 Juillet 1718.

Quoique le désir que le Grand Visir avait de la paix n'eut pas besoin d'être augmenté, il l'a été beaucoup par le soin que les Ministres d'Angleterre et de Hollande ont eu de

leur communiquer la négociation qui se faisait pour accommoder les différens de l'Empereur avec le Roi d'Espagne et il semble que le Prince Rakoycy ait voulu contre ses propres intérêts les confirmer dans cette pensée, car le Cardinal Alberoni ayant rappelé le S^r De Boissimene qu'il avait envoyé auprès de lui par une lettre qui a paru offènçante au Prince Rakoycy, celui-ci en demandant au Grand Visir la permission de faire sortir cet envoyé des Etats du Grand Seigneur la fait de manière qu'il a convaincu ce premier Ministre, qu'il ne devait plus compter sur la diversion des Espagnols. Le S^r De Boissimene a obtenu la permission qu'il demandait, il a été conduit avec honneur au Vieux chateau des Dardanelles et il s'embarquera sur le vaisseau qui portera cette lettre après une commission bien imaginée, mais si mal conduite que le seul effet qu'elle aura produit sera de causer de grandes embarras au Cardinal Alberoni qui en est l'auteur.

Bonnac à Mr le Maréchal d'Huxelles le 23 Juillet 1718.

L'Envoyé d'Espagne sort enfin de ce pays-ci d'une manière plus tranquille qu'il n'y avait lieu de l'espérer après le travers que le Prince Rakoycy avait pris sur son rappel, l'animosité qui s'était mise entr'eux continue jusqu'au départ et je comprends que Mr de Boissimene la porte toute entière en Espagne, ce n'est qu'avec beaucoup de peine, qu'il a pu obtenir du Prince Rakoycy une lettre pour Sa Majesté Catholique, mais il n'a pu le déterminer à écrire au Cardinal Alberoni.

Louis XV au Marquis Bonnac 9 Septembre 1718.

Je conviens que la situation où se trouve le Prince Rakoycy doit estre fort facheuse pour luy, vous verrez dans l'un des traités signés à Londres que j'ay promis de faire sortir de mon Royaume ceux des Sujets de l'une des parties contractans qui seraient declarés rebelles, ainsy je ne pouvais luy accorder à l'avenir le mesme asile dont il a cy devant jouy dans mes Estats, il est bon que sans luy faire cette déclaration de ma part vous ayez attention à ne luy pas laisser ignorer cet engagement, en cas que vous eussiez lieu de croire qu'il se proposat de revenir dans mon Royaume, vous pouvez adoucir cette insinuation en luy laissant esperer que les choses pourraient changer à cet egard et en luy faisant remarquer que le Roy Catholique etant actuellement en guerre avec l'Empereur, que non seulement il y aurait une entière sureté,

mais que plusieurs des Sujets de ces deux princes étant engagés dans le Service de l'un de l'autre, il ne serait pas peut être impossible qu'il tirât quelque avantage lors de la conclusion de leur paix du désir que l'Empereur a toujours témoigné de procurer des conditions favorables à ceux d'entre les Espagnoles qui se sont attachés à sa personne et à ses intérêts, je remets à votre prudence de faire de ce que je vous remarque de mes intentions l'usage que vous jugerez nécessaire pour détourner le Prince Rakoycy de revenir dans mon Royaume sans cependant qu'il puisse avoir lieu de se plaindre de la manière dont vous luy ferez parler sur ce sujet.

Bonnac au Roi 9 Février 1719.

Il n'a pas été difficile d'insinuer au Prince Rakoiczcy avec les ménagements nécessaires ce que V. Majesté me marque du party qu'il devoit prendre, il ne me paroît pas qu'il songe retourner dans le Royaume, il n'a que de vues incertaines du costé de l'Espagne, mais je suis bien trompé s'il peut en former aucun solide pour sortir de ce pays, le Gr. Visir continue de le traiter fort favorablement, mais je doute qu'on luy permette jamais de quitter cet Empire, M^r le Pr. Rakoycy luy mesme n'est pas éloigné de cette opinion.

Bonnac au Roi 25 Juin 1719.

Le Ministre de Moscovie a joint aux plaintes des incursions des Tartares des propositions d'union contre l'Empereur. on dit mesme que pour faire voir à La Porte que le dessein de son Ministre estoit de luy faire la guerre, il a demandé qu'il fut permis au Prince Rakoyczy de se retirer en Moscovie, je ne sçaurais assurer cette nouvelle . . .

Bonnac a M^r l'Abbé Du Bois 15 Juillet 1719.

Monsieur

Outre ce que vous verrez dans ma lettre au Roi je dois vous dire qu'il y a de fréquentes et longues conférences entre l'envoyé de Moscovie et le premier interprète de La Porte ce qui me fait juger qu'il est peut-être question entre le Grand Seigneur et le Czar de quelque chose de plus que la confirmation du traité du Prouth et que le Czar s'il est obligé de faire la guerre à la Pologne et à l'Empereur cherche à y engager La Porte sous prétexte qu'il ne convient pas à ses intérêts n'y que ce Royaume devienne héréditaire n'y

même que le Prince Electoral de Saxe soit désigné pour successeur du Roi son père.

Les Turcs ne prendront certainement point d'engagements directs contre l'Empereur, mais je ne voudrais pas assurer que si l'Empereur se mêle des affaires de Pologne, ils ne veuillent s'en mêler aussi, ce qui les mènera plus loin qu'ils ne pensent, je ne leur ferait point envisager les suites de cet engagement, que je n'ai d'ordres exprès ou que je ne voye par les nouvelles publiques que les choses tournent de manière en Europe, qu'il serait préjudiciable aux intérêts du Roi que l'Empereur fut détourné par aucune autre entreprise.

Le Prince Rakocy suivant ses intérêts et ses vues particulières, tiendra une autre conduite et n'oubliera rien pour faire prendre des engagements aux Turcs qui les mènent insensiblement à la guerre, mais ce qui me fait croire qu'il n'est pas fort avancé dans ce projet, c'est une vue assez extraordinaire qu'il m'a fait communiquer.

Il a imaginé que la Livonie étant pour ainsi dire l'écueil où toutes les négociations du Nord échouent, il serait avantageux aux Princes du Nord qui veulent faire la paix de céder cette Province à un tiers qui serait lui, que ce sujet de division ne subsistant plus, la paix serait fort facile à conclure. Le Prince Rakocy m'a fait dire en même temps que le Czar lui offrait le gouvernement de cette Province, mais que cela ne lui suffisait pas; ces confidences ont été accompagnées d'une insinuation d'écrire sur cette vue en France, d'en faire voir l'importance à Sa Majesté et de la porter à en faire faire l'insinuation aux Rois de Suède et de Pologne et au Czar, je m'en suis excusé en répondant que y ayant un Ministre de Moscovie ici qui avait des ordres fort favorables pour le Prince Rakocy, il était plus court de lui en parler.

Pendant que le Prince Rakocy flatte et entretient son ambition par des vues aussi peu solides, il ne fait peut-être pas assez d'attention qu'il est entre les mains des Turcs, qui selon les apparences confirmées par les discours que le Grand Visir m'a tenu ne le laisseront pas sortir de leurs Etats, quand même ils n'auraient comme à présent aucunes raisons solides de l'y retenir.

Je vous supplie Monsieur de prendre en considération ce que j'ai écrit au Roi sur l'état, où je me trouve qui est plus violent que je ne le dis, je vous fatiguerais, si je vous en faisais le détail et j'aime mieux me remettre entièrement à vos bontés.

Je suis . . .

Bonnac au Roi le 21 Juillet 1719.

Je dis au Grand Visir qu'il me semblait qu'on ne pouvait que louer cette disposition, que véritablement il paraissait que les choses tournaient à la guerre entre le Czar et la Pologne et que le traité que cette couronne avait fait en dernier lieu avec l'Empereur le Roi d'Angleterre mettait ces deux puissances dans la nécessité d'y prendre part, que ce qui me faisait croire que cette guerre allait être bientôt engagée était le bruit qui courait, que l'envoyé de Moscovie avait ordre de demander que le Prince Rakoycy put venir joindre son maître; le G^d Visir me répondit que le bruit était venu jusques à lui, que l'envoyé de Moscovie ne lui en avait cependant point parlé, mais que comme c'était un homme fort circonspect et qui allait pas à pas, il jugeait par ce qu'il lui avait dit des sentiments favorables du Czar pour le Prince Rakoycy, qu'il pourrait lui faire dans les suites cette proposition. Je lui répondis que s'il le faisait, c'était une marque certaine que le Czar voulait faire la guerre au Roi de Pologne, parce que je me souvenais qu'après la bataille de Poultava et la sortie du Roi Stanislas il songea à faire élire le Prince Rakoycy pour Roi de Pologne, de sorte que s'il voulait entrer en guerre avec le Roi Auguste, il pourrait bien se faire qu'il songeât à l'exemple du roi de Suède à lui opposer le Prince Rakoycy pour concurrent, mais que je lui demandais en ce cas s'il donnerait au Prince Rakoycy la permission d'aller joindre le Czar. Le Grand Vizir éluda la question et se contenta de me dire, que le Prince Rakoycy avait lieu d'être content de la manière dont il était traité dans ce pays-ci et qu'il éprouverait que les Princes, qui se mettaient sous la protection de La Porte n'avaient besoin de l'appui d'aucune autre puissance, il ajouta tout de suite que pour le présent La Porte ne songeait qu'à la Paix, mais qu'elle en profitait pour être prête à tout évènement, qu'il apprenait que d'un autre côté M^r le Régent à travers des difficultés d'une minorité aurait déjà mis la France en état de porter la guerre chez ses ennemis qu'il espérait que celle-ci ne serait pas de longue durée et qu'elle ne servirait qu'à essayer ses forces pendant la minorité et à donner une idée de ce qu'elles seraient avant qu'elle fut finie, que le temps amènerait le reste et confirmerait de plus en plus cet Empire dans l'opinion où il était que la Porte ne pouvait avoir parmi les Princes Chrétiens de véritable ami que Votre Majesté.

Bonnac a M^r l'Abbé Du Bois le 16 Septembre 1719.

Monsieur

Je ne saurais m'empêcher d'accompagner M^r d'Absac à son retour en France de cette lettre pour vous faire connaître un gentilhomme qui a beaucoup de mérite et dans lequel j'ai remarqué depuis quinze ans son zèle particulier pour le service du Roi. Il s'attacha par mes conseils pendant que j'étais en Pologne et que je dirigeais les affaires de Hongrie à la personne du Prince Rakoycy dans le dessein de servir le Roi et il commanda un régiment de cavalerie dans ce pays-là avec une grande réputation de valeur. La paix ayant suivi de près la décadence des affaires du Prince Rakoycy, M^r D'Absac s'est attaché depuis à lui, il l'a accompagné dans ce pays-ci et a eu beaucoup de part à toutes ses affaires ce qui le mettra en état de vous informer si vous l'avez agréable de beaucoup de détails que vous serez peut-être bien aise de savoir, j'espère que quand il aura l'honneur d'être connu de vous, vous le trouverez digne de votre protection et que le témoignage que je suis obligé de rendre à sa fidélité et à son maître ne lui sera pas inutile, lorsqu'il se présentera quelque occasion de lui faire du bien.

Je suis &^a . . .

Bonnac au Roi 20 Septembre 1719.

Cet ambassadeur (Comte de Virmont) trouve encore plus de difficultés dans les Instances pressantes qu'il fait aux Turcs pour les engager à déclarer la guerre aux Moscovites et il a le déplaisir de voir que les Ministres de la Porte bien loin d'écouter les représentations qu'il leur fait là-dessus paroissent fort attentifs aux mouvements du Czar se flattant qu'il tournera ses armes contre l'Allemagne, je sçais mesme qu'il craint depuis quelques jours qu'ils ne laissent partir le Pr. Rakoycy pour la Moscovie, il est sur que ce Prince entretient mesme avec affectation un Commerce intime avec le Ministre du Czar, mais comme j'en ay cy devant rendu compte à V. Majesté, Le Grand Visir s'est expliqué avec moy de manière sur son Sujet que je suis persuadé que les Turcs retenant le Prince Rakoycy dans leurs Etats par vanité ou par des vues éloignéz, ils ne permettront point qu'il en sorte.

Bonnac au Roi 14 Avril 1720.

. . . l'éloignement du Pr. Rakoycy et des hongrois qui du Canal de la mer noire où ils avoient esté jusques à présent vont estre transportés à Rodosto.

Le Pr. Rakoycy a disputté longtems sur cela, mais enfin s'estant rendu il a pris l'expédient de demander luy mesme au Gr. Visir ce changement, affin qu'il ne parut pas qu'on l'accordat aux instances des Impériaux cependant celles que l'Ambassadeur de l'Empereur a faittes là dessus ayant été très vives ont produit à ce qui ils me paroist un effet différent de celuy, qu'il se proposait, car plus il a insisté à l'eloignement du Pr. Rakoycy, plus il a fait paroître l'attention qu'on faisoit sur luy à Vienne et augmenté par là l'idée que les Turcs en avoient déjà de sorte qu'il y a beaucoup d'apparence qu'on traittera les hongrois malgré leur éloignement aussy bien qu'on faisoit de près qu'on leur gardera avec grand soin comme des personnes que la Cour de Vienne redoute et dont par conséquent cet Empire pourra tirer quelque utilité dans les occasions qui peuvent se présenter.

Bonnac à M^r l'Archévêque de Cambrai le 28 Septembre 1720.

Monsieur

Il y a longtems que je n'ai eu l'occasion de parler du Prince Rakoycy dans les lettres que j'ai l'honneur de vous écrire, il est toujours à Rodosto, La Porte fournit avec exactitude à sa subsistance, lui témoigne beaucoup d'égards mais ne paraît nullement disposé à le laisser sortir de ses Etats, soit qu'elle croit qu'il n'est pas de la dignité du Grand Seigneur, qu'un Prince qui a cherché un asile auprès de lui le quitte pour en prendre un autre, soit qu'étant persuadé qu'il a un grand parti en Hongrie ils veillent le garder pour s'en servir dans l'occasion. Le Prince Rakoycy ne peut pas ignorer cette disposition des Ministres de La Porte, mais peiné d'une retraite forcée, il songe toujours à s'en procurer une autre et à mettre en usage tout ce qui peut flatter son désir. C'est dans cette vue qu'il fait actuellement passer en Espagne un officier français appelé le S^r Le Bon; il porte même ses pensées plus loin, car étant dit dans le traité de la quadruple Alliance que les sujets de l'Empereur et du Roi d'Espagne qui se trouvent hors de leur patrie y pourront revenir ou seront au moins rétablis dans leurs biens, le Prince Rakoycy croit que cet article ne peut être que favorable et que si le Roi d'Espagne veut s'employer au congrès de Cambrai pour l'en faire profiter, il ne lui sera pas difficile d'en venir à bout, qu'on pourra lui faire assigner une retraite et même lui procurer ou aux princes ses enfants la restitution de ses biens. Le S^r Le Bon doit passer à Paris en allant en Espagne, mais comme j'ignore s'il a ordre de vous communiquer sa

commission, j'ai cru qu'il était de mon devoir de vous informer de ce que j'en savais.

Je suis . . .

Bonnac au Roi le 22 Mars 1721.

Voilà Sire tout ce que je puis dire à Votre Majesté sur les affaires publiques. J'ai présentement à lui parler de deux affaires particulières, la première regarde les ordres qui me furent donnés de sa part vers la fin de l'année dernière de faciliter la levée d'un régiment de hussards que le Comte Berechini avait entrepris de former dans les Etats du Grand Seigneur. La Chose était nouvelle et difficile à plusieurs égards, mais considérant les favorables dispositions du Ministère pour tout ce qui venait de la part de Votre Majesté et que si je pouvais établir cet exemple, il viendrait des temps ou on en pourrait profiter, j'en fis la proposition aux Ministres de La Porte; je trouvai que le Prince Rakocy leur en ayant écrit directement ils avaient rejeté cette proposition sous prétexte que la réputation de la générosité du Grand Seigneur souffrirait, si on voyait que des gens qu'il avait recueillis dans ses Etats en sortissent pour aller servir un autre Prince; je leur répondis que cela pourrait être si le Prince Rakocy ou les autres généraux Hongrois demandaient à se retirer, mais qu'il s'agissait seulement de gens inconnus et dispersés dans le pays, j'ajoutais que si cependant ils avaient d'autres raisons pour souhaiter qu'il ne parut pas qu'ils favorisassent cette levée je ne leur demanderais point des ordres publics pour rassembler des Hongrois, mais simplement la liberté de les faire passer aux Chateaux des Dardanelles. Le Reis Effendi auquel je m'étais adressé ne me donna pas d'abord de réponse positive, mais il s'expliqua avec moi de manière que je compris bien que cela ne souffrirait point de difficulté de la part du Visir dès que je lui en aurais parlé et véritablement l'ayant mis sur ce sujet dans la dernière visite que je lui ai rendue, il m'accorda de très bonne grâce le passage de ces Hongrois après quoi j'en ai fait partir cent, et j'espère de pouvoir faire passer le reste dans trois ou quatre mois.

Je comprends bien Sire que la levée d'une troupe de hussards est en elle-même une chose de peu d'importance mais la bonne volonté que le Grand Visir m'a fait voir dans cette occasion de la facilité que j'ai trouvé dans le Reis Effendi homme d'ailleurs très difficile me font croire que Votre Majesté jugera peut-être à propos de leur faire témoigner à l'un et à l'autre par Mehemet Effendi qu'elle a vu avec

quelque satisfaction la manière dont il se sont portés à donner les mains à une chose qu'ils ont jugé lui être agréable, ce qui s'est passé en même temps prouve qu'ils ne l'ont fait que pour lui complaire car pendant que ces Ministres méditaient qu'il n'était pas de la dignité de cet Empire que des Etrangers qui s'étaient mis sous sa protection en sortissent sous prétexte de n'y pas trouver une subsistance convenable, ils ont diminué au Prince Rakocy et aux Généraux Hongrois ce que le Grand Seigneur leur faisait donner journellement pour leur entretien en réduisant à Cinquante piastres par jour les soixante-quinze qu'il lui fournissait auparavant. Ce Prince a fait des remontrances là-dessus fort touchantes et pleines de dignité, mais tout ce qu'elles ont produit a été que le Grand Visir lui a envoyé par forme de présent extraordinaire trois bourses lui faisant espérer qu'il continuerait à le secourir de temps en temps en la même manière.

Cette petite traverse a fait tourner les yeux au Prince Rakocy du côté de la France, il m'a fait consulter là-dessus, je lui ai répondu que je n'ignorais pas les sentiments favorables de Votre Majesté sur son sujet, mais que s'il voulait que je lui dise la vérité, la conjoncture présente des affaires publiques qu'il connaissait aussi bien que moi, me paraissait telle que je ne croyais pas qu'il put demander à Votre Majesté n'y même attendre d'elle de certaines marques de sa bienveillance et que dans l'ardeur que l'Empereur conservait contre lui je ne voyais pas un seul endroit dans l'Europe où il put demeurer avec la tranquillité dont il jouissait dans les Etats du Grand Seigneur.

Bonnac à Monsieur le Cardinal Du Bois le 20 Octobre 1721.

Monseigneur

Les Vaisseaux du Roy qui étaient chargés de transporter Mehemet Effendi à Constantinople entrèrent dans ce port le 8 de ce mois après une très heureuse navigation de sorte que cet Ambassadeur est arrivé jour pour jour précisément après son départ. La première chose que le Sr Lenoir m'a apprise a été Monseigneur votre élévation au Cardinalat et c'est celle aussi par où je commencerai cette lettre pour vous en faire mon très humble compliment. Outre les raisons publiques que j'ai de m'intéresser à la Justice qu'on vous a rendue, j'en ai une particulière qui est la bienveillance dont le Sr Lenoir m'a assuré que vous m'honoriez. Je suis d'ailleurs extrêmement flatté de me trouver employé dans les pays étrangers dans un temps que Votre Emminence occupant la même place que le

Cardinal duc de Richelieu, je ne saurais douter, Monseigneur qu'imitant ou surpassant ses exemples vous ne redonniez à ces sortes d'emplois le lustre et la protection dont ils jouissaient du temps de ce Grand Ministre. J'ai servi jusque à cette heure sans obtenir ni distinction ni récompense, Vous savez mieux que personne les extrémités ou le manque de paiement me jette actuellement. J'espère Monseigneur que tout cela changera sous votre Ministère, et la pleine confiance où je suis là-dessus m'empêche de vous en dire d'avantage. Aujourd'hui, ne voulant pas devoir s'il m'est possible à des représentations importunes ce que je n'attends que de la bienveillance avec laquelle vous voudrez bien appuyer mes services et de l'attention que vous ferez au besoin où se trouve un homme qui est chargé pendant votre Ministère d'une si grande représentation.

Je viendrai donc à Mehemet Effendi et j'aurai l'honneur de vous dire que l'ancienne coutume de cet Empire fondée peut-être sur la jalousie des Ministres, était que les Turcs qui revenaient d'Ambassade n'étaient jamais admis, non seulement en la présence du Grand Visir, ni du Grand Seigneur, mais même qu'ils n'avaient pas la permission d'entrer dans Constantinople et étaient ordinairement exilés ou envoyés dans des Pachalicks fort éloignés. Mais cela a été entièrement différent par rapport à Mehemet Effendi car, soit que le soin que j'ai pris d'informer La Porte de tous les honneurs qu'on avait fait à son Ambassadeur ait donné quelque curiosité au Grand Seigneur de le voir et de l'entendre, soit qu'il ait voulu être informé par lui-même de l'Etat des affaires du Royaume et de toute l'Europe dont Mehemet Effendi a vu les Ministres de Paris, à peine les vaisseaux du Roy eurent-ils jetté l'ancre que le Grand Visir qui se trouvait par hasard sur les galères qui devaient entrer ce jour-là, l'envoya prendre et l'entretint fort longtemps et comme il dit au Grand Visir qu'il avait fait une relation fort ample de tout ce qui s'était passé dans son Ambassade, ce premier Ministre lui ordonna de travailler sans relâche à mettre au net cette relation par ce que le Grand Seigneur désirait avec empressement de la voir et qu'il lui procurerait l'honneur de la lui remettre en mains propres et de l'entretenir, comme effectivement il l'a fait depuis deux jours. Le Sr Le Noir qui a vu cette relation m'a assuré qu'elle était telle que nous la pouvions souhaiter, je sais d'ailleurs que Mehemet Effendi a tenu en public et en particulier les discours les plus convenables.

J'aurai l'honneur de vous écrire plus particulièrement là-dessus quand j'aurai vu le Grand Vizir, ce qui sera dans

peu de jours. J'ai cru cependant que je ne devais point perdre de temps à vous apprendre l'arrivée des vaisseaux du Roi et de cet Ambassadeur.

Je suis . . .

Bonnac au Roi 28 Octobre 1721.

(A velencei-török vizzályról.)

Que l'effet de la guerre qu'ils ont esté sur le point de déclarer ne servit plustôt à augmenter la puissance de ce prince qu'à diminuer celle des Venitiens, je sçais qu'ils ont fait d'eux memes ces reflexions et qu'ils ont fort bien reçu les representations que le Prince Rakoycy leur a fait là dessus.

A Mr le Cardinal Du Bois le 14 Décembre 1721.

Il y a près d'un mois que j'ai reçu le memoir ci-joint et que je balance à le communiquer à votre Eminence, ne sachant pas si le projet qu'il contient sera de votre goût et encore moins s'il se trouvera praticable. Mais, considérant qu'il ne me convient point de m'établir juge dans une chose où l'on employe votre nom, que M^r le Prince Rakoycy pourrait faire quelque démarche à mon insue qui obligerait le Grand Visir à m'en parler et me mettrait dans l'embarras de lui répondre, j'ai cru que je devais envoyer ce mémoire à Votre Eminence et lui demander ses ordres, cependant j'ai représenté à M^r le Prince Rakoycy, qu'il ne me paraissait pas convenable qu'il hazardat aucune insinuation sur cette affaire.

Premièrement: parce qu'ayant en vue la gloire et la satisfaction de Votre Eminence, il ne serait pas bien de travailler sans son avis et en second lieu, parce que ce sujet me parait sujet à plusieurs inconvénients de la part des Turcs, et à de très grandes difficultés du côté de la cour de Rome. La jalousie qu'elle a en général de ses prerogatives est assez connue, mais si je l'ose dire nous l'avons éprouvée aux dépens même de la Religion, dans le fait dont il s'agit, car les français composant presque toute l'Eglise Latine, qui est à Constantinople, on n'a jamais pu obtenir des Papes qu'ils leur donnassent un curé français.

Les trois paroisses qu'il y a à Pera et à Galata n'étant desservies que par des moines italiens, que si on n'a pas pu obtenir pour la conservation et l'instruction des Français, que sans faire préjudice aux Curés italiens on leur donnat un Pasteur de leur nation, peut-on croire que le Pape donne jamais

les mains à l'expulsion entière de ces curés pour introduire des Français. Je crois même qu'on aurait beaucoup de peine à persuader à la cour de Rome de nommer pour Evêque un Vicaire Patriarcal de Constantinople, un sujet du Roi, et j'en ai fait l'expérience, car M. Gallani de l'ordre de St. Dominique qui occupait ci-devant cette place m'ayant confié le dessein qu'il avait de se retirer, je crois de concert avec lui à Rome pour la faire donner au Père D'Usson mon frère, religieux du même ordre, homme d'un grand savoir et d'un mérite connu à Rome où il a demeuré longtemps.

J'en écrivis donc à Rome, mais quelques dispositions favorables que cette cour me témoignat, je compris facilement qu'on s'était pressé de nommer un autre sujet, afin de pouvoir m'écrire que mes lettres étaient arrivées trop tard. Je marque cette particularité à Votre Eminence, afin qu'elle puisse mieux juger des dispositions, où nous trouverions la cour de Rome. Sur le Projet du Prince Rakocy, pour ce qui est des Turcs, quand même ils voudraient y entrer, ils y mettraient sans doute la main avec cette violence, qui leur est naturelle, et ne pouvant pas bien distinguer les différences que le Prince Rakocy veut établir dans la créance de l'église catholique au sujet de l'obéissance due aux Souverains, notre Religion qui ne leur est est déjà que trop odieuse leur deviendrait outre cela suspecte, opinion qui pourrait être suivie avec le temps de conséquences très dangereuses. Après vous avoir marqué selon mon devoir une partie des réflexions que le mémoire du Prince Rakocy m'a donné occasion de faire, je vous dirai que si vous approuvez ses vues, je n'oublierai rien pour les faire réussir, lorsque vous m'aurez donné les ordres qui me seront nécessaires à cet effet.

Je suis . . . &^a . . .

*Copie du Mémoire de M. Le Prince Rakocy
le 14 Décembre 1721.*

Monsieur l'ambassadeur s'étant acquit une gloire particulière auprès du Siège de Rome par la permission qu'il a obtenue de rétablir l'église de Jérusalem, il semble que les conjonctures des affaires lui fournissent une occasion favorable pour contribuer encore plus solidement à la gloire de Dieu et du Roi son Maître, l'affaire dont on a dessein de parler est digne du Roi très chrétien et il parait que la Providence a fait concevoir à La Porte ces grandes idées de la puissance du Roi pour qu'il puisse en profiter pendant qu'elles sont récentes. Cette même providence avait caché aux yeux des

Turcs depuis deux cents ans la connaissance de la France dans le temps mesure de sa plus grande et éclatante gloire, elle leur surprime une considération et peut-être on peut dire admiration même pour elle dans un état très différent du précédent, et pour rendre le Génie des Turcs plus souple, elle a abattu leur fierté par les évènements de la dernière guerre, pour que la connaissance de leur faiblesse leur manifeste encore davantage les besoins qu'ils ont de l'amitié d'un Roi, que Dieu a rendu si Grand et si Puissant à leurs yeux. Ainsi M^r l'Ambassadeur a raison de dire, que jamais ambassade n'a produit un meilleur effet que celle des Turcs qui vient de revenir en France, car en effet, après la dernière paix conclue on avait remarqué avec douleur quel opinion de la grandeur de l'Empereur, bien loin de les porter à chercher des mesures pour s'opposer à son agrandissement, elle les aurait abattu jusque au point de vouloir détourner une partie de leur commerce pour enrichir ses Etats.

Le Visir aurait donné occasion dans les dernières entrevues qu'on a eu avec lui, et la vérité qu'on lui a fait connaître l'avait dès lors déterminé à prendre des mesures différentes de celles, auxquelles certains articles de la Paix de Passarowitz le conduisaient, on lui a inspiré en cette occasion la juste jalousie que La Porte devait avoir du commerce et établissement maritime de l'Empereur, et si la considération de l'échange des chrétiens et la ruine du commerce d'Italie n'eut pas empêché, on lui aurait conseillé de prêter sous mains des vaisseaux aux Africains pour ruiner l'armement de Naples sous leur pavillon.

Tout ce qu'on vient de rapporter ne regarde pas les fonds de l'affaire dont on veut parler, on abrègera ce projet car on sait qu'on le produit devant un Ministre, dont la prudence n'arrête pas les yeux si fixement sur le présent que de temps en temps il ne les lève sur l'avenir. On est assuré, que rien n'échappe à sa vue par rapport aux affaires politiques, sur les quelles on s'impose des bornes d'en parler.

On regarde avec beaucoup de peine et de douleur l'état de notre Sainte Religion dans ce pays, car quoiqu'elle jouisse d'une liberté entière et tout à fait édifiante sous la protection du Roi, elle ne fait pas, à beaucoup près, les progrès qu'elle pourrait faire, si la congregation nommée sainte était animée de plus de zèle, et si elle employait des moyens d'entrer dans l'esprit des Grecs et des Arméniens.

Le Roi entretient des missionnaires et les Vicaires apostoliques même ne subsistent que de bienfaits de sa piété aussi hors les Jésuites et Capucins Français, le reste des Moines

ne travaille guère dans la vigne du Seigneur, parce que ce sont des Italiens.

Ainsi, la politique à part, laquelle certainement trouverait son compte, on croit qu'il serait convenable à la piété et à la gloire du Roi que l'Eglise de France s'empara de toutes les missions de Pera et de Galata et que le Vicariat apostolique même fut à la nomination du Roi; on pourrait dire que cela aurait son utilité, mais que celle-ci ne vaudrait pas la peine de débrouiller avec Rome et peut-être on pourrait être arrêté tout court par cette réponse. Si on ne voyait des moyens très sûrs d'éviter les brouilleries et faire tout avec l'agrément du Pape.

Si donc M^r l'ambassadeur croit que ce dessein pourrait convenir aux intérêts du Roi en détaillant au Visir comme on a déjà fait, les avantages qui reviendraient à la Porte de l'amitié du Roi très chrétien, on pourrait lui représenter qu'on croyait que La Porte donnerait une marque sensible de son amitié réciproque au Roi et surtout sous le Ministère d'un Cardinal si elle souhaitait que le Roi par ses Ministres et par ses propres sujets eut entièrement soin de la religion dans Pera et Galata, car sur ce prétexte il y a des autres puissances avec lesquelles La Porte, ou elle ne peut pas être entièrement en amitié, ou elle ne peut espérer une paix assez solide, qui envoient leurs sujets lesquels en temps de guerre pensent entretenir des correspondance dangereuses, car si La Porte était assurée que le Roi voulut de son côté entrer dans leurs vues on pourrait par la suite agir avec plus de tolérance, que l'on a fait jusqu'à présent. On pourrait ajouter à ceci plusieurs de raisonnements de cette nature lesquels on n'entamera pas sans connaître auparavant le sentiment de M^r l'ambassadeur pour ne pas eveiller le chat qui dort.

Lorsque le Visir aurait en ce sens parlé à M^r l'ambassadeur il pourrait alors écrire en cour comme d'une affaire proposée par le Visir et il pourrait faire envisager au Cardinal Ministre qu'il y allait de la gloire d'entrer dans cette affaire et prendre pour but la réunion de l'Eglise Grecque sous la protection de la France, qu'on pourrait aisément faire goûter au siège de Rome.

Bonnac à M. Le Cardinal Du Bois le 26 Février 1722.

Il s'est passé presque en même temps une autre chose dont il est nécessaire que j'informe en particulier Votre Eminence. M. le Prince Rakocy m'envoya il y a environ un mois son secrétaire pour me faire entendre la douleur que l'Etat où il se trouvait lui causait, que les Turcs ne l'assistaient pas d'une manière convenable et que d'ailleurs il voyait bien

qu'il n'y avait rien à espérer ici pour lui de longtemps et qu'il avait tout à craindre des changements qui pourraient arriver dans le gouvernement, et comme je pressais ce secrétaire de me dire ce que le Prince désirait de moi pour le soulager dans des choses, dont je connaissais la vérité, il me dit que quelques amis qu'il avait conservé dans le Royaume lui conseillaient de quitter la Turquie, l'assuraient qu'il serait bien reçu en France et que dans cette persuasion ils lui envoyaient même un bâtiment pour le transporter dans le Royaume, mais qu'incertain du parti qu'il prendrait il désirait seulement de moi deux choses, la première que je sondasse l'esprit du Vizir sur sa sortie des États du Grand Seigneur, et l'autre que lui exposant l'état où il était réduit et lui disant qu'on le désirait en France et en Espagne et qu'on lui offrait de plus grands avantages pour l'y attirer, je l'excitasse à augmenter sa pension et à lui donner quelques secours extraordinaires. Je répondis à ce secrétaire, que c'était une chose très délicate pour moi de proposer aux Turcs la sortie du Prince Rakocy de leurs Etat, mais que m'étant déjà employé avec succès pour faire rétablir sa pension lorsqu'elle avait été diminuée je le ferais encore volontiers sans cependant employer les moyens qu'il m'indiquait, que les Turcs étaient trop vains pour souffrir tranquillement qu'on leur proposât des exemples étrangers et encore plus pour les suivre, mais qu'il était fort naturel de leur représenter que le Prince Rakocy ayant des fonds considérables en France qui lui aidaient à se soutenir dans ce pays ci, il venait de les perdre par la mauvaise foi de son agent, que c'était une chose connue par les nouvelles publiques et très propre à exciter les Turcs à lui donner de plus grands secours. Le secrétaire parut approuver cette pensée et retourna auprès de son maître qui n'en ayant sans doute point été content, a pris une autre route et se fondant sur quelques nouvelles publiques qui portaient que la France, l'Espagne, et quelques autres puissances avaient résolu d'enlever à l'Empereur les Royaumes de Naples et de Sicilie pour les donner au Roi Jacques d'Angleterre, il a écrit et fait dire au Grand Visir que la paix avec l'Empereur étant affermie de ce côté-ci et s'allant élever un autre différent dans la partie occidentale de l'Europe ses amis l'invitaient à y aller prendre part et à concourir à leurs desseins que pour lui il ne voulait rien précipiter mais que ne pouvant pas de l'endroit où il était entretenir ses correspondances en Europe avec la diligence nécessaire il serait bien aise de s'en approcher et de satisfaire en même temps la dévotion qu'il avait d'aller en pèlerinage à Jerusalem.

Le Grand Visir ne s'est point trompé à ce détour, il a répondu qu'à la vérité il avait entendu parler du projet que le Prince Rakoycy lui communiquait, mais qu'il lui paraissait jusqu'à présent incertain et éloigné, que je ne lui avais fait aucune ouverture là-dessus et qu'il voulait avoir bientôt une conversation avec moi pour savoir ce qu'il en pouvait croire, mais que quand même ce projet serait vrai, il ne conseillerait point au Prince Rakoycy de sortir des Etats du Grand Seigneur ni même de s'éloigner de la capitale, qu'il pouvait être persuadé que les Turcs étaient mécontents de la dernière paix, qu'ils attendaient avec impatience l'occasion de reprendre ce qu'ils avaient perdu, mais que l'expérience du passé leur faisant voir qu'il était nécessaire pour eux que les forces de l'Empereur fussent occupées par quelque diversion, ils n'attendaient que ce moment pour commencer à agir, que ce cas arrivant il était nécessaire pour eux et pour lui, qu'il se tint à portée de la Hongrie et de la Transilvanie et qu'il pouvait l'assurer, que si la France et l'Espagne faisaient quelque entreprise conjointement contre l'Empereur sous quelque prétexte que ce put être, les Turcs ne tarderaient pas à prendre les armes de leur côté.

J'ai cru devoir vous faire part Monseigneur de toutes ces particularités qui me paraissent fort vraisemblables et que je tiens de celui qui a porté les lettres et les paroles de part et d'autre et qui m'a ensuite raconté tout ce que je viens de vous exposer ci-dessus.

Pendant que cela se passait, le vaisseau marchand qu'on envoyait de France aux ordres du Prince Rakoycy est arrivé dans ce port et je ne sais si ce prince n'a pas eu quelque envie de s'en servir pour se tirer secrètement de ce pays-ci, mais comme la chose serait fort dangereuse pour moi, que j'aurais été sans doute soupçonné d'avoir eu part à son évasion et que d'ailleurs j'ai eu des ordres formels de le détourner de revenir dans le Royaume, j'ai pris le parti d'engager le marchand à qui ce vaisseau était adressé de lui donner une occupation qui empêchat le Prince Rakoycy de pouvoir s'en servir et je l'ai fait noliser pour transporter des Turcs, en sorte que je suis pour cette fois hors de toute inquiétude, mais celle du Prince Rakoycy et le dégoût qu'il a conçu pour ce séjour continuant, j'en aurai sans doute de nouvelles si vous n'avez agréable Monseigneur de me marquer la conduite que je dois tenir à son égard en attendant je me conformerai à mes anciens ordres qui sont de m'opposer à son retour dans le Royaume, mais d'une manière qu'il ne puisse point me l'imputer et avec les ménagements convenables à la considération

qu'il s'est acquis dans le Royaume et à la bienveillance dont Monsr le Régent l'a toujours honoré.

Je suis &^a . . .

Bonnac à M. le Cardinal Du Bois le 19 Mars 1722.

A peine Mad^e la Princesse Rakoycy a-t-elle été arrivée à Paris qu'elle a dépêché ici une espèce de courrier, c'est un ecclésiastique de Paris appelé l'Abbé Le Roux qui porte une croix de Saint Lazare, homme intrigant qui a déjà couru beaucoup de pays et connu dans celui-ci pour y avoir passé en allant en Perse et avoir été dépêché il y a un an de Pologne par la Princesse Rakoycy au prince son mari. Je vous marque Monseigneur toutes ces circonstances, pour vous faire voir quoique je sois persuadé que la Commission de l'Abbé Le Roux ne regarde que les affaires particulières de Madame la Princesse Rakoycy, son arrivée aura donné sans doute quelques soupçons au Résident de l'Empereur, qui ne manquera pas de les faire passer à Vienne. Cet abbé après avoir demeuré deux ou trois jours ici est allé joindre M. le prince Rakoycy à Rodosto, d'où il partira vraisemblablement pour retourner à Paris.

Je suis &^a . . .

Közli: ANGYAL DÁVID.

SOMLYAI BÁTHORY ANDRÁS LEVELEI NÁDASDY TAMÁSHOZ 1549—1559.

— MÁSODIK KÖZLEMÉNY. —

XX.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatom ajánlásának utánna kívánom te kgd egisségit hallanom, mind az én szerelmes aszonyommal egybe. Isten akarattyából én egissigbe vagyok.

Ez ország állapottya hiszem, hogy elég nyilván vagyion te kgdnél. Nagy része az nemessignek és az székelységnek nyilván vallják az *János király fiát* uroknak lenni és az törökben igen biznak. Mostan *Kendy* uram és *Dobó* uram hattak gyülist ide Segesvárra mindeneknek, az kik király hivei, hogy ide jöjjenek, minden tizenhat kapurul egy egy lovagot hadakozókípen ez holnap Vasárnagra. Mostan ez Vajda uraim Szebenbe vadnak, engemet eresztettek ide nigy száz lóval és három száz gyaloggal, hogy mig ide irkeznék addig itt lennik. Ma hiszem hogy itt is lesznek. Az gyülisre kik jöjjenek el még nem értem. *Kornis*, *Sándor Mihály* és egy nihány székely igen ajánlják király ő felsiginek magokat, de én értem, hogy sem fejeket sem marhájokat nem vetik szerencsére, ha *Petrowijt* bejöhet, az vagy ha ez két oláh ország reánk indul, bizony mind *király fia* szolgálai lesznek, te kgd eléb és bizonyosban esmeri nállamnál az ő cselekedeteket mi ligyen.

Ez háborunak két okát értem az erdélyi uraimtól. Egyiket azt, hogy János király az kinek el atta jószágát hitlenség néven, azokat az articulus szerint mostan egynihánytól elvevék. Más okát ezt értem, hogy *Kendyt* nem örömost uralnák, mert azon filnek, hogy ha tertinet szerint *Király fia* be jöhet akkor is ő liszen vajdájok. Az két oláh ország mostan hallgat. Havaseli vajda hozatott két ezer tereket, janicsárt ezert, tatárt is ezert, azt érti volt, hogy reá megyen esmét Raduly vajda.

Végezetre ajánlom örök szolgálatom te kgdnek és az ur Isten tarcsa meg kgdget minden javában sok ideiglen.

Ez levél költ *Segesvárat* Szombaton, Szent Egyed nap után 1553.

Kegyelmed szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

Külön íven:

Továbbá aggya meg értenem kgd, hogy az vinczi leveleket fel kilgyem az Januariusnak első napjára vagy ne. Szólt vala kgd nekem Sopronba, hogy egy parancsolatot szerez te kgd királytul ez mostani vajdákra, hogy az fogarasi perhez ne lásanak. Nekem igen tecczenék, mert bizony itt benn nem lehet oly igaz per, kit mi el nem vesztünk ez vajda előtt. Mostan senkinek sem lött törvinye egyébnak, hanem csak *Harinnaynak Ida* felől, azt elítélék töllünk, én appelláltam királyra Ó felségére, az transmissiót kgdnek kiltem, viseltetné gongyát te kgd ott fenn, nitalán Isten különben agya az törvint, Szent Lukácsi napjára alá kell az remissiót hozni, mert megagyák akkor az jószágot neki.

Bernált Balás, az régi szittyai magyar szabásu székely, az is király fia szolgálja, Szilágyban, Craszna vármegyében vagyon egy faluban valami része, nitalán jó volna elkirni. többeket is lelnink, ha kgdnek tecczik irjon nekem kgd róla és én mind registromba kildem te kgdnek.

Az szegin lipai gazdája igen kenyereg Istenért te kgdnek, hogy ne hagyja kgd, bizony koldul szegin.

Az szászok igen filnek kgdtül az vinczi dologirt. Most immár hitlenné tették az szász sebesi király birót irtette, de nem fedezhetik el semmivel.

XXI.

1553. sept. 7. *Vásárhely*. Könyörög Nádasdynak, mint bizodalmas attya-urának, hogy vesse közbe magát testvéröccse (*Báthory István*, későbbi lengyel király érdekében), a ki a pártosok fogságába került, és kiszabadulása iránt Petrovith Péter kemény feltételeket szabott. Folyamodott Ferdinánd királyhoz is, és folyamodása másolatát Nádasdyhoz küldi, hogy örökké való szolgálatáért legyen segítséggel és oltalommal hozzájuk.

Latin.

XXII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám, szolgálatom után. Bozásy Lukácstól kildött vala kgd egy levelet (titkos jel) ki mind (titkos jelek) szól vala. Irta vala kgd nekem, hogy az © szabad

(titkos jelek) irt volna (titkos jel) az (titkos jelek) de nem azrul irtak volt, hanem hogy megírják $\lceil \ominus \rceil$ mint és mi statusban vagyon az p g f s, hogy azt megértvén, $\lceil \ominus \rceil$ hogyan te kgddel végezni, valamit irnak immár nem tudom, hiszem hogy $\circ\circ\circ$ — és \square nem lesnek bontói.

Még is erősen viselik az király fia nevit itt benn, tisztán csak törökhöz biznak, bizonyal beszilik, hogy az (titkos jelek) és (titkos jelek) volna.

Moldovai vajda igen fenyeget bennünk, hogy reánk jó. *Bethlent* erővel meg nem veheti vajda uram, mert nincsen ostromhoz való embere, két kastélyt csináltat mellette, igen biznak az várbeliek, hogy még övek lenne jobb. Egyébb ujságim nincsenek.

Isten tarcsa meg kgdet sok ideiglen.

Ez levél Fogarasban költ, *Szent Demeter* nap után való Hétfőn. 1553.

Kgd szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XXIII.

Nagyságos Uram és bizodalmas atyám szolgálatom ajánlásának utánna ezt irhatom kegyelmednek, hogy ez el mult Pénteken hozák meg az kgd levelit, mind az *idai* levelekkel. Szombaton azontul én magam indulék ide az vajda urakhoz vele, ez estve későn jutottam, az uj ítéletet megadám nekik, de immár *Harinnayt* reá eresztették az jószágra, most az én emberem mig Fogarast irte, addég Kendy uram törvint tött *Harinnaynak* benne, itt minden ember filtett, hogy nótába ejtem *Gabriel* uramat, ha még ugyan az uj ítélet levellel akarok jární is, én nem merészkedém ellene állani, hanem reá eresztém az jószágra, mostan *Harinnay* birja.

Kegyelmednek ezt irhatom, hogy ma adák király után az vajdák kezibe *Bethlent*, ilyen conditióval, hogy szabadon minden marhájokkal ki mehessenek belőle vagy királyhoz Ó felsigihez, az vagy királyné asszonyhoz és hogy Karácsonyig szabad legyenek ez országban jární marhájokirt és adósságokért, ez féle több conditiók is vadnak. Ha ő felsége kegyelmes nem leszen nekik, ezek immár porrá lőnek. Immár mostan senkit nem esmerek ő felsige ellen valót, de bizony sokan azért *szinnel nem szivvel vadnak*.

Az *Ida* dolgában az minémü objectiót irt *Bejcsy* uram nekem, azt még az első feleletbe mind megmontuk, de semmi helt neki nem attanak, még az transmissióba sem iraták be, valami oka, *Harinnay* az *hivatalt* is elvesztette vala, erővel

adaták mását én velem neki, mert nállam volt az ő hivatalja mása, ezt is fel apelláltam, de nem irták volt meg az transmissióban. Valamiben te kgd tanit, abban járok el. Szent Katalin napján kezdetik esmét el az itilet, hiszem hogy ha mi □□-al benne. örömet az © *d g f o s g* fel lenne. Írtam vala kgdnek ez előtt is, hogy megírja kgd ha az *m s a o s* leveleket fel kilgyem in specie ad primam diem mensis Januarii, de még semmi válaszom nincsen te kgdtül.

Mostan az két oláhország halgat, jelesben havaseli vajda. Nincsen idő mostan több íráshoz. Isten akarattából jó egisigbe vagyok, mind az szerelmes *Margitommal* és kis fiammal egybe.¹⁾ Megszolgálom kgdnek az pestis ellen való orvosságokat. Isten akarattából még egy mély földnél közelebb nem jó Fogarashoz az pestisnek döge.

Az kegyelmes Isten tarcsa meg te kgdet mind az én szerelmes aszonyommal egybe minden bikessiggel.

Ez levél költ *Bethlen* alatt való táborban 15 napján 9-bernek Anno 1553.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XXIV.

Nagyságos Uram és bizodalmas Atyám, szolgálatomnak utánna, ki(r) engemet ez levél vivő *Sándor Mihály*, hogy én irnék te kgdnek ő mellette és hogy ajánlanám te kgdnek. Itt székely országban fő ember és te kgd után nekem is örömet mindenbe ajánlotta magát, még az több fő nép is. Kirem azirt te kgdet, mint bizodalmas uramat, lássa jó kedvvel és ligen az ő dolgokban minden segítséggel ő felséginél. Hiszem azt, hogy a te kgd jó voltát, megtérvén onnat felül az több attyok fiának meg is jelentik és te kgd után én hozzám is jobb szivvel igyekeznek lenni.

Ajánlom kgdnek szolgálatomat és az örök Isten tartsa meg te kegyelmedet sok ideiglen minden javaiban.

Ez levél *Kolozvárat* Judika vasárnap előtt való szombaton költ Anno 1554.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XXV.

Nagyságos Uram és bizodalmas Atyám szolgálatomnak utánna ezt irhatom te kgdnek, hogy ez erdélyi uraim sokkal

¹⁾ Valószínűleg *Báthory Boldizsárról* van szó, a kit unokatestvére B. Zsigmond erdélyi fejedelem, 1594-ben kivégeztetett.

nagyobb pártolkodásba vadnak, hogy nem mint tavaly, de még titkolják. Moldovai vajda reánk jó hamar való időn, havaselyi vajda is. Az székelység, kik közelben laknak az Moldova országhoz, azok nyilván mellé állanak, mielt ez országba be jó vajda. Ezt is értem, hogy császár *Wranczyust* ¹⁾ fogva tartja. *Lippát* és *Solymost Petrovit* kezibe attá császár, jóllehet még benne nincsen Petrovit. Ez levél vivő ha ő maga lehetne szembe te kgddel mindent megérthetne kgd tőlle, mert ez szinte török császártul jó *Wjg János* neve. Azért te kgd irjon, mihez tarcsam magamat, ha oly erő jó reánk, ki ellen nem állhatunk, mert mind élnem s mind halmom az te kgd akarattja szerint akarom, hogy legyen.

Maylát Gabriel uramnak, asszonyomnak anyámnak is prókátor levelek nincsen nállam, *Zunyoyseget* perlik, egyszer el is vesztettük, de uj itilettel állottam eleit, ezen embertül megküldheti kgd.

Immár vagyon félesztendeje, hogy *Kozmát* kiltem vala fel te kgdhez, mind azólta sem hallhatám, ha felmehetett e te kgdhez, az vagy holott legyen.

Meg bocsásson kgd ez kevés írásról, mert az posta nem engedí, hogy többet írjak.

Jewedicsibe benne vagyok, *Pécsey Gáspár* után tervinnyel nyertem el.

Isten tartsa meg kegyelmedet sok esztendeiglen akarattya szerint.

Ez levél *Székelyvásárhelt* költ, Pinkest másod napján Hétfőn, öt órakor estve 1554.

Itt gyülisbe vagyunk, de még semmihez nem keztek. Nem látom semmi jó mógyát.

Kegyelmed szolgálja és fia

Báthory András Somlyay mpr.

XXVI.

1554. aug. 25. »*ex castello Wjntz*«. Szokott köszöntés után tudósítja Nádasdyt, hogy a vajdák »*propter timorem incursionis hostium*« a Barczaságra küldték. Megértette, hogy Dobó ügye Nádasdynak alkalmatlanságot okoz, a ki kérte is őt, hogy excusálja Nádasdy előtt. (Két sor kiszakadva.) Semmiféle nevezetes ujság nincsen. A pestis grassálása miatt Fogarasból családostól együtt a vincezi kastélyba költözöködött, átmenne *Somlyóra*, de a döghalál ott is uralkodik. Mihelyt valami előadja magát, emberét küldi Nádasdyhoz.

¹⁾ Verancsics.

Latin.

XXVII.

Nagyságos uram és bizodalmas atyám szolgálatomnak ajánlásának utánna mostan semmi gonosz híreket ez ország ellen nem értek, ezt hallogatom, hogy terek császár megtért, ezt is hallom, hogy esmét Myrcse vajdát ereszti császár ez havaselyi vajdaságban és hogy Moldovában is más vajdát tenne császár. Ez mostani havasely vajda izente ez erdélyi vajdának, hogy Alý csyauz nálla vagyon és azt értette tőlle, hogy császár megengedné, hogy *Kendy Ferencz* és *Dobó* lenne erdélyi vajdák, ugy mint császár után és kisz volna így az adót elvenni tőlek. Azt is monta volna Aly csyauz: *hiszem nem marná meg az császár zászlója az Ferdinandus királyét, ha egyik egy szegeletibe állana Uyvárnak és az másik az más szegeletben, csak ne vesztenék el ez nemes országot.*

En ezeket más ember beszide után irhatom, hiszem hogy ha így vagyon, kgdnek megirták az vajda urak.

Továbbá meg jött én hozzám mind Kozma s mind Ilyés deyak és ezeknek előtte egy levele is te kgdnek, kikből értem, az kgd akaratját. Nitalán az mely levelet Vásárhelyről irtam vala kgdnek, az vagy egyéb ember irásából vilt te kgd én bennem valami szikrát, bizony semmi. Isten látja, az én szívemben, az én uram, fejedelmem ellen nem volt, és te kgd ellen akaratomban nincsen is, sem filelemből nem irtam vala, hanem hogy ércse minden állapotunkat te kgd. Ez után is meglátja kgd, hogy bizony én jámborul szolgálom az én fejedelmemet és te kgdet, és nem sietek a *buzormány* (igy!) hitre.

Te kgd ezt is parancsolja leveliben, hogy (ha még az két vajda) nem mivelné az mit kellene mivelniek is, de én meg ne fogyatkozzam, kit szívem szerint kívánnék én is, de te kegyelmed így ércse az én állapotomat, hogy én csak annyit nyomok az vajdáknál és pispeknél mint *Nagy Pál* vagy *Nagy Péter*, mert nekem is csak annyira vagyon fizetésem, más peniglen, hogy én velem soha nem közlik sem ő felsége akaratját sem egyéb országból való híreket, hanem az mit mondanak csak azban kell járnom, hiszem hogy viteket sem töttem még benne. Kírem te kegyelmedet, hogy ne ligen az én irásom nehéz te kgdnek, mert az Isten te kgdet atta nekem bizodalmas uramul és atyául és te kgdnek kell irnom és kenyergenem. Egyéb enen dolgaimba látom, hogy *Dobó István* uram jó akaróm, igen is kérete öccse által, hogy te kgdnél törekegyem, hogy ne nehezteljen kgd reája, mert csak gyürője (?) volt Ferencz uramnál mikor Glesan felől irt volt. Azért te kgdnek könyergek, hogy te kgd irjon Dobó uramnak erről és ligen kgd engedelmes.

Boruemizza Pál pispek urammal, ha te kgdnek tecczenék

jó volna vigezni, hogy ne kapna ez kevés dézmán, ki csak száz forintban jár, mert bizony mostan is Fogarasból tartom mind pinzzel és ilissel; buzától el válva, több nincsen 300 frt jövedelminél, kereskedést sem tehet ember ez mostani időbe. Én kirésemért nem miveli pispék uram, jóllehet igen ajánlja magát, de értem azért, hogy valamikort Atyám vötte volt el egy ládáját és az ládában volt, két kis keszkenő és egy kámzsa és egy breviár, most az jutott eszibe, ez . . . sem engedi ide, betakartatá.

Továbbá jól lehet tervin szerint sem királyok adománya nem volt de ezelőtt való időkben minden hajón 25 pinzt vöttek ide ez házhoz. Mostan én is megvétetem, hiszem, hogy az vajdák eleiben kell és még te kgd eleiben is felmegyen, ez féle apró jövedelmet jó volna ide szerezni, még hidat is csináltatnék, ha ő féségétől kgd vámot kirne reája.

Az *Pécsy Gáspár* faluja nekem tecczik, hogy jobb ő maga nevre állani, mert ha változás lisen az országgal együtt meg marad, de Fogaras kiseben (= későbbben?) változik el és elfoglalják, miért ezelőtt *The kit* (?) hogy elfoglalták vala. Én azt is értem vala, hogy elakarná Pécsy Gáspár adni, ha így volna, nem kellene Fogarastól el szakadni, mert jó kis falu.

Szolgáim mostan is Barczában vadnak, én magam jöttem ide házam nipével az dög előtt, mert Fogaras tartományán igen halnak, Fogarasban is holt immár hat ember meg, innet immár sohová nem tudok mennem.

Én ajánlom örökké való szolgálatomat te kgdnek, Isten után te kegyelmedbe vagyon minden bizodalmom. Az kegyelmes Isten tarcsa meg te kgdet mind hozzája tartozandókkal.

Ez levél költ *Winczen*, Hétfőn, Szent Egyed napnak utánna 1554.

servitor ejusdem V. S. et M. D.

Andreas Báthory de Somlyó mpr.

Külön darab papiroson :

Továbbá izentem te Nagyságodnak im öcsémtül ez *Földváry Istvántul*, kérem Nagyságodat higye meg szavát és bocsássa kegyelmes választal hozzám.

XXVIII.

Nagyságos uram és bizodalmas Atyám, szolgálatomnak ajánlásának utánna kívánom te kegyelmednek jó egésségit hallanom, én Istennek jó voltából mind házam nipivel együtt jó egissigben vagyok.

Továbbá ezt irhatom kegyelmednek, hogy szinte mostan nagy bikessigben vagyunk, mind Moldova felől mind Havasel-

földe felől, jól lehet az moldovaiak nem járnak ez országban, innét sem oda, az utakat őrzik mind innét s mind onnat. *Déván* alól csinálnának az lipai törekek egy kastilt, kinek neve *Fajcsiát*, naponkit terjesztik határokat.

Továbbá értem, hogy □□ uram igen törekedik királynál benne, hogy —B övé lenne, azért ha így vagyon, kgdnek hiszem hogy tudására vagyon, mostan (hat titkos betü jel) birja, két ezer forintban inscribálta király neki. Ha kgdnek tecczenék és lehetne, jobb volna, hogy lenne mi nállunk, én meg fizetném irtette az két ezer forintot királynak, ha kelljen e vagy ne ebben indultatni, az te kgd akarhatja legyen benne, de nekem jónak tecczenék.

Pispek uram mondá nekem, hogy □□ Szent Márton napjára le akarja tenni tisztit. Ez országban *szerin szerte* nagy döghalál vagyon. Kérem kegyelmedet, hogy te kgd kildene egy kevés *ternyéket* ide Pispek uramhoz, ő nekem megadná. Itt sohol nincsen jó patika, im kiltem egy receptát te kgdnek, ez is dög ellen való, ha lehetne kildene ez félét is te kgd, de mind ezekkel nem kellene késni, mert igen környül vött az pestis.

Vigezetre az kegyelmes Isten tarcsa meg kegyelmedet sok ideiglen, én ajánlom örökké való szolgálatomat.

Ez levél költ *Feyrvárat* Szent Mihály napján, anyi eszten-dőben 1554.

Kegyelmed szolgálója és fia

Báthory András Somlyay mpr.

Külön darab papíroson :

Irtam volt ez előtt is te kgdnek felőle, hogy volt itt ez előtt az hajóktól jövedelem, néha vöttek egy forintot, néha huszonöt pinzt, néha tizenkét pinzt egy egy hajótól. Mostan én is vétetek rajtok 25 pénzt mindenik hajón, az itt való ez országbeli kincsi tartónak ellene vagyon, hiszem, hogy királynak is ir felőle. Azirt ha meg vétessem vagy mihez tarcsam magam, kgd tanicson meg róla.

XXIX.

Gyulafehérvár 1554. september 29. Néhai Vizaknay Ferencz javait ő felsége *Haller Péter* szebeni polgármesternek inscribálta. de elszakasztott belőlük bizonyos falut, melyet nemes *Buday Istvánnak* adományozott, a ki midőn elakarta volna foglalni *Haller Péter* ellene szegült és azt követelte tőle, hogy adjon magáról kötelezvényt, hogy az inscriptionalis összegnek arra a falura eső részét neki megfizeti. És jóllehet a király megparancsolta *Hallernek*, hogy a falut minden fizetési kötelezettség nélkül bocsássa a *Buday* kezére, *Haller* arra ügyet sem

vetett és csak tovább sürgeti a kötelezvényt. Könyörög tehát Buday érdekében, a kinek hűséges szolgálatában eddig soha meg nem fogyatkozott. Nádasdynak (mint az ország nádorának) hogy szerezzen érvényt a király adományának és eszközje ki, hogy Buday István a maga jogos tulajdonát minden fizetés nélkül elfoglalhassa.

Latin.

XXX.

Nagyságos Uram és bizodalmas Atyám szolgálatomnak ajánlásának utána, értem az te kgd leveliből az Uristennek ostorát mind te kegyelmeden s mind az én két asszonyomon, anyámon lenni és hogy immár Istennek kegyelméből valamennyire az betegség megtágitotta volna ti kegyelmeteket, ezen az Ur Istennek hálát adok és kirem, hogy megtarcsa te kgdet mind az én szerelmes asszonyom anyáimmal egybe sok ideiglen, bikessig. Értem ezt is, hogy te kgdnek nem atták meg az én leveleimet, bizony higye kgd, hogy kiltem levelet postán is, kiltem *Baltestajner* által is, *Hamvay Gyergy* által is, *Glesántul* és az te kgd kocsisátul is, az ki az doktort behozta. Kiltem *Horwát Miklóstul* is, az mikor embert leltem, ki fel ment mindenha kiltem. Azirt kegyelmedet kirem, ne ligyen nehésige kgdnek irte, mert bizony ez jambor uraim az oka, hogy meg nem vittik kgdnek az én leveletem.

Az doktor felől ezt irhatom kgdnek, hogy *Kolosvárat* fekütt, nem tudom ha meggyógyult, ez én szolgámat ugy eresztettem innét, hogy ha *Kolosvárat* liszen ő magátul levelet vigyen te kgdnek, mi állapotba ligyen.

Két belin (= bölény) borjum vagyon, tenyisztók, *Dobó* uram kéri vala, de nem mertem kgd hire nekil adnom. Irja meg kgd ha fel kilgyem.

Isten akaratjából ez napokban az ház kívül elkezdtem az árok ásást. Az kő falt kit kesztem vala egy holnapig el vigezem, kisz meszem és kövem vagyon.

Havasel felde igen barátos ez mi vajdáinkkal. igen ajánlja barátságát, de érti kgd az ő teketit. *Gerenday Péter* szolgáliban sákmánt tétetett Moldovai vajda, egy szolgálja ki jöve, azt beszilé az urát nem tudá mondani bizonyal hová töttik.

Irtam vala én kgdnek ez előtt is, immár sőt nem adnak Fogaras szükségire, azt is pinzen kell vennem. Király megparancsolta, hogy *Weeczi* és *Szent Iván* várához aggyanak, nitalám kgdnek is jó volna irte törekedni. Bizony szolgál Fogaras annyit ő felséginek mint akárki ez országban. Az két vajda és Pispék uram együtt voltak mostan *Kolosvárat* valamit vigeztek hiszem kgdnek megirják. Ezt én is irhatom kgdnek kössig

szava által, hogy három részre vonznak ez három ur, ha mostan nem lött egyenesség.

Továbbá ez elmúlt napokban hozák király levelit nekem, kiben azt parancsolja ő felsége, hogy ide bocsáta egy *palérát* Szakmárra, ki möggyát aggya az megerősítésnek és hogy én elkezdessem és csináltassam, én sohol meg nem lilem az palért, elég sem vagyok az telyes város ipítésire én te kgdnek mint bizott uramnak és az Isten után mint atyámnak ugy irok és könyörgek, légyen azon te kgd ő felsige előtt, hogy ha szinte az várost nem is de engegye ő felsége, hogy egy kastilt csináljunk benne, kiből örizhetném meg, mert higye kgd én tölem elvész az város, ő felsiginek gongya és kára következhetik belöle. Én azért irom kgdnek ilyen nyilván, ne legyen én rajtam az ok adása ha mi tertinnék, *Báthory András* tart ellent benne az csinálásában senki egyéb nem. Ugyan Istenirt kirem te kgdet, hogy ha lehet szerezze meg te kgd ő felséginél.

Az *Péchy Gáspár* jószágára szívem szerint gondot viselnik de másra bizta, az kire bizta az jövedelme felől irtam neki, mi választ tött im kgdnek kiltem levelit.

Továbbá *Köresy Ferencz* birja Bolyában egy kastilt és mint 200 jobbágyot hozzája, maktalan ember, csak az óráját nem tuga ember mikor meg hal, tudom hogy ha holta történik az Vajdák irik eléb postán királt és evék lisen. Feyr vármegyébe vagyon, más risz jószága Középső Szolnok vármegyébe *Sámson* neve, egy falubeli riszinek *Panjt*.

Az kegyelmes Isten megtágéta az dög halált, ha esmét rejánk nem térne. Én békivel marattam mind hozzája tartozókkal, még egy szolgámnál több meg nem halt. Jobbágy holt, de nem felettib. Mostann is bikivel vagyok mind feleségemmel és kis fiammal egybe. Az Ur Istent hiszem, hogy esmét meglátogat revid nap egy magzattal.

Még is könyvergek te kgdnek, hogy ne nehezteljen riám is te kgd, eressze vissza az inast, hadd ércsek bizont te kgd felöl.

Végezetre az felsiges Ur Isten tarcsa meg te kgdet mind az én szerelmes asszonyom anyáimmal egybe bikessiggel sok esztendeiglen.

Ez levél *Lezán* költ 6 die martii Anno 1555.

Kegyelmed szolgája és fia

Báthory András Somlyay mpr.

Egy szarvas szarva vagyon nállam huszonegy ága vagyon anékil (?) az két rudja. Ha kgd parancsolja hogy fel kilgyem felkildem.

Közli: DR. KOMÁROMY ANDRÁS.

POZSONY VÁRMEGYE JEGYZŐKÖNYVEI
AZ 1650—1657. ÉS 1665—1671. ÉVEKBŐL.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

Anno 1657 die 8 mensis Januarii celebrata est congregatio generalis in oppido Szempcz etc. inclyti comitatus Posoniensis.

Exmittuntur domini iudices nobilium cum suis iuratis et adiunctis, ad perlustrandos defectus portarum et nobilium in bonis, facturi superinde relationem in futura congregatione generali comitatus.

Scribendae literae dominae comitissae Pálffy Palianae, d. Emerico Czobor et dominis a Kolonicz, super non importatione vinorum ex finitimis provinciis Austria, Bohemia et Moravia sub poena confiscationis.

In locum defuncti Joannis Botht iurato assessore comitatus eligitur egregius Franciscus Thedy.

Contra armalistas renovatur protestatio nomine illustrissimi et reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis, in quantum huiusmodi armales iuribus eiusdem preiudicant.

Publicatae armales.

1. Valentini Fekete ac per ipsum Catharinae Lipold consortis, nec non Michaelis, Matthiae et Gregorii similiter Fekete filiorum.

2. Matthiae et Joannis Osztaricz ac per eos Mariae Spettin et Anna Mihalkovicz consortium.

3. Michaelis Steuriczky ac per eum Sophiae consortis, nec non Martini et eius consortis, item Michaelis, Pauli, Joannis filiorum atque Annae et Catharinae filiarum.

4. Joannis Lanczkroner.

5. Petri Petrassvelniczky ac per eum Michaelis, Blasii, Andrae, Martini fratrum.

6. Joannis Fros-Ernreicz ac per eum Judithae Arady consortis.

7. Joannis Hellepronth ac per ipsum Elizabethae Silesell consortis ac Casparis fratris uterini.

8. Andreae Aigner ac per eum consortis, filiorumque et filiarum eorundem.

9. Gregorii Marussy.

10. Dominici Handll ac per eum Magdalenae Branczer, consortis eiusdem etc.

II.

PROTHOCOLUM

inlyti comitatus Poseniensis Deo auspice, Maria patrocinate, divis tutelaribus faventibus sub notariatu egregii Joannis Valy. inchoatum die decima sexta mensis Novembris, anno 1665.

Anno domini 1665 die 16 mensis Novembris, in generali congregatione inlyti comitatus Poseniensis in oppido Samaria, loco videlicet consueto, una cum sede iudiciaria indicta, ac celebrata in presentia dominorum magnatum et nobilium eiusdem comitatus pro pertractandis publicis negotiis frequenti congregatorum.

Egregius Joannes Valy, in proxime precedenti congregatione anni prenotati die 4. 7-bris Posenii celebrata in locum egregii Francisci condam Spaczay in notarium huius comitatus electus solitum iuramentum deposuit.

Egregius Franciscus Thedy alias iudex nobilium antelati comitatus, porrecto supplici libello certis ex rationibus, potissimum vero adepto alio servitio et officio sibi magis viso congruo officium iudicatus sui resignavit.

Exhibitae benignae literae missiles duplices quidem sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis, domini domini nostri clementissimi super subsidio pro fossato Danubiali, infra Ponium habito administrando.

Super quibus decretae sunt literae resolutoriae, tam ad suam maiestatem, quam vero requisitoriae ad excellentissimum dominum comitem a Souches maresallum intercessoriae, super eodem instituendo fossato suae maiestati praelibatae specialiter recommendando, aequae ac comitatui Comaromiensi sonantes dirigendae.

Exmissionales demum generales pro domino perceptore egregio videlicet Joanne Ormandy, quo ad restantias exigendas universas, quarumcumque contributionum sub poena dupli. Item alias pro parte egregii Georgii Enyedy iudicis nobilium, cum sibi adiungendis occasione exigendi salarii, pro viginti peditibus in insula Csaloköz ordinatis et conductis ad insequendum vagabundos et praedones. Rursus eidem ratione revisionis

et rectificationis aggerum Danubialium in eadem insula Csalo-köz. Eodem die magnifico domino Wolffgango Eszterhazy et nobili Joanni Atczél iurato assessori extradatae aliae literae exmissionales respectu aggerum ex parte fluvii Vagy situatorum revidendi et erigendi curandorum.

Protestatio illustrissimi domini comitis supremi contra iudicem, magistrum civium et reliquos senatores liberae et regiae civitatis Modor super violenta abactione pecorum subditorum suorum, per eosdem facta, non curata multiplici contributionis ab iisdem exactione, cum admonitione seria, ut iam tandem iuxta determinationem comitatus iisdem desuper satisfactio impendatur, alioquin necessabitur ad alia media satisfactionis impendenda condescendere, petendo literas testimoniales sibi extradari.

Pro fossato Danubii ad Posonium fiendo in literis benignis suae maiestatis declarato, uti boni publici, offertur subsidium paratae pecuniae per incolas quidem insulae Csalo-köz

floreni	100.—
Domini magnates et praelati collective fl.	100.—
Transmontani in genere fl.	150.—
Liberae ac regiae civitates fl.	100.—
Nobiles in iisdem civitatibus degentes non concives Posenienses fl.	12.—
Tyrnavienses fl.	3.—
Possessionati nobiles universi per denarios	—50
Venerabile Capitulum Strigoniense cum Poseniense fl.	4.—
Patres societatis Jesu fl.	3.—
Unius sessionis nobiles per denarios	—10
Summa limitata expressiva in comitatu extendit se ad fl.	472.—

Exceptis reliquis restantiis a nobilibus possessionatis et unius sessionis exigendis et per iudices nobilium simul limitandis. Qui quidem domini iudices nobilium iuxta praevio modo attributam eisdem facultatem eosdem universos magnates, praelatos et alios praedecaratos nobiles limitarunt in hunc modum.

Et quidem g. d. Joannes Vincze, tam in suo, quam vero praefati domini Francisci Thedy, officio suo resignato, processu.

G. d. Georgius Enyedy in suo processu. G. d. Georgius Nicky in suo processu.

Tandem nomine et in persona illustrissimi ac reverendissimi domini Georgii Szelepcheny archiepiscopi Colocensis, regni Hungariae aulae cancellarii etc. contra illustrissimam

dominam comitissam Franciscam a Kanin de Belassy excellentissimi condam comitis Pauli Pálffy ab Erdeőd, regni Hungariae palatini etc. relictam viduam egregius Andreas Hericz praevia cum protestatione inhibuit solenniter universas res et bona eundem dominum principalem suum concernentia in oppido Réche existentia habita, petiissetque superinde literas testimoniales.

Anno 1666 die 5. Aprilis. Ex determinatione inclyti comitatus pro exigendis rationibus officialium eiusdem presentibus ad id deputatis penes generosum dominum Stephanum Morocz vicecomitem inque libera ac regia civitate Posoniense domoque eiusdem Vindi vocata extitere presentes admodum reverendi domini Georgius Slégher et Stephanus Szempczy venerabilis capituli Posoniensis canonici, egregii item nobiles Joannes Vincze iudex nobilium, alter Joannes Horváth Simonchicz et tertius Joannes Vizkelety iurati assessores attacti comitatus, Michael Miticzky sacrae caesareae regiaeque maiestatis tricesimator Ovariensis. Ex liberis autem et regis civitatibus ablegati egregii, prudentes ac circumspecti Joannes Tolnay Posoniensis, Michael Boka et Andreas Wiellond Tyrnavienses, Stephanus Keczkés Sanctogeorgiensis, Wolfgangus Offner ac Georgius Nagy Bazinienses, Joannes Györkös et Joannes similiter Eppeltauer Modrenses senatores et inhabitatores, uti iudices ad id deputati, exactaque est ratio modo et ordine subsequenti.

Et primum quidem rationes condam Nicolai Milaikovith generalis perceptoris ex regestris ipsius perlustratis, ad idque etiam inspecto prothocolo et comportato, signanter autem.

Ex impositione anni 1650 pro 60 equitibus restant rectificationes	fl. 1092.67 d.
Ex impositione anni 1652 pro 150 equitibus in Verebély restant	fl. 710.99 d.
Ex impositione annorum eorundem pro officialibus restant	fl. 142.66 d.
Ex impositione anni 1651 pro equitibus 12 et peditibus 12 restant	fl. 1456.50 d.
In singulis tribus annis solummodo per 6. menses sunt intertenti et soluti.	
Ex impositione pro tegulis ad Uyvar restant	fl. 585.— d.
Ex impositione pro restauratione domus regnicolarum	fl. 448.33 d.
	fl. 4436.15 d.
	fl. 1368.— d.
	defalcatis.

Mansit liquido restantiarius fl. 3068.15 d.
 Ex parte vero egregii domini Martini Fekete perceptoris.
 Circa portas diminuuntur annuatim in rationibus portae.
 Numero $61\frac{3}{4}$ stat difficultas in percepto

quoad 4-tuor impositiones fl. 553.75 d.

In restantiis haerent fl. 1034.43 d.

Per hocque mansit liquido restantiarius ... fl. 1590.20 d.

Anno 1666 die 12. Aprilis, id est feria 2-da proxima
 post dominicam Judica in oppido Samaria, in generali congrega-
 tione inclyti comitatus Poseniensis dominorum magnatum
 et nobilium frequenti numero presentium, ac annexa eidem
 sede quoque iudiciaria.

Egregius Joannes Benczicz in locum egregii Francisci
 Thedi in iudicem nobilium electus, loco vero eiusdem alias
 iurati assessoris ordinarii nobilis Paulus Torkos, eidem adiun-
 gendus similiter electus, solitum iuramentum deposuerunt.

Exhibitae sunt literae benignae missiles sacratissimae
 caesareae regiaeque maiestatis domini nostri clementissimi in
 facto alvei Danubialis fodiendi.

Scribendae literae superinde suae maiestati oblatoriae
 ulterius quoque.

Similiter excellentissimo domino comiti a Souches, item
 credentiales pro generoso domino Nicolao Dvornokovicz,
 illustrissimo ac reverendissimo domino Georgio Szelepchény
 archiepiscopo presentandae in facto trium punctorum, et primo
 quidem circa exigentiam fossati Danubialis, secundo fluvii
 Vagi, tertio de militibus grassantibus.

Tandem habita mutua correspondentia ablegatorum
 dominorum magnatum et nobilium. sicut et liberarum regia-
 rumque civitatum circa securitatem itinerantium et perse-
 cutionem malefactorum exterminandum et prosequendorum
 modus adinventus est, ut videlicet universi nobiles et ignobiles,
 primum quidem arma sibi comparere debeant, ex post electis
 in certis locis decurionibus facta per generosum dominum vice
 comitem, cum sibi adiunctis conscriptione viritim ad intima-
 tionem alterutrius, ubi autem idem dominus vicecomes persona-
 liter adesse non posset, per dominos iudices nobilium et iura-
 tos assessores suos pro permansione ulteriori insurgere teneantur,
 interim usque fiendam conscriptionem libera facultas datur
 nobilibus et ignobilibus eosdem prosequendi, capiendi et suo
 modo puniendi.

Superinde requirendi missiliter illustrissimus d. comes
 Nicolaus Draskovich et excellentissimus dominus Montecuculli.

Si qui nihilominus tales malefactores in alieno territorio
 ceperint et similes captos per liberarum civitates deduxerint,

sine preiudicio earundem, in publicis carceribus suis conseruationis gratia, locum dare possint, eosdemque ad requisitionem illustrissimi domini comitis supremi vel vice comitis extradare debeant.

Pro supremis ductoribus eliguntur in processu quidem superiori egregii et nobiles Georgius Gubasoczy, in inferiori Martinus Fekete, vice idem adiungitur Michael Barkady, circa Saáb, Andreas Janko Bazinii, Michael Hrasovszky in Szempez submittitur discretioni egregii Martini Lindvay.

In insula Czalloköz in processu inferiori Franciscus Anyos et alter Franciscus Kondé, in superiori vero Franciscus Szüllő. In oppido Smaria autem submittitur dispositioni et ordinationi illustrissimi domini comitis supremi, quemadmodum et electorum premissorum ac deputatorum approbatio ac si ita iudicaverint alios etiam substituendi habeat facultatem.

Nautae in vadimoniis constituti teneantur de simili vagabundorum itineratione ordinatos ductores processuales certificare, aequae ac alibi de existentia et latitantia similium malefactorum sub poena 12 fl.

Si qui porro in aliquibus locis equites condescendentes reperirentur, per iudicem nobilium admoniti, ut vel ad confinia sese conferant, vel hospitentur, huic admonitioni factae sese accommodare studeant, sub confiscatione rerum universarum secum habitaram.

Resolutio inelyti comitatus super benignis literis missilibus suae maiestatis sacratissimae pro parte domini archiepiscopi Strigoniensis exhibitis, in hac forma: Anno 1666 feria 2-da proxima post dominicam Judica in oppido Samaria in generali congregatione huius comitatus Poseniensis per dominos magnates et nobiles eiusdem ibidem frequenti numero constitutos, praesentes literae sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis domini domini eorundem clementissimi in facto et negotio illustrissimi ac reverendissimi domini Georgii Szelephény archiepiscopi Strigoniensis ab una, et illustrissimam dominam comitissam Franciscam Kanin de Bellassy, illustrissimi et excellentissimi condam comitis Pauli Palfly ab Erdőd alias regni Hungariae palatini relictam viduam, partibus ab altera controvertentes nobis clementer praeceptorie sonantes et directae, summa cum humilitate et reverentia sunt acceptatae, quarum continentis intellectis, iisdem humiliter morem gerere intendentes, ex rationibus et legibus in iisdem benignis literis declaratis et contentis, penes commissionem generosi domini vicecomitis, medio eiusdem iudicis nobilium restitutio in integrum fienda decernitur et eadem domina comi-

tissa extra dominium ad prosequendum ius suum in bonis iisdem habitum ad ordinariam viam iuris relegatur. Interim quia circa accessoria emersa causae premissae graves subortae exponerentur, difficultates eadem auctoritate regiae maiestatis sacratissimae inter tantas personas, suo modo placidioribus mediis complanandae, maxima cum humilitate recommendantur.

Qua audita nomine et persona attactae dominae comitissae Palfianae egregius Petrus Persicz, de non consentiendo in antelatam resolutionem comitatus contra eandem solennem interposuisset protestationem, reservando sibi omnimodam facultatem omnibus viis et modis, etiam cum moderamine inculpatae tutelae bona Réczentia defendendi, inibendo simul etiam dictum dominum illustrissimum archiepiscopum ab apprehensione eorundem, petendoque sibi literas testimoniales authentice extradari.

Nomine vero et in persona suprafati domini archiepiscopi egregius Joannes Chite procurator eiusdem inhaerendo resolutioni comitatus modo praevio datae, interpositam protestationem anotatae dominae comitissae reprotestatus est.

Exhibitae sunt literae armales privilegiales sacratissimae caesariae regiaeque maiestatis pro parte et ad instantiam Michaelis Wolmuth ac haeredum suorum utriusque sexus universorum, nemineque contradicente publicatae sunt.

Aliae similiter literae armales pro parte Joannis Kerekes et Catharinae Tuiza consortis eiusdem, haeredumque et posteritatum utriusque sexus universorum exhibitae et solenniter, nemine contradicente, publicatae sunt.

Stante sede iudiciaria exhibitum est infranotatum mandatum illustrissimi et excellentissimi domini comitis palatini pro parte patrum societatis Jesu Tyrnaviensium contra egregium Ladislaum Szegedy et complices eiusdem, ad quod responsum datum est huius tenoris.

Anno 1666 feria 2-da proxima post dominicam Judica in oppido Samaria, loco videlicet celebrationis sedis nostrae iudiciariae presens mandatum illustrissimi et excellentissimi domini comitis regni Hungariae palatini nobis ibidem denotatis iudicibus exhibitum ac debito per nos honoris et reverentiae cultu perceptum.

Et quia uti in tenore eiusdem exprimeretur arduam causam erga ibidem denotatum egregium Ladislaum Szegedy occasione facti ibidem contenti, factum honoris eiusdem tangentis declaratum esse. Ad postulationem eiusdem pro ulteriori defensione sua paria petita mandati suae celsitudinis extradanda decrevimus, demum siquidem idem Ladislaus Szegedy

in comitatu nostro esset persona nobilis possessionata nec ut exponeretur vagabundos, contra quem iuxta articulos in eodem mandato citatos procedendum foret, partem exponentem ad ordinariam viam iuris relegendum duximus.

Anno 1666 die 12 mensis Augusti in generali congregatione comitatus in libera ac regia civitate Baziniense primitus indicta et celebrata.

Exhibitae sunt literae missiles credentiales illustrissimi domini comitis supremi per egregium Joannem Spaczay, vigore quarum rationem indictae congregationis per eundem dominum comitem supremum eam esse exponebat, ut videlicet universitas dominorum magnatum et nobilium circa refrenationem militum vagabundorum, similiter deditiois pagorum dictim factae et fiendae cum manifesto periculo huius comitatus eatenus emergenti, nec non fossati Danubialis aequae ac fluvii Vagi, pro permansione et securitate sua conclusionem facere velit.

Quo ad primum ulterius quoque iidem domini magnates et nobiles et ablegati eorundem, quam etiam liberarum ac regiarum civitatum eatenus determinatione met conclusionem suam in praecedenti congregatione factam, modo et ordine ibidem denotato effectuantam esse censuerunt; hoc addito in presentiarum, ut illustrissimus et excellentissimus dominus regni palatinus, per certos deputatos ablegatos penes instructionem sibi datam requiratur pro recommendatione ad suam maiestatem, quatenus generalem partium istarum antenominatorum Hungariae denominare ac constituere dignetur fienda, per quem similes malefactores vagabundi eo commodius refrenari valeant.

Pro ablegatis itaque denominati sunt admodum reverendus dominus Petrus Korompay et generosus dominus Franciscus Pyber, quibus pro expensis ordinati sunt floreni centum, cum ea nihilominus oblatione, quod si premissae expensae iisdem minus suffecerint, ac per eosdem ex bursa plus erogatum fuerit, refusionem similium expensarum rehabiturum.

Instructionis vero datae series talis erat. Primo. Exagerandum esse iisdem, attacto domino comiti palatino, aequae ac domino comiti iudici curiae regiae maximam eamque intolerabilem militum confiniariorum vagabundorum in hoc comitatu dietim grassationem illatasque eorundem et inferendas nullo penitus statui dominorum magnatum, nobilium et miserae plebi parcendo, praedas et latrocinia, ita ut itinerantibus et in pagis degentibus, nulla securitas personae et bonorum haberi valeat; ita ut simili timore perculsi, iacturam universorum pati necessitentur; quibus ulterius obviandis remedium congruum videretur, ut pro refrenatione eorundem ex recommen-

datione suarum celsitudinum apud suam maiestatem caesaream et regiam etiam nomine huius comitatus fienda. generalis nationis nostrae confiniorum antemontanorum denominetur et constituatur, antequam id ipsum effectuetur tamen cum illud etiam constet, militibus confinariis solutionem menstrualementem minime pendi, per hocque ad similia facinora perpetranda induci iisdem sallario subveniendum esset. Secundo. De statu deditiois pagorum et aliorum locorum ex quo hostis infensissimus, literas superinde circumquoque etiam in hoc comitatu existentium creberrimas dominatorias, hinc inde transmittere non cessaret, in benignis autem literis missilibus suae maiestatis sacratissimae loca dedititia a condescensione militum praecavenda in communi sine ulla specificatione detegerentur, quorum quidem locorum limites, post factam pacem similiter ignoti essent, apud eundem aequae ac viciniore comitatus specificam eorundem declarationem excellentissimus dominus palatinus in quantum sibi nota forent, ut eo magis hac in re idem comitatus sese accommodare sciat, specificare ne grave-tur, ignota vero per suam maiestatem declarari facere. Tertio. Idipsum etiam manifeste periculosum esse censeretur, quod coloni et subditi dedititii sine praescitu capitaneorum et dominorum suorum terrestrium pro libitu ad Turcas ingredi presumant, unde presumeretur eosdem diversas locorum istorum apud ipsos facere informationem. Quarto. Sua maiestas sacratissima singulariter providere dignetur, confinibus noviter extractis, ad Vagum, suis necessariis munitionibus et requisitis, quae adeo improvise constituta comperirentur, ut ne tormenta quidem vel aliqua mortaria, pro signis et rumoribus consuetis dandis, in casu excursionis hostilis, in iisdem habeantur. Caetera comittuntur sapienti iudicio et dispositioni dominorum ablegatorum.

Exhibitae sunt literae suae maiestatis sacratissimae, quibus intimabatur facta iam pace cum Turcis, paternam eandem propositionem erga hoc regnum clementer uberius quoque exhibituram.

Quoad fossatum Danubii et reparationem aggerum fluvii Vagi, requirendum esse illustrissimum ac reverendissimum dominum archiepiscopum Strigoniensem modernum, ut per suam maiestatem sacratissimam de subsidio et materialibus oblatis, ulterius etiam viciniore comitatus pro succursu requiratur.

Exhibita est protestatio nomine liberae regiaeque civitatis Posoniensis contra emptores et possessores certarum vinearum subarcensium in territorio eiusdem habitarum iurisque montani et census soliti per eosdem denegatione.

Egregius Joannes Chite in persona illustrissimi domini comitis supremi reprotestatus est, in quantum eadem protestatio iuribus suis, vel subarcensium subditorum suorum preiudicaret.

Egregius Joannes Maholany coram inelyto comitatu in causa contra nobilem Georgium Takacz in facto impetrationis honorum eiusdem a se, cum reliquis condonatoriis penes certum quoddam mandatum arestatorium inordinate mota, agnovit similiter eatenus inordinatum legibusque regni contrarium processum fuisse institutum. Unde ad admonitionem comitatus publice cessit eidem, referendo se iuxta leges regni ad ordinarium iuris viam, ac ad reddendam interpositam per annotatum Georgium Takacz contradictionem.

Protestatio facta verbaliter per egregium Samuelem Kaczerium nomine attacktae civitatis Poseniensis contra huiusmodi etiam nobiles ad hebdomadalia fora, pepones et alias venundabiles in eandem civitatem inferri solentes, qui more solito vel cedula ab iisdem, vel salvi conductus literas testimoniales a generoso domino vice comite minus habuerint.

De vagabundis porro militibus, sine testimonialibus literis condescentibus statutum est, ut immedietate ubique libere per quoscunque incaptivari valeant.

Exhibitae armales privilegiales familiae Holovich, utpote Catharinae Hornyák, relictæ condam Georgii Holovich et fratruelis eiusdem Andreae Holovich pro se haeredibusque suis utriusque sexus universis, per suam maiestatem collatae.

Literae scribendae recommendatoriae informationales, pro supplicante iamfato Georgio Takácز suae maiestati sacratissimæ, similiter super oblatione fossati Danubialis cum gratiarum actione ulteriori.

Aliae literae credentiales excellentissimis dominis comitibus Lobkovicz et Rottál.

Anno 1667 die septima mensis Februarii in generali congregatione comitatus in oppido Samaria indicta et celebrata.

Circa subsidium lignorum pro vigiliis per hominem illustrissimi comitis Francisci Eszterhazy propositum et ad praesidium Sempthe administrari postulatum, visum est, quod siquidem idem praesidium in comitatu Nitriensi principaliter sit situatum, praemissa primum requisitione per antelatum dominum comitem ad eundem comitatum, ubi praesens comitatus decisionem et oblationem eiusdem reciperet, de concursione hinc quoque fienda futuram esse congruentem et proportionalem determinationem.

Quo ad reparationem aggerum seu passuum fluvii Vagi, pro publica permansione partium et locorum eorundem imposi-

tione mediante, ordinata est medietas pro fossato Danubii determinata utpote fl. 250 cum limitatione similiter dominorum iudicum nobilium per eodem fossato priori annexa, quatenus pretio eiusdem summae per homines ad id deputatos ac inter reliquos ad latus domini iudicis nobilium et iurati assessoris processus eiusdem, egregio quoque Michaelae Bors pro inspectore deputatos, tam ligna desiderata, quam vecturae eo commodius ex vicinioribus locis et possessionibus comparentur, ad quam perceptionem praemissae summae pecuniariae tam pro antelato fossato Danubii, quam vero fluvii Vagi eo celerius accommodanda ad latus domini moderni generalis perceptoris, egregii utpote Joannis Ormandi, ordinatus est egregius Martinus Golsky, quatenus per eosdum quantocyus exacta ad manus generosi domini vicecomitis, per eundem certo homini pro effectuatione reali assignanda tradatur, idque pro media quadragesima.

Exhibitae sunt literae missiles illustrissimi ac excellentissimi domini comitis regni palatini, super publicatione celebrationis iuris extraordinarii ac causarum quoque appellatarum revisione pro termino vigesimo octavo huius mensis et subsequentium 20. dierum praeter festivos in liberam ac regiam montanam civitatem Novizoliensem revidendarum.

Praefato Michaeli Bors, inspectori delegato ordinati sunt in recompensam laboris fl. 8 pro singulis mensibus a die inchoationis negotiationis praemissae, computando solvendi, hoc addito, ut de perceptis et erogatis praevio modo limitatis congruentem rationem reddere sit adstrictus.

Exhibitae ulterius literae missiles camerae Hungariae Posoniensis in facto exactionis fiendae contributionis coronalis pro parte peditum pro conservatione sacrae regni coronae habitorum per dominos exactores et perceptores quantocyus praestandae, in quo negotio per inclytum comitatum determinatum est, ut pro meliori effectuatione postulationis eiusdem camerae premittatur connumeratio portarum in toto comitatu respectu desolationis proxime praeteritorum disturbiorum universaliter factae, qua reportata eadem inclyta camera, super postulationis habitura resolutione.

Anno 1667.

Anno itidem praenotato die vero nona mensis Maii similiter in generali congregatione comitatus in oppido Samaria celebrata. quo ad persecutionem malefactorum ulteriorem quoque fiendam ordinati sunt equites 41 partim obliti, partim vero limitati.

Egregius Michael Kürtössy loco egregii condam Joannis Vincze in iudicem nobilium electus, solitum iuramentum praestitit.

Ex parte illustrissimi ac reverendissimi archiepiscopi	
Strigoniensis	No 5
Illustrissimi domini comitis supremi	No 2
Illustrissimae dominae comitissae relictae	
Palfianae	No 5
Dominus comes Franciscus Eszterhazy	No 2
Domina comitissa Erdődiana	No 2
Domini comites Emericus Czobor, Franciscus	
et Paulus Czyaky	No 3
Dominus comes Adamus Czobor cum domina	
Keglovicziana	No 2
Magnificus dominus Osztrozith	No 1
Domini comites a Kolonicz, omnes quatuor	No 2
Domina relictæ magnifici condam Casparis	
Hölgyi	No 1
Domina relictæ magnifici condam Georgii	
Orossy	No 1
Illustrissimus et reverendissimus d. episcopus	
Vaciensis cum capitulo Posoniense	No 1
Magnifici domini Joannes et Georgius Lippay	No 1
Reverendissimus dominus Nicolaus Posgay	
vicarius, Joannes Gubasocy plebanus	
Tyrnaviensis et capitulum Strigoniense ...	No 1
Magnificus dominus Pongracz cum relictæ	
condam Nicolai Jancovicz	No 1
Magnificus dominus Andreas Serenyi	No 1
Magnifici domini Eszterhazy possessores	
Galanthae	No 1
Dominus abbas Sancti Martini	No 1
D. D. Thomas Baranyaÿ, Caspar Sandor et	
relictæ Szluhajina	No 1
D. Joannes Slosperg, Paulus Beniczky	
et Andreas Kerekes	No 1
Dominus Emericus et Joannes Spaczay,	
Gedefridus Czauner No, Petrus Ormandy,	
relictæ condam Pauli Kellio, Stephanus	
Keleczeny, relictæ Andreae condam Maj-	
thénÿ, David Czauner, Orphani quondam	
Joannis Pyber, Nicolaus Maÿlath, Michael	
Benyovszky, relictæ condam Joannis	
Jezerniczky	No 1

Ex secundo Processu.

D. Franciscus Nagy, Laurentius Széchény, Martinus Lindvay, Ladislaus Szegedy cum fratribus et reliqui possessores in Kossuth	No 1
Dominus Joannes et Mathias Sigray	No 1
Dominus Michael Partinger, Mathias Szen- quiczy, Georgius Horvath, Benedictus Pakay, Stephanus Vatay, Pramer, relictam Christophorus Tritll, domina Trapiana, et relicta condam Karneriana et Ordodiana equites	No 2

Pro quorum quidem equitum ductore supremo ordinatus est nobilis Andreas Kostyal, qui habiturus est menstruale salarium florenos utpote 32, vice ductori medietas hoc est floreni 16, vajvodae vero peditum fl. 8.

Id autem salarium ductoris praestare tenebuntur, nobiles unius curiae, seu sessionis in oppidis et pagis, seu liberis civitatibus universi armalistae degentes, pro quibus singulis per dominos iudices nobilium ac eorundem iuratos, nec non alios etiam ex nobilibus iisdem adjungendos pro possibilitate ipso pendente instituetur limitatio.

Ad hac in subsidium eorundem equitum pro exterminatione celeriori ordinantur ex duobus processibus exterioribus pedites septuaginta, quibus adiunguntur ex insula Czallocköz pedites viginti. Qui cum liberarum ac regiarum civitatum peditibus habita mutua correspondentia singulis hebdomadis succurrere tenebuntur.

Praemissi autem equites ad oppidum Szempch et dispositionem generosi domini vicecomitis indilate statuentur, pro 23 huius mensis currentis sub poena fl. 8. pro singulo non statuto ipsofacto incurrenda et per iudicem nobilium ac iuratum assessorem immediate exequenda.

Tandem vero contra hospites furum et receptatores eiusmodi malefactorum aprime statutum est, ut praemissa inquisitione tales absque ulterioris iuris processu ubicunque reperiendi capiantur, pro debita iisdem iuxta demerita ipsorum poena infligenda.

Exhibitae literae armales privilegiales pro parte nobilium Georgii Soós ac fratrum eiusdem Stephani et Petri similiter Soós nemine contradicente.

Item aliae similiter armales ad instantiam egregii Joannis Bernardi Egger ac per eum consorti eiusdem Sophiae Schremzerin clementer collatae, quibus licet per egregium

Samuelem Kaczerium nomine civitatis liberae ac regiae Poseniensis contradictum extitit, quia tamen iidem instantes, personae conciviles consequenterque sub iurisdictione eorundem minime existentes haberentur, praemissa contradictio per inclytum comitatum fuisset reiecta.

Quando quidem illustrissima domina comitissa Francisca Kanin de Belassy excellentissimi condam domini comitis Pauli Palfy ab Erdöd, alias huius regni Hungariae palatini relicta vidua pro publicis occurrentibus huius comitatus necessitatibus, certam pecuniariam summam mutuare, et administrari facere curaverit, ordinatum est, causa satisfactionis et exolutionis eiusdem eidem impendendae, ut imposterum futuris temporibus in intervenientibus impositionibus, ex parte antelatae dominae comitissae per dominos perceptores ratio defalcationis specialis habeatur.

In negotio inter egregium Andream Kostyál ab una, ac Georgium Breczko partibus ab altera, occasione et pretextu certi cuiusdam debiti quaesturae et coemptionis boum ex certo quopiam computu, partes inter praemissas fiendo, instituti, ac in partibus quoque vigore commissionis generosi domini vicecomitis suo modo extradatae, per egregium Joannem Benczicz iudicem nobilium ac alterum Joannem Horvath Simonczicz iuratum assessorem ventilato quidem, ex merito tamen causae debito fine minime determinato, per hocque pro maturiori eiusdem revisione in comitatu deducto partibus praemissis collitigantibus ad id ultro consentientibus, ad latus praefatorum iudicis nobilium et iurati assessoris ordinati sunt egregius Michael Kürtesy similiter iudex nobilium, cum sibi adiungendo assessore ac alii etiam ex dominis nobilibus pro limitatione praespecificati salarii equitibus et peditibus pendendi in libera ac regia civitate Tyrnaviense constituendis, quatenus non obstante priori processu, modo praevio subsecuto, pro eodem termino facto prius ab utrinque inter partes causantes computu, peremptorie ex merito rei decidatur, cum finali etiam exinde subsequenda executione, hoc tamen apposito, ut bona exequenda eousque prae manibus iudiciariis habeantur, donec in generali congregatione subsequenda, non obstante etiam serie celebrationis sedis iudiciariae reportabitur.

Anno 1668. die 30. mensis Januarii. id est feria 2-da proxima post dominicam Septuagesimae in generali congregatione comitatus in oppido Samaria una cum iudiciaria indicta et celebrata.

Egregius Andreas Kajdaczy in locum egregii condam Georgii Nyeky in iudicem nobilium electus, solitum iuramentum praestitit.

Nobilis Georgius Takacz, in locum egregii condam Joannis Aczél in iuratum assessorem electus iuramentum deposuit.

Exhibitae literae suae maiestatis sacratissimae pro reparatione alvei Danubialis et penes easdem etiam illustrissimi ac reverendissimi domini archiepiscopi Strigoniensis.

Exmissionales decernuntur d. iudlium pro executione poena flor. octo, pro non statutis equitibus ordinatae toties quoties.

Equites et pedites pro persecutione praedonum et aliorum malefactorum vagabundorum in precedentibus congregationibus ordinati, ulterius quoque intertenendi iudicati sunt cum diminutione nihilominus numeri eorundem, ita nimirum ut ex post preter egregium Andream Kostyál, ductorem praemissorum equitum non nisi No 25. peditum vero excepto vayvoda ipsorum 30. modalitate in priori, superinde determinatione facta, sub poena octo florenorum ibidem specificata, menstruatim statuendi esse intelligantur, quo in negotio ex parte limitationis salarii iisdem pendendi factae, primi seposita nova limitatio desuper per generosum dominum vicecomitem, accersitis ad id nonnullis etiam dominis capitularibus, egregiis item Joanne Sigray at altero Joanne Maholany, iudicibusque nobilium, ac iuratis assessoribus, proxime Tyrnaviae instituitur. Hoc etiam addito pro aversione inconvenientiarum hactenus in statione militum ad id minus idoneorum observata, ut si qui dominorum magnatum et nobilium idoneos et ad id aptos milites statuere nequiverit, requisito superinde egregio Michaelae Kürtessy iudice nobilium debito tempore sallarium menstruale eisdem transmittatur, quo similes habita cum ductore mutua correspondentia, sine interruptione et intermissione quantocyus conduci possint, qui quidem premissi equites, pro meliori esse, medii anni spatio immutabiliter intertenentur. Ulterius nova connumeratio portarum pro commoditate huius comitatus apprime necessaria iudicata est, ad quam peragendam penes generosum dominum vicecomitem denominantur et deputantur egregii domini Joannes Sigray, alter Joannes Maholany et Joannes similiter Spaczay, cum adiungendis iudicibus nobilium et iuratis assessoribus, quibuslibet in suo processu.

Credentiales literae scribentur illustrissimo domino archiepiscopo et spectabili ac magnifico domino Stephano Zichy per generosum dominum vicecomitem representandae.

Illustrissimo ac reverendissimo domino archiepiscopo ulterius scribendae recommendatoriae penes instantiam nobilis dominae Magdalenae Havos, egregii condam Nicolai Jancho-

vicz relictæ viduæ, exhibendæ per generosum dominum Joannem Sigray et unum capitularem Poseniensem.

Recommendatoriæ scribendæ suæ maiestati penes dominum Andream Kostyal et Michaelem Gellert.

Aliæ recommendatoriæ suæ maiestati scribendæ pro parte illustrissimi domini comitis Ferdinandi a Kolonicz.

Testimoniales dandæ eidem domino comiti super contradictione armalium subditi sui.

Exhibitæ armales privilegiales egregii Petri Spacz, nemine contradicente.

Nundinales privilegiales pro Gaiariensibus et testimoniales pro czecha lanionum in bonis illustrissimorum dominorum comitum Joannis et Caroli Palfy ab Erdőd degentium similiter publicatæ.

Anno 1668. id est feria 2-da proxima post dominicam decimam quintam sanctissimæ et individuæ Trinitatis in generali congregatione comitatus in oppido Samaria una cum sede iudiciaria indicta et celebrata.

Exhibitæ sunt literæ suæ maiestatis sacratissimæ cæsareæ et regiæ, domini domini nostri clementissimi, super inductione certorum militum germanorum ad partes huius regni superiores deputatorum intimantes, quatenus pro administratione comeatus eorundem admaturando certos commissarios more consueto ad id deputare velit. Ad quam huiusmodi benignam suæ maiestatis commissionem scriptæ sunt literæ illustrissimo ac reverendissimo domino Francisco Szegedy aulae cancellario, iisdemque mediantibus declaratum ex parte inclyti comitatus, omne promptitudinis studium hoc addito, ut idem dominus cancellarius suam maiestatem sacratissimam ac bellicum eiusdem consilium disponere haud gravetur, quatenus imposterum, occasione similis inductionis fiendæ tempestatius similes requisitiones intimari comitatui facere dignentur.

Aliæ literæ exhibitæ inclytæ camerae Hungaricæ Poseniensis super exigendis restantiis pro peditibus et haydonibus, ad custodiam sacrae regni coronæ ordinatis cum extractu earundem incluso, quo in negotio facta communicatione et intimatione dominis perceptoribus rectificatio quoque similium restantiarum iniungetur.

Item aliæ literæ inclyti comitatus Nitriensis supra prosecutione malefactorum et casu in tali fiendo concursu equitum et peditum, huius quoque comitatus quod ipsum cum annuentia comitatus appromptatum sese resolvit, modalitate requisitionis observanda. Hac tamen interjecta cautela, quod omnino precavendum esse subiunxit, ne videlicet sub simili

prosecutionis fiendae praetextu miseram plebem aggravare et devastare uti hoc tenus iam ex parte eiusdem vicini comitatus Nittriensis, equitum nempe attentatum fuisset, presumant, sed in continenti prosecutionis statu pari voto et concursu, absque iniuria simili prosecutionem eiusmodi continuere studeant.

Credentiales scribendae spectabili ac magnifico domino Wolffgango Eszterhazy sacrae caesareae regiaeque maiestatis perpresentiae in negotio trajectus Eperiensis Danubialis per egregium Michaellem Körtössy iudicem nobilium representandae.

In negotio reparationis aggeri fluvii Vagi rogatus est illustrissimus dominus comes supremus, quatenus occasione data quantotius habita mutua correspondentia cum illustrissimo domino comite Francisco Eszterhazy, adscitis ad latus ipsorum domino vice comite, iudice nobilium et iurato assessore et aliis, quos visum fuerit, passus eosdem oculato revidere, ac tandem inclyto comitatui orealem desuper relationem facere haud graventur.

Aliae item credentiales attacto illustrissimo comiti Francisco Eszterhazy transmittendae ac per egregios Michaellem Körtössy et Georgium Enyedy iudicem nobilium iuxta instructionem verbaliter iisdem datam exhibendae.

Credentiales similiter illustrissimo domino comiti Emerico Balassa, per admodum reverendum dominum Georgium Borsiczky venerabilis capituli ecclesiae Posoniensis canonicum et egregium Samuelem Kaczerius exhibendae.

Connumeratio portarum iuxta exmissionem et deputationem inclyti comitatus per generosum dominum vicecomitem et eidem adiunctos, relata per omnia usque ad futuram diastam approbata est.

Statutum est preterea ex parte sectionis carniium, quatenus intra ambitum comitatus, potissimum vero bovinæ libra non nisi 4 denar. ubique sub poena florenorum 12 toties quoties immediate et irremisibiliter per unum iudicem nobilium et iuratum assessorem, contra contrarium facere attentantes exequenda vendatur, hoc addito ut in liberis regiisque civitatibus erga magistratum ibidem constitutum super executione poenae premissae erga delinquentes in medio ipsorum degentes premittatur, in cuius executione si remissiores fore comperientur, antelatis iudicibus nobilium et iuratis assessoribus cuilibet in suo processu existentibus id ipsum exequendi datur facultas.

Limitatio ex parte artificum et artis mæchanicæ magistrorum seu czecharum, ubivis in hocce comitatu commoran-

tium, pro informatione comitatus huius, alias in comitatu Mosoniense practicata, et producta in suo esse maneat usque ad futuram congregationem comitatus ubi si quipiam eatenus quid habuerint gravaminis, facta representatione simili, revisio et decisio subsequetur.

In reparationibus viarum seu pontium iuxta statutum comitatus et poena ibidem apposita flor. 12. ubique ut firmiter observetur sancitum est.

Siquis denique cutes cuiuscumque generis animantium extraneis vendere presumpserit, comperta rei veritate in liberis siquidem civitatibus per magistratum loci, alibi vero ut premissum esset, medio iudice nobilium et iurato assessore ipso facto confiscantur.

Egregius magister Nicolaus Maylath causarum regalium director, in persona fisci regii solenniter protestatus extitit, super eo, quod egregius Carolus a Trap et consors eiusdem nobilis domina Anna Apolonia Phorest, clandestine et subreptitiae certas quasdam protectionales pro sui parte ex cancellaria suae maiestatis quoquo modo impetraverit et exceperit, superindeque demum banderium etiam ex arce Poseniense preter scitum supremi domini capitanei educi fecerint et curaverint, super quibus premissis omnimodam contra eosdem ratione previa sibi reservasset facultate.

Litterae credentiales scribendae illustrissimo domino archiepiscopo Strigoniensi pro parte familiae Stainhibell, super effectuatione certi supplicis libelli in iisdem includendi per admodum reverendum dominum Georgium Borsiczky venerabilis capituli Poseniensis canonicum et egregium Nicolaum Maylath directorem representante.

Exhibitae litterae armales privilegiales sacratissimae caesareae regiaeque maiestatis domini, domini clementissimi, pro parte nobilis Andreae Buchany, consortis eiusdem ac haereditum universorum clementer elargitae, nemine contradicente publicatae.

Anno 1669. die 21. Januarii in generali congregatione comitatus in oppido Sempcz celebrata.

Circa prosecutionem praedonum, malefactorum et vagabundorum, iterato modus ordinatus est ac in eosdem animadversio iuxta articulum 16. anni 1659. communi voto observandum cum publicatione iudicium nobilium desuper ubique fienda.

Decreti sunt ablegati ad illustrissimum dominum comitem Franciscum Eszterhazy cum inclusis memorialibus quaeulantium, contra milites praesidarios Semptavienses super satisfactione iisdem per eundem dilatione absque omni impen-

denda, quod si fecerit idem dominus comes bene quidem, alioquin superinde sua maiestas quoque sacratissima ipso facto intermissionis requisita habebitur, proque ablegatis denominati sunt magnificus dominus Sigismundus Eszterhazy, Joannes Bene et alter Joannes Benczicz iudices nobilium.

E contra ex parte militum quoque comitatus ac ductoris eorundem Stephani Kostyal facta super porrectis quaerimoniis contra eosdem sedula inquisitione satisfactio minime intermittetur.

Milites comitatenses cum ductore antelato intertenebuntur modalitate aliis congregationibus ordinata, qui quidem habentes pretensionem salarii ipsorum pro duobus mensibus restantis, cedente ultro unius mensis pendendi pro aliis ad solvendum erit a novo anno proxime inchoato currente.

In facto limitationis opificum per ineluctum comitatum ordinato, siquidem ablegati liberarum regiarum civitatum alias limitationes particulares inter sese factas exhibuisset, a limitatione comitatense in quibusdam diversas pro revisione et comportatione ac in ordinem redactione earundem ordinatur generosus dominus vice comes cum iudicibus nobilium et iuratis assessoribus adscitis etiam per eundem nonnullis ex dominis capitularibus, nobilibus ac civitatibus, quos nimirum idem dominus vicecomes ad manus habere poterit premissa erga eosdem requisitione et certificatione.

Siquidem in perceptione currentis pecuniae per regnum consuetae utpote Cremeniciensis ac polturis, maximae noviter irrepserunt difficultates, ita ut sensim su pprimi etiam videatur per non acceptationem eiusdem, eatenus scribendum erit illustrissimis ac reverendissimis dominis archiepiscopo et cancellario regio, super negotio premissis suae maiestati representanda.

Exhibitae literae suae maiestatis sacratissimae, quibus mediantibus comitatum clementer requisitum habuit, quatenus de recenti inchoandae fortificationi civitatis Nytttriensis pro posse concurrere velit, quo in negotio in sufficientia quotidianorum necessitatum et multifarum contributionum et exactionum, tam pro fossato Danubiali, quam vero reparatione aggeri fluvii Vagi et aliarum, in dies existentium representanda erit illustrissimo ac reverendissimo domino archiepiscopo Strigoniensi per eandem celsitudinem suae maiestati detegenda.

Exhibitum est similiter aliud mandatum suae maiestatis praeceptorium pro parte et ad instantiam illustrissimi domini comitis Francisci Eszterhazy et magnifici domini Wolfgangi similiter Eszterhazy perpraesentiae regiae locumtenenti, in facto

Vagi seu portus Eperiensis noviter per eosdem erigi pretensi quo in negotio responsum dorsale eidem mandato annotatum simile datum est.

Anno 1669 die 21 Januarii praesens sacratissimae caesareae regiae maiestatis domini domini nostri clementissimi benignum mandatum praeceptorium exhibitum est et praesentatum intronotatae universitati comitatus Psoniensis in generali eorundem congregatione in oppido Szempcz celebrata, summaque cum humilitate et reverentia acceptum, quo in negotio pretense ex eadem congregatione scriptae sunt literae informatoriae ad illustrissimum ac reverendissimum dominum modernum archiepiscopum Strigoniensem: ex parte nimirum difficultatum portus seu vadi introspecificati emergendarum, antelatae suae maiestati sacratissimae per eandem suam celsitudinem humiliter represantandae.

In informatione igitur praemissa declaratae sunt ingruentes, in casu erectionis portus predeclarati extremas necessitates comitatus, quae tam per hostiles impetus, malefactorumque et vagabundorum per idem vadum fiendas grassationes notorio damno insulae fere totius inferri possent.

Cui etiam postulationi per admodum reverendum dominum Georgium Borsiczky venerabilis capituli Psoniensis canonicum, nomine attackti illustrissimi ac reverendissimi domini archiepiscopi solenniter contradictum extitit.

Egregio Petro Persicz causarum advocato ob dehonestationem erga generosum dominum vicecomitem per eundem factam, impositum est generale silentium agendi in comitatu.

In causa attackti domini vicecomitis, cum Carolo Trap habito datae sunt eidem domino vice comiti literae testimoniales, quae etiam ex certis causis ex dispensatione et singulari indulta comitatus conceduntur authentice obsigilandae et extradandae, sine preiudicio ulteriori causante necessitate.

Egregius Jobas Mednyanszky in generalem comitatus huius perceptorem eligitur.

Anno 1669. die 26. Augusti in generali congregatione comitatus cum sede iudiciaria in oppido Samaria indicta et celebrata.

Pro ulteriori persecutione malefactorum ordinati sunt equites 30, quorum ductor denominatus est Joannes Pribila. Pedites vero ipso facto hactenus intertenti dimissi sunt.

Cuius quidem ductoris supremi menstruale salarium ordinatum est pendendum per fl. 20. vicesgerenti eiusdem fl. 12. reliquos autem militibus menstruatim fl. 5.

Qui quidem premissi equites pro necessitate moderna per dimidium anni duntaxat intertenebuntur.

Contra receptatores malefactorum iuxta antiquas regni constitutiones sancitum est, ut fiat inquisitio generalis, contra quos previa inquisitione iuxta etiam statuta comitus severissima fienda decreta est animadversio.

Salarium militum previo modo conductorum curret a prima mense proxime imminentes Septembris, Ductori autem eorundem pro Julio et Augusto precedentibus, siquidem pro collectione militum laborasset, et expensas quoque in similibus occurrentiis observari solitas fecisset.

Pro exactione autem premissorum universorum iuxta statutum comitatus prenotati decernuntur exmissionales pro domino perceptore generali, quam etiam restantiarum reliquarum, ita ut iidem vigore earundem autoritate sua sibi in iisdem concessa, contra quosvis retinentes et refragarios executionem de bonis universis sub poena dupli facere possit ac valeat.

Hac tamen interposita conditione, quatenus idem dominus perceptor erga quoslibet praemissae quindenae certificatione eosdem certificare super simili exactione oneris preveniendo teneatur, alioquin iuxta tenorem exmissionalium suarum immediate procedere possit.

Exhibitae sunt literae comitatus Scepusiensis super publicatione privilegiorum et immunitatum a tricesimis et telloniis solvendis, pro parte tredecim oppidorum Scepusiensium, quibus nomine dominorum praelatorum, magnatum et nobilium ac civitatum etiam, in quantum iuribus ipsorum preiudicare videretur sollemniter contradictum extitisset, petentes eatenus, a parte universali literas testimoniales. quae etiam de consuetudine cuique partium sunt elargitae.

Ulterius siquidem nonnulla praetensio cuiusdam debiti ad rationem et necessitates huius inclyti comitatus per familiam Palfianam erogati fuisset facta mentio, per egregium Matthiam Sigray ea in parte ordinatum est, quatenus habita concursione pro publico bono comitatus tendentium, earundem restantiarum defalcandarum omnino singularis habeatur respectus.

Literae intercessionales scribendae decretae fuere illustrissimo domino comiti Francisco Eszterhazy medio generosi domini Francisci Nagy vice capitanei eiusdem presentandae, pro parte nobilis dominae Annae Péczy.

Protestatio illustrissimi domini comitis supremi contra nobiles in libera ac regia civitate S. Georgium degentes, ac ligna pro voto et libitu ibidem situatio succedentes et in aliud territorium devehentes, similiter attacktae civitatis nomine medio ablegatorum suorum facta.

Similis protestatio interposita, nomine et in persona illustrissimi domini comitis Joannis Palfy contra nobiles in territorio Réczensiense possidentes.

Uterior protestatio domini fisci regii similiter eadem materia accommodata, respectu territoriorum premissorum in quantum videlicet iuribus suis fiscalibus ac principalis sui premissae attentatae factionis preiudicare viderentur.

Egregius Joannes Arempruster, nomine tam suo, quam totius familiae suae, utriusque sexus universorum reprotestatus est super inhibitione domini directoris respectu honorum Camperianorum factae, tanquam successorum immediatorum factae.

Tandem nomine et in persona generosi domini Horvath Kisevith egregius Michael Kubovics cum procuratoriis literis venerabilis capituli ecclesiae Poseniensis coram nobis comparando, certis ex rationibus contra egregium Joannem Bondor velut in causa attractum certam litem movendo et acquisitionem in comitatu presenti previa citatione in similibus observari solita eandem deposuit cum solito onere trium florénorum, admonendo partem adversam cum portione sibi cedente, petendo sibi literas testimoniales superinde solitas extradari, quae etiam eidem modo previo parti petenti sunt elargitae.

Anno 1670. die 28. mensis Aprilis in libera ac regia civitate Poseniense ac generali congregatione inclyti comitatus (így) Poseniensis indicta et celebrata.

Exhibitae sunt literae suae maiestatis sacratissimae, quibus mediantibus, laudando fidelitatem istius comitatus praeter abstractionem nunciorum suorum cum reliquis comitatibus ac conventiculis per eosdem hinc inde celebratis.

Declaratio fidelitatis evangelici status liberarum ac regiarum civitatum Poseniensis, Szentgyörgyiensis et Baziniensis medio ablegatorum suorum super delatione et incusatione factionis et infidelitatis contra eosdem per nonnullos uti exposuissent sinystrae facta, super qua premissa delatione suae maiestati ita visum fuerit inquisitioni etiam communi fiendae sese demissimae submittuntur eatenus scribendae sunt literae recommendatoriae nomine etiam comitatus penes literas illustrissimi domini comitatus supremi similes.

Repraesentandae sunt incommoditates militis germani in regnum et hunc comitatum ingredientium et siquidem constaret fidelitas huius comitatus suae maiestati sacratissimae supplicando humillime, ut habito respectu fidelitatis eiusdem a similibus incommoditatibus generales praefectos militum clementer prohibere et nos pro ulteriori necessitate suae maiestatis interveniente conservare dignetur.

In eo etiam supplicandum suae maiestati sacratissimae, quatenus comissarium militum transeuntium et ingredientium ex camera sua Poseniense ad id deputare dignetur, commissione mediante, siquidem homines suae maiestatis apud officiales ac generales militum maior respectus habendus esse censetur, quam alicuius delegandi comitatensis. Interim idem comitatus pro posse suo provisioni administrandae concurrere non omittet medio hominum suorum ad id destinandorum.

Declaranda incommoditas vecturae inconveniens et supra modum extorqui solita cum iumenta quoque miserae plebis vix ossibus haereant, pro conservatione eorundem similia iumenta, quae si ulterius quoque continuabitur, certum est earundem miseram plebem pro conservatione eorundem similia iumenta ad loc dediticia vel ad sylvas hinc inde proponendi.

Pro exhibitione literarum et declaratione commoditatum premissarum.

Credentiales decernuntur pro generoso domino Joanne Sigray, unae siquidem excellentissimo principi domino Lopkovicz, aliae vero illustrissimo ac reverendissimo domino cancellarie sonantes.

Uterius etiam supplicandum, quatenus in destitutione provisionis comitatus sua maiestas provisionem iisdem militibus per trajectum Danubii transeuntibus ex domo annonaria suae maiestatis Poseniense pendendam clementer mandare dignetur.

Negotium monetae Polonicae recommendandum suae maiestati.

Vigiliae et vaivodae pro conservatione insulae Csalloköz more solito hactenus observata strictissime interteneantur vel maxime exigente id ipsum etiam moderno statu.

Poena autem refragariorum et vigiliis prestare recusantium pro una septimana declaratur florenus unus virtute exmissionalium comitatus suo modo exequenda. *NB.* 240 lovasnak szaz par marhaja adatot.

Credentiales decernuntur pro excellentissimo domino Montecuculy, agratulatoriae literae scribendae illustrissimo domino comiti Paulo Eszterhazy, cum delegatione ablegatorum reverendissimi domini Georgii Pongracz etc. spectabilium itidem ac magnificorum Sigismundi a Kolonicz item Sigismundi Eszterhazy.

Moneta Polonica articulariter recepta et hactenus currens per nonnullos quaestores et alios quoscunque potissimum in libera regia civitate Poseniense de genere uti hactenus currebat, ita et de facto sub confiscatione universarum rerum, eadem in suo valore per regnum alias currente, ipso facto.

Protestatio reverendissimi domini archiabbotis Sancti

Martini Clari Montis Pannoniae in facto educillationis vini contra nobilem Jacobum Albert cum inhibitione.

Exhibitae literae armales privilegiales egregii Stephani Doka suae maiestatis sacratissimae solenniter publicatae. nemine contradicente.

Interim pro commissariis ordinantur dominus Pirgler et Czongor.

Anno 1671. die 5-ta Martii in generali congregatione incltyi comitatus in libera ac regia civitate Poseniense indicta et celebrata.

Exhibitae literae suae maiestatis sacratissimae requisitoriae super pendente subsidio annonario pro milite eiusdem germano in hoc regno Hungariae existente.

Quibus exhibitis super premissa pensione domini praelati et barones eotum in generali congregatione presentes certam fecissent oblationem, ex parte vero reliquorum absentium certam premisissent limitationem, quae pre manibus generosi domini vicecomitis in regesto seriatim conscripto haberetur, quae quidem limitatio annonaria primum quidem ex mandato suae maiestatis sacratissimae per repartitionem, ex post vero per accisam sublata extitit.

Hibaigazítás.

Jelen kiadványnak első közleményébe két rendbeli sajtóhiba csúszott be, mely a következőkép igazítandó ki:

83. oldal 20. sorában 1609 és qui közzé közbeszúrandó: »specificatis observari similiter debebit, sub eodem poena articuli 20. anni 1649.«

Ugyanott továbbá a 83. oldal alulról számított 2., a 84. oldalnak 5. és a 85. oldal 24. sorában a »prethorii« szó helyett »protonotharii« olvasandó.

Közli: DR. ÁLDÁSY ANTAL.

KEVENDI SZÉKELY JAKAB VÉGRENDELETE ÉS STÁJERORSZÁGI BIRTOKSZERZEMÉNYEI.

A cs. és kir. udvari könyvtárban 13.996. sz. alatt őriztetik egy kézirat, mely Ormosd (Friedau, szlovénül: Ormuš) és Borlin (Ankenstein, szlovénül: Borl) stájerországi uradalmak urbáriumát tartalmazza; de vannak benne másolatokban okmányok is, melyek a kevendi Székely családra vonatkoznak. Ezekből itt csak a fontosabbakat közöljük, így a többi közt Székely Jakab végrendeletét is. Ebből, mely Olschnitzon 1504. aug. 23-ikáról van keltezve, kitűnik, hogy Székely Jakabnak nem, mint Nagy Iván családtani munkájában mondja, valami »Zerczeg (tán Herczeg)«, hanem felsőlindvai Széchy Margit volt a neje s e révén sógora volt neki Széchy Tamás,¹⁾ kit végrendeletében gyermekei gyámnokául tesz meg. Gyermekei közül csak egyet — Erzsébetet — említi meg névleg, ez O-Budán apácza volt. Négy testvére: Miklós, Ilona, Orsolya és Potentia közül csak egy házas, Ilona, ki férjnél van Thuróczy Bernátnál. Unokatestvérül említi Jánost, ki akkor esztergomi prépost vala. Más okmányokban még egy Benedek nevű unokatestvére is említettik. Végrendelete záradékában, akkori szokás szerint, Székely Jakab családját Bakács Tamás bibornoknak, Korvin János²⁾ és Ujlaky Lőrincz hercegeknek, valamint Kanizsay György, belgrádi bánnak pártfogásába ajánlja.

Az okmányok, melyek betűhíven vannak lemásolva, itt időrendben közöltetnek.

I.

1487. július 19.

Nos Magnifica Domina Barbara, consors Magnifici Dwymy Groff comitis de Frangepanibus, memorie commendamus tenore

¹⁾ L. Nagy Iván, Magyarország családai czimerekkel. 10. köt. Széchy és Székely alatt.

²⁾ V. ö. Nagy Iván id. m. 10. k. 559. l., hol Székely Jakabnak herczeg Korvin Jánostól való elpártolása említettik. A fentebbiek szerint ez időtájt Székely Jakabnak Korvinnal jó viszonyban kellett élnie.

presentium, quibus expedit universis, quod cum temporibus preteritis Egregius Bartholomeus de Pernyk, nescimus quo spiritu ductus, filium nostrum Clarissimum, Magnificum Michaellem de Frangepanibus captiuasset, captumque in presentiarum teneret, insuper castrum nostrum, Ormosd vocatum, a nobis potentia mediante obtinere voluisset: Quamobrem existentes in tali periculo, supplicauimus Serenissimo domino Mathie, Dei gratia Hungarie, Bohemie etc. regi, ducique Austrie, ut Majestas Sua dignaretur nobis in hoc graciose subvenire, tamquam subditis regni ipsius, qui semper sub protectione ac tutela ejusdem Majestatis sue fuimus. Majestas sua graciosa, que semper asuevit miserrimis subvenire et suos contra quemlibet protegere, misit Magnificum Johannem Groff comitem de Frangepanibus, necnon Egregium Andream de Labatlan cum gentibus Majestatis ejusdem, qui nos a prefatis injuriis eliberaverent. Quare nos videntes tantam gratiam Majestatis sue, quam erga nos pollicita est, eopropter subsidium Majestatis sue prefatum castrum Ormosd nos non amisimus, in futurum etiam cum tutela et protectione Majestatis sue tenere volumus, fecimus et suscepimus cum Majestate sua, per medium Magnifici Johannis de Frangepanibus, necnon per medium Egregiorum, domini Andree de Labatlan ac Balthasar de Batthyan, infra scriptam dispositionem, cuius tenor talis est --. Item, quod nos promittimus fide nostra mediante, quod quancumque Majestas regia nobis pro prefato castro deposuerit tria milia florenorum auri, et filium nostrum, predictum comitem de prefata captivitate eliberaret, quod teneamur Majestati sue prefatum castrum Ormosd ad manus sue Majestatis aut ad cuiuscunque Majestas sua deputauerit, sine aliquo dolo et fraude reddere et assignare pacifici teneamur. Insuper promittimus sub eodem obligamine, quod prefatum castrum neque imperatori, neque subditis ipsius, neque alicui hominum sine nutu et voluntate regie Majestatis dare nolumus, nisi fideliter volumus ad seruitia Majestatis sue conservare, quousque Majestas sua apud nos tenere voluerit. Preterea obligamur Majestati sue, assumendo onus et grauamina Magnifici Michaelis de Frangepanibus, filii nostri charissimi, necnon etiam Magnifici Domine Dorothee de Frangepanibus, filie nostre charissime, ut si in supradicta dispositione, quod deus avertat, nos falli contingerit tunc quod Majestas regia libere possit prefatum castrum Ormosd a nobis accipere, sine aliqua solutione, et tenere pro Majestate sua, aut dare cuiquoque Majestati sue placuerit. Harum nostrarum vigore et testimonio litterarum mediante, quas sigillo nostro, quo ut nos utimur, communiri fecimus. Datum in castro nostro Ormosd, feria

quinta proxima post festum beate Margarethe virginis, anno Domini (Milesimo quadringentesimo) octuagesimo septimo.

II.

1488. december 2.

Wir Toym Graue zu Frangepan etc. und wir Fraw Barbara des wolgebornen, unsers lieben Herrn Graue Thoymns gemahl, bekennen veraintlich mit disem offen Brieff für uns und all unsre Erben, dass wir dem Allerdurchleuchtigsten und unsrem Allergnedigsten Herrn und Landesfürsten Herrn Mathiaschn zu Hungern und Behaym Kunig etc. Herczog zu Österreich umbsichtiger und mercklicher Nothalben alle menigkhlich woll wissen, so uns und unserm Sun von dem von Pernneckh ergangen und angestossen, in solchen unsern nethen wir zu Niemandt, nachdem wir an macht selbs zu sbach, zuflucht wesen zu haben, den zu vorgeanntden unsern gnedigsten Herrn und Landesfürsten der gnad wir umb hilf angerueft und sein gnad uns nicht verlassen, sunder mit scheinpar Hilfierschienen, und do wir solch Hilf von sein khunigkhlichen gnaden, der wir von allen unsren Freundten verlassen gewesen waren, empfunden haben, haben wir sein khunigkhlichen Gnaden mit gueten willen unsren satz Frydaw, das geschloss umb die viertawssendt gulden benendt und ungeffaylt, umb vollen vier tawssenth gulden wir solchs satzweis von unserm Freundten, dem Herrn von Schamberg mit brieflicher Urkhundt innegehabt haben, mit solcher brieflicher Ukkundt antwurten wir sein khunigkhlichen gnaden umb die viertaussendt gulden, der wir von sein gnaden gnedigkhlich entricht und betzalt, sein vorgeannte Herrschafft Frydaw mit aller irer zugeherung, Nutzen und Renndten, Als wir solich mit brieflicher bebarung und nach ausweisung der Register von unsern vorgeanntden lieben Herrn und Freundten innegehabt haben ungeuerlich; und des zu Urkhundt geben wir obgenanntem unsern allergnedigsten Herrn und Landesfürsten, wir Toym Graff und frau Barbara unser gemachl, diesen offen Brieff under unser graffin Barbara Anger anhangenden Pedtschadt, wen wir Graf Toym ditzmalln gegrabenes Sigl nicht verhandten hetten, und verpunden uns mitsambt unserm gemachl under solch Pedtschadt bey unsern Treuen und Ern für uns und all unser Erben Alles war stadt und ungebrochen zu haldten. Wes wir uas in dissm brieff verschreiben, auch geloben wir wie vor pein unsern Treuen, wenn wir zu unsrem Sigl khomen, dass wir unsrem gnedigsten Herrn und Landesfürsten ein brief under unsrem Sigl lauttend wieder unuertziehen ver-

fertigen wellen ungeuerlich etc. Geben zu Frydaw Am Montag nach sancdt Andreas, des heyligen Zwelffpoten, nach Christi gepurdt, taussent vierhundert und in dem achtundachtzigsten Jare etc.

III.

1489. január 1.

Nos Dwymus comes de Frangepanibus et Barbara de Samberg, ipsius comitis prefati chontoralis legittima, Michael de Frangepanibus, Dorothea de eadem, filius et filia prefati domini Dwymy comitis et domine Barbare prefate: fatemur unanimiter, recognoscentes per presentes pro nobis ac omnibus heredibus nostris, qualiter nos Serenissimum ac Gratosissimum dominum. dominum Matthiam, Hungarie Bohemieque etc. regem ac Austrie ducem, dominum nostrum naturalem. propter imminentem necessitatem et periculum, quibus afficiebamur in castro Ormosd, uti multis clare notum est, que nobis et filio nostro, Michaeli comiti, prelibato a Magnifico Bartholomeo de Pernekh, tamquam regie Majestatis inimico evererunt et contingerunt; quia in illis nostris calamitatibus et periculis ad neminem refugimus, preter pretactum Serenissimum dominum regem habebamus: ex quo nos illi de Pernekh, viribus nostris resistere non potuimus, et ab omnibus amicis et consanguineis nostris derelicti fuerimus, tamquam dominum nostrum naturalem pro succursu et auxilio imploravimus, quatenus sua Majestas nos ab inimicis nostris et periculis prescriptis liberare et defensare dignaretur gratiose. Qui nobis gratiose succurrit, nos gratiose a prefatis calamitatibus et periculis liberauit, plures sumptus et expensas faciens, sicut quampluribus manifestum est, pro quibus expensis et sumptibus auxilio et succursu nos sue Majestati sponte et bona voluntate prefatum castrum Ormosd obtulimus, suam Majestatem ut id accipere dignaretur, licitantes pro quattuor milibus florenorum, quod nos a comitibus de Samberg, consanguineis nostris, pro quattuor milibus florenorum emens, juxta tenorem literarum. ab eis pro prefatis quattuor milibus florenorum emanatorum, imo offerimus et assignamus id sue Majestati pro pretacta summa quattuor videlicet milibus florenorum, De qua summa nobis sua Majestas gratiose satisfacit, contenti, cum omnibus pertinentiis, tenutis, utilitatibus et fructibus fruentes et utentes, secundum approbationem literarum nostrarum, et desuper registorum confectore, quas a supra prefatis comitibus Sambergensibus, amicis et consanguineis nostris, per illis habuimus. In cujus fidem et testimonium nos prescripti Dwymus Comes etc. Barbara de Schamberg etc. cum filio et filia, nostris

charissimis supraprefatis, presentes litteras sigillo nostro pendente, tamquam domino nostro naturali duximus, munimus permittimusque omnia ad fidem et honorem nostrum, que scripta sunt superius, firma et rata, sue Majestati, sine fraude et omni dolo observantes. Datum in Zamobor in festo Circumcisionis Domini, anno Domini millesimo quandringentesimo octuagesimo nono etc.

IV.

1489. január 16.

Nos Mathias, dei gratia rex Hungarie Bohemieque necnon dux Austrie etc. Memorie comendamus tenore presentium significantes, quibus expedit uniuersis, quod nos, cum ad illa seruicia et preclare fidelitatis merita, fidelis nostri, egregii Jacobi Zekel de Kewend, capitanei nostrarum ciuitatum Radkespurgensis et Petoviensis, necnon comitis districtus Zagorie etc., que nobis ab ineunte aetate sua, modo in bellis et preliis, plurimorumque castrorum et ciuitatum expugnationibus, modo vero in aliarum rerum nostrarum, fidei sue creditarum, expeditionibus non sine grauissimis laboribus, curis et vigiliis, viteque sue periculo fecit et impendit, et quibus se nobis charum reddere studuit et acceptum, debitum (ut decet) habentes respectum, tum vero considerantes et in animo reuoluentes, res illas egregias, per ipsum omnibus in locis, ad que scilicet per nos cum exercitu missis extitit, bene et secundo Marte gestas et absolutas, aliaque preclara ejusdem facinora, quibus non solum laudem et gloriam, verum etiam commodum et utilitatem tam nobis, quam uniuersis regno nostro Hungarie peperit: horum itaque suorum intuitu meritorum cupientes eum regio prosequi fauore, et nostram erga eundem alisquantisper ostendere munificentiam, ut scilicet aliquo laborum suorum recreatus premio, ad ulteriora seruicia nostra magis ac magis incendatur, et ceteri quoque eius exemplo ad preclare rei militaris disciplinam et ferendos labores prouiores efficiantur, castrum et oppidum nostrum Ormosd, alio nomine Fridaw nuncupatum, in oris et finibus regni nostri Sclauonie et prouincie Stirie habitum, quod alius per dominos comites de Schawnbergh, Generose domine Barbare, coniugi Magnifici comitis Dveimi de Frangepanibus, sorori scilicet eorundem pro dote datum et assignatum fuerat, hocque titulo et iure illud eadem certis iam annis tenuerat, sed exquo anno superiore gentes Cesare Majestatis, nostri et omnium regnorum nostrorum capitalis et diffidati hostis, castrum ipsum in perniciem nostram et destructionem regni nostri Sclauonie surripere moliebantur et jam capto oppido arcem obsederant, nos, ne ibi pedem

figere possent, et postea dominia nostra ferro et igne destruendi comoditatem haberent, quamprimum partem exercitus nostri, quem tunc in obsidione Noue Ciuitatis Australis habebamus, citato pede ad succurrendum misimus, cuius aduentum hostes illi presencium, soluta obsidione et incinerato oppido, quod iam, ut premissum est, expugnauerant, et in quo etiam Michaellem comitem, filium scilicet eiusdem domine captiuaerant, ad propria redierant et ipsum Michaellem captum abduxerunt, sicque postea castrum ipsum et oppidum, taliter combustum, ad manus nostras recepimus, et eidem domine pro dote sua quattuor millia aureorum, prout scilicet voluit, soliuimus, et etiam filium eiusdem, ut premititur, captum et abductum, liberauimus, idem igitur castrum, quod alioquin magnis certe expensis et laboribus, magno eciam damno et interesse nostro ab hostium manibus eripuimus simul cum dicto oppido aliisque omnibus villis, possessionibus, porcionibus et iuribus possessionariis, necnon vadia theloneis, seu tributis, preterea censibus, redditibus et exactionibus quibuscunque, ac pariter cum cunctis etiam aliis utilitatibus, ad idem castrum de iure et ab antiquo pertinentibus et pertinere debencium, memorato Jacobo Zekel, et per eum Nicolao fratri carnali, necnon Benedicto nepoti suis, pro sex milibus aureis taliter duximue inscribendum, inpignorandum, quod dum ab eodem vel dictis fratribus suis, aut eorundem heredibus, nos, vel successores nostri reges redimere voluerimus, vel voluerint, huiusmodi sex millia aureorum persoluere debeamus ad quod eciam successores nostros, reges, presencium tenore, obligare declaramus, imo inscribimus, inpignoramus et obligamus harum nostrarum, quibus sigillum nostrum secretum, quo ut dux Austrie utimur, est appensum, vigore et testimonio mediante. Datum in arce ciuitatis nostre Viennensi, feria sexta proxima ante festum Beata Prisce Virginis, anno domini millesimo quadringentesimo octogesimo nono, regnorum nostrorum anno Hungarie etc, tricesimo primo, Bohemie vero vigesimo.

Mathias Rex manupropria.

V.

1490. *Július 25.*

Wier Fridrich von Gottes Genaden, Römischer Khayser, zu allen Zeiten Merer des Reichs, zu Hungern, Dalmatien, Croatien etc. Khünig, Herzog zu Osterreich, zu Steyr, zu Kharndten und zu Crain, Grafe zu Tyroll, bekhennen für uns und unser Erben, als uns weillendt Khünig Mathiasz vom Hungern unser Slosz Anckhenstein in dem Khrieg, so sich zwischen unser und

sein gehalten abgedrungen auch die Stat und Shlosz Fridau, so weilendt Graf Ulrichs von Schaunberg gewesen sein, erobert und in sein gewalt bracht. Und wier aber dieselben Geschlösser und Statt nach des benannten Khünigs Todt mit unseren Costen und Darlegen widerumb zu unsern Händen erlangt, das wier angesehen haben die treuen, willigen Dienst, so uns der edl unser lieber Getreuer Jacob Zäckhl von Kewendt nützlich than hat, und füran thuen soll und mag, und haben als regierender Herr und Landtsfürst mit guetem Wolbedachten muette, zeitigen Ratte und Rechter wissen auf sein Erbieten, dass er sich unser treulich und gehorsamblich halten will; dardurch und von sonnderen genaden im, auch Niclasen Zäckhl, sein Brueder, Hannszen und Benedicten Zäckhl, iren Vettern und iren Erben, die bemelten Geschlosz und Statt Fridaw, mit allen und jeden Zuegehörungen umb vierundtzwanzig taussent gulden, auch das bestimbt Geschlosz Anckenstain mit seiner Zuegehörung umb zwelf Tausent gulden, alles hungersch und Ducatten in geben und verschriben, geben auch in und verschreiben wissennlich mit dem brief also, dass sie die innhaben, nützen, niessen, und damit alsz mit andern irem Guet, nach irn nottürfften handeln mögen, an unser und menigelichs Irrung, doch dasz sÿ, oder wer dieselben geschlösser und Stat innhaben wirdet, davon khlain Khrieg, noch Angriff wider uns, unser Lanndt und Leutanfahen noch treiben. sonnder dasz sÿ sich alsz annder unser Landt Leut gen uns und den unsern damit fridlich halten, und wan wier oder unser Erben die bemelten Geschlosser und Stat, oder ier ains von in haben wellen, so sollen sÿ uns darauf under brieflich, oder under augen, erfordern und gegen bezallung der vorbestimbt Suma gulden ledigielich abtreten, und uns, oder wem wier das bevelhen, die on venner waigerung und auszug inantworten, und ob die beruerten Stugckh, oder ir ainsz von uns zulehen rueten, dasz sÿ dis alsdann von uns zu lehen empfaen, als sÿ sich des gen uns verschriben haben, ungeuerlich mit Urkhundt desz Briefs. Geben zu Linz am Sonntag Sandt Jacobs tag im schnit des heyligen Zwelfpotten, nach Cristi geburd vizeehenhundert und im neuntzigsten, unsers Kaiserthumbs im neununddreissigsten, unser Reich, der römschen im ainundfüffzigsten und desz hungerischen im zwayunddreissigsten Jaren.

Commissio Doni. Imperatoris propria.

VI.

1490. augusztus 10.

Maximilianus ausz gotlicher Gunst romischer Khünig, allezeit merer des Reichs, zu Hungern, Dalmatien, Croatien etc. Khünig, Ertzherzog zu Ossterreich, Herczog zu Burgundi, zu Brabant und zu Geldern etc. Graue zu Flandern und zu Türol etc. dem Grossmechtigen Jacoben Zackhl, Rate und Hauptman unsers Volkhs, unserm getreuen, lieben künigkhliche gnad und alles guet. Die genomen Dienstperkhait und treu Dienst, so die uns in Erlangen der Cron und Khünigreichs Hungern, uns mitgötlichem und menschlichen Recht zugehörend, gethan, und hinfür mit deiner Person fürsichtigkait und glückh tuen magst und sullest, bewegen uns dir zu gnaden und deiner guetter aufnehmen zu sein milder, dir, der du uns als deinen waren und unzweiffhaftigen Herrn und zu Hungern etc. Khünigen Huld Threu. als du schuldig pist, geschworen hast, zu unserm Rate, stäten und heimigen, khüniglichen unserm Diener mit dem brief aufnehmen und haben, und in die Zal der andern unsers Volkhs Hauptleuten und gesellschaft, mit sambt ieren Freihaiten, Obrigkhaiten und Eren zusammen, und zufuegen under der Anzall fünfzig Pfert, auf welche wier dier zu Sold järlichen, solang du in demselben unserm Dienste beleibest, vier Tausent hungriß gulden redlichen und aufrichtkhlichen zugeben und ausrichten, mit unserm khüniglichen Wordt geloben und versprechen dier auch, damit du solichen unsern Diensten vleissiglicher müsst auswarten. Zu deinem Heimwesen wellen wier aufs peldist ain eigen ain geslosz oder beseczigung in unserm erblichen Landen in dein gewär und huet beuelhen und einantburten, und in denselben zu ainem Hauptman und Oberer seczen und machen. So auch unpillich und frembd von unser mainung wär, das du umb solche treu und anhangen, auch deiner dienst, uns bewissen und füran thuen vermainest, schaden und nachthaill leiden oder dulden, sunder mer mit genemer belonnung geerdet werden soldest, dier und all dein Erben und Nachkhomen ausz rechter Wissenhait, auch lauter unser betrachtung, und in unserm bemelten khüniglichen wordt geloben und versprechen wier mit dem brief, was schaden, Unrue oder Nachthaill in geschlossern, beseczung und Tebern, oder welchen andern den beweglichen und unbeweglichen guetern leidest und duldest, sovill wellen und sullen wier dir, oder dein Erben, oder dein Nachklumen. Geschlossern, Beseczungen, Tebern, oder andern beweglichen und unbeweglichen guetern, die da sein in unsern Erblanden mit ebengleichen Rennten, Nüczn und Gülten bezalln und widerkhe-

ren, dier auchgeben und einantburten, dich auch und dein bemelten Erben und Nackhomen in denselben und allen und jeden andern dein guetern die du je in unserm Reich zu Hungern, in Steyr und sunst allenthalben hart und besiczest, nach unserm und unsrer Vermögen behueten und von meniglichs Unrecht und Gewalt beschirmen, und redliche Hilff und Sterkh mittailen, dich auch etwan unser ungehorsam und widersacher zu Herz widerkheren und uns pilliche gehorsam leisten wolten, in beschlusz der frids und der ainigkhait mit in und andern dich offentlich einschliessen und zu der vorigen ainigkhait, frid und rue mit denselben unsern und des Reichs zu Hungern underthanen widergeben und einsezzen redlich und aufrichtigkhlich auszgethan, in der allen list und geuer und ganczlich auszgeslagen, zu welchen bemelten sachen allen gelauben und zezeugnis dieser unser brief wier mit unserm khünigkhlichen Sÿgelsbewarung haben geschafft und gehaissen. Geben zu Gräcz an zehentem tag des Monats Augusty nach Cristi geburt Tausent vierhundert und neunczigisten Jar, unsrer Reic des romischen im fünfften und der Hungrischen im ersten Jaren.

VII.

1497. január 27.

Angkhenstainer Prieff, wie es erblich gegeben ist worden. Wir Maximilian von Gottes Gnaden Romischer Khunig etc. bekennen offentlih mit diesem Brieff, und thun khundt aller meniglih, dass wir die annemen getreuen und nützlichen Dienste, so der edl unser lieber getreuer, Jacob Zäckhll, Herr zu Frydaw, unser Ratt weillend unserm lieben Herrn und Vatter, dem romischen Khayser löblicher Gedahntus uns und unserm Haus Ossterreich in Eroberung unser Gerechtigkhait der Cron Hungern, auch unser erblichen abgedrungen Fürstenthumben und Lande, und insonderhait jetz in Errettung unser khayserlichen Cron und gantzes Italien, so der Khunig zu Frankhreich zu erobern und understanden, mit Darshtrichtung seines Leibs und Guets handtlih und fruhtparlih gethan und erzaigt hat, täglihs on undterlass thuedt und hinfür die khünfftig Zeit woll thun mag und soll, genädigelih angesehen, petraht und zu Hertzen genomen, und darumb mit wolpedahtem Muet und guetten Ratt aus aigner Pewegnus und reliten Wissen, demselben Jacoben Zäckhll, auh den edlen unsern lieben getreuen, Niclosen Zäckhll, seinem Brudern, Hansen und Wenedicten Zäckhll, ieren Vettern, Herrn zu Frydaw, unser Shlos Angkhenstain, so der genandt unser lieber Herr und Vatter, der romish Khayser, und wier aus

unser feindt geweltigelihen erobert und innen nohmals umb zwelff Thausendt hungerish Gulden versetzt und verpfendt, mit allen und jegelihen seinen Obrigkhaitten, Herrligkhaitten, Gerechtigkhaitten, geistlihen und weltlihen Sehenschafftten, Mautten, Urfaren, Zwingen, Ponnen, Straffen, Puessen, Dörffern, Höff, Perkhrehten, Zehendten, Zinsen, Rändthen, Nützen, Güldten, Agkhern, Wisen, Höltzern, Veldern, Wassern, Vishäntzen, Wunen, Wayden, Wildtpannen, Waidtinen und allen andern seinen Rehten und zugehorungen, wie das alles von Altter her dazugehert hat, gantz nihts dauon aussgenommen, zu rehtem freyem Aigen erblih gegeben und zugestellt haben, geben und zustellen innen solh jetzgemelt Shlos mit allen seinen Gerechtigkhaitten und zugehorungen, wie vorgemelt ist, als erbliher regierender Herr und Landtfürst zu Ossterreih. Steyr, Kharntten und Crain von fürstliher Maht, Vollkhumenheit, wissentlih in Crafft ditz Prieffs und mainen, setzen und wellen, dass nun hinfür der genadt Jacob Zäkhll, auh Niclosz Zäkhll, sein Bruder, Hanns und Wenedict Zäkhll, iere Vettern, Herrn zu Fridaw, und alle iere Erben, das obgenandt Shlos Angkhenstain mit allen und jegelihen seinen Obrigkhaitten, Herlihkheitten, Gerechtigkhaitten und zugehorungen, wie uerstet, nihts dauon ausgenommen, in aigens Weise inhaben, pesitzen, nützen, niessen, versetzen, verkhauffen, verwerken, hingeben, verschaffen, und in all ander wegs nah ierem Willen und Wolgefallen, damit als ierem aigen Guet gefaren, handeln, thuen und lassen sollen und mügen, von uns, unsern Erben und Nahkhumen und sunst aller meniglih unverhindert wier unser Erben und Nahkhumen, sollen sy auh dapey souil uns müglichen ist gnadigelihen, handthaben, schützen und shürmen. Getreulich ungeuerlih mit Urkhundt ditz Prieffs, pesigt mit unserm khüniglichen anhangunden Insigl. Geben zu Insprugg am Freytag nah Sandt Pauls Pekherungtag nah Cristi Gepurt vierzehenhundert und in sibendudneuntzigisten, unsern Reihe des Romishen im aindlifften und des Hungerrishen im sybenden Jare.

VIII.

1504. augustus 23.

In dem Namen der Heiligen Dreyfaltigkhait Amen. Ich Jacob Zäkhll von Khewendt, Herr zue Frydaw, bekhen für mich, all mein Erben und Nachkhumen und thue khundt aller meniglich, die den Prieff sehen, oder hören lösen, dass ich mit guettem Ratte und guetter Vernunft und zu der Zeit, das ich sein Recht woll macht gehabt hab, wiewoll etwas mit meines Leibschwaheit umgeben, für mich genomen und

pracht hab, das zeitlich Leben, da wier tedlich Menschen innen sein zergänglichlich ist und nihts gewissers, dan der Todt, und nihts ungewissers, dan die Stundt des Todts, damit aber nach meinem Todt, wan der Almahchtig Gott seinen gotlichen Willen uber mih verhengt, mein Erben wissen, wie und was geshtallt ich mein Guet, so mier Gott der Almätig geben und peshaffen hat, mein Erben hindter mein verlas, damit nit Irrung noh Khrieg under inne aufferstehe, hab ih für mih genomen, ain ordnung geschäfft und Testament zu mahen, mah das auh wissentlich in Crafft ditz Prieffs in mainung wie hernah folgt:

Zum Ersten. ordnen und schafft ih. ob got uber mih gepuetten würdt, meinen Khindern zu Gerhaben: die wolgebornen, edlen, strengen¹ und wessten, mein pesunder lieb Herrn Shwäger und fraint, Herrn Thoman von Zetshi, Herrn zue Oberlinbah etc.; Herrn Jorgen Weissenegkh, romisher, khünigeliher Mayestat Ratt; Herrn Bernhart von Thurutz, der Zeit underthan in windischen Landt und Caspar von Khienweg, Landtsverweser in Styr, auh die wollgeborn Fraw, Fraw Margaretha von Zetshy von Oberlinbah, mein Hertzen liebe gemahl. Ales dass sy meine Khinder treulich in Gerhabshafft nemen, mit ierem Leib und Guet inhaben, und sy treulich pis sy iere vogtper Jar erraihen, und ihr jedes sehen Jar volkhumiglich alt wierdet, erzihen, und ier Leib und guet dermassen inhaben, dauon Got und die Welt Lob und Eer haben, Als sy dan das wissen zuthuen und ih ine das für meniglich auch vertraue. Ob aber mein liebe gemahl ieren Wittibshtuell verkhern wurdt, oder mit Todt wegeen, das Gott lang verhitten well, so sollen nihtsdestminder die obgemelten mein liebe fraint die Gerhabshafft innenhaben, wie ober angezaigt ist, pis so lang dass meine Khinder zu ieren vogtpern Jaren khumen, wie vorgemelt ist, und nämblichen sollen die penannndten meine Khinder Gerhaben mitsambt meiner lieben Gemahel alle Jar ieres Auszgebens und Einnemens Raittung thuen, in Peywesen der obgemelten Gerhaben, die ih zu solhem Handl erpetten und verordnet hab, als zu mithelffern, aus Ursah nahdem sy dem Brauh des Fürstenthumbs Steyr, Hungern und windischen Ländern, auh Sibenwürgen, wo meine geschlosser und guetter ligen wissen, und was meinen Khindern zu Nutz oder zu Shaden khumen soll, das Pösst darin ratten und helffen, als ih mih des gantzlich zu in allen versieh und vertrau, als zu meinen lieben Herrn und Fraindten.

Item ih will auh, ob mein obgenannndte gemahel ieren Wittibshtuell verkheren wurdt, dass sy demnah alle Jar zu Raittung erfordert soll werden, und was alszdan meinen

Khindern erspart wurd, dass solches mit Ier und der andern Gerhaben, auch die so ich zu mit Helffern erpetten hab, nah ier aller Ratts und Guet pedungkhen, angelegt werde, damit solhes meinen Khindern zu guett khumb.

Item wan auh meiner Sun ainer oder wer zu seinen vogtpern Jaren khumen, dass dan die genandten Gerhaben den gemelten meinen sun all mein hab, Geschlösser, Erb und Guet mit volliger Raittung einantworten in und andern mein Leibserben, und so die nit wärn, das Gott verhitten well, mein negsten Erben, und ine albey die vorgeschriben Gerhaben ratsamb und hilfflich sein, als ih mih gantzlih zu ine versieh.

Ih setz und ordnen auh obgemelter meiner lieben gemahel, Fraw Margaretha Zetschy drey thousandt Gulden hungerisch, nah laudt des Heyratprieffs, von mier ausgangen, so sy peyhentdig hat, und pesunder zu ainer Pesserung, von genaigter Lieb und fraintschaft wegen, so ih zu ier hab, thousandt Gulden hungerisch, nach Ausweisung des Gabprieffs, so sy auh von mier ausgangen peyhentdig hat.

Item nohmals meinen lieben Tehtern, jegliher zu Heyratguet thousandt Gulden hungrisch, doh sofer sy syh nah Ratt und Willen meiner lieben gemahel, auh meines Pruders, Herrn Nicloshen Zäckhll von Khewendt, hernah pestimbt, und Herrn Johannes Zäckhll von jetzgemeltem Khewendt, Probst zu Gran, meines lieben Vettern, und der vorpestimbtten Gerhaben verheiratten, und sollen die fertigen, als sih ains Herrn Tohter nah gelegenhait dersahen, wie Landtsgewöhnhait in Steyr ist, treulich und ungeuärlieh.

Ih will auh, dass die obgemelten mein liebe gemahel Gerhaben meiner eeleiblichen Tohter Junghfraw Elisaweth, Closterfrau zu Alten Offen, jarlih andtworten und geben sollen zehen Guldten hungerish von mein hinderlassen Guet zu ier Notturfft, und so mein gemahl mit Todt vergehen würdt, da Gott lang vor sey, und mein Khinder all zu ieren vogtpern jaren khumen, desshalb nahmals Gernhaben nott wärn, so sollen derselben meiner lieben Tohter Elisaweth mein Leibserben ier alle Jar jarlih zu gepürliher Zeit, die zehen Gulden hungerish raiten und geben von meinem Guet; so die auh nit wärn, das Gott verhuet, meinen nägsten Erben, ier solhe Summe zu andwortten, und nah ierem Todt sollen die zehen Gulden widerumb gefallen und erben, da sy herkhumen sein.

Ih ordnen und schaff auh, so Gott über mih püdt, meinen lieben Prudern, Herrn Nicloshen Zäckhll vorgemelt halbs Geshloss, genannt Dobrakhuet, mit halben Zugehorung, Leutten, Güldten, Rännten, Zinsen, Pergkherehten, und anders aber der ander halbthail jetzgemeltes Geshloss mit seiner

Zugehorung, Leutten, Gültten, Rüntten, Zinsen, Pergkhwerkh und andern soll meinen eelichen Leibserben pleiben unverhindert, doh indergestalt, ob vorgemelter mein Bruder, Herr Nicloshen Leibserben mit Todt abgeen würdt, so soll alsdan der obgemelt sein halber thayll vorpemelter Geshloss meinen Leibserben, oder nägsten Erben nah ime gantzlih unverhindert widerumb haimsfallen und pleiben. Es soll auh von ime und meinen Leibserben Pühsenpulfer, Khugell und anderes, so zu der währ gehört, so es nodtthuen würdt, ainhelliglih und gleichförmig praucht werden, und albey pey dem Geshloss peleiben.

Darnah schaff und ordnen ih meiner eelichen lieben Shwester, Fraw Eellena von Khewendt, des edlen Herrn Pernhartt von Thurutz obgemelt eelihe Gemahl, tausenddt Gulden hungerish, daran sy von mier drey hundert Guldten hungerish zu ierem Heyratguett embpfangen, aber die andern syben hundert Gulden hungerish sollen ier von meinen Leibserben, oder andern meinen nägsten Erben von den drey tausenddt guldten hungerish, die ih pis auff Ablösung Hertzog Hansen Coruin auff Trgkhenstain hab, so er das ablöst, sollen alsdan von derselben Summa drey hundert gulden hungerish gegeben werden, aber die übrigen vierhundert sollen ier zu gepürliher Zeit mein Leibserben, oder nagsten Erben entschaiden, von meinem Guet gehalten und aussrihten treullih und ungeärlih.

Nohmals setz ih, schaff und ordne obgemelten meinem Bruedern, Nicloshen Zäkhll und lieben Schwester, Fraw Ursulla und Padentziana von Khewendt, die hernach genannten Dorffer zu Sybenwürgen gelegen namblihen: Gerish, Torda, Lakha, Thohadt, Sanndt Jacob, Mayorkhäsa, Sawa und Erkhe, mit allen und jeglichen ieren Zugehörungen, Leutten, Gültten, Rüntten, und Nützen, nihits ausgenommen, auh ander mein vatterlih, mütterlih und ändlih Erb und Guet, mit allen derselben Zugehorungen, so mier rehtlih zugepürt, des obgenandter mein Prueder Niclosh und sein Leibserben halben thaill und meiner shwestern Fraw Urshulla und Patenciana, und ier Leibserben den andern halben thaill inhaben, nützen und geniessen, abnütz davon embpfangen und gantzlih nah allem ierem frumen und gefallen damit handeln und thuen, und so sy all an Leibserben mit Todt vergangen sein, das Gott verhütten well, alsdan sollen die obgemelten Dörffer mit ier jegliher Zugehorung gantz lediglih meinen Leibserben haimbfallen und pleiben ungevärlih.

Ih ordnen und shaff auh ob got über mih püdt und ih niht von Mansstamben Erben hinder mein aus mier geboren lies, sunder Thöhter, alsdan soll mein Hausfraw obgemelt,

v. ö. 1907. 29
10k. 2.

dieweill sy ieren Wittibsthuell nit verkheret, mit meyn Töchtern, diesweill und sy lebt, Herr und Fraw sein. Ob aber Gott über sy pütt, da Gott lang vor sey, dass sy mit Todt abgieng, so sollen meine Töchter mit meinem Pruedern, Herrn Nicloschen und sein Leibserben unser Guet, so wier hier paidt haben und hinfür gewinnen, das ligundt Guet heist, oder genent mag werden, halbs auff meiner Töchter thail und halbs auff meiner vorgenanndten Brueder Leibserben thayll, es sein sün oder tehter, haimbfallen und pleiben. Doh in albey ausgenommen varunde hab soll meinen Leibserben pleiben und haimbfallen treullih und ungeuärlih.

Ih will auh sunst ausserhalb der Ordnung ain pesunder Geschafft und Ordnung mahen, wie mans mit meiner Begräbnüs, ob Gott über mih Pietten würdt, halten soll. Sollhe will ih vorgenanndter meiner Lieben, darin sy der vorgesmelten Gerhaben Ratt prauhen, haimbsetzen und pefelhen. Dergleihen soll mans mit meinen Dienern und Shuldtuern halten, wie hernah volgt, ob ih ainem meinem Diener, oder sunst ainer andern Person, etwas shuldig pliben, das wissentlih wäre und die mit Urkhundt oder genuegsamer Zeignüs peypringen meht, sodan soll innen von meinem Gemahel, nah der obgemelten nahgesetzten Gerhaben Ratt von meinem hindterlassen Guet ier Dienst und Shult an Abgang pehalt werden.

Ih setz auh und ordnen, da Gott lang vor sey, ob der penanndten Gerhaben ainer oder wer mit Todt vergiengen, dass alsdan mein liebe gemahl mitsambt andern, so noh in Leben sein, auh mit den Helffern ainen andern meinen oder meiner Khinder fraindt, oder sunst ainen tauglihen, gradlihen Man zu inen erwellen und erpetten, der soll alsdan in aller Handlung allen den Gewalt wie die andern, und wie mein Ordnung vermag zuhandeln haben ugeuärlih.

Ih hab auh zu Mithelffern meiner pemelten geschäfts insuderhait mier erwellt und erpetten den Hohwiertigisten fürsten und mein gnädig Herrn, Herrn Thoman Ertzpishoffen zu Gran, der romischen Khirhen Khardinall, Herzog Haunsen Coruin, Herzog Larentzen von Wläkh, Herrn Georgen von Khaniza der Zeit Wan zu Khrihish-Weissenburg, dass das einer pemelten Hausfrawen Leibserben nagsten Erben und geschäftsherrn, es sey vor dem Landtsfürsten oder anderends, wo es not thuen wierdet, treuen Ratt. Hilff und Peystandt thuen wellen, damit solh mein geschäft gantzlih sein fürgang gewin vollendt werdt, und unzerprohen pleib, als ih mih des gantzlih zu im versieh und für menigelih vertrau.

Ih pitt auh mein liebe gemahl Leibserben, nähsterben und Gerhaben mein Closser zu Frydaw gelegen, das ih mit

der Gottshilff erpauet und auffgeriht in Peuell haben mitpauen und andern, so noh nit vollendt wär, noh ieren Vergnügen und gueten Ratt khain Abgang lassen von meinem hinterlassen Guet, dauon Gott und die Wellt geret werde, als ih mih zu ime versieh.

Ih shaft auh und pitt mein Erben und Nalkhumen, dass sy alle Jar Järlihen, nämblih auff Sandt Martins Tag, ain Tag vor oder nah, ungeuärlih mih mit zweyundressig Messen und ainer Vigilly gegen Gott zu Lob und Eer, und meiner Sell, auch meiner vorfordern und aller glaubigen Seellen zu Hayll und Trost, und solhes nah allem vleis ausrihten, und nit nedterwegen lassen, als woll ih ime für menigelih vertraw.

Ih Jacob Zählh pehalt mier auh in solher meiner Ordnung und Geschafft peur, das zu mindern, zu meren oder gar zu vernihten, wie mih dan solhes verlusst und ih woll maht und gwalt hab zuthuen.

Ih pitt auh mein liebe gemahl, auh die andern mein lieb Herrn Brueder, shwäger und fraint, ob Gott über mih pütt, mein arme Seell, auh meine Khinder, oder ob es zufallen khämb, da Gott lang vor sey, mein Nahsterben in Peuell haben, als ih mih dan gantzlih zu im versieh, meinen Khindern oder nah in mein nahsten Erben das pösst und Nutzzeit handlen, des wiert Gott ier Senner sein, und ih mier Gott das Leben vergundt, solhes umb sy all wo ih khan und mag verdien, des sollen sy sih gantzlih zu mier versehen, und das solh mein ordnung und geschafft stadt, fesst und unzerprohen pleib, hab ih mit vleis erpetten die edlen, strengen und vessten Herrn, Leonhartten von Herbershtain, Hartman von Hollnegkher und Philipp von Waydegk Haus-Cumetheur des Gots-Haus zum Sundtag, das die ier Insigl auh an den Prieff gehangen haben, doh ime iern Erben und Insigill anshaden. Der gegenwertigen ordnung, des geschäfts sein Zeugen die ersamen und hohgelernten Herrn Mihell Gratuenawer, dorten der Ertzney Khirch Maister, Burger und des Ratts zur Grätz; Herr Hanns Fegatsch Pfarrer zu Sanndt Niclapey Olshnitz; Herr Hans Strauss Pfarrer pey Unser lieben Frawen zu Meshnitz; auh die edlen und vessten Caspar von Sharpff, Steffan Hedy; auh die hernah pestimbten offen Notary, die ier Namenzaihen und Handtgeschrift zu meiner stergkh Zeugniis und Siherhait ann ditz ordnung und geschafft gemahnt und auffgeschriben haben. Geshehen zu Olshnitz am Freytag vor Sandt Bartholomes Abent nah Cristi gepurt, unsers lieben Herrn, fünffzehnhundert und vier Jar.

Közli: KLUCH JÁNOS.

ADALÉK
AZ 1514-IKI PÓRLÁZADÁSHOZ ÉS AZ 1526-IKI
MOHÁCSI VÉSZHEZ.

Az itt közölt kézirat, mely 14527. sz. alatt a cs. és kir. udvari könyvtárban őriztetik, alkalmasint egy nagyobb munkának a töredékét képezi, egykorú vagy közel egykorú névtelentől származik és hat 4-r. levélből áll, melyek egypár évtized előtt az »*Epistole Enee Silvii*... (impensis Anthonii Koberger Nuremberge impresse. Ao. 1496.)« című incunabulum (Sign.: 9. G. 23.) bekötési táblájából lefejtettek. Ámbár a kézirat, mely sok törlést, javítást és toldást mutat fel, nagyon röviden elmeséli az eseményeket és keveset vagy épen semmi újat sem mond, mégis a közöltetést megérdemli nemcsak azért, hogy gyérek az e korból való adataink. hanem azért is, hogy némely dolgokat az elfogadottól elütőleg ad elő. Így nevezetesen a mi a Dózsa vezérségét illeti, a többi közt elmondja, hogy az esztergomi érsek Dózsától a keresztet, melyért nála esedezett, megtagadta, mire ő azt magának s szolgáinak önhatalmilag feltevéen, így Esztergomról Budára lejön, hol majd az ott már összegyűlt pór nép őt vezéréül megválasztja. Ezen felfogást tudtommal még csak két forrás vallja és pedig Bartholinus¹⁾ és Betinus de Comitibus,²⁾ kik szintén állítják, hogy Dózsát nem Bakács nevezi ki fővezéréül, hanem azzá a pór nép választja meg.

¹⁾ Bartholinus, Riccardus: Odeporicon . . . Mathei . . . Cardinalis Gurcensis . . . (Viennae, 1515. 4°) D. 2. l.: »sed paulatim multitudo crevit, ducemque Georgium Zechelium elegerunt.«

²⁾ Mircse János: Két okmány a milanói kir. levéltárból 1. Egy budai egykorú (Betrinus de Comitibus) levél a Dózsa-pórhad támadásáról. (M. Tört. Tárbán, 13 (1867) k. 250—252. l.) »Illico Rustici et populares in diversis hujus Regni provinciis et partibus insurrexerunt, et cruce propria auctoritate insigniti sunt et in tanta multitudine congregati . . . ut Regi Serenissimo et denique toti Regno timorem incutiant . . . quendam Georgium ex nobili familia ortum militemque strenuum in eorum Regem sive Ducem delegerunt« stb.

Cop. Codex 14.527. (Suppl. 1651.)

De Bello Cruciferorum in visceribus Regni Hungarie patrato et exorto.

Voluebatur Millesimus quingentesimus decimus quartus dominice incarnationis annus. Ladislaus rex iam senio confectus totum regnum Hungarie et Bohemie in pace magna regebat. Interea vero Rmus dominus Thomas de Erdewd cardinalis Strigoniensis et patriarcha constantinopolitanus ac aplice Sedis legatus de latere per Summum Pontificem Julium Secundum ad urbem accersitus, et cum ipse apud Pontificem in suis propriis negotiis incumberet. Rex cum proceribus Regni sui voluit contra Sultanum Selebek, Imperatorem Thurcarum arma mouere. Rex animaduertit, quod illa expedicio absque cruce minime posset fieri et tractauit consilium cum Baronibus de cruce, pro qua ad Summum Pontificem cum Baronibus suis post Rmum dominum cardinalem Strigoniensem in urbem misit litteras, ut ipse apud papam pro cruce rubra intercederet. Papa vero Julius Secundus seuissimorum Thurcorum rabie cristiane religionis in persecutione acrius insistente pplo catholico tanti periculi in procellis fluctuanti subuenire satagens, crucem rubram concessit, veniaque delictorum futureque remissionis pene annuit, omnibus illis, qui crucem assumpseret. Et archiepus (*igy!*) Strigoniensis ab urbe rediit in Hungariam et Bude in platea Sancti Georgii martyris in dominica palmarum per quendam epm Italum latine interpretante fratri Blasio ordinis Sancti Francisci de obseruantia predicare fecit, ita ut si pater filium, vel filius patrem ab huiusmodi salubri intencione retineret, et indignacionem omnipotentis dei incurreret et perpetuo eius anathemati subiaceret. Confluebant enim Rustici et Haydones ex undique parte regni ad assumendam crucem, ex Barronibusque quidam iam assumpserant. Sed dyabolus, omnium malorum inuentor, mentem Regis et procerum in aliam diuertit partem, quia Rex et proceres timebant, ne forte ille tumultus irrueret in eos, et inhibuerunt archiep Strigoniensem, ut deinceps crucem nemini distribueret. Rustici vero, qui continuos labores et diuersas vexationes domini (*igy*) ipsorum terrestrium sufferre non valebant, ac presbiteri et monachi, quibus religio odiosa et tediosa fuit, concurrebant ad assumendam crucem (kitörülve: ad cruciferos, qui Bude iam cruce rubra consignati erant). Proceres vero vasallos eorum ceperunt captiuare et eos grauissimis penis puniebant, alios vero, qui cruce signati erant, interficiebant, Haydonibus vero virilia incidebant. Unde inter proceres Regni et plebeos magna exorta est sedicio. Quidam autem Georgius Siculus, qui illis diebus prope Nandoralbam unum famosum Thurcum singulari

certamine vel duello deuincerat, cui Rex pro remuneracione ducentos florenos commisit dare, qui per officiales Regis de consilio procerum non sunt restituti. Ille Georgius Siculus ultramodum perturbatus accessit ad archiepm Strigoniensem, petens ab eo crucem sub tali colore, ut ipse capitaneus cruciferorum vellet esse et eos coerceret, ne in progressu ipsorum aliqua damna colonis inferrent. Ipse tamen aliud in lingua aliud in corda habebat, quia iniuriam super proceres cum gente Rusticana ob non solutione ducentorum florenorum ulcisci intendebat; crucem vero ab archiepo (*igy!*) Strigoniensi obtinere non potuit, sed sibi et seruatoribus suis crucem rubram de veluto rubro affixit, fingens ab archiepp. impetrasse, venit Budam ad cruciferos, qui gaudio magno eum receperunt. Sed ille absque omni mora iuit ad oppidum Thwr, quid timebat latentes insidias procerum, et inde ad partes Temesienses tempestiue se recepit. In oppido vero Thwr quidam cruciferi congregati fuerant, quos officiales et nobiles ceperunt armis perturbare, et in derisionem illorum in caudam unius asini crucem afixerant, et insurrexerunt contra eos, ittidem cruciferi contra illos, et inceperunt spoliare et omnia latrocinia facere; ex quibus nonnulli pociores capti sunt et vincti catenis Budam missi sunt, et Bude omnes in palos crudeliter de mandato Regis et procerum subtracti, in isto oppido Thwr exordium omnium malorum extitit. Georgius vero Siculus prope Themewar immensam multitudinem Rusticorum et Haydonum collegit, quos cruciferos esse vocabat, et ex undique parte Regni Haydones et alii vilissimi homines, (*kitörülve*: qui rapino corde erat) ad eum sponte confluebant, et Georgium Siculum Regem esse proclamabant. Postquam autem Georgius Siculus percepit, quod socii sui cruciferi Bude turpissima nece interfecti essent, cum rusticis et Haydonibus cepit crudelitatem et tirranitatem facere, nobilesque uniuersos ipsis occurrentes crudeliter interficiebant et in palos subtrahebant, bonaque eorum diripiebant et domos ipsorum funditus diruebant, filiasque et uxores eorum, quas habere poterant, scelerati et vilissimi haydones violabant et stuprabant. Ad villas vero et oppida, ut illis adhererent nuncios cum sanguinolentis gladiis et verubus mittebant, nolentes vero eis inclinari prede pariter et morti exponebant. Epm Chanadiensem, qui uxorem cuiusdam mercatoris vi sibi pro concubina usurpauerat, in palum subtraxerunt; et ille mercator captus et Bude crudeliter exoriatu est. Presbiteri vero multi cum cruciferis existentes in vinculis Budam delati sunt, Bude crebris vicibus in quatuor partes mactati sunt, et unus Monachus de ordine Sancti Dominici confessoris de medio cruciferorum captus crudeliter assatus est. Quidam vero Ru-

stici et Hajdones in campo Gubach castra metati sunt et conspirauerant ciuitatem Pesthiensem nocte intempesta clam inuadere et prede exponere, regemque de arce Budensi et proceres expellere.¹⁾ Contra quos Rex et proceres miserunt armatos milites, quorum belliductor Magnificus dominus Joannes Bornemiza preerat, et postquam ad pugnam ventum fuisset, ipse per precones proclamare fecit, ut si quis Regi obediens fuerit, non impediretur; illi vero rustici ad fidem regis resederunt, Haydones vero obedire noluerunt, sed acriter cum militibus Regis dimicauerunt, qui per milites Regis sunt proffigati, quorum capitanei in campo Rakos in palos subtracti sunt, quibus ignitam galeam in caput subtraxerant, et in multis locis Regni rusticana gens contra Barones insurrexerant (*igy*) licet eos variis tormentorum generibus interficiebant, haydones vero castrabant, ac tamen a Rege et proceribus domari et reprimi minime poterant (et omnes fere plebs rusticana in hoc regno sub nomine cruciate contra Regem et ad delendam totam nobilitatem insurrexerat et . . . rapino corde erat).

¹⁾ *A lap szélén*: Georgius Siculus accessit ad obsidionem ciuitatis Pesthiensis de tentorio suo exercitum . . . capitaneos fecit et in mandatis . . . in pace dimitteretur et ciuitatem expugnant regem expellant.

De infelici conflictu Georgii Siculi cum Joanne Zapoliensi, Waywode Transsilwanensi prope Themeswar commisso.

Post hec vero Georgius Siculus cum suis rusticis et Haydonibus ad castrum Themensiense frequenter fecit insultum, sed nihil profecit, quia castrum Themensiense fortissimi pugnatores intus defendebant. Is Georgius Siculus dedicauit se demoniis cum haydonibus, et omnia nephanda, que in mentem venit et cogitare potuit, fecit seuitque mirum in modum contra nobiles et eos in palos subtrahi fecit, et ille tumultus rusticorum et haydonum toti regno terrori erat et neque a rege et proceribus regni sedari (*felül*: et reprimi) poterat. Jonnes vero Zapoliensis, Wayda Transsiluanus, videns regnum in tanto periculo fluctuari, libertateque nobilium et eorum truculentissima nece motus in Transsilvania colligit exercitum magnum, et festinanter accellerauit cum exercitu (*felül*: rusticis ad partes Temesienses, ubi Georgius Siculus castra metatus erat, et per precones proclamare fecit, ut ad fidem Regis resideant. Multi obedientes fuerunt, contra rebelles vero in modum fulguris irruit et eos in festo beatorum Petri et Pauli Apostolorum illos proffigauit, in quo die dissipata et contrita est fortitudo et crudelitas cruciferorum. Georgius vero

Siculus captus in bello est, et quem Joannes Wayda in circulo in rotam volubilem alligare fecit, quem cum Haydonibus suis comedere fecit; nolentes vero cum evaginati gladiis ad comedendum compellebant. Haydones vero tamquam canes famelici inuadebant Georgium Siculum et quilibet offulam grandiosem de carne ipsius mordens contruncabat, rursus illam offulam sanguinolentam in eum spuebat. Post hec corona ferrea ignita coronare fecit, tormentisque vexatum pluribus decolatus est, quo... Joannes Wayda regnum Hungarie ab imminente periculo strenue liberauit et aduersus cruciferos et haydones egregiam operam reipublice nauauit. Inde reuersus est in Transsiluaniam, Laurencium presbiterum, capitaneum cruciferorum, qui Magnificum Stephanum Thelegdy prope Koloswar profligauerat et ipsum interfeceret, captiuant et in festo beati Laurencii Martyris assare fecit. Ladislaus vero rex mansit quietus in arce Budensi cum filio suo Ludouico duce et filia Anna, quem adhuc in puericia sua coronare fecit, et Annam filiam suam Ferdinando duci Austrie in uxorem dedit, et ipse in arce Budensi feria tertia post dominicam Iudica migravit ad dominum Anno 1516 et sepultus est Albe, cuius gesta alii scriptoribus premissa stb. (*igy*) Filius suus Ludouicus Rex cepit post eum regnare, cuius gesta sequitur.¹⁾

¹⁾ *A lap szélén*: Hic Johannes Wayda toti regno et regi militari egregiaque audacia fortissimo animo constantissime et fideliter seruiuit (ac militari egregiaque audacia atque fortissimo animo constantissime toto regni sacreque corone seruiuit.

Codex: 14.527.

De obsidione castri Nandoralbensi per Cesarem Thurcorum facta.

Dum annus domini millesimus quingentesimus vigesimus primus voluebatur et regnum Hungarie ab omnibus odiis et guerris, quod tempore belli cruciferorum proceres et plebei inter se conceperant, sedatum erat, magnaue pace et tranquillitate gaudebat, Cesar Thurcorum Sayak Zwlamen Nandoralbam in festo visitacionis virginis Marie circumquaue arctissima obsidione cinxit, et ordinatis diuersis machinis bellicis ad frangendum murum illius, cum quibus ex quadam parua insula a parte septentrionali dies et noctes destruebant, a parte vero occidentali (keresztülhúzza: meridionali) fodebant per cuniculos celeriter.¹⁾ Interim vero donec hoc castrum sine intermissione oppugnaretur, castra Sabacz, Kelpen et Zemplyen, ad litus aluei Zaue situata, Turci expugnauerunt, et in defensionem arcis Zemlyen quadringenti electi Nazadiste, Waywode et

decuriones, inerant, qui contra Thurcos arcem defendere non potuerunt, sed capti et Cesari Thurcorum ducti. Quos Cesar trucidare fecit, Nandoralbam vero milites et inhabitatores, qui illam defendebant, per continuam vigilanciam et fame fatigati, subsidioque Regis destituti ac ob defectum puluerum Bombardarum illam conseruare nequierunt et in festo decolacionis beati Joannis Baptiste, absentibus duobus Banis Valentino Therek et Francisco Hederwary, qui tunc illam pro officio tenebant, Thurci expugnaverunt, Vicebanos vero, Blasium Ola et Joannem (keresztülhúzza : Francum.) Morgay, quibus Cesar jurauerat, ut castrum Nandoralbensem sibi per deditionem darent, decolare fecit, ciues vero libere abire permisit. Cesar vero secundo die Nandoralbam cum exercitu intrauit et cuilibet Thurco in hasta sua unam lucernam ardentem in signum victoriae portare mandauit, et carmen venustum hymnosque more illorum canentes, Symphone de hinc suaues fistule tubicineque modulibus dulcissimis personauerunt et ala ala, quod interpretatur lingua eorum solus deus creberrime vociferabant (*felülírva*: proclamauerunt), ritu paganissimo immortalis deo diuersa fecerunt sacrificia. Quidam vero Bassa, nomine Balylek, cuius consilio Cesar in re militari plurimum consultabat, prouinciam Sirimiensem, que Bacho et cerere fecunda et fertilissima erat, igne et gladio deuastauit, et iuuenis rex Ludouicus, qui tunc castro in Budensi quietus residebat, conflato magno exercitu egregiorum militum, de arce Budensi obuiam Cesaris Thurcorum usque oppidum Mohach cum Hungaris, Bohemis, Polonis et Australibus progressus est, sed conflictum cum Cesare Thurcorum non erat commissum. Cesar expugnatis castris finitimis sine conflictu cum magna victoria ad propria rediit. Iuuenis rex magno gaudio de bello reuersus est in Albam Regalem et Mariam Reginam, nepotem Maximiliani Romanorum Imperatoris, quam in uxorem duxerat, sacro diademate coronare fecit, tandem cum ipsa regalibusque nupciis in arce Budensi celebratis, de qua nullam habuit prolem (*kitörülve*: sed ipse Rex sine solacio heredum decedit).

¹⁾ *A lap szélén*: Nichilominus machinis et ceteris tormentorum generibus ordinatis altas turrium municiones et . . . dissipabat per ruinam.

De primo introitu Thurcorum in Hungariam et de infelici bello Ludouici regis cum Cesare Thurcorum in campo Mohaciensi commisso.

Post hec Cesar Thurcorum Syak Zwlamen superbia et ambitione altiori tumescens maiora attentans facere in anno 1526 Regnum Hungarie valida et forti agressus est manu, et

castrum Waradini Petri, quod religiosus frater Paulus Thomori, de ordine Sancti Francisci de obseruantia ac archiepiscopus Bachiensis existens, militibus impleuerat, obsedit, quod difficulter et maxima cede militum suorum Cesar expugnauit, castrum vero Wylak per dedicionem obtinuit, abinde transpassato ac traiecto flumine Drawo in campo Mohaciensi castra metatus est, et infinitas Bombardas in eodem campo ad pugnam ordinare fecit. Ex opposito vero iuuenis rex in eodem campo castra sua fixit, qui non plus quam viginti duobus millibus armatorum stipatus erat, multitudinem vero hostium visu comprehendere potuit nemo, et feria quarta in festo decolacionis beati Joannis Baptiste circa occasum solis, cum uterque exercitus ad pugnam ventum fuisset, Cesar bombardas suas prius exmittere fecit, ittidem et rex fecerat, et non multi Hungari ictu et concussione machinarum Thurcorum sunt fulminati, sed haste Hungarorum destructe exmissione globulorum bombardarum; et mox utriusque partis timpana percussa terribilem ediderunt sonum, et ingens ex utraque parte exoritur clamor et acerrimum bellum commissum est, maximaque strages utroque fit. Rex iuuenis uincitur, in quo fere extinguitur milicia Regni uniuersa. Iuuenis rex in fugam se conuertit, seuissimi Thurci ipsum crudeliter sunt insequuti, et in quodam fluuio qui illis diebus ex Danubio mirabiliter inundauerat, rex submergitur, cuius cadauer multis diebus in aqua lutulenta et limosa illius fluuii vel ramusculi Danubii jacuit, tantem per cubicularium suum Vdalricum Czetrycz, Bohemum, reperiunt et Albe honorifice per Joannem Zapoliensem, Waydam Transsiluanensem, tumulatum.

Közli: KLUCH JÁNOS.

SZILÁGYI NAGY PÉTER VÉGRENDELETE 1577-BŐL.

Én Zylágý Nagy Péter tudván az embernek állapotját mily gyarló és mulandó legyen és hogy ez világi életnek vége legyen, ez mostani nyavalyában, kit az Ur Isten reám bocsátott, minden dolgaimról, jószágomról és marháimról, az kit az Ur Isten szolgálatom után adott, az mint keresztýén és halandó embernek illik, testamentumot akartam tenni, melyben legelőször lelkemet az Ur Istennek ajánlom, hogy és a mikor neki kedves és kellemetes fog lenni, a mint belém atta, azonképen esmét hozzája vegye és az örökké való bódogságban, az ő nagy irgalmasságából részessé tegye. Ha pedig az Ur Isten itt az országban ez világból kivenne, azt akarom, hogy testemet Erdélybe vigyék és *Colosrárat* az nagy templomban keresztény módra temessék, mely temetésemre és koporsómra menyit kelljen költeni az testamentumos uraim ítéletire hagyom.

Könyörgök pedig az én kegyelmes uraimnak, legelőször ő felségének, Lengyelországi *István királynak*, kinek gyermekségmentül fogva híven és jámborul igyekeztem szolgálni, annak utánna az ő felsége bátyjának, az tekintetes és nagyságos *Báthory Kristóf* uramnak, Erdélyi vajdának, hogy holtam után is azon kegyelmességgel emlékezzenek meg róllam, a minémüvel életemben voltanak hozzám, kit avval bizonyíthatnak meg, ha az én szegény Atyámfiait otalmokba és kegyelmességekbe fogaggyák, és ha az én kevés jószágomat és marhámát, kit utánnok szolgálattal találtam, nekik megadattyák és mindenben az én hagyásom szerint őket megtartják.

Vallom azért ő felségét és ő nagyságát főtestamentomosimnak és kérem az Ur Istenért és az én jámbor szolgálattomért, hogy az én testamentomomat meg erősítsék és annak tartása szerint mindenekbe eljárassanak.

Ez után az kik most itt jelen vadnak és ezt az én utolsó akaratomat hallgatják és írják, vallom testamentomosimmá, ugymint *Kowachóczy Farkast* király ő felsége secre-

tariusát, *Margay Istvánt* és *Reödy Ambrust*, mint jámbor és bízott barátimat, hogy ezt az én utolsó akaratomat mindenbe exequálják és ahhoz tarcsák magokat, az mint én töllem el hagyva és elintézve lészen.

Ezek felett Erdélyben, az kik most töllem távol vadnak és az kiket kívánnék szememmel látni, bizott Uraimot, barátimot *Sulyok Imrehét* (így!) erdélyi cancellariust, *Petrithewith Horvát Cozmát*, *Sijger Jánost*, *Dobzay Istvánt* és *Sombory Lászlót* kérem, hogy ők is szintén úgy mint ha most szomat és az én vallomásomat hallanók, az én testamentomomnak gongyát viseljék és ebben való munkájokat és fáradságokat ne szánnyák.

Legelőszér azért hagyom, hogy ha énnekem itt ez országban holtom történik, testemet az mint annak a móggya, koporsóban csinálják és egyéb marhámmal egyetembe, kit szegény atyámfiainak hagyok, szolgálaim ki vigyék innen Erdélybe és ott osztán *Colosvárat* az keresztyéneknek szokássok szerint az Megyes egyházban, jámbor barátimnak, Atyámfiainak és egyéb jámbor keresztyéneknek jelen létébe tisztességgel eltemesék, mely testemnek ki vitelire és eltemetésére valamenyi kell azt az testamentumosok jó mód szerint elintézzék és marhámból megfizessék.

Azonképpen koporsómat faragott kőből csináltassák és az zászlót is a mint szokás, az én czimeremmel és nevemmel megírassák, kire valami kell azt ki intézzék és meg adassék.

Az szegény tanoló deákoknak és az Spítálban az szegényeknek hagyok száz forintot, hogy ezt közikbe osszák.

Hagyom ő felségének, az én kegyelmes uramnak, az *Thormá* nevü lovamat, mind fékestől, nyergestől.

Hagyok ő nagyságának erdélyi Vajda uramnak egy *arany körmöt gyémántost*, kit nyakba viselnek.

Hagyok Vajdáné asszonyomnak ő nagyságának egy *násfát* kiben valami kövek vadnak és három ember kép.

Az kis urnak, Vajda uram ő nsga fiának hagyok egy süvegre való *phenix tollat*.

A kis asszonnak, ő nsga leányának egy kis veres zomán-czos aranylánczot, kinn egy szép gyémántos és *rubinos* fgygő vagyon.

Hagyok *Báthory István* uramnak egy öreg násfát, ki körül ez vagyon fel meczve: *Hac aura tabescent dura*.

Hagyok ismét neki egy kéz ivet, mind tegzestül, nyilas-tul, tokostul.

Hagyok *Báthory Gábornak* egy ruhára való 13 arany gombot és egy ezüstös kézivet tegzével és nyilával egyetembe, mely most *Chyombordon* vagyon.

Továbbá egy szegény néném vagyon *Gerbedy Borbály* asszony néhai Zilágyzegei Jánosné, ki most Chyombordon, az én házamban lakik, annak egy fia és két hajadon leánya vagyon.

Vagyon egy hugom is *Gerbedy Sófi* nevü Sándorházy Ferencz deákné, ez két atyámtiának egyaránt hagyom *Chyombordot* és *Aknát*, de ugy hogy Chyombordon való házam csak nénémé Borbályasszonyé leszen gyermekivel egyetembe, az jószág pedig egyaránt illesse az két Atyámfia gyermekit, szinte ugy az leányokat mint az fiaikat.

Az mi asszonyállatnak való ruha nénémnél Chyombordon vagyon, az kinek az registroma egy veres könyvbe vagyon megírva, az nénémé és hugomé legyen, kit az testamentomosok igazán elosszanak köztök.

Az mi majorság, mind bor, buza, lábos barom és ménes Chyombordon vagyon az is egyaránt néném és hugom között megosztassék, de az ménes között volt *Reödy Ambrusnak* hat kaczolája, ki azután szaporodott, azt mind avval egyetembe neki megaggyák, sőt egy gyermek lova is volt, kit benn tartotának Chyombordon az is megadassék neki. Efelett az én magam méneséből is hatot hagyok neki, azonképen *Maryjay Istvánnak* is nyolczat hagyok.

Az két hugomnak Borbály asszony néném leányinak elházasítására hagyok két száz aranyat.

Ő magának is nénemnek hagyok száz aranyat. Az fiának hagyok száz forintot és egy lovat azok közül kik ott vadnak, minden egy lóra való ezüst szerszámmal, nyakba vetővel, bocsokkal, szablyával és hegyestüvel.

Hagyok esmég nénemnek Borbály asszonnak egy gyemánt gyűröt, ki apró gyémántokkal rakva.

Hugomnak is Sándorházy Ferencz Deáknének hagyok egy öreg rubint arany gyűröt.

Ismég huszonnégy köves arany gyűrő vagyon, kit egy aránt hagyok az négy atyámfiától való hugaimnak, ugy mint Borbály asszony néném, *Sofia* asszony hugom, *Zodor Andrásné* és *Nagy Bálintné* gyermekinek, kit az testamentomosok egy aránt osszanak meg köztük.

Egy ezüst aranyozott pártá övet Nagy Bálintnének hagyok.

Egy arany láncz vagyon egy kis vasládácskában, ki mind azon Lisimachusból vagyon csinálva, azt *Bekes* uramnak hagyom.

Egy öreg széles aranylánczot néném Borbály asszony öregbik leányának hagyok.

Egy arany lánczot, kiből egy kés (?) figg alá, azt ugyan azon néném másik leányának hagyom.

Egy öreg hosszú arany lánczot, kit királné asszony adott

volt, kiben 150 arany vagyon azt hagyom nénémnek Borbály asszonnak ő magának.

Egy sima panczér-szemre való aranylánczot az öregbiket hagyom hugomnak *Sándorházyénak*. az kisebbik aranylánczot pedig hagyom az leányának, kit még szememmel nem láttam.

Hagyok ugyanazon hugomnak Sándorházy Ferencznének két kézre való arany perezet.

Gerbedy Ambrusnak hagyok két férfinak való arany gyűrőt, kik jobbak volnának.

Ugyanazonnak hagyok egy öreg sivegre való násfát, kiben egy öreg ember fő vagyon.

Ezen kiül az mi gyűrő és násfa vagyon azokat osszák el mind az atyafiak között, hogy mindennek jusson bennök.

Valami aranyoglárok vadnak egy kis fa ládácskába azokat osszák meg hugaim között.

Apaffj Gergelynek hagyok egy öreg arany figgót, kiben ez vagyon kimeczve: *Johanna* etc.

Egy kis aranylánczot panczér szemre valót, kin egy sárga kő figgő vagyon, azt Gerbedy Ambrusnénak hagyom.

Egy öreg gyöngy aranylánczot, kin egy szép köves figgő vagyon hugomnak Sándorházy Ferencznének hagyok.

Másik gyöngylánczot, kisebb szemüt, kin egy szép köves figgő vagyon, azt nénémnek *Szilágyszeghy Jánosnénak* hagyom.

Egy arany lánczoscát, ki között apró gyöngyszemek vadnak, hagyom *Horváth Kozma* leányának.

Az fiának hagyok két sivegre való arany vértceszkéket egy formára valókat.

Az feleségemnek egy kis vékony szeges aranylánczocskát, kiken egy öreg saphel (*így!*) figgő vagyon.

Két homlok előtt gyöngyöst az két hugomnak hagyom, *Zilágyszeghy Jánosné* leányinak.

Három kis arany lánczocskák vadnak, kiket a testamentumosok aggyák valamely szegény atyámfiainak.

Egy aranyos gyönggyel rakott hivelykést hagyok hugomnak Borbály aszony leányának.

Egy gyöngy koszorut és két korda övet hagyok néném két leányának *Zilágyszeghy Jánosné* leányinak.

Egy sivegre való tol tokot, ezüstest, türkessel rakottat hagyok öcsémnek Gerbedy Ambrusnak.

Egy aranyal csinált hively kést hagyok *Gálfy Jánosnak*.

Az pogány pénzeket hagyom az testamentumos uraimnak.

Az hancsárnak egyikét Sándorházy Ferencznek, másikát az néném *Szilágyszeghy Jánosné* fiának hagyom.

Egy öreg figgót, kiben egy öreg hegyes gyémánt, egy

nagy smaragd, két rubint és egy nagy gyöngyszem vagyon, kin alól egy szem saphel és egy szem gyöngy vagyon, hagyom nénémnek Szilágyiszeghy Jánosnénak.

Sándorházy Ferencz deáknak hagyok egy lovat minden ezüst szerszámával egyetemben.

Nagy Bálint öregbik fiának hagyok egy lovat minden ezüst szerszámával egyetembe.

Horváth Kozmának hagyok egy ezüst törpe kannát, ki *Chyáky Mihályé* volt.

Sýger Jánosnál vagyon egy törött poharam, kit urunk adott vala, azt neki hagyom.

Kovachóczy Farkasnak hagyok egy öreg öszve járó aranyos kupát.

Dobzay Istvánnak hagyok egy öszve járó aranyos kupát.

Rödy Ambrusnak hagyok egy öszve járó aranyos kupát.

Sulyok Imrének ¹⁾ hagyok egy öszve járó aranyos kupát.

Sombory Lászlónak hagyok egy öszve járó aranyos kupát.

Nénémnek attam vala az láda kulcsát, kiben uj aranyos kupák vadnak, azokat osszák az testamentumosok közzé.

Chyombordon ki serleg vagyon, kiből ittam az Tamás deáknak hagyom.

Ugyanazon Tamás deáknak hagyok száz forintot és öt ház jobbágyot Kuthfalván.

Nagy Istvánnak hagyom az pattantus házat, de ugy, hogy nénémnek hiven szolgáljon.

Kápolnay Ferencznek hagyok Kuthfalván öt ház jobbágyot de ugy hogy az én atyámfiak ellen ne járjon, mert ha ellenek cselekeszik, az én atyámfiak azt az jószágot elvehessék tőle.

Móré Pétert szolgálattyról számvetve elégiccsék meg és szolgálattya felett aggyanak fl. 32. neki.

Zabó Balásnak szolgálattytát fizessék meg és az ott való házába ő felsége nemesicse meg, efelett az ott való majorságban juliba, baromba aggyanak neki, egyébbel is segiccsék.

Horváth Ferencznek szolgálattya felett, ha testemet bekésérti aggyanak tiz forintot.

Nagy Pálnak is ha bekésérti testemet szolgálattya felett aggyanak flo. 10.

Zékely Lukácsnak számot vetvén vele, szolgálattya felett aggyanak ötven forintot és három ház jobbágyot Kuthfalván.

Mwzát elégiccsék meg és valami pusztá házat aggyanak *Chyombordon* neki, valami ruhát is aggyanak neki.

Debreczeny Istvánt elégiccsék meg eleitől fogva való szolgálattyról és afelett aggyanak neki fl. 32.

¹⁾ Oldalt : *Meghalt.*

Az tisztartótól vegyenek számot a testamentumos Uraim és ha jámborul szolgált aggyanak ő neki is flr. 50 vagy 60 flr.

Bely Gáspártól is, ki Feyérvárat az házat birta számot vegyenek és ha jámborul szolgált elégiccsék meg és szolgálattya felett aggyanak valamit neki.

Mihálykának hagyom az *Zaláncezt* minden szerszámostul, egy gombos nyakba vetővel, boncsokkal és egy fejér ezüstös hegyesterrel, egy pánczéllal, sisakal, paissal a *kit ő hordozott.* és ötven forinttal. Hagyom peniglen ötet királynak ő felségének, és miért hogy én tartottam fel gyermekiségétől fogva, könyörgök ő felségének, hogy legyen kegyelmes ura, ha az Zaláncezinak valamie (így!) történnék, hát az pej lovat hagyom neki.

Egy skarlát felső ruhám vagyon kecskebőrrel bérlett, azt egy dolmányal egyetembe neki hagyom.

Andrásnak is fl. 32. hagyok és egy párducz bört.

Istóknak flr. 25. és egy párducz bört hagyok.

Tholdýnak egy paripát fékestül, nyergestül és 25 flr. hagyok.

Zabó Istvánnak flr. 25 hagyok és valami ruhát,

Ferencz deáknak szolgálattját aggyák meg, ki flr. 50 teszen, ezenkívül egy ruhámot és egy kised poharomat, flor. 20. aggyanak neki.

Az német inasnak, ha itt halálom törtinnék aggyanak flr. 16 és bocsássák el a hova akarja.

Ferencznek a lovásznak szolgálattya felett aggyanak flr. 5.

Az öregbik *Mórét* elégiccsék meg és Chyombordon aggyanak egy ház helt neki és valami házi majorságot és flr. 5, ki szolgáljon ott az házhoz.

Chyombordy Jancsinak aggyanak flr. 5, Péchynek is aggyanak flr. 5. Kis Mórénak is aggyanak flr. 3.

Vinczének aggyák meg szolgálattját és 20 köből buzát, és egyébbel is segiccsék ha oda az házhoz szolgál.

Zekervezető Györgynek szolgálattya felett 20 köből buzát és flr. 5. aggyanak, ő is penig szolgáljon az házhoz.

Fellaytár Imrének szolgálattja felett 5 köből buzát és flr. 5. hagyok.

Az fejevári házat szöleivel és jobbágyival aggyák el. és az pénzet osszák az atyafiak közé.

Tizennégy ezüst pohárt, öszve járót, moslóval, medenczével és 12 kalánnal osszák atyámfiai közé.

Egy kozák nyeret ki Csombordon vagyon, hagyom *Iffyu Jánosnak.*

Vadas Mihálynak vagyon *Warsovában* az én marhám között egy kocsira való ládája valami szőnyegekkel és ruhákkal, azt aggyák ki neki.

A ki marhám nekem ott Warsovában vagyon az mind ládákbán vadnak (egy szó olvashatatlan) és nyergektől megválva.

Egy sellye (2 szó elmosódott) vagyon ottan kit Bekes uramnak hagyok.

Ugyan ottan valami füszerszám is vagyon, kinek az felét Bekes uramnak hagyom, az felét vigyik ki atyámfiainak.

Hagyok Bekes uramnak egy scofiumot egy bokor tollal egyetembe, *kit ő feleségének az török császár köldött volt, hogy vajdává lett volt.*

Bekes Gábornak egy farmatringot és szigyelőt, ki övé volt, hagyok.

Wesselyénj Ferencznek az paripát kit Woyniczky adott mind fékestül, nyergestül hagyom és egy aranyos pohárt, ki *lómódra* vagyon csinálva.

Zemerének egy kis bokor gém tollat és egy lómódra való pohárt hagyok.

Philipoczkynek egy párduczbőr kápat hagyok.

Gyuricskinak is egy párduczbőr kápat hagyok.

Horváth Andrásnak egy párduczbört és párduczbőr kápat hagyok.

Bornemizza Jánosnak az zománczos szablyát hagyom.

Báthory Péternek az ezüstös csákánt hagyom.

Buczellának az Dodornak hagyom az szeg paripát fékestül, nyergestül és az háló rókamál subát.

Az heoz mál subáért *Chyáky Dienes* 200 frtrt agyon és legyen övé, kit az előtt flr. 400 kért töllem, az pénze legyen atyámfiaié.

Hagyok Chyáky uramnak 2 nusztot, kinek az körme aranyból csinált.

Borbély Györgynek hagyom egy granát bő (?) héjoz mállal bélett subámat.

Az mi egyéb ruhám vagyon az atyámfiai között oszoljon el.

Sýger Jánosnak attam Snatýnbnn ó pénzt tartani flr. 150. ugyanazonnak attam flr. 100, item két kis arany lánczot,

item négy kis arany gyüröt, ezeket az atyafiaknak aggyák.

Sombory Lászlónál vagyon taller 100, kit Fogarasba attam volt neki tartani.

Sulyok Imrénének Cracóban tartani attam tall. 100,

Zemere Sebestyénnek Cracóban attam kölesön aranyat 100,

Barcsay János adós, kit ő felsége hagyott, hogy András deák ott benn megagyon, flr. 130.

Horwát Kozmu kezében attam tartani egy ládában bepecsételve ennyi ezüst mivet:

Egy fedeles aranyas kupa 2 47

Egy fedeles virágos kupa	2	17
Egy özve járó aranyos kupa	2	45
Más özve járó aranyos kupa	2	20
Harmad özve járó aranyos kupa	3	14
Egy régi ötös kronos (?) kupa	3	44
Más olyan kronos régi kupa	2	31
Egy özve járó swrw koszoru (?) kupa	4.—	12
Két fel aranyos kupa	2.—	35
Egy fedeles pohár az széli aranyozott ...	1.—	27
Egy kesken kanna	2.—	44
Egy szeges kanna	2.—	43
Egy czifrás sőtartó	1.—	36
Más sőtartó madár lábas	—	26
Két kis egyarányu lábas pohár	2.—	3
Harmincz kalán	6.—	15
Két (elmosódott olvashatlan szó)	2.—	03
Nyolcz... villa	2.—	15
Egy (vizfoltos — olvashatatlan)	1.—	34
Tizenkét (olvashatatlan)	1.—	34
Más párta öv, bogláros	2.—	42
Egy kristály (olvashatatlan) kalán	—	20
Egy szerecsen dió (pohár?)		

Bekes uramnak attam kölcsön aranyat 300, tall. 100.

Oszpora vagyon az négyszegü ládában mintegy flr. 150.

Arany forint is vagyon 1000.

Annélkül tallér 300, költő pénz.

Ötszáz aranyat hagyok nénémnek Szilágyszeghy János-nénak..

Ötszázat ismét hugomnak Sándorházy Ferencznének hagyok.

Száz aranyat hagyok Gerbedy Ambrusnak.

Az négyszáz aranyat osszák az külső atyámfainak.

Az mi az szolgálktól megmarad mind Csesztvén s' mind Kuthfalván az oszoljon azon atyafiak közzé.

Diósallban ki jószág vagyon, ki az anyok attyátul való rész azt minden perpatvar nélkül hagyom az Zodoray Andrásné és Nagy Bálint gyermekinek.

Az szolgálk tartozzanak ki késérteni testemet és az után fizessenek meg nekik és kinek kinek érdemek szerint többet is aggyanak annál az mint elintéztem.

Bagon és Lapadon való részemet is hagyom nénémnek Szilágyszeghy Jánosnénak és hugomnak Sándorházy Ferencz deáknénak.

Irattam ezt az testamentumot *Marieburgban* kisaszony havának 14 napján, 1577 esztendőben.

Én *Kovachóczy Farkas* irtam az testamentumot, kinek bizonságára kezem irását és pecsétemet alája vetettem.

Idem *Wophganus Cowachóczy* mpr.

Én *Margay István* irtam és (olvashatatlan) mindazokat kik irya vadnak.

Én *Reödy Ambrus*... kezem irását vetettem.

Dobzay István ítélő mester
kezeirása és pecséti
(p. h.)

Eredetije a báró *Kemény* család iratai között az alsó-fejérvármegyei levéltárban Nagy-Enyeden. *Barabás Samu* ur szívességéből közli:

K. A.

PÉCHY SIMON HÁROM LEVELE.

I.

Dersi Pettky Jánoshoz.

Kassa, 1607. január 25.

Generose domine mihi semper observandissime servitiorum meorum promptissimam obligationem.

Isten kgdt minden boldogságos jókkal áldja meg.

Hogy kgk ez elmúlt napokban az *Kornis Farkasne* asszonyommal való megbeszélés felől irtam volt,¹⁾ nem magamért, hanem az kgtk szép egyességéért és az emberek előtt való jó emlékezetiért cselekedtem, mert én nem csak az magam békességét szoktam szeretni, hanem [jó]akaróimnak is szeretettel való alkuvásokat öreömet keresem. Az minemü ratiokkal pedig arra intettem kgdt, ha én ide Cassara azokat meghallhattam az ő Felsege udvarában, gondolván, hogy ott közeljebb annak nagyobb hire nem lehet, nem egyébnek, hanem synceritasnak és igaz szeretetnek tulajdonithatja kgd, én arról kgd olyan vehementiával irtam.

Az székelységről való panaszokat a mi illeti, tudja kgd az udvari állapotnak sok file, sok szeme vagyon, a táborbeli székelység nem egyszer sem kétszer bokrosával választatt ide követeket, azokkal a panaszokkal, szóval is megmondatták s levélben is irták, ő Felge úgy indittatott arra, hogy kgteket megintte róla, volt-e, nem-e azután is hiszem eligazodhatik.

Most én kgk az én kötelességem szerént, mellyel kgk tartozom, akarék arról irnom, hogy az mostani változásban tudhassa magát mind a mi hazánknak javára s maga állapotjának előmenetelire viselni; pennára, papyrossa (*igy!*) az üdőheöz képest mindent nem bizhatok, nem tudván az levelek

¹⁾ Péchy Simon ez ügyben többször irt Petky Jánosnak. Az 1605 sept. 4-én Megyesen kelt levele közölve van Erd. Orsz. Em. V. k. 396 s köv. ll.

mint juthatnak kék kezében. De ha kék engemet igaz jóakarójának tart, az Istenért kérem, higye meg a szómat és fogadja meg is, ne járjon az nyughatatlan elmék tanácsán, kik sem elejét, sem utolját nem értvén a dolognak, nem tudják mire nézzen mind a két Császárnak akarátja, kik immár megegyeztenek a mi állapotunk felől. Én itt mindeneket fundamentumból értek, látok, tudok, azokban való erőtelenségét is hallom, kenyerek is szükön vagyon némelyeknek, mégis hadakozni akarnak, járjon kék egy tökéletességgel igyenes uton, mutassa kék a mi kegyelmes urunknak hideg teteméhez is azon hűségét, míg az földben tétetik, melyet éltében mutatott, mert ennyi szolgálatjáért, hogy hazánkat megszabadítá, igen háládatlan volna valaki ő Flge legküsebbik csontja ellen is tusakodik. Egy szó annyi mint ezer, nagy javára látom lenni mind az hazánk, mind kéknek ha az intésemet megfogadja. [Gu]bernator urammal és *Haller* urammal értsen egyet kék, az [ha]ltár széliben jüjjön ki előnkben másfél vagy két ezer emberrel, kire az idő otthonn jobban megtanítva kékdet, több székelységet is ott benn in officio contineálhatja kék az császárság és a városok ezen értelmén lesznek, mert mind az Töröktől s mind Német császártul vagyon parancsolatunk reája. Én ezeket kék oly jó szüből irom, hogy hazámnak együtt kékdel javát s megmaradását nem különben kívánom, mint a magam javát és életét, meg is szolgálom, ha az ott benn való állapot felül kék énnekem ír vagy izen bizonyos embere által. Tartsa meg jó Isten kékdt jó szerencsés egészségben.

Datum Cassoviae die 25 Januarii anno D. 1607.

Eiusdem generosi domini vestrae servitor addictissimus et frater.

Simon Pechy m. p.

Külczim: Generoso domino Joanni Pettky de Ders serenissimi quondam domini principis consiliario et universorum Siculorum generali. sedisque Siculicalis Udvarhely capitaneo etc. Domino amico et fratri mihi observandissimo.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum levéltárában, Mike Sándor gyűjteményében.)

II.

Udvarhelyszék rendjeihez.

Nagyszeben, 1614. január 3.

Generosi, egregy, nobiles, agiles ac strenui domini amici et fratres mihi semper observandissimi, Servitorum meorum debitam paratissimamque commendo.

Jó egészséges és nagy jó szerenchiás (*így!*) állapotokkal látogassa meg az úr Isten kgtket.

Elhittem azt, hogy az én írásam nélkül is kgttek az elmúlt üdökben vött jökért az igaz háládatosságnak tisztit szöme előtt viseli, kik között az kgttek székiben, sőt az egész Székelységben az *Kornis* nemzetségnek böcsületes voltatt es állapotját el nem felejtette, kiváltképpen az szegény üdvözült jó emlékezetü *Kornis Farkas* uramnak mind jó s mind gonosz szerenchiében kgttek között sok hasznos szolgálatját és szeretettel való forgolodását el nem felejtheté. Es ha szintén én kgtket kicsin állapotam szerént, sem az mi kgmes Urunk ő Nga böcsületes levele által erre nem intene is magátul is kgttek ezt kedvesen és halaadóképpen megeselekedné.

Az kgttek szép szabadságának és annak minden részének az mi kgmes Urunk ő Nga a legfövebb oltalma és őrizője, valamiben penig az én kicsin vigyázásom és szolgálatom kgtkeknek kívántatik, az legkisebbiknek is, azt minden üdőben jó szívvel megmutatni igyekezem. Tudom kgtkeknek ez elmúlt gyűlésben való kívánsága szerént az királybiróságnak tisztiben szabad választása vagyion. és annak elválasztását immár nem is halasztja kgttek; ha mi tekinteti vagyion azért (kit hiszek hogy legyen is) mind az mi kgmes Urunk szép atyai intésére, azonképpen az én kicsin szolgálatomra és kgtkelnél töreködéseimre, szeretettel kérem kgtket, *Kornis Ferencz* Uram, Sogorom az királybiróságra való választásban kgttek előtt feledékenységhben ne jusson. Sőt ha kgttek, mind az ő kgme böcsületes nemzetét szeme előtt viseli, és az ő Nga intését s az én töreködésemet meg nem veti, ő kgme után minden állapotjában bizonyosabb és jó akarattal való kedveséget ő Ngátul és oltalmat várhat. Én is penig ha miben kérésemre kgtkeknek tekinteti leszen szeretettel és jó szívvel megh igyekezem szolgálni kgtkeknek. Tarcsa meg Isten nagy jó egészséghben sokáig kgtket. Datum Cibiny die 3. Januarj 1614.

G. E. N. D. Vrarum.

Servitor paratissimus Amicus
et Frater
Simon Péchj m. p.

Külczim: Generosis, Egregjys, Nobilibus et Strenuis Capitaneo, Judicibus, Vice Judicibus-que Regjyo, Nec non Potionibus, Primipilis, peditibus pixidarjys, totique Universitatis Libertinorum Sicularum Sedis Siculicalis Udvarhely etc. Dominis amicis et Fratibus mihi observandissimis.

(Eredetije Udvarhely megye levéltárában.)

III.

Gróf Bethlen Istvánhoz.

Kővár, 1621. december 29.

Illustrissime comes domine domine affinis mihi semper benignissime demissorum obsequiorum meorum precumque ad Deum fundendarum humillimam denatamque oblationem.

Alázatosan és igen nagy háladossággal (*így!*) veszem Nagodtól az én keserves rabságomból való szabadulásomra ilyen kegyesen és szorgalmatossággal való gondviselését és mind abban való procedálásának módjaiban, elsőnek úgy mint Nagod méltóságos törekedésének kívánatos exitussát meg nem várván királyi urunktól ő felségétől, azonban az ki extremum remedium volna is annak elkészítésében sógor urammal *Kornis Ferencz*¹⁾ urammal tractálva, munkálkodni kezdett volna. Eleitől fogván minden írásimban úgy biztam s támaszkodtam az Nagod én hozzám és árváimhoz való kegyes jó akaratjához, hogy csak azt tehessem Isten után teljes tökéletességgel magamra és kapcsolhassam magamhoz; nem kételkedtem semmit király urunk ő felsége kegyelmességében, hogyan Nagod szive szerint való törekedésére én hozzám minden jóakaratra nem hajlana. Azért noha az országbeli igaz jó akaró uraink és atyáinkfiak készítése nem ártalmas, de kétség nélkül hiszem és az bizodalom nélkül el sem állok, hogyha Nagod akarja szive szerint, noha más akadályok miatt későn kezdett ő felségétől való törekedéséhez, de mindazokat az atyáinkfiat arra való költségtől, fáradságtól és mind engemet azokra való szorgalmaztatástól Nagod könnyen megmenthet. Eő magában is ez a dolog nekem olyannak látik (*így!*) király urunk ő felsége méltóságára nézve, én is ő felségének méltatlan voltomra belső embere és mint egyik domesticussa lévén, hogy az oly külső emberek által cégéres módon ne tractáltatnék. Most meg az ő felségének szintén Cassára való beérkezését nem értem. Királyné asszonyunk ő felsége 13. Decembris indult Szathmárról Cassara király urunk parancsolatjából az mint értem, mivel ő felsége is oda akart jöni az innepekre, de eljött-e nem-e, bizonyosan nem értettem. Nagod azt én nálamnál hamarabb és bizonyosan meg fogja érthetni, vagy azonban az mint Nagod bizonyosan biztat ő felségének király urunktól szabadulásom felől kegyelmes válasza is jöhet. Instructiot is mit tudnék én adni valakinek szabadulásom felől, míg ez óráig azt sem tudom bizo-

¹⁾ Péchy Simon felesége Kornis Judit Kornis Ferencznek testvére volt.

zonyosan mi okáért fogattattam meg. Mert az mit akkor *Kamuthi Balázs* uram mondott ő felsége nevében, hogy az békesség szerzésben nem igazán jártam volna, arról Istent ő szent felségét, ő felségének minden jóakaróit s mind ellenségit bizonyosággal hihatom, hogy fogyatkozás nélkül igazán s tökéletesen fáradtan benne eróm szerint, de nem volt isteni hatalom nálam, hogy se az ő felsége szívét Ferdinánd császárral, se az Ferdinánd szívét ő felségével és Magyarországgal akkor megegyeztethessem. Ha más emberek annak okai voltak, én ártatlan lévén, az más ember vétkeért miért gyötrettetöm és gyaláztatom? Sőt az én állapotomban több informatio én töllem nem adathatik, csak az egy igaz asseritum, hogy mind ő felsége, mind hazánk ellen ártatlan vagyok. Elannyira szübeli igazságot irok Nagdk, minél az atya mindenható Úr Isten minden ítéletet az ő szent fiának Krisztusnak adott és engedett és annak széke előtt nem levelekre, sem emberi bizonyosságokra, hanem az szüveknek titkos indulatyára tesznek törvényt. Ez az én igazságom és ártatlanságom hazám, nemzetem, ő felsége és minden confoederatusim között, kiket az tracta illetett és azon kívül is akár holmi egyéb dolgaimban magam viselésében. az Istennek szent angyali és Ádámól fogva minden szent patriarchák, királyok, prophéták, apostolok jelenlétekben ítéteknek meg az szüveknek tisztaságok szerint. Ez az egy dolog fenállván, az én részemre tudniillik ártatlanságom, ki mit cselekedett vagy addig, vagy cselekedik ez után magam személyemre nézve, mind kicsiny vagy semmi, mert az Úr Isten még életömet (az mikor az fejedelmi kegyelmességet annak elszabadítására lágyítja) nem egyébre, hanem apró árvácskáimnak nevelésére és azokkal való dajkálkodásra rendölte, főképpen mikor már hazámnak, nemzetemnek való szolgálattól ennyire eltárgítottam és levettettem, mondom azért vénségemnek mind eltöltött ideji miatt gyermekeim között már mint csak napig való zsellér ügy vagyok, vagy irgalmas cselekedet vagy háborgatás esik rajtunk, mind haszna, mind kára, keserősége gyermekimé inkább, hogy sem mint enyém. Nagod az mint említte (*így!*) kezesség alatt való szabadulásomat, noha a kezesség rabságnak és fogáságnak mássa, de ha eddig nagy ártatlanul kellett viselnem ez súlyos rabságot, arra is, ha úgy kényszeríttem király urunktól ő felségétől ugyan reá kell menni, mennyivel inkább, hogy azféle rabságos állapotban és hűtlenség alatt való személyemnek semmi közönséges szolgálattal nem illik, hogy tiszteltessék, hogy inkább gyermekeimre való gondviselésben, nyugalomban lehessek. Nagodnak azért nem szükség kifárasztani a főrendeket; királyt urainknál (*így!*) méltóságos intercessiójával elvégezvén és engemet mint maga mellé bevitetvén, a

miatt olyanokat találhatunk kezeseket, kiken mind király urunk, mind Nagod megnyughatik, noha, mivel nekem más hazám nincsen, szerelmes gyermekimnél jobb kezeseket nem fogok adhatni. Summa szerint Nagos uram semmi én előttem egyéb nincsen, se hatalmában, hanem csak ártatlanságomnak assertioja és akárkinek is nem adhatok egyéb instructiót annál. Azonkívül mindenek annak a hatalmában vannak, a ki alá az Úr Isten gyermekestől erre az állapotra juttatott, a kiben vagyok, ki mellett minden kényszergettetéseknek elviselésére, az mi lehetséges, kénytelenek vagyunk. De az mint oda irám térek ismét arra, hogy ha Nagod szive szerint való törekedéssel nyúl az én dolgomhoz kétség nélkül hiszem idegen intercessioja nélkül jobb móddal végezhetné, holott az Úr Isten mind királyi urunkat ő feleségét, mind Nagoddal bölcs kegyes ítélettel szeretvén előttek vagyon és leszen, mit kívánjon efféle dologban az Isten és emberekhez tartozó igazság, mit kívánjon az királyi és fejedelmi méltósághoz illendő kegyelmesség, mit kívánjon az árvákhoz és özvegyekhez mutatandó irgalmasság, kikhez többet is irhatnék, de azokat elhallgatom. Várván csak ezekben a Nagod kegyes jó gondviselését, másoknak ebben való fáradsága nélkül, mindaddig míg arra való elégtelenségét Ngod teljességgel eszében vévén engemöt is alázatos rabját méltatasson untalan tudósítani felölle, főképpen mihelyt királyi urunknak ő felségének Cassára való érkezését tudhatjuk, Nagod ahoz képest szorgalmatoskodhatik a delogban. *Géczi István* szabadítása felül könyörgöttem vala alázatosan, Ngod keze semmit sem ira, arra való vétkét nyilván neki is nem gondolhatom soha. Nagod ne felejtkezzék rolla, azt úgy hiszem maga authoritásánál is megszabadíthatja, hiszen a szolgát ugyan nem bánthatná ura vétkéért, lám ő felsége több szolgálmat is mind elbocsátotta, az se nyomorogjon tovább az súlyos rabságban. Minap az mely két levelére a fiannak választ irtam, egyikre sem adott ő választ, nem tudom, hogy ha kezéhez juthattak, vagy nem. Nagodat kérem adjon módot benne, irjon választ azokra nekem, akár csak láthassam levelét, mégis könnyebb. Eltesse az Úr Isten Nagodat kedves jó egészségben sokáig és adjon sok új esztendőket nagy boldogul szemeseivel egyetemben élni.

Ex Kővár die 29. decz. 1621.

Illustrissimae celsitudinies vestrae affinis maestissimus captivus.

P. S. Ha az választásnak és kiküldésnek ugyan megkellene lenni, mind a Nagod méltóságáért, az ország és statusok tekintetiért, ha olyan solemnis intercessust készítnek, az tanácsurok közül is rendelne Nagod, mivel én is méltatlan voltamra ő kegyelmek közül való voltam és hadd lenne az

talán szószólók is. Kornis Ferencz uramnak is egyéb tanulságot én nem adhattam, az Nagodnak irt levelem páriáját includedtam csak. Én az földig megaláztam, alázom is mindenkor magamat, hanem ő felsége mit cselekszik velem s gyermekeimmel.

Simon Péchy s. k.

A levél szélén más kézzel: Pétsi Simon panaszkodik, hogy nagy dolog az, mikor ember halogatásnak méltó okát nem tudja, jóra nem maraszthatja.

(Eredetije az Erdélyi Múzeum levéltárában. Gróf Kemény József gyűjteményében.)

Közli: DR. VASS MIKLÓS.

I. MIKSA CSÁSZÁR HÁROM MAGYAR VONATKOZÁSÚ LEVELE 1518-BÓL.

Az elmúlt tavasszal Nürnbergben a kerületi levéltárban (*Königl. Bayer. Kreisarchiv*) kutatván, I. Miksa császár három kiadatlan, magyar vonatkozású levelére akadtam, melyeket ép ezért jónak vélek közzétenni.

* * *

Az első levél *1518 január 18-án* kelt a *bajorországi Brauná-n*. A keltezésnél az évszámot rövidítve csak így adja: *Anno Domini decimo octavo*, szokás szerint hozzátéve, hogy római uralkodásának — a hagyományos »római király«-i címet érti, — 32-ik,¹⁾ s azután még hozzáteszi, hogy a magyarnak 28-ik évében. Már a keltezés e vonatkozása is közelebből érdekel bennünket. Világos e kifejezésből: *und des Vnjerischen im 28 Jaren*, — hogy már 1490-ben Miksa magyar uralkodónak tartotta magát. Ismeretes történeti tény ugyanis, hogy már Mátyás király az 1462-iki békeszerződésben belenyugodott, hogy III. Frigyes császár, a kit 1459-ben Német-ujvárt huszonöt párttűtő magyar főúr Magyarország királyává választott, és a ki ugyancsak abban az évben Bécsujhelyt megkoronáztatott, a magyar király címét használhassa. Mikor pedig Mátyás halála után, 1490-ben II. Ulászló lépett a magyar trónra, Miksa római király, Frigyes császár fia még ugyanabban az évben Sopront, Köszeget, Szombathelyt, Veszprémet, Székes-Fejérvárt elfoglalta, fegyverrel akarván a trónra való jogát elismertetni. Maga Ulászló is a vele kötött 1491-iki pozsonyi békeszerződésben Miksát feljogosította, hogy a magyar király címét használhassa. Miksa használta is e címet s

¹⁾ 1486-ban választották meg »római király«-nak a frankfurti Reichstag-on (a Bertalan-templomban).

— a mint a fenti keltezésből látszik — magyar uralkodását az 1490-iki magyarországi hadjáratától számította, jóllehet ekkor II. Ulászló lépett volt a trónra, majd 1516-ban pedig II. Lajos. II. Lajos uralkodása idejéből való e levél is.

Miksa császár e levelét Brandenburi Kázmér örgrófnak s többeknek czimezte. Utasításokat foglal magában a lengyel királyné fogadására Bécsben s Krakóba való visszakísérésére az esküvői ünnepségek alkalmára. Később azután a török ellen tervbe vett hadjáratáról is szól a levélben. A francia király segítségét emlegeti s ez alapon messzemenő terveket szó az »afrikai pogányok«, a »marokkói király« ellen, segíteni akarja »rokonát, a spanyol királyt«. A törököt azonban — mint írja — meg kell osztani, így nem lesz olyan nagy a hatalma, azért jónak látja, hogy még egy hadjáratot vezessünk Magyarországon keresztül a török ellen (*darumb sich unns für gut kund nott an, das noch ain Zug durch Ungern auf den turkhen bescheche.*) A lengyel király volna a hadjárat feje, gondoskodnék pénzről, emberekről magyar és cseh királyságából, Morvából. Sziléziából (*unser lieber bruder der konig von Polen, als ein haubt denselben Zug personlichen thette von leuten unnd gelt aus seinen auch den Hungerischen und behaimischen konnigreichen aus Märhern und Schlesien*). Ő maga is hadjáratot tervez a török ellen, kedves rokona, a magyar és cseh király és összes királyságaink, országaink dicsőségére és jólétére (*unnserm lieben sonn und bruder dem Konig von Hungern und Behaim unnd vnser aller Kunigreich unnd lannden zu Eer vnd Wolfart*). Mindezt a lengyel királynak üzeni. Az egész levél hatalmas hadi tervezetéseket tartalmaz a török ellen, a melyeket azonban sajnos, a már a következő évben, 1519-ben, halálos lázban elpusztult császár nem valósíthatott meg. Ép e levél írása után egy évre, ugyancsak január havában (11-én) ragadta el a hirtelen fellépett lázas betegség.

* * *

A második levél is utasításokat, üzenetet foglal magában, a mit hű emberei Veit Strein, Sigmundt von Herberstain és Vrich Werneggkher tanácsosok visznek meg Lajos magyar és cseh királynak, morvai örgrófnak, kedves rokonának (*dem durchleuchtigen hochgebornen Fursten hern Ludwigen zu Hungern vnd Behaim Konnig, Margrafen zu Merhern, vnserm lieben sun vnd bruedern*). E levélnek hiányzik a vége s így a keltezése is. Diplomatikai környezete és minősége szerint az első és harmadik levél közé helyezhető kor tekintetében s így szintén 1518-ból való.

Atyafiságos köszöntését adják át először rokonának. Azután azt üzeni általuk, hogy a horvát bán ismételten hírért adta, hogy a Mindenható segítségével alattvalói és országai javára ismételten csak mily nagy veszedelemmel tudta megtartani *Jajcza* várát¹⁾ s hogy nem fogja kikerülhetni előbb-utóbb, rövid idő alatt, a legközelebbi nyáron újra el kell látni a várat eleséggel s szükséges egyebekkel s hogy a törökök az élelmezést nem fogják tűrni, meg fogják támadni, hogy a nevezett várat kiéheztetéssel vegyék birtokukba. A bán nagyon kéri tehát ebben az ügyben segítségét és támogatását. Bár erre nagyon hajlandó (*wol genaigt*), végleges feleletet még sem adott, mert még eddig semmi biztosat sem tudhatott meg, micsoda csapatot, segítséget küldjön, hol támadták meg a törökök vagy mások országát a magyar királyság mellett (*bey der kronn Vngern*). Minthogy — folytatja — a magyar királyság felett való gyámságát, a mire Ulászló szemelte ki, nem akarják elismerni, ez okból eddig nem találták módját, hogy nekik segítséget küldjenek. Ha azonban gyámságát elismerik (*Wo wir aber durch die kronn Vnngern zu angezaigter vormundschaft Inmassen Wir darzue furgenomen sein zugelassen vnd angenomen werden*), akkor harczolni fognak ők is minden ellenségük ellen, így főleg a török ellen és a nevezett *Jajcza* vár élelmezésére, felmentésére segíteni fogják őket és támogatni teljes erejükkel. Azután hadi készülődéseit emlegeti, hogy egyik századosa készenlétben van embereivel, hogy a felmentést segítse, s nem kételkedik, hogy ezzel a magyar királyság meg lesz elégedve. De ha a gyámságra nem fogadják el, noha nem értené sehogysem ily elutasítás okát, akkor erről is tegyenek jelentést. Jelentsék továbbá, hogy maga a pápa ő szentsége s az összes keresztény királyok most elhatározták, hogy közös hadjáratot indítanak a törökök ellen, hogy a megtámadott kereszténységet helyreállítsák, s hogy tisztán ezért küldte most követségét hozzá. A pápa ő szentségénél és az egész kereszténységénél szólni akar annak érdekében, hogy a magyar királyságot örök időkre megszabadítsák a törököktől. Jelentsék azt is, hogy a török császár erős ellenállást találván most Afrikában és Arábiában, Afrikát elhagyni kénytelen s így teljes népével (*mit allem Volckh*) ellenünk, keresztények ellen vonul.

* * *

¹⁾ Bármily rosszirású is az eredeti, hogy még a kerületi levéltáros is *Zeitscha* várát olvasta ki belőle, mégis csak *Jajcza* várának (*das Schloss Zeitscha*) kell azt olvasnunk, ha előtte a horvát bánról esik szó. Jajczát tudvalevőleg ez időben újból és újból szorongatta és elfoglalta a török. Mátyás maga is többször sietett felmentésére.

A harmadik levél 1518 április 13-án kelt Innsbruckban (*In vnnsrer Stat Ynnsprugg*). Szintén utasítást foglal magában, hogy hű emberei Veit Strein, Sigmund von Herberstain és Vrich Werneggkher, Lajos magyar és cseh királylyal, morvai örgróffal, kedves atyafiával hogyan tárgyaljanak.

Atyafiságos köszöntését adják át először rokonának. Azután mondják meg, hogy mennyire meg akar mindent a kedvére tenni s mennyire örülne ennek s hogy mivel most tudja, hogy a magyar királyságban »Raggus«-t¹⁾ tartanak s így neki mind idősebbnek és tapasztaltabbnak, gondoskodásában érdekében áll megtudnia, hogy János vajda,²⁾ szepesi gróf (*durch den Wejda, Graff Hannsen vom Zibbs*) által vagy más valaki által régi, rossz szokásuk szerint (*Ir allen pössen gewonhait nach*) történt-e valami, vagy terveznek-e valamit, a mit legjobban ilyen »Racggus«-on tehetnek. Ép azért rokona védelmére az ellenzékeskedőkkel szemben négy ezer gyalogost (*knecht zu Fuess*, mint a *Landsknecht* elnevezés) és ötszáz lovat rendelt meg s tart készen, úgy hogy ha ezen a »Racggus«-on a nevezett vajda vagy hívei részéről személye s alattvalói ellen erőszakkal vagy tettel valami ellenzékeskedést csapnak, ezek azonnal segítségére sietnek, ebben bízhatnak.

Továbbá megbizottainak (*Commissarien*) megparancsolta, hogy a mint a »Raggus«-on oly feleletet kapnak, hogy a magyar királyság őt a gyámsághoz engedi, hogy ezt magára vállalhatja, ezt írják meg azonnal, akkor ő is azonnal kijelenti, hogy mily. és mennyi népet akar *Jajeza* vára segítségére és felmentésére küldeni, hol lesz e hadi nép lovon és gyalog, hol kérdezősködjenek utána. Kedve, szándéka ugyanis e bejelentett segítséget *Jajeza* vára felmentésére népéből, a mint a fiatal királyhoz kirendelte, megadni. Mind erről értesítsék.

Érdekes a levélből az a törekvés, mennyire szeretne beleavatkozni Magyarország dolgaiba, hogy trónkövetelő jogait azután érvényesíthesse. Az előbbi levélben a gyámságot akarja megkapni, ebben meg Zápolyai János vajda ellen akar szükség esetén hadat indítani. Csakhogy még ugyanebben az évben halális láz lepi meg s mint halálos beteg kerül a Dunától, Welstől, a hol a betegséget kapta, újra Innsbruck közelébe. Nevezetes kapcsolat fűzte őt e városhoz. A város udvari templomában van Miksa császárnak csodálatos szép síremléke³⁾ a

¹⁾ Világos, hogy *Rákos* helyett »népgyűlés« értelemben, a helyről elnevezve, a hol tartották. Érdekes szóhasználat az idegen németsegnél.

²⁾ János = Zápolyai János, szepesi gróf.

³⁾ Képét közli *L. Stacke* : Deutsche Geschichte. II. 30. és *Ed. Heyck* : Kaiser Maximilian I. Monographien zur Weltgeschichte. Leipzig, Velhagen & Klasing, 1898. 2. l.

híres nürnbergi ötvösmester, *Peter Vischer* műhelyéből. Miksa császár még életében maga készítette a tervet e műhöz tudós barátjával *Peutinger*-rel együtt. 1508-ban kezdtek hozzá, de a munka csak 1566-ban készült el. A császár 1518-ban halálos betegem hiába jött kedves városa, Innsbruck falai alá, hogy ott haljon meg, be nem engedték, azt mondták, hogy sok adósságot csinált náluk, nem tudják többé mindazt visszaszerezni. A császárt Bécsbe vitték, ott is temették el. Most is üres a remek művé síremlék.

* * *

Mind a három levél papírkézirat. Diplomatikai száma a nürnbergi kerületi levéltárban: *A. A. 1827. Papierhandschrift 9. fol.*

I.

Maximilian etĕ:

Instruĕtion was der hochgebornn Časimier Marggraf zu Brandenburg etĕ: vnnsere lieber šwager fursst vnnd Ratt vnd die Edlen, Ersam gelertten vnnd vnnsere lieb getrew Bretislawuš herr von šchmiĕhaw hoffmaister Johann Maraĕkhš vnnsere Phleger zu Dressndorfĕ, larennĕz Sawrer Vnnsere vitzthumb In osterreiĕh vnd doĕtor Johann Čuspinian Vnnsere Stat Anwald zu Wienn vnnsere Ratte samentliĕh vnd sonnderliĕh von Vnnsere ntwegen handln sollen

Anfengkliĕh so pald sŷ vernemen, das sŷ Vnnsere lieben brueders des konigs von Polan gemahl auf Sthadleienn nahent, sollen sŷ siĕh daselbsthin fuegen, vnnd Ir lieb mit den Eren vnd zierden wie siĕh gezyemet von vnnsern wegen empfaen, vnd sŷ gein Wien belaitten vnnd siĕh mit noĕh mer gerussten Pherdten, vom Adl und andern auf das sterĕkest bewerben Dweil dieselb konnigin ain merĕkliĕh klainet¹⁾ vnd gelt mit Ir furt.

Vnd so sŷ gen Wienn kumben, soll vnnsere vitzthumb verordnen, das dj konnigin zu vnnsere Burg daselbs gefurt, vnnd Ir etliche Zymer wie Er Waišt eingeben werden

Vnnsere vitzthumb soll auch Ir laff vnd frawenzymmer In der gemelten Burg Erliĕhen speyssen vnd herfornen, in den herbergen, bestellen das von Iren leuten desgleichen von der pollnišchen potsĕhafft fur die Zerung niĕhts genomen werde, diselb Zerung soll Er auch Von vnnsern wegen zubezallen annemen Derselb vnnsere vitzthumb soll auch verordnen das vnnsere obgemelt funff oratoress mit hundert geruštten

¹⁾ Kleinod.

Pherkten zu dem Zug gein kračkaw beraitt vnnnd mit klaidern vnnnd klainatten auf das Erlichist geziert sein.

Vnnnd wann dj kunigin also von Wienn verručkhen Will sollen šy mit Ir vnnnd mit sollen hundert pherdt biss gein kračkha ziehen, vnd daselbs die hochzeitlich freydt helfen volbringen auch anfenngklich vnnserm lieben brueder dem konig zu Polan, vnnser pruederliche lieb vnd fruntšchaft sagen

Dieselben hundert Pherdt soll vnnser Vitzthumb vnderhalten Nemlich vnnserm šchwager dem Marggrafen auf sein funffzig Pherdt den monat zu raitten sechs hundert gulden Rheinl. vnd auf Jedes der andern Pherdt ainen tag zwainzig kreuzer vnd darzue all zufallend Extraordinarj als spilleut vnd anders der gleichen bezallen

Vnnnd wann die hochzeitlich freydt vollbraecht ist oder wo es darunder fuegliich sein mag, sollen sy vnnns vnnserm lieben brueder dem konig von Polan, des das Wir auf seiner lieb fruntlich begern, mit vnnser personn auf sein hochzeitliche freydt nit darauf Eršcheinen aus nachuolgenden Vrsachen hotlich vnd zierlichen entschuldigen vnnnd demnach anzeigen der Bebstlichen heligkait vnd der Cardinaln auch darauf Vnnserer Ratt Rattsleg von wegen der Turkhen vnd daruber seiner lieb Ratt vnd guet gedunckhen auch vernemen,

Ferer sollen sy seiner lieb zuerkennen geben, das Wir entlich des Willens seins, mit vnnserer person vnd der Crissten vnd sonnderlich de konnigs von Frannckreich hilff Nachdem derselb konig Ersst auf das annder Jar personndlich ziehen wirdet, vnnsern Zug den Nechsten auf der turckhen person zu thun vnd sonderlich auch dj Hayden in affrica als die konig von Marockh Vess vnnnd annder, so vnnners lieben sonns vnd brueders des konigs von Hispanj Verwanndten noch Vnuertriben der auch ob hundert tausent sein desgleichen die Birgischen araben vor dem turckhen zu Erretten vnd zubehalten, damit die in der Cristen hilff wider den turckhen mogen gezogen vnd gebrauchet werden,

Dieweil Wir aber bedennckhen, das dem turckhen vill mer abgebrochen, so Er an ortten angegriffen, dann Er wirdet dardurch gedrennet vnnnd mag sein grosse macht Nit ainem hauffen gebrauchten darumb sich vnnns fur guet kund nott an, das noch ain Zug durch Vngern auf den turkhen bescheche vnnnd unser lieber brueder der konig von Polan, als ain haupt denselben Zug persondlichen thette von leuten vnnnd gelt aus seinen auch den Hungerischen vnd behaimischen konnigreichen aus Märhern vnd schlessy, vnd darzue mit ainer merkhlichen anzahl Volckh zu Ross vnnnd fuess so Wir seiner lieb durch Vnnsern fursten erzog Wilhalmen von Bairn zueschickhen

wollten vnd sÿ deshalb vnser freuntliçhs begern das sein lieb solçhen Zug anneme vnd bewillig

Vnnd dweil solhs alles mit zeitigem Ratt Muess gehandelt vnnd beslossen werden So hetten Wir vnns Enntliçh furge-seÿzt auch gançz darnach gericht vnns yetz von Osterreich aus am Meisten desselben andern turçkhen Zugs auch daneben ander sachen halben, die Vnns und seiner lieb desgleichen vnserm lieben sonn vnd brueder dem konig von Hungern vnd Behaim vnnd vnser aller kunigreich vnnd lannden zu Eer vnd Wolfart Raichen mogen In aigner Person an ain gelegen Enndt zu seiner lieb zu fuegen, daran vnns nun der obgemelt vnser aigner Zug wider den turçkhen verhin-dert hat

Damit aber solch lebliçh furnemen vnd handlung vmb vnnsers abwesens Willen nit Verhindert werd oder Vunder-lassen beleib So will die Merckliçh notturft erfordern, das vnserlieber Brueder der konig von Polan, sich mit denn gemelten Vnnsern fursten vnd Ratten aines tags, yetz von stund nach seiner hochzeitliçhen frewd vnd der Malstat zu Znaÿm oder daselbst vmb Im merhern vergleich da solcher Zug vnd wie die gross vnd klain Wallaçhey vnd dj Moldawer als Crissten vnnd darzue dj Chattern als soldner darein zu bringen sein vnnd daneben vnser dreÿer vnd vnser kunig-reich vnd lannde sachen Er vnd Wolfart beratÿlagt vnd beschlossen werden solle vnd das sein lieb in aigner personn darauf Er schein das auch vnser fruntliçher Ratt vnd begern ist, So haben Wir Verordent das vnser lieber schwager Marggraf Casimier von Brandenburg vnd ander vnser Ratt auch zu seiner lieb daselbsthin kumben Vnd daselbst solle durch seine lieb vnnd vnser Ratte

Dessgleichen die Hungern Behaim Merher kund ãleÿsier so auch erfordert werden der ob gemelt Ratslag vnnd besluss beschechen, Vnser fursten vnd Ratte, solle auch mit vnserm lieben Brueder dem konig von Polan vnnder Redde haben. Wie In vnser Baiden abwesen des turkhen Zugs vnser vnd seine kunigreich vnd lannd ab sich etwas Widerwertigkait zuetruog aufeinander getrews aufsehen haben sollen

Ferer sollen sÿ vnserm lieben Brueder dem konig von Polan zu erkennen geben nachdem die Zwittercht zwischen demselben vnserm lieben brueder dem konig zu Polan vnd dem grossen Fursten Inn Reÿssen auf dissmal nit hat mugen gutliçh hingelegt werden vnd deshalb vnser Ratt Sigmundt von Herberstain vnd desselben grossen Fursten orator heraus ziehen vnd derselb konnig durch sein aigen Potschafft der Vrsachen darumb solche guetlichkait zerslagen ist gruntliçhen

beričht Emphahen wirdet. Wolten Wir in diesen šchweren lewffen, vnd auf des turčkhen grossen Sig, zwischē Im vnd dem Reÿssen der heiligen Cristenhait zugut ye gern Frÿd vnd ainigkait sehen vnd sein deshalben des gemuets, weitter mittel vnd weg zu gedennčkhen, vnd furzunemen, die Baiden bartheÿen Pilličh annemblich vnd leydlich seÿen, oder sÿ in ain austreglich Compromiss zuuerfassen, Wo aber das auch nit sein welt das dočh sein lieb bewillig das vnser heiliger vatter Babst vnd wir zwischen Inen zu Baider seitt einen Fridlichen anstandt auf sečhs Jar machen vnd aufričhten mügen Wie Wÿr ĵecz vnnnd mit vnd zwischen allen Cristenlichen konigen, Fursten vnd Comunen auch gethann haben

Demnach sollen sÿ an sein lieb mit allem Fruntlichem vleiss begern das sein lieb solčh ĵeczgemelt mittl vnnnd furschleg der heiligen Cristenheit auch seiner person, seinen konigreichen vnd lannden zu nučz vnd notturfft nit abslag, So wellen wir das mit dem grossen Fursten in Reÿssen gleicherweiss handlen lassen, vngezweiffelt des aus bewilligung vnd darzue hilff wider die turkhen beÿ Ime zu Erlanngen,

Sÿ sollen auch seiner lieb sagen, das Vnnsere Schwager der Marggraf von Brandenburg die sachen, der Irrung zwischen seiner lieb vnd dem teutschen orden In Preussen, auf guete weg Bračht hab wie sein lieb selbs von Im vernemen werde, darauf sollen sÿ auch an sein lieb begern, solher Irung uff vnns vnd des Reičhs stennd zukumben zu guetlichem vnd entlichem Entšchied den wir auch aller Pilličhkait gemess machen wellen,

Vnnnd was vnnsern Fursten vnd Raten zu dem allen begengt vnnnd was gehandelt vnd beschlossen wirdet des sollen sÿ vnns Eÿllends Widerumb beričhten, das ist vnnsere Ernstliche Maÿnung Geben zu Brawna In Bairn am 18. tag des monats Januarÿ Anno domini dečimo očtavo vnnsere Reičh des Romischen Im 32 vnd das Vngerischē Im 28 Jaren,

Vnnsere Fursten vnd Ratte sollen auch allen vleiss ankern, das Vnnsere lieber brueder der konig von Polan, die Behaimischē halben groschen so vnnsere lieber brueder vnnnd sonn konig Ludwig zu Hungern vnd Behaim zu der Sthweÿdnitz munssen lassen die den Pollenischē groschen, an korn vnd schrott geleich sein In seine konigreich Polan auch geen vnd nemen lasse, dann solčhs demselben konig Ludwigen zu nucz kumet vnd Ime vnd seinen kunigreichen kainen nachtail bringet Inmašsen das nechst durch den Behaimischē Canzler auch an sein lieb gelanggt ist Datum ut supra.

Commissio domini
Imperattoris propria

II.

Maximilian von gots genad Romiſcher kayſer.

Inſtruccion was vnſer lieben getreuen Veit Strein Sigmundt von herberſtain vnd Vriſch Wernneggkher vnſer Ratte ſamentlich von vnnſern Wegen mit dem durchleuchtigen hochgebornen Furſten hern Ludwigen zu Hungern vnd Behaim konnig, Marggrafen zu Merhern vnſerm lieben ſun vnd bruedern handlen vnd werben ſollen,

Erſtlich ſeiner lieb ſagen, vnſer Vatterlich vnd bruederlich lieb vnd frundtſchafft

Vnd demnach erzellen, das vnns der Ban aus Čravatten zu verſchiner Zeit verkundt hab wie Er mit hilff des allmechtigen vnd zue thueung ſeiner getrewen vnderthanen vnd landſchafften, das ſchloß Jeitſcha abermals doch mit vil groſſer geferlichkait geſpeiſt hab vnd werde nit vmbgeen mogen, ſonndern muess daſſelb ſchloß gar in kurzzer Zeit alſ auf nechſt kunfftige ſumer, weiter ſpeiſſen vnd furſehen, haben auch etlich kuntſchafft das die turckhen vmb ſolch ſpeyſſung annemen vnd vnderſtehen werden, Ine am hineinziehen anzugreyffen, die ſpeyſſung zu weren vnd das bemelt ſchloß durch Hunger zu Iren handden zubringen, vnd vnns darauf aufs hochſt angerueffen vnd gebetten Ime zu ſolher ſpeiſſung hilff vnd beſtand zu thun Nw weren wir von ſeiner lieb wegen, vor Zeitten auch gleicher maſſen, vmb hilff zu Rettung deſſelben Jeitſcha angeſuecht worden, hetten aber ſeiner lieb, auf ſolch begern, ſo In kurzzer Zeit kain entlich antwurt oder bewilligung thun Magen, Als wir des wol genaigt gewest weren vnd moecht nit an ſein das ſolher rethung vnſerer bewilligung vnd hilff biſher auſſ dem Erfolgte das Wir noch Nye kain gruntlich wiſſen gehebt auch not nit haben mugen, was troſts vnd hilff wir vnns entgegen, Wo vnſer fuerſtenthumb vnd lannde, Es wer durch Durckhen oder ander, angefochten wurde Bey der kronn Vnngern, verſehen vnd getroſten mochten So hett vnns auſſ dj kronn Vnngern vber das wir von konnig ladisſlawen zu Vormundt furgenomen weren zu derſelben vormundſchafft nit kumen laſſen wellen, Aus denſelben vrsachen hetten Wir biſher In Ratt nit finden mugen, Innen ainliche hilff zuthain, Wo wir aber durch die kronn Vnngern zu angezaigter vormundſchafft Inmaſſen Wir darzue furgenomen ſein zuegelaffen vnd angenomen werden, das wir entgegen ſeiner lieb vnd derſelben Cron wider all Ir anfechten In ſonnders wieder die turckhen vnd zu ſpeyſſung des bemelten Schloß Jeitſcha mit allem Vnſerm Vermugen hilfft vnd

beÿstandt thun wellen, Das wir auch yetzo ainen treffenlichen vnd erfarnen krÿegsman zu ainem hauptman furgenomen vnd demselben ander under hauptleut mit ainer tapffern anzall. kriegsfolckh vnd aine treffenlichen streÿtt geſchätz mit seiner zuegehörung zugeordennt haben, Wellen auch demselben vnserm hauptman deſhalben genugsame beueih geben, ſo bald Er durch sein lieb, oder durch denn Ban aus Cravatten erfordert, daß Er von stundauf sein und Inen in hilff zu obgemelter speÿſung zueziehen ſolle. Daran dj kron Vngern als vnns nit zweiffelt Wolbennuegig vnd zufriden sein werden.

Wo wir aber je nit zu der Vormundſchafft angenomen werden oder kumben mochten des Wir Vnns doch kains wegs versehen, dasselb mitsambt den Vrsaichen, Warumb sy vnns solche abschlagen vnd darzue nit kumen lassen wellen, sollen vnns die bemelten vnser Commissarj auf der Poſſtereÿ die wir Inen, deshalben nachgelegt vnd geordeunt haben, Eÿlennndts vnd furderlich in geſchriff aigentlich berichten damit Wir vnserm lieben ſun dem kunig auch seiner lieb kriegreich vnser vnd Ir notturfft vnd gelegenhait ſolher Vormundtschafft halben Weiter zuerkennen geben mugen.

Weiter ſollen sy seiner lieb anzaigen das dj Babstlich heiligkait vnd all cristenlich konnig yetzo genntzlich entschlossen sein ain gemainen Zugg wider die turckhen, als dj anfechter Cristenlichſ gelaubens auf zuriichten, das sy auch yetzo, Ir treffenlich potſchafften deshalben allain vnd kainen andern ſachen wegen zu vnns ſchiickhen. Wie dann sein lieb durch der Bebstlichen heiligkait pote ainen der mit disen vnsern Commissarien beÿ seiner lieb hiemit Erſcheinen klerlich vernemen wirdet, vnd seÿen des halben ganntz ungezweifft wo die Cron Vngern, sich beÿ seiner lieb als getrew vnd gehorsam, halten vnd vnder Inen selbst, nicht vnſchicklichheit oder vnwissen anfangen vnd veben, das wir beÿ gemainer Cristenhait vnd in sonnders beÿ der bebstlichen heiligkait auch der andern konigen Potſchafften, so die yetz zu vnns kumen werden, souil handdlen vnd vleiss fuer keren wellen, das sein lieb, vnd die ganncz kronn Hungern in Ewig Zeit von aller derselben turckhen, poss anfechtung erledigt vnd befridt werden, Sy sollen auch seiner lieb sonnderlich anzaigen, das vnns ware kuntſchaft zuekumen seÿ, das der turckhiſch kayser diser Zeit ainen mercklichen Widerstandt in affriča vnd arabia gefunden hab dardurch Er gedrungen werde, affriča zuerlassen, vnd mit allem Volckh, mit denen Er sich auf vnns Cristen zu ziehen, erhebt gegen anatolia Werts zu ziehen vnd was den bemelten vnsern Rätten vnd Comissarien in allen ſachen begegen, das sollen sy vnns

fuederlich auf der pošterey berichten damit wir Innen vnser antwurt furter darauf zu geben wissen.

Vnnd nachdem wir dem hochgebornnen Casimirus zu Brandenburg et̃: vnserm lieben schwager Fursten vnd Ratt. diser vnd der andern Instruccion Copeyen zuegeschiickh vnd daneben geschriben vnd beuolhen haben, solhs dem konnig von Polann, Furtter anzuzai gen vnd seines Rats zu begeren, was weiter dar Innen gehandelt werden oder zuthun nott sein vnd das derselb Marggraf Casimir dieselb handlung vnd was bemelts konnig von Polan Ratt vnd oppinion sey, Alsdann den bemelten vnsern Commissarien in Hungern zueeschiickhen solle, Demnach ist vnser befelch was den bemelten vnsern Commissarien als fur ain beschaid von gedaechtem Marggrafen Casimir zuegeschiickht Wirdet das sy gestraekhs vnnd on alles verziehen Darauf handln vnd souil muglich ist Verfuegen, damit die sachen, dermassen volzogen werden.

III.

Maximilian von got̃s genad̃ R̃omischer kayser et̃:

Instruccion Wãs Vnser lieben getrewen Veit Strein Sigmund van Herberstain vnnd Vlrich Werneggkher von Vnsern Wegen In pehaim, mit dem durchleuchtigen hochgebornnen Fursten, hern Ludwigen zu Hungern, Vnnd Behaim konig, Marggrauen zu Merhern, Vnserm lieben sonn vnd bruedern handlen vnd werben sollen

Erstlich seiner lieb sagen Vnser Vaterlich vnd bruedliche lieb vnnd frundschaft.

Vnnd demnach seiner lieb erzellen, den genaigten vnd vatterlichen Willen, auch lieb vnnd frundschaft so Wir zu seiner lieb tragen das Wir auch allzeit seiner lieb Er gluckh vnnd Walfart vnd Wo es derselben seiner lieb nach Irem Willen Woll gieng, fur das hochst gern sehen vnnd vns dar Inn Erfreyen wolten, Vnd dann als sein liebe Wisse yetzo durch die kronn Vngern, ain Raggũsch gehalten werde, vnd vns deshalb als dem Eltern vnnd Erfarnnen, demauch aus Vatterlicher trew all sorgfeltigkait so seiner lieb auf dem selben Raggũsch zuesteen moechten, zubedraechten gebur Auch Woll zuermetten sey, Wo durch den Wejda, Graff Hannsen vom Zibbs oder yemands andern, Ir allten possen gewonhait nach beider sein lieb, yetzo oder nachmals etwas praectiirt oder furgenomen werden solte, das sy solchs auf aine Raegggũsch am fueglichen vnd bequemlichen thun moechten, deshalb vnnd aus andern anzaig mugen, so vns furkumen sein, hetten Wir auch Vaterlicher trew vnnd brueder-

lichem Willen seiner lieb zu guetem vnnnd Widerstrebung derselben seiner liebe Widerwerttigen ain anzall Volčkh auch geraissiggs, Nemlich Vier tausent knecht zu Fuess vnd fünff hundert Pferd bestellt vnd aufgenommen der gestallt, Wo auf demselben Račuggsch durch bemelten Weýda oder sein anhennger etwas wider seiner lieb personn oder derselben Vnderthannen, mit gewalt oder mit der that, Widerwerttigs gehandelt vnnnd pračtičiert Werden Wolte, das dj verordennt Vnser haubtleut mit denselben fuessknechten Volčkh vnd geraissige seiner lieb von stund Im Fuešštapffen zu hilff vnnnd entšchuttung zue ziehen sollen, darauf sich sein lieb genntzlič vnd entlič getrossten vnd verlassen mag,

Veitter so haben Wir denselben Vnnsern Čommissarien beuolhen, so bald sý auf dem Račuggsch ain antwurt erlanngen Das Vnns die Čron Hungern, zu der Vormundtsčhaft komen lassen will, oder die vnns šamšt gefellig vnnnd annemlič seý das sý vnnš solichs von stundan zuschreiben so wollen wir Inen von stundan onzaigen, was volčkh vnd wieuil wir Innen zu hilff vnd speissung des ščloss Jaitšča ščičkhen wellen, wo auch dasselb Volčkh zu Ross vnd fuess seý, vnnnd wo oder beý wem sý das Erfordern, vnnnd eršuchen sollen, vnnnd nemlič ist vnns er gemuet, das wir angezaigte hilf zu der speissung des schloss Jeýtšča von dem Volčkh šo wir auf den Jungen konnig bestellt haben, thun wollen, doch sollen sýč dieselben vnns Čommissarium gancz ničhts dauon Merčkhen lassen, vnd was Innen alšo zu antwurt begegnet, das sollen sý vnns furderlič auf der Posstereý berichten damit Wir Innen vnns antwurt furtter darauf zugeben wissen daran thun sý vnns Ernstliche Maýnung Geben In vnns Stat Vnnsprugg am 13. tag Aprillis Anno domini Im 18. vnnsers Reichs Im 33 Jare.

DR. PEKÁR KÁROLY.

HÁROM LEVÉL MEGYERY IMRÉHEZ.¹⁾

I.

Éltemig való szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint énnekem bizodalmas jóakaró fautor urannak. A hatalmas Ur Isten álgyon kegyelmedet mind a kegyelmed szép szerelmes gyermekével és az én jóakaró asszonyommal sok jó esztendeig.

Továbbá, uram, a kegyelmed levelét nagy örömmel elvevém Kibül megértettem minden kegyelmed akarattját. Holott kegyelmed ír az eltiltott kegyelmed jószágáru! Rakolupski Gáspártul és hogy oltalommal lett volna Mihál uram chejtei tisztartó. Bizonyára mondhatom, hogy mindenképpen lett segítségemre és oltalmamra, de az áruló Rakolupski Gáspár elhozta Illeshazi uram levelét és pecsétét. Szegin Liphai Jánossal nem lehetett egyes, látván a levelet és pecsétet. Én, velem udvarbíró uram ellenek nem állhattunk. Annak okáért a kegyelmed majorságábul Rakolupski uram elvitete akkoron buzábul wyhely metretas 50, item a zabban metretas 50, item ártánt 5, a hatodikat, kit a falu tartozott karácson adójábul, mind elszedte, a Bothfalván szabadozoktul, kivel tartoztak kántor pinzel azoktól elvontak florenos 8, de azoknak Liphai uram volt perceptor, de a többi nálók vagyon. Annak felette a mi maratt kegyelmednek a sok ellenségtől, kegyelmednek megírhatom: sok álnok nem barátainktól, elsőben a juhokban maratt mindenestől 329, item szarvas baromban 34, ez idei borju 5, item apró marha örege mindenestől 50, item ez idei malacz 25, szalonna várban vagyon numero 4. Két verem zab vagyon, kiben 100 köbel vyheli vagyon, item egy kis asztag zabot most cséplettem, ki vetni való leszén, abból lett köbel metretarum 80. Ludam vagyon 10, tyuk 20, récze 6. Item kegyelmednek vagyon bora, ó bora vagyon akó 76, az újbor akó 40. Item az fen való buzám, ki maradott meg, kit el nem hordatta Rakolupski uram, wyhely metretarum 50 vagyon.

¹⁾ Az 1590-es évek orszgyűléseinek heves ellenzéki szónoka. L. pl. *Magy. orszgy. eml.* IX. 198. 1.

Végezetre erről is kegyelmednek kelletik írnom. Im ez elmúlt napokban eljőve Liphainé asszonyom és az megengedett Illeshazi uram (!) egy hordó bort, hogy megadgyam, kért. De én tőlem, a mint tudtam válasza lőn és nem is attam.

Az Ur Isten tarcsón és hozzon mi közénkben kegyelme-
tetekeket mind fejenkint nagy jó egységben. Datum in arce
Chejte, 5. Martii, anno 1606.

Generosae dominitionis vestrae

servitor addictissimus et humilis

Zobonya Peter manu propria.

Czím: *Generoso domino Emerico Megieri de Nagy Megier etc.
domino et fautori mihi confidentissimo.*

II.

Szolgálok kegyelmednek, mint uramnak, patronusomnak, kívánom az Uristentől jó egészséget hosszú életet kegyelmednek asszonyommal ő kegyelmivel szerelmes gyermekivel egyetemben.

Az minemű hireim vannak, noha nem igen jók de mégis akarnám kegyelmeddel communicálnom, mit írjon ennekem Szwniogh (Szunyogh) uram, pariáját im kegyelmednek küldem, ezen kívül is csoda híreket hallunk mind imperium és több országok felell (!); félő, hogy nagyobb háborúság ne következék, Zarkai uram ittfen vagyon, igen álmodnak az hírekkel Szwioghné asszonyom is tegnap előtt jött ki Morwábul, de holnapnál tovább nem késik itt; föl megyen Budatinba az urához, csak Isten tudgya leszen-e meg az békeség. Illieshazi uramot, ugy hallom, az mi pinze volt Lengyelországban ki hozatta, Weöröskwbwl is megírta mindjáraást ki hozzák, ha Isten kegyelmedet ide hozza ez jövő szerdán az uraimtul többet is ért kegyelmed. Félő az kiket specialiter hívatta az gyűlésre s el nem mentenek, hogy jószágok nélkül ne maradnának. Azt is bizonynal beszéllek, hogy Forgách Sigmond jószágát mindenestül Nádasdi Tamásnak atták volna. Isten éltesse kegyelme-
tetekeket jó egységben. Datum in Beczkó 14. Mai
Anno 1606.

G. D. vestrae

servus

Nicol. Chiákhthorniy.

P. S. az több híreket nem merem meg írnom kegyelmednek; félő hogy Magyarországhoz képest több országok is föl ne támadjanak, kit az Uristen ne adgya. Inkább ezt is le csendesítse ő szent felsége.

Czím: *Generoso ac egregio Emerico de Megier etc., domino et patrono mihi observandissimo.*

III.

Szolgálatomat ajánlom kegyelmednek, mint bizodalmas uramnak patronusomnak; az Uristentől kívánom kegyelmednek jó egészségét, hosszú életet asszonyommal ő kegyelmével és szerelmes gyermekivel egyetemben.

Továbbá az mint kegyelmed írta vala énnekem, hogy 10 mecz sáfrán magot vegyek kegyelmednek, gondom vagyon rája, immár szerzettem 4 ujhelyi szapuval per denarios 80. Annak az 4 szapunak megadhatom az árát az bor árából, többet is kerestetek, ha találhatok meg írom kegyelmednek.

Asszonyom ő nagysága jövedele felől semmit sem érthetek, az nap immár elmúlt, kire írta vala ő nagysága, hogy megjön.

Hírem semmi oly nintsen, kit kellenék, hogy kegyelmednek meg írnom (!), hanem minden felel nagy bizonyosan beszéllek hogy megvagyom az frigy. Aponi Pál uram is azt írta Bécsből Pongrácz Dániel uramnak, hogy meg vagyon az frigy ugy, kin megmaradhat az magyar nemzetség és örülhet is neki. Illiesházi uramat az elmúlt szerdára várták Szombatba (Nagy-Szombat); adná az Uristen volna állandó az jó békeség. Törekel is Szent Jakab napig végezni akarnak.

Az minemű halat hoztak az halászok im kegyelmednek küldtem, adgya isten jó egészséggel kölcse el kegyelmedek. Kegyelmed parancsollyon énnekem.

Az Uristen sokáig jó egészségben éltesse és tarcsa meg kegyelmedeket.

Datum ex Beczkó 30. Junii anno 1606.

G. ac E. D. Vestrae

servitor

Nicol(aus) Chiakthorniay m. p.

E három levél főtiszt. Ocsovszky Kázmér Sz. Ben. r. házfőnök ur ajándékából került a pápai Sz. Benedek r. gimnázium leveles ládjába.

Közli: TAKÁCS GEDEON.

REGESTÁK

A RÓMAI ÉS PARMAI LEVÉLTÁRAKBÓL.

Az 1897. év első felét Rómában töltöttem, egyháztörténelmi kutatásokkal. Figyelmemet és munkámat főleg a mohácsi vést követő néhány évtizednek, I. Ferdinánd és János királyok uralkodása idejének tanulmányozására fordítottam, mely korból még alig foglalkoztak magyar szempontból a vatikáni levéltár gazdag anyagával. Természetesen nemcsak az egyháztörténelmi események érdekeltek, hanem minden egyes adat, mely hazánk történetével a legtávolabbról is összefüggésben áll.

A vatikáni levéltár gazdagsága nem volt teljesen ismeretlen előttem, miután már 1893-ban is hosszabb ideig dolgoztam benne. Azzal tehát kezdettől fogva tisztában voltam, hogy a XVI. század megszorított anyagát, a mely korból az érkező oklevelek, a kiadott okiratok fogalmazványai, a regestákötetek évről-évre nagyobb számmal követik egymást, még az általam kitűzött néhány évtized keretében sem lesznek képesek, bármily lázas munka árán sem, tüzetesen átvizsgálni. Választanom kellett tehát a levéltári anyag egyes különálló részei, csoportjai között.

Munkámat azzal kezdtem meg, hogy a *Lettere di Principi* czímen egybegyűjtött levelezésekből átnéztem 25 kötetet, daczára hogy a fontosabb okleveleket a M. T. Akadémia Történelmi Bizottsága már évek előtt lemásoltatta. Találtam is e kötetekben több oly érdekes levelet, a melyeknek tartalma ez ideig ismeretlen volt előttünk.

Azután kísérletet tettem VII. Kelemen pápa (1523—1534.) *Bulla-regestáival* az 1526. évből az 1317. és a következő kötetekkel. Miután azonban 28 kötet közül csak kettőben, az 1320. és 1343-ikban találtam magyar vonatkozású dolgot, áttértem III. Gyula pápa (1550—1555.) idejéből az 1744—48. kötetekre. Ezt a vállalkozásomat sem koronázta siker. Nem voltam szerencsésebb a *Supplicatiók* azon kötetivel sem, a melyeket

III. Gyula és IV. Pius (1559—1561.) pápa uralkodásának első éveiből átforgattam.

Igy jutottam el végre a *Minutae Breviumnak* nevezett sorozatig, melyben a Brévék eredeti fogalmazványait találjuk, a szentszékhez forduló kérelmezők kívánságaihoz képest a legkülönfélébb tartalommal, miután egyformán elintézését nyertek ezekben a politikai, diplomaciai, egyházi, hadi, bírósági és családi ügyek.

A *Minutae Brevium* jelzésű kötetek három Armariumba vannak beosztva és elhelyezve. Az 1480—1535. évig terjedő 53 kötet a 40. Armariumba; az 1536—1554. terjedő 72 kötet a 41. Armariumba és az 1555—1629. éveket magában foglaló 72 kötet a 42. Armariumba. Miután kutatásaimban a súlyt főképp a mohácsi vész utáni időre fektettem, a *Minutae Brevium* átnézését az 1526. év második felére eső s a 40. Armariumban elhelyezett 12. kötettel kezdtem meg, s folytattam az 1564. év közepéig, I. Ferdinánd haláláig. Vagyis átnéztem e sorozatból mindössze 134 kötetet.

Ezenfelül a XI. Armarium I. Caps.-ban több eredeti *levélre* bukkantam, a melyeket I. Ferdinánd intézett a pápához. Ezeket is átvizsgáltam a 65. számtól a 100-ig.

A 44. Armariumból, úgyszintén a *Politicorum* jelzéssel ellátott kötetekből is kiírtam néhány, Magyarországra vonatkozó adatot.

Ha még hozzáteszem ezekhez, hogy nemcsak a vatikáni levéltárból, hanem kivált a *Barberini és Corsini könyvtárak* kéziratgyűjteményeiből is kijegyeztem több bennünket érdeklő adatot, röviden rámutattam arra az anyagra, a melylyel e félévi római tartózkodásom alatt foglalkoztam.

A husvéti idő közeledtével, a mikor a vatikáni levéltárban a munka huzamosabban szünetel, Felső-Olaszországba utaztam, hogy a parmai állami levéltár anyagának egy részével megismerkedjem. Bizton reméltem ugyanis, hogy a III. Pál pápa (1534—1549.) idejéből fennmaradt irományok Parmában őrzött részében magyar vonatkozású dolgokra is talállok, annál is inkább, mert a levéltárban magyar kutató előttem még nem fordult meg.

Ugyanis III. Pál pápa még 1537-ben unokaöccsére, Farnese Sándorra, az akkor még alig 18 éves bíbornokra bízta a kuria levelezéseinek vezetését. A fiatal bíboros a pápa haláláig, 1549. megmaradt e tisztében. Az ő révén kerültek azután a pápai iratok a Farnese-család birtokába, s ennek székhelyén, Parmában helyeztetek el. 1735-ben örökösödés útján Károly spanyol herczeg tulajdonába jutottak, a ki azokat Nápolyba szállíttatta. 1759-ben azonban egy, bár cse-

kélyebb, de nem kevésbé becses részük visszakerült Parmába, a hol az állami levéltárban ma is őriztetik. Ezt a részt akartam itt átnézni.

A gyűjtemény »*Carteggio Farnesiano*« cím alatt van a levéltárban elhelyezve, úgyszólván kizárólag csak időrendi sorba szedett levelekből és nuncziusi jelentésekből áll. Az első levelek az 1530. évből valók. Ettől az évtől kezdve lapoztam át én is a fasciculusokat és folytattam az 1552. évig bezárólag. A gyűjtemény ugyan egészen 1725. terjed, minthogy azonban az 1551—1552. évek fasciculusaiban már semmit sem találtam hazánk történetére vonatkozólag, s próbakép hasonló eredménytelenséggel forgattam át az 1560. év három fasciculusát is, nem remélhettem, hogy a további keresés kellő sikerrel fog járni.

Mindarról, a mit ez alkalommal a római és parmai levéltárakban összegyűjtöttem, a következő regestákban adok számot, miután más irányú elfoglaltságom miatt beláthatatlan időig el kellett halasztanom annak a munkának megírását, a melyhez anyagot e levéltárakban kerestem.

* * *

1524. márczius 12. Őszentsége előadta a consistoriumban, hogy tekintettel a Magyarországon üresedésben lévő egyházakra miután a kinevezési okiratok azon nehézség következtében, a mivel a díjak lefizetése jár, nem küldettek el, ha a consistorium jónak látná e brevéket expediáltatni, hogy az illetők javadalmaikhoz jussanak, az okiratok kiadását mindaddig nem kellene eszközölni, míg a készpénzfizetés meg nem történék, úgy a bíbornoki testület, mint a kuriai tisztviselők jogainak megóvására. Mire elhatározott, hogy a brevék elküldendők, de a kamarás és az alkanczellár ügyeljenek a szent collegium és a tisztviselők jogaira, tegyék meg számításaikat, és a brevék csak akkor adassanak ki, ha az érettük járó összeg lefizettetik.

Corsini-könyvtár. Decreta Consistorialia. 40. G. 12. g. 21b.

1526. január 11. Goszthonyi János vál. erdélyi püspök jelenti a pápának, hogy már megérkezett egyházmegyéjébe s mert ezt pápai benedictio nélkül tette, kéri őszentségét, hogy tekintettel egyházmegyéje viszonyaira, bocsássa meg ezt neki

Vatikáni levéltár. Lettere di Principi Vol. IV. Fol. 4b.

1526. január 31. Az esztergomi érsek, Szalkay László, megköszöni a pápának, hogy káptalanát bizonyos censurák alól feloldozta, s egyúttal kéri, hogy a király óhajának megfelelően a káptalan és Senei Fülöp közt folyó pernek vége

szakadjon, s hogy ez megtörténhessék, a káptalan az ügyet őszentsége ítélete alá bocsátja.

U. ott. Vol. IV. Fol. 20.

1526. február 9. Báró Burgio Antal pápai követ, Goszthonyi János erdélyi püspök felszólítására és érdekében ír a pápának s kéri, hogy miután a püspök csakugyan híve az apostoli szentszéknek, ne vegye rossz néven, hogy eddig még nem küldötte el a Bullákért fizetendő összeget, mert valóban nem volt abban a helyzetben, hogy ezt megtehesse; de négy vagy hat hó mulva eleget fog tenni e kötelezettségének.

U. ott. Vol. IV. Fol. 23.

1526. február 24. Brodarics István vál. szerémi püspök és kancellár Budáról néhány sorban tudatja a pápával, hogy felkérte Miklós barátját, tegyen nevében némely dologról jelentést, czélszerűbbnek látván ezt, mintha hosszas levelekkel alkalmatlankodnék.

U. ott. IV. Fol. 32.

1526. márczius 11. Brodarics István megköszöni a pápának, hogy közbenjárásával és követének, báró Burgionak közreműködésével, a kancellárság ügye e napon befejezést nyert.

U. ott. Vol. IV. Fol. 42.

1526. márczius 25. Másolata azon levélnek, a melyben II. Lajos király az osztrák főhercegtől a török ellen segítséget kért.

U. ott. Vol. IV. Fol. 68.

1526. márczius 26. Brodarics István Budáról kéri a pápát, hogy Bonzagnus János reggiói olasz barátjának, a ki Estei Hyppolit idejében (1498—1520) az egri püspökség javait igazgatta, egy legalább 500 arany forint jövedelmet hajtó javadalmat adományozzon. Panaszkodik szembaja miatt.

U. ott. Vol. IV. Fol. 59.

1526. augusztus 30. A pápa meghagyja Szalkay László esztergomi érseknek, hogy a Zsirkovich Ferencz zengi püspök ellen erőszakoskodó két kapitány ellen járjon el, s az általuk lefoglalt javakat téríttesse vissza.

Vatikáni Levéltár Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 12. Nr. 448.

1526. augusztus 30. A pápa meghagyja Burgio Antal bárónak, hogy Zsirkovich Ferencz zengi püspök ügyében járjon

el, és hasson oda a királynál, valamint az esztergomi érseknél, hogy a püspök teljes elégtételt nyerjen, és hogy jövőre ily botrányos dolgok ne történjenek.

U. ott. Arm. 40. Vol. 12. Nr. 447.

1526. szeptember 10. Brodarics István Pozsonyból írja a pápának, hogy már bizonyára értesült a szerencsétlen ütközetről. Bárcsak ne lettünk volna oly vakmerőek, s ne rohantunk volna a nyílt veszedelembé. Hogy ez miként, kinek a tanácsára történt, őszentsége jobban megítélheti követének, báró Burgionak leveléből. Mindabból, a mi már történt, s a mi még most is történik, csak a haza megsemmisülését látja. Magasztalja Burgiót.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. IV. Fol. 325.

1526. október 22. A pápa azon confraternitást, a melyet Statileo János sebenicói püspök a város polgáiraival oly czélból létesített, hogy a betegekhez viendő Oltáriszentséget minél nagyobb fényvel kísérjék, különféle bucsúkkal látja el.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 12. Nr. 532.

1527. szeptember 14. I. Ferdinánd kéri a pápát, hogy erősítse meg Szalaházy Tamást a veszprémi püspökségben, miután alig egy-kettő maradt életben a magyar felszentelt püspökök közül.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. IV. Fol. 215.

1528. január 8. A pápa megengedi Frangepán Ferencz Szent-Ferencz-rendü szerzetesnek, hogy bármely javadalmat, még érsekséget is, elfogadhasson, ha megválasztása vagy kinevezetése után 6 hónap alatt a megerősítésért folyamodik.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 20. Nr. 1457.

1528. február 2. A pápa Sbardellati vagy más néven Riccioni (de Riccionibus) János Andrást, a Tridenti egyházmegyéből, tekintettel érdemeire, szentelt lovaggá és a lateráni palota grófjává nevezi ki.

Vatikáni Levéltár. Regesta Bullarum Clem. VII. Vol. 1320. Fol. 138.

1528. február 3. A pápa a B. Szűzről nevezett kápolnajakvadalmat Esztergomban, melyet boldog emlékezetű János esztergomi érsek alapított és mint mondják, saját öröklött javaiból

gazdagon ellátott, s a melynek a jövedelme évi 2000 forintra tehető, Sbardellati János Ágostnak, esztergomi egyházmegyei tanulóknak adományozza. A javadalomról Senei Fülöp apostoli jegyző, a ki szintén pápai adományozás alapján élvezte, bár az esztergomi káptalan azon tagjai ellen, a kik a javadalom birtokába erőszakkal behelyezkedtek, Rómában három különböző bíróság előtt megnyerte a pert, a pápa előtt mégis lemondott. A pápa egyúttal azt is meghagyja a casertai és egri püspököknek, valamint az esztergomi érsek általános helynökének, hogy Sbardellatit a javadalomhoz hozzásegítsék, abban megoltalmazzák, tekintet nélkül az érsek esetleges jogaira, vagy arra, hogy a javadalmasnak esztergomi kanonoknak kellene lennie.

U. ott. *Regesta Bullarum Clem. VII. Vol. 1320. Fol. 141b.*

1528. márczius 13. Várday Pál esztergomi érsek folya-modik a pápához, erősítse meg őt méltóságában, még pedig ez alkalommal a bullákért fizetendő illetékek elengedésével, tekintettel arra, hogy az érsekség javait az ellenség elpusztította, s a katonatartás minden jövedelmét fölemészti.

Vatikáni Levéltár. *Lettere di Principi. Vol. V. Fol. 143.*

1528. április 10. A levél aláírása szerint »humilis et devotus creatura p. Vesprimiensis« Szobatinról keltezett levelében, feleletül a pápa brévéjére, a melyben tudatta, hogy mindent el fog követni a keresztény fejedelmeknél az ország megmentésére, arra kéri öszentségét, ne mulasszon el erre nézve semmit, és minél előbb tegye meg a szükséges lépéseket, nehogy úgy kelljen tapasztalnia a késedelmeskedéssel járó bajokat, mint ez Konstantinápoly elestekor történt. Annál inkább szükséges ezt mielőbb megtenni, mert a lakosok már nemcsak az ellenség öltözetét, hanem erkölceit is elsajátították, úgyannyira, hogy alig lehet a keresztényeket felismerni.

U. ott. *Vol. V. Fol. 161.*

1528. június 29. A pápa I. Ferdinánd levelére, a melyben Várdaynak az egri püspökségről az esztergomi érsekségre való áthelyezését kérte, azt válaszolja, hogy minekutána ez idő szerint számos cardinális van a curiából távol, kívánságának nem tehet eleget; azonban október elseje után visszatér Viterbóból Rómába és akkor igyekezni fog, a mennyiben rajta áll, óhajtását teljesíteni.

Vatikáni Levéltár. *Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 22. Nr. 100.*

1528. június 29. Hasonló tartalmú értesítést küld a pápa ugyanezen ügyben Várday Pálhoz is.

U. ott. Arm. 40. Vol. 19. Nr. 559.

1529. február 4. VII. Kelemen pápa Szalaházy Tamás áldozárt, a esztergomi egyházmegyéhez tartozó beregszászi parochia plebánosát, az egri püspökségre emeli.

U. ott. Regesta Bullarum Clem. VII. Vol. 1320. Fol. 123.

1529. február 4. A pápa felmenti Szalaházyt minden censura és egyházi büntetés alól, a melyet esetleg magára vont. Egyúttal megengedi neki, hogy bármely három katolikus püspök által felszenteltethesse magát, és a szokásos esküt a kalocsai érsek kezébe letegye.

U. ott. Fol. 124.

1529. február 4. A pápa értesíti az egri püspöki szék betöltéséről a káptalant, Eger városának papságát, népét, az egri egyház vazallusait, I. Ferdinánd királyt és a kalocsai érseket.

U. ott. Fol. 128.

1529. február 4. VII. Kelemen mindazoknak a híveknek, a kik Szalaházy egri püspök első pontificalis miséjén jelen lesznek és az egyház javáért, terjedéséért, Magyarország jólétéért 3 Miatyánkot és ugyanannyi Üdvözlégy Máriát imádkoznak, meggyónnak és megáldoznak, teljes bucsút engedélyez.

U. ott. Fol. 128b.

1529. február 4. A pápa Várday Pált, szent Zsigmondról nevezett veszpréme egyházmegyei prépostot, esztergomi érsekké nevezi ki.

U. ott. Fol. 130.

1529. február 4. A pápa feloldja Várdayt minden esetleg reááramló egyházi fenyíték és büntetés alól s felhatalmazza, hogy bármely katolikus püspök által felszenteltetvén magát, előtte az előírt esküt is letehesse.

U. ott. Fol. 131.

1529. február 4. Értesíti a pápa Várday kinevezetéséről az esztergomi székesegyházi káptalant, az esztergomvárosi papságot, Esztergom lakosait, az esztergomi egyház vazallusait, I. Ferdinándot, és az érsek suffraganusait.

U. ott. Fol. 136.

1529. február 4. VII. Kelemen pápa teljes bucsút engedélyez mindazoknak, kik Várday első pontificalis miséjén jelen lesznek és az egyház javáért, valamint Magyarország boldogságáért 3 Miatyánkat és 3 Üdvözlégy Máriát imádkoznak, és ezen felül ájtatosan meggyónnak, megáldoznak.

U. ott. Fol. 129.

1529. február 4. A pápa Sbardellati János András, a lateráni palota grófja, mint követe által, úgy az újonnan kinevezett esztergomi érseknek, mint az egri püspöknek megküldi a kívánt palliumot.

U. ott. Fol. 137.

1529. május 2. A pápa örömmel értesült arról, hogy I. Ferdinánd Dal Borgo Andrást bízta meg két levelének kézbesítésével. Egyúttal kéri a királyt, hogy úgy mint eddig, a jövőben is legyen ily segélyére a kereszténység érdekeinek megvédelmezésében.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 21. Nr. 361.

1529. június 14. Menlevél Vincze rossanoi érsek részére.

U. ott. Arm. 40. Vol. 26. Nr. 225.

1529. június 19. A pápa tudatja az ország nádorával, hogy Vincze rossanoi érseket követül küldi Magyarországba. és egyúttal őt figyelmébe és bizalmába ajánlja. Hasonló ajánlólevelet kaptak: Mária özvegy királyné, Anna királyné, a magyar rendek, az esztergomi érsek, a zágrábi püspök, Tamás egri püspök kancellár, a kincstartó, Thurzó Elek és mások.

U. ott. Arm. 40. Vol. 26. Nr. 226.

1529. július 9. A pápa felszólítja Farnese bíborost, hogy miután a cardinalis congregatio legutóbbi ülése határozatilag kimondotta, I. Ferdinánd és a császár követeinek kérelmére. hogy minden bíbornok tehetségéhez képest nyújtson pénzsegélyt I. Ferdinándnak a törökök és a lutheránusok ellen, s miután ő ekkor nem volt jelen, most utólag nyilatkozzék aziránt, hogy mennyit hajlandó adni. Hasonló felszólítást kapott még más öt bíbornok is.

U. ott. Arm. 40. Vol. 26. Nr. 274.

1529. július 19. A pápa kifejezi szerencsekívánatait I. Ferdinánd második figyermekének születése alkalmából.

U. ott. Arm. 40. Vol. 26. Nr. 299.

1529. december 1. A consistoriumi ülésen határozatba ment, hogy a római egyháznak akár közvetlenül, akár közvetve alávetett területeken az összes egyházi és világi személyek, a kiknek jövedelme meghaladja az évi 300 aranyat, minden száz arany után egy fél aranyat tartozzanak fizetni a magyar királynak a török ellen viselendő háborúra segélyösszeg czímén.

Corsini-könyvtár Rómában. *Decreta Consistorialia.* 40. G. 12. Fol. 32b.

1529. december 17. Az e napon tartott consistoriumi ülésen felolvastatott annak az iratnak a fogalmazványa, a mely életbe lépteti a magyar királynak a török ellen való segélyezésére fordítandó általános megadóztatást, a szentszékeknek akár közvetlenül, akár közvetve alávetett tartományokban. Ez az adó minden 100 aranyat tevő állandó jövedelem után volt kivetendő; s hogy annál könnyebben lehessen találni valakit, a ki ezen adót készpénzben folyósítja, a bíbornokok mindannyian lekötötték e czélra jövedelmeiket, a miért viszont a szentatya az összes pénztári intézkedéseket reájuk ruházta.

U. ott. 40. G. 12. Fol. 33b.

1529. december 17. Az e napon megtartott ülésen a sienai bíborospüspök, mint a Sanseverino és Cesarini bíbornokokból álló bizottság egyik tagja (Cesarini betegsége gátolta a megjelenésben) előterjesztette jelentését János erdélyi vajda letételére vonatkozólag, azon az alapon, hogy a zsarnok törökkel barátságot kötött, a ki azután az ő ígéretei és szavai által indítatva, régebben Lajos királyt, újabban pedig az egész országot hatalmába ejtette, felégette és elpusztította. János vajda ennél fogva letétetvén, kiközösítettnek nyilvánított a diakonus cardinalis által felolvasott fogalmazvány értelmében.

U. ott. 40. G. 12. Fol. 34.

1529. V. Károly császár és I. Ferdinánd király kérelmére, a török elleni segélyre, az egyes bíbornokok felajánlják jövedelmeiknek egy bizonyos részét.

Vatikáni Levéltár. *Minutae Brevium.* Arm. 40. Vol. 26. Nr. 321.

1530. márczius 25. A pápa Rhodus szigetének visszafoglalása ügyében a többi keresztény fejedelemmel egyidejűleg I. Ferdinánd magyar királynak is ír.

Vatikáni Levéltár. Arm. XI. C. 1. Nr. 191.

1530. június 3. I. Ferdinánd arra kéri a pápát, hogy Balbi Jeromos görzi püspök, tanácsosa részére Magyar-

országban, Csehországban, Sziléziában vagy Morvaországban egy legalább 2000 rajnai forintot jövedelmező javadalmat reserváljon. Ugyanekkor egy másik levelében is ajánlja őt a pápa figyelmébe, a melyet válaszként írt ösztentségének Balbi érdemeit elismerő soraira.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. VI. Fol. 103b., 104b.

1530. augusztus 8. A pápa I. Ferdinánd király levelére és a török készülődéseinek hírére felszólítja a francia, angol, portugál királyt, hogy ők, bár országaik a veszedelem színhelyétől távolabbra esnek, szintén járuljanak hozzá a török előrenyomulásának meggátlásához. És hogy ez annál nagyobb erővel történhessék, utasítsák a szentszéknél alkalmazott köveiteket, hogy a Rómában tartandó tanácskozásokon erre nézve előterjesztéseket tegyenek.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium Arm. 40. Vol. 32. Nr. 337.

1530. november 13. I. Ferdinánd király megköszöni a pápának s a bíbornoki collegiumnak a hit ellenségei ellen hat hónapra megajánlott segílyt és kéri további támogatásukat.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. VI. Fol. 155b.

1530. november 16. A pápa a megelőző évben I. Ferdinánd király kérésére, hogy a török ellen indítandó háborút előmozdítsa. kinevezvén a rossanói érseket, mint követét collectorrá, mindazoknak, a kik e háborúban részt vesznek, teljes bucsút engedélyezett. Miután pedig kétely merült fel az iránt, hogy az erre vonatkozó pápai irat felolvasható-e Savojában és Lotharingiában, a pápa most kinyilatkoztatja, hogy a felolvasás még egyéb herczegségekben is megtörténhetik, és egyúttal megvonja az engedélyezett kegyszerek határait is.

Vatikáni Levéltár. Regesta Bullarum Clem. VII. Vol. 1343.

1531. február 12. A pápa a rossanói érsekhez intézett iratával bizonyos időre meghosszabbítja mindazon bucsúkat és felmentvényeket, a melyeket már előbb azoknak engedélyezett, a kik adományaikkal hozzájárulnak az I. Ferdinánd király által a török ellen gyűjtendő hadsereg fentartásához.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 33. Fol. 148.

1531. február 15. I. Ferdinánd király ajánlólevele a bíbornoki collegiumhoz Dal Borgo András részére, a kit némely ügyek előterjesztésével bizott meg.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. VI. Fol. 180b.

1531. május 23. A pápa felhatalmazást ad a sebenicói püspöknek, hogy azon híveit, a kik a törökkel való érintkezés folytán a kiszabott censurák alá estek, feloldozhassa ezek alól.

Vatikáni Levéltár. *Minutae Brevium*. Arm. 40. Vol. 33. Fol. 339.

1531. július 17. A zengi káptalan Tamás kanonokot Rómába küldi bizonyos megbizatással és számára ajánlólevelet állít ki. Ugyanekkor Sayrar Erazmus zengi kapitány ajánlólevelet ad Tamás kanonok és Blaseolisi Máté zengi patricius részére, a kiket a legnagyobb szükségétől szorongattatva küld némely tudósításokkal a pápához. Hasonló ajánlattal látja el őket a városi tanács is.

Vatikáni Levéltár. *Lettere di Principi* Vol. VI. Fol. 222, 226, 227.

1531. november 1. Erdődy Simon zágrábi püspök megköszönvén a pápa kegyes jóindulatát kéri, gondoskodjék róla, hogy abban az esetben, ha káptalanával a török elől kénytelen menekülni, legyen hova fordulnia.

U. ott. Vol. VI. Fol. 267.

1531. deczember 14. A pápa értesíti I. Ferdinánd királyt, hogy kérésére utasította követét, a rossanói érseket, hogy a magyar rendek által tartandó gyűlésen megjelenjék, és a tanácskozásokban részt vegyen.

Vatikáni Levéltár. *Minutae Brevium*. Arm. 40. Vol. 34. Nr. 823.

1531. deczember 14. A pápa hosszasan óvja a magyar rendeket, hogy tekintettel lévén lelkiük örök üdvére, országuk javára, elődjeik erényeire és érdemeire, valamint arra, hogy a török csak a keresztények kiirtására törekszik, ne engedjék magukat megtéveszteni, és hazájukat a törökkel való szövetség révén veszélybe dönteni.

U. ott. Arm. 40. Vol. 34. Nr. 832.

1532. február 13. A pápa a magyar rendekhez intézett levelében ismételtén kiemeli, hogy kérésüknek, a gyűlésükre küldendő követet illetőleg az idő rövidsége miatt nem tehetett eleget. Most azonban hogy értesült róla, miszerint tanácskozásukat Sz. György napjára halasztották, megbizza Antal jesi püspököt, hogy őt a gyűlésen képviselje. Hasonló értelemben írt Ferdinándnak és az egyik magyar püspöknek is.

U. ott. Arm. 40. Vol. 41. Nr. 80, 82, 83.

1532. február 16. A pápa értesülvén arról, hogy a császár, a lengyel király és János szász választófejedelem megbízottai legközelebb össze fognak jönni Pettauban, hogy Magyarország békéje és egyetértése felett tanácskozzanak, megbízza Campeggio bíborost, hogy az egész kereszténységre nézve oly fontos tanácskozásokon részt vegyen, vagy magát azokon valamely alkalmas egyén által képviseltesse és a béke érdekében mindent elkövessen.

U. ott. Arm. 40. Vol. 36. Nr. 110.

1532. április 21. I. Ferdinánd tudatja Salviati Jakabbal, hogy Dal Borgo Andrást a pápához küldötte, a török háború céljaira adandó segítség megsürgetése végett, olyképpen, hogy ösztentsége a háború ideje alatt havonként 25.000 aranyat fizessen; őt pedig arra kéri, hogy ezen ügyet tőle telhetőleg mozdítsa elő a pápánál.

Vatikáni Levéltár. Arm. XI. Cap. 1. Nr. 184.

1532. május 12. I. Ferdinánd több esztendőn át tapasztalván, miként védelmezte János bécsi püspök az egyház érdekeit, ezen érdemeire való tekintettel őt a bécsi püspökségre emelte, és a budai prépostságot is neki adományozta. Miután azonban a püspökség jövedelmei a török pusztítás következtében szerfölött megcsappantak, és a prépostságból sem kap semmit, minthogy János ellenkirály azt elfoglalta, sem állásához méltón nem tud megélni, sem pedig az irodalmi munkásságával járó költségeket nem képes fedezni, arra kéri a király a pápát, miután a püspök már előbb segélyért folyamodott hozzá, hogy valamely javadalom adományozásával segítsen az érdemes férfiú baján.

U. ott. Arm. XI. Cap. 1. Nr. 79.

1532. július 11. Campeggio hosszasan tudósítja Salviatit a Regensburgban történtek és hallottak felől, és ezek közt néhány magyarországi hírről is.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi Vol. VII. Fol. 150.

1532. július 25. I. Ferdinánd megköszöni Regensburgból a pápának a császárhoz küldött pénzüsszeget, mely egy része volt a felajánlott segélynek.

U. ott. Vol. VII. Fol. 167.

1532. augusztus 22. I. Ferdinánd kéri a pápát, hogy Dal Borgo András követét ne csak fogadni, hanem meghallgatni is méltóztassék.

U. ott. Vol. VII. Fol. 249.

1532. augusztus 29. I. Ferdinánd a pápához írt levelében elismerő szavakkal sorolja el a visszatérő apostoli követnek, Vincze rossanói érseknek, három évi működése alatt szerzett érdemeit.

U. ott. Vol. VII. Fol. 318.

1532. október 12. Sayrar Erazmus zengi kapitány, bizonyos fontos ügyekben a pápához menesztett küldöttét Zubranics Ferenczet ajánlólevéllel látja el.

U. ott. Vol. VII. Fol. 536.

1532. november 1. I. Ferdinánd ajánlólevele Theremiae Jeromos királyi titkár számára, a kit némely halasztást nem tűrő ügyben, főleg pedig a szentatya által a török háború céljaira megígért segítség szorgalmazása érdekében — a mint különben ezt a követ maga bővebben elő fogja adni — küldött a pápához.

Vatikáni Levéltár. Arm. XI. Cap. 1. Nr. 66.

1532. november 4. V. Károly császár ír a pápának a Magyarországi részére küldendő segély ügyében.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. VIII. Fol. 163b.

1532. A pápa írja a magyar rendeknek, hogy bár Antal jesi püspököt kellő utasításokkal már elküldötte hozzájuk, azért az ország iránt érzett kiváló szeretete ezzel még nem éri be, hanem arra is indítatva érzi magát, hogy ez úton is, levél útján is egyetértésre buzdítsa őket, mert úgy hallja, hogy egy részük a török segítségében bizik, már pedig ez az ország legnagyobb ellensége.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 41. Nr. 373.

1532. Verancsics Antalnak, János király követének emlőkirata az ország állapotáról, a mely elsorolja a magyarországi eseményeket II. Lajos halálától egészen az 1529-iki év végeig.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. XIII. Fol. 192.

1533. április 19. A pápa mindazoknak, a kik a török által már több ízben lerombolt, sz. Mártonról nevezett pogradzii egyháznak, a zágrábi egyházmegyében. felségélyezéséhez adományokkal járulnak, meggyóznak, megáldoznak, sz. Márton napján a templomot meglátogatják s a keresztény fejedelmek közti béke helyreállításáért, úgyszintén a kereszt ellenségeinek

legyőzéseért három Miatyánkot és Üdvözlégyet elimádkoznak, teljes búcsut engedélyez.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 46. Nr. 144.

1533. június 18. A pápa Alsólindvai Bánffi Jánosnak, Magyarország nádorának, feleségének Margitnak és fiának Istvánnak felhatalmazást ad, hogy őket bármely gyóntató bármely vétek alól feloldozhassa, hogy az Oltáriszentséget bárhol, bármely áldozártól magukhoz vehessék és a böjti időben hússal, vajjal, tojással táplálkozhassanak.

U. ott. Arm. 40. Vol. 45. Nr. 159.

1533. július 8. Krussich Péter gróf, a ki a clissai vár védelmezése körül szerzett magának érdemeket, azon panaszszal fordult a pápához, hogy a zágrábi püspök brezoviczai birtokát, melyet II. Lajos király adományozott neki, csak azon okból, mert a törökhöz csatlakozó párthoz tartozni nem akart, lefoglalta. A pápa tehát most meghagyja a püspöknek, hogy a birtokot adja vissza, miután az, hogy Krusich a török szövetséghez nem csatlakozott, inkább dicséretet érdemel, mint büntetést.

U. ott. Arm. 40. Vol. 46. Fol. 324.

1533. augusztus. 5. Fabri János megküldi a pápának eddig megjelent munkáinak jegyzékét.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. VIII. Fol. 116.

1534. márczius 27. A pápa levelére Erdődy Simon zágrábi püspök január 4-én azt válaszolta, hogy Krussich Péternek semmiféle birtokát nem foglalta le; egyúttal magyarázta eljárását, hogy miért kellett oda csatlakoznia, a hová csatlakozott, kérvén, tartsa meg őt előbbeni jó véleményében. Mire a pápa márczius 27-én értesíti őt, hogy örömmel tesz eleget kérésének és buzdítja, hogy a jövőben is igyekezzék megvédelmezni egyházmegyéjét a török és az eretnenség ellen.

U. ott. Arm. 41. Vol. 70. Nr. 160.

1534. márczius 30. A pápa jóváhagyja azon számadást, a mely a Burgio Antal által 1526. előtt Magyarországra fordított pápai pénzek bizonyos összegét mutatta ki.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 40. Vol. 48. Nr. 140., 143.

1534. deczember 5. A pápa Rorario Jeromost azzal a megbízással küldi Magyarországba, hogy a török szomszédság

veszélyeiben a keresztény fejedelmek közt békét hozzon létre és őt a zágrábi püspöknek, Brodarics Istvánnak, Statileo Jánosnak, Verbóczy Isvánnak, Pöstyéni Gergelynek stb. ajánlja.

U. ott. Arm. 40. Vol. 49. Nr. 263—264.

1534. december 6. A pápa tudatja a tridenti híborossal, hogy Rorario Jeromost Budára küldi.

U. ott. Arm. 40. Vol. 49. Nr. 262.

1535. január 22. Erdődy Simon zágrábi püspök III. Pál pápának. Szondi Pál magyar pápai gyóntató megírta volt neki VII. Kelemen halálát. Most kifejezi jókívánatait megválasztatása alkalmából. Egerváry Jánosnak, a ki bár szegény, de régi bárói családból származik s a ki mint a magyar sereg vezére a törökkel is többször dicsőségesen megküzdött, pöre van az Ernusthy bárói családdal. A pör okát egy csekély jövedelemmel rendelkező egyház kegyurasága képezi, és semmi más nem történik, mint hogy szegény Egerváry nem győzvéen a költségeket, pervesztes lesz. Az ügy már elintézést nyert a boldogult esztergomi érsek előtt. De erőszakkal újból felelevenítettett, és most már, a világi biráskodás hiányában, csakis sommásan intézhető el, mert ha az országban béke uralkodnék, az ilyen kegyúri kérdést még fellebbezés útján sem lenne szabad a szentszék elé vinni. Ezt ugyanis az ország kiváltságai, a melyeket a római pápák is jóváhagytak, a leghatározottabban tiltják. Arra kéri tehát most a pápát a püspök, intézkedjék sommás úton a pör elintézése ügyében, nehogy a szegény ember a költségek hiányában a maga igazától elessék.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1530—35.

1535. február 13. A pápa I. Ferdinánd királynak és nejének Anna királynénak kérésére, ha egy bármely általok választott templomot meglátogatnak, itt három Miatyánkot és Üdvözlégyet elimádkoznak, meggyónnak, megáldoznak, egy ízben, és pedig a nagy böjt alatt, teljes bucsút engedélyez.

Vatikáni Levéltár. Minutue Brevium. Arm. 41. Vol. 47. Nr. 28.

1535. február 20. Várday Pál esztergomi érsek panaszt tett a pápánál, hogy a velencei szentszéki követ egy bolognai kereskedőnek, Zavolini Albertnek azon vádjaira, hogy az érsek őt a mohácsi vész után Budán elzáratta volna, és különféle fenyegetésekkel tőle pénzt csikart volna ki — minden vizsgálat nélkül, különféle egyházi censurákkal sújtotta. Miután a vádaskodás teljesen alaptalan volt, az érsek folyamodott a

pápához, hogy a jogtalanul és igazságtalanul reá kiszabott egyházi censurák alól oldoztassék fel. Mire a pápa megbízta a bécsi érseket, Vergeriő Pál apostoli nuncziust, és a győri választott püspököt, hogy a mennyiben a megejtendő vizsgálat az érsek ártatlansága mellett fog szólni, teljesítsék kérését.

U. ott. Arm. 40. Vol. 50. Nr. 27. 35.

1535. márczius 10. A pápa megköszönvén az esztergomi érsek üdvözlő sorait, ennek kérésére a javadalma fejében fizetendő annatákat, bár ez az apostoli székre érzékeny veszteséggel jár, átengedi az esztergomi vár helyreállítására.

U. ott. Arm. 40. Vol. 50. Nr. 27. Arm. 41. Vol. 50. Nr. 30.

1535. június 3. Keglevich Péter gróf, I. Ferdinándnak helytartója Horvátországban és Szlavóniában, azzal a kéréssel küldötte a pápához Dominisi Ferencz zágrábi kanonokot, hogy Ripach és Bihach váraknak küldjön segítséget. A pápa azt feleli a megkeresésre, hogy a legrosszabb időben fordultak hozzá, mert nemcsak üresen vette át a szentszék pénztárát, hanem most kellett több hajót is Afrikába küldenie a császári hajóhaddal.

U. ott. Arm. 40. Vol. 52. Nr. 419.

1535. július 15. A pápa mindazoknak, a kik a topuskai (Zágráb-egyházmegye) apátságának, a B. Szúzról címzett plébániaegyházát meglátogatják, itt meggyónnak, megáldoznak, és a török által veszélyeztetett Ripach és Bihach várak védelmére valamit felajánlanak, a nagyböjt negyedik vasárnapján bucsút engedélyez.

U. ott. Arm. 41. Nr. 98.

1536. január 16. A pápa Kristóf traui püspök kérésére mindazoknak, a kik az általa a traui székesegyházban mondanó első ünnepélyes szent miséjén megjelennek, búcsút engedélyez.

U. ott. Arm. 41. Vol. 47. Nr. 132.

1536. február 12. A pápa örömet fejezvé ki Horváth György pálosrendű szerzetesnek a ráczok megtérítése körül kifejtett buzgalma felett, felhatalmazza őt, miszerint a törökkel és egyéb hitetlenekkel is anélkül érintkezessék, hogy ez által irregularitást vonna magára.

U. ott. Arm. 41. Vol. 1. Nr. 244.

1536. április 17. Krussich Péter clissai kapitány III. Pál pápa segítségét kéri a vár védelmére. Egyúttal arra is felkéri a pápát, hogy Thomasini Pál spalatói kanonokot, a ki kiváló erényei megjutalmazása fejében egy lelkipásztorokodással egybekötött javadalmat nyert, melynek évi jövedelme 30 aranyat tehet, védelmezze meg Lippei János trauai egyházmegyei clericus támadásai ellen.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano 1536.

1536. május 6. A pápa János vegliai püspöknek, a kit még Kelemen pápa helyezett át a scardonai püspöki székre, bizonyos bucsúkat engedélyezvén, egyúttal mindazoknak, a kik ezen egyházában első ünnepélyes szent miséjén megjelennek — miután eddig még nem volt alkalma ezen felhatalmazással élni, a meny nyiben csak most szándékozik székesegyházát felkeresni, újból engedélyezi a bucsúkat.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 47. Nr. 176.

1536. június 21. Weese János lundii érsek, császári követ Váradról írja Ricalcatinak, III. Pál pápa titkárának, hogy nem tudja mire magyarázni, miért húzza-halasztja a vajda (János király) a tárgyalásokat. Ő, Weese, — már 11-ikétől itt van, és még eddig semmit sem akart végezni vele. Nem lehetetlen, hogy előbb meg akarja várni a császár és a francia király közötti háború kimenetelét, vagy pedig a török császárral akar bizonyos dolgokra nézve előbb megállapodni. Mindazonáltal reményli, hogy néhány nap múlva mégis meg fogja kezdhetni a tanácskozást, a minek eredménye felől haladéktalanul értesíteni fogja vagy öszentségét, vagy pedig őt.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1536. A levél részben közöltetett. Nuntiaturberichte I. 1. 575. lapon a jegyzetben.

1536. máj. 9. A pápa Statileo János Lucius sebenicoi püspök kérelmére a Szt. Mihály arkangyalról nevezett sebenicoi egyháznak bucsút engedélyez.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 47. Nr. 273.

1536. május 28. A pápa a Sz. Annáról nevezett brezoviczai egyháznak (Zágráb-egyházmegye), ha a hivek ebben a hitetlenek megtéréseért imádkoznak, meggyóznak, megáldoznak, bucsút engedélyez.

U. ott. Arm. 41. Vol. 47. Nr. 183.

1536. szeptember 1. Weese János lundi érsek Váradról Ricalcatinak. János fejedelem a béketárgyalásokat nagyon hidegen veszi, s nem tudni micsoda reményben húzza el annyira. Már teljes tizenöt napja vadászik elég távol e várostól, véleménye szerint főleg azon szándékkal, hogy ne kelljen az ő folytonos sürgetéseire előbb valamire magát elhatároznia, mint a hogy szeretné. Hogy miért teszi ezt, nem tudja, de gyanítja, hogy be akarja várni a császár és a francia király közti háború kimenetelét, s azért keres hamis ürügyeket a halogatásra. Különben úgy hírlik, hogy ma már meg fog érkezni. A mint megjön, ő nem fog szünni sürgetni őt, hogy fejezze be végre ez ügyet.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1536. Részben közölve Nuntiaturberichte I. 1. 575. jegyzetben.

1536. szeptember 10. A pápa értesíti I. Ferdinándot, hogy 1537. május 23-ára Mantuába összehívta az általa is annyira sürgetett általános zsinatot.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 3. Nr. 83.

1536. október 4. Krussich Péter clissai kapitány Istennek szent nevére kéri a pápát, segítse meg a török ellen Clissát, a melyet ha az ellenség elfoglal, egész Dalmáciáira, sőt még a nápolyi tartományokra is nagy veszély háramlik. Anconából nem lenne nehéz segítséget küldeni. Hasonló értelemben ír a pápának Statileo János Lucius sebenicói püspök is.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1536.

1536. október 21. A pápa értesülvén az anconai kikötő kapitánya útján arról a veszedelemről, a miben a clissaiak a török részéről forognak, úgyszintén, hogy már gabonájuk is nagyon fogytán van, megdicsérvén hősies magatartásukat, kitarításra buzdítja őket, igérvén, hogy rövid idő alatt gondoskodni fog felőlük. Egy nappal később, október 22-ikén pedig értésükre adja, hogy az ígért élelmiszereket Hermolaisi Jakab által elküldötte.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 4. Nr. 46., 47.

1536. október 22. A pápa írja I. Ferdinándnak, hogy miután arról értesült, hogy a török nagy sereggel indult Clissa meghódítására, a királyi követtel, Sanchez Gáborral hamarabban értekezett a dolog felől. Most ismét azt hallja, hogy a török két várat emelt Clyssa körül. A vár megvédelmezése cél-

jából ezen levél átadóóját, Hermolaisi Jakabot küldi I. Ferdinándhoz, felhíván őt, hogy a védelem érdekében mielőbb tegye meg a szükséges intézkedéseket.

U. ott. Arm. 41. Vol. 4. Nr. 48.

1536. november 7. A clissai egyháziak keservesen panaszkodnak a pápának, hogy már évek során át folytonos életveszedelemben forognak, s alig van köztük olyan, a ki még nem lett volna török fogságban. Végre most a török két várat is épített Clyssa körül. Ezenfelül a spalatói és traui káptalanokban is sok az ellenségük, a kik semmi szín alatt nem engedik, hogy kápolnájuk, plébániájuk legyen; Magyarországra nem tudják hogy hova menjenek, Olaszországba pedig nem mehetnek, mert nem tudnak olaszul. Gondoskodják róla tehát a pápa, hogy az ő állásuk ne gyaláztassék meg. A török már 12 esztendeje vívja a várat, s ők három hónappal előbb elzálogosították a kereszteteket, kelyheket valamint a többi egyházi szerelvényeket. És most ezek a zálogtárgyak mind veszendőben vannak, mert hitelezőjük meghalt, és örökösei nagy nyomorban vannak. Könyörüljön rajtuk a pápa és ne hagyja őket elveszni.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1536. 153b.

1536. november 15. I. Ferdinánd örömét fejezi ki a pápa előtt az általános zsinat összehívása felett, a melytől egyedül remélhető az egyház sebeinek orvoslása.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. IX. Fol. 46.

1536. december 9. Brodarics István pécsi püspök kéri a pápát, hogy azon kérelmét, a melyet régi barátja, Marsupini Ferencz fog eléje terjeszteni, s a mi egyrészt nagyon előnyös lenne reá nézve, másrészt öszentsége által is könnyen engedélyezhető, teljesítse.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1526.

1536. december 10. Weese János lundi érsek a következőket írja Bécsből Ricalcatinak. Már két levelet küldöttem a magyar ügyekre vonatkozólag, az egyiket szeptember 1-én, a másikat 14-én és ezekben elmondottam, hogy a vajda (János király) nem felel meg azon békefeltételeknek, a melyeket követői a császárnak felajánlottak. Nem tudom, ki akadályozza meg, hogy ez a kereszténységre nézve oly előnyös dolog létrejőjön, sem pedig, hogy ki tántorította el a fejedelmet üdvös szándékától; nem szeretek valakit rágalmazni vagy kisebbiteni, de semmi okom sincs elhallgatni, a mit több főpaptól hallottam. A hány

tanácsosa ugyanis van a fejedelemnek, az mind azt állítja, hogy Fráter György akadályozza a béke létrejöttét. Igaz-e, vagy sem, nem tudom. De az kétségtelen, hogy egyedül tőle függ az ügyek elintézése. A fejedelem mit sem tesz az ő megkérdezése nélkül; s a mit ő határoz, legyen az bár tilalmas dolog. jóvá lesz hagyva. Mielőtt Váradról eljöttem, abban egyeztem meg a fejedelemmel, hogy némely ügyek megbeszélése céljából ismét megbizottakat fog küldeni a császárhoz. Így jöttem november 8-án Bécsbe azon hiszemben, hogy a megbizottak nemsokára követni fognak. De eddig mit sem hallani felőlük, s így attól lehet tartani, hogy a béke sem jön létre. A mit nagyon fájlalnék, s velem együtt mindazok, a kik Krisztus dicsőségét és a közbékét szívükön hordozzák.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano 1536. Részben közölve. Nuntiaturberichte I. 2. 76. jegyzet.

1537. január 2. A pápa Catzianer Jánost, Ferdinánd hadseregének főkapitányát magasztaló szavakkal buzdítja, hogy az új expedícióban is, tőle telhetőleg, védelmezze meg az ellenség ellen az egyház és az ország érdekeit.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 47. Nr. 273.

1537. január 3. A pápa köszönetet mond Fabri János bécsi püspöknek azon dolgok jegyzékének megküldéseért, a melyeket a megtartandó zsinathoz szükségeseznek vélt.

U. ott. Arm. 41. Vol. 5. Nr. 5.

1537. január 3. A pápa meghagyja Frangepán István grófnak, hogy a modrusi egyház javadalmát adassa át a káptalannal a kinevezett új püspöknek, Hermolaisi Hermolaonak.

U. ott. Arm. 41. Vol. 5. Nr. 218.

1537. január 3. A pápa kegyeshangú levele Hermolaisi Hermolaohoz, választott modrusi püspökhöz, a kit a saját, valamint testvérének Jacobidesnek, pápai kamarásnak érdemeire való tekintetből emelt e méltóságra, minekutána Vergerio Pált a capod-istria-i székre áthelyezte.

U. ott. Arm. 41. Vol. 5. Nr. 4.

1537. január 3. A pápa felhívja a modrusi káptalant, hogy addig is, míg újonnan kinevezett püspökük felmutatja a pápai bullákat, a püspökség birtokait az ő javára kezeljék.

U. ott. Nr. 321.

1537. január 30. Statileo János sebenicoi püspök Clissára vonatkozólag azt írja az anconai kikötő kapitányának, hogy a török a nagy hó miatt kénytelen volt a vár megívását félbeszakítani, de vissza fog jönni. Intézkedjék a segély iránt, a melyet a pápától is kért.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1537.

1537. február 17. Várdai Pál esztergomi érsek Morone János modenai püspök apostoli nuncziusnak. A mit a zengi püspök útján válaszolt kérdésére, tudomásul vette. Azt az országgyűlési határozatot, a melyben kimondatik a papság megadóztatása a török háború céljaira, ide zárva megküldi. Ujból kéri a legmelegebben a nuncziust, eszközölje ki a szentszéknél, hogy megengedhesse ezen adó behajtását. Ő mindent elkövetett úgy a felségnél, mint tanácsosainál, hogy a papok ezen szokatlan adóval ne terheltessenek. És ha már meg kell fizetni, legalább a szentszék méltósága óvassék meg. Miután azonban a határozatot meghozták, és a behajtásról való gondoskodást rábízták, engedelmeskednie kell. Hogy ezt minden lelkiismeretfurdalástól menten megtehesse, ez irányban ismételten kéri, járjon ő el.

U. ott. 1537.

1537. február 27. Erdődy Simon zágrábi püspök Campeggi Lőrincz bíbornoknak írt levelében panaszodik, hogy Szlavóniának már egy harmadrésze török prédává lett, a mult télen és nyáron. A püspökség javai is annyira elpusztultak, hogy alig képes a nyolcz várat fenntartani. Hasson oda a pápánál, hogy a fenyegetett kereszténységnek mielőbb segítségére siessen.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. IX. Nr. 72.

1537. márczius 8. A pápa Morone János modenai püspök, apostoli nunczius útján felhatalmazza a magyarországi clérust, hogy egyházi jövedelmeiből a török elleni védelem céljaira bizonyos segélyt szavazhasson meg.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 5. Nr. 302.

1537. márczius 8. A pápa felhatalmazza a nuncziust, hogy a magyar egyházi személyeket, a kik a török ellen való védekezés céljaira jövedelmeiket megadóztatták, az ennek folytán magukra vont kiközösítés alól feloldozhassa, miután különösen az utolsó lateráni zsinat határozatai értelmében a papságnak ily megadóztatást kimondania nem szabad.

U. o. Nr. 2.

1537. május 17. A pápa gondoskodni kívánván az apostoli kamara szükségleteiről, felhatalmazza a nunciust, hogy a Ferdinánd király uralma alatt álló országokban, a javadalmak betöltése után járó annátákat a legszigorúbb egyházi büntetések alkalmazásával is behajtsa.

U. ott. Arm. 41. Vol. b. Nr. 5.

1537. január 25. Miután Stoiolantus de Vallona és Zupana görög kereskedőket, midőn bőr- és selyemáruikkal Cigola dalmát kikötő felé hajóztak volna, Krozisky Péter gróf, Ferdinánd király kapitánya, a ki Clissza megvédelmezésére vitt segítséget, mindenéből kifosztotta, a pápa felhívja a királyt, legyen rajta, hogy a szegények viszakapják elvett javaikat.

U. ott. Nr. 139.

1537. július 3. Weese János, lundi érsek, császári követ Ferdinándnál, a modenai püspöknek. A mult hó 8-án érkeztem e helyre (az értesítés Körmöcztől van keltezve), a hol Brodarics István váci püspök várt, hogy a vajda nevében velem a béke ügyében tárgyaljon. Midőn azonban az előbbi tárgyalásokat folytatni kívántam, abban a véleményben, hogy Brodarics is ezt fogja tenni, azt tapasztaltam, hogy mi sem áll tőle távolabb, mint a béketárgyalásokat befejezni. Úgy értesültem, hogy a kalocsai érsek is útban van; elhatároztam, hogy bevárom jövetelét és ha azt látom, hogy ebben az ügyben ő is tartózkodóan viselkedik, nem töltöm az időt tovább itt, hanem visszatérek a római király udvarába.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1537. Röviden közölve Nuntiaturberichte I. 2. 190. jegyzetben.

1537. október 9. A pápa értesíti Ferdinándot, hogy a Sanchez Gábor által eléje terjesztett azon kérelmére, hogy adjon a török ellen segílyt, nunciusa útján fog válaszolni.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. V. 8. Nr. 296.

1537. deczember 31. A pápa értesíti Ferdinándot, hogy bár mostanában sok nehézséggel kell megküzdeni, teljesíti kívánását super contributione pecuniae ad oppidum Clyssae faciendae és a részletek felől a nunciust útján fogja őt tudósítani.

U. o. Nr. 95.

1538. márczius 20. A pápa felhívja Ferdinándot, hogy minekutána a modrusi püspökséget Loaysa Didáknak adományozta, legyen rajta, hogy ez javadalmához juthasson.

U. ott. Vol. 9. Nr. 236.

1538. április 11. A pápa felhívása Ferdinándhoz, hogy a török elleni expedícióra szükséges intézkedéseket, a közös megállapodás értelmében, tegye meg.

U. ott. Nr. 287.

1538. április 19. A raguzaiak azon panaszára hogy sok gyilkos a templomba menekül, és itt a menedéjogra való hivatkozással kivonja magát a büntetés alól, a pápa utasítja az érseket, hogy az ilyenek közönséges gonosztevők gyanánt tekintendők.

U. ott. Nr. 288.

1538. július 31. A pápa tudatja az újonnan kinevezett modrusi püspökkel, hogy a püspökség azon javait, a melyek Hermolaisi Hermolao után fennmaradtak, és az apostoli kamarát illetnék, az elhalt testvérének, Hermolaisi Jakab kamarásának, arbesi clericusnak adományozta.

U. ott. Vol. 10. Nr. 616.

1538. augusztus 17. A pápa értesíti János királyt, hogy követe, Ferencz muzsnai plébános, kánonjogi doktor, és titkára előadta kívánságait; erre adott válaszáat úgy a követ szavaiból, mint Farnese Sándor bíbornok leveléből fogja megtudni.

U. ott. Nr. 685.

1538. augusztus 31. Brodarics István vácsi püspök Ferdinándhoz írt levelének másolata. Ma vettem e híreket, de talán felséged már értesült is ezek felől Laszkytól, a kinek nemcsak a keze, de a lába is gyorsabb az enyémmél. A török még nem hatolt át a Dunán, miután nem volt elegendő hajója, és mert a moldvai fejedelem ellen áll neki. A töröknek az én uralkodómnál lévő követétől tudom, hogy a török felajánlotta neki barátságát arra az esetre, ha a moldvai fejedelmet nem segíti, sem Erdélybe nem engedi be, hanem ha ide menekülne is, elfogja és kiszolgáltatja neki. Más oldalról azonban azt mondják, hogy a török a moldvai fejedelemnek éppen az ellenkezőjét üzenté, hogy nem ő ellene készül indulni, hanem János király ellen. Sőt úgy hírlik, hogy a lengyel királynak is felajánlotta volna szövetségét. Igyekezzenek a felség ezen fejedelmeket is valamiképpen megnyerni. Úgy tudom, Török Bálint Buda alatt nem csekély haderővel átkelt a Dunán, hogy Erdélybe menjen. Ugyanezt teszi Perényi Péter, és a többiek mind az ország felső és középső részeiből. Hátra van még, hogy felséged gyalogos és lovas segítsége se késedelmeskedjék, hogy a mit jól megkezdett, jól is legyen befejezve, a mint mind-

annyian, királyunkkal együtt bízunk felséged jóságában. Azt hiszem, hogy ennyi sereggel, felségednek, a mi királyunknak, és Oláhország két fejedelmének csapataival, még az ősz folyamán lehetséges lesz valami nagyot művelni, vagy Eszék körül, vagy azokon a részeken, a hová az egész háború irányul, bárcsak vissza lehetne ezen kiválóan kedvező alkalommal nyerni azokat az elsőrangú erődöket, Killyét és Neszttert, a melyek még Mátyás király idejében elestek. Azt is hallottuk, hogy a török császár meghalt volna; ha ez igaz lenne, minden sokkal könnyebben menne.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1538. 2.

1538. szeptember 1. Másolat Thurzónak Galgóczról írt leveléből. Semmi újat nem tudok. Hire kelt ugyan, hogy a török császár behatolt Moldrába, most azonban azt hallok, hogy súlyos betegsége miatt, mely életét is fenyegetni látszik, kénytelen volt vállalkozását elhalasztani. Egy török követ is küldetett Jánoshoz, ez azonban, hogy a hadi készület gyanuját elkerülje, elvonult egy faluba, egy Gherendi nemesnek házába.

U. ott.

1538. szeptember 3. A pápa János király azon kérelmére, mentse fel a censurák alól azon pártján lévő egyháziakat, a kik részint a török ellen viselt háborúk, részint a közte és Ferdinánd közt felmerült viszály alatt, hadakozás közben másokat megöltek, felhatalmazza Aleander bíbornokot, brindisi érseket, pápai legatust, hogy ezeknek a felmentést megadhassa.

Vatikáni Levéltár. Arm. 41. Vol. 11 Nr. 703.

1538. október 14. Brodarics István váci püspök Aleander bíbornoknak. Ajánlja magát jóindulatába. Egyelőre nincs egyéb újság, mint a mit egész bizonyossággal írtak meg Erdélyből, hogy t. i. a török császár seregével együtt visszahúzódott, miután Moldvának új fejedelmet adott; a kinek egyéniségéről azonban még nem voltam képes közelebbit megtudni. De keresztény az illető. Hálát adhatunk az Istennek, hogy Erdély, mely — merem állítani — Európának leggazdagabb országa, királyunk buzgólkodása következtében megszabadult.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1538.

1538. november 22. Aleander bíbornok III. Pál pápának. A király, az esztergomi érseknek régi, hűséges ragaszkodása által indíttatva nagyon kérte őt, hogy könyörödjön az érseknek bíbornokká való kineveztetéseért. A legmelegebben ajánlja őt,

mint a ki minden tekintetben érdemes erre a kitüntetésre. Ha esetleg mást neveznének ki, és nem őt, ebből csak zavar keletkezne, miután mint primást őt illeti az elsőség a főpapok közt.

U. ott. 1538.

1538. december 19. A pápa mindazoknak, a kik a Szent Annáról nevezett kápolnát Budán Sz. Anna napján meglátogatják, a melyhez — úgy értesült — Magyarországnak főkanzellárja különös tisztelettel viseltetik, és itt meggyónnak, megáldoznak, teljes bucsút engedélyez. És hogy a hívek ezt annál könnyebben elnyerhessék, megengedi, hogy a kápolna igazgatója már nyolcz nappal az ünnep előtt gondoskodhassék gyóntatók-ról, a kik a legszélesebb körű hatalommal járhatnak el a hívek feloldozása körül.

Vatikáni Levéltár. *Minutae Brevium*. Arm. 41. Vol. 47. Fol. 283.

1539. márczius 8. A pápa elrendeli, hogy Statileo János erdélyi püspök, János királynak a szentszékhez küldött követe, fel legyen mentve minden vám stb. fizetésétől.

U. ott. Arm. 29. Tom. 97. Fol. 299. t.

1539. márczius 29. Werbőczy István a pápának. Nem sokkal előbb a pápa az ő kérésére Csiky András ferenczrendű szerzetesnek (ord. minorum de observantia) megengedte, hogy a míg ő és felesége él, lelkük gondozója lehessen. Az erről kiállított okirat azonban nem szólott egészen világosan, és a magyar provinciális úgy értette, hogy ezentúl Csikynek Werbőczy házában kell laknia, és nem tartozik többé a rend kötelekébe. Ennek következtében — úgymond Werbőczy — Csiky kirekesztetett a rendből, bár az ő budai háza majdnem össze van építve az ev. Sz. Jánosról nevezett zárdával. De Csiky nem is akar kiválni a szerzetből, vagy rendtársai közül, ha olyan helyen lakik Werbőczy, a melynek közelében zárda is van. Arra kéri tehát a pápát, mint az egyház engedelmes fia és a lutheránizmusnak Csikyvel együtt kérlelhetetlen üldözője, parancsoljon rá a magyar szerzetesekre, hogy kiközösítés terhe alatt tartozzanak Csikyt, a mikor és a hol csak akarja, zárdáikba befogadni, mert azáltal, hogy lelkiatyjuk lett, nem szünt meg szerzetes lenni. Végül arra kéri még őszentségét, hogy Csikyt a katholicus hit védelmére, s a káros lutheránus szekta kiirtása céljából nevezze ki apostoli hitszónokká, hogy Budán valgy egyebütt, kivált rendjének templomaiban szabadon prédikálhasson.

Pármai Állami levéltár. Corteggio Farnesiano. 1539.

1539. június 2. A pápa meghagyja Krussich Péter, Clissa grófja örököseinek, Krussich Ilonának és Vydassich Jánosnak, hogy a megboldogult azon intézkedését, miszerint egy kápolnát építsenek és földi maradványait ide temessék. hajtásák végre.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 13. Nr. 587.

1539. június 2. A pápa felhívja Keglevich Pétert, Horvátország bánját, hogy miután értesülése szerint nála néhány rendjéből kivált minorita rendű szerzetes van (ord. minorum de observantia) ezeket küldje vissza rendtartományukba.

U. ott. Nr. 586.

1539. június 3. A pápa meghagyja Zlatarich Ferencz zengi kanonoknak, és főesperesnek, hogy a modrusi egyházmegyéhez tartozó terzatói quardian panaszára. Fabiani János, pólai egyházmegyei áldozár ellen, a kit a zengi helynök azon okból, mert a Sz. Ilonáról nevezett Casturi plébániaegyház czintermében Pál szerzetest különféle gyalázó szavakkal illette és megsebesítette, kiközösítéssel sujtott, ez azonban ennek daczára ezentúl is misézett, és végezte az isteni tiszteletet, most járjon el.

U. ott. Nr. 594.

1539. június 3. A pápa Cesinai Péter ferenczrendű szerzetes (ord. minorum de observantia) boszniai tartományfőnököt, Dalmácia, Ausztria, Szlavonia és Horvátország területére inquisitorrá nevezi ki, miután ezen országokban úgy az egyháziak mint a világiak köréből többen estek eretnekségbe; felhatalmazván egyúttal, hogy ezeket megvizsgálja, ellenük az eljárást megindítsa; mely időre kiveszi őt fellebbvalóinak joghatósága alól.

U. ott. Nr. 591.

1539. június 23. A pápa felhatalmazást ad Frangepán Ferencz egri püspöknek, hogy egy misét János király jelenlétében, egyet valamely neki tetsző templomban, és végre egy harmadikat Egerben végezessen, és ezen alkalmakkor a jelenlevőket megáldhassa, és a híveket minden bűneiktől, még az eretnekség alól is, feloldozhassa.

U. ott. Nr. 656.

1539. június 29. A pápa értesíti Eszéki János pécsi püspököt, hogy miután követe Rorario azt jelentette felőle,

hogy hű az apostoli szentszékhez, örömmel adja neki a püspökséget.

U. ott. Nr. 544.

1539. június 29. A pápa a fehérvári prépostnak és kancellárnak figyelmébe ajánlja Rorariót.

U. ott.

1539. június 29. Hasonlóképen Izabella királynénak is; a kinek egyúttal szerencsekivánatait fejezi ki a felett, hogy közte és János király közt a házasság létre jött. Ebből nagy előnyt remél a török ellen Magyaroszágra.

U. ott.

1539. június 29. A pápa tudatja Barlabási János csanádi püspökkel, hogy tekintettel erényeire és érdemeire a kinevezési iratot örömmel küldötte meg; egyúttal ajánlja neki Rorariót.

U. ott.

1539. nyarán. A pápa Rorario Jeromos kamarását a következő utasítással küldi János királyhoz. Fejezze ki a pápa örömet és szerencsekivánatait a Ferdinánddal megkötött béke felett, a melyet mindenek felett hasznosnak és szükségesnek hirdetett mindig, pápasága kezdete óta; most pedig buzdítja mindkét fejedelmet, hogy ne adjanak okot újabb viszályra. hanem ellenkezőleg úgy viselkedjenek egymással szemben, hogy alattvalóik lássák, miszerint őszinte, szeretetteljes barátság köti őket össze, a melyből csak jó származhatnak. Fejezze ki továbbá szerencsekivánatait úgy a királynak, mint nejjének, a kötött házassági frigy felett és biztosítsa őt atyai szeretetéről és arról, hogy a mennyiben hatalmában áll, mindig segélyére leend, s az összes keresztény uralkodókat meg fogja keresni az ő és országa érdekében; van reménye rá, hogy nem lesz hiábavaló fáradsága és el fog következni, hogy ilyen módon nem csupán országa védelmét, hanem a török ellen való általános háborút is lehet foganatosítani. Használja fel továbbá, a mit alkalmasnak lát abból az utasításból is, a mit a római király számára nyert.

Emelje ki a pápa nevében a király követének, az erdélyi püspöknek eszélyességét, ügyességét; hogy mennyire örvendetes volt úgy reá, mint az egész szent kollegiumra nézve, egy ilyen férfiúnak küldetése, a ki előtt a pápa egész lelkét kitarhatta. Jelentse ki, hogy őszentsége készségesen bele fog egyezni a püspökök kinevezésébe és mindazt engedélyezi, a mi azon helyek meg erősítésére alkalmasnak látszik. A pápa kész a kinevezendő

főpapok által fizetni szokott díjakon felül még tízezer tallért felajánlani, tekintet nélkül saját kincstárának nagy szükségleteire. Tudhatja a király, hogy a római pápák sohasem takarékoskodtak, ha Magyarország megvédelmezéséről volt szó, és ezentúl sem fogják azt tenni. A püspökségek betöltésének ügye talán tovább húzódott, mint a hogy ő felsége kívánta, sőt a szentatya maga is óhajtotta volna. Biztosítsa azonban a királyt, hogy minden ügyét szíven viseli, és őt mint kedves fiát, atyai szeretettel övezi. A kinevezett főpapoknak csak akkor kézbesítse a bullákat, ha a taksákat már lefizették, a pénzt azután adja át valamely megbízható kereskedőnek, a ki őrizze meg, mindaddig, míg a kijelölt helyek megerősítésére fel nem használtatik. Buzdítsa a királyt, hogy a mint egyekben gyermeki figyelemmel van a szentszék iránt, abban se térjen el a többi keresztény fejedelem üdvös szokásától, hogy a megüresedett püspökségeket csak a szentszék hozzájárulásával engedje az új püspökök kezeibe átmenni; ekként nem csak méltóan fog eljárni egy keresztény fejedelemhez, hanem arra fogja a pápát és a szent kollegiumot ösztönözni, hogy nagyobb dolgokban is segélyére legyenek. Mindezt elvégezvén, keresse fel Lengyelország királyát és ott maradjon, míg másként nem intézkednek felőle.

Ezenfelül legyen rajta Magyarországbán, hogy azok a püspökök, a kiket a szentszék minap megerősített, mint a hogy ez a jó főpaphoz illik, mindent kövessenek el a Ferdinánd és János királyok közt való béke fenntartása céljából.

Vatikáni Levéltár. Varia Polit. Vol. 81. Fol. 592.

1539. július 31. A pápa megengedi Statileo János választott erdélyi püspöknek, hogy magát három püspök által felszenteltethesse és előírja neki a leteendő esküt.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 14. Nr. 825.

1539. július 31. A pápa felhatalmazza Statileo János erdélyi püspököt, hogy egy ünnepélyes főpapi misét János király, egyet pedig bármely egyházban végezhesen, mely alkalommal azon jelenlevőket, a kik meggyóntak és megáldoztak, minden büneiktől, még az eretnokségtől is feloldozhassa, és nekik teljes búcsút engedélyezhessen.

U. ott. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 48. Fol. 41.

1539. augusztus 5. Statileo János erdélyi püspök hűséget esküszik az egyház és a pápa iránt.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1539.

1539. augusztus 12. Frater György levele a pápához, a melyben a kézbesítő részére bizalmat kér.

U. ott.

1539. augusztus 19. Statileo János erdélyi püspök Rorario Jeromosnak. Megkapta levelét, a melyre nem szükséges hamarosan válaszolnia, miután nemsokára elmegy Parmából. Egyedül arra figyelmezteti, ne távozzék hazulról, míg ő meg nem érkezik; ha majd Isten segítségével Velenczébe jut, a mi körülbelül jövő hó 10—15-ike körül fog megtörténni, akkor minden szándékát tudatni fogja.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1539. 2.

1539. augusztus 22. A pápa Statileo János erdélyi püspöknek. A napokban megjelent előtte Filonardi Antal választott veroli püspök, általa hozzá küldve és előadta küldetése czélját. Miután azonban megbetegedett, nem térhet vissza és így a veroli bíbornokkal fogja válaszát megíratni.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 14. Nr. 904.

1539. augusztus 23. XXII. János pápa az általános rendfőnök kérésére a ferenczrendieket a bragai érsek, leoni és mendoni püspökök védnöksége alá helyezte. Miután azonban az Üdvözítőről nevezett magyar provincia szerzetesei minden egyes esetben nem mehettek panaszaikkal ily messzire, kérésükre III. Pál pápa védőjükké az egri, váradi és erdélyi püspököket rendelte.

U. ott. Nr. 909.

1539. szeptember 11. Statileo János erdélyi püspök III. Pál pápának. Sem annyi erény nem disziti, sem annyi tehetséggel nem rendelkezik, hogy megérdemelte volna azt a választ, a melynek kíséretében a pápai követ a szentatya brevéjét hozzá juttatta. Igyekezni fog azonban Isten segítségével magát hasznosnak és hűnek mutatni. Esedezik, rendelkezze vele; őszentsége parancsára mindent megtesz, a mire csak képes, sőt még erején felül is.

U. ott.

1539. szeptember 28. Frangepán Ferencz egri püspök Farnese bíbornoknak hálás köszönetet mond iránta, az ismeretlen iránt tanusított jóindulatáért, a kinek sem érdemei, sem szolgálatai nincsenek. Fizesse meg neki ezt az Isten. Felajánlja szolgálatait és ügyeit jóakaratóú pártfogásába ajánlja,

főleg az annaták elengedését, a miről bővebben fognak szó-
lani Marsupini Ferencz és János.

U. ott.

1539. november 8. Morone János nunczius Farnese Sándornak. A bíbornoknak van tudomása arról, hogy a király megbízottja mennyit tárgyalt már az esztergomi érseknek bíbornokká való kinevezése ügyében. E tárgyban a felség ma hosszasan beszélt vele is és kérte, tudassa őszentségével hogy az érseket ajánlja, a ki nem méltatlanabb erre a kitüntetésre másoknál. De más főpap kinevezésében, ha János király pártján lévő főpap lenne bíborossá, sérelmet is látna magára nézve. Sőt miután az ország első méltóságáról van szó, ez által könnyen származhatnának zavarok és az érseki méltóság is szenvedne.

U. ott.

1539. december 11. A pápa felhatalmazza a magyar ferenczrendiek Üdvözítőről nevezett tartományának főnökét, hogy a gondjaikra bízott harmadrendű nővérek közül azokat, a kik a vallás veszedelmével és a hívők megbotránkoztatásával az utczákon, falvakban kóborolnak, világiak lakásán tartózkodnak, és nem akarnak örökös clausura alatt élni, ne tartozzanak semmiképen gondozni.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 14. Nr. 1224.

1539. Frangepán Ferencz Vergerio Pál nuncziust felkéri, juttassa következő kéréseit a szentatya elé: hogy az olyan napokon, a mikor valamely vértanúról, hitvallóról vagy szűzről kell az officiumot vennie, az illető feria zsoltárait mondhasse el vesperára, mint a hogy egy másik folyamodványában ezt a szombati napra kérelmezte. Továbbá, hogy causa devotionis felkereshesse 3—4 kísérvével a Klarissák zárdáit. Hogy oldoztassék fel a szegénységi fogadalom és mindazon szerzetesi szabályzat alól, a mi nem egyeztethető össze a püspöki méltósággal, hogy pl. pénzt kezelhessen, lovagolhasson, kocsizhasson, sarut hordhasson, mint a hogy felmentvényt szokott mindezerre kapni, a ki szerzetesből lesz valamely magasabb egyházi állásra emelve. Hogy szabadságában álljon más rendből is szerzeteseket tartani maga mellett. Hogy ne legyen kötelezve az egyházmegyejében szokásos módon végezni az officiumot, hanem a római kúria szokása szerint; a szent misét azonban tetszése szerint végezhesse, vagy római módon, vagy egyházmegyéje szerint. Hogy, ha esetleg a királyi tanácsban, vagy azonkívül valamely gonosz-

tevőről azt találná mondani, ha én királya vagy ura lennék felakasztatnám őt vagy fejét vétetném, még ha ez valóban bekövetkeznék is, ebből ne származzék reá nézve irregularitás.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano Senza data 1539.

1540. márczius 8. Jurkovich Péter a ferenczrendiek boszniai provinciálisa ír a pápa anconai helytartójának Clissa visszaszerzése ügyében. Van neki egy embere, a ki rokona is, Gwozdenovich nevű horvát nemesember, a ki nem rég őszent-ségénél is járt; elhatározták, hogy a Clissa várában lévőkkel a nagyhét folyamán a teendők felől tárgyalni fognak. Küldjön számára erre a czélra legalább 30 aranyat. Kéri ezenfelül, hogy ne késedelmeskedjék.

U. ott. 1540. I.

1540. márczius 22. A pápa kéri a horvát bánt, hogy támogassa megbizottait, a kiket Anconába küldött, hogy nagyobb mennyiségű érczet vásároljanak össze számára.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 16. Nr. 223.

1540. április 30. A pápa Werbőczy kérésére megengedte Csiky András ferenczrendi szerzetesnek, hogy sub obedientia ordinarii loci Werbőczy házában élhessen, és egyúttal Magyarország területére apostoli hitszónokká tette. A rend generálisa azonban tudomást szerezvén arról, hogy Csiky nem folytat egészen kifogástalan életet. kieszközölte a pápánál, hogy ezen engedélyét visszavonja. Mire a szentatya utasította a pécsi püspököt, hogy Csikyt kényszerítse a szerzetbe való visszatérésre.

U. ott. Vol. 17. Nr. 354.

1540. június 20. Faber János bécsi püspök III. Pál pápának. Néhány hó előtt már kérelmezte őszentségénél, hogy Juncker János budai prépost nándorfehérvári vagy belgrádi püspöki czímmel, suffraganeussá lehessen, mely egyházmegyét a török tökéletesen elpusztította. Miután köztudomású dolog, hogy Magyarországon, kivált Belgrád tájékán kevés a pap, főleg azon okból, mert sem püspök, sem suffraganeus nincs, most újból ajánlja a prépostot a pápának, mint a ki minden tekintetben alkalmas a püspökségre, hogy nevezze ki belgrádi püspökké. A kinevezésért járó összeget is meg fogja fizetni. A kinevezés Istennek tetsző dolog és az összes magyarországi katolikusokra nézve üdvös leendő.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. A. 1540. I.

1540. július 15. A pápa a ferenczrendiek (ord. minor. convent.) dalmát provinciája főnökének kérésére megengedi, hogy a török által veszélyeztetett közbiztonságra való tekintettel, káptalant mint eddig, úgy a jövőben is, csak kétévinkint tartsanak, a tartományfőnök pedig négy éven keresztül megtarthassa hivatalát.

Vatikáni Levéltár. Arm. 41. Vol. 18. Nr. 604.

1540. július 15. Ugyanöt felhatalmazza a pápa arra is, hogy a mint ez legutóbbi káptalanjukon is határozatba ment, a gondjaira bizott Klarisszák életmódját apostoli felhatalmazás alapján is megreformálhassák.

U. ott. Nr. 613.

1540. szeptember 10. Marsupini Ferencz a pápának. Most értesült egy augusztus 15-éről keltezett magyar levélből, hogy János király június 22-én elhunyt, július 7-én délután háromnegyed öt órakor született (?) gyermekeket hagyván hátra maga után. A ország főkancellárja és a pécsi püspök a török császárhoz mentek követségbe. Az ilyenkor tartatni szokott országgyűlés még nem gyűlt össze. Hol halt meg a király, nem írták meg a levélben. Hanem azt mondják, hogy az ország még sohasem volt nagyobb veszedelemben mint most.

Pármai Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1540. II.

1540. október 3. III. Pál pápa értesíti Ferdinándot, hogy a mellékelve küldött és az ország főpapjaihoz intézett leveleket nem indíhatta útnak előbb, mert távol volt Rómától; és az ügy sem volt olyan természetű, hogy a bíbornokok megkérdezése nélkül intézkedhetett volna benne. A mint azonban lehetséges volt, eljárta a fontos dologban, bár nem minden nehézség nélkül. Nemcsak a nézetek voltak ugyanis egymástól elágazók, hanem a János királylyal kötött békéről is csak hallomásból tudtak valamit. Ő azonban mégis mindent megtett, mert úgy vélekedett, hogy a király kívánsága a közjónak is megfelel. A levelében foglaltakra egyebekben a nunczius útján válaszol.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 19. Nr. 864.

1540. november 8. Várday Pál esztergomi érsek Farnese Sándor bíbornoknak. Szondi Pál rosoni püspöknek, római ügynökének több leveléből arról értesült, hogy a bíbornok sok jóakarattal és buzgalommal mozdítja elő ügyét a szentatyánál. Ezzel örök hálára kötelezte őt maga iránt. Kéri, támogassa ügyét, hogy még a legközelebbi kántorböjtben megoldást nyerjen.

Malvetius Jánost, a brindisi bíbornok emberét pedig, a ki hozzá utazik, s a ki által ő is bizonyos üzenetet küld, fogadja bizalommal.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1540. III.

1541. január 6. Confalloneo Sándor Farnese bíbornoknak. A király talán jobban kívánná a bíbornokságot az egri püspöknek mint az esztergomi érseknek. És segítséget a magyar dolgokban, a melyek elviselhetetlen terheket rónak reá. Ofelsége a mult napokban Budára küldötte Salm grótot a János királylyal kötött egység betartása ügyében. Ott volt a lengyel követ is, a ki visszatérőben azt a hírt hozta, hogy az özvegy királyné ragaszkodni fog kötelezettségeihez, de azzal menti magát, hogy nem tehet semmit Frater György és Török Bálint akarata ellen. A török hír nem volt alapelkülküli; úgy hallatszott, hogy nem akarja János király fiának hagyni az országot, ha csak meg nem kapja Budát, Pécsét, és Székesfehérvárt. A törökhöz küldött egyik követ, a pécsi püspök meghalt stb.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1541. I.

1541. február 29. Várday Pál Farnese Sándornak. Annyi jóakaratot tapasztalt már részéről, hogy azt hiszi, nincs semmi, a mit általa meg ne nyerhetne; viszont ő is több ízben biztosította már ragaszkodásáról és szolgálatkészségéről. Most azon levelére válaszolván, a melyet még novemberben írt, de csak most kapott meg, egyelőre annyit mond, hogy méltóságának növelését és védelmezését illetőleg kezdettől fogva beléje helyezte bizalmát, a ki kiválóságra, tekintélyre nézve joggal megelőz mindenkit.

U. ott. 1541. I.

1541. június 17. A pápa ajánló sorai az esztergomi érsekhez és az egri püspökhöz az új nunczius Verallo Jeromos érdekében.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 21. Nr. 305.

1541. július 5. Contarini Farnese Sándornak. Az egri püspök azzal a kéréssel fordult hozzá, hogy adjon neki felhatalmazást az egyházi rendeket feladni a rendes, meghatározott időn kívül is. Miután ő kénytelen volt azt válaszolni neki, hogy kérelmét nem teljesítheti, kéri, eszközölgjön ki számára öszentségénél ily értelmű brévé. Ez a főpap bizonyára méltó minden kedvezményre.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano 1541. III.

1541. július 13. Contarini Farnese bíbornoknak. Ófelsége Magyarországról és Budáról beszélt vele látogatása alkalmával és hogy nagyon fájdalmasan esik neki, miszerint egymagában nem képes ezen feladatot megoldani, mert a török majd elfoglalja Budát és ő kénytelen lesz visszavonulni Ausztriába és csak az Isten tudja, meg tudja-e magát védelmezni. Ófelsége nagyon melegen kérte, ajánlja a bíbornoknak, hasson oda őszentségénél, hogy a lehető legnagyobb segélyben részesítse ezen ügyét.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnasiano I. III.

1541. november 21. Laszko Jeromos, Horvátország bánja III. Pál pápának. A török császár már két ízben is írt a francia királynak, eldicsekedvén különféle győzelmeivel és Buda elfoglalásával, kifejezést adván azon nézetének is, hogy ezen szerencsés eredmény a király előtt is kedves leend. Másrészt oly színben kíván feltűnni, mintha bántaná Rinkon megületése és azt akarja, hogy a király fogjon fegyvert a császár ellen és boszulja meg magát rajta; igéri, oly nagy hadierőt ad segítségére, a milyen még török részről nem járt a tengeren; sőt felszerelést és pénzt is, ha szükség lenne rá. Meg van róla győződve, hogy a francia király nem hajlik a török rábeszelésére, ha mindjárt a török ezenfelül még szárazföldi sereget helyezne is kilátásba, mert bizonyos, hogy a török nem akar egyebet, mint a császárt másfelé elfoglalni, és ezalatt Magyarországon megerősíteni uralmát. Szükséges mindazonáltal, hogy őszentsége hasson oda a francia királynál, hogy ne hallgasson a török csábításra. Vége van a kereszténységnek, ha a két államfő közt fegyverre kerül a dolog. Mialatt ő a töröknél a kereszténység közös érdekeit, még élete veszélyeztetésével is megvédelmezni törekedett, találkozott egy püspök, a ki távollétében, minden méltányosság ellenére, karhatalommal élt az ő alattvalói ellen. Azt óhajtaná, vegye ki őt a szentatya ennek joghatósága alól, és helyezze más főpásztor gondjai alá egész életére. Egyéb ügyei is vannak még, a melyet Marempiensky Felix fog élőszóval előadni.

U. ott. 1541. IV.

1541. december 21. Verallo Jeromos casertai püspök, bécsi nunciusz Farnese Sándornak. A király nagy részrehajlással vádolta előtte a pápát, hogy a francia királynak, a ki annyi kárt okoz a kereszténységnek és annyi szegényt hoz a szentszékre, még kedvez is. Most is annyi francia lett bíborosú, hogy ha a pápa meg találna halálozni, biztosan francia lenne az utódja, s aláaknázhatná a világot (minare il mundo). Azután milyenek ezek az új bíborosok! A kiket őfelsége támogatott, a

kalocsai és esztergomi főpapok, igen buzgó emberek. a kik a legjobb hírnévnek örvendenek.

U. ott. 1541. IV.

1541. december 30. Verallo Farnese bíbornoknak. Azt híresztelték, hogy a török rohamot intézett Székesfehérvár ellen, és hogy sok embert részint megölt, részint foglyul ejtett. Attól tartanak, hogy daczára a téli hidegnek még rosszabb is következik utána. Frater György jobbágyai és alattvalói fellázadtak, és kijelentették, hogy azon okból tagadták meg az engedelmisséget, mert nem akartak a török alattvalói lenni.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1541. IV.

1542. január 9. Bécsből írt értesítés cím és aláírás nélkül. Néhány nappal előbb a török Esztergom és Sopron közelében több mint 17 falut elpusztított, felégetett és a szegény népet fogságba hurcolta. Pest környékén pedig, a melyet teljesen hatalmában tart, a maga birodalmából több mint 60.000 embert telepített le, mindenféle iparosokat, kereskedőket, felosztván köztük a föld birtokát, a keresztény lakosságot pedig Törökországba szállította, hogy azon földeket művelje, melyeket az ide telepítettek elhagytak. Ezenfelül hatvanezret meghaladó sereggel rendelkezik Pest és Buda védelmére, és folyton növeli ezeknek és a telepeseknek a számát is. Ebből megítélhető, hogy a töröknek szándékában áll-e Magyarországot kezéből kiadni. A keresztények azonban nem igen cselekszenek, sem a magyarok, sem a csehek, sem a németek, bír sokat beszélnek. Adja Isten, hogy Ausztria kikerülje a bajt. Itt is nagy a veszedelem, úgy hogy ha a birodalom nem teszi meg a kötelességét, ez is elvész. A mi királyunk tartományai nem képesek ellenállani, pedig örömet megtennék, ha hatalmukban állana. A török mindenfelől gondosan gyűjti a gabonát, és biztonságba helyezi serege számára.

U. ott. 1542. I.

1542. máj. 29. A pápa Magyarországnak a török hatalom alól való visszaszerzésére és megvédelmezésére háromezer válogatott olasz katonából álló sereget küld Ferdinándnak, a melynek kapitányává Víteli Sándort nevezi ki.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 91. Vol. 24. Nr. 446.

1542. május 29. A pápa a Magyarországra küldött segélycsapat generális commissariusává Medici János protonotáriusát tette, a kinek a katonák élelmezéséről is gondoskodni kellett.

U. ott. Nr. 452.

1542. július 29. A pápa értesíti az esztergomi és kalocsai érsekeket, hogy a már többször elhalasztott egyetemes zsinatot ez évi november elsejére Tridentbe hívta össze.

U. ott. Nr. 632.

1542. szeptember 27. Medici pápai biztos Farnese bíbornoknak. Tegnapelőtti leveléből olvasni fogja, hogy a harc igazán nagy volt úgy a szárazon, mint a vizen; a szárazföldön több mint 300 lándzsát törtek; szép látvány volt, a mikor a magyarok és törökök megvívta egymással, a mikor mindkét részről sokan veszítették életüket. Végre a törökök visszavonultak, a mieinket pedig a vezérek visszaparancsolták. A vizen a sereg egy harmadrésze, miután két-három órán keresztül harcolt, futásra kényszerítette a törököt. Ma előnyomultunk és egy mértföldnyire vagyunk Pesttől, a hol határozatba ment, hogy mindent el fogunk követni annak megvételeére. Adja Isten, hogy sikerüljön. Ha mindenki megteszi a maga kötelességét, nem kell attól tartani, hogy a siker elmarad. Ma hadseregünk elfoglalta a Margitszigetet, daczára annak, hogy az Óbudán rejtőző ellenséges tüzéség folytonosan lövöldözött.

Utóirat. Ezen az éjjelen a németek folyton ezt kiáltották: »Gelten, Ghelten« és pénzt követeltek: különben is sok a pártoskodás és baj a birodalmi hadseregben.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1542. III.

1542. október 5. Medici Farnese bíbornoknak. Tegnap és ma 41 ágyú dörgött és ma a 23. óra táján kezdetét vette a roham; azonban szerencsétlenségünkre visszaszorítottak, és nem értünk el semmiféle eredményt. A halottak száma nem volt nagy, mert kevesen vettek részt a harcban; azonban számosan megsebesültek és pedig többen a visszavonulás alatt, mint a harc folyamán. Lehet vagy 200—300 halottunk; a sebesültek száma azonban meghaladja az 500-at, a kik közül sokan nem fognak részt vehetni a következő ütközetben. A fővezér úgy nyilatkozott, hogy ha élni fog, megkísérli a győzelmet. Nekem nincs reményem, hogy valami eredményt fogunk elérhetni, mert az első rohamunkat visszaverték, a mi az ellenségbe új bátorságot öntött, a mi embereinket pedig lehangozta. A segítség reménye mindenkiben él. A legtevékenyebbek az olaszok voltak, daczára, hogy a legtöbb pénzzel nekik tartoznak. Kéri, válaszoljon már egyszer levelére.

U. ott. 1542. III.

1542. október 16. Medici Farnese bíbornoknak. Vissza-vonultunk ide Esztergomba, ahol a hadsereg létszáma folyton

apad és azt gondolom, nemsokára teljesen feloszlik; itt folyik a tanácskozás a teendők felett és hogy mily órséget kellene elhelyezni a török szomszédságokban lévő helyeken. Rövid időn belül látni fogjuk, miben történik megállapodás és akkor értesítést küldök. Letartóztatták és egy várban fogva tartják Perényi Pétert, a kiról azt mondják, hogy úgy gazdagság, mint származásra nézve Magyarország első embere. A király fogatta el azon ürügy alatt, hogy a törökkel van összekötetésben és hogy ő játszotta kezére az egri püspökséget. Mikor a szerencsétlenség történt, az olasz csapat állott őrt azon a helyen és most ki fog tünni, hogy ezt a veszteséget az olaszok okozták-e, avagy a magyarok gonoszsága, mert mi itt egészen biztosra veszszük, hogy a veszedelemnek a magyarok voltak az okai, hogy elfoglalhassák azt a helyet, nem pedig az olasz órség, a melynek nem volt alkalma onnan távozni. Ezen visszavonulásunk alkalmával a németek felégették Vácot és más helyeket, a magyarok pedig raboltak, a hogy tudtak. Ha ezt az olaszok teszik, börtönbe kerülnek, a németeket pedig meg sem büntették. A legnagyobb baj, hogy a hadsereg sohasem lesz egészen kifizetve. Ha az egyik fejedelem elküldötte katonáinak a havi zsoldot, a másik nem küldött semmit.

U. ott. 1542. III.

1542. október 19. Medici Farnese bíbornoknak. Ma reggel a birodalmi sereg Bécs felé indul; a király csapatai és mi maradunk, míg ezen helyekről és különösen Esztergomról gondoskodunk stb.

U. ott. 1542. III.

1542. november 12. Frangepán Ferencz egri püspök Farnese Sándornak. Nem a szentszék és az irányában érzett ragaszkodásán mult, hogy már régebben nem írt, hiszen hűséges híve volt mindenkor és lesz is. Mert ő nem csupán keresztény, nemcsak szerzetes, hanem püspök is. A nunczius úgy is bőven értesítette őt mindenről; ő neki csak három kérése lenne, a melycknek közvetítését óhajtana őszentségénél. Az első abban állana, hogy a szent atya adjon számára felmentvényt úgy a rendes, valamint a rendkívüli bűnök alól, vagyis azoktól is, a melyekre szerzetesi voltánál fogva lenne kötelezve. S ez alól is csak arra az időre, a mikor a podagra kínozza. A másik, hogy ne legyen kötelezve az officium végzésére. A harmadik pedig, a mit legfőképen óhajtana, abban áll, hogy ő szentsége oldozza fel őt minden irregularitás alól, a melyet esetleg magára vont Perényi Péternek és a többi hozzá hasonló lutheránusnak elfogatásakor, a kik az egyháziakat üldözik és az

egyházi vagyont kifosztják. Bár némelyek abban a véleményben vannak, hogy erre nem lenne szüksége, mégis óhajtáná lelkiismeretét megnyugtadni. Nem írhat sajátkezűleg a podagra miatt.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1542. III.

1542. november 22. Az egi püspök Farnese bíbornoknak. Értesült arról, hogy monsignore Gregettót visszatartották bizonyos hibák miatt, de úgy hallja, hogy ezek miatt nem kellene megfenyíteni, mert inkább részvétet ébreszt az emberi gyengeség, a melyre a hibának megfelelő büntetést és penitenciáit kellene kiróni. Tudom, hogy Gregetto erényes ember, a ki úgy az egyháznak, mint a szentszéknek sok jó szolgálatot tehet; mindig heves üldözője volt az eretnekségnek és ő tanuszkodhatik arról, hogy őszentsége, valamint a bíbornok iránt is minden lehető megtegye. Ne tekintse tehát hibáját, hanem inkább erényeit, a melyekre szükség van és vegye pártfogásába, már csak iránta való jóakaratból is, mert ő méltatlant nem ajánlana.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1542. III.

1542. december 31. Frangepán Ferencz egi püspök Farnese Sándornak. Ha nem tudná, hogy a nunciustól, valamint másoktól is részletes tudósításokat kap az ország ügyeiről, többször felkeresné soraival. Miután azonban úgy is csak kellemtelen dolgokat írhatna, inkább hallgat. Azért azonban nem marad hátra abban, a mi a szentszék iránt, vagy vele szemben kötelessége. Sorainak átadója el fog egyet-mást mondani, a mit igen melegen ajánl figyelmébe.

U. ott.

1543. augusztus 11. Veralló bécsi nunczius Poggionak, a császári udvarnál lévő pápai követnek. Részletes tudósításokat küld a harctéri hírekről. A király öfelsége minden áron ragaszkodik ahhoz, hogy személyesen megy a harctérre és azt hiszi, hogy 10 nap alatt elindulhat seregének zöme. A hadsereg számát 60—70 ezerre teszik.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1543. III.

1543. szeptember 5. Torniello Fülöp értesítette a Székesfehérvárnál történtek felől Medicit. A levél másolatát azután Medici elküldötte Farnese Sándor bíbornoknak, néhány sor kíséretében.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1543. III.

1544. május 1. A váradi káptalan a pápának. Keserves panaszszal festik le az ország állapotát. Hogy mennyi veszélyt,

sebet okozott az országnak a lutheránizmus és a török kegyetlenség; úgy hogy kor, nem és rangkülönbőség nélkül mindenki a végső veszedelemről panaszkodik, főleg mégis az egyházi hierarchia szenvedett vezetőiben veszteséget, tagjaiban romlást. Az ország, mely sok időn keresztül volt a török zsarnokság ellen védőfal, most a legirtózatósabb szenvedések színhelye; éhség, tűz, pusztulás minden felől, a lakosság pedig fogságba hurczolva. Az eretnekség is folyton terjed és attól lehet félni, hogy a konkoly az Isten vetését is tönkreteszi. Ebben az időben lett a váradi egyház püspöke Fráter György, a ki nem kímélve semmit, tör célja felé, vagy megmenteni hazáját, vagy pedig vele és érette halált szenvedni. Egyedül őt nevezik a nép vezérének, a haza megszabadítójának, Isten küldöttének és egyedül hozzá fordulnak segélyért. Ő pedig tehetsége szerint buzgólkodik azon, a te parancsod és intézkedésed folytán, szentséges atya, hogy az ország megzavart lelki-békéjét a hibáktól megtisztítsa és régi fényébe visszahelyezze. Azért a legnagyobb buzgósággal könyörögnek Istennek földi helytartójához, engedje meg apostoli teljhatalmából a püspököknek, hogy két alkalmas suffraganeust választhasson és szentelheszen fel.

U. o. 1544. I.

1544. május 31. A pápa megengedi a boszniai tartományhoz tartozó ferenczrendi szerzeteseknek, a kiknek már VII. Kelemen megadta e felhatalmazást, hogy bármikor és bármely püspök által felszenteltethetik magukat, szükségleteiket a töröktől is beszerezhetik és a szent rendeket egy napon is felvehetik.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 30. Nr. 373.

1545. április 10. A pápa felhatalmazza Strassoldi Pamphilus raguzai érseket, hogy bizonyos fontos okokból érseksége javait bérbeadhassa három évre, Ragnina Marius raguzai kanonoknak, évi 400 arany bérösszeg fejében.

U. ott. Vol. 32. Nr. 209.

1545. április 10. A pápa nevezett érseknek összes javaira nézve végrendelkezési szabadságot engedélyez és intézkedéseit megerősíti.

U. ott. Voll. 33. Nr. 402.

1545. október 2. Zrinyi Miklós Horvátország bánja Farnese Sándornak. Possedarius István doctort, modrusi vál. püspököt hozzáküldi a Horvátországot és Szlavóniát fenyegető

végső veszedelemnek hírével és kéri hallgassa meg őt és az egész kereszténység javára szolgáló kedvező válaszzsal küldje vissza.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1545. II.

1545. november 8. A pápa, válaszolva Ferdinándnak azon levelére, a melyben Bécs megerősítésére tőle valamely segélyt kért, előadja, hogy bár az apostoli szentszék nagyon kedvezőtlen pénzügyi viszonyok közt van, rajta lesz, hogy bizonyos segélyben részesítse. A küldendő segélyre nézve a legközelebb hozzáérkező új nunczius fog nyilatkozni.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 34. Nr. 711.

1546. január 12. Medici Angelo vál. raguzai érsek számára felhatalmazás, hogy egyházának javadalmát birtokba vegye.

U. ott. Vol. 35. Nr. 45.

1546. január 26. A pápa Statileo Lucius János sebenicoi püspök kérésére, nevezett egyháznak, sz. Jakab apostol napjára bucsút engedélyez.

U. ott. Vol. 49. Fol. 104.

1546. május 7. Frangepán György Farnese Sándornak, Possedarius István, a kit modrusi püspökké tettünk, bizonyos okból elhalasztotta felszenteltetését. Mi ebben a vészteljes időben siettetni óhajtanánk felszenteltetését. A teljesen önzetlen és szerény férfiú velünk együtt naponkint veszedelemben forog, azonban nem szűnik meg az Isten és a haza szeretetéből kifolyólag lelki vigasztalással segíteni az országot. Arra kéri tehát Frangepán a bíbornokot, vesse magát közbe őszentségénél felszenteltetése érdekében és hogy a bullákat díjtalanul kapja meg, mert a püspökség javainak elpusztulása folytán ő segíti a püspököt.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1546. II.

1546. június 17. A sz. Miklósról nevezett curzolari premontrai zárda szerzeteseit a püspök és káptalan nem szoríthatja rá a tized fizetésére, kiváltságaik ellenére.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 36. Nr. 412.

1546. augusztus 12. Ragusa városa 1545. márczius 21-én oly értelmű szabályrendeletet alkotott, hogy a menyasszonyi hozomány nem haladhatja meg az ezer aranyat; egyúttal különféle büntetéseket állapított meg az oly házasságok köz-

vetítőire nézve, a melyeknél e szabályrendelet nem tartatott be; ha pedig egyházi személy szerepelt volna ily házasság létrehozásánál, akkor ezt 20 esztendei számúzetéssel kívánták sújtani. Hasonló tilalmat állított fel továbbá a város arra nézve is, hogy a jövőben az első, másod vagy harmadfokú vérrokonok vagy sógorsági viszonyban álló egyének egymással házasságra lépjenek. Miután azonban utólag a város attól tartott, hogy az egyháziak ellen hozott ezen intézkedésekkel bizonyos egyházi büntetéseket vontak magukra, folyamodnak a pápához, hogy ezek alól oldozza fel őket.

U. ott. Nr. 509.

1546. augusztus 13. I. Ferdinánd király Farnese Sándornak. Marsupini János titkárát bizonyos ügyekben Rómába küldvén, kéri, hogy ezekre vonatkozólag, mint a melyek az egész kereszténység javát czélozzák, nevezett közléseinek hitelt adjon.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1546. III.

1547. január 12. Izabella királyné III. Pál pápának. Kiemeli, hogy úgy János király, mint ő is, mennyire lekötözöttje volt mindig a szentszéknek. A bekövetkezett csapások és változások igen lesújtották összetörték, és semmit sem óhajt inkább, mint hogy úgy az ő, valamint az ország ügyeiben a szentszéktől és a pápának intézkedéseitől függjön. Kéri, az apostoli szék szokása szerint, mely hozzá folyamodó gyermekeket, mint a tyúk csirkéit veszi szárnyai alá. fogadja őt és kis gyermekét, valamint híveit, első sorban Fráter György váradi püspököt, helytartóját, a kit őszintén kedvel, kegyes oltalmába és pártfogásába és tegye meg vagy Pucci Antal sabini bíbornok-püspököt, vagy pedig Farnese Sándor bíbornokot Magyarország és az ő részére protectorrá, hogy így őszentsége is jobban megismerje az ország hűségét a szentszék iránt. Reméli, kérelme meghallgatásra talál, úgyszintén a suffraganeusok ügye is elintézés nyer, a kiknek érdekében az ország az erdélyi káptalannal együtt folyamodott a szentszékhez.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1547. I.

1547. február 7. Fráter György Pucci Antal bíbornoknak. Levelét Blogussich Ágoston dalmát dominikánus, visszatérvén tavaly Rómából, Gyulafehérvárott átadta neki; erre azonban még nem felelhetett, mert nem volt kivel elküldeni válaszáat. Megköszöni neki, hogy Ágoston atya eredménnyel térhetett vissza; ebbeli buzgalmát a bíbornoknak oly nagyra becsüli, hogy neki tulajdonítja a szentatyának engedélyét a segédpüspököket ille-

tőleg is. Tapasztalván, hogy az ily egyháziak hiányából kifolyólag mily nagy kár háramlik nap-nap után a keresztény vallásra, nem tehetette, hogy ne folyamodjék oda, a honnan az egyházak vezetésének történnie kell; és ezt annál inkább megtette, mert úgy látta, hogy mindazok, akik az egyházatyák tanácsait, a szentírás tekintélyét, az egyháznak Szentlélek sugallta intézkedéseit elhanyagolták, vagy hirtelen halállal bűnhődtek, vagy pedig a közügyekben szenvedtek veszteségeket. Miután tehát ez az ügy olyan természetű, hogy egyrésztől a buzgóságot, másrésztől az egyházi fegyelem fenntartását érinti, nem látja át, miért kellett volna megakadályozni az erdélyi püspökség miatt emelt vádaskodásokat. Ebben az egyházban, minekutána csupán az ország vezetése bízott reá, csakis a szertartások végzéséről gondoskodik. És midőn János király halála után az a szerencsétlenség érte az országot, hogy a török nagy részét elfoglalta s nem volt elegendő jövedelem a királynőnek és gyermekének szükségleteire, az országgyűlés úgy határozott, hogy a püspökség jövedelme a királyi ház fenntartására fordíttassék. Kéri, hozza ezt őszentsége tudomására. A mióta a királynének tudomására jutott, hogy szüleinek védelmét is elfogadta, most ő is mindent tőle vár és kéri, fogadja el az országnak és az ő személyének protectoratusát. Nagy gondban van a mult évben engedélyezett segédpüspökök felszentelése miatt is. Csakis Váradon van egy segédpüspöke, a bodoni püspök, ez pedig tagadja, hogy a felszentelés egy segédpüspök által is elvégezhető. Ehhez járult, hogy azok, a kiket ő tanultságuk és jeles erkölcsaikre való tekintettel erre a méltóságra kiválasztott, látván a vélemények eltérését a felszentelésre vonatkozólag, semmi áron sem akarják a segédpüspökséget elvállalni. Most tehát ezek helyére Verőczey Miklós gyulafehérvári kánonokot, telegdi főesperest, valamint Ilosvay István váradai kánonokot és helynököt ajánlja segédpüspökökül a szentszéknek, kérvén a bíborost, hogy eljárván erre vonatkozólag a fontosabbban, tekintetbe vevén az ország szerencsétlen viszonyait, s a töröknek fizetett nagy adókat és ajándékokat, eszközölje ki, hogy a díjak engedtessenek el. Kéri egyúttal, eszközölje ki az ő váradai püspökségének megerősítését magukban foglaló iratok kiállítását is.

U. ott. I.

1547. október 9. Fráter György Farnese Sándornak. Ágoston atya visszaérkeztenek Rómából, kétszeresen örvendett. Először, hogy megismerhette a bíborosnak ezen ország és egyházai irányában tanusított jóindulatát, és másodsor mert azt hiszi, soha senki nem viselte jobban szívén saját boldogu-

lását, mint a mennyire a bíbornok az ő egyházainak gondját viseli, Háláját nem képes szavakkal kifejezni. Egyet azonban ígérhet, hogy örökké emlékében fogja őrizni, hogy a bíbornok mindazt, a mi az ő ügyük fenntartásához tartozott, oly buzgón teljesítette, hogy kénytelen bevallani, miszerint hírét, nevét, méltóságát, sőt életét is az ő védelme által nyerte el. Nem fognak késni Károly császárhoz követeket küldeni, hogy a mit kéreseikkel nem tudnak a keresztény fejedelmeknél elérni, azt a bíbornok közbenjárása folytán látszassanak megnyerni. Egyebekről Ágoston atya fog jelentést tenni, a kinek számára bizalmat kér.

U. ott. III.

1547. október 9. Fráter György Maffeo Bernardin pápai titkárnak. Hiszi, hogy úgy fog történni, a mint levelében írta, és Isten egykor megszabadítja egyházát a romlásból. Miután e miatt nagy gondban van, küldötte Ágoston atyát hozzá, hogy azon egyházak, a melyek a papok hiánya következtében szerfelett elhagyott állapotban vannak, felszenteltvén a segédpüspökök, a jövőben az üdvösséges tanítás által megsegíttessenek. Ágoston atya elbeszélte, hogy mennyi része van őneki is ezen ország ügyeinek intézésében. Kéri továbbra is támogatását. Nyíltan megvallja, hogy a szentszék iránt oly hűséggel, tisztelettel és buzgósággal viseltetik, hogy ettől sem éhség, sem fegyveres, sem summifele köz- vagy magán-szerencsétlenség nem képes elszakítani.

U. ott. III.

1547. október 9. Fráter György hűségesküje a szentszék iránt.

U. ott.

1548. január 13. Várday Pál Farnese Sándornak. Rómába küldött hírnökének leveléből értesült arról, hogy nem feledkezett meg az irányában viseltető kiváló hűségről, odaadásról és nagy jóakaratot tanúsított iránta, a miért nagyon hálás, nemcsak mert reményli, hogy közbenjárása kieszközli számára ösztentségénél azt, a mit királya már régen kérelmez neki és egyházának, hanem azért is, mert minden felőle való megemlékezés örömmel tölti el. Éppen azért, a mit a bíbornok évekkel előbb különös kegyességgel kezdeményezett, juttassa végre befejezéshez, hogy vele együtt utódai is őneki köszönjék egyháza régi méltóságának visszanyerését és fenntartását, hogy még az eddiginél is nevezetesebb hír övezze itt is nevét.

U. ott. 1548. I.

1548. február 10. A pápa értesíti Fráter Györgyöt, hogy örömmel vette az Ágoston atya által kézbesített levelet, a ki közölni fogja vele szándékát is. Együttal megköszöni neki a küldött ajándékot.

U. ott. Nr. 84.

1548. február 20. A pápa Ilosvay István váradi kano-
nokot imeriai püspökké kinevezvén, már ekkor megengedte
neki, hogy székhelye in partibus infidelium lévén, a váradi
egyházmegeye segédpüspöke legyen; most pedig hét évi idő-
tartamra felmenti őt azon kötelezettségtől, hogy az apostolok
fejedelmének sírját meglátogassa.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 41.
Nr. 102.

1548. február 20. Hasonló felmentést ad a pápa Verőczey
Miklós tripolisi püspöknek, mint az erdélyi egyházmegeye
segédpüspökének.

U. ott. Nr. 100.

1548. február 20. Ugyanezen felmentésben részesíti a
pápa Fráter György váradi püspököt is.

U. ott. Nr. 101.

1548. április 24. A Miksa osztrák főherczeg és Mária,
Károly császár leánya közt kötött házassági szerződés másolata.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. XIV. Fol. 90.

1548. augusztus 11. Várday Pál a pápának. Farnese
alkanczellártól értesült, hogy az Ágoston atya által küldött
levelet a szentatya szívesen fogadta. Mindig hálás leend a
szentszék iránt. Reménye van, hogy a vallás és istentisztelet,
a melyet az idők gonoszsága igen sok helyen megrontott
ebben az országban, helyre fog állani. Ő felsége ezen szent
szándékának megvalósításán mindig minden erejéből közre
fog munkálkodni, tanácssal és tettel egyaránt, még ha a
vallás ügyéért és őszentsége tekintélyeért halált kellene is
halnia.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1548. II.

1548. augusztus 11. Várday Pál Farnese Sándornak.
Visszatérvén Ágoston atya a minap Rómából, általa kézhez
vette levelét, a melyből nagy örömmel értesült arról, hogy
mily nagy gondja van reá és egyházára, nemkülönben az
iránta tanúsított kegyes jóindulatról is. Hosszabb ideig tartó

betegeskedése miatt csak most mondhat ezért halás köszönetet. Tolmácsolja ezt őszentségénél is.

U. ott.

1548. október 19. Fráter György Prospero de Sancta Croce chisamoi cím. püspöknek, pápai nuncziusnak. Nem rég körülményesen írt ügyeiről; azonban hírnöke latrok kezeibe esett, a kik mindenéből kifosztották, sőt életét is alig tudta megmenteni az erdők védelme alatt. A levelet azonban megőrizte. A török császár a maga csauszát küldötte hozzá levelével, a melyben értesíti visszatértéről. Ezt másolatban mellékeli. Miután a budai pasa is nyert ilyen értesítést, az ország török kézben lévő helyein, az efelett érzett örömmel, ágyúlövésekkel adtak kifejezést. Bízván abban, hogy a pozsonyi országgyűlésre küldött követeket a nunczius hathatósan támogathatja, igen ajánlja őket pártfogásába. Nagy köszönettel fogja venni azt is, ha a történekről ismét értesítendő.

A levélhez van csatolva Szuleimán levelének mássa, a melyben ez tudósítja Fráter Györgyöt a perzsa hadjárat eredményei felől.

U. ott.

1548. november hó. Frangepán Farkas a pápának. Igen fontos és nehéz ügyekben küldi őszentségéhez Batthyáni Ágostont, kéri fogadja őt bizalommal.

U. ott. III.

1549. január 2. Prospero bécsi nunczius Massának, őszentsége titkárának a többi közt megírja, hogy úgy látszik Fráter György szívesen maradna Erdélyben. Nem hiszi azonban, hogy az esztergomi érsek Rómába készülne, mert öreg és beteges.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1549. I.

1549. január 9. Prospero nunczius Farnese bíbornoknak. Egy jóindulatú magyar úr arra biztatja leveleiben Miksa főherceget, hogy térjen vissza. Az egyik levélben, a melyet neki is alkalma volt látni, azt írta neki, ne feledje el, hogy Spanyolországban csak hivatalnok, itt pedig király, és hogy atyja is meghalhat, mint a többi emberek, és ebben az esetben nem szabad szem elől téveszteni azt, hogy míg ő a messze távolban él, János király fia az országban van.

U. ott. 1549. I.

1549. január 2. A pápa Raguza városa kérésére megerősíti azon határozatot, hogy a már túl magasra nőtt hozó-

mány, a közjó megóvása céljából, 20 éven keresztül ne lehessen több 1200 aranynál, és a kik ezen tilalom ellen vétének, azokat kiközösítéssel sújtja.

Vatikáni Levéltár. Arm. 41. Vol. 44. Nr. 3.

1549. május 12. Már VIII. Incze megengedte Ragusa városának, hogy kereskedést üzhessenek a törökkel és más hitelenekkel, kivéve a fegyvereket, stb. Ezt most III. Pál pápa is megerősíti.

U. ott. Vol. 45. Nr. 274.

1549. május 19. Miután Raguzában sok gyilkosság történt, a tanács már előbb folyamodott a szentszékhez, hogy az ily gyilkosok ne találhassanak menedéket a templomokban, hanem közönséges latroknak tekintessenek. Most a tanács újabb kérelmére kimondja a pápa, hogy ugyanez áll azokra is, a kik halálosan sebesítettek meg valakit.

U. ott. Nr. 346.

1549. június 18. Bergamói Ferencz Elio Antal pólai püspöknek. Miután egy évig egyházi szolgálatot teljesített Várady Pál esztergomi érsek mellett, ez őt kanonokká tette. Most arra kéri, eszközöljön ki számára Farnese Sándortól ajánló-levelet az esztergomi érsekhez, valamelyik javadalomra, miután tudja, hogy az érsek szívesen járna kedvében a bíbornoknak.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1549. II.

1549. szeptember 12. Ujlaky Ferencz vál. győri püspök Farnese Sándornak. Unokaöcscse Rómába utazván, nem akarja elmulasztani őt megbízni azzal, hogy az ő nevében is nyilvánítsa hűségét és tiszteletét. Nagyon kéri, legyen jóindulattal azon ügyek iránt, a melyek egyházát és híveit érintik.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1549. III.

1550. február 13. III. Gyula pápa értesíti I. Ferdinándot megválasztatásáról.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 55. Nr. 9.

1550. márczius 9. III. Gyula pápa tudatja Fráter Györggyel, hogy Blogussich Agoston atya, a kit ő még elődjéhez küldött, megjelent előtte és sok dicséreteset mondott működése felől. Efelett örömeinek ad kifejezést és igéri, hogy érdemeiről nem fog megfélelkezni.

U. ott. Nr. 145.

1550. márczius 9. A pápa Blogussich Ágoston atya által Izabella királynénak is ír, biztosítván őt atyai jóindulatáról s buzdítván, hogy királyi gyermekét kellő nevelésben részesítse.

U. ott. Nr. 146.

1550. április 28. A pápa Miksa cseh helytartónak és nejének kérésére búcsút engedélyez, ha néhány templomot meglátogatnak, itt imádkoznak és meggyónnak.

U. ott. Nr. 269.

1550. május 17. Fráter György Farnese Sándornak. Ágoston atya április 20-án érkezett meg Erdélybe Rómából és azonfelül, a mik a bibornok levelében foglaltattak, sokat elmondott előszóval is az iránta tanúsított jóakaratról. Nem tudja, hogyan köszönje azt meg. Kéri, tartsa meg továbbra is jóindulatában és ajánlja őt a szentatyánál. Nemsokára még bővebben fog minderről szólni a királynő hirnöke.

Pármai Állami Levéltár. Carteggio Farnesiano. 1550.

1550. május 20. A pápa megengedi Oláh Miklós egri püspöknek, hogy tekintettel a magyar hitszónokok csekély számára, egy Colopiar (?) János nevű domonkos-rendű szerzetest tarthasson maga mellett, a ki bár kérte erre előljáróinak engedélyét, nem kapta meg.

U. ott. Vol. 56. Nr. 498.

1550. május 23. A pápa I. Ferdinánd kérésére neki és gyermekeinek ugyanazon búcsúkat engedélyezi, mint ha az örök város négy főtemplomát 15 napon keresztül látogatták volna, ha egy vagy két egyházat, egy napon belül meglátogatnak és itt 3 Miatyánkot és Üdvözlégyet elimádkoznak. Kíséretük pedig úgy juthat ezen búcsúhoz, ha 15 napon át négy templomot látogat meg és itt 5 Miatyánkot és Üdvözlégyet mond el.

U. ott. Arm. 42. Vol. I. Fol. 12.

1550. június 21. A pápa I. Ferdinánd kérésére rábizza az esztergomi érsekség kormányzását Sbardellati Ágoston váci püspökre, a ki esztergomi prépost lévén, ismeri a viszonyokat, miután a királynak most nincs más alkalmas embere erre a fontos állásra. A megbízatás 2 évi tartamra szólott, oly módon, hogy az administrator a jövedelemből csak évi 200 aranyat kapjon, a többi jövedelem pedig, az elhalt érsek adóságainak kifizetése után, a várakra fordítassék.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. I. Vol. 56. Nr. 571.

1550. július 4. Az e napon megtartott consistoriumban a pápa, tekintettel arra, hogy az egyházmegyék legnagyobb részben a török által elfoglaltattak, az egri, pécsi, veszprémi, váczai, nyitrai, knini és zágrábi püspökségeket a saját rendelkezéséből betöltötte, nem lévén tudomása a király kinevezési avagy kijelölési jogáról. A consistorium egyúttal elhatározta, hogy mivel a püspököktől súlyos terheket kíván egyházuk megvédelmezése, a megerősítésért fizetendő díjak ezúttal elengedtesse nekik. Úgyszintén azt is határozatba hozta a consistorium, hogy Magyarország királya és rendei megintessenek, miszerint a jövőben csak olyanok vehessék birtokba az érseki és püspöki egyházakat, a kiket a szentszék nevezett ki.

Római Corsini-könyvtár. Decreta Consistorialia. 40. G. 12. Fol. 84.

1550. augusztus 8. A pápa értesíti I. Ferdinándot, hogy a Gregoriancz Pál zágrábi püspök által kézbesített levélben foglalt kérését, bár az nem az ő, hanem a bíbornok-kollegium jogköréhez tartozik, teljesíti, a mint ezt Gregoriancz Pál részletesebben közölni fogja. Hasonló tartalmú levelet intéz a pápa Magyarországra rendeihez is.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 57. Nr. 734. 735.

1550. augusztus 9. A pápa áthelyezvén Divinio Albert modrusi püspököt a vegliai székbe, helyébe Gherardi Lőrinczet nevezi ki, s addig is, míg részére a brévéket kiállítják, hogy az üresedésből az egyházra hátrány ne származzék, ezen irat erejével a püspökségbe behelyezi. Eljárásáról ugyanekkor azon kéressel értesíti I. Ferdinándot, járjon kezére az új püspöknek és állítsa ki a maga részéről is a szükséges iratokat.

U. ott. Nr. 736. 737.

1550. szeptember 1. A pápa megköszöni Izabella királynénak az Ágoston atya útján kifejezett jókívánatokat és biztossítja őt jóindulatáról.

U. ott. Arm. 41. Vol. 61. Nr. 747.

1550. december 17. A pápa Aldanoi Bertalannak, a magyar-török határszéli sereg főkapitányának, valamint összes katonáinak, ugyanazon búcsút engedélyezi a jubileumi esztendőben, a melyet elnyernének, ha az örök városban a falakon kívül erre kijelölt templomokat személyesen látogatnák, oly feltétel alatt, ha az illető egyházmegye püspöke által megjelölt négy templomot 15 nap alatt meglátogatják, itt 5 Miatyánkot

és Üdvözlégyet a keresztények egyesüléseért és az egyház felmagasztaltatásáért elimádkoznak, meggyónnak és megáldoznak.

U. ott. Arm. 42. Vol. 2. Fol. 45.

1551. május 22. A pápa tudomására adja a raguzai érseknek, hogy Ragusa városa tanácsának kérelmére elrendelte, miszerint a jövőben a tolvajok se találhassanak a templomokban menedékhelyet.

U. ott. Arm. 41. Vol. 60. Nr. 381.

1551. július 30. A pápa Zrinyi Miklós kérésére Zágráb városa és a zágrábi egyházmegye lakosainak ugyanazon búcsúkat engedélyezi, a melyekben akkor részesülnének, ha az örök városban a jubileumi évben a négy főtemplomot meglátogatnák, oly feltételek alatt, hogy meggyónnak, megáldoznak és október hóban a zágrábi kisebb templomot, a Sz. Márkról nevezett ozali, a Sz. Mihályról nevezett dubováczi és a Sz. Jakabról nevezett gazi plébániatemplomokat 15 napon belül meglátogatják és itt az egyház szándékára 5 Miatyánkot és Üdvözlégyet elimádkoznak. Az ezen alkalommal a hívők részéről önként felajánlott alamizsna felét a pápa rendelkezése szerint a római Szent Péter templom és a négy főtemplom valamelyike közt kellett felosztani, a másik felét pedig a zágrábi káptalan által megjelölendő jámbor célokra fordítani.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 42. Vol. 2. Fol. 263.

1551. augusztus 22. A pápa, miután arról értesült, hogy Ferdinánd tartományaiban jó termés volt, 10.000 mérő gabonát kér eladásra.

U. ott. Arm. 41. Vol. 61. Nr. 718.

1551. augusztus 26. A pápa Frangepán Györgynek azt válaszolja, hogy bármennyire óhajtaná is teljesíteni kérelmét, még sem teheti, mert maga is oly nagy szükségben van, hogy jóformán idegen segélyre szorul.

U. ott. Nr. 729.

1551. október 16. A pápa az e napon tartott consistoriumi ülésben kinyilatkoztatta, hogy Fráter György váradi püspöknek, a legújabban kinevezett bíbornoknak egyik kamarása által megküldi a bíboros birétumot és felhatalmazza, hogy azon bíborosok példájára öltözködhessék, a kik azelőtt világi papok voltak, ez alatt azonban szerzetesi ruháját tartozzék viselni.

Római Corsini-könyvtár. Decreta Consistorialia. 40. G. 12. Fol. 916.

1552. január 1. A pápa Miksa cseh királynak megküldi a karácsonykor megáldott kardot, ezzel akarván őt kitüntetni.

U. ott. Arm. 41. Vol. 63. Nr. 1.

1552. február 12. A bíbornok-consistorium tárgyalja Fráter György megöletésének ügyét.

Római Corsini-könyvtár. Decreta Consistorialia. 40. G. 12. Fol. 92.

1552. április. Don Diego Lasso I. Ferdinánd követe előterjeszti Rómában vádpontjait Fráter György ellen és az általa kidolgozott kérdőpontokra nézve vizsgálatot kér.

U. ott. Arm. 41. Vol. 64. Nr. 252.

1552. július 22. Castaldo, a császári udvarnál lévő megbizottjának. Nincs ideje egyebet mondani, mint hogy bizonyára nem ok nélkül nevezettek boldogoknak a régi rómaiak, a miért tekintélyes és jól felszerelt seregeikkel megszállották ezeket a tartományokat és az egyik megszerezte magának a nagy nevet, a másik pedig azt írhatta: »veni, vidi, vici.« És ő, a ki azzal a jelszóval lépett az ország földjére: »caesaris sum«, a kinek sohasem állott rendelkezésére semmi, a kinek mindaz ellenére volt, a mi másnak javára szolgált, a mai napig védelmezte magát, megfutamított 120 ezer törököt, oláht és tatárt, egyedül, legyőzve a hegyek, vizek okozta nehézségeket, a szomjúságot, éhséget olyan katonasíggal, a mely hét hónapon keresztül nem látott egy dénárt sem. És a mikor e csodálatos győzelmek után azt remélte, hogy találkozni fog a döllyfős Mahomed pasával, a görögországi beglerbéggel, a kik Temesvárt kegyetlenül ostromolják, akkor kapja a hírt, hogy a kétezzer lovas és ugyanannyi gyalogosból és a pár forintból álló segély visszatért Magyarország felé. Ő pedig itt marad a harczterén; megfosztva még azon reménytől is, hogy küzdve haljon meg, mert a védelem teljesen el van zárva előle. Ez a jó cselekedet jutalma! Elhárít magáról minden további felelősséget. Mindenfelől segítséget kérnek tőle, a temesváriak, lippaiak. A pápa sem akarja őt felmenteni, hogy megölte azt, a ki oka volt annak, hogy a török oly nagyszámmal jött be az országba. Siratja hűséges katonáit stb.

Vatikáni Levéltár. Arm. 44. Tom. 3. p. 12.

1552. I. Ferdinánd megbizottai 87 pontban sorolják fel Fráter György bűneit.

Vatikáni Levéltár. Lettere dei Principi. Vol. XIV. Fol. 553.

1552. A magyar király egy levelének másolata. A mióta Fráter György szolgálatunkba lépett, mindig arra törekedtünk, hogy megtiszteljük és emeljük; őszentsége is a mi kérelmünkre adta meg neki a bíboros kalapot, annyi kitüntetéssel, a mennyi másnak nem jutott. Ezenkívül megtettük őt Erdély vajdájává, főkincstartónkká, kilátásba helyeztük neki az esztergomi érsekséget és mindezt azért, hogy kimutassuk iránta jóakaratainkat, szeretetünket és hogy mennyire kedves nekünk az ő szolgálata. Habár tapasztalásból és mások jelentéseiből ismertük ingatag voltát, mégis jót tettünk vele. Az ő hajlamai azonban rosszak voltak és zsarnokává kívánván lenni ezen országnak, minden iránta tanusított jóakarataink és szíveségünk csak arra szolgáltak, hogy növeljék gőgjét, nagyravágását és rosszakaratát és terveinek végrehajtására sarkalják. A velünk közölt hírek szerint már kész volt szándékát keresztülvinni, a képzelhető legnagyobb ravaszsággal, úgy t. i., hogy meg akarta az abban az országban tartózkodó összes embereinket öletni, az országot uralma alá hajtani és a török fennhatóságot elismerni. Ezzel ő mindig is összeköttetésben volt; ő volt az oka, hogy Beglerbég Temes megyébe behatolt, hogy a török több várat elfoglalt stb. Minderről levélbeli tudomásunk és értesülésünk van. Belátva, hogy embereinknek élete és az egész ország mennyire veszélyeztetve van, elrendeltük, elvenni annak az életét, a ki annyi emberélet ellen tört és meghagytuk Castaldo Jánosnak, hogy ezt végrehajtsa. A mi meg is történt Erdélynek Alvincz nevű kastélyában, a mikor Lippáról visszatértek. Ezzel a halállal hiszszük, hogy minden bajt megorvosoltunk és az országot megtartottuk a mi szolgálatunkban, a honnan nemrég azt az értesítést vettük Castaldótól, hogy hála Istennek nem történt semmi botrány, semmi változás.

Vatikáni Levéltár. Arm. 44. Vol. 3. Fol. 42.

1553. augusztus 25. Miután Bornemissza Pál azelőtt veszprémi, most vál. erdélyi püspök kénytelen különféle tanácskozásokban és itéletekben részt venni, folyamodik a pápához, hogy adjon erre neki felhatalmazást, nehogy e nélkül irregulárisá válják. A pápa teljesíti kérelmét, kiköti azonban, hogy halálos itélethozataltól tartózkodják.

Vatikáni Levéltár. Minutae Brevium. Arm. 41. Vol. 69. Nr. 566.

1553. november 30. A pápa ajánlólevele I. Ferdinándhoz az újonnan kinevezett nunczius Delfino Zakariás, lesinai püspök részére.

U. ott. 374.

1554. szeptember 12. A pápa Divinio Albert vegliai püspököt, miután a török a modrusi püspökséget elpusztította és így a püspök csekély jövedelméből itt nem képes megélni, Gherardi Lőrincz modrusi püspök halála után, a szomszédságában lévő modrusi püspökség administratorává nevezi ki.

U. ott. Vol. 72. Nr. 546.

1554. szeptember 22. I. Ferdinánd arra hivatkozva, hogy Magyarországbán a török elleni védekezés céljaira hatalmas erősségeket és várakat emeltetett, oly kérelemmel járult a pápához, hogy ennek költségeihez ő is járuljon hozzá. A pápa azonban sajnálkozva írja neki e napon, hogy üres lévén kincstára, csakis oly módon tud kívánságának eleget tenni, hogy a nem rég megerősített püspökök által fizetendő díjakat átengedi e célra. Ugyanekkor felhívja Delfino Zakariás lesinai püspököt, nuncziusát, hogy az esztergomi érsektől, az egri, erdélyi, váradi, győri, váci és knini püspököktől e célra szedje be a díjakat.

U. ott. Vol. 72. Nr. 572, 573.

1554. márczius 30. A pápa értesíti I. Ferdinándot a modrusi püspökségre vonatkozólag tett fentebbi intézkedéséről, kérvén, hogy az administratorot támogassa működésében.

U. ott. Nr. 593.

1555. márczius 9. Delfino Zakariás pápai nunczius de Monti bíbornoknak. A török ismét portyázott a határokon. Most hire van, hogy újból fenyegetődzik és hogy Petrovich is háborúra készül titokban. Sokan azt állítják, hogy Lengyelországból kapott volna pénzt, János király fiától, a ki, a mint alkalom kínálkozik erre, hallatni fog magáról. Ez annál valószínűbbnek látszik, mert Izabella királynénál nemcsak a töröknek és oláhnak van követe, hanem a francia királynak is.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. XIX. Fol. 154.

1555. december 15. A pápa Delfino Zakariás lesinai püspököt, I. Ferdinándhoz küldött nuncziusát felhatalmazza, hogy az egyházakat és kolostorokat megvizsgálhassa és megreformálhassa.

U. ott. Arm. 42. Vol. 6. Nr. 341.

1556. márczius 26. I. Ferdinánd a pápának. A knini püspökség javai a folytonos török pusztítás következtében már vagy 50 éve tönkre vannak téve, maga a püspökség székhelye is elfoglalva, úgy hogy csupán a cím maradt fenn az egyházmegyéből. Sőt a püspökség vára is annyira elszegényedett,

hogy a királynak kell fenntartásáról gondoskodnia. A király a püspökséget kegyúri jogánál fogva most Újlaky János pilisi apátnak, tanácsosának adományozza, s őt megerősítés czéljából a pápának bemutatja, kérvén őt egyúttal az annaták elengedésére is.

Vatikáni Levéltár. Arm. 5. Cap. 3. Nr. 4.

1556. május 27. A pápa Gregoriancz Pál győri püspök kérésére, miután egyházmegyéjében nagy az áldozárok hiánya, s miután a magukat felszenteltetni óhajtó clericusok nem szentelhetők fel az egyházi törvényekben kijelölt napokon, megengedi a püspöknek, hogy az összes szent rendeket ezeken kívül is feladhassa.

U. ott. Minutae Brevium. Arm. 42. Vol. 7. Nr. 195.

1556. deczember 4. A pápa Miksa cseh királyt a keresztény vallás védelmére serkenti. Hasonló iratot intéz I. Ferdinándhoz is, felhíván őt, hogy azon a gyűlésen, a melyen legközelebb elnökölni fog, kövessen el mindent, az egyháznak az eretnekek ellen való megvédelmezésére.

U. ott. Vol. 8. Nr. 474, 477.

1560. február 9. IV. Pius pápa megköszöni Oláh Miklós esztergomi érseknek a megválasztatása alkalmával kifejezett szerencsekívánatokat és szíves szavakkal buzdítja őt az egyház érdekében való további munkálkodásra.

Vatikáni Levéltár. Arm. 44. T. 10. Fol. 54.

1560. június 7. IV. Pius pápa Oláh Miklósnak. Habár Hosius Szaniszló emerlandi püspök. I. Ferdinándhoz küldött nuncziusunk tanúságot tehet arról, hogy igazi testvéri vonzalommal viseltetünk irántatok, ezt levelünkben is kifejezésre óhajtottuk juttatni, s egyúttal tudomásotokra adni, hogy készek vagyunk mindenben segélyetekre lenni. Nemsokára ájtatos zsinatot akarunk tartani, a mint ezt a fejedelmekkel már közöltük is. Igyekezzetek az egyháziaknál tapasztalt bajokat orvosolni. A nunczius leveléből vagy szavaiból megtudhatod, hogy ha valamiben szükséged van a római szentszék tekintélyére, a mennyiben ezt Isten engedi, kívánságaidat a legnagyobb készséggel fogjuk teljesíteni.

Vatikáni Levéltár. Arm. 44. Vol. 10. Fol. 193.

1560. június 12. A pápa Hosius Szaniszló nuncziust felhatalmazza, hogy a lutheránusokat és más eretnekeket vétkeik alól feloldozhassa és hogy úgy maga olvashassa ezek könyveit, valamint másoknak is engedélyt adhasson erre.

Minutae Brevium. Arm. 42. Vol. 13. Nr. 206.

1560. július 31. Kivonat Hosius Szaniszló emerlandi püspök, nunczius leveleiből. A király szabadon bocsátott egy magyar papot, a ki ágyasságban élt és a kit emiatt fogva tartott.

Az esztergomi érsek hosszabb beszélgetést folytatott a papok házassága felett és kérdést intézett az iránt, hogy miként járjon el ezekkel szemben, miután nem rendelkezik csakis ilyen papokkal, és így vagy be kell szüntetnie a szentségek kiszolgáltatását, vagy megtűrni ezeket. A nunczius a kérdést a pápa elé terjesztette.

Vatikáni Levéltár. Barberini könyvtár. XVI. 21. p. 2.

1562. július 20. Delfino nunczius Borromeo bíbornoknak. Az erdélyi vajda nagyon tiszteletteljes hangon írt levelet küldött öfelségének, egyik titkára által, a melyben kettős kérelemmel fordult hozzá. Először, hogy bocsássa szabadon azt a 18 nemest, a kik az utolsó háborúban foglyul estek; és másodsor, hogy adja vissza a Balassa által elfoglalt helyeket. A császár azonban azt válaszolta erre, hogy nagyon csodálkozik e kívánságon, mert a vajdával kötött egyévi fegyverszünetben benne van az a feltétel is, hogy mindegyik fél maradjon meg annak birtokában, a mi kezei közt van. A titkár azzal indokolta erre a fejedelem kérelmét, hogy a török foglalástól akarná megóvni e helyeket. Mire a felség azzal felelt, hogy ő jól tudott védekezni a török ellen és hogy ők kérték a békét tőle. A török nagyon felszaporodott Magyarországon és Szigeth közelében három erődítményt épít. A császári sereg szabadságotlatott, a Ferrara-féle és a cseh csapatok kivételével, a melyek az Erdélyben elfoglalt helyeken lettek elhelyezve. A cseh király Bécsbe hívatta Magyarország előkelő férfait, hogy egy nádorhelyettesről gondoskodjanak stb.

Vatikáni Levéltár. Barberini iratok. XVI. 21. p. 101. Röviden közöltetik Nuntiaturberichte. II. 3. 97. jegyzetben.

1564. április 26. Delfino nunczius Borromeo bíbornoknak. E hó 21-én ő Felsége ebédután magához hívatta a római királyt és titkos tanácsosait és elbucszúzott tőlük. Nem sokkal rá pedig tudatta a pécsi püspökkel, hogy másnap reggel áldozni óhajt és ezentúl csak lelki ügyeivel akar foglalkozni.

U. ott. p. 166.

1564. július 31. Dudich András pécsi püspök Commendone bíbornoknak. Azt a parancsot vettem, hogy addig Krakóban maradjak, míg ő Felsége vissza nem hí. Adja Isten, hogy ne lássam Litvániát! O caecas hominum mentes! De

legyen meg az Isten akarata. Azt gondoltam, a kikötőbe hajózom és Commendone bíbornok segítségével, vezetésével megmentem a csónakot, de látom, hogy ismét kifelé tart. Adjon Isten számára kedvező szeleket!

Vatikáni Levéltár. Nunziatura di Polonia. V. p. 133.

1563. december 28. Forgách Ferencz vál. váradi püspöknek, miután elnyerte kineveztetésének pápai megerősítését, a felség szolgálatában különféle országokba kellett utaznia és így a kitűzött egy év alatt nem szenteltethette fel magát, sem a felszentelés elodázására nem kért engedélyt. A váradi egyházból nem élvezett semmiféle jövedelmet, mert a püspökség egy részét a király ellen fellázadt erdélyiek, a többit pedig a török tartja megszállva. Most tehát azzal a kéréssel járul a szentatya elé, hogy ha ő a felszentelés elmulasztása miatt censurák alá esett volna, ezek alól a pápa oldja fel őt, felszenteltetésére pedig engedjen neki 2 évet. Mire a pápa újabb egy évet engedélyezett neki.

Minutae Brevium. Arm. 42. Vol. 19. Nr. 428, 429.

1565. május 15. Krasinszky Ferencz értesíti Commendone János bíbornokot, hogy Dudich pécsi püspök a napokban írta meg a királynak gonosz tettét, házasságát illetőleg, ha ugyan lehet ezt így nevezni. Sajnálkozását fejezi ki, hogy ez az ember ily esztelenségre vetemedett. Nem hiszi, hogy visszatérjen a császárhoz.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. 24. Fol. 113.

1565. július 14. Dudich Commendone bíbornoknak. Fél hogy kénytelen lesz Litvániába menni, a mitől több okból tart, a mely okok ő előtte is ismeretesek, mert hisz ő figyelmeztette ezekre. De talán az az ő sorsa, hogy akarata ellenére is jól műveljen. Isten segítse a vállalkozást. Tudósítja a török ellen Magyarorszában kivívott győzelmekről.

Nunziatura di Polonia V. Fol. 137.

1566. május 11. A bíbornok államtitkár az esztergomi érseknek és suffraganusainak. A szentatya örömmel vette, hogy Magyarországra küldött követét, Grosuptoi Antal dominikánust szívesen fogadták. Még inkább örvendett azonban azon tudósításoknak, hogy már előbb is mindent elkövettek a tridenti zsinat határozatainak életbeléptetésére, főleg a papnevelő intézetek alapítását illetőleg. Az ellenség ereje és támadása ugyan rettenetes, a mindenható Isten erejével azonban könnyen meg lehet törni ezt is, a mit a szentatya remél is, ha imádságaik

és kötelességeik buzgó teljesítésével kieszközlik a Mindenható irgalmát.

U. ott. Arm. 44. Vol. 7. Fol. 105.

1566. szeptember 6. A pápa az e napon tartott consistoriumi ülésen örvendezve közölte, hogy a keresztények ügye örvendetes fordulatot vett Magyarországon a törökkel szemben és hogy egy a legközelebbi napokban vívott ütközetben sok török megöletett, sok pedig megfutamodott, a miért hálát kell adni a jó Istennek.

Római Cossini-könyvtár. Decreta Consistorialia. 40. G. 16. Fol. 66.

1567. augusztus 23. Myskovszky Péter Lengyelország alkanczellárja, majd plocki püspök, értesíti Commendone bíbornokot, hogy Dudich pécsi püspök mily nagy fájdalmat okozott neki azáltal, hogy kiváló tehetségeivel annyira súlyodt. Megnősült; már ezelőtt is együtt élt e nővel, minekelőtte a követségtől visszalépett volna, ezt azonban mindig eltitkolta, úgy előtte, mint őfelsége előtt. Most már nem takargatja tovább; a mit azonban természetesen sem ő, sem a király nem helyesel. Habár nem hiányoznak az olyanok, a kik arra ösztönzik, hogy az önként tett első lépés után többet is tegyen az egyház ellen, fel akarván használni tehetségét, tanultságát, ékesszólását a maguk céljaira, még sem hiszi, hogy azt megtegye, ha csak meg nem téveszti őt ennek a kivánása, a ki lelkéből óhajtana, hogy kevesebb ellensége és több védelmezője lenne az egyházi ügyeknek.

Nuntiatura di Polonia. V. p. 120.

1567. Általános utasítás Dudich ügyében. Habár feltehető, hogy a pécsi püspök gonosz és gyalázatos esetében minden ok és bizonyíték megvan arra nézve, hogy a keresztény fejedelmek és bírák elítélik őt és megérdemelt büntetéssel sújtják, mégis szükségesnek látszik az itt előadottakról értesíteni ő szentségének a lengyel király udvarában lévő nunciust, hogy annál eredményesebben beszélhessen ő felségével és annál jobban buzdíthassa őt a püspökkel szemben arra az igazi keresztény jámborságra és igazságosságra, a mely ilyen rettenetes dologban méltó a keresztény katolikus uralkodóhoz. Már ki is adatott ő szentsége parancsából az idézés a bűnös püspök ellen, és ha ő megtagadná az engedelmisséget, és nem akarna megjelenni, azt akarja ő szentsége, hogy a nuncius a legbuzgóbban törekedjék odahatni, hogy ő felsége zárassa börtönbe, vagy legalább üzze ki őt országából és tartomá-

nyaiból, az alábbiakban kifejtendő okokra alapítván e jogos kívánságát.

Megtörtént az a hallatlan gonoszság, hogy az Isten szent egyházának püspöke, a ki annyiszor végzett ünnepélyes és csendes misét, lábbal taposva minden isteni és emberi törvényt, egy eretnek növel kelt egybe, és mert ő felsége országait úgy tüntette fel, mint a hol minden gonoszságot büntetlenül lehet elkövetni. Ő felségének, mint valóban jámbor, igazságos és példás királynak mindenben teljesítenie kell ő szentsége jogos kívánságát, főleg pedig meg kell büntetnie e szörnyeteg vakmerőségét, a ki nem szégyenlette kétes világitásba helyezni ő felsége jóságának és igazságosságának hírért, a legarczátlanabb módon dicsekedve azzal, hogy ez országban biztonságban van, és a király védelme alatt áll, és azt reményli, hogy ő felsége más módon fogja még használni és támogatni, a mi mind olyan dolog, a mi sérti a jámbor érzést és méltó a megtorlásra.

Ő felségét annál inkább rá kell erre bírni, mert nevezett püspök nemcsak feltételezte, hogy büntetlenül követheti el gonosz tettét ő felsége országában, hanem saját házában merészelte azt megtenni, elcsábítván és feláldozván kívánságainak, átkozott hazugságaival, a királyné egyik udvarhölgyét, a mit Isten megsértése és az egész világ megbotránkoztatása nélkül sem eltérni, sem eltitkolni nem lehet. Nem lesz minden hatáskülső, a magában oly jó királyt arra emlékeztetni, hogy ez a kihágás annál súlyosabb, és annál inkább elítélendő ő felsége által, mert nevezett püspök akkor érlelte meg és hajtotta végre e tervét, a mikor közhivatalnok és sógorának képviselője volt, és beleütközik a népjogba, átengedni menni a gyakorlatba és példát adni arra, hogy a követnek szabadságában álljon ily nagy gonoszságot elkövetni; remélhető tehát, hogy ő felsége erélyesen fog itélni ily súlyos dologban, és mindent el fog követni, hogy ez a szörnyeteg ő szentsége rendelete értelmében megbüntettessék.

Mivel azonban az is megtörténhetnék, hogy nevezett püspök kételkedve Isten haragjában, ő szentségének, a császár ő felségének és ő felségének a királynak igazságosságában, azt gondolná magában, hogy legalább egy időre elrejtőzik és elmenekül, bízva abban, hogy az idő mindent elfelejtet, ő szentsége akarja és határozottan parancsolja, hogy a nunczius minden áron bírja rá ő felségét, tegyen közzé két nyilatkozatot a püspök ellen, az egyikben mondja ki ellene fejesztés alatt a száműzetést összes tartományaiból, a másokban pedig nyilvánítsa ki, hogy ha gyermeke születik, ez Lengyelországban nem lesz törvényesnek nevezhető. Ez a gyalázatos gonoszság és botrány fájdalmat okozott úgy a világi mint az egyházi

keresztény fejedelmek országaiban. És ha azt lehetne hallani mindenütt, hogy az általánosan jámbornak és igazságosnak ismert király nem lépett fel ez ellen erélyesen, daczára, hogy ő szentsége erre hathatósan buzdította, ennek következménye általános elégedetlenség lenne és az emberek hasonló, vagy még nagyobb gonoszságra éreznék magukat felszabadítva, eltekintve az eretnekek nagy örömétől, a kik ő felsége elhatározása szerint vagy győzedelmeskedni fognak és annál több gonoszsággal lesznek eltelve ellenünk, vagy pedig le lesznek sújtva és verve.

Végül, mivel ő szentsége kérése a legjobb szándékú és a legjogosabb, a király pedig nemcsak át van hatva a keresztény katolikus buzgóságtól, hanem természeténél fogva is ellensége minden rút és gonosz dolognak, ő szentsége nuncziusa pedig okos és erélyes, remélhető, hogy könnyen ki fogja eszközölni mindannak ünnepélyes végrehajtását, a mi ezen utasításban foglaltatik.

Hasonlóképpen ajánlatos lesz megbízni a nuncziust, ne mulasztson el semmit abban az irányban sem, hogy megnyerje a király mellett lévő tekintélyes egyének támogatását és e végből nemcsak egy rövid meghatalmazás lenne neki küldendő, hanem más 10 kitöltetlen felhatalmazás is, a melyeket a nunczius a maga belátása szerint használna fel, felerészben az egyháziak, felerészben pedig a világi főurak közt.

Vatikáni Levéltár. Politicorum. Vol. 81. Fol. 550.

1567. Részletes utasítás Dudich ügyében a nunczius részére. Ő szentsége nem kételkedik az iránt, hogy ő felsége, a ki oly jámbor, igazságos és megfontolt, nem csak tudja, mily súlyos és utálatos a pécsi püspök által újabban elkövetett kihágás, de hajlandó is önként, császári tekintélyével közreműködni abban, a mit ő szentsége el fog rendelni erre vonatkozólag. Mindazonáltal azt akarja, hogy a következő utasítás adassék az ő felsége udvaránál lévő nuncziusnak, oly czélból, hogy ő szentségének rendelkezésére álljanak ez ügyben mindazon okok, a melyekkel őfelségének és tanácsosainak lelkére hatni lehet.

A nunczius kötelessége lesz tehát ott, a hol, és a mikor ezt szükségesnek látja, megfontolás tárgyává tenni, hogy őfelségének nem csak Istennel és egyházával szemben kell szigorúan megfenyítve látnia nevezett püspök cselekedetét, de ő is tartozik törvényesen üldözni, hogy példát adjon, és megfélemlítse a többi gonoszt. Annyira hálátlannak mutatta magát boldog emlékezetű atyja Ferdinánd iránt, a ki, hallgatva számtalan egyéb jótéteményeiről, rábírta a szentszéket, hogy előbb a knini. azután a nándorfehérvári és végre a pécsi püspök-

séget elnyerje, s hogy mindig díj nélkül kapja meg az iratokat. Abban az időben hajtotta végre gonosz tettét, a mikor mint ő felsége követe tartózkodott Lengyelországban. Már csak azon okból is sürgetnie kellene, hogy a legszigorúbban járjanak el ellene, mert megfélemlkezvén a tiszteletről, a mivel mint követ a lengyel királynénak tartozott, nem rettegett arczátlanul elkövetni ily nagy gonoszságot, daczára annak, hogy felszentelt püspök, hogy annyiszor misézett, mint ő felségének elismert képviselője, a ki szabadon járhatott a lengyel királynénak udvarában, mégis elcsábította és megcsalta egyik udvarhölgyét s vele úgynevezett házasságra lépett a leghallatlanabb módon. Ő felségének is tudomással kellett bírnia arról, a mi e gyalázat után az egész kereszténységben szájrul-szájra járt. Azonban hihetőleg be fogja látni, hogyan várja minden rendű és rangú ember aggodalmasan, mit szándékozik tenni; hiszen oly sok fontos ok hívja fel ő felsége igazságosságát ennek a szörnynek a megbüntetésére; ő felségének kell éreznie, mily kár és szégyen háramlik ebből az apostoli szentszékre, mily botrányos ez az egész egyházra, és mekkora diadala az eretnekeknek.

Ha tekintetbe vesszük a büntény nemét, a bűnösnek állását, a helyet, időt és alkalmat, a hol az elkövetettet, továbbá az istentiszteletnek érdekét stb. lehetetlen, hogy ő felségében ne lenne meg a legnagyobb készség hozzájárulni megbüntetéséhez. Azonban, ha nevezett püspök nem akarna engedelmeskedni az idézésnek, az említett nuncziusnak kötelessége lesz ő felségéhez folyamodni és ő szentsége nevében hathatósan kérni őt, hogy ne csak oly irányban tegyen meg mindent, hogy ő szentsége meghatalmazottjainak kiszolgáltassék, de ha ez nem sikerülne, legalább száműzze őt — a mint ezt rettenetes tette megköveteli — birodalmából és összes országaiból, kinyilatkoztatván az összes keresztény fejedelmek előtt, mily jogosan nehezelt az említettre, mert ekként nemcsak nyilvánvalóvá válik, hogy ő felsége oly nagyra látja a bűnt, mint a milyen ez valóban, de el lesz érve az is, hogy kiüzetvén Lengyelországból, nem fog oly helyet találhatni, a hol letelepedhetnék, mert ha találkoznék is Németországban vagy máshol oly megtévesztett fejedelem, a ki megtűrné országában, azon szeretetnél fogva, a melylyel azok iránt viseltetik, a kik megtagadják ő szentségének az engedelmisséget és a katolikus hitet, mégis ha meggondolják, mily bűnt követett' el ezen apostasia által, elcsábítván a szerencsétlen nőt, és mily csorbát ejtett ő felsége tekintélyén, semmi esetre sem fogják őt megtűrni. Továbbá legyen gondja a nuncziusnak arra, hogy kérje meg ő felségét, miszerint tegyen félre minden emberi tekintetet az istentisztelet

és saját császári tekintélye érdekében, és adjon teljes elégtételt ő szentségének, végrehajtván mindazt, a mit ő szentsége erre vonatkozólag meg fog állapítani; mert ha megtörténnék, a mit ne adjon Isten, hogy ez a szörnyeteg büntetlenül maradjon, akkor nem lehetne oly gonosztettet elgondolni, a melyre a büntetlenség által ne éreznék magukat a rossz emberek buzdítva.

Vatikáni Levéltár. Politicorum. Tom. 81. Fol. 554.

1568. január 9. Krasinszky értesíti Commendone bíbornokot, hogy mit felelt Dudichnak, a ki egyik olasz barátja útján, az iránt kérdezősködött nála, nem vont-e meg tőle vonalmát. Mire ő azt válaszolta neki levélelileg, hogy ő ellensége ugyan tettének, de barátja személyének; és hogy éljen ő csak csendben, a katolikus egyháztól idegen szektákkal ne törődjék, és Istentől várja a segítséget. Egyúttal közölte vele azt is, hogy a nunciussnál is szólt érdekében néhány jó szót.

Vatikáni Levéltár. Lettere di Principi. Vol. XXIV. Fol. 120.

1568. február 6. Bellus Péter az inquisitio ügyésze a bíbornok-consistorium ülésén azt a kérelmet terjesztette elő, hogy mondassék ki, miszerint Dudich magára vonta az ellene kiadott határozatban foglalt büntetéseket, ennek alapján foztassék meg javaitól, egyházától és bélyegeztessék meg. Mire a bizottság egyik tagja előadta Dudich ügyét, a pápa pedig kimondotta az ítéletet.

Római Corsini-könyvtár. Decreta Consistorialia 40. G. 12. Fol. 88. G. 16. Fol. 145.

1568. december 11. Részletes jelentés a győri egyházmegye állapotáról, a nagyprépost tollából.

Vatikáni Levéltár. Arm. 64. Vol. 11. Fol. 133.

1569. január. Telegdy Miklós jelentése az esztergomi érsekség és a magyar püspökségek állapotáról.

U. ott.

1574. augusztus 3. Egy a németországi ügyek tárgyalásával megbízott bíbornoki bizottság ülésén szóba került, mi módon lehetne Erdélyben a katolikus vallás érdekeit felkarolni? Mire a bizottság tagjai abban állapodtak meg, hogy erre vonatkozólag a császári udvarban működő nunciust és a jezsuiták főnökét kell megkérdezni és főleg, hogy lehetne-e a jezsuiták közül valakit Erdélybe küldeni?

Vatikáni Levéltár. Acta in congregatione Germanica. Borghese I. 221. Fol. 44.

1578. márczius 8. A német lovagrend nagymestere lépéseket tett Rómában, a császár útján, hogy a lovagrendnek nagyobb működési tér nyitassék Magyarországon. A pápa az ügyet a fentebb említett bizottság elé utalta. A bizottság e napon a következő határozatot hozta. Miután nem egészen világos, hogy a nagymester miért kéri ki ebben az ügyben a szentatya tanácsát és nem lehetetlen, hogy csakis őszentsége tekintélyével kívánja magát fedezni, a következő választ lehetne adni neki. Minekutána a német lovagrend és a többi hasonló intézmény is oly czélből létesült, hogy a török ellen küzdjenek és a keresztény hitet megvédelmezzék, őszentségének is tetszésével találkozik, ha a német lovagrend tagjai Magyarországon is teljesítik hivatásukat, a mely leginkább ki van szolgáltatva az ellenség támadásainak. Másrésről azonban az is figyelembe veendő, hogy a nagymester a lovagrend erejét meghaladó kötelezettségeket ne vállaljon el. E tekintetben pedig, hogy mit tehet és mit nem, mindenekelőtt öneki kell elsősorban tájékozva lennie.

U. ott. I. 221. Fol. 115.

1582. augusztus 25. Telegdy Miklós pécsi püspök, az esztergomi érsekség administratora a pápának. Mindig kívánczolt az apostolok fejedelmeinek sirját meglátogatni, de a sok felmerült akadály megátolta szándéka keresztülvitelében. Bizonyára tudja a szentatya is, hogy sokszorosan sújtott hazája oly állapotba jutott, miszerint itt csakis a legnagyobb veszedelmek közt teljesíthető az, a mit békés időben, bármely országban kellő módon végezhet a főpásztor. Mert a mennyire üldözi őket napról-napra a szomszédos török ellenség zsarnoksága, olyannyira nyugtalanítják őket az eretnekek titkos és nyílt mesterkedései is. A török folyton vérükre szomjazik és arra törekszik, hogy városaikat, váraikat elfoglalja és a lakosokat örökös rablánczra fűzze. Az eretnekek pedig, a kiknek mérges törökvései Európa nagy részét elöntötték, mindent elkövetnek arra nézve, hogy a római vallás híveit engesztelhetlen haraggal üldözzék, az isteni és emberi jogokat felforgassák és az Isten igaz tiszteletét gyökerestől kiírtsák. Az esztergomi érsekség, a mely már több év óta meg van fosztva főpásztorától, az ő vállaira nehezedik, úgy hogy az ő kötelessége lenne az egész egyházmegyében a romokat felépíteni, a rendet megteremteni és mindent alkalmas módon fenntartani. Azonban egészségi állapota, a mely a katolikus vallás védelmezése körül kifejtett folytonos munkálkodása következtében megromlott, nem engedi mindezt elvégeznie. Azért Diotalevi Ferencz által, a kit az egész magyar püspöki kar

a maga nevében küld az apostolok sírjához, ajánlja magát öszentségének, esedezván, méltóztassék hódolatát atyai kegyességgel fogadni és a mit Diotalevi útján kér, kegyelmesen megadni.

Lettere di Vescovi Vol. X. Fol. 263.

1584. szeptember 1. XIII. Gergely pápa Draskovich György kalocsai érseknek. Örömet fejezi ki a felett, a mit a magyar püspöki kar küldötte, Diotalevi Ferencz jelentett neki és reményli, hogy eleget fog tehetni kérelmeiknek, úgy a keresztény vallás és a lelkek üdvére vonatkozólag, valamint egyebekben. Buzdítja őket, hogy ha egyházmegyéjük egy része esetleg török uralom alatt van, küldjenek oda gyakran papokat és más alkalmas egyéneket, a hívek oktatására és a szentségek kiszolgáltatására, annál is inkább, mert a török ezt semmikép nem ellenzi.

U. ott. Arm. 44. Vol. 25. Fol. 595.

1588. december 16. A pápa Rudolf királynak. Ámbár meg van róla győződve, hogy a lehető legjobban megválasztotta a kinevezendő magyar püspökök személyét, mindazonáltal öneki is kötelessége a legszorgosabban megfigyelni, kikre bízta az egyházak vezetését. Mihelyt erre vonatkozólag tiszta tába jön, azonnal meg fogja adni a megerősítést.

U. ott. Arm. 44. Vol. 29. Fol. 56.

1590. április 13. A pápa Herresinczi Péter győri, Mathisy István váczai, valamint a többi magyar püspöknek. Diotalevi jelentéseiből, a ki mint az ő küldöttük két éven keresztül dicsérettel működött a szentszék mellett, sok örvendetes dologról értesült egyházaik állapotára vonatkozólag. A szentatya is bánkodik a felett, hogy érsekük még mindig nincs és atyailag inti őket, legyenek rajta, hogy annak kineveztetése ne halasztassék még tovább is, hanem a leendő érsekkel együttesen működhessenek az egyház érdekeinek szolgálatában.

U. ott. Arm. 44. Vol. 29. Fol. 419.

1594. január 23. A prágai nunczius az államtitkárnak. Levelet kapott egy magyarországi főpaptól, a ki azt írta neki, hogy nemcsak az ő egyházmegyéjében, hanem a többiekben is, úgyszólván valamennyi pap ágyasságban él, habár hittük katolikus; hiányzanak az olyan papok is, a kiket ezek helyébe lehetne kinevezni, kérdi tehát, mit tévő legyen. Néhány világos kérdésben már felelt, saját belátása szerint, a kettőre nézve azonban azt válaszolta, hogy ír az államtitkárnak, hogy meg-

tudja őszentsége akaratát. A jezsuita atyáktól azt hallja az ágyasságban élő papokra vonatkozólag, hogy Stiriát és Karinthiát illetőleg, a hol hasonló viszonyok vannak, is éppen oly nehéz őket másokkal pótolni, XIII. Gergely úgy nyilatkozott, hogy tűrni lehet őket, azonban közben mindent el kell követni arra, hogy e sebekből kigyógyuljanak és más alkalmas egyéneket keressenek. Ő mindazonáltal nem akart ilyen választ adni, mert a nyilvános ágyasok, mint a minőkről szó van, a kik házukban, asztaluknál asszonyt tartanak, irregulárisok és felmentvényre van szükségük, és mint a többi apostata, excommunicálva vannak, ha nincs és ez kihirdetve ellenük. Szükség van tehát őszentsége segélyére. Ő biztosra veszi, hogy ha ezek eltávolíttatnak, a templomok kétségkívül eretnek kezekbe kerülnének. Látnivaló ezekből, hogy mily bajok vannak Magyarországnak, Csehországnak és talán Németország legnagyobb részében, a főpapok mulasztásai következtében, a kiknek nincsenek papnevelő intézeteik, s nem gondoskodnak a jó ültetvény ápolásáról. És mondhatja egész bizonyossággal, hogy ebben az országban is olyanok a papok, mint Magyarországon; azért folyton sürgeti az érseket szemináriumok felállítására, sőt beszélt néhányszor ő felségével is, a ki szívesen meghallgatta és tenne is valamit, ha az érsek, kötelességéhez mérten, lelkesednék az ügy iránt.

Vatikáni Levéltár. Borghese-iratok. III. ab. 111. Fol. 220.

1594. február 15. A prágai nunczius az államtitkárnak. Rossz szemmel látja az olaszokat ezen országba jönni, mert attól fél, hogy az eretnokség őket is megmételjezi, főleg ha Magyarországon maradnak, a hol még a töröknél is rosszabbak a kálvinisták; nem is bízik a háború kedvező kimenetelében.

U. ott. 261.

1595. október 2. A pápai sereg egyik vezérhadbiztosa, Doria monsignor, jelentést tesz a pápának a közte és Aldobrandini főparancsnok közt felmerült viszályról, minek következtében vezérhadbiztosi állásáról lemond. Miután őszentségének méltóztatott őt magyarországi commissariussá kegyesen megtenni, ő a tőle telhető legnagyobb készséggel és hűséggel iparkodott szolgálni; azután hadsereget méltóztatott küldeni őszentségének és ennek fővezérévé unokaöccsét Aldobrandini János Ferenczet kinevezni, a kit szintén a legnagyobb hűséggel és figyelemmel igyekezett körülvenni.

Két nap előtt látván a főparancsnok, mennyit szenvednek emberei különösen a kenyér hiánya miatt, elhatározta,

hogy egész seregével Komárom felé indul és a Duna közelében fekvő két faluban szállásolta el magát, hogy kényelmesebben élhessen és itt elhatározta, hogy általános szemlét fog tartani. Ő azt kívánta, hogy ez a legnagyobb szigorral történjék, jól tudván, hogy az utolsó szemle alkalmával több okból sok ember hiányzott. Elhatározták tehát a főparancsnokkal egyetértve, hogy egy és ugyanazon napon fogják a gyalogság és a lovasság felett is megtartani a szemlét, nehogy az egyik rész embereket adhasson a másiknak; és miután csak a sorokat akarták megvizsgálni, elegendőnek tartották az időt. Megállapodtak továbbá abban is, hogy azoknak, a kik betegség ürügye alatt visszamaradtak a házakban, nem adják meg a zsoldot, mert feltételezhették, hogy kevés a beteg, miután Esztergomból elindulva mind csónakokba rakták a betegeket és a pozsonyi kórházba szállították őket. Ennélfogva csak kevés beteg lehetett, a kiket azután meglátogatott és kifizetett volna. Így ohajtotta megakadályozni azt, hogy a kapitányok megcsalják, mert azt is megszokták tenni, hogy a katonákat lakásra küldték, úgy hogy egy és ugyanaz az ember többször is szerepelt.

Október 2-án reggel, a mikor a katonaság a szemlére kijelölt tér felé igyekezett és Doria összevissza járt kelt, hogy mindent szemmel tarthasson, egyszer csak azt látta, hogy a lovasság leszállt a nyeregből és a katonák közölték vele, hogy a főparancsnok rendelete szerint e napon csak gyalogsági szemle tartatik. A gyalogosok pedig igen nagy számmal voltak a lakásokban, betegeknek jelentvén magukat, ámbár semmi bajuk sem volt. Kérdést intézvén hozzájuk, hogy miért nem jönnek, azt felelték, hogy a főparancsnok intézkedett ekként. Ismervén kötelességét, ekkor felkereste Aldobrandinit és jelentette neki, hogy nincsenek betegek. Mire a főparancsnok azt válaszolta, hogy azért meg lehetett volna őket vizsgálni. Doria azzal indokolta eljárását, hogy oly nagy volt a betegséget színelők száma, hogy ezt nem lehetett volna egykönnyen elvégezni; mindegyik mellé még sem lehetett volna ört állítani, már pedig enélkül egyik házból a másikba vándoroltak volna. A főparancsnok azt jegyezte meg erre, hogy hozzon fel Doria alaposabb kifogásokat és ezt többször is ismételte. Mire Doria azt találta mondani, hogy a főparancsnok ugyan ura neki és mondhat neki a mit akar, ő azonban nem szokott alaptalan dolgokkal előállni. Aldobrandini erre önhittnek nevezte őt. Ekkor már nem tudta magát fékezni és kijelentvén, hogy nincs szokva ily bánásmóddhoz, lemondott tisztéről. Aldobrandini azonban viszont azt mondotta, hogy ő megfosztja ettől és szemtelennek nevezte őt.

Később Doria megüzente a főparancsoknak, hogy át akarja adni a pénzt a kijelölendő személynek. Mielőtt azonban erre választ kapott volna, felkereste a főhadparancsnok megbízásából a hadbíró és jegyzője és ez ítéletileg megfosztotta hivatalától és megtiltotta neki távozni a táborból, míg át nem adta számadását és kinevezési okiratát. Doria kijelentette, hogy ám jól van, foszszak meg tisztétől, ez azonban csak akkor lesz érvényes, ha kijelöli azt a személyt, a kinek át kell adni a pénzt; a számadásokat illetőleg azonban abban a véleményben van, hogy ezeket csak az apostoli kamarának tartozik benyújtani és e célból öszentsége elé kíván járulni. A hadbíró újból visszatért és halálos fenyegetés közt parancsolta neki, hogy maradjon és adja át neki a számadásokat. Doria erre kijelentette, hogy a parancsnak engedelmeskedik és az iratokat át fogja adni a számadónak.

Ezekben adja elő öszentségének a történeteket; de biztosítja, igen fájtnak neki, hogy a főparancsnokkal összezőrdült, de sohasem gondolta volna, hogy rossz néven veszi kötelességének teljesítését és miután olyan kifejezéseket használt ellene, jónak látta felmentését kérni, gondolván, hogy nem tetszik szolgálata a főparancsnoknak és más talán jobban fogja ezt végezni. Ha tehát a főparancsnok akarja, át fogja adni a kijelölendő személynek számadásait és a nála lévő pénzt és azután a kamarának is be fogja nyújtani.

Barberini könyvtár. LVIII. 46. Fol. 220.

1595. Feljegyzés Erdély vallásügyi állapotáról. Népe körülbelül három osztályba sorozható. A székelyek majdnem mind katolikusok; a szászok lutheránusok, de vannak köztük kálvinisták is; a magyarok pedig úgyszólván mind áriánusok és kálvinisták. Természetesen ezek közt is van katolikus néhány száz. A székelyek lehetnek vagy negyvenezren. Képzeltető, hogy mennyi visszaélés kapott lábra a katolikusok közt is, a mikor annyi időn keresztül magukra voltak hagyva. Csak két út kínálkozik a katholicizmus újból való megerősítésére; úgymint, az iskolákat a jezsuiták kezébe adni és a püspökséget betölteni. A Jézus-társasági atyák már 1579-ben betelepítették és néhány év alatt három kollégiumot és egy szemináriumot alapítottak, nem sokkal ezután azonban kiűzetek stb.

U. ott. Borghese-féle kéziratok. I. 751. Fol. 1—18.

1596. január 12. VIII. Kelemen pápa lelkes szavakkal buzdítja Rudolf királyt a török elleni háborúra, mert úgymond most arról van szó, hogy válaszszanak a győzelem és a dicstelen szolgaság közt. A tapasztalás azt mutatja, hogy a

törökkel szemben is lehet győzelmet aratni. Különösen most szükséges erélyesen fellépni. Nem elégedve meg nuncziusának ottlétével, sem azzal, hogy unokaöcscse Aldobrandini Ferencz mint a pápai hadsereg fővezére tartózkodik a háború színhelyén, most a diplomaciai tevékenység fokozására Benedek casertai püspököt is mint rendkívüli nuncziust küldi hozzá.

U. ott. Arm. 44. Vol. 40. Fol. 2.

1596. január 12. A pápa értesítvén Kuthassy János győri püspököt, kancellárt, hogy miután a török a múlt évben szenvedett veszteségeért boszút kíván állani, az ellene való védekezés ügyében külön nuncziust küldött Benedek casertai püspök személyében a királyhoz, felhívja őt, hogy a maga részéről is mindent kövessen el ily irányban.

U. ott. Arm. 44. Vol. 40. Fol. 7.

1597. február 9. A pápa Aldobrandini János Ferencz főkapitányt Rudolf királyhoz küldi és őt a királynak melegen ajánlja.

U. ott. Vol. 41. Fol. 48.

1597. május 17. A pápa a Magyarországon lévő pápai sereg főbiztosává Buonvisi praelatust, az apostoli kamara tisztviselőjét nevezi ki és őt Rudolf királynak, valamint Ferdinánd, Mátyás és Miksa főhercegeknek jóakarátába ajánlja.

U. ott. Fol. 206.

Közli: KOLLÁNYI FERENCZ.

ADATOK
A SZEPESSÉGI REFORMÁCZIÓ TÖRTÉNETÉHEZ.

— Moller György lőcsei plébános naplójából. —

1542 — 1543.

Anno 1542. De medio cathedratico per dominum praelatum ex postulato qui tandem eo dono oblatus est, ne haereticus confirmaretur in parochiam Leubitzensem Georgius Lewdscher.

Johannes praepositus, etc. Venerabili Domino magistro Georgio parcho Leutschoviensi seniori 24. Regalium etc. fratri et amico honorando.

Venerabilis Domine Frater in Christo honorande Salutem. Nunc ob varias aedificationes arcis huius praemiis maxime indigemus, eundem esset nobis ad Regiam Maiestatem, Dominum nostrum Clementissimum incertis nostris, nostraeque ecclesiae, fratrumque regalium, quia praefecto arcis Scepusiensis Pauschnero molestantur negotiis. Itaque eundem rogamus tamquam fratrem honorandum, ut sine omni dilatione inducat animos fratrum regalium ad praestandum cathedraticum, infra spatium duarum hebdomadarum, quum Dominationis Vestrae seniore illorum agit. Si vero tam cito illud praesentare nequeunt accipiat ab aliquo acomodato. Credimus Dominatio Vestra hac in re causa nostra processuram diligenter, quod eidem gratificare non dedignabimur. Eandem bene valere optamus. Datis in arce Dunawitz 5. die Junii. Anno Domini 1542.

Cui respondi per literas me excusando.

Reverendo Domino, Domino Johanni Horváth ecclesiae Scepusiensis praeposito arcis Dunawitz domino et haeredi, nec nen Sacrae Regiae Maiestatis secretario meritissimo, dignissimoque Domino ac praelato suo perpetuo honorando.

Salutem in Christo Jesu Domino nostro, cum servitiorum meorum indefessa promptitudine reverendus Dominus Praelatus ante octavas corporis Christi fratres congregare non possum

quum nullus abesse non potest ab ecclesia sua, sed statim peractis octavis conveniemus, scio quod difficile erit nunc expedita taxa regia: cum hoc fratres nihil habent ad vendendum. Horrea nunc sunt vacua, ad acomodandam tantam pecuniam, nunc Deus mihi testis est, nescio quo diverti, praesertim hic Leutschovae. Novi paupertatem civium nostrorum, et qui si haberent negant et non faciunt si Dominatio Vestra Reverenda interim a domino Jacobo Libtaviensis, posset accommodare, usque ad tempus, quo de iure teneamur Dominationis Vestrae Reverendae cogimur solvere cum his me commendo. Ex Leutschovia feria 6. post festum corporis Christi Anno Domini 1542.

Eiusdem Dominationis Vestrae Reverendae

capellanus
Georgius Molitor,
illic parochus.

Interim misit mihi literas dominus Praelatus, secundas literas Johannes Horváth praepositus ecclesiae Scepusiensis Maiestatis Regiae consiliarius et secretarius etc.

Venerabili Domino Matheo ecclesiae nostrae Scepusiensis canonico, ac vicario, nec non Váraljaiensi parochus etc. fratri nobis honorando.

Venerabilis Domine et frater in Christo nobis honorande, salutem, credimus Dominationis Vestrae non latere, quomodo cives Leubiczienses inturbant testamentarios Venerabilis quondam Jacobi parochi Lebitziensis. Eidem igitur committimus Dominationi Vestrae venerabili praesentibus, ut si iidem cives parochum elegerint aliquem, eum sine voluntate, et animo nostro eum nullo modo audeat confirmare. Bene valeat eadem. Datis ex arce Dunavitz 24. Junii. Anno Domini 1542.

Interim congregavi fratres per literas currentes ad quintum forum feria 3. post octavam corporis Christi. Ibi proposita fratribus mente domini praelati votis eius satisfacere voluerunt, et 25. flor. ad rationem cathedratici ei dare nunc et componere decreverunt.

Deinde dedi relationem Domino Praelato talem: superscriptio, ut prius.

Salutem in Christo Jesu optatissimam Reverende Domine Praelate! Libenter profecto misissem cum Johanne Adami filio nuntio ad me misso; sed nec scivi quo diverti. Deus novit maxime cum dies congregationis fratrum constitutus aderat; illic fratribus, negotio proposito (cum mihi sine illorum voluntate nihil facere liceat) qui suam nunc allegabant inopiam, et paupertatem, expedita Regia taxa cum nihil in horreis habeant. Imo si ad huc pauci haberent frumenta, nemo querit

vel emere curat. Maluissent Dominationis Vestrae Revendae totum nunc expedire cathedratum, sed unde nunc recipiant non habent. Tamen component 25. flor. et illos nunc component Dominica post Johannis Baptistae. Cui dominatio Vestra Reverenda commiserit illos dare, ego illi dabo. Et cum his me Dominationis Vestrae Reverendae unice commendo. Raptis Leutschoviae ipso die congregationis nostrae feria tertia ante Johannis Baptistae. Anno Domini 1542. Eiusdem Dominationis Vestrae Reverendae

capellanus
Georgius Molitor,
illic parochus.

Sed cum Dominus Praelatus 7. Julii feria sexta vespere ex arce Dunavicz venisset Leutschoviam, adivi cum munere. Eo vespere nihil cum eo efficere potui. Sed mane vocatus, multa solitarii contulimus, maxime de *secta pessima Lutherana*, et de novo electo plebano Leubicziensi Georgio Lewdischer, haeretico, qui promisit, quod eum confirmare ad parochiam Laubicziensem nollet. Nam hoc rogaveram Dominum praelatum nomine omnium fratrum, ex quo tam Carolus imperator, quam uterque regum, scilicet Ferdinandus Ungariae et Sigismundus Poloniae prohibuerunt, suis edictis manifestis, quod nullus Lutheranus in suis regnis locum habere deberet. Sub gravibus poenis, contra decretum Juris canonici et ecclesiam sanctam Catholicam licet promisit mihi, tamen in cubiculo subinde venerunt ad praelatum Laubiczienses suo electo novo plebano Georgio Lewdischer heretico, et ut confirmaretur, rogaverunt. Accepit Dominus Praelatus ab eo 3. flor. in auro, et dedit ei administrationem ad ecclesiam Laubicziensem, per unum annum, ut sequitur.

Nos *Johannes Horváth de Lomnyeza* Praepositus ecclesiae Scepusiensis, Maiestatis Regiae Consiliarius et Secretarius etc. dilecto nobis in Christo honorabili Georgio Lewdischer de Leutschovia presbytero iurisdictionis nostrae spiritualis praedictae ecclesiae Scepusiensis, Salutem in Domino sempiternam. Accepimus ecclesiam ad honorem beatae virginis Mariae dedicatam in oppido Laibicz existentem per decessum honorabilis Domini condami Jacobi de eadem Laibicz ultimi et immediati rectoris eiusdem de iure ac de facto vacare. Vita itaque ac alia probitatis merita, quibus apud nos fide digno ad praesentationem commendaris testimonio circumsectorum scilicet virorum, iudicis et iuratorum totiusque communitatis de eadem Leubicz ad quos praesentatio et electio de iure patronatus pertinere dinoscitur. Nos itaque fidei tamquam

verae et idoneae personae ecclesiam praedictam per praesentes committimus et conferimus, ut curam animarum, et administrationem omnium sacramentorum eiusdem ecclesiae tam in spiritalibus, quam in temporalibus populo praestes per articulum unius anni, a die datarum, verboque Dei eosdem doceri cures. Res, bonaque ecclesiae eiusdem non alienabis, non distrahes, sed si quae fuerint alienata seu distracta, ad ius et proprietatem ipsius ecclesiae pro posse tuo recuperare cures. In cuius rei fidem testimoniumque has praesentes literas nostras sigillo nostro signatas, tibi duximus concedendas. Datis ex curia nostra Praepositali 13. die Julii Anno Domini 1542.

Antequam autem hanc administrationem dedisset huic novo electo eadem die misit praelatus ad me Dominum Jacobum notarium Libtaviensem, qui aiebat, quomodo tota sedes nobilium intercederet et dominus Czupez et Alexius Esturm cum notario Leutschoviensi, sed dominus Praelatus dixit: Si volunt mihi 24. Regales medium cathedriticum iam mihi datum, dono dare ego, promitto eis, me istum hominem ad illum locum non confirmare. Respondit Dominus Jacobus notarius: ego equitabo ad Leutschoviam ad Dominum seniore et ad Iglo et ad Menhardi consiliarios vel conseniores fraternitatis et illis indicabo. Et sic venit ad me Dominus Jacobus notarius, et Dominus Jacobus canonicus et plebanus Libtaviensis: et rogaverunt, ne talem hominem inter nos pateremur petius istos 25. florenos in auro illi donare debemus, ne confirmaretur: quod et cum consensu fratrum factum est, sed impedivit Mollerus ne Lewdischer subsisteret Leibiczii. Nam licet praenominatus novus electus plebanus, et ad annum confirmatus esset, tamen ibi residere ausus non fuit, tum quod a capitaneis Libtaviensis prohibitus erat, et minati sunt eum captivare, et miserunt Walachos eundem quaerere et captivare. Sed avisatus recessit iterum ad Topritz, ubi residebat et misit ad Leubiczienseš gratias agens de honore sibi exhibito, et restituit eis administrationem domini praelati et dixit se mansurum in loco suo in Toppritz. Iterum dominum Praelatum, quod S. D. R. daret singulare mandatum contra Lutheranos etc. huius fecis hereticos sic ut prius, fecit et dedit generale mandatum ante annos 18. et ostendi illud mandatum et rogavi, quod simile daret sub aliis verbis, et tenor prioris mandati est iste:

Mandatum domini Praelati contra Lutheranos datum anno Domini 1524. sequitur. (Itt leírja Lomniczai Horváth János szepesi prépostnak a lutheranismus ellen kiadott pásztorlevelét, mely *Ribini*: Memorabilia II. 403—409. lapjain olvasható, tehát itt nem közöljük.)

Simile huic mandatum aliud sub aliis verbis cum nonnullis aliis articulis inclusis, nunc emittere rogavi, quod et impetravi, istis temporibus valde necessarium.

Aliud Domini Praelati contra haereticam huius temporis factionem mandatum.

Johannes de Lomnicza Praepositus Scepusiensis Regiae Maiestatis Romanorum, Ungariae, Bohemiae etc. Secretarius Consilarius. Universis fratribus et singulis venerabilibus, honorabilibusque dominis, capitulo ac vicario ecclesiae nostrae Scepusiensis ac ceteris plebanis, parochis, altaristis, Capellanis ac aliis cuiuscunque officii et gradus praesbyteris ac Clericis, in et sub iurisdictione nostra, in hac provincia Scepusiensi ubivis constitutis praesentes visuris et audituris, salutem, et omne bonum. Palam est omnibus, truculentissimum religionis nostrae hostem, quam fervida crudelitate in Christianos, praesertim in huius Regni incolas saeviat, qua ambitione et cupiditate id sibi subiicere conetur, quam-quam firmissime se se in viscera huius Regni non immerserit modo, sed etiam ingesserit, ut illud sibi perpetuum et haereditarium faciat. Quae omnia Deus optimus maximus (cui honor et perpetua gloria debetur) ob omnium nostrum delicta admittit; opere praetium itaque est, si illius clementiam immensam misericordiam depraecari volumus, tantique Tyranni impietatem subterfugere et declinare, ut omnes praecibus, vigiliis, ieiuniis aliisque pietatis promotionibus humiliemur, eaque agamus, quibus Dei optimi iram mitigemus. Et si iam passim sciatur Reigam Maiestatem Dominum nostrum Clementissimum, ceterosque Principes Christianos arma contra dictum hostem movisse, idque ut nobis persuademus, divino instinctu agi, quorum et consilia et gesta, ipsa Deitas secundare dignetur. Et ob id dignum est veterum patrum Christianorum exemplo perinde atque perscripsimus, precibus, vigiliis, macerationibus, elemosinis processionibus, ad Deum coeli, et terrae clamemus sedulo, quo in populum suum misericordia uti dignetur, nostroque principi, cum coeteris Christianis Principibus victoriam in hostem communem tribuere. Ad quem si firma fide candidaque mente conversi fuerimus, dignabitur nos gratia sua, dignabitur victoria, dignabitur optatissima quiete atque securitate, dignabitur denique omni felicitate. Quare vos universos et singulos in virtute salutaris obedientiae moneamus. Eisdem ex officio pastoralis committimus, ut mox visis praesentibus singulis feriis secundis quartis et sextis, singulis hebdomadis in ecclesiis, parochiis ac sacellis vestris processiones devotissimas facere cum solitis letaniis, sanctorum invocationibus orationes pias, et cantus ad implorandam

Dei misericordiam, tum pro victoria Christiana celebrare, ac itidem in singulis missis et divinis officiis, horisque canonicis facere, praeterea in omni contione populum ad id exhortari, piis exemplis invitare non deficiatis. Proinde intelligimus inter vos emeruisse, qui neglectis prioribus sanctis constitutionibus Ecclesiae Catholicae et Apostolicae impiissimos quosdam et ab omni pietate alienissimos errores sequuntur, et qui etiam concionatores admittunt peregrinis doctrinis populum seducentes, qui iurisiurandi sui nobis praestiti, ac candoris obliti, ea docere aut asseverare audeant, quibus pietatem Christianam suprimunt. Quod nec Caesarea nec Regia Maiestas praefata, in suis Principatibus admitti mandat, ob id vestras fraternitates, sub amissione vestrorum beneficiorum quocumque nomine censeantur, et sub punitione personarum vestrarum, hortamur eisdemque mandamus ut nullum talem intra vos toleretis, vel si quem sciretes eius farinae, volumus sub eisdem poenis nobis significetis, quos nos ex officio nostro animadversuri sumus, nec patiemur eiusmodi scandali errorumque seminarios augeri sub nostro officio, et iurisdictione. Praeterea nonnulli dicuntur esse inter vos, qui spreto Christianorum et Ecclesiae Concilii, qui abiectis praelatorum suorum auctoritatibus sua pertinacia audent communicare populum subutraque specie, quum eius generis constitutio, non pertineat ad eos, sed ad primores, quibus id negotii concreditum est. Itaque committimus sub praescriptis poenis, ut ad id nullus vestrum neque publice, neque seorsum clandestine sese audeat imitere, et id sibi veridicare, quandoquidem sciat in sese certe animadverti. Talesque ut nobis describantur, vobis et cuivis vestrum iniunctum esse scitote, secus ne feceritis, si praemissam animadversionem evitare cupitis. Datum Leutschoviae sub sigilli nostri Testimonio ex aedibus nostris 22. Julii, alius in feriis Divae Magdalенаe Anno Domini 1542. Idem qui supra, manu propria.

1542. Erequie in Béla pro Venerabili Domino Magistro Joanni Borgus ibidem olim parcho.

Illuc convenimus per literas currentes Dominica proxima, post festum Sancti Michaelis, ad vesperas mortuorum decantandas cum alias Sabbatho semper convenimus nunc propter defectum Capellanorum et Praedicatorum nemo ad sua ecclesia abesse potuit, vespers decantatis prius de Dominica per Scholares, demum Vespers pro mortuis decantandis incepimus quibus finitis visitavimus sepulchrum. Demum ad coenam capiendam ivimus post officia distributa et hora designata

est, qua mane pulseretur, officiis omnibus peractis sepulcro denuo visitato, in sacrario tractavimus negotia domini venerabilis senis domini Valentini de Issaac de quo inferius dicitur.

De violentia Domini Pawschneri arcis Scepusiensis praefecti seni venerabili domino Valentino in villa Issaac facta historia in epistola ad dominum praefectum data breviter comprehensa ut sequitur:

Reverendo Domino Domino Johanni Horvath haeredi arcis Palotza praeposito Scepusiensi secretario et consiliario Serenissimi Romanorum, Bohemiae et Hungariae etc. Regis Clementissimi ac domino in Dunavicz etc. Domino eorum gratioso Salutem in Christo Jesu optatissimam cum debitae obedientiae nostrae humili reverentia. Cum post rev. dom. Vestr. ad castra profectionem dominus Pawschnerus etiam sese optaret ad dominum suum M. D. Alexium Tursonem abire venit dies Mathei apostoli et evangelistae cum domino Libitowszky ad villam, prius conspectis metis villae illius et cassioforensium introiverunt ad judicem villae Isaac illic libentes, audierant ibidem equos bonos, quibus conspectis apud laicos venit ad curiam plebani et vissit sibi aperire stabulum equorum non clausum erat, servus enim, qui curam egit equorum, non erat domi, qui stabulum clauserat et clavem secum habebat, deinde cum servus ille quaesitus, non statim inventus esset, vi fores stabuli confringere volens, ait illi plebanus, Domine! fuerunt magni domini in mea domi, et nullus mihi unquam fecit violentiam, credo quod nec vos facietis. Haec locutus est plebanus, ille senex, qui 33. annis eo resedit loco, illico feria 2. sequenti scilicet 25. septembris misit tributatores ad horrea plebani, qui ab eo die tritulant, usque in hodiernum diem et abducunt frumenta. Sedecim nunc tritutores triturraverunt, et continuo ad huc tritulant nam eo die quo incepit triturrare dominus Pawschnerus fruges Plebani, abiit ad dominum Tursonem, et comisit servis seu concapitaneo suo Bornemissa et Johanni scribae suo. et continuarent fruges ex triturrando. Ego senior locutus sum solus cum scriba suo Johanne in Leutscha, cur istud faceret respondit? Ego et dominus Bornemissa, ita habemus in mandatis et commissis a domino Pawschnero, ideo secus nullo pacto faciemus; rogavit, ut desisterent et non turbarent bonum virum senem, et trementem manus, usque ad reditum reverendi domini Praelati nostri, et domini Pawschneri. Si tunc dominus Pawschnerus aliquid contra praenominatum dominum Valentinum de Isaac

plebanum iure cum requirat apud dominum Praelatam nostrum reverendum. Respondit quod nobis commissum est faciemus, dixi, nullam potestatem habetis in eum tamquam in spiritualem personam. Ait dominus Pawschnerus hoc nos iussit facere, ipse vult respondere pro nobis et hos liberare. Audivi a fide digna persona, qui avebat, te audisse ex ore domini Pawschneri, quod dixit cum venero ad dominum Praepositum bene concordabo cum eo propinabo ei aliquid vel equum vel bovem hic interim in decuplo plus accipiam dominus Vicarius vicegerens D. V. reverende fuit cum Bornemissa, et Johanne in arce cum quibusdam canonicis rogavit, ut tali violentia desisterent; usque ad reditum dominationis vestrae reverendae: Sed simpliciter noluerunt, sed si vult plebanus sua retinere debet nobis 200 flor. pro poena et libet erit, alias non: vel accipiat omnia, quae sua sunt, praeter fruges et vadat ex Plebania, sequenti die iterum revocaverunt, dicentes, quod ita exeat plebaniam, et nihil prorsus accipiat, nec illa quae secum adtulit ad plebaniam. Item secunda octobris cum eramus pariter congregati in fraternitate et bonus pater nobiscum, interim acceperunt cocae omnes claves domus, sic quod nihil prorsus potestati eius relictum sit. Si quid optat ab eis mendicare oportet priori tamen nocte effregerunt servi illius Pawschneri in curia plebani cistam et piccarium argentum cum 200 denario abstulerunt. Iterum misimus eis, per duos nobiles cum auctoritate comitis ipsius sedis Scepusiensis, mandatum regium, cuius copiam etiam cum praesentibus mittimus, quod ipsi spreverunt, nec videre voluerunt, et semper peiores facti. Quae omnia coram capitulo venerabili et sede Scepusiensi protestati sumus ac literas de super protestationales accepimus, quas etiam cum praesentibus Reverendis Dominationibus Vestris transmittimus, obnixae et humillime rogantes et supplicantes Reverendas Dominationes Vestras velit apud Sacram Regiam Maiestatem et Vestram auctoritatem et nostram libertatem defendere et maxime regiarum literarum contemptum cum multi ante Paschnerium strenui ac egrigii et nobiles viri castellani arcis Scepusiensis talia nunquam attentarunt, quae hic aggressus est. Novit Dominatio Vestra Reverenda cryminis quod decimas de villis ad arcem Scepusiensem pertinentibus, dominis canonicis accipere voluit et iis solvere secundum beneplacitum suum deinde anno domini 1540. dedit plebanis, quorum villae ad arcem Scepusiensem pertinebant, per duos etiam et quatuor boves ex hyemandis et praeterito anno similiter, nunc attemptateos taxare et expellere, pro voto suo ex plebanis: et intrudere apostatas contra regium mandatum et Dominationem Vestram Reverendam, nos autem

gaudemus de privilegio per D. V. R. nobis gratiose collato in quo promittit nobis D. V. R. nos in iuribus et libertatibus nostris contra nostros impetitores omnes nos tueri et defendere velle quod ut Dominatio Vestra Reverenda firmiter facturam speramus, cum his commendamus nos Dominationis Vestrae Reverendae tamquam domino nostro gratiosissimo raptis Leutschowiae 15. octobris Anno Domini 1542.

Duo canonici ascenderunt arcem Scepusiensem, miserti senis plebani volentes inire concordiam cum capitaneis, ut tandem pacem haberet pauper, sed illud fieri nequiebat, nam prius volebant habere 200 flor. tandem miserunt ad 125. Isti promiserunt 15 flor. tandem prohibiti per iudicem curiae praepositaes quod nihil darent aut promitterent. Interim misimus eis mandatum regium per duos nobiles etc. Eiusdem Dominationis Vestrae Reverendae

Capellani XXIV. Regales.

Regium mandatum contra Lutheranos sub utraque communicantes et sanctorum intercessionibus negantes, et quod pauperi seni restituantur ablata.

Superscriptio ut supra.

Litterae testimoniales Venerabilis Capituli.

Nos capitulum ecclesiae Scepusiensis memoriae commendamus per praesentes, quod Venerabiles Domini Georgius senior de Leutschovia et Laurentius de Iglo etc. ecclesiarum parochialium plebani, Reverendi Domini Johannis Horváth de Lompnicza Praepositi dictae ecclesiae Scepusiensis etc. Domini nostri Clementissimi, ac venerabilium dominorum XXIV Regalium Plebanorum in hac provincia Scepusiensi constitutorum nominibus et personis nostram personaliter venientes in praesentiam nobis solenniter protestati sunt, in hunc modum. Quomodo diebus novissimis Venerabilis Dominus Mathaeus de Varalja artium baccalaureus vicarius huius ecclesiae nostrae et plebanus de dicta Waralja socius et concanonikus noster in persona totius venerabilis capituli erga egregium Nicolaum Bornemissa arcis eiusdem Scepusiensis vice castellanum, fuisset profectus, quem idem dominus vicarus instantissime requisivisset, monuissetque ut fruges venerabilis domini Valentini Plebani villae Isaac triturare bonaque eiusdem auferri et abduci non faceret, neque eundem iam senio confectum ita indebite perturbaret. Qui quidem vice castellanus eidem taliter respondisset. Quod ipse ab huiusmodi incepto opere vellet cessare, sed potius contra eundem Valentinum parochum tamquam subditum domini sui gratiosissimi procedere vellet.

Tandemque vice alia iidem domini vicarius et parochus Leutschoviensis medio nobilium Francisci de Polyanka et Antonii de Korothnafalva certas literas Maiestatis Regiae, Domini nostri Clementissimi protectionales eidem Nicolao vice castellano misissent, in quibus quidem literis sua Maiestas modernis, futurisque castellanis et officialibus praedictos castri Scepusiensi mandat, ut nullum plebanum, aut presbyterum in hac provincia Scepusiensi in persona, rebusque aut bonis suis quibus vis impedire, aut molestare vel damnificare auderent. Tamen non curatis huiusmodi literis Maiestatis Regiae. Idem vice castellanus fruges ipsius Valentini parochi tritulari fecisset, asserens se velle contra eundem interim, sic procedere velut subditum domini sui gratiosissimi cum in bonis dicti sui domini resideret. Praeterea feria secunda proxima, post festum beati Francisci confessoris iidem domini Georgii, Laurentius, Urbanus et Andreas parochi etiam hoc in capitulo, in sede nobilium inferioris istius Comitatus Scepusiensi coram vice comite iudice ac universitate nobilium solenniter fuissent protestati, superinde, quod primo quamvis idem vice castellanus, per praefatum dominum vicarium nomine et persona venerabilis capituli, deinde etiam cum literis praefatae Regiae Maiestatis, satis superque requisitus et monitus fuerit, ut fruges eiusdem Valentini parochi tritulari non faceret, nec etiam eundem perturbaret, nihilominus tamen nullatenus voluisset cessare atrituratione frugum, et vexatione ipsius Valentini parochi. Unde facta huiusmodi protestatione amotis literas nostras dari postulaverunt. Quorum nos iustis precibus moti praesentes literas nostras protestationales eidem duximus concedenda communi iustitia requirente. Datum feria tertia proxima post festum beati Francisci confessoris ¹⁾ Anno Domini 1542.

Sedis Protestatio Scepusiensis.

Nos Baltazar Zakach de Petrocz vice Comes ac Judex Nobilium sedis Scepusiensis, memoriae commendamus per praesentes, suod venerabilis magister Georgius parochus civitatis Leutschoviensis, et senior XXIV. Regalium plebanorum terrae Scepusiensis, nostram in praesentiam nomine et in persona domini Reverendi Johannis Horvath Praepositi Scepusiensis praedictorumque plebanorum ac venerabilis domini Valentini plebani de Isaac protestatus est coram nobis. Quomodo egregius Georgius Pawschnerus arcis Scepusiensis Praefectus, nescitur qua natione praedictum Valenti-

¹⁾ Október 7.

num plebanum (de) Isaac contra ordinem iuris et aequitatis et iustitiae, ac contra mandatum Regiae Maiestatis ac jurisdictionem domini nostri Praepositi, tum libertatum privilegii ipsorum dominorum plebanorum molestaret et iniuria magna afficeret, et adhuc iniuria efficere intenderet, quod domum et res dicti Valentini plebani de praefata Isaac obsignari, arrestari pro seque occupari, claves omnes domus ab eo auferri frumenta, omnia triturrari et auferri faceret, voluisset, imo et auferri domo fecisset, ac ad ceterarum personarum spiritualium ac secularium nobiliumque intercessionem ac mandati Regii vim a proposito et violentia illata desistere noluisse, sed in eodem pergere intendisset, et modo intenderet, superqua quidem protestatione praefati venerabilis magistrii Georgii, parochi Leutschoviensis, ad iustam et legitimam petitionem, has nostras praesentes Literas iurium suorum pro cautela, communi iustitia suadente, dandas duximus ex nostra congregatione in Capitulo Scepusiensi, loco sedis nostrae iudicariae feria secunda proxima, post festum beati Francisci. Anno Domini 1542.

De XIII. Civitatum plebanis ad Regem Poloniae medio Magnifici Domini Marsalci pro fratre nostro turbato intercedentibus feria secunda post festum beati Francisci, antequam protestaremur in sede tantam iniuriam et violentiam fratri nostro factam. Ego Senior cum venerabilibus dominis Laurentio de Iglo, Urbano de Casioforo etc. parochialium ecclesiarum plebanis, accessimus dominum egregium Jacobum. notarium Libtaviensem, consultantes ex quo undecim Civitatum plebani sub arcis Scepusiensis praefecto degentes, nihil auderent contra eundem praefectum voluimus ut duo fratres de XIII. civitatibus mitterentur ad magnificum Dominum Petrum . . . Regni Poloniae Marsalcum et XIII. Civitatum capitaneum generalem, ut medio Suae Magnificentiae causa, et negotium nomine XIII. civitatum plebanorum ad Regiam Maiestatem Poloniae devenirent, timentes, ex quo non parcerit laicis XIII. civitatum, quod non parceret etiam ipsis plebanis, XIII. civitatum et minus parceret, qui non pepercit XIII. Civitatibus aliquibus utpote Waraljensis et de Olassi, etiam plebanum pauperem et senem turbasset de Issaac. Verum cum haec proposuissemus notario respondit: non opus est duos fratres mittere, ego in persona propria expediam vobis negotium apud dominum meum Magnificum et expediet vobis libenter, his dictis contenti abivimus, gratias tantum ut scriberemus, scripsimus ergo literas credentiales per dominum Jacobum notarium ut ille ore referret omnia magnifico domino Marschalco.

*Ad Magnificum dominum Marschalcum Regni Poloniae
superscriptio.*

Spectabili ac Magnifico Domino Domino Petro mittam (?) in Wischnicza castellano Sandomiriensi et regni Poloniae supremo Marsalco, Cracoviensi Palatino nec non Scepusiensi, praemissiensi ac Colen. Capitaneo Generali amplissimo auctatissimoque domino ac patrono eorum observandissimo.

Salutem in Christo Jesu optatissimam, cum omnium nostrorum humillima commendatione. Spectabilis ac Magnifice Domine, domine nobis semper omni honore praeferende. Cum magis condecuisset duos ex fratribus nostris ad magnificum Dominum Vestrum misisse, timore tamen percussiveremur ne arcis Scepusiensis praefectus in personas nostras saevisset, qui nulli parcat, in quos desaevire intendit. Rogavimus ergo egregium ac nobilem dominum Jacobum notarium Magnificentiae Vestrae fidissimum, cui nostram commisimus causam omnem Magnificentiae Vestrae celeberrimae nostro nomine manifestandam, ut medio Magnificentiae Vestrae amplissimae causa nostra fratrumque nostrorum ad Sacram Regiam Maiestatem perveniret, Dominum nostrum Clementissimum, ut sua Maiestas pro nobis ac pace fraternitatis nostrae ad serenissimum Romanorum, Bohemiae, Ungaria Regem Ferdinandum, contra talem subditorum Maiestatis Regiae turbatorem scriberet, cum privilegia, tum imperialia, quum regalia multa habeamus, a quibus et regalis fraternitas nomen sortita est, sed nun a talibus curantis minime humilis igitur Magnificentiae speramus et supplicamus, velit eidem nobili ac egregio domino Jacobo fidem indubiam adhibere perpetuo pro Magnifica Dominatio Vestra excellentissima Deum exoraturi. Datis ex congregatione nostra apud seniores nostrum habita Leutschoviae 15. octobris Anno 1542. Eiusdem Magnificentiae Vestrae, humilis capellani.

XIII. Civitatum Plebani.

Supplicatio ad Regem Poloniae.

Sacratissime ac invictissime Rex, Domine et Princeps clementissime pientissimeque. Humiles XIII. Civitatum Plebani Sacrae Maiestatis Vestrae assidui exoratores et capellani, cum reliquis fratribus eorum Sacrae Maiestatis Vestrae humillime supplicant, ut querelis eorum benignum ac pium praebere velit auditum imprimis gratias agunt, et habent maximas perpetuo duraturas Regiae celsitudini Vestrae, ut Domino eorum clementissimo et semper colendo quod his impetuosius ac belli ferocibus

eorum temporibus Maiestas Vestra Regia pro innata clementia sua eos in suam recepit gratiam ac protectionem ac ab innumeris taxationibus, aggravationibus et oppressionibus tam personarum, quam verum earum periculis liberavit ad eius Maiestatem iterum atque iterum proni, tamquam ad Dominum et Patrem subditorum suorum clementissimum, humiles confugiunt, orantes et supplicantes, ne sacerdotes et capellanos suos sacris deditos contra omnem iuris ordinem Serenissima Maiestas Vestra, ignobiliae seculari, ac elatae mentis homini patiatur subiectos, ac laicis peius tractari contigit his diebus quod Georgius Pawschnerus arcis Scepusiensis praefectus qui nec Maiestatis Vestrae Regiae subiectis ex XIII. Civitatibus pepercit laicis, nunc etiam parochos aliquot plebanos fraternitatis persequitur, verentur, ne et in ipsos XIII. Civitatum plebanos, cui exosae sunt sprituales personae manus extendat violentas.

Nam quibusdam fratribus fraternitatis eorum, ex arce boves dedit aliquot saginandos et ex his emandos, ab annis tribus, additurus etiam porcos, et bubulcos et subulcos sacerdotes habeat in consuetudinem ducens, ut quilibet arcis Scepusiensis praefectus in posterum ex pastoribus animarum salva pace et venia Regiae celsitudinis Vestrae pastores faciat bovum et scrofarum. Nunc Venerabilem aetate senem parochum de villa Isaac iam manus prae aetate trementem octagenarium fratrem eorum charissimum qui 33. annis in villa Isaac uno praesedit illic loco obleve verbum a parochia sua vi extrudere conatur, cui omnes fruges anni praesentis extriturari facit. Quem iure apud praelatum suum requirere potuisset, ut tantum suae sectae hominem Lutheranum et apostatam prohibitu suo intruderet, cum tales nunc quam inter nos passim sumus auctoritate celsitudinis Vestrae Regiae freti.

Stipendiarii arcis Scepusiensis quos pawschnerus venerabili seni, pro eius aggravatione maiori, in Dominum plebanatus illius posuerat, nocte ei cis tam frequentes, ac Piccarium argenteum cum 200. denarios auferentes deinde ei omnes claves domus accipientes nihil prorsus suae potestati relinquendo ab eis vitae necessaria mendicare cogitur quotidie.

Haec omnia facienda cum Dominus pawschnerus suo vice castellano Nicolao Bornemissa ac Johanne Pellioni notario suo serio commisisset equester, cum quibusdam suis, ut ferebatur ad magnificum dominum Tursonem dominum suum profectus est. In cuius absentia idem vicecastellanus per dominum vicarium seu officialem domini Praepositi cum nonnullis Canonicis et iudice curiae praepositalis, requisitus et rogatus et admonitus ut aetatibus suae iurisdictioni non subiacentibus

cessaret. At ille istud a domino Pawschnero sibi commissum serio aiebat nec quem quam adverteret praeter Pawschnerum, quae responsurus est pro eo. Deinde idem vice capitaneus per dominos nobiles cum mandato regio requisitus, nec illud videre protervus voluit sed in proposita malitia induratus permansit.

Postremo vero omni ad habita diligentia, cum nihil prorsus efficere possent, tantam hominis violentiam tam coram capitulo venerabili, quam sede nobilium protestati sunt, quarum protestationum copias, cum praesentibus, celsitudini Vestrae Regiae mittunt.

Haec sunt Serenissime ac Inclytissime Rex Domine, Domine Clementissime, quae celsitudini Vestrae Regiae humiles capellani Sacratissimae Maiestatis Vestrae XIII. Civitatum in Scepusiensi plebani conqueruntur, humillime et prout rogantes et supplicantes, ut suis literis apud sacratissimam Romanorum, Bohemiae et Ungarorum Regiam Maiestatem succurrat, ut sacerdotes celsitudinis suae Regiae ac Sacratissimae Maiestatis Vestrae humiles capellani, in pristinis ac ab antiquo privilegiis ac libertatis, eorum observatis a Divis Imperatoribus ac Regibus gratiose concessis conserventur ac a tali audacissimo turbatore liberentur ut Deo altissimo quietiori corde servire possent pro celsitudine Vestra Regia Reginalique Maiestate ac liberis omnibus perpetuo supplicaturi.

De exequiis in Monte Georgii.

Pro venerabili domino Simone, olim illic parochus celebratis cum alias fratrum congregationem fieri oportuisset propter componendam pecuniam ut nuntium conveniremus rogavit dominus Marcus in Monte S. Georgii parochus, ut ad cum congregatis fratribus illic simul etiam exequiis celebratis, fraternitatis negotia tractarentur, ubi proposui eis tractata cum vice capitaneis arcis Scepusiensis in absentia Pawschnerii. Quomodo ter domino vicario scripsissem ac ut locumtenentem domini Praelati in absentia eius ut ascenderet ad arcem Scepusiensem assumptis cum duobus canonicis. Quod etiam diligentissime fecit: sed nihil expedire potuit dixerunt, quod ita haberent in commissis. Tandem dominus Lector cum alio canonico miserti senis parochi de Isaac ascenderunt arcem ut concordarent, si possent cum eis. At illi postulaverunt dicentes florenos cum autem instarent rogando dicentes, quod pauper non haberet, et ergo 125. flor. et maneat in loco suo. Illi 15. flor. promiserunt et quia nihil habeant in commissis, id eo non audebant se intro mittere ad maiorem pecuniam sed

dixerunt cras revertemur volumus interim cum plebano loqui, sed eum descendissent iudex curiae praepositalis prohibuit eos, quod nihil prorsus deberent dare ad arcem, alias domino Praelato in triplo plus dare cogentur. Iterum ego misi literas regias vicario, quod illud mitteret ad arcem, quod et fecit, sed illi noluerunt respicere.

De XIII. Civitatum plebanis, qui sunt de corpore fraternitatis XXIV. regalium decreverunt etiam ad Sacram Regiam Maiestatem Regni Poloniae scribere ex quo Pawschnerus non peperisset prius Varaliensibus, et illis Olaszi civibus, nec parochi illi in Olaszi sed iam aliquot annis accepit ei decimas a certa parte terrae, quam Pawschnerus ad arcem pertinere aiebat, cum in auditum est, ac prius a nullo capitaneo attemptatum; et num aliud ex fratribus eorum tantum gravasset et nec aggravatione cessaret, timent, quod et eis tantam irrogaret, cum tempore violentiam, ne autem hoc fieret, rogarent dominum Marsalcum et sua Magnifica Dominatione negotium fratrum ad Sacram Regiam Maiestatem Poloniae deferret, rogantes, quod Sacra Maiestat, inter alia negotia etiam istud scriberet Romanorum, Bohemiae et Ungarorum Sacrae Regiae Maestati respondit eis notarius, bonum esset, sed non opus esset, mittere duos fratres ad Magnificum Dominum Marsalcum. Ipse vellet per se illud apud magnificum dominum marsalcum melius expedire, quam fratres, placuit eis consilium domini notarii, qui dixit eis: Scribite; et mitti te mihi literas ego vigilabo. Et sic scripserunt fratres literas pro domino notario credentiales ad magnificum dominum Marsalcum et supplicationem ad Sacram Regiam Maiestatem Poloniae, quarum copiae supra patent. Sed quia Domino de Menhardi dedi literas in specie praesentandas domino Jacobo notario Magnifici domini Marsalci ille eas non praesentavit, et mihi seniori restituit et 4. flor. tantum quantum 3 in auro ipse dare debuit, et tantum: 1. dedit, Ego consideravi sic: Quod dominus Praelatus et dominus Pawschnerus erant optimi amici quando hic simul erant Leutschoviae, quando rogabamus pro Thoma organista die Barbarae et liberavimus eum a poena capitis, apud senatum Leutschoviensem. Tunc consideravi, quod praelatus et dominus Pawschnerus optimi erant amici et unus contra alium nihil agerent, sed tractaverunt pariter in magna charitate. 2., attendi, si non concordabis cum Pawschnero tunc parochus pauper in Isaac ablatis per Pawschnerium carebit, et si Pawschnerus accusabit plebanum apud Praelatum, tunc et Praelatus reliqua etiam, quae manserunt plebano a Pawschnero recipiet et nihil restituet. Sed si concordavero cum Pawschnero, ita concordabo, quod omnia

restituat plebano ablata. 3., attendi periculum meum: Scio, quantum Pawschnerus prius fuit contrarius. Nunc cum resignabit arcem Reginae Johannis uxori, ut ipse solus mihi dixit, veniet iterum Leutschoviam et manebit in domo sua et brevi constituetur iudex, 'et nunc fortius ac peius me persequetur, quam unquam prius, sicut et mihi intimavit per dominum Sebastianum Czupec, quod ego concitavi 24. plebanos contra eum et egissem contra eum, ipse vult mihi nocere ubi potest. 4., cum constitueretur iterum Civis Leutschoviensis et deberem contra eum jure velle procedere tota Civitas tueretur eum, cum tota Civitate certare et litigare multum staret etc. Idem planavi cum Pawschnero sic, quod omnia promisit plebano restituere dominus Praelatus licet me interrogavit de causa Pawschneri et plebani in Isaac, dixi, Domine Reverende iam negotium planatum est. nam non fuit voluntas Pawschneri, nec commissio, quod aliquid ex domo illius auferri deberet, cum hoc restituit plebano omnia ablata. Tunc ostendit copias Literarum, quod vellet ad Sacram Regiam Maiestatem, sed dixi non est necesse. Tandem literas scriptas ad dominum Marsalcum et supplicationem ad Regem Poloniae, igni tradidi et combussi: cuius tamen copia supra continetur.

De mandato Regio, nobis per Reverendum Praelatum a Sacra Regia Maiestate allato ut in supra.

Nuntius noster ad dominum praelatum missus, venerabilis Dominus Georgius in Topplicza plebanus, rediit ex Vienna, sed dominum Praelatum non invenit, nam Praelatus Viennae non tradavit, sed rediit Dominum et sic nuntius noster nihil expedivit.

De cathedratico solvendo istius anni cum dominus Praelatus redisset ex Curia Regiae Maiestatis 4. Novembris ad arcem dunavicz, scripsit domino Vicario literas, quarum tenor est iste:

Venerabilis Domine, Frater in Christo dilecte! Salutem et omne bonum. Licet quidem, ut spero Dominationis Vestrae non constat de debito, quod tenemur domino Czupeck civi Leutschoviensi, a quo receperamus pecuniam mutuo pro via hac ad Maiestatem Regiam ratione recuperationis bonorum ecclesiae, nec non et Venerabilis Capituli, cui quidem commiseramus hanc pecuniam exigendam ex cathedratico nostro, et a parochis Regalibus, quam huc usque minime valet exigere. Ea propter Dominationis Vestrae praesentibus significamus omnino sic habere volentes, ne idem praefectus Czupeck in eadem pecunia exigenda, aliquod disturbium seu contradictionem habeat, sed eidem absque dilatione quavis per eosdem regales solvat. De debito autem quod Dominationis Vestrae

tenemur, dum gratia divina favente hisce temporibus brevi in capitulo constituemur ex nostris proventibus propriis pro festo divi Nicolai nobis provenientibus decimis assignabimus, unde illud Dominationis Vestrae retro habere et exigere poterit. Interim autem quod huiusque non exsolverimus, non aegre ferat. Cum his Dominationis Vestrae bene valere optumus. Ex arce Dunavicz, Dominica die Crastino in Divi Martini Anno Domini 1542.

Joannes Horvath,
ecclesiae Scepusiensis Praepositus,
Consiliarius et secretarius Regiae
maiestatis.

Feria 2. die S. Briccii, cum dominus Pawschnerus venisset Leutschowiam, audiavi cum, loquebar cum eo multa, de omnibus negotiis actis ex parte plebani de Isaac ut supra de illo patet et quomodo coacti protestati sumus contra eum etc. ex quo semper vice capitanei peiores facti plures et plures installassent trituratores.

Respondit.

Mi Domine Plebane! Fratres plebani ex fraternitate vestra mihi dixerunt, quod vos incitatis contra me XXIV. plebanos, et dixerunt, plebanus de Leutschovia ita fieri voluit et noluit quod secus fieret.

Quod vobis videtur? ideo ne sunt institutae decimae, ut plebani vestri cum scortis et cum meretricibus illas consumant et tot scandala praebeant, si Rex ista sciret et scriberentur Regi. Ego non commisi vicecapitaneis meis, ut ullam facerent plebano violentiam, nec ex domo fruges ducerent, si servi aliquid supra commissionem meam fecerint, ipsi luant.

Ego commisi eis ut terrerent tantum plebanum, si venient aliqui boni viri, et restituerent mihi honorem meum, rogando etc. dimittite et rem planate. Non commisi eis, quod pro 100. flor. eum taxarent aiebam, bonum esset quod res planaretur nec et Dominationis Vestrae clamores maiores inde orirentur. Dicebat ipse: Ex quo scripsistis Praeposito, oportet quod iniurias meas illi congveram, ut puniatur plebanus. Consilium tamen dedit: domine Plebane. Si Dominus Praepositus, non fecerit mentionem, facile planabitur; si autem destiterit, nihil cogitans, ego facile rogatus restituam ei omnia. Ego meis talia non commisi. Ego bene etiam expurgarem coram Rege, quia me in isto culpate non possunt, quod eis commisi.

Tandem feria 2. post Catharinae adivi eum cum Venerabili viro Laurentio de Iglo, et concordavimus pariter et promisit ei omnia restituere. Et venit feria 3. sequenti ad me et

adtullit mihi literas, quas scripsit judici in villa Isaac, ut restituat frumenta plebano, sed avenam iussit servare 200. cubus tantum laici videant, quod aliquid poenae luat plebanus, sed promisit ad petitionem meam, plebano solvere eam.

In pro festo S. Nicolai feria 3. venit Pawschnerus ad me etc. Cum feria 6. in Crastino S. Andreae Apostoli Dominus Praelatus venisset Leutschoviam, misit pro me, et optavit fratrum congregationem fieri ad diem S. Nicolai proxime venturam, per binas literas currentes, quod et feci. Congregatis Fratribus huc Leutschoviam pro die S. Nicolai, misit dominus Praelatus ad nostram congregationem Venerabilem virum Dominum Magistrum, Martinum, Custodem Canonicum et in Betania plebanum per quem dominus Praelatus optavit aliquid expensarum, pro nobis factarum ad Sacram Regiam Maiestatem offerens et ostendens literas Regias, quarum tenor infra patebit. Et consultis fratribus decreverunt 40. flor. in auro domino Praelato donandos.

1543.

Exsequias pro domino Casparo in Durandi quondam paroco tenuimus ipsa die sancti Vincentii, feria secunda, prius, per literas currentes fratribus, ut moris est celebratis cum vesperis feria 3. cum vegiliis etc.

Privilegium Regium, a domino Praelato allatum ad comitem Scepusiensem, pro defensione subditorum domini Praelati:

Ferdinandus, divina favente Clementia, Romanorum, Ungarorum, Bohemiae Rex, semper Augustus, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae etc. Fidelibus nostris, Comiti ac Vice Comiti et universitati Nobilium Comitatus Scepusiensis, salutem et gratiam. Ex venerabili Johanne Horvath, Ecclesiae Scepusiensi Praeposito, secretario et consiliario nostro accipinus esse plerosque istius Comitatus subditos nostros, qui et clerum et alios ipsius Praepositi Ecclesiae suae subditos, multis efficerent, molestiis aliisque, ac aliis iniuriis premerent. Eius ergo quaerimoniis, acceptis nostrae Regiae dignitati interesse ducimus, ut fidelium subditorum calamitati, et iniuriis clementer provideamus. Proinde volentes eorum, qui tales molestias inferunt temeritatem reprimere. Tibi Comes mandamus, ut tui officii auctoritate omnium iniurias illegitimasque impugnationes, a subditis ipsius Praepositi cohibeas, si quid autem est, de quo aliqui querimoniam, adversus vel clerum, vel prophanos ipsius Praepositi subditos faciant. Id non vio-

lentia ultione, sed via juris prosequatur, ab iniuriis tamen inferendis volumus, ut per te tamquam per Comitem coercatur. Secus igitur ne feceris. Praesentibus perlectis exhibenti restituis. Datum Wienae 21. Octobris. Anno 1542.

Ferdinandus.

Supplicatio ad Regiam Maiestatem contra Lutheranos.

Sacratissime et Invictissime Rex, Domine et Princeps Clementissime pientissimeque. XXIV. Regales Plebani cum omni clero terrae Scepusiensis Sacrae Maiestatis Vestrae humiles capellani Maiestati Vestrae Regiae humillime supplicant, ut eos in antiqua Ecclesiae Sanctae Catholicae religione, qua hactenus manserunt incorrupti manutenere velit ne a novis Evangelistis et Lutheranis hereticis turbentur, et subditi eorum (cum omnes ad malum proclives sunt) peregrinis eorum doctrinis a veritate Christiana alienissimus subvertantur et pessumdentur.

Ne igitur aliquis tali secta infectus eis praeficiatur, qui vi eos ad hoc compellat ut contempta Ecclesiae Sanctae auctoritate, novum suscipiant Evangelium, in quo tot sectae, dissensiones, irae, rixae invidiae, discordiae, homicidia, crapulae ebrietates, et id genus carnalium operum regnant Celsitudinis Vestrae Regiae providentia et auctoritate conserventur. Insuper ne tales inter patiantur, ne in parochis a corrupta plebe eligantur, nec a praelatis, muneribus acceptis, vi in populi perniciem intrudandur, aut in parochos confirmentur, nullo pacto ausuri.

Ut etiam si opus fuerit, ad cuiuscunque status spiritualis vel secularis dignitatem confugerint, ac Celsitudinis Vestrae Regiae nomine auxilium quesiverint, ut illis mox sint praesidio et contra tales Christianae Reipublicae turbatores sese totos erigant, et a sedibus suis procul repellant, maxime si desuper Regiae Maiestatis Vestrae mandata (quod eis summo pere conferri petunt requisiti fuerunt, ne factionis illius fautores et Sacrae Maiestatis Vestrae ac Regii mandati contemtores conseri velint) praesto sint.

Haec sunt Serenissime et pientissime Rex, et Domine Clementissime, quae XXIV. Regales cum omni Clero Terrae Scepusiensis Maiestati Vestrae Supplicant, innata Sacratissima Maiestas Vestra clementia freti, ut manum eis in his porrigat, defendat, ac protegat. Cui et se totos humillime commendant, ac exoratores se ad Deum pro Celsitudine Vestra Regia, Reginalique Maiestate cum literis omnibus et Regnis perpetuo offerunt, ut Deus optimus Maximus de coelo auxi-

lium ferat, ac Maiestatem Vestram Regiam perpetuo conservet in Christianismi profectum cum suis omnibus.

Eiusdem Sacrae Maiestatis Vestrae.

Capellani XXIV. Regales,
cum omni Clero Terrae Scepusiensis.

Cum certo certius intellexissem dominum Praelatum mittere nuntium ad Sacram Regiam Maiestatem satis idoneum ad placandam iram Sacrae Regiae Maiestatis contra dominum Praelatum, qui delatus est Sacrae Regiae Maiestati per dominum Magnificum Reway, Loboczky, Wernerum ac alios ac Regia.

Maiestas intenderet dominum Praelatum sua privare Praepositura, munivit se dominus Praelatus, utrorumque Regum Poloniae, patris et filii litteralibus, intercessionibus, ad Sacratissimum Regem Ungarorum et Bohemorum Ferdinandum ut vigore illarum intercessionum manere possit in praelatura praepositiva, cum eodem nuntio misi praescriptam supplicationem ad Sacratissimam Regiam Maiestatem.

De domino Georgio Lewdischer in Topricz plebano electo ad Molembach.

Cum Dominus Marcus Silezius suam in monte Georgii resignasset plebaniam ob laicorum persecutionem iuxta Apostolum sicut isqui secundum carnem natus persequeretur eum, qui secundum spiritum ita et tunc surrogatus et electus est in Montem Georgii Venerabilis dominus Thomas de Molembach in plebanum quibus condescendit et suscepit praebendam in Monte Georgii. Confirmatus autem illic laici de Molembach carentes pastore in derogamen XXIV. plebanorum suggestum est eis, ut eligerent dominum Georgium Lewdischer in Toprecz plebanum, in pastorem animarum. Sed ex via erat contra omnes fratres scripserunt mihi et per nuntios rogarunt, ut totis viribus resisterem, ne ovis morbida inter nos plebeculam miseram seduceret. Scripseram domino Vicario, ne eum, si cum laicis pro confirmatione veniret, confirmaret. Scripsi et domino Praelato ac supplicavi, quod Dominatio sua Reverenda nullo pacto eum confirmaret, ob intuitum Dei et sacerdotalis dignitatis et totius cleri Scepusiensis. etiam ob mandatum Caesariaeque Regiae Maiestatis ac suum mandatum per totum Scepusiensem emanatum. Intercessit coram Praelato in Capitulo dominus magister Martinus de Betania canonicus et parochus ut sua Dominatio Reverenda talem in medium nostri non confirmaret. Respondit Praelatus: Ille pro-

misit mihi 12. flor. pro confirmatione. Respondit ei Magister Martinus canonicus: Reverende Domine! XXIV. Plebani tam honesti, quod si ille 12. promisit in auro, ipsi etiam dabunt tantum, tantum Reverenda Dominatio Vestra non confirmet. Sed Pawschnerus simpliciter vult habere, ut eum confirmarem. Inquit Praelatus. Respondit magister Martinus Pawschnerus non potest cogere Dominationi Vestrae Venerandae.

Tandem feria 4. post Palmarum venit Dominus Praelatus Leutschoviensis et adivi eum, post prandia, praemissa propina, et ferme duabus horis solitarius fui cum sua Dominatione Reverenda, multa et varia tractantes. Tandem etiam de negotio istius hominis aiebat: Dominum Pawschnerum vehementer laborasse, et instituisse, ut confirmaretur. Ille respondit: non possum contra Regium, ac meum mandatum eum confirmare, et ostendit Domino Pawschnero literas meas scripsi domino Praelato nomine omnium fratrum, quod talem haereticum nominarem, cum nondum esset convictus et haeresi sua damnatus haereticus (licet doctrinis suis et haereticis pravitatibus, satis probavit se haereticum etc.) At finaliter dixit dominus Pawschnerus: Faciat Dominatio sua Reverenda, ut vultis confirmate eum, vel non, ego iam non curo. Et ita promisit mihi dominus Praelatus, quod nollet eum confirmare et ego promisi ei, quod fratres congregare vellem illico post festa, et Dominationem suam Reverendam condonarem adoptata sua.

Idem dominus Georgius Lewdischer cum laici de Molembach ei portassent plebaniam suam, renunciavit et noluit suscipere, sed dedit eis terminum donec certificaretur, si dominus Praelatus hoc facere nollet, misit nuntium ad laicos de Molembach abrenuntiavit eis plebaniam eorum, et ita mansit in loco suo.

Ad Molembach per laicos illos electus est dominus Marcus, qui fuit in Monte Georgii.

Feria 5. magna abivit mane dominus Praelatus ex Leutschovia ad Dunawicz arcem, et ego in festis Paschalibus statim emisi literas currentes binas, ut fratres omnes convenirent huc Leutschoviam, ad proximam feriam 5^{am} ante Quasimodo geniti, et statuto die venerunt. Proposui illis causam congregationis, et decreverunt 12. flor. in auro dare Domino Praelato promunere, tantumne in medium fratrum veniat.

1543.

Dominus Praelatus misit ad nuntium servum suum Andream coclerum, et scripsit mihi, quod mitterem ei 12. flor. promissos, et misi ei per eundem nuntium servum suum

16. centum den. et 20. den. Nam non omnes dederunt. Hanc pecuniam misi domino Praelato feria 5. post conductum Pasce in crastina S. Ambrosii, quae 5. die Aprilis.

Dominus Praelatus solus venit Leutschoviam Dominica proxime sequenti scilicet misericordias Domini, quae erat 8. Aprilis. Statim post prandia licet ipse nondum comederet, et praemisso munere, adivi suam Dominationem Reverendam, antequam pranderet et singulis negotiis peractis, obtuli ei etiam illos 60. denerios, quos ei tenebamur, et rogavi Dominationem Suam Reverendam, ut cras mecum ascenderet ad praetorium et pro me loqueretur, ac iniuriam meam defenderet. Respondit: cras iturus sum ad sedem, sed tamen mittam ad judicem hominem, ut vel ad me veniat, vel ego ad eum, et tunc loquar ei vestro nomine et dicam quod mihi commissum est a Sacratissima Regia Maestate, quod etiam Dominatio sua fecit.

Rogavi etiam Dominationem suam Reverendam ex parte Georgii Lewdischer, quod iam esset in loco in Molembach, quod sua Reverenda Dominatio eum illic non pateretur. Respondit dominus Praelatus: Ego promisi vobis, quod nolo eum confirmare, nec dabo ei administrationem. Dixi: quid est? Si in loco manebit et defendent eum laici et Dominus Pawschnerus arcis praefectus in scandalum totius cleri, in populi illius seductionem et contra iurisdictionem Dominationis Vestrae Reverendae eum sine auctoritate Dominationis Vestrae Reverendae non habet potestatem illic sacramenta administrare, respondit dominus Praelatus: Ego ideo veni, ut loquar eum domino Pawschnero ut mandet laicis, ut eum excellant.

Proposui domino Praelato historiam de astutia laicorum in Molenbach, cum dominus Praelatus nollet eum imprimis confirmare, laici finxerunt se alium eligere plebanum, et elegerunt, ac plebaniam suam portaverunt domino Marco, qui plebaniam resignaverat in Monte Georgio, cum conditione, sine molendino ad curiam pertinente. Nam pro se laici illi usurpare volebant. Sed cum ille eam tali cum conditione sine molendino suscipere nollet, portaverant plebaniam suam in Matzdorf plebano domino sisto; simili conditione sine molendino, ille etiam suscipere recusavit. Hoc ex astutia fecerunt, in velamen excusationis suae dicentes: nos plebaniam nostram portavimus bonis viris huic et huic et noluerunt suscipere. Et quia sine plebano esse non possumus, ideo iterum priorem plebanum de Topprecz Georgium Lewdischer elegimus. Piam iste suscepit plebaniam istam sine molendino, et hunc libenter habemus. Hoc laici facere ausi non fuissent, nisi per Pawschnerium fuissent persuasi.

Dominus Praelatus fuit in arce Scepusiensi feria 3. post iubilate, quae erat 16. Aprilis constitutus et Magister Martinus de Bethania plebanus canonicus et custos cum eo: et ipse scripsit mihi relationem, ut sequitur ex capitulo, post Domini Praelati ex capitulo discessionem in arcem Dunawicz.

Venerabili Domino Georgio parcho Leutschoviensi ac Dominorum Regalium plebanorum seniori etc. Domino seniorum observando.

Salutem, et obsequii mei obnixam commendationem. Venerabilis Domine seniorum observantissime. Nudius tertius cum Domino Reverendo nostro in arce Scepusiensi existens negotium illud coram Domino Pawschnero, sollicitavi, qui Reverendo respondit: Judicem illum perversum illius pagi Molembach die Dominico ibidem in arce fuisse, ac ea de re, nempe quia iam plebanum haberent, meminisse. Respondit hactenus nullum habere. Itaque Dominatio Vestra Veneranda mox scribat domino fratri ad montem Sancti Georgii ut eo de negotio investigaret, et quid clam fabricatur, percunctetur, ut tandem Veneranda Dominatio Vestra valeas scire, Reverendum interpellare. Valeat perpetua felix. Ex Monte Sancti Martini raptissime feria 4. post Dominicam iubilate. 1543.

Dominationis Vestrae Venerandae deditissimus

Custos Scepusiensis.

Interea cum dominus Praelatus rediisset ad Dunawicz accessit ad eum Georgius Lewdischer electus plebanus in Molembach pro confirmatione. Dominus praelatus dixit ei: Ego non confirmabo vos, nec dabo vobis confirmationem, nec administrationem, ne postea ego uno vobiscum captivari per Regiam Maiestatem iuberemur. Si Dominus Pawschneurus vult vos confirmare, aut conservare, videat ipse. Et rediens ad Topporc misit ad Molembach iterum congregati pro alterius plebani electione, miserunt ad me rogantes, ut consulerem eis pro bono viro. Feria secunda post dominicam Cantate quae erat 23. Aprilis die Sancti Adalberti venerunt ad me pedestres duo laici missi a iudice et tota communitate de Molembach, Emericus et Hieronymus rogantes me nomine iudicis et totius communitatis, ut consulerem eis pro plebano. Dixi: o vos quomodo seducti et excoecati talem elegistis plebanum. Dicebant, non erit plebanus noster deinceps, sed ex his duobus, unus, vel de Eulenbach dominus Johannes, vel Dominus Martinus de capitulo plebanus. Et commendavi eis utrosque, sed nescio si Dominus Martinus de Capitulo ibit. Et sic iverunt adhuc eo die Eulenbach et portaverunt ei plebaniam suam. Qui cum eisdem ascendit ad Molembach. et conspexit locum. Et laici

ei dederunt plebaniam cum molendino, quamdiu tenebit eis capellanum. Sed quando eis non tenebit capellanum tunc molendinum volunt pro Ecclesia usurpare, et ex illa pecunia molendinum aedificare. Et respondit eis plebanus: Bene est, ego sine consensu senioris nostri plebani Leutschoviensis, et Domini Vicarii, non faciam. Et sic venit ad me feria 5. in crastino Marci et cum eo iudex et Jacobus Vitricus, et ego consensi, et iverunt adhuc Varalinum pro consensu domini vicarii, et confirmaverunt statim ibi.

De arcis Scepusiensis periculo et Fawschnerii interitu.

Cum Dominus Pawschnerius per stipendiarios suos, cum quibus Pesarschco valachus praedonum Casoviensium non minimus occultum habuisset colloquium avisatus esset de arcis Scepusiensis traditione, ut nocte per fenestram auxilio militum arcis per suos attraheretur ad arcem cum sociis: superquo negotio diu deliberatum est cum ad aures Pawschnerii delatum esset. Qui cum suo sub capitaneo arcis Bornemissa consultantibus decreverunt, ut bene muniti cum populo in arce illos permitterent stipendiarios quasi insciis arcis capitaneis constituto tempore certo illos atraherent et per fenestram susciperent in arcem superiorem ipsum Scharschloneum cum sociis.

Feria 6. post Georgii, quae erat 27. Aprilis noctis sequentis fere hora 10. Scharschlo venit cum sociis et habensiam suam cum arcis militibus conspirationem attracti sunt 18. numero ad arcem superiorem praesente Pawschnero, et altero sub capitaneo Bornemissza, qui se retro milites arcis occultaverant, omnia conspicientes, nec tantos attraxissent, nisi ipsum Scharschloneum (?) prius habuissent. Sed ille ordine 19. attractus, et cum iam ad fenestram pertractus esset, et vidisset multitudinem militum cognovit traditionem maxime cum audisset eos dicentes: Ille est Scharschlo, ille illico pedibus se muro opponens, noluit intrare per fenestram, sed ut iterum demitteretur clamans. Mox unus militum ex arce per fenestram eum gladio transfixit, et incidit funem, et sic casum dedit, et fregit collum ab alto.

Alii 10 et Septem qui iam in arce erant Scharschlonei complices videntes traditionem et quod iam moriendum esset, nec dum eis arma cum quibus attracti erant in arcem eis oblata erant, et cum essent robustissimi viri, ruunt in arma. Et licet 100. essent milites in superiori arce, tamen ad eo vehementer illi 17. viri pugnauerant, ut omnes ex arce superiori depulso ad inferiorem portam arcis, et nisi ignis pervenisset in pulveres qui erant in fortissima testitudine deiicisset

illam, et magnam partem muri, ubi aliqui stipendiarii et Pawschnerus ipse etiam eiectus est ex arcis altitudine nec postera die, licet quae situs inventus est.

1543.

Rediit nuntius Domini Praelati a Sacra Regia Abbate 8. Maii, qui attulit nobis hoc privilegium, cuius tener hic habetur, clementer a Sacra Regia Maiestate exauditi.

Privilegium.

Ferdinandus, Divina favente Clementia Romanorum Rex, semper Augustus, ac Germaniae, Ungariae, Bohemiae, Dalmatiae, Croatiae, Sclavoniae Rex, Infans Hispaniarum, Archidux Austriae, Dux Burgundiae, Marchio Moraviae etc. Comes Tyrolis etc. Fidelibus Vestris universis et singulis, Dominis Praelatis, Baronibus, Egregiis, Nobilibus, Prudentibus et circumspectis, ceterisque incolis, et inhabitatoribus Regni nostri Ungariae, qui quidem mandati et edicti huius nostri literis requisiti fuerint, salutem et gratiam. Exponendum nobis currarunt fideles nostri, honorabiles, devoti nobis dilecti XXIV. Parochi Regales, cum toto Clero Terrae Scepusiensis, quemadmodum non nulli existerent novis sectis improbatæ Religionis addicti, qui simplicem atque credulam apud eos plebem, in erroneas de sancta et Catholica fide nostra opiniones, et persvasiones miris modis, simulatoque Sanctimoniae fucō adducere conarentur; idque in maximum sane scandalum et perniciem, tum veræ pietatis nostræ sum omnium Christi fidelium seductionem: supplicantes proinde nobis quam humiliter ut eos inveteritu Religioneque Sanctæ Ecclesiæ Catholice, in qua hactenus incorrupti, et constantes permansissent, clementer manu tenere dignemur ita ut ne vel ipsi a damnatarum studiosis ullo modo turbarentur, vel eorum subditi novis doctrinis a veritate scilicet Christiana longe alienissimis, ab istius modi perversis hominibus seducerentur. Praeterea ut ne aliquem tali secta seu hæresi infectum eis præficiendum permetteremus, neve tales aut inter eos versari aut a corrupta plebe in parochos eligi, aut a Praelatis ullo modo confirmari pateremur. Quin potius eis contra tales quoscunque necessario et opportuno remedio clementer adesse vellemus. Nos itaque considerata æquitate simul et pietate petitionis istorum plebanorum, clerique universi terræ Scepusiensis, et ob id gratiose admissa et exaudita vobis omnibus et singulis, et cuiuslibet vestrum fidelitati maxime vero praelatis, et comiti sedis Scepusiensis harum sine strictissime præcipientes mandamus,

quatenus pro auctoritate nostra vobis in hac parte attributa dictos parochos, cum universo eorum clero atque subditis in antiquo sanctae et catholicae religionis, atque fidei nostrae cultu laudabilibusque ritibus et observationibus manutenere et defensare, illisque eum opus fuerit et quotiescunque requisiti fueritis tam spirituali quam seculari brachio, adversum damnatae Religionis et doctrinae sectatores quoscumque a sedibus eorum repellendos et exstirpandos auxilium debitum et opportunum praestare debeatis secus sub indignatione nostra gravissima minime facturi. Praesentibus perlectis exhibenti restitutus. Datum in nostra et imperiali Civitate Noribergera die 21. Mensis Aprilis Anno Domini 1543. Regnorum nostrorum Romani 13. aliorum 17.

Ferdinandus.

Deinde cogitavi de fratrum congregatione, quomodo nos convenire oporteret, et componere aliquam pecuniam, qua et nuntium nostrum rite expedire possemus, et solvere eundem, pro laboribus suis pro nobis habitis. Sed cum rediisset feria 3. ante Pentecostem non potui citius fratres convocare, nisi post festa et octavas Corporis Christi, quia nullum fratrum commode ab ecclesia sua abesse istis temporibus poterat. Interim cogitavi de privilegio isto trans scribendo in Capitulo S. Martini, et Contuli ilud Venerabili viro domino Laurentio in Iglo plebano, ut sua Dominatio Veneranda una assumpto, uno vel duobus fratribus ex fraternitate nostra proficisceretur ad Capitulum et illud ibidem transumi faceret. Sed Dominus parochus in Iglo contulit illud Domino Martino Canonico et custodi ecclesiae Sancti Martini et plebano in Betania, qui se sua sponte obtulit dicens: Domine Venerabilis! date mihi, ego una cum domino vicario plebano Varaljaiense fratre Vestro transscribi faciam. Et eo est opus quod Dominatio Vestra Veneranda veniat ad Capitulum. Nos expediemus, quia ad totum clerum pertinet, quod et factum est.

Interea etiam scripsi Domino Vicario quod illum haeticum hominem ad Molenbach non confirmaret, quem laici illi pessimi iam tertiariorum susceperunt, licet ut supra scriptum est isti duo laici, qui ad me venerunt, dixerunt mihi. Mi Domine Plebane iste de Topprez Georg. Lewdischer nunquam plebanus noster erit et ideo rogamus Dominationem Vestram consulere pro nobis, pro bono viro. Et elegerunt dominum *Johannem* de Eulenbach, qui iam suscepit et confirmatus, licet literas confirmationis nondum accepisset a vicario, tamen tres currus rerum suarum duxit super ad Molenbach, tauquam volent ibi residere sed considerata nequitia laicorum

iterum resignavit eis eorum plebaniam et rediit cum rebus suis ad Eulenbach: Nam illam plebaniam adhuc non resignaverat. Interea astuti laici de Molenbach accesserunt dominum Praelatum ad arcem Dunavicz, rogantes suam, Dominationem Reverendam, ut consuseret, pro eis ut rehabere possent pecuniam suam, quam accommodo dederunt Domino Georgio Lewdischer in Topprecz plebano. Respondit eis dominus praelatus, quid accipietis ei, cum nihil habet. Rogaverunt Dominationem Suam Reverendam, quod eis daretur in plebanum, libenter vellent eum habere, et sic eum tempore posset etiam eos solvere.

Dominus vicarius Frater noster Venerabilis transscripto mandato Ferdinandi Capitulo non transumptum sed ipsum mandatum in specie ad arcem Scepusiensem una cum Venerabili Domino Magistrino Martino Venerabilis capituli seu ecclesiae Sancti Martini plebano et Domino Stanisiao Capellano Varaljaiensi exhibuerunt, illo Regio mandato dominum castellanum arcis illius praefectum Bornemissam rogantes ut plebanum hunc novum in Molenbach tamquam haereticum non pateretur, sed mandaret laicis, ut eum a loco repellerent. Unde cum mandatum Regium in specie per proprium suum notarium perlectum esset, ac tenorem mandati Regii, bene intellexisset, respondit arcis praefectus Bornemissa, se illa minime facere facere posse, nec se quicquam attentare velle absque informatione et voluntate Domini sui Domini Johannis Tursonis praesertim in conservandis minime plebanis, seditiosis Sacramentariis et haereticis, pro icit illi tunc obiectum de Georgio violenter ad plebaniam in Molenbach intruso. Ad quae obiecta asserebat se id minime facturum, concludendo sententiam in haec verba: Dominus qui illum illuc locaverat, et cuius nutu et auctoritate ad eandem intraverat illius auctoritate etiam exeat, et expellatur.

Idem Dominus Lewdischer.

Primum ex studente Cracoviense laicus, fractus, et est fertur sartoratus in Olmütz didicit artificium, demum hic Leutschoviae pellionum artificium didicit, deinde rediit Cracoviam studendi gratia; inde profectus, *factus scholarum praefectus in Göntz prope Cassoviam*, inde secessit Budam, et per quemdam sanctissimi legatum in tribus diebus ordinatus est in sacerdotem, venit Leutschoviam celebrans ibi Primitias, deinde illic factus capellanus, sed illic duriter correptus propter quamdam mulierem, inde profectus factus est capellanus in villa Michaelis prope montem Georgii, demum cum

muliere illa. quae eum illic saepe visitavit Wratislausam profectus, illic ei copulatus factus mercator. Sed cum magnificus Dominus Joannes Catzianer hic Leutschoviae esset, qui erat capitaneus regius, cum populo, et exercitu suo, ne Joannes Rex occuparet civitates istas superiores, et idem Georgius Leutschoviam supervenit mercimoniis suis vilibus, et paucis audiens capitaneus, hunc esse apostatam Lutheranum, eum incarceravit, et nisi intuitu amicorum suorum, et plebani Leutschoviensis venerabilis Sebastiani, suspensus fuisset in carceribus existens, et coram senatu interrogatus, negavit se esse sacerdotem, nec se unquam sacramentum confecisse, increpatus cur adorari permisisset quia non confecisset? respondit: quid est hoc? quia hoc plures.

Dominus Vicarius scripsit tribus superioribus fratribus literas, quarum tenor folio sequenti plene continetur.

Deinde mihi a fratre Venerabili domino Thoma ex monte Georgii scriptum est in haec verba:

Celeberrimo summeque Venerabili Viro domino Magistro Georgio Parocho Leutschoviensi Domino et Patrono perpetuo asservando.

Venerabilis Domine senior salutem, pacem et gaudium in Domino etc. Dominus Johannes de Eulenbach electus plebanus in Molenbach, videns et considerans se non habere gratiam apud illos, et quod non esset farinae Lutheranae, susceptum nuper Plebanatum resignavit maxime orgente conscientia propria, ne prius ipse videretur qui Molendinum de iure ab antiquo-hactenus ad plebaniam pertinentem pro tempore ibidem existente alienando, notam Simoniacae pravitatis incurreret. Verum iidem ipsi laici ut improbum eorum conatum effectui manciparent, et virus imbibitum enomerent iterum archi Lutherani illum nobis in opprobrium et contemptum adduxerunt. Quapropter Dominationis Vestrae Venerandae priusquam praesentetur nullum non moneat lapidem, ut impediatur, ne habeat locum quod facillime facere poterit Dominus Reverendus Praelatus, vel etiam dominus Vicarius denegando illi administrationem in ecclesia illa. Nam non habita administratione, non credo, quod sit ausus perseverare. Qualiter autem idem fratres et clerum universum in proximo sermone eo in loco habito confuderit. Dominationis Vestrae tempore suo insinuare curabo. Fratres enim eo sunt animo, quod nullis nec laboribus, nec impensis parcere velint saltem ut sub moneatur de loco ne virulentem eius doctrinam disseminaret, et infectis illis ulterius serpat, circumiacentes inficiat. Nihil aliud reddet, eum tam audacem, quam quod sperat, se administrationem habiturum. Qua sibi negata cogebuntur ipsi laici eum dimit-

tere. Valde timendum nobis est si locum illum obtinebit nostros inficiet. et contra nos eos incitabit. Sicut et iam incepit. Unde omnibus viribus insurgere debemus, et conari ne locum habeat. Et cum his Dominationis Vestrae Venerandae valere exopto etc

Mattheus de Varalia
canonicus et vicarius Scepusiensis, nec non
Parochus Varaliaensis Verbi Dei ut suis.

Venerabilibus Dominis, Domino Thomae, Christophoro, et Antonio ecclesiarum parochialium plebanis, fratribus, parochis in Christo observandissimis.

Salutem plurimum dico. Superioribus diebus facta resignatione plebaniae in Molenbach Dominationis Vestrae, venit ad me homo plenus fraude et dolo, petensque nos debita, cum instantia nomine iudicis totiusque Communitatis ut eis darem administrationem ecclesiae pro personis tribus pro domino Matthia domino Sixto, nec non pro domino Paulo. Nos vero aestimantes ipsius fidem et petitionem esse veram et non mendosam et deceptoriam credibiles sic facti. Quara vobis domino Thomae, domino Cristophoro nec non domino Antonio in propriis ecclesiarum parochialium plebanis praesentibus sub poena obedientiae et excommunicationis demandamus, imo et serie committimus, quatenus ad facies possessionis Molenbach accedere velitis nomine nostro imo et Regio Mandato, illamque administrationem mendose traditam prohibere et ecclesiae supra dictae interdictum habere quoad aliud habueritis in mandatis, huicque Georgio silentium imponere, secus non facturi, rehabitaeque administratione fraudulenter petita. mox eandem remittatis, quod si fecerint et mandatis nostris comparuerint. bene quidem, sin autem minus ex tunc maioribus viribus ad ulteriora procedemus, et eos docebimus, quomodo fraudulenter et nequitiose a vicario ecclesia Sancti Martini falsam expetere administrationem debent. Ergo committimus, ut in re hac serie procedatis. Valete in Christo Salvatore nostro. Datum in Monte S. Martini feria 4. infra octavas Corporis Christi. Anno incarnati 1543.

Interea ego senior per literas currentes convocavi fratres et convenerunt feria 3. post primam Dominicam aestatis, quae erat 5 Junii, et proposui illis coram congregationis, quod subordinassem mandatum Regium contra latrones Lutheranos omni haeresi infectos, et exhibui eis legendum per dominum Thoman de Monte Georgii, qui eis legit inspecie tandem et transumptum in pergamento cum sigillo capituli legit.

Secundo de loco fraternitatis celebrandae contuli dominus Antonius tenebit eam quando poterit post Michaelis vel Martinus. Tunc eodem die allatae sunt quaedam Litterae a Domino praelato ad me datae, conquerens super inobedentiam Venerabilis domini Valentini de Bela parochi, ad quem praepositus de Landecz post resignationem illius praepositus, res suas detulisset, et Dominus Praelatus apud illum, easdem res Praepositi illius arestasset propter servum illius praepositi de Landecz, qui non solvit mercedem meritam servo illi conquestus Praelato nostro, sed puniendum et per me et se ipsum minabatur ei, quod misisset Praepositum res suas auferre ex domo sua. Sed quia tunc cum literas eiusdem praelati nostri tunc segeram, adderat ipse Dominus Valentinus Plebanus de Bela respondit: Venerabilis Domine senior ego confiteor, quod Dominus Praelatus arestavit apud me bona praepositi de Landecz, sed ille me absente abstulit supellectilem suam ex domo mea et aspostavit ad Libetaro. Rogavit me bonus vir, ut ego scriberem Domino praelato, et excusaren eum, quod et promisi ei, et feci, ut patet infra.

Reverendo domino domino Johanni Horváth arcis Palocza haeredi praeposito Scepusiensi secretario ac Consilio Serenissimi Romanorum, Ungariae, Bohemiae etc. Regis dignissimo meritissimo ac Dunavicz arcis strenuissimo Domino ac Praeposito eorum perpetuo observando, etc.

Gratiam ac pacem per Jesum Salvatorem omnium, cum mei quod humili, commendatione. Reverende Domine Praelate! Cum per praesentium exhibitorum literas ad me datas arcepissem, aderat directe tunc mecum et Dominus Valentinus Belaiensis parochus. cui quam primum indicassem tenorem literarum obiurgavi eum tamquam talem qui meruisset poenam suam. Respondit Venerabilis Domine senior: Dominus Praelatus noster Reverendus, verum arestavit apud me res Praepositi de Landecz, nec ego dimissem illius supellectilem ex domo mea, sed cum non essem domi praepositus res suas sine scitu, et voluntate mea omnia mihi ex domo mea, quae illius erant asportavit et ad libelaro abduci fecit. Ego vero cum rediissem ex silva domum dolui illa mihi ablata esse, quae Dominus Praelatus noster Reverendus apud me arestasset, donec servus ille plene solveretur, dies noctesque insomnes duxi, nec quievi, donec res illas omnes in absentia mea ex domo ablatas reportarent. Quod et factum est. Omnia ergo restituta quae illius Praepositi fuerant, apud me manent donec dominus Praelatus mihi aliud mandaverit, quid cum eis facere debeam. Aiebat insuper tamen scripsi omnia domino Praelato cum eodem Praeposito, sed an literae meae illi praesentatae fuerint, per

eundem Praepositum Malatz. Sed absit quod ego vel etiam in minimo Domini Praelati nostri Reverendi transgredi vellem mandatum. Rogo itaque Dominationem Vestram Reverendam nomine omnium fratrum Dominatio Vestra Reverenda velit illum pristino amplecti amore cum etiam cum omni honore vult Dominationis Vestrae Reverendae obedire etc. Reverende Domine Praelatus subordinavimus per nuntium nostrum proprium, apud me D. M. Leonhardum de Fels per literas nostras apud Sacratissimam Regiam Maiestatem mandatum contra antiqua Religionis turbatores, cuius quidem mandati tenorem praesentibus inclusum Dominationis Vestrae Reverendae transmitti, quod imprimis misi domino Vicario tamquam domino et fratri nostro charissimo, ut illud inprimis transcribi faceret in capitulo, et tandem cum non nullis fratribus rogatus a fratribus ascendere ad arcem Scepusiensem et ostendere: mandatum istud Regium domino castellane Bornemissa, rogantes, quod mandaret laicis, ut illum repellerent haereticum a Molenbach. Respondit: non repellam illum, sed qui eum in locum illum promovit etiam eum a loco repellat. Dominum quoque Vicarium rogavi, quod sua Dominatio Vestra nullo pacto eum confirmaret, nec administrationem illi daret, donec aliud haberet in mandatis a Dominatione Vestra Reverenda proponens domino Vicario promissionem Dominationis Vestrae Reverendae mihi factam, quod Dominatio Vestra Reverenda nollet eum confirmare, nec illi ullam administrationem dare, ad pateti mea multum ex eo quod audivit hominem illum esse in loco sine ulla administratione, nec sibi praesentatus nec confirmatus administraret sacramenta: nec aliquod a Dominatione Vestra Reverenda accepit super eam rem mandatum. Scripsit Dominus Vicarius fratribus superioribus domino Thomae in monte Georgio, domino Antonio in Poprad et domino Cristophoro in Felka plebanis, ut personaliter accederent ad laicos in Molenbach et repaterent administrationem suam illis datam ad tres sacerdotes, scilicet ad dominum Matheum, Sixtum et Paulum ut interim isti sacramenta eis administrarent, donec legitimum eligerent plebanum. Sed iste homo inconstantissimus in verbis et factis suis, contra iurisdictionem Dominationis Vestrae Reverendae suscepit hanc plebaniam sine molendino, cum quilibet parochus Dominationis Vestrae Reverendae iurare oportet confirmandus imprimis, quod vult esse fidelis et obediens Dominationis Vestrae Reverendae et vicario Vestro; deinde quod ecclesiae suae bona non alienabit, nec dissipabit verum alienata et dissipata pro possibilitate sua recuperabit, quod hic homo non facit, nec Dominatio

Vestra Reverenda unquam talibus male intransibilibus et bona ecclesiae a curia plebani dissipantibus, et mutuo in manus laicorum talia. quae laicorum nunquam fuerunt, tradentibus favit, cum videlicet per 200. annos plebani omnes tot, quot fuerunt in Molenbach, usi sunt molendino illo doceant laici literis suis, quod molendinum illorum sit, vel quo pacto plebano illud legatum sit etc. Insuper nunc etiam Domini Vicarii repetierunt administrationem a laicis illis datam, qui restituere noluerunt. Insuper interdictum imposuerunt parocho illi, ex quo tamen sine ulla administratione et confirmatione administraret laicis illis sacramenta tenorem etiam literarum Domini Vicarii etiam praesentibus inclusum Dominationis Vestrae Reverendae mitto. Ego nihil curo ille imprimis respondit interdictum Domini Vicarii. Nam dominus Praelatus dedit mihi administrationem ad quadrantem unius anni. Scio insuper, quod Dominatio Vestra Reverenda promissa nobis semper inconcusse tenuit, insuper contra etiam proprium suum mandatum ab anno praeterito nobis gratiose collatum et per totum Scepusiensem emanatum, quidquam attemptasse. Nunc etiam Regio mandato isto ex gratia obtento Dominationem Vestram Reverendam meo atque omnium fratrum nomine rogo, velit insuper suum pastorale officium et suam tueri iurisdictionem, et nostrorum omnium totiusque cleri Scepusiensis honorem contra tam violentum hominem defendere, et illum a iurisdictione sua repellere, cum nihil boni ubicunque fuerat, egit sed quanta scandala praebuerit etiam adhuc quotidie in plano est. Dominationem Vestram Reverendam rogo velit pro nobis consulere, id quod bonum est. Ego vicissim cum fratribus una et omni clero iterum atque iterum cum omni obedientia et reverentia Dominationem Vestram Reverendam, tamquam Dominum nostrum gratiosum semper reverebimur raptis Leutschoviae feria 3, quae erat 5 dies Junii.

Anno Domini 1543.

Eiusdem Dominationis Vestrae Reverendae
Capellani, senior cum fratribus
suis XXIV. Regalium ad vota Dominationis
Vestrae Reverendae obsequentissimi.

Subscripsi etiam Literis Domini Praelati ista pauca.

Dixit etiam homo iste pestifer, qui semper negat, quod perverse egerit, aut quicquid male perpetravit, se non fecisse, nec facere intendet quicquam mali et promittit multa se emendaturum et conversurum, quod in uno loco fecit sicut in alio, sed semper confundens sacerdotes et clerum quantum potest. Se ipsum laudat, laicis applaudat quo nihil magis, aut melius

scit, quam blandum se exhibere et hominibus applaudere iacitavit quoque se quam pie Dominatio Vestra Reverenda eum tractasset et fratrem suum semper nominasset et paratum se esse locum istum deserere et in pristinam reverti plebaniam, dum per Dominationem Vestram Reverendam per literas rovocaretur et alia multa dixit etc.

Relatoriae a Domino Praelato ad me datae super literis praescriptis.

Venerabili Domino Georgio paroco Civitatis Leutschoviensis nec non seniori XXIV. Regalium etc. Fratri in Christo nobis dilecto Joannes Praepositus.

Venerabilis Domine et Frater in Christo nobis dilecte, salutem post missis nostris ad Vestram Dominationem literis, relatio a paroco Belensi allata est, cui prius intellectis rebus veniam commissorum criminum dedimus. Ceterum accepimus ex literis Dominationis Vestrae ad nos missis, nos paroco de Toppritz administrationem ecclesiae ut in Molenbach sacramenta ecclesiastica plebeculae libere porrigeret Dominatio Vestra id ne sibi persvadeat. Nam in literis administratoriis nomen illius minime insertum est imo communitati in Molenbach commisimus, quod ne eligerent. Cum his eandem bene valere optamus. Datis ex castro Dunavicz, 6. Junii. Anno Domini 1543.

Relatoriae super literis Domini Reverendi, per alium nuntium datae a me seniori.

Generoso Domino arcis Dunavicz Praelato et possessori Domino et Domino Johanni Horvath ecclesiae Scepusiensis praeposito Reverendo, nec non sacrae Regiae Maiestatis Romanorum, Ungariae, Bohemiae etc. secretario et consiliario meritissimo dignissimoque Domino et Praelato suo perpetuo observandissimo.

Salutem in Christo Jesu optatissimam Reverende Domine Praelate! Domine mihi omni honore semper praeferende! Literae relatorias per Andream Cocler compatrem meum ad me datas eo vespere, quo mihi allatae sunt, sub, coena transeunter perlegi, deinde occupatus aliis mane vero iterum perlegi et relegi literas Dominationis Vestrae Reverendae. Ex quibus plane cognovi quod Dominatio Vestra Reverenda dedit laicis illis administrationem, licet nomen illius non sit expressum Dominatio Vestra Reverenda etiam illis comisit, ne illum ad administrationem sacramentorum eligerent, tamen

utique fecerunt contra persuasionem Dominatione Vestra Reverende! Jactavit se haereticus ille in praesentia Fratrum, eum ei interdictum ponerent, nomine domini Domini Vicarii, quod nihil curaret dominum Vicarium, sed si Dominatio Vestra Reverenda ei scribet, minimam cedulam vellet loco cedere et reverti in locum suum priorem. Nunc ipse nihilominus confundit fratres nostros publice et insermone tales et tales eos nominando in dedecus et scandalum totius fraternitatis nostrae, et totius Cleri et praesertim contra honorem et reverentiam Dominationis Vestrae Reverendae, non etiam honor noster, est honor Dominationis Vestrae Reverendae et honor Dominationis Vestrae Reverendae nonne honor etiam noster est Dominationis Vestrae Reverendae habet auctoritatem excessus fratrum corrigere non haereticus ille. Quidquid nobis facit Dominatio Vestra Reverenda factum esse credo Dominatio Vestra Reverenda caput nostrum est, nos autem sumus membra, et corpus Dominationis Vestrae Reverendae. Quidpuid ergo infertur membris infamiae contra honorem est capitis. Obiecerunt talia ei Fratres, quomodo ipse confunderet, semper fratres, et nihil aliud sciret praedicare, nisi fratrum contumeliam. Negavit quidem quod hoc non faceret, sed osores sui, talia de eo praedicarent. Miror certe audaciam hominis impudentissimi quod contra auctoritatem et iurisdictionem Dominationis Vestrae Reverendae audet se intromittere ad sacramentorum administrationem. Et laici videbimus, dicunt, si XXIV. Plebani repellent nobis plebanum nostrum. Diligent eum non propter bonitatem eius, sed propter molendinum, quod laicis contra ecclesiae, et Dominationis Vestrae Reverendae auctoritatem reliquit. Nonne ipse est? negavit se esse, vel fuisse sacerdotem coram toto senatu Leutschoviensi negavit, quod confecisset aut unquam consecrasset Encharistiae sacramentum, coram eodem senatu, et plura alia. Haec omnia egit homo iste pestifer et haereticus contra omnem ecclesiae catholicae, et Regiae Maiestatis, et Reverendae Dominationis Vestrae mandatum, iurisdictionem, et auctoritatem. Hic credo, quod tales haeretici in prioribus etiam conciliis damnati, nisi errorem suum publice revocaverint, non absolventur, nec impune abire sinentur. Ideo adhuc peto Dominationem Vestram Reverendam, et dominum nostrum, et Praelatum observantissimum velit toto conatu huic resistere haeretico, et propter mandatum Regium suam repetere administrationem, ne contra iurisdictionem dominationis Vestrae Reverendae in loco isto contra omnem iuris ordinem, auctoritatem, et honorem Dominationis Vestrae Reverendae, et totius cleri sui scandalum, et populi pauperum seductionem, maneat, ego homini illi inconstantissimo minime credo, etsi

vera diceret, nam mendacem eum esse scio. Et ne aliquis suscipiat Plebaniam illam, nisi dederint etiam molendinum sibi, sicut priores parochi fecerunt, et tenuerunt. Quod pie credo Dominationem Vestram Reverendam facturam. Ego vero cum Fratribus una Dominationis Vestrae Reverendae semper ad vota in licitis, et possibilibus, dum vivimus ex animo parebinus, et obsequemur. Raptis Leutschoviae feria tertia in crastino Barnabae Apostoli, quae erat duodecima Junii. Anno Domini 1543. Eiusdem Dominationis Vestrae Reverendae.

Capellanus, Georgius Molitor, illic Parochus.

Gratias etiam quam maximas habeo Dominationi Vestrae Reverendae de gratia exhibita Domino Belensi. Ipse enim, sicut et ceteri Fratres omnes promittunt debitam obedientiam, et reverentiam Dominationi Reverendae Vestrae perpetuo exhibere, tamen Dominatio Vestra Reverenda Belensem reddat certiolem, quid facere debeat, cum rebus Praepositi de Landech.

De tutoribus Georgii Leitsched, Joannes Praepositus.

Venerabili Domino Georgio Parocho vigilantissimo Leutschoviensis, seniorique XXIV. Regalium etc. Fratri in Christo nobis dilecto.

Venerabilis Domine et Frater nobis in Christo dilecte Salutem! His paucis ante diebus scripseramus Dominationi Vestrae nos intruso Georgio in Molenbach nullam auctoritatem dedisse, *praedicandi* illius sectam. Ne enim morbide facta pecus corrumperet. Ovile, nunc autem, qui illius tutores sint Dominationis Vestrae ex literis praesentibus inclusis intelliget. Valeat eadem felicissime. Ex castro Dunavicz 10. Junii. 1543.

Reverendo Domino Joanni Horvath Praeposito Seepusensi Regiae Maiestatis Consiliario et secretario etc. Domino plurimum observandissimo.

Reverende Domine. Domine plurimum observandissime! Servitiorum meorum perpetuam commendationem. Intellexi a paroko oppidi Molenbach, quod XXIV. Plebani Regales multum contra illum instant, et volunt ipsum sua parochia eiicere admitentes literis Regiae Maiestatis quibus mandatur, ut schismatici, et erronei, *novaeque sectae homines puniantur*. Hic nullam aliam novam doctrinam nec potest homo Evangelicus, aliud eloqui, si vere fuerit Evangelicus quam id quod a Christo et Apostolis eius est praedicatum, et nobis commendatum. Sic enim esset de farina, et farragine Schwermerorum, et Anabaptistarum posset sine scandalo ab ecclesia seiungi, cum vero profiteatur verbum Dei, et praeconem agat Evangelicum

non video, ut ille miser exulat, cum illos, qui illum confitentur, coram hominibus et eos, qui eum coram hominibus negant, negaturum se coram Patre, et angelis dei promittit. Eadem Dominatio Vestra Reverenda advertat, si sit dignus et exilio, et persecutione: Quamquam si Dei fuerit voluntas crucem subterfugere posset minime. Odio habitus omnibus; sed propter verba, et nomen Dei recepturus aeterna praemia, si perseveraverit usque in finem, et certamen certaverit studium suae functionis cucurrerit, bravium adepturus: Et hi; qui patrocinantur praeconibus sinceri verbi non perdituri mercedem. Ea propter Dominationis Vestrae Reverendae tanquam Domino confidentissimo supplico dignetur illum in gratiam, et clientelam recipere, eumque ob iustitiam contra potentiores, ac dentatos defendere, quo in dies pullulat verbum, et proferat bona illa arbor fructus dignos, ne verbum evulgatum redeat frustra, confido de Dominationis Vestrae Reverendae iustitiae, et Dei causae illi patronum, maecenatemque pientissimum exhibere, quod ego ipse quo ad vixero studebo, relationem gratiosam expeto. Quam Deus felicissimam conservet precor. Datis ex Arce Scepusiensi 8. Junii. 1543. Vestrae Dominationi Reverendae deditissimus

Nicolaus Bornemissa.

Relatoriae Domino Praelato missae.

Gratia et pax a Deo Patre per Jesum Christum, humani generis Redemptorem benedictissimum! Reverende Domine Praelate! Dominatio Vestra Reverenda ex prioribus literis huius hominis haereticos articulos facile cognovit, quorum ipse primus sacerdotum in Scepusio auctor fuit, et praedicator satis contra eum probabiles, ex quibus plane constat, in apertoque est, qualis hic sit haereticus licet omnia negabit, ut homo mendax, qui novit sectam suam ficta humilitate optime blandiloquiis tegere et adornare, sed frustra adornabit. O si nosset Dominus Bornemissa hunc hominem inpelle et cute qualisqualis est, aliud de eo sentiret. Cur Dominus Lakianer, nisi ob intuitum antecessoris mei anunculi sui piaae memoriae, et multorum Egregiorum ac nobilium Dominorum intercessionem ut Dominatio Vestra Reverenda bene novit, a suspendio eum liberum dimisit: Non utique ob evangelicam eius doctrinam eundem Cruci adigere voluit? Cur Dominus Bebec ut constat Dominationi Vestrae Reverendae, cum si occulte non evasisset ex arce Kraszna-Horka praecipitare voluit. Sicut inde Andream Fischer anabaptistam magistrum suum . . . Non utique ob evangelicam veritatem cuius vult videri et nominari praedi-

cator; sed quia seductor erat populi et eius falsam doctrinam ab ecclesia discordantem et contra Beatam Virginem oblatrantem et salve Regina vituperantem et sacramenta Ecclesiae vili pendentem, eundem perdere voluit. Cur etiam Caesarea et Regia Maiestas prout libro de Imperii ordinatione in diaeta Augsburgii seu Augustae ante 13. annos in Imperio decretum tunc erat, quod deberent omnes manere in antiqua Ecclesiae fide, usque ad futurum concilium, contra facientes, ne dum edictis suis seriosis in Regnis suis, verum etiam tales multis caedibus compescuerunt? Num ut verum et sanctum evangelium et ipsissimam veritatem opprimerent? absit. Sed ut scandalum schisma et perversam seditiosamque doctrinam ex Christianismo tollerent, satis etiam intellego ex literis Bornemissae, quod ipse hunc hominem tueri non potest contra Dominationis Vestrae Reverendae auctoritatem et iurisdictionem. Ideo eundem Dominationis Vestrae Reverendae vehementer commendat, ut eum Dominatio Vestra Reverenda in suam tutelam reciperet. Quod si Dominatio Vestra Reverenda fecerit, et eum suam in tutelam receperit, Primo Dominatio Vestra Reverenda sibi malum nomen apud sacram Maiestatem tamquam Patronus et Fautor talium hominum quos sua Majestas Regia semper persecuta est, acqueret. Quid tam occultum est, quod non in lucem veniat et reveletur? Secundo Dominatio Vestra Reverenda omnis mali et peccati illius hominis fieret particeps: nam tanto liberius sub tanto defensore peccaret et mala perpetraret verum ad Romanos. Qui talia agunt digni sunt morte. Non solum qui faciunt, sed etiam qui consentiunt facientibus. Quid-quid etiam canones et leges de eorum fautoribus et tutoribus dicant hic transeo. Tertio: Quanta scandala orientur in populo! Dominatio Vestra Reverenda finem huius Tragediae perpendat, quid inde evenire possit, si Dominatio Vestra Reverenda in scandalum et contumeliam omnium sacerdotum, contra honorem Dominationis Vestrae Reverendae, cum tueretur et defenderet quis rumor et clamor insurgeret. Apostolus svadet a talibus haereticis et carnalibus hominibus declinare Rom. 16. Rogo vos Fratres, ut observetis eos, qui dissensione et offencula propter doctrinam, quam vos didicistis faciunt, declinate ab illis. Huiusmodi Christo Domino nostro non serviunt, sed suo ventri et per dulces sermones et benedictiones seducunt corda innocentium: Summa sumarum: Neminem video tantae potestatis, qui contra auctoritatem et iurisdictionem Dominationis Vestrae Reverendae eundem ei retinere posset. Nam Dominatio Vestra Reverenda eum pellere poterit ex territorio isto et iurisdictione sua. Quod confido et pie credo Dominatio Vestra Reve-

renda etiam facturam, unde sibi Dominatio Vestra Reverenda gratiam apud Deum, sed etiam apud sacram Regiam Maiestatem et apud omnes homines, vere pios et catholicos honorem et laudem comparabit perpetuam Dominatio Vestra Reverenda aequi bonique consulat rogo cui ne cum fratribus, et toto clero unice commendo. Raptis Leutschoviae 14. Junii 1543. Eiusdem Dominationis Vestrae Reverendae, Capellanus advota paratissimus

Senior cum fratribus suis illie parochus.

Amplissimae auctoritatis Reverendo Domino, Domino Joanni Horvath Scepusiensis Praeposito dignissimo, et arcis Dunavicz Domino meritissimo, nec non Sacrae Regiae Maiestatis Romanorum, Ungariae, Bohemiae etc. Secretario et consiliario Domino suo gratiosissimo.

Praepositura Scepusiensis per Sacratissimam Regiam Maiestatem Reginae Isabellae, Regis Joannis uxori ad conferendum cui voluerit collata est. Nam ipsa proprium nuncium suum misit, ad sacram Regiam Maiestatem pro illa impetranda: Hoc dixit Dominus Adam Carolus cancellarius Regius nuncio nostro, et quod ipse literas Regias scripsit praepositurae Scepusiensis collatorias Reginae et quomodo plures fuerunt, qui pro illa apud sacram regiam Maiestatem impetranda laboraverunt. Excusavit se Rex semper quod illam iam constulisset et cogitarent rogare.

Dominus Praelatus audiens, male contentus fuit, volebat enim filio suo Urbano Bastardo impetrare Praeposituram, ac eum Romam mittere et legitimare.

Obiectio Praelati nuncio facta.

Cum festum Nativitatis S. Joannis Baptistae inter alios etiam apotecarium nostrum invitasset, et eum laute tractasset obiecit sibi Dominus Praelatus quod Mandatum Regium etiam nobis attulisset. Ille respondit: Generose Domine! habuerunt XXIV. Regales suum proprium nuncium apud dominum M. Leonhardum de Fels, et quia nodum curialem nescivit rediit sine literis et nihil expedivit. Ideo Domini regales dederunt mihi literas ad magnificum dominum Leonhardum de Fels, et ille iterum mihi dedit literas defendendas 24. regalibus possibile, quod in illis literis regium mandatum inclusum fuerit.

Gilnicza obsessa est 26. Junii per Caschoviensem quae erit feria tertia die 5. Joannis et Pauli: sed Lapis refugii obsessus est feria 6. ipso die sanctorum Petri et Pauli apostolorum quae est 29. Junii per illos de Murant (!?) ipsius Boso Mathias.

Supplicatio ad Sacratissimam Regiam Maiestatem.

Sacratissime ac Clementissime Rex! Humiles Dei excessi ministri XXIV. Regales cum omni clero Maiestati Vestrae Regiae humillime supplicant quatenus Maiestas Vestra Sacratissima eos in suam velit recipere tutelam. Nam ex arce Scepusiensi plebani oppidorum ad arcem illam pertinentiam multis pressi incommodis et gravati quod antea nunquam vel auditum vel attentatum est, a tribus ferme, vel quatuor annis bobus aliquot, vel equis inacris ab arce illa, et ex hic emandos gravitis, minantes eis, si non bene saginaverint, aut aliquem ex eis perdiderint meliora et plura eis pecora velit accipere et insuper satellites arcis in domos eorum, ut omnia eis consumata victualia intrudere et a suis parochiis vi eos extrudere conantur, non secus ac in saeculares laicos eorum subditos auctoritatem sibi vendicant propter leve verbum anno elapso arcis illius praefectus Venerabilem aetate multis oppressit incommodis, triturores eidem in horrea intrudens, omnia blada extriturando, vendendo, et quae in domo erant consumendo, cistam frangendo, pecuniam auferendo, precariumque argenteum et equus a nonnullis parochis auferendo et tamquam laicos subditos suos eosdem tractando; et eos tamquam oppressores veri Evangelii, cum adhuc in antiqua fide, et religione constantes permanent et docent existimando novae sectae homines, contra omnem juris ordinem in Plebanias intrudendo ac defendendo, mandatis Regiae Celsissimae Vestrae, quibus visitati sunt, non attendendo, suam voluntatem exercendo. Si tamen aliquid contra aliquem plebanum caussae haberent iure illum apud praelatum suum Dominum Praepositum Scepusiensem requirerent. Ubi secundum iuris ordinem omnis eis administraretur iustitia, et non suam in pauperes Dei ministros exercerent Tyrannidem. Timere insuper ne eis quaeque eveniant mala supplicant igitur Sacratissimae Maiestati Vestrae velit eos in suam recipere tutelam Regiam et arcis illius Praefectis, etiam spiritualibus Praelatis, sedi nobilium et omnibus Civitatum et oppidorum incolis, serio mandare, ut a talibus insvetis et nuper excogitatis aggravationibus abstineant. Sed in omnibus iuribus et libertatibus a catholicis et piis imperatoribus et regibus gratiose eis collatis, et in decimis et testamentis a multis saeculis hactenus observatis eos auctoritate Regiae Celsitudinis Vestrae manutenere velint, sub amissione omnis gratiae Maiestatis Vestrae, ut suis officiis religiosius intendere et pro Sacratissima Regia Vestra Maiestate Reginaeque et omnibus liberis Deum liberius exorare possint. Cui ex se

post Deum unice commendat Datis Leutschoviae 1. Julii.
Anno 1543. Eiusdem Sacratissimae Maiestatis Vestrae

Capellani humiles, XXIV. Plebani
Regales Terrae Scepusiensis cum
omni clero.

Addidi.

Sunt nonnulli qui novis intendentes doctrinis Enchiristiam esse adorandam negant, et dicunt indololatriae esse peccat illam ad orare, qui nec sub una specie communicare volunt etiamsi nunquam communicare deberent. Dicunt se sub Sacramento iurasse se nunquam velle sub una communicare specie, cum adhuc nullum communicavimus sub utraque nec volumus contra concilii sacri Constantiensis et Basiliensis praeceptum quamquam sic communicare: cum tamen isti hac elapsa quadragesima in plebem nostram ex Germania irrepserunt, plures ex omnibus nostris seduxerunt, qui nec confiteri volunt, ex quo sub utraque eos communicare nolumus. Maiores nullos habere volunt ducem Wittembergensem: talibus cum sint pauci, ut obviari possit decretis et mandatis Sacratissimae Maiestatis Vestrae, per deum ipsum obtestantur, et rogant plebani XXIV. Regales, ut Maiestas Vestrae serio mandet, ut aut Ecclesiae obtemperent, aut loco cedant.

De Lapide Refugii Cartusiensium obsessione tres latrones et insignes fures nempe Bodmaniczki iunior, Demetrius frater Boso, Mathiae Sadarto furum princeps.

Isti cum suis similibus furibus et latronibus, secundum illud sapientis: Princeps qui libenter audit verba mendacii omnes ministros habet impios, et alibi secundum iudicem populi, sic et ministri eius. Cum die S. Apostolorum Petri et Pauli feria 6. vespere fere post septimam venerunt eorum 300. sed plures exspectabant, et vi acceperunt Claustrum, et omnibus statim januis fractis spoliaverunt Claustrum, et omnia quae potuerunt auferre per muros statim fregerunt ianuas. Et inde totam provinciam damnificassent, bene armati. Nam XIII. Civitates in pace sedebant, et nihil eo quod Rex Poloniae pacem cum eis habebat. Tamen cum haec Batori Bona audisset magnificus dominus Ungariae, qui a regno electus erat in capitaneum Regni, venit cum 1000. hussaronibus et 400. stipendiariis peditibus: Et hoc audito cesserunt latrones ex Gŭlnicza et a lapide refugii; et sic destructo claustro Lapidis Refugii iam de novo renovato convenerunt

Civitates omnes et sedes nobilium de Sáros et de Scepus ad Capitulum Sancti Martini. Nam Batori Bona in curiam Praepositi se receperat et ita cum suis capitulum occupaverunt ibi consultando de claustro spoliato et pro maiori parte destructo, si mitteratur stare, redirent latrones et iterum spoliarent totam hanc terram, et essent novissima damna peiora prioribus. Dominus Batori Bona dixit: Regia Maiestas tales domos claustrales non permittit destruere; ideo ego nullum ad hoc do Consilium. Scio quemdam inquit magnificum qui Claustrum egregium destruxit sacra Regia Maiestas praecepit, ut iterum re aedificet. Sed hinc inde volentes caussam, finaliter concluderunt omnes unanimiter quod claustrum lapidis refugii solo aequaretur, quod et factum est ante Magdalenae statim post festum Margaretae inceperunt frangere muros. Pauperes fratres Carthusienses amissis bonis, claustro nesciverunt quo diverti. Datum est eis antiquum et magnum monasterium in Leutschovia, illic pauperes sustentaverunt 19. Julii Patres Carthusienses venerunt Leutschoviam, et cum consensu totius senatus et communitatis antiquam claustram occupaverunt.

Armenta sua miserunt ad Lechnycz, sed dominus Praelatus accepit eos vi ad arcem Dunavicz ultra 100. capita, et occidit, et monasterium Lechnycz occupavit vi, et iuvenes patres expulit de claustro et 5. seniores ibi reliquit, quos nutrire vult, dum vivunt. Nam occupato claustro, et bonis eorum pro arce ubi vult villis eorum.

(A Magyar Nemzeti Muzeumban levő 2331. Fol. Lat. jelzésű kéziratból.)

Közli: THURY ETELE.

KÉT NÉMET ALCHYMISTA SELMECZBÁNYÁN 1585—86-IK ÉVBEN.

1585 évi november 26-án d. e. 11 és 12 óra között két érdekes idegen utas érkezett nagy utazó szekerükkel Selmeczbányára. Az idegenek, mindjárt megérkeztek után, oly feltűnően és fennhéjázólag viselkedtek, hogy a békés selmeczi polgárok között nem igen akadt egy is, a ki szívesen szállásolta volna be őket házába. De a két idegen, a kikről azután kitudódott, hogy az öregebbik Reisz nevezetű hallei, az ifjabbik pedig Blinkling nevű strassburgi származású és György brandenburgi örgróf által kiküldött alchymista, egymás közt sem fért meg, hanem már az ebéd alatt, de még inkább a vacsoránál borzasztóan összekaptak egymással. Ennek a szomorú vége azután az lett, hogy Blinkling idősebbik társát Reisz Vinczét leszúrta és ez nyomban elvérzett.

Blinklinget a selmeczi óvárban még most is látható úgynevezett »Himmelreich«-ban zárták el és ellene tüstént megindították és keresztül is vezették a legszigorúbb vizsgálatot. A »Himmelreich« földalatti börtön, a mely nevét onnét kaphatta, hogy ide életvesztéssel büntetendő bűnösöket csuktak be; tehát ezek innét egyenesen a »Himmelreich«-ba kerültek.

Blinkling, kegyelmet és segítséget kérő leveleinek ellenére és a brandenburgi örgróf beleegyezésével, a kihez ez ügyben egy külön küldöncz menesztetett Weigl bányapolgár személyében, 1586 márczius 7-én a város piacznán felállított pellengér alatt lefejeztetett.

Nem érdektelen okirat a két idegen hagyatékáról felvett leltár és Reisz eltemetésének költségjegyzéke sem.

Az érdekes esetre vonatkozó összes okiratokat egy csomóba kötve találtam meg a selmeczi városi levéltárban és mielőtt még azoknak nyilvánosságra hozását szándékoltam volna, dr. stradonitzi Kekule István Berlin mellett Grosslichtenfeldében lakó jeles német kutató és történészhez fordultam azon kérelemmel, nem lehetne-e ez esetre, különösen a két személyre

vonatkozó iratokat a brandenburgi udvari, házi vagy állami levéltárban találni. A nevezett a dologban szorgosan kutatott is, de sajnos, eredménytelenül.

A talált okiratokat öt csoportban szószerint közlöm itt.

Az I. csoport a két alchymista út- és ajánló levelei, a II-ik a vizsgálati, kihallgatási jegyzőkönyvek, a III-ik Blinkling levelei a börtönből, a IV-ik a brandenburgi örgrófhhoz küldött Weigl bányapolgár útlevele és a tanácsnak az örgrófhhoz intézett levele és az erre adott válasz, az V-ik pedig a halálos ítélet és az idegenek hagyatékáról és Reisz temetési költségeiről felvett jegyzék.

I.

1585. szeptember 3.

Wir Johans George von Gottes gnaden Marggraff zu Brandenburgk, des heiligen Rö: Reichs Ertz Cammerer und Churfürst in Preussen zu Stettin Pommern der Cassuben Wenden, und in Schlesien zu Crossen Herzogk Burggraf zu Nürnbergk, und Fürst zu Rügen. Entbieten euch den Edlen, Ehrenvestenn, und Erbarann, Obersten Bergkhaubtleutenn, Bergkmeisternn, Verwalternn, Schichtenmeisterenn, und andernn Officiereenn der königlicheenn Ungerischen Bergkstedte, hiemitt unsernn gunstigen, und gnedigen grus, und geben euch gunstiger, und gnediger meinunge zu vernehmenn, dass wir Kegemverttige unsere Diener Alexander Blinglingenn, und Vincentz Reussenn abgefertiget mit bevelich uns daselbst bei euch zu ettlicheenn unsernn nottwendigen sachenn ettliche Mineralia so daselbst in den Bergkhwergen zu bekommen, einzukauffenn, und uns dieselben ferner zu zubringenn, gereicht, demnach an euch sembtlichen, und ieden insonderheitt, die mit diesem unsern Patentschreiben ersucht, und angelanget werdenn, unser gunstigs gesinnen und gnedigs begerenn, Ihr wollet uns zu sonderm guttwilligen gefallenn, Ihnen hirzu mugliche und gutte forderunge erweisenn, und die beschaffunge thun helffenn, das sie solche Mineralia gutt rein und unverfilscht, umb bezalunge erlangenn und sich mit denselbenn unverhinderlich wieder an uns begebenn, oder bestellen wurdenn. Das dieselbige uns zum bestenn, gesamlet, und verwahrett und wir derselbenn uf unserr forderliche abforderunge umb gleichbarr bezalunge mechtig werden mochtenn. Uns euch in dem Allen unnserrer sonderen gunstigen, und gnedigen zuversicht nach guttwillig und unbeschwertt erzeigenn dass seint wir umb euch sembtlicheenn und iedenn insonderheitt vorfallender gelegenheitt nach in gunst und gnadenn zubeschuldenn und zuerkennenn erböttigk und geneigt. Undt wir haben dessen zu urkundt, dis

unser offen Patent schreiben gemeltem unsern Dienern mit
 unserenn Churfürstlichenn Daum Secrett besiegelt mit gege-
 benn. Beschehenn zur Grimmiz den 3. Septembris An 1585.
 (L. S.) Manu ppria

1585. szeptember 3.

Alexander Blinklings und Vincenz Reussen Passbrieff.

Wir Johans George von Gottes gnaden Marggraff zu Brandenburg des Key: Röm: Reichs Erzkammerer und Churfürst in Preussen, zu Stettin Pommern der Cassuben Wenden und in Schlesien zu Crossen Herzogk, Burggraf zu Nürenbergk und Furst zu Rugen.

Entbieten allen und ieden, denen dieser unser brief furgelegt und gezeigt wirdt, nach erförderung eines ieden Standes gebuhr, unseren günstigen und gnedigen grus, und hiemit zu wissen, das wir kegenwertige, unsere Hofdiener und liebe getrewen, Alexander Blinckelingk und Vincenz Reussen, von hinnen nach dem Königreich Ungern zuverreisen, und doselbst in unseren sachen etwas zuverrichten abgefertigt haben.

Ob nun woll solchen und dergleichen reissenden Leuten, nicht alleine der freie Pass zu iederzeit billich verstatet, sondern auch in fürfallenden Ungelegenheiten und nöten, gunst und befürderung erzeigt wirdt, so befindet man doch das solches zu vielmahlen. aus denen ursachen verbleibt, das sich die iennigen, welche die Pässe und Gleite, Item die Wirthsheuser und herbergen in bevhel und Besitz haben, zu vielmahlen der sterblichen Leutte halben befahren, und als solche und dergleichen reissende Leutt zurück treiben, und zur herberg gar nicht oder doch beschwerlich aufnehmen.

Weil es aber an deme, das wir bemelte unsre Diener, aus unserm Hoflager alhie, darinne es sterbens halben, Gott lob, noch gar sicher, abgefertigt. so haben wir ihnen diese unsere Kundtschaft, Pass: und befürderungs schrift mit zu geben gnedigst geachtet, und ist an euch sambt und sonderlich, unser günstigs und gnedigs gesinnen, und begehren, Ihr wollet mherbemelte unsere Diener, in dies ihrer aufgetragenen Reise, hin: und wieder zurück, nicht allein frei und sicher durchgestaten und passiren lassen, sondern auch zur herberge umb Ihren Pfennigk guthwilligk und unbeschwert aufnehmen und ihnen in fürfallenden Ungelegenheiten und nöten, umb unsern willen allen günstigen und guten willen und befürderung erzeigen und beweisen, Das gericht uns von euch zubesondern gefallen, und seindt es umb einen Jeden insonderheit mit günstigen

und gnedigen willen, in solchen und dergleichen fällen zuerkennen gneigt, zu Uhrkundt mit unserm daumrings Secret besiegelt. Datum Grimniz den 3 Septembris Ao 85.

(L. S.)

Manu ppria

1585. szeptember 4.

Nos Johannes Georgius, Dei gratia Marchio Brandenburgensis, sacri Romani Imperii Archi Camerarius et Elector Prussiae, Stetini Pomeranorum Cassuborum Wandalorum, et Crosnae in Silesia Dux Burgravius Noribergensis Rugiaequae Princeps, omnibus et singulis hasce literas nostras visuris, imprimis jurisdictionem habentibus, Praefectisque finium, salutem dicimus, gratiam nostram benignitatem, favorem ac gratificandi studia pollicemur notumque facimus: Ablegasse nos cum certis mandatis exhibitores harum ministros nostros Alexandrum Blincklingk et Vincentium Reussen. Et si autem de cuiusque humanitate nobis pollicemur eum homines exteros, et qui nostrorum negotiorum expediendorum causa iter suscipiunt, debita benevolentia et sacro hospitalitatis iure. complexurum; cum tamen peregrinantibus inferdum multa et insperata et iniqua obijci soleant, volumus eos harum literarum nostrarum testimonio munitiores esse. Itaque benigne desideramus, cupimus, amantisque petimus, ut ii quos nomine nostro compellaverint, eorumque re ita postulante consilium subsidiumve petierint, benignos se illis exhibeant, ac favore suo iuvent, promoveant et prosequantur, Cumque in aula et ditionum nostrarum locis, unde illi veniunt, nullum a peste sit periculum, ut sine suspitione et metu liber et securus illis ubique concedatur transitus, debitaque praestetur defensio quotute per terras, ditiones et iurisdictionem cuiusvis iter facere et confectis mandatis nostris cum ys quae secum habuerint, sine iniuria et damno quamprimum ad nos redire possint. Facient omnes rem aequissimam ergaque illos, qui haec humanitatis officia nostris praestiterint, gratia nostra, benevolentia, amicitia, et studio promerendam. In fidem annulo nostro obsignatae, et data Grimnicii. IIII. Septembris. Anno M.D.LXXXV.

(L. S.)

Manu ppria

1585. szeptember 4.

Magnifico et generoso viro D. Ferdinando Comiti a Nagarob. . . sacrae Cesareae ac Ungariae, Bohemiaequae Regiae Maiestatis consiliario, militiaequae supremo, in Ungaria superiori praefecto etc. Amico nobis dilecto.

Johannes Georgius, Dei gratia Marchio Brandenburgensis S. R. Imperii Archicamerarius et Elector Prussiae, Stettini

Pommeranorum, Cassuborum, Wandalorum, et Crosnae in Silesia Dux, Burggravius Norinbergensis, ac princeps Rugiae.

S. Generose Vir, Nobis dilecte, In mandatis dedimus ministris nostris Alexandro Blingling, et Vincentio Reussen, qui has vobis reddent, in praefecturis et jurisdictione Vestra, mineralia quaedam conquirendi, eaque ad nos asportandi. Benigne itaque cupimus ut, plenam eis fidem adhibeatis, atque ita auctoritatem vestram praestetis, exhibeatisque benevolentiam, ut iusto precio coemptis mineralibus illis, puris ac probatis, recteque mandatis nostris confectis, sine iniuria ac damno libero ac securo ubique transitu quam primum ad nos redire: Aut si etiam de maiori numero, alysque pactis et conditionibus, cum jurisdictioni vestrae subiectis convenerint, ut debite ea collecta et asservata, postulantibus nobis solutoque precio, quocumque tempore perferri possint. Id sicuti per se aequissimum est, cum mercimonia et quae sine aliorum petuntur detrimento, libera esse debeant, ita de aequanimitate vestrae magis etiam nobis pollicemur, cum intelligatis ad nos ea pertinere, Vos officia et studia vestra paratius nobis praestituros, ut nostrae etiam benignitatis gratiam et favorem, ad omnem gratificandi occasionem copiosius expectare possitis. Datae Grimmicii IIII. Septembris Ao LXXXV. Manu ppria

1585. szeptember 4.

Wir Johans George von Gottes gnaden marggraff zu Brandenburgk des heiligen Römischen Reichs Ertz Cammerer, und Churfürst in Preussen zu Stettinn Pommern der Cassubenn Wenden und in Schlesien zu Crossen Herzogk, Burggraf zu Nürenbergk und Fürst zu Ruegen.

Entbitten euch dem Gestrengen und Edlen unsern lieben besondernn Christoffen von Tieffenbach der Rom: Kay, auch zu Hungern, und Boheimb Königlichenn Maytt: unsers allergnedigstenn Herrnn bestaltenn Kriegrath und Oberstenn der Ungerischen Bergstedte unsern günstigen grus und fuegen euch günstiglich meinunge zuwissenn das wir zubereittunge etlicher sachenn der Mineralien und anderer stück, bedürfftigk, die man sonst nirgent am besten. als in den Bergstedtenn des Königreichs Ungern zuerlangen, haben derwegen gegenwertige unsere diener Alexander Blingelingk und Vincenz Reusen abgefertiget, mit bevelich uns solcher sachenn eine notturfft daselbst einzukauffen, und uns dieselbige ferner zuzubringenn, damit sie nun bei euch als Kriegs Obersten der Örtter darauf die durchreisendn frembde Personen, ein aufsicht haben muss, desto mehr beglaubigett und durch die

Gezwenge und Pässe des ortts so viell desto unverhinderlicher und sicher durchkommen mochten. habenn wir Ihnen diese unsere offene Künttschafft und Patent gnediglich mitgegeben. Gereicht demnach an euch unser gunstigs ersuchenn, undt begerenn, Ihr wollet gemelten unsern Dienern kegen zeigung dieses unsern offenen Pasbriefes zu vorrichtungn Ihrer von uns bevolenen obgemeltenn sachenn uf ir ansuchenn, nicht alleine mögliche beferderung erzeigenn, sondern auch krafft eures habenden Ambtts die verordnung thunn, das sie allenthalbenn so weit sich euer Gebiett und befelch erstreckt, durch die Pässe, Stedt, Flecken, und dörffer, frei sicher unverletzt, ungeplündertt, und unverhindert, durchkommen und passiren mögenn, wie wir uns dan solches zu euch günstigk und gnedig vorsehenn. Des seint wir umb euch in gunstenn, und gnaden jederzeitt zubeschuldenn erböttigk und geneigtt. Und haben zu mehrer urkundt diese unsere offene Kundtschafft und Pass bortt mit unsern Daum Secrett besiegelt. Gegeben zur Grimmiz denn 4. Septembris Ao 1585.

(L. S.)

Manu ppria.

1585. szeptember 9.

Singularis amicitia nostra significatione praemissa, omnia fausta Vobis precamur. Generose nomine amice, syncere nobis dilecte, Amice voscitare non possumus. Illustrissimi Principis Domini Johannis Georgy, Dei gratia, Marchionis Brandenburgensis sacri Romani Impery Archicamerarii et Electoris, etc. ministros, harum exhibitores Alexandrum Blinckling et Vicentium Reussen, humiliter a nobis petivisse, postquam ab Illrmo iam dicto Principe domino suo clementissimo, cum certis mandatis in Ungariam ablegati essent, ut iis literis nostris commendatijs subvenire dignaremur, quo eo melius negocia sibi demandata efficere et per itinera incognita tutius commeari possint. Honesta igitur et necessaria ipsorum petitione perpensa, hoc in casu ipsis deesse nolimus. Amice a Vobis desiderantes, ut nostro nomine vobis praedictos Illrissimi Electoris ministros commendatos habeatis, et ne propter itinerum difficultatem diutius ibi haerere cogantur, unum vel alterum vestrae ditionis subditum ipsis adiungatis quo iter coeptum commodius perficere et negocia sibi commissa citius expedire possint. Id quod nos vicissim amice erga Vos compensare studebimus. Dabantur Bregae ex arce nostra Illustri nona die Septembris Anno MDLXXXV.

Georgius Dei gratia Dux Silesiae Legnicensium et Brengensium Princeps, Georgius dux

(L. S.)

manu ppria.

1585. november 9.

Der hochgebornen Fürstin, Unser freundlichen lieben
fraw Muhmen, Schwegerin und Gevatter, Frawen Sidonia
Catharina, Geborne hertzogin zu Sachsen undt westphalen,
auch zu Schlesien zu Teschen undt Grossen Glogaw wittib.

(L. S.)

Was wir der freundlichen Verwandtnüs nach mehr Ehrenn
liebes undt gutts vermögen, alzeit zu vorn. Hochgeborne Fürstin
freindliche liebe fraw Muhme Schwegerin und gevatter Euch
mögen wir freundtlichen nicht bergen, das wir von Kegen-
werttigen zeigern, Alexander Blinglingenn, und Vicenz Reussen
gehorsamblichen bericht worden seindt, was massen sie der
durchleichte Hochgeborne Fürst herr Johannes George. Marg-
graffe zu Brandenburgh, des heiligen Römischen Reichs Erz-
kammerer undt Cursfürst in Preüssen, zu Stettin Pommern,
der Cassuben Wenden, und in Schlesien zu Crossen Herzogh
Burggrafn zu Nürenbergh undt Fürst zu Rügen unser freundt-
licher lieber herr Ohaimb Schwager Bruder und gefatter In
derselben angelegenheiten, nach dem lande zu Hungern abge-
fertigt hette, dieweil sie aber dero ordt, do sie wol am
sichersten durchkommen möchten. nicht bekandt seindt, als
haben sie unns umb vorbittschriff an E. H. damit sie gutte
nachrichtung bekommen möchten gehorsamblich angelangt,
und gebetten, die wir ihnen dan Billichen nit abschlahen
mögen. Belanget demnach an E. H. hermit unsere freundt-
liche Piett, E. H. wollen gemelten Personen nit allein, gutte
anleittung und bericht geben lassen, wo sie am sichersten zu
die vorhabenden Örter kommen kontten sondern ihnen auch
allen gutten willen, und forderung beweisen, dass wollen umb
E. H. Die wir hirmit in schuz der Göttlichen Almacht
Empfelen thun, hinwiederumb in ehren, und allem gutten
beschulden Datum Briegh den 9 Novembris Anno 1585.

Vonn Gottes Genaden George Herzogk inn Schlesien zue
Ligniz und Briegk Georg herzog

manu ppria.

1585. november 10.

Vonn Gottes gnaden wir George Hertzogk inn Schle-
sien tzur Liegnitz unnd Brigk ec. Entbitten N: allen unnd
Jedenn, denen dieser unnsrer Briff fürgelegt unnd gezeigt wird,
nach erforderung eines Jeden Standes, gebühr, unsere freund-
liche dinst, freundschaft gunst gnad unnd alles gutts bevor.
Unnd füegen hirmit zuwissen, demnach von dem Durchlauch-

ten Hochgebornnen Fürsten, Herrn Johans Georgen, margrafen zu Brandenburgk, des Heiligen Römisch Reichs, Erzkämmern und Churfürsten, Inn Preussen, zu Stetin Pommern, der Cassuben, Wenden und Inn Schlesien zu Crossen Herzogenn Burggrauen zu Nürnbergk, und Fürsten zu Rügen, unserem freundlichen lieben Herrn Ohem, Schwagern, Brudern, unnd Gefattern, Kegenwertige. J. E. Hoffdiener und liebe getreuen, Alexandern Blingklings, unnd Vincentz Reussen, nach dem Königrich Unngern, inn dero Angelegenheiten. gnedigist abgefertiget, das Sÿ sich etliche tage, alhirr inn unserer Stadt Brigk uffgehaltten, unns derohalben, damit Sÿ durch dis Landt Schlesien, unnd dann auch weiter, Ihren weeg, desto fordersamer unnd schleuniger zu nehmen, unnd unnbeirrter durch passiren unnd fortkommen könten, umb unseren Passbrieff und Kundschaft, dinstliches fleises ange- langt, und gebeten, wellchs wier dann inn erwegung hochge- dachtes J. E. des Churfürsten Ihnen füglichen zuvorwiedern nicht gewüst:

Wann dann bemelte kegenwertige Personen. laut Ihrer habenden guten Kundschaften, der eingefallenen Infection, unnd Sterbensgefahr halber auss sichern orten kommen thuen, wie es dann (dem Allgewaltigenn sey dank dafür gesagt) bei unns alhier, auch nichts minder, solcher gefערlichen seuche wegenn, ganz richtig, sicher unnd Rein, Alls ist an E. E. unnd euch, sambt unnd sonderlich, unserr freundliche Pit, inn freundschaft gunstigs unnd gnedigs gesinnen, unnd begerenn, diese mehrhochgedachte J. E. des Churfürsten Die- nerr nicht allein im hin: unnd wieder zurükwege, freÿ unnd sicher durchkommen, unnd passiren lassenn. sondern auch beherbergenn. unnd Ihnen in etwa fürfallenden nöten, unndt Ungelegenheiten, umb unserns willen, uf Ihr gebürliches ersu- chen, allen günstigen, gnedigen, guten willen, unnd befürde- rung erzaigen und beweisen. Das wollen wir hinwieder (wie obgemelt) nach gebühr eines Jedenn Standes, Würden und dignitet inn allem guten zuvergleichen, unnd zubedencken unvergessen haltten. Urkundlichen, unter unserm hieraufge- drückten Fürstlichem Secret verfertigt. Welchs beschehen unnd geben zum Brigk denn zehenden Novemb. Ao 1585. Georg Herzog.

(L. S.)

manu ppria,

1585. November 10.

Universis et singulis, cuiuscunque status conditionis aut praeminentiae ii fuerint, ad quos hae literae pervenerint, Nos Georgius, Dei Gratia, Dux Silesiae, Legnicensium et Bregen-

sium Princeps etc. Notum facimus. Illustrissimi Principis Domine Johannis Georgii Dei gratia Marchionis Brandenburgensis, Sacri Romani imperii Archicamerarii et Electoris Prussiae, Stetini, Pomeranorum, Cassuborum, Wandalorum, et Crosnae in Silesia Ducis, Burggravii Norinbergens. Regiaeque Principis etc. Domni Affines, fratres ac Compatres nostri charissimi, ministros, praesentium exhibitores Alexandrum Blinckling et Vincentium Reussen, nobis humiliter retulisse, literisque testimonialibus quas a iam dicto Illrissimo Domino Marchione Brandenburgensi et Electore: Dno suo clementissimo, ad nos detulerunt confirmasse, sese cum certis mandatis in Ungariam ablegatos esse. Cumque propter contagionem pestilentialem quae hinc inde grassatur, non satis tutum sit peregrinari et non ubivis cuilibet liber transitus concedatur, in aula vero et hoc oppido nostro, in quo triduo commorati sunt, Dei beneficio, aere puro et salubri adhuc fruamur, submisit a nobis petuisse, ut ad commodiorem negociorum demandatorum expeditionem, veritatis nostrae testimonio ipsos clementer iuvare dignaremur. Quare omnes ad quoscunque praesentium exhibitores pervenerint et hasce literas nostras detulerint pro ut cuiusque status, conditio aut dignitas requirit, amice petimus, gratiose et clementer desideramus, ut non solum his nostris literis fidem plenam adhibeant, sed etiam Illrissimi Domini Electoris Brandenburgensis, supra nominatis ministris, una cum adiunctis per ditiones et territoria sua eundi et redeundi liberum transitum concedant, ipsos hospitio excipiant et in obuenientibus casibus ipsis nostri causa subueniant. Hoc nos erga quemuis pro cuiusuis status aut dignitatis qualitate amice promereri et compensare, gratiose ac clementer recordari studebimus. In cuius rei fidem manuostra has literas subsignavimus et sigillo nostro muniti iussimus. Dabantur Bregae ex arce nra illustri. X Novembr. Anno M.D.LXXXV. Georgius dux.

(L. S.)

manu ppria.

II.

Lorentz Uhlmanns Zeugniis.

Erstlich so binn ich den 26 November dto 85 ungefehr zwischen 11 und 12 uhr, zum veilhalben inn die Stueben khommen, da ich dan unwissend diese zwey fremde Herrn gefundn, welche ich empfangen, mich d Hans Schuester alls balt umb weinn geschiekht, und da ich wieder khommen, der Alexander mich gefragt, was mein fuernehmen thuen und lassen ist, darauf ich geandtwordt, das ich nun ein Jahrlang allhie

auf d puren haut gelegen, und wieder eines frischen feldzuegs gewardtendt bin, nach langem Reden so ich begeben, hatt Alexander angezeigt das er Morgendes tags sich anders inn die Haushaldtung wolle schiekhen wan ez nur jemanden hette, der ihnen soldte Speiss einkhauffen, darauf ich geandtvordt, lieben Herrn Ich khan noch weiss die Herrn nicht der gebüer nach zue tittulirn, doch Glaub ich das die Herrn wichtiger ursachen halb so weit zue uns herein sein khommen, Derhalben soviel ich inn meinem vermuegen, den Herrn zue tag und nacht khann dienen, will ich mich willig und gehorsamb, lassen befinden, darauf d Herr Vincentz seliger mich gefragt, wo ich mich sonsten habe aufhaldten, darauf ich geandtwort, das ich etlich Zeit inn Spanien gediendt nachmals sie mich weiter gefragt, ob ich auch inn d. Innsel Tertera(?) gewesen, es wehren am ihres gnedigen Fürsten und Herrn Hoff zwey Trabanten, die auch darin weren gewesen, und do ich mich gegen ihnen würde lassen gebrauchen, wollen sie mir behulfflich sein, das ich an ihr Durchlauchtigkeit Hoff Trabant mocht werden dessen ich mich bedankht, und bis auf halb dreÿ Uhr beÿ ihnen gewesen, Alls dan ist Alexander mit der wehr zum Messerschmiedt gangen, beÿ ihme bis man schier die wacht aufgefüert bliehn, wie er wieder khommen, hat er mich gebeten, ich soll mit ihm spacieren gehn, bin also mit ihme auf den blatz gangen da er sich dan beÿ des Herrn Gengers¹⁾ Hausfrawen lassen anzeigen, binn also Anhaimb gangen er aber ist baldt mir hernach anhaimb khommen. Nach diesem hatt weilhalben das Abentmal lassen zue richten, und übern essen, hatt Alexander den Merten Weÿss angesehen, und zu ihm gesagt, seit ihr d mann so uns nichthatt wollen beherbergen, darauf er ihme beschaidenlich geandtwortt, sich beklagt, wie er ein armer Mann wer und das er mit seinem Weib undt Khindt is gefangen worden, von Türkhen, auch hatt Vincentz seliger ihme darumb gestrafft und zue ihme gesagt, wan sie sich allenthalben so rumorisch werden haldten, wo werden wir zue letzt herberg bekhommen, und also beyde mit zornigen wordten aneinand gesetzt, darüber Alexander mit den Tollich und gürttel garauscht, darauf Vincentz gesagt, Ich dankhs Gott das ich alhie beÿ Ehrlich Leutten binn, mit denen ich mich besprechen und bereden khann, due hast solch wesen die gantze Reise mit mir getrieben, das ich meines Lebens beÿ dir nicht bin sicher gewesen, hast mir die blosse wehr an Leib, und einn gespannten geladenen Puffer an die brust gesetzt will hinfürher khein meille mit dir ziehen, woldt

¹⁾ Gazdag bányapolgár és tanácstag volt.

ehe auffen bergkh inn den gruben ein weill arbeiten, will sehen wie ich hin thue, bis ich gehn Bresslau khan, will nachmals woll weitter khomen, darauf Alexander geandtwordt, werstu anderst wo, woldt ihm woll thuen, darein Hanns Schuster wegen des Fuchsen, und des Wilhelms einn gleichnu furgebracht, das sie auch einen weitten weeg mit einand geraisset, sich miteinander freundlich nicht wollen vergleichen, bis sie für ein gantzen Ersamen Rath khomen, welcher erkhanntnis. (das sie beide zue Tallern straff haben müssen erlegen und inn der gehorsamb sich haben müssen vergleichen) gewesen ist, darüber sie wiedrumb zue freunde worden, einand nichts zue gedenkhen die handt gaben, auch einand darauf ein glasel wein zue trunkhen, doch seindt sie oft baldt mitt einand wieder aufstossig worden, auch ist Alexander zeitlich hinauf inn die Kammer schlaffen gangen Vincentz aber zimlich lang den Hansen Schuster mit freundtlichen wordten aufgehaltten, mich auch wieder umb weinn geschiekt, aber wegen das es nach der zeit wer kheinen bracht, derhalben Meister Hanns anhaimb, Wilhelb aber schlaffen gangen, doch hatt Wilhelmb den Vincentz 2 Polster geben, das er inn der Stueben soll schlaffen, auch hab ich im hintern tisch auser khleider mehr untergelegt, meinen Mantel geben, das er sich damit deckhen soll, auch gebeten, das er nur diese Nacht gedult undt mitleiden wolle tragen, darüber er aber gesagt, er woll umb seine Khleider gehn, mich gebeten das ich ihme solt leuchten, welches ich gethan, und da ich für die Stueben auf die Bien khomen, sagt er zue mir, mein Sohn, gib achtung auf mich, wil dich promovirn, das due solt an meines gnedigen Fursten und Herrn Hoff solt Trabant werden. wirst dich wol haldten, auch darneben angezeigt, das er dem Alexander die Thüer an Khopff gestossen, also hinauf für die Kammer Thüer khamen angekhlofft, er solle ihm sein sachen herausse geben, doch hatt er nicht wollen aufthuen, hab ich mit guetten wordten wieder beredt, das er inn die Stueben ist schlaffen gangen, ist also einn weil mit sambt den Khleidern hintern tisch gelegen, und wieder aufgestanden, und gesagt, er wolle sich mit kheines andern Khleid, dan mit seinen bedekhen, ich will meinen Peltz holen, hab ihme also wiederumb geleucht, darnach vielen ankhlopfen, zue Alexander gesagt du schliemer türkh hudler gib mir mein sach herausse, darauf sie beide gegen einander geflucht, ist inn dem die Kammer ungefehr über anderthalbe span khaum eroffnet worden, und alls er nach den Peltz gegriffen, hat er (leider Gott erbarme es) diesen todtlichen Stiech empfangen, doch habich den Stiech nicht gesehen, sondern ehr Vincentz seliger hatt gesagt der

Schellm hatt mich schon gestochen, das ist auch sein letztes wordt gewesen, ist also mit mir wieder inn die Stueben gangen, als baldt Inns bett so neben dem Tisch gestanden hingefallen, also verschieden, dem Gott ein fröliche aufferstehung wolle verleihen, der auch armen Seelen sich gnediglichen Erbarmen.

Lorentz Uhlmann.

Wilhelm Kayzers Zeugniüss.

Erstlich seindt sie zue mir khomen zu Trentschinn inn die Herberg alda mich gefragt wo ich hinn wöll, auch wo ich dahaimb wer, darauf ich geandtwordt, auf die Schemnitz weiter fragt wiederumb Alexander, wie es dem Herrn Sally, dem Herrn Rubigall, dem Herrn Pettern noch ergeheth (Sally, Szalai az első magyar család volt, a mely mint bányapolgár család Selmecezen letelepedett és Anna királyné II. Ulászló feleségének egyenes ajánlatára lett polgári jogokkal felruházva. Rubigallus Rothan a leggazdagabb bányapolgár és nemes, Dóczy Lőrincz apósa volt. Pettern tanácstag volt), darauf ich geandtwordt, das sie all im Gott seligen seindt verschiedn, darob er ein entsetzen gehabt, und gesprochn wann der Herr Sally noch soldte leben, das er ihme würdt ein Ross schencken, gab wieder andtwordt, sein Hausfraw hatt yetzund auch ein guetten Herrn dem Herrn Gennger, er hab Rosse genug, Nachmals hab ich auf dem weeg umb 10 d. junge fisch für mich und die fuerleutt khaufft, da wirs nun essen woldten, esse er auch mit, doch woldt er die fuerleutt mitt zue essen nicht dulden noch leidn, solches ich ihme alles zue guett hieldt, in betrachtung, wer weiss was er für ein Herr sein möcht, Nach diesen macht die wirttin ein bett in die Stueben, so leget ich mich hintern Tisch auf di Bankh, auch raiseten 2 Schuekhnecht mit, da sie aber aus müdigkheit, geschlaffen, und im Schlaß geschnarcht, darumb er so greulich mit vieltausend sarf geflucht, auch gesprochn, das er die wehr durch sie will stehen, auch wan ein wagen khnecht die nacht auss der Stueben woldt zum Rossen gehen, trieb ers gleichs falls mit solchen fluchen und mit drohung zue stechen, das viel davon zue sagen wer auch hatt er mich zu Scharnovitz ¹⁾ gefragt, wo ein gutte herberg wer, hab ich gesagt beim Hanns Gelenkhen.

Nachmals hab ich niemals auf der Røise mit meinem fuermann beÿ ihme nachten wollen, hab im darnach auf der

¹⁾ Villa regia, a Dóczyak tulajdona volt akkor Revistye várával együtt.

Hochwiesenn wieder antroffen, und da ich nach habern gangen sake ich seinen Khnecht, das er im mit blosser wer geiagt hatt, doch hab ich inn eines anderer herberg gelegn, der meiner erwarttet, binn also den Montags Morgens bis anhaimb gangen, so is er inn die Hodritsch¹⁾ über nachts gelegn, am diensttag aber kham er hieher auf die Schemnitz, inn der Resselin²⁾ haus zum Mertten Weiss, welcher sich beklagt hatt, das die behausung nicht sein ist und das er ein armer mann ist, doch da sie wollen vorguet haben, will er sie gerne haben, dieweil es sie aber für ungelegen, hatt angesehn haben sie nach mir gefragt, und hatt sie der Stieber aus die Hodritsch zue mir gebracht, ungefehr zwischn 12 und 11 Uhr, darüber ich mich beschwerdt, das ich einen Jahrmargkht für mir hab auch das ich nicht Raum hab, auch nicht willig bin sie zue gastenn, dann ich derer gest gleich von Herten erschrocken bin, das sie zue mir seind gekhomen dan ich gleich mit meinen Schweger Hansen Koch gessen, auch mir für ihnen schier der bitten im hals erstart gewesen, die weilich gewust, wie sie es auf dem weeg getrieben, doch haben sie mich zulezt mit vieln guetten wordten zue bitten, und zue bereden verursacht, das ich si nur über nacht woldte beherbergen, darüber ich ihnen ein khammer geraumbt, und sambt einer bethstadt eingeben, das sie all ihr sache allein, und verschlossen gehabt haben, Seindt also bis zum Abendt bej mir blieben, da ich dan essen nach meinem vermuegen vorgetragen, Inn diesem über essen sahe er den Mertten Weiss zue, drauf den er gleich mit ernsten gebenden gewiesen, und gesprochn, seitt ihr der mann der uns heutt nicht hatt wollen beherbergen, welcher ihm demuttiglich geandtwordt, und gesagt, mein Herr, warumb woldt ich euch nicht beherbergn, ist doch die behausung nicht mein, dann ich binn mit weib und Khindt vonn dem türkischen Bluedthundt gefangen wordn und darüber all mein armut, auch Haus und hoff müssen verkhauffn, darüber innh Vincentz seliger auch gestrafft er solle doch zufrieden sein und die guetten leutt unbekhümmert lassn darauf er mit ihme gar ubelzue friedn worden, und gesagt was er im macht hett ordnung zu geben, hatt Vincentz wieder geandtwordt. warumb hagkht du das khrautt mit dem messer, das gehet schon auff mich, ich khen dich woll darüber sie gar ubell auffeinander zuefriedn und aufsetzig worden sein, Ist

¹⁾ Hodrus, Selmezbánya úgynevezett külutczája. A várostól mintegy 15 kilométer távolságban fekszik. Az időben még gazdag bányái voltak.

²⁾ Rössel-féle ház. A leányvári boszorkány név alatt ismeretes Rössel Borbála volt háza.

darauf allenthalben zum besten geredt wordn das sie sollen zue friedn sein, auch hatt mein Schweger ihnen angezeigt, das es mir mitt denn Fuchsen auch seltzam ist ergangen, und das wir einen weittn weeg mit einander geraist, auch zue unfriedn seindt gewordn, das wir für unser Obrigkeit khomen, welche uns bessers glumpft halben beide in gehorsamb verschaffet, auch nicht heraus gelassen, wir haben sich müssen inn gehorsamb vergleichen, und einen ijeden umb ein Teller gestrafft, darüber Vincentz gesagt es were recht urtheiln auf uns gewesen, seindt auch zue friedn wordn, doch seindt sie plötzlich wieder zuunfriedn wordn, darauf der Vincentz gesagt due hast mir auf gantzen Raise also mit gefahren, hast mir den Puffer aufs Hertz gesetzt, und die blossе wehr ann den leib, due trachtst nach meinenn Leib und Leben, ich will weitter mit dir nicht Ziehn, ich will sehen wi ich im thue das ich wieder auf Bresslaw khom, will woldarnach weitter khomen darauf er geandtwordt, unt mit fluechn an andern ortt woll ihm woll thuen, ist also vonn Tisch aufgesprungen und hinausse gangen, seindt also sambt den Vincentz also noch lenger den 2 stunden gessen in betrachtung, das wir sie nicht wolln lassn zue samen khomen, auch hatt mich der Vincentz gebeten, soll ihm bis zue morgen ein bindt weindt leihen, welches ich gethan, is der Lorentz umb weinn gangen, aber khein bracht, bin darnach baldt schlaffen gangen, doch hab ich Ihme zuvor 2 Polster heraus inn die Stueben geben, das er sich darauf soll schlaffen legen, auch dieses erschrecklichen unfalls nicht besorget.

Wilhelbn Kayser.

Hans Kochs Zeugnüß.

Soviel mir bewust und wissentlich ist, weiss ich nicht andres, den das sie beÿde Vincentz und Alexander bis zum Abendt garwol zue frieden gewesen seind, zum Abent aber, da mann den Tisch gedeckht das essen nicht baldt khomen war, hatt er mit ernst gesagt, will man dann nicht schier zuefressen bringen, dieweil aber wirdt noch sein Hausfraw inn die Stube gewesen, hab ich ihm mit gueten wordten abgewiesen gesagt, mein freundt es wirdt baldt werden, ist hernach weÿses Khrantt aufgetragen worden, welches er auf seinen teller mit dem Messer zerhagkht, auch gierig das gessen, Inn diesem tröstet ich den Vincentz seligen, und gesagt, das er wöll fröhlich sein, so war ihne der Schweiss über das angesicht geloffen, auch ermanet so ihme zue haiss war er soll das fenster aufmachen, so gab er mir darauf khein antwordt.

darüber ich ihn zum anderen ermannt der Herr wölle frölich sein, darauf er zörniglich geandwordtet, eÿ was soll mir nicht haiss sein, schlug im eÿver dass Messer auf den Tisch, wie soll ich frölich sein, oder wie soll mir das essen Schmeckhen, sehet ihr nicht wie er es treibt, darauf aus zornigen Herten, angefangen einandern zu dantzen, und einer dem andern ungebuerliche wordt geben haben, und Vincentz gesagt, das hatt er mir die gantze Raisse gethan, mir den Buffer ann die Brust gesetzt, ich bin meines Lebens nicht sicher bey ihme, darüber ich sie ermanet, sie sollen besser zue frieden sein, dieweil sie alhie frembdt, sollen sie nicht böse Exempelp von sich geben, die Leutt werdens auch Euch für übel haben, es seind alhie auch Leutt, so etwas verstehen, darauff sie mit einander zufriednen wordn die Handt einander geben, und einander eins zue trunkhen, darüber Alexander wieder geflucht auch getöbt, darumben ihn Vincentz wiederumb gestrafft und ermanet er soll zue frieden sein und der Ehrlichen Leutt schonen, darauf Alexander wieder getobet, gedautzet, auch schentliche wordt einander zuegemessen, daruber Alexander den Deghen, oder Tolllich geruekhet, und gerauscht, doch nicht ausgetzogen, darumb ihn Vincentz gefragt, ob er in stechen will, darauf Alexander geandwordt dass wölle Gott nicht, ich habs nie im willen gehabt, darauf sie mit scharffen wordten einander gedautzet, und Vincentz gesagt, ich woll dir woll sagen, Alexander respondet was wils tu mir sagen, wils tu mein glueckh zerstören, antwortt Vincentz das woldt Gott nit, darauf ist Alexander aufgestanden, darvon gangen, und wie er zur thür hanaus gehet, da fluchet im Vincentz hinnach das dich die Handt Gottes schtraf, das dich tausent teufel holln, und nimmermehr unter mein gesicht khombst, und also abwesenth Alexanders den Vincentz gefragt was ihr gewerb im Lande alhie wer, oder ob sie noch weitter mit einander raisen werden, darauf er geandwordt, bis auf Polns, darüber mein handt in seine beschlossen, mich umb Gottes willen gebeten, ich soll nicht fragn war ihr furnechmen wer, auch angetzeigt, wie das er Alexandern umb Gottes willen gebetn, da sie mit einander auss der Hodritsch gefahren, das er sich doch nicht so unsinnig und unbillich solle haldten, da es weren auch erliche Leutte die etwas verstehen werden, alda auf der Schemnitz sein, dieveil es an diesen geringen fleckhen Hodritsch, welches noch einfeltig, zuersehen ist, damit wir nicht einen Schandt mochten aufheben, darauf soll er ihm geandwordt haben, er werde ihm woll wissen zue thuen, Nachmals hatt Vincentz wollen trinkhen, ist aber nichts vor handn gewesen, hatt aber lassen schiekhien, ist aber kheiner bracht worden, nach langem

aufhaldten so mich Vincentz mitt vielen wordten beÿ sich behaldten, bin ich letztlich annhaimb gangen, weiter is mir nichts wissendt.

Hanns Khoch.

Anders Weisn oder Fuchs Zeugniß.

Als ich ann den 26 tag Novembris ohnn gefehr zum Wilhelmbn khomen inn anhaimb zue suchenn so hab ich Alexandern baldt gekhendt und zugesprochen anpfangen, gesagt ich khenn euch und ihr khent nicht, nich Alexander geandtwordt, wie khent ihr mich, darauf ich resp. undt dem Lasaro von Schwendn. ob er nicht sein Schuster khendt. Alexander resp. Ja, gefragt ob ich nicht des Profosenn Schreiber hob khendt, darauf ich geandtwordt Ja, er gesprochn ich bins gewesen. nach solcher Khundtschafft haben wir mit einandt einn weil getrunckhen, bin also beÿ ihnen gessen bis zue abents, doch ist khein ungebörllich word undter diesen aller gcredt worden, zum abend aber da man das abentmall aufgetragen, hatt Alexander das Khrautt auf dem Teller Zerhackht, darauf der Aldte ihn gefragt warumb er das Khrautt zerhackhe, gesprochen due meinst mich dann ich khen dich woll, und due hast mir der sachen viellgemacht hast mir den Puffer an leib gesetzt, auch die blosse wehr, das hast die gantze Raise getrieben, das hab ich also helffen stillen, mit dem aldten Khuntschafft gemacht, das in meiner haimat seine Schwester den Burgermeister zue Merseburg gehabt hat, darüber er geandtwordt, ich danckh Gott das ich unter erlich leutt bin khomen, ich will mit dir nit mehr Ziehen. darauf gab Hanns Schuster ein gleichnuss von Fuchsn und Wilhelmbn, das wie auch mit einand getzogen sein, so sollen mit einand zue friedn sein, das es ihnen dahaimbt nicht auch also mocht ergehen, wie es uns ergangen, hat, angetzeigt, das sie sich auch nicht guetliche wollen vergleichen, es für einen gantzen Ehrsamem Rath lassen gelangn, welcher uns beide in gehorsamb werschafft, nicht daraus gelassen bis wir sich in gehorsamb mit einand verglichen, und ein jeder haben ein Taller müssen zur straff geben, darauf der aldte geandtwordt das ist recht judicirt worden, darauf bin baldt zu Hause gangen, sie alle beide zue gast zum freuemall geladen, Haben mir auch zuegesagt zu khomen.

Anders Weiss auch Fuchs genannt von Merseburgkhl.

Közli: RICHTER EDE.

VEGYES KÖZLÉSEK.

ADATOK DOBÓ ISTVÁN ÉLETEHEZ.

I.

Szentiváni Kendy Ferencz és ruszkai Dobó István erdélyi vajdák és székely ispánoknak adott utasítás 1553-ból.

Instructio per sacram majestatem regiam fidelibus suis magnificis Francisco Kendy de Zentywan, et Stephano Dobo de Ruzka, super waywodatu partium regni suae majestatis Transsilvanarum, et honore comitis Siculorum suorum, in civitate sua Soproniensi die decimo octavo mensis Maij data. Anno Domini millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio.

Sacra majestas regia confisa in fide et servitiis fidelibus praefatorum Francisci Kendy de Zentywan et Stephani Dobo de Ruzka, officium waywodatus Transsilvanensis et comitis Siculorum, in locum spectabilis et magnifici *Andraeae de Bathor* etc. modo infrascripto eisdem gratiose dedit et contulit durante majestatis suae beneplacito, ita ut ambo pari potestate, autoritate, ordine in omnibus, quae ad exercendum eorum officium praefatum spectarint, unanimiter parique concordia uti debeant, quamdiu in eo officio ex benigna suae majestatis amnestia permanserint, constituit autem sacra majestas regia praefatis duobus waywodis pro salario eorum conservationeque equitum et peditum infrascriptorum, pro intertentione mensae eorum ac solutione conservationeque waywodatus suorum ac aliis omnibus oneribus officii quindecim millia florenorum hungaricalium in monetis, facitque ipsis duobus waywodis simul ad quadringentos equites ordinem unicuique eorum ad ducentos, ex quibus quadringentis equitibus ducentos teneantur alere ex praedicta summa quindecim millium florenorum, ducentis vero stipendium solvetur per regiam majestatem, ad quemlibet equum per tres florenos, sicut et spectabili ac magnifico *Andraeae Bathori* moderno waywodae ad centum equites solutum est, ultra ducentos suos ordinarios equites. Similiter etiam ut habeant ambo waywodae ducentos pedites, ex mille

peditibus quos sacra majestas regia modo inferius declarato in Transylvania tenebit. Ita ut penes singulum quemque eorum centum pedites sint, cum in confiniis non fuerint necessarii, quibus majestas regia faciet solutionem singulis eorum per duos florenos.

Praedicti autem equites quadringenti simul cum ducentis, vel pluribus equitibus, quos episcopus Transylvaniensis ex veteri consuetudine alere tenetur, quocumque opus fuerit in confiniis distribuentur et collocentur. Ita ut versus Dewa partim, partim vero versus Moldaviam, partim in alio loco ubi magis opus esse fuerit visum permaneant, secundum tamen necessitates penes eorum personas aliquem numerum ex equitibus ipsis iidem waywodae penes se retineant, conducanturque perpauca equitibus et bono ordine usque ad sex equites singulos eorum, ut sic militia ex bonis viris majori ex parte possit constare.

Proposuit vero majestas sua duo millia equitum et pedites mille in Transylvania tenere nationis hungaricae, computatis inter illos ducentis equitibus supradictis et ducentis peditibus per waywodas tenendis, gentes autem hujusmodi conducendae cum scitu et voluntate waywodarum conducentur, eisque aequaliter utrique erunt subjectae, ac per eos pari et aequa potestate quocumque opus fuerit collocari aut disponi, et pro necessitate rerum ac temporum huc atque illuc traduci poterunt. Stipendium vero equitibus, qui ad salarium conducti non fuerint, per tres florenos, ac peditibus per duos, ut praedictum est, numerabitur. In hoc autem numero ad usque sexingentos inter Transylvanos concludi debent, alii vero ex reliqua Hungaria juxta regestrum suae majestatis waywodis ipsis super numero hujusmodi equitum traditum. Fiat autem praemisso modo viris potioribus ordinatio ad paucos equites, usque ad numerum videlicet sex equitum, ut sic plures sint militares inter illos, ex quo plures fieri poterunt, ad salarium conducantur, omnesque gentes hujusmodi ubique sine damno et injuria miserorum colonorum et aliorum fidelium subditorum suae sacrae majestatis vivant et si quod, urgente necessitate, victualium mutuo vel in credentiam pro militibus fuerit acceptum, adveniente stipendio militum, quod stipendium majestas sua juxta modum et ordinem per ejus majestatem super ea re constituendam ex proventibus Transylvanicis, sive longiori mora successive semper per manus thesaurarii administrari ac numerari jubebit, refundatur, et si qui milites hujusmodi modum transgressi, colonis ipsis et aliis cujuscunque status sint, violentiam fecerint, sineque solutione ac pretio vixerint, per waywodas graviter puniantur. Deberunt autem gentes hujusmodi jugiter instructae et pleno esse numero, ut lustrari per homines regiae majestatis, ad id deputandos dum et quando jusserit

majestas sua possint. Eaedemque gentes more solito de fidelitate majestati suae praestanda sint jurati.

Quod, si temporum successu gentes tanto numero non viderentur alendae semper, sed minuendae esse, ad salarium tamen, uti olim et praesertim proximis temporibus consuetudo fuit, majestas sua jubebit praecipuos equosque et militares viros conduci, ut hi semper parati sint ad serviendum, cum necessitas postulaverit.

Constituēt etiam majestas sua magistrum victualium, qui de modo atque ordine ordinandi victualia militibus citra damnum vel injuriam cujusque nostram gerere, aliaque ad eam rem pro commoditate tam militum quam regnicolarum providenda, curare debebit.

Item waywodae praedicti ambo pariter plenae et omnimoda auctoritate illa sint, qua priores waywodae, ac sicularum comites fuerunt, juramentumque praestent more solito, et subditos in suis juribus conservent, maneantque in Transylvania ambo continue, et unanimiter, mutuaque semper concordia vivant, et regnum administrent, ut sic negotia auctoritasque regiae majestatis et regni illius tranquillitas in dies augeatur confirmeturque. Quod si ex voluntate, permissioneve regiae majestatis, ac non aliter aliorum eorum pro publicis vel privatis negotiis exire contigerit, alter nihilominus continuus ibi permaneat, conventum etiam regnicolis urgente tali necessitate, quae moram, ulterioremve deliberationem regiae majestatis pati non posset, cum scitu episcopi ejus provinciae aliorumque consiliariorum suae majestatis indicere et celebrare et in eo de negotiis occurrentibus ad regni conservationem ex auctoritate et dignitate regiae majestatis tractari possint, gentes etiam regnicolarum et ipsosmet veteri de more ad communem defensionem, si qua hostilitas manifesta ingruerit, prout necessitas videbitur exigere omni tempore levare. Iidem etiam waywodae fideles suae majestatis Saxones et cives Cibinienses imprimis, qui ab initio semper fideles se exhibuerunt regiae majestati, inter alios regnicolas commendatos habere, et in eorum juribus, libertatibus ac privilegiis semper tueri ac defendere debeant. In omnibus autem rebus habeant semper mutuam intelligentiam cum episcopo ejus provinciae, ac thesaurario, nec non consiliariis his, quos sua majestas ibidem constituēt, neque se ingerant ad proventus regios, vel bona regiae, aut quae ad coronam ultra numerum viginti colonorum devolverentur, absque speciali mandato suae majestatis, sed ad requisitionem thesaurarii ubi opus fuerit eos defendant, et pro fide eorum dare majestati regiae debita administrari curent, stipendiumque eorum ac gentium ab eodem thesaurario repetent. Atque insuper adulterae et falsae monetae cusionem inter alia negotia avertere

curent. waywodae etiam ipsi veterem religionem in regno Transylvaniae ac ecclesias dei iuraque et bona et proventus earum, personasque ecclesiasticas ubique defendere teneantur, at ex salario eorum annuo quindecim millium florenorum, quos sacra majestas regia, uti praemissum est. per manus thesaurarii datura est, omnia onera officii waywodatus ac Sicularum comitis perferre debeant et teneantur.

Item ad explorationes habeant iidem waywodae ambo simul per annum florenos mille recipiendos per manus thesaurarii, prout necessitates exegerint, de quibus rationem justam tenere et suo tempore reddere debeant. Civitates nihilominus juxta veteram consuetudinem exploratores suos similiter habere debeant, omnes autem hujusmodi explorationes fideliter et diligenter agendas iidem waywodae sedulam habeant curam, ut secundum pericula et necessitates, quas per fidos exploratores certo cognoverint, non ad levem quemlibet rumorem regnicolas in auxilium ad arma convocare et penes se levare pro regni defensione debeant. Item iidem waywodae munitiones fortificationesque locorum tam in civitatibus, quam aliis quibusvis locis per capitaneos et gentes suae majestatis proximis temporibus in Transylvania inchoatas sine intermissione, ac solícite continuari et perfici, ad easque custodiam et conservationem, ex gentibus supradictis per suam majestatem conducendis diligentem curam adhibere auxiliaque regnicolarum et eorum praesertim, quorum magis ipsorum locorum conservatio intererit convocare et honestis modis omnibus ad ea praestanda inducere debebunt.

Item iidem waywodae more hactenus observato arces Dewa et Gewrgen in officii sui sublevationem habeant, videlicet ut Stephanus Dobo arcem Dewa, Franciscus vero Kendy arcem Gewrgen habeat et possideat, durante eorum magistratu, teneantque in illis vicewaywodas eorum probatae fidei, sicut moris est, qui tam ipsi, quam eorum vicecastellani in omnem eventum sint jurati ad fidelitatem sacrae majestatis regiae servandam. Constituitque majestas sua vicewaywodas pro nunc egregios *Ladislauum Edemffy* et *Dominicum Dobo*, pro conservatione vero earundem arcium si quidem aliquando vel bombardarum vel pulverum vel victualium aut hujusmodi rerum ad munitionem necessariorum defuerit, thesaurarius ad requisitionem waywodarum providere curet, ut arces ipsae, quae sunt nunc ambae finitimae, continue sint bene provisae, et ipsi quoque waywodae ad munitionem earundem curam habeant singularem.

Habeant etiam iidem waywodae mutuam et continuam semper per intelligentiam cum waywodis Moldavo et Transalpino, et quoad ejus fieri potest eosdem in fide erga regiam majestatem et Christianitatem continere curent, et de his, quae opus esse visa

fuerint pro vicinitate hujusmodi bona conservanda, majestatem suam idemtidem certiozem facere curent.

Item judicia tam particularia continue, quam generalia temporibus veteri de more celebrari. et justitiam integre omnibus administrari curent, habeantque proinde magistrum prothonotarium sufficientem, ac juratos assessores, viros probos ac spectatae fidei, superintendentque ipsimet waywodae. ne in administratione justitiae, quae fundamentum est regni cujuslibet conservandi, detrimenti aliquid eveniat, aut injuste praeterque jus quicque fiat. et judici ipsa executioni demandentur.

Iidem etiam habeant simul ambo auctoritatem conferendi bona illa in Transylvania vacantia, quae non excedunt numerum viginti colonorum.

Contenta est autem majestas sua Stephano Dobo alteri waywodae, ut qui nulla bona in Transylvania habet, pro loco residentiae suae et uxoris ac familiae suae. arcem Vywar durante beneplacito suae majestatis concedere, ita ut ipse Stephanus Dobo ex proventibus ejusdem arcis, tam arcis ipsiusque pertinentiarum propriarum ejusdem conservationis, fideliter curam gerat, et de hujusmodi fideli custodia et conservatione, ac pro voluntate majestatis suae restitutione majestati suae sit specialiter juratus, tam ipse, quam ejus vicecastellanus, deque ea re literas reversales majestati suae dare teneatur.

Item si nollent waywodae praefati. alterve eorum post praesentem annum permanere in eo officio, quatuor mensibus ante finem anni teneantur id significare regiae majestati, ut sua majestas tempestive de successore possit providere. Sin autem majestas sua quovis tempore ab ipsis vel alterutro eorum officium ipsum quavis ratione auferre vellet, iidem ambo vel eorum alteruter ad primam majestatis requisitionem absque ulla mora, excusatione vel tergiversatione, aut quovis praetextu, vel alio quocunque quesito colore mox ab officio ipso discedere, et illud una cum arce, vel arcibus sibi suaeque fidei et curae commissis, cum omnibus ejus vel earum pertinentiis, rebusque ac municionibus sibi assignatis secundum inventarium super illis confectum restituere et resignare ad manus cujuscumque majestas jusserit debeant et teneantur, ac uterque eorum debeat et teneatur.

Quod si forte magnificus Franciscus Kendy aliqua de causa officium waywodatus praemisso modo pro dimidia parte acceptare nollet, aut differret, nihilominus dictus Stephanus Dobo solus omnia illa, quae ad rite gerendum administrandumque integrum ipsum officium waywodatus pertinere visa fuerint, per se interim curare et perficere debeat, donec majestas sua cognita apertius voluntate et animo ipsius Kendy super ea re deliberare atque ipsum Dobo ulterius quid facere debeat possit informare, secun-

dum quam informationem et mandatum sua majestatis tandem se gerere et quicquid majestas sua determinaverit ei determinationi parere debebit.

Et quia a certo tempore in negotio appellationis causarum a waywodis transylvanis eorumque delectis iudicibus in sede judiciaria suae majestatis variationes mutationesque nonnullae contigisse dicuntur, constituit nunc majestas sua, ut juxta veterem consuetudinem divorum Hungariae regum atque etiam serenissimi Mathiae regis felicis recordationis observatam, appellationes omnes in omnibus causis ad sedem judiciariam majestatis suae pro libito causantur omni tempore fieri, ac per waywodas eorumque iudices subdelegatos transmitti debeant.

Item iidem wayvodae legatos tam thurcarum, quam aliorum vicinorum externorum ad se missos in locis aliquibus finitimis, per se, vel si ipsi alibi essent occupati, per praecipuos aliquos homines eorum ad ipsos legatos delectos, audire, et secundum negotium illorum qualitatem, communicato consilio cum praefatis episcopo, thesaurario, ac consiliariis, eisdem legatis respondere, munia etiam competentia talibus legatis potiorum principum per thesaurarium majestatis suae suppeditando largiri, neque eos inter regnum admittere, deque illorum legatione majestatem regiam semper certiore facere debebunt.

Egykorú példány. Orsz. lev. Diversae instructiones. Fasc. VI. nr. 173.

II.

Ujlaky János tinini püspök és Mossóczy László kamarai perczeptornak adott utasítás 1556-ból, melynek alapján Dobó Istvánnal kellett tárgyalniok a felsőmagyarországi főkapitányság elfogadásáról, 1556-ból.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae etc. rex semper augustus etc.

Instructio data fidelibus nostris reverendo Joanni ab Wylak episcopo Thininiensi, consiliario nostro, et egregio Ladislao Mossoczy perceptori proventuum camerae nostrae Hungaricae, juxta quam iidem commissarii nostri fidelem nostrum magnificum Stephanum Dobo de Rwzka, et caeteros alios fideles servitores ac capitaneos nostros infra nominandos convenire, et cum eisdem seorsim tractare debebunt, Viennae, decima quinta octobris, anno domino Millesimo quingentesimo quinquagesimo sexto.

Imprimis commissarii nostri, vocato ad se sibi quoque adjuncto fidele nostro egregio *Sigismundo Thorda*, convenient praedictum Stephanum Dobo cui gratiam nostram regiam et omnem clementiam offerant, ac proponant eidem magnitudinem negotiorum publicorum, quibus assidue occupamur, fuisse in causa, quod postula-

tionibus suis, quas per certos nuntios suos nobis proposuerat, proximis diebus respondere subito non licuerit, misisse tamen nos ad eum hos commissarios nostros per quos esset mentem nostram latius de rebus omnibus intellecturus.

Declarent igitur eidem in memoria haberi apud majestatem nostram fidelia ejus servitia, quae ipse summa fide et integritate, cum antea, tum potissimum in officio wajwodatus Transylvanien-sis strenue et diligenter exhibuit et in posterum quoque se exhibiturum offert, modo sibi de certa conditione et statu loque per nos prospiciatur.

Habentes itaque rationem suae humillimae supplicationis, certo statuimus ipsum eo genere officii cohonestare, quo proximis temporibus *Gabriel Pereny*, tunc fidelis noster functus est, ut videlicet officium supremi capitanei partium superiorum regni nostri habeat, cum eodem numero equitum et eadem solutione, quam idem *Pereny* a nobis habuit, ordinem scilicet ducentorum equitum cum solutione quattuor florenorum rhenensium in singulos equites per mensem, et praeterea ducentorum florenorum hungaricalium singulis mensibus, pro persona sua, seu mensae intertentione.

Hortentur itaque eundem Stephanum Dobo dicti commissarii nostri, ut pro praesenti rerum statu, hac gratiosa oblatione nostra contentus esse velit, vel si forte ducentis florenis, pro persona et mensae suae intertentione minime contentaretur, habeant iidem commissarii nostri auctoritatem tractandi cum eo et offerendi gradatim, usque ad trecentos florenos.

Quod autem humillime supplicavit nobis, ut de loco quoque aliquo sibi gratiose prospiceremus, ubi ipse manere et familiam collocare posset, habita, ut praemissum est, ratione fidelium servitorum suorum, clementer ad hoc consentimus, ut in arce nostra Saaros ad tempus et durante saltem beneplacito nostro idem Dobo cum uxore et familia residentiam habeat, ita tamen, quod ad proventum eiusdem arcis, aut decimarum eo colligi solitarum, administrationem se non ingerat, nec castellanum aut officiales seu milites nostros in eorum officio impediatur. Et ubi de ea ipsa arce aliter nobis cum tempore disponere visum fuerit, duobus ante mensibus per nos requisitus ipse Dobo sine omni excusatione et difficultate cedere debeat, et super hac (*igy!*) litteras suas reversionales et assecutorias majestati nostrae det, nam deinceps quoque non est sibi gratiosa clementia nostra defutura.

Habebit tamen illic, ut praemissum est idem Dobo residentiam, ubi advertat, ut excubiae et custodiae arcis semper debito modo observentur, et capitaneus et milites officium suum diligenter faciant, ac in pleno numero sint, qui quidem capitaneus et castellani arcis nostrae Saaros, a nobis in mandatis habe-

bunt, ut ipsi pariant, et eum in omnibus licitis et honestis audiant.

Adjungimus autem capitaneo dictae arcis nostrae proviso-rem, qui proventus nostros et decimas consvetas percipere et in usum ac solutionem capitanei ac militum erogare, rationemque servare de omnibus debebit, quem ut officio suo rite fungatur, idem Stephanus Dobo admonere debebit.

Poterit idem Dobo ex dicta arce nostra Saaros officium supremi capitanei commode exercere et debebit etiam invigilare cunctis arcibus et civitatibus nostris partium illarum, et signanter Agriae, Cassoviae, Huzth et Muran, ac aliis civitatibus nostris et praesertim in quibus milites nostri in praesidio sunt collocati, ad quorum praefectos mandata nostra dabuntur, ut ipsum pro supremo capitaneo nostro partium illarum tenere et recognoscere debeant, ejusque requisitionibus pareant in omnibus, quae defensionem partium illarum concernunt.

Et cum utra (*igy!*) locorum praesidia habeamus campestem quoque exercitum in partibus illis superioribus, dabuntur per nos ad eos milites quoque et eorum capitaneos mandata, ut eum pro supremo recognoscant, et in defendendis partibus illis, ejus consilia ac ductum sequantur, quorum opera contra rebelles et alios hostes ac eorundem arces et fortalitia, signanter vero illa, quae Cassoviae et ceteris civitatibus nostris propinqua sunt, uti poterit.

Et quia fidelem nostrum spectabilem ac magnificum *Andream de Bathor* etc. ad partes ipsas regni nostri superiores expedi-turi sumus, mutuo consilio et mutua intelligentia cum eodem utatur in omnibus, quantum quidem tempus et rerum commoditas illum requirere patientur, praecipue autem tractatibus, si quos ipse Bathorÿ juxta instructionem sibi per nos datam cum rebellibus habebit, intersit. Quod si vero ipsum *Andream Bathorÿ* e partibus illis abesse contigeret, et interea aliqui rebellium ad fidelitatem et obedientiam nostram reverti vellent, poterit idem Dobo solus etiam, vel si episcopus ipse *Thininiensis* cum ipso esset, eo sibi adjuncto, talibus spem facere, de consequenda a nobis gratia dirigat, ac nos de illis cum opinione sua informet.

Advertat etiam ad singulas arces, ut numerus militum, quibus per nos stipendium numeratur, integer semper sit, ut victualia diligenter et tempestive ubique imponantur, in quo illis omni auxilio adesse debebit, similiter ut munitiones aliaequae arcium necessitates, et ut cuncta bono ordine ac regimine ubique fiant, et bona inter milites concordia servetur. Nominatim tamen bonam intelligentiam semper habere debebit cum fidele nostro magistro *Joanne Balassa*, civitatum nostrarum montanarum capitaneo et caeteris praefectis seu capitaneis nostris in Agria

et Cassovia, Waradini et Gýwla existentibus, studeatque ipse Dobo cum summa vigilantia conatus et consilia adversariorum cognoscere, et ad omnem occasionem bene gerendae rei sit intentus, qua oblata, poterit certum militem adjungere, ita tamen ne arces et loca hujusmodi praesidio destituantur necessario.

Et quum partes illae regni nostri Hungariae superiores a diversis perversae doctrinae hominibus, variis haeresibus ita infectae et corruptae sunt, ut haereses ipsae et diversae novae, ac ab ecclesia vera et sanctorum patrum decretis alieneae opiniones, non paucos etiam sui defensores catholicae verae fidei eiusque ministrorum infensissimos habeat persecutores, providere debet idem Dobo, et omnibus modis curare, ut, quantum per ipsum fieri poterit, religio et fides catholica, suo in vigore istic permaneat, quam contra omnis illius oppugnatores defendat, neque depravari permittat. Similiter capitula, monasteria ac alias quasvis personas ecclesiasticas et catholicas contra quorumcumque persecutiones protegat, hereticos vero, quantum fieri poterit, procul pellat. proventus etiam ac decimas personarum ecclesiasticarum a direptione et violenta occupatione quorumlibet tueatur et defendat. Archidiaconis et eorum vices gerentibus in comitatibus ipsorum jurisdictione, quantum ad res ecclesiasticas, subjectis. (*igy!*) plebanos visitantibus in peragendo et exequendo visitationis ejusmodi suae officio, auxilio sit, et contra quosvis illorum turbatores protegat semper. Denique laboret et omni conatu studeat ut veram et catholicam fidem omni tempore et loco ubique promoveat, hereses vero et quasvis errantes et pravas opiniones, quantum in ipso erit, avertat.

Dabuntur autem eidem Doboni pro intertenendis exploratoribus quolibet anno floreni ducenti hungaricales, ut eorum opera utatur, in consiliis hostium agnoscendis, et nihil omittat eorum, quaecumque ad salutem et defensionem partium illarum regni nostri commodaque nostra, et officium suppremi capitanei necessaria pertinere cognoverit. Quod si vero contingeret, ut aliquid ultra hos ducentos florenos ad exploratores ipsos erogaret, servato per eum superinde bono computo (*igy!*) ejusmodi expensas suas acceptabimus et refundemus.

Quod ad debita servitorum, seu emeriti stipendii ipsius Dobonis attinet, dicant commissarii nostri, in hoc esse majestatem suam, ut gratiose illi in hac parte quoque respondeamus, quod si in tam multiplicibus necessitatibus publicis regni, parata ac praesenti pecunia praestare omnia non possent, nihilominus reddemus eum contentum *ex bonis infidelis nostri Gabrielis Pereny et aliorum rebellium nostrorum sibi conferendis*, modo reddat nos certiores, quae aut qualia ipsius Pereny, vel aliorum rebellium bona sibi conferri cupiat, eadem ratione illos quoque fideles

servitores et capitaneos nostros in quorum commendationem scripsit. clementer reddere contentos volumus.

Probatur autem nobis ipsius Stephani Dobo diligentia quod fideles nostros militares viros, qui eum sequuntur, officio retinuit, quorum stipendia, quae illis debentur, nec non etiam accepta tempore obsidionis damna, quae non multa esse dicuntur, commissarii nostri diligenter intelligant, et resciant, ac in scriptis ad nos cum ipsorum opinione dirigant, quibus clementer responsum per nos dabitur.

Hortentur autem ipsum Dobonem dicti commissarii nostri, ut non expectato etiam fine tractatum istorum cum ipso susceptorum curam ipsius capitaneatus suppremi omnem assumat, et juxta ipsius officium omnia istic dirigat, et disponat, nihilque quod ad promovendam auctoritatem dignitatemque nostram regiam, ac defensionem subditorum nostrorum adversariumve oppressionem pertinere videbitur, omittat. Nos quidem de omnibus ita cum eo concordabimus, ut de nobis ac singulari erga eum gratia et clementia bene contentus sit futurus.

Antequam tamen ad debita servitorum ipsius Dobonis, capitaneorumque et militum cognoscenda commissarii nostri descendant, debent prius seorsim convenire fidelem nostrum egregium *Ladislauum Was*, cui porrectis litteris nostrae credentiae, referant memores nos esse et servitorum suorum fidelium et humillimae supplicationis, quam proxime ad majestatem nostram direxit, itaque de singulari clementia nostra nihil esse ei dubitandum, pergat igitur per primam occasionem et conferat se huc, cui de statu inter consiliarios camerae nostrae Hungaricae, et salario honesto per nos benigne providebitur.

Declarent eidem peti per ipsum Dobonem, nec nun *Georgium Boeskay*, *Nicolaum Zelemjrij*, et milites, qui Dobonem in servitiis nostris secuti sunt, debita servitorum. Et quia nos multum tribuamus fidei et sinceritati ipsius *Ladislai Wass*, inquirendum erit ab eo, et certo cognoscendum (nam ipse alioquin ex debito officii sui, tanquam administrator proventuum nostrorum ista exacte scire debet) an ipse Dobo numerum militum, ad quos plenarie stipendium petit, habuerit semper integrum, an aliquam illorum partem, intra breve aliquod tempus conduxerit.

Quantum vero sit illi et ejus militibus per eum solum aut datum, sive in pecunia, sive in victualibus, aut aliis proventibus nostris, an idem aliquid sua sponte de proventibus nostris usurpaverit, cognoscant.

Et quia publicae querelae fuerunt fidelium nostrorum incolarum *Transylvaniae*, *waywodarum* utrumque suos milites aluisse gratuito aut violente potius victu civium et incolarum, usque

ad tempus obsidionis, id quod ipsi Was bene constare potest, intelligant ab eodem commissarii nostri. quanto tempore id factum sit. et damna hujusmodi per verisimilem aliquam aestimationem, ad quantam summam se extenderent. eadem de praedictorum et aliorum capitaneorum solutionibus ac debitis sciscitentur commissarii nostri, et singula diligenter annotare debebunt. Quod si vero contingeret ipsos Ladislaum Was cum Stephano Dobo simul non offendere, singula praemissa tam de debitis ipsorum militum, quam illationem damnorum ab ipso Stephano Dobo sciscitentur.

Cum autem missa alioqui sit ad majestatem nostram ex Transylvania descriptio damnorum illatorum per milites nostros. sub waywodis servientes, cujus copiam commissarii nostri cum praesenti instructione accipient. dabunt operam diligentem, ut scriptura hujusmodi cum verbis et informatione Ladislai Was collata. et postulationibus tam ipsius Dobonis. quam militum et capitaneorum nostrorum intellectis, diligenter inter se conferant. et dijudicent. quae aequa ac tollerabilis summa eisdem debeat aut possit offerri. Et eam summam. quae ut praemissum est, deductis factis, et gratuito victu. ac damnis illatis, juxta eorum opinionem offerri deberet, majestati nostrae significant. Eos tamen hortentur, ut aequabili et competenti postulatione contenti esse velint. et in hoc nulli diligentiae parceant. (igy !) sed studeant eos ad honesta et tolerabilia deducere, et ad quascunque conditiones aequas eos adducerint. Id unacum illorum postulatis ad nos citissime describant, ut possimus eos de clementi resolutione nostra certius edocere. Sumus enim clementer inclinati, ut eos de huiusmodi postulatis ac debitis justis ac aequis partim in pecunia partim in bonis ad sacram coronam nostram devolutis reddamus contentos, ne causare possint defuisse sibi regiam gratiam nostram. Nec aliam ob causam utendum censemus istius cognitionibus. quod ut justiori modo eos reddere contentos possimus.

Et quia non parvus dicitur esse militum numerus, qui ex Transylvania exeuntes servire se paratos offerunt, conferant commissarii nostri cum Dobone, et intelligant, quo numero equitum capitanei isti vel alii servitia petentes assummi ad nostra servitia possent, cognito etiam apparatu illorum, ne inutiles aut inermes accipiantur pro bonis et bene instructis. Nos de eo commissarii nostri cum ipsorum ac Dobonis opinione mature informant. ut possimus eis certius de omnibus dare responsum.

Tractent etiam seorsim et separatim cum praedictis Georgio Bochkay et Nicolao Zelemyry, quorum singuli datis ad majestatem nostram supplicibus libellis, commemorant servitia fidelia, defectum stipendiorum et amissionem bonorum, petuntque eorum haberi rationem, et provideri loco aliquo. Quare commissarii nostri

ab his intelligant ad partem quaenam essent ea loca, quae existimarent, sibi hoc tempore per nos concedi, aut qua via et modo eis provideri posse. Nam in quantum ea, quae petunt possibilis fuerint, non est eis gratia nostra defutura.

In praemissis autem omnibus commissarii nostri tractent et agant diligenter, nihil tamen concludant, sed omnem conclusionem regiae nostrae deliberationi reservent, atque nos de his atque aliis ad hoc necessario pertinentes per litteras et scripta sua clare et expresse informent. Ipse vero Ladislaus Mossotzy, alter commissarius, cum ejusmodi literis et scriptis, personaliter, vel per posthas, vel aliter celeri itinere ad nos veniat, ut facta diligenti consideratione, eosdem super clementi nostra resolutione possimus quamprimum benigne edocere, quam quidem resolutionem nostram ad eos transmittere curabimus sine mora.

Interea autem dum de tractatibus cum Dobo habitis a majestate nostra resolutionem expectant, vocabunt commissarii nostri ad se fidelem nostrum egregium *Petrum Fajgel*, dicatorem comitatus Scepusiensis proponantque ei, nos ad commendationem certorum fidelium nostrorum decrevisse, ubi opera et servitiis suis in administratione omni, quae circa arcem nostram Saaros fieri necessario debet, ut scilicet habeat et exerceat officium provisoris et curet cuncta, quae officii sui fuerint sicuti eum facturum clementer confidimus.

Quod ad salarium illius attinet, cognoscant commissarii coram, quantum laborem sit habiturus in procurandis necessitatibus arcis, quae ut ad nos perfertur, mirabiliter est destituta omni cura et provisione, cum neque domus tecta, neque tormenta bellica suas sedes habere dicantur, neque quicquam aliud per tot annos esse curatum, quod ad mansiones hominum et jumentorum aut conservationem munitio- num videretur necessario pertinere. Concludant igitur cum dicto Petro Fajgel de salario honesto et tollerabili, ac sufficienti ei equi tres, vel forte quattuor juxta judicium commissariorum, et unus scriba qui in arce continuus, et de omnibus rationem teneat. Reliqui servitores necessarii, ut pistor, claviger, dispensator, et alii necessarii, si qui fuerint, ad nostram rationem servabuntur. Nec praetermittat idem singulis annis venire ad cameram nostram Hungaricam eo rationem dare de omnibus perceptis et erogatis proventibus, similiter et de decimis eodem assignatis, et dispensatione omni.

Facta autem conclusione salarii, accedant commissarii una cum ipso Fajgel et *Sigismundo Thorda* ad arcem nostram Saaros, ubi numerum militum, victualia omnis generis, tormenta bellica, munitiones pulveresque et alia genera ad defensionem loci pertinentia, ut sunt globi, salnitri sulphuris et caeterorum hujusmodi rerum quantitatem et numerum, defectum item, quae in domibus

ruinam minantibus, tecturis et aliis rebus visae ac deprehensae fuerint, in modum regesti inventarii conscribere curent, dupliciaque inventaria conficiant, quorum alterum provisorii assignent, alterum ad majestatem nostram transmittant, ut liceat copiam rerum, vel defectus ipsos cognoscere, et de omnibus mandata et modum dare unde ista refici et reformari debeant.

Cognitis autem istis, dabimus commissionem camerae nostrae Hungaricae, ut dicto Faygel instructionem conficiant, et ad eum transmittant.

Intelligent etiam, quantum decimarum hoc anno per centum sit, in vino et tritico ac aliis rebus, et quantum proximis his annis praeteritis sit eo attributum, ex magna decimarum copia et quantitate.

Volumus enim ut tanta victualium copia semper in arce parata habeatur, quae possit pro usu militum, (juxta arcis exigentiam necessariorum) ad minus per spatium unius anni sufficere.

Defectus etiam, si quos deprehenderint, aut malum, aut nobis damnosum ordinem inter milites servari viderint, studebunt commissarii diligenter advertere et cognoscere, de quibus omnibus singulari diligentia curabunt majestatem nostram commissarii ipsi fideliter cum ipsorum opinione informare. Ferdinandus. Nicolaus Olahus Strigoniensis. Joannes Listhius. *Kívülről más kéz: Copia instructionis datae commissariis ad colloquendum cum Stephano Dobo Vayvoda, qui expectabatur Cassoviam, sed est postea detentus in Transsylvania. XV. octobris 1556.*¹⁾

Egykorú példány. Orsz. lev. Diversae Instructiones. Fasc. VI. nr. 173.

Közli: DR. KÁRFFY ÖDÖN.

JÓZSEF NÁDOR KÖRÚTJA A SZEPESSÉGBEN 1806-BAN.

Közel száz esztendeje, hogy József főherczeg nádor a felső megyéket beutazta: Nógrádnak, Gömörnek, Szepes megyébe is jött és ott körülbelül 10 napig tartózkodott. A következőkben közöljük a hivatalos latin nyelven kiadott jelentést a 16 szepesi városi kerületben, mely akkor egy külön törvényhatóságot képezett, történt fogadtatása felől. A megye területén, úgyszinte a két szabad királyi városban, Lőcsén és Késmárkon, melyeket a főherczeg nádor szinte

¹⁾ A tárgyalások, melyekről ez az utasítás szól, meg sem voltak indíthatók, mert Dobó 1556-ban a Szapolyai párt fogságába esett, melyből csak hónapok elmúltával menekült ki.

meglátogatott — történetek nincsenek ezen tudósításban felvéve és csak mellékesen említettek. A nagyközönség számára német nyelven jelent meg egy hasontartalmú leírása a nádori útnak, mely szinte főleg a szepesi 16 városi »*provincziában*«. mint akkor nevezték. előfordult ünnepeket közli és melynek közzétételét tehát mellőzendőnek tartjuk.

Transitus Serenissimi Regio-Hæreditarii Principis, Archi-Ducis JOSEPHI, Regni Hungariae Palatini per Regio-Coronalia XVI. oppida Provinciae Scepusiensis diebus 18. 19. 20. 21. 24. et 26. Augusti 1806.

Posteaquam Serenissimus Princeps Archidux Palatinus, emenso feliciter per Provinciam Gömör itinere, die 16 Augusti Szomolnokinum adpulerat. inde 18. mensis ejusdem die movens (comitantibus Serenitatem Suam Regiam Excell. D. Comite Szapáry supremo aulae praefecto, Comite item Leopoldo Nádasdy, Caes. Regio camerario, et E. Cons. R. consiliario, ac magnifico D. Stephano Végh ejusdem E. dicasterii consiliario) per montanas Terrae Scepusiensis civitates ceptum iter prosequebatur, atque tanseuudo Göllniczum, Krompach, et R. Coronale oppidum Olaszy (Vallendorf) primum ad possessionem Hotkócz juris D. Comitis Emanuelis Csáky; tum vero per R. coronale oppidum Várallya (Kirchdrauf) ubi Serenitas Sua vetustam arcem et domum Scepusiam, sedem item V. Capituli, ac FF. Misericordiae Conventum, perlustrare dignata est, in liberam Regiamque Civitatem Leutschoviam pervenerat.

Optatissimum Suae Celsitudinis Regiae ad oppid. Coron. Olaszy adventum praeter Illustriss. D. Bar. Gabriel. Eötvös C. R. camerarium, ac Regium Provinciae. oppid XVI. Scepus. Administratorem. et D. Georgium Nozdroviczky Comitem Provinciae ejusdem compluriumque II. Comitatum Tab. Jud. Assessorem, universi insuper Provinciae totius officiorum diversorum Praefecti, et nonnulli oppidorum iudices cum vexillo Provinciae, ac nobili nationali equestri turma (Banderio) avidè praestolabantur. Omnes hi, accepto postmodum de appropinquante jamjam Principe Regio nuncio, ad confinia territorii oppidani obviam proficiscentes, ibidem Celsitudinem Suam Regiam. non sine manifesta exuberantis laetitiae de felici Ejusdem ad oras illas adventu contestatione, conveniente Principi Regio et Regni Palatino ratione salutaverunt. Ubi dein ulterius progressa Sua Serenitas Regia, pomperia civitatis ingredi coepisset, occurrebat iudex cum Magistratu oppidi, et collecta numerosa civium multitudine, qui ut devotionem suam testatam reddant, iis honorum indiciiis, qui stirpis Regiae Principi, et eminenti Pro-Regis dignitati convenientissimi sunt, Suam Celsitudinem Regiam exceperunt. Pares devotissimi animi, tenerrimique

amoris contestationes Eidem Principi Regio altera etiam die in transitu per R. Coronale oppid. Várallya exhibitae fuere.

Porta triumphalis honoribus Suae Serenitatis Regiae in ponte oppidi Olaszy erecta sequentem intuentium oculis legendam praebebat inscriptionem:

VIVAT. IOSEPHVS. SERENISSIMVS. ARCHIDVX.
I. REGNI. PALATINVS, XVI. CIVITATES BENIGNE PERAGRANS.

Ea vero, quem oppid. Coron. Várallya ponti murato in foro innitentem transeunti Archiduci Palatino posuerat, pensilem in medio habebat coronam hac epigraphe insignitam:

Honoribus magni Palatini Suae Serenitatis Regiae
Patris Patriae
Sortis nostrae Promotoris a XVI. oppido
Várallya erecta.

Illuxit tandem ter fausta omniumque votis exoptatissima 20. mensis Aug. dies, qua videlicet desideratissimus Princeps Regius et Regni Palatinus. privilegiatam coronalem montanamque Civitatem *Igloviam*, sedem Regiae XVI. coron. Provinciae Scepusiensis oppidorum administrationis, pro ingenti, verbisque haud explicabili cunctorum incolarum gaudio praesentia sua condecorare illustrareque dignabatur. Comitabantur ingredientem pomoeria urbis Serrenissimum Principem. praeter supra laudatos. Illustriss. Baro Nicolaus Vécsey de Hajnácskeő regio-cameralis administrationis Cassoviensis administrator, et I. Comit. Szathmariensis supr. Comes, Illustriss. D. Franc. Xav. Drevenyák de Taktakenéz Caes. Regius in re monetaria, et montanistica actualis consiliarius, et supremus Inspector Szomolnokiensis, Magnif. D. Consiliarius et I. Comit. Scepusiensis Vice Comes D. Georgius Gundelfinger de Krompach, cum pluribus aliis primae ac praecipuae nobilitatis Viris, qui praecedente cum vexillo suo phalange una civici Igloviensis Banderii Serenitatem Suan Regiam ad portam Civitatis deduxerunt. Secundus ad horam nonam quadrans erat, dum Serenissimus Archidux et Palatinus splendido hoc in comitatu per portam urbis ingrederetur, ubi Civitatis iudex cum Magistratu et civibus Suan Celsitudinem Regiam opperiebantur, quem adventantem Ord. Notarius apposita oratione salutaverat.

Porta, Leutschoviensis dicta, per quam solenniter Sua Celsitudo Regia urbem ingressa est, implexis undique pinuum frondibus exornata, aliam triumphalem portam, e pinuum ramis affabre coagmentatam, praeferebat. In medio hujus primae, nomen et eminentem dignitatem Serenissimi Principis Archiducis exprimentes litterae

visebantur, quas superne corona Archiducalis tegebat, inferne vero Scuto Hungarico, utraque ex parte bellicis armorum insignibus exulto, innitebantur. Dextrum scuti Hungarici latus insigne XVI oppidorum Provinciae occupabat, sinistrum scutum Civitatis Igloviensis tenebat. Supra portam pensiles genii duo auro oblitis listis exornatam tabulam magnam gestabant, in cujus obscuro fundo haec legere licebat:

Attollite portas Cives!
 Nam introibit Princeps Gloriosus.
 Quis est Ille Princeps?
 IOSEPHVS. ARCHIDVX. AC. PRO-REX.
 IVSTVS. BENIGNVS. SPES. POPVLLI.
 GENTIS. AMOR.

In exigua abhinc distantia latera portae, duae praealtae pyramides, marmoris in similitudinem configuratae, stipabant. Harum apicibus duae insidebant nigrae aquilae, coronam Archiducalem in vertice capitis gestantes, et, expansis alis, unguibus suis aduncis dextri pedis Sceptum Regni, sinistri vero ensem tenentes. Pyramis lateris dextri aureis litteris efformatam sequentem continebat inscriptionem: *Hic. ames. dici. Pater. atque. Princeps*; ea autem, quae in sinistro posita erat latere: *Div. Laetus. intersis. Populo.*

Porro ingressus *Suae Celsitudinis Regiae* in Metropolim XVI oppid. Provinciae Scepusiensis sequenti ratione institutus erat: Praecedebat Suam Serenitatem equestris cohors civica, vestitus elegantia resplendens, et in medio sui vexillum Civicum habens. Sequebatur hanc Serenissimus Princeps Palatinus, carpento suo vectus, in splendido supra laudatorum illustrium virorum comitatu. Longa erat series, ex individuis Magistratus Civici, Civium, Regiae substitutionis Montanisticae, Civium Montanisticorum, et Metallifossorum constans, per quam Princeps Regius vehebatur, donec inter concertus tympanorum tubarumque, qui partim in philagoria, tiliae ante urbis portam inaedificata, partim in turri Civica producebatur, et festivas populi „V i v a t” acclamationes ad Regium provinciale aedificium deduceretur. Supra portam modo memorati aedificii provincialis tabula, aureis ductibus exornata, affixa erat, quae sequentem festivam totumque experimentem continebat inscriptionem:

Quod. Felix. Faustum. Sit.
 Sereniss. Principem. Josephum.
 Regni. Hungariae. Palatinum.
 Consalutat.

Provincia. Regio. Coronal.
 XVI. Oppidorum. Scepusiensium.
 Anno MDCCCVI die XX. Aug.

Praeterea introitum aedificii Provinciae arcus honoris, et implexis concinne viridibus arborum ramis constructus, ornat, in quo haec legebantur :

Arcus. Honoris. Primo. Legum. et Justitiae. Custodi. Constitutus.

Descendens dein ante domum Provinciae de carpento suo Serenissimus Archidux primum a congregato Statu Personali Provinciae, deputatis item XVI. coron. oppidorum, iudicibus, ac Tribunisplebis, tum nomine universae Provinciae a dignissimo ejusdem Comite D. Georgio Nozdroviczky magnifico sermone latino salutabatur, qua oratione et communem de felici Suae Celsitudinis Regiae adventu laetitiae sensum vivide exposuerat, et sortem Provinciae totius *Eiusdem* Benignitati humillime commendaverat idem D. Comes. alloctionem hanc Serenissimus Princeps Palatinus pro innata SIBI Benignitate non modo attentata exceperat aure; sed et gratam fuisse responso benigne declarare dignatus est.

Peracta prae foribus Domus Provincialis Suae Celsitudinis Regiae humillima salutatione, *Eadem* ad aedes introducta est, ubi Serenissimus Princeps omnibus, qui speciatim vota sua humillima coram depromendi, suamque erga *Eundem* devotionem contestandi desiderium manifestaverant, copiam Se adeundi benigne concesserat. Usi gratia ista sunt nominatim Magistratus Provinciae, Venerab. Clerus Romano-Catholicus, cujus nomine Reverendissimus Canonicus et Civit. Igloviensis Parochus D. Carol. Berthony adlectis sibi nonnullis DD. Parochis Principem venerabatur — Ministerium Evangelicum, quod in persona Senioris sui primique Igloviensis V. D. Ministri D. Andreae. Jonæ. Czirbez cum tribus aliis, hunc in finem delegatis V. D. Ministris humillima ardentissimaque vota sua deprompserat — Magistratus dein Civicus Igloviensis cum nonnullis XVI oppid. coron. delegatis magistratualibus personis, demum districtualis Regia substitutio Igloviensis cum universa civium sylvanialium communitate. Quos omnes postquam benigno alloquio dignata est Sua Celsitudo Regia, in splendido cunctorum praesentium nobilissimorum virorum comitatu ad Ecclesiam Parochialem Romano-Catholicam concesserat, ad quam observatis consuetis caerimoniis ecclesiasticis per D. Canonicum, et Parochum Igloviensem introducta erat. Priusquam autem ad templum Parochiale Sua Celsitudo Regia, per arcum honoris, floribus et viridibus fruticum ramis exornatum, *Eidem* transeundum erat. Arcus sequentem continebat inscriptionem :

Domine Salvum fac Principem,
Mittas Ei auxilium de Sancto,
Impleas omnes Petitiones EJUS. *Psalm* 19.

Audito cantato Missæ Sacrificio, Sua Serenitas Regia primum Curiam Civitatis ingressa, ibidem cuncta, præprimis Archivum sollicitè perlustrare dignabatur, dein ad pone positum Oratorium A. C. perlustrandum divertit, inde vero inter individua montanistica et civica, in duplicem seriem disposita ad Provinciae aedes reversa aerarium, ac archivum Provinciae lustravit. His perfectis Serenissimus Archidux Palatinus, sumpto brevi prandio, hora prima post meridiem. præcedente equestri civica militia in comitatu supralaudatorum illustrium virorum, insuper D. Administratoris Baronis ab Eöttvös, et D. Provinciae Comitibus Georgii Nozdoviczky de Eadem inter repetitas exultantis Populi *Vivat* acclamations iter Suum ultro prosequi dignatus est. porta urbis superior, per quam Principi Regio transeundum erat, superne arcu, ex implexis primum frondibus affabre constructo exornata erat. Pone eam et quovis latere duae pyramides, viridibus foliis undiquaque cinctæ exurgebant. Arcui affixa erat tabula cum inscriptione:

Optimo. Principi.

Iglovia. abeunti. Felix. vovet. Iter.

Benignae. Clientelae. EJUS. Demisse.

Commendata Civitas.

Iter Suae Celsitudinis Regiae Iglovia in liberam regiamque Civitatem Keszmarkinum per oppida Coron. *Menhard* et *Leibiczium* dirigebatur. Magistratus cum universa civium communitate oppidorum horum nihil omnino eorum intermiserant, quae ad publice contestandam Serenissimo Archiduci et Palatino Regni cordis laetitiam animique sinceram devotionem pertinere judicabantur. Quapropter arcui honoris, quo oppidum Menhard Principem transeuntem humillime condecorare volebat, adnexa erat florum Corona cum inserto eidem Voto: *Vivat Josephus Palatinus diu felix*. Is autem, quem in honorem *Ejusdem* oppidum Leibicz erexerat, sequens theutonica lingua Chronosticon legendum praebat:

JOSEPH HÖCHST SELTNER GAST, FAHRE DENN FROH DVRCHS LAND. (1806)

ALLE SCHKENKEN DIR GERN, ALLE HERZEN VND HANDE. (1806)

Keszmarkini Sua Celsitudo Regia usque matutinum tempus diei 21 Augusti comorari dignabatur. Continuato inde itinere primum per oppidum Coron. *Bela*, *Podclinum* itidem oppid. Coron; dein. perlustrato Podolini Ven. Collegio PP. Piarum Scholarum, per oppid. Coron. Gnezda (Knisen) et Lubloviam iter ultra prosequatur. Quodvis memoratorum modo oppidorum gaudium devotionemque suam transeunti Serenissimo Principi externis signis exhibere laudabili aemulatione contenderat. iudices, senatores.

civesque cum banderiis suis adpropinquanti Principi obviam profecti, arcus honoris exornati. inscriptionibus variis erecti, nullaque externa visibiliaque, animi laetitiam tenerimumque amorem experimentia, honoris indicia intermissa.

In arcu honoris, quem oppidum Bela erexerat, legere licebat :

Bela, Palatino Regni, quae gaudia promit,
Haec nec tempus edax. neque tollet grata vetustas.
Hunc arcum erexit pietas TIBI, Regie PRINCEPS.
Gratia, amor, sincera Hunnica prisca Fides.

Podolini advenientem Suam Celsitudinem Regiam Parochus Civitatis D. Ignatius Hayn nomine Magistratus et civium latino sermone salutabat. Porta oppidi superior hanc continebat inscriptionem :

Non sunt accensae lampades? ardent corda nostra!
Non reboant tormenta? resonant voces nostrae! Vivat!!!

In atrio collegii PP. Scholarum Piarum Rector ejusdem P. Lodovicus Demeter principem oratione latina honoravit; et cum Gymnasticam juventutem in scholis inviseret, a quibusdam e studiosa juventute latinis dictionibus salutabatur, oblati unanomine primae humanitatis classis versibus. Atrium Gymnasii, honoris janua decoratum. praeter complura. istud referebat epigramma :

Alma. Juventa. TIBI. Princeps. haec Xenia. ponit.
Ipsa. velis. pro. Te. Victima. Vita. cadet.

Arcus honoris ab oppido Coron Gnezda positus breve quidem. ast ingeniosum exhibebat Chronosticon istud :

ECCĒ MAGNVS ADEST PRINCEPS.

Demum arcus honoris quem Lublovia in tesseram amoris, et devotionis suae transeunti Serenissimo Archiduci Palatino erexerat. hanc habebat inscriptionem :

O VAT. LVBLŌVIA. QVAM. INVISIT.
REGIO. DE STIPITE. PRINCEPS. IOSEPHVS.
HVNGARLEQVE. PALATINVS.

Lubloviae Sua Celsitudo Regia prima castrum pervetustum. & in historiis celebratissimum, monti, quem amnis Popradus adluit, supraedificatum; tum Neo-Lublovienses thermas acidulares; demum. ita dictum, rubrum claustrum in valle Lechniczensi perlustrare dig-

nabatur. Altera die, nempe 22. Augusti speluncam in Haligocz, & ferri malleaturam Javorinensem, unde dein 24. ejusdem ad oppid. coron. Bela rursus reversa est. Pro reditu hocce oppid. Bela novam portam honoris erexerat, quam sequentibus versibus exornaverat.

Incolumis remeas, Princeps Celsissime, Budam,
 Ast animos TECUM, Cordaque nostra rapis;
 Dum Tua Scepusium, Tua, Carpate Fama manebit
 Tamdiu JOSEPHI Fama superstes erit.

Bela Sua Serenitas Regia ad *Nagy-Lomnicz* diverterat, ubi, a *D. Gregorio Berzeviczy de Eadem* summis honoribus excepta, noctem diei illius transigere dignata est. Altera die 25. Augusti Serenissimus Princeps post perlustratas thermas acidulares Schlagen-dorfenses, et vallem Carpati Kolbachiensem rursus somni capiendi gratia ad supra nominatum Dynastam redierat.

Die 26. Augusti Lomniczio Sua Celsitudo Regia discesserat, atque præcedente equestri cohorte, e selecta juventute omnium ad radicem montium Carpatiorum situatorum oppidorum Coronarium constante, per residua oppida coronalia, videlicet, *Mathavi villam, Montem Georgii, Popradum, et Felkam* iter tenebat. In quovis oppidorum horum, quemadmodum et in ceteris, quorum jam meminimus Serenissimus Archidux Palatinus in transitu Suo a iudicibus, Magistratu, et tota Civium communitate cum omni gaudii honorumque testificatione excepta est, quod tum habitis sermonibus, tum variis externis devotionis indiciiis palam reddiderant.

Etenim in meditullio oppidi montis Georgii porta honoris intra duas præaltas pyramides, inscriptionibus fulgentes, erecta erat. Altera earum hæc continebat:

SPES. NOSTRA. ET PATRIÆ. DECOR. OPTIMÆ. PRINCIPS.
 EN. JOSEPHÆ. TRIB. PECTORA. NOSTRA. PATENT.

In altera vero legebantur ista :

Gratissimum. adventum, Serenissimi. Principis.
 Regii. Josephi. Archiducis. Austriæ. Palatini. Hungariæ.
 Pia. Mente. celebrantes. ac. animi. Sui. Laetitiam.
 Declarentes. Hoc. Pietatis. Symbolum. Posuere.
 Cives. Monte-Georgienses.

Popradi platea, per quam Regio Principi transitus prætebat, triplici porta honoris condecorata erat. Prima ad ingressum oppidi hanc habebat ad fideles Cives admonitionem :

Plaudite. Cives. Intrat. Gremium. Princeps.
Gloriosus. Moderator. optimu.

Alterā pone Curiam oppidi posita, et Corona pensili e lauro floribusque ornata, sequens præferebat emblema.

Summum Justitiæ Præsidium veneratur Senatus Regio Coronalis oppidi Poprad Die 26. Aug. an. 1806.

Tertia in egressu e Civitate inscriptionem continebat hanc:

Decus Regni Josephum Palatinum Pia Civium Vota comitantur.

Tali modo fidelissimi XVI. oppidorum coronalium Provinciæ Scepusiensis inhabitatores eminentis dignitatis hospiti suo amore ac devotione ardens cor sensualibus imaginibus et sinceris votis testatum reddere contendebant, quam amoris fideique contestationem Sua Serenitas Regia peculiari cum complacentia Benigne acceptare dignata est.

Egrendientem demum e territorio XVI. oppid. coron. Serenissimum Archiducem Palatinum D. Comes Provin. Georg. Nozdroviczky, cum omnibus officiorum in Regio-coronal. oppid. Præfectis, iudicibus, et tribunis plebis in limitibus præstolabantur: ut Suam Serenitatem Regiam supremum alloqui, Eidemque humillime valedicere possint. Qua opportunitate supra nominatus Comes Provinciæ latino sermone valedictorio Serenissimo Principi provincialium suorum nomine pro exhibita Benignitate humillimas rependit grates, et humillimam XVI. oppid. coron. jam propositam petitionem (cujus summarium extractum 4. deputati Iudices Suæ Celsitudini Regiæ hac occasione humillime obtulerunt) ut videlicet oppida hæc, veluti Civitas libera Regia, quarto Regni Statui ingremietur, Celsitudinis Suæ Regiæ paternæ sollicitudini et præpotenti patrocino demisse commendaverat. Sua Celsitudo Regia penes declarationem complacentiæ Suæ et gratiarum actionis pro omnibus Votis et exhibitis honorum testificationibus, una benigne polliceri dignata est, a se nihil intermissum iri, quæ ad incrementum XVI. oppidorum coron. quidpiam conferre videbuntur.

Salutatio per Spectabilem D. Georgium Nozdroviczky de Eadem. I. Provinciæ R. XVI. Oppidorum Scepusiensium Comitum, et complurium JJ. Comitatum T. J. Assessorem præmissa, superius provocata.

Venerabunde se hic sistunt benigno obtutui, Magistratus Provinciæ Scepusiensis, et gremialium Regio-Coronalium XVI. oppidorum iudices et Tribuni, eorum propago Teutonum Colonistarum seu Saxonum, qui jam sub, et post tempora S. Stephani Regis (cuius memoriam hodie recolimus) oblati sibi peculiaribus juribus,

in terra hac Scepusiensi mansionem suam defixerunt, et successive a Divis Hungariæ Regibus obtentis privilegiis, præmio meritorum suorum fruebantur;

Hi eorum hæredes et successores Saxonum, qui dein anno 1412. Regis et Regni Causa, Regi et Coronæ Poloniæ oppignorati (a) tam sub annis pignoratitiis 360, quam vero ex post revindicati, jam sub 34. annis regi et Regno fidelitatis et constantiæ documenta exhibuerunt: dum post tot sæcula, sidus illud felicitatis sibi nobisque illuxisse conspicimus, quo regium Principem Regni Palatinum in medio nostri veneramur, Magnitudo solatorum nostrorum est inexplicabilis; homagiale cultum nostrum externo adparatu pro dignitate manifestare nequeunt, in annalibus nostris, in corde et animis perenniter gestabimus; Ipsam adorantes Divinam providentiam, quod Oppida hæc, tantis vicissitudinibus hactenus laccessita, et in XVI. adhuc et duobus dominiis residua (reliqua enim loca olim ad corpus Provinciæ hujus Scepusiensis XXIV. Regalium Civitatum spectantia dudum avulsa, vix rudera exhibent primævam faciem et constitutionem suam amiseunt); (b) quod inquam hæc XVI. Oppida ad hanc usque gloriosam epocham, dum conspectum Serenitatis vestræ Regiæ subeunt, conservata fuerint; Conservavit eadem privilegiorum observantia, et pro omnium altissimi servitii necessitatum exigentia, prompta et alacris parendi devotio;

Prout enim Saxonum antecessorum crevit impopulatio delegerunt quidem pro fundandis Civitatibus loca distincta (quæ nunc dispersa dicuntur:) ratio nempe illius ævi, terræ hujus et mineræ cultura eadem loca distincta deligenda exigebat, sub nomine tamen Provinciæ Scepusiensis in uno privilegiati corpore hucdum perseverarunt;

Quæ igitur XVI. Oppida, fidelitas et constans concordia, tot sæculis privilegialiter junxit et conservavit: in quibus totidem omnigenæ securitatis mœnia, totidem obsequiorum et beneficiorum perennes fontes, in opificiis et quæstu eorundem ipsa promptuaria, tota hæc Regio obtinet: In mineræ autem cultura, quam cum prima sui locatione introduxerunt, et hucdum continuant, fixum Regis et Regni thesaurum numerat:

- (a) *Sigismundus Rex Hungariæ XVI. oppida Scepusiensia cum Castro et Oppido Lublyó nec non fortalitio et oppido Podolin ac villis ad ea pertinentibus Anno 1412. Coronæ Poloniæ ac Regi Vladislavo Jagello oppignoravit.*
- (b) *Privilegium Caroli Roberti Regis Hungariæ de Anno 1317. nominatim recenset, Civitates cum appertinentiis ad corpus Provinciæ Scepusiensis 24. Regalium Civitatum spectantes. ex quibus dein 11. avulsæ, nunc Comitatus Scepusiensi subjacent: —*

Civitates vero eodem privilegio comprehensæ, utpote Leutfchovia (quæ Capitalis Civitas Provinciæ Scepusiensis 24. Regalium nominabatur) et Késmarkinum, dein ad numerum liberarum regiarum civitatum evectæ, sub privilegiali gubernio separatim se conservarunt.

Eadem oppida humillima cum fiducia orant: dignetur Serenitas vestra Regia preces eorundem fine ulterioris conservationis s. Throno Regio, et Serenitati Vestrae Regiae exhibitas (c) benignissime exaudire, et potentissime protegere, ab his pendentem securitatem et felicitatem suam Serenitati vestrae Regiae in acceptis referre, et pro incolumitate ejusdem Divinum numen exorare non cessabimus.

Valedictio ejusdem D. Comitis Provinciae.

Serenissimum hæreditarium Principem Regni Palatinum, quem nuper in ductu itineris novem gremialia oppida (d) peragrante pleno solatiorum cultu venerabamur. Eundem nunc per reliqua (e) Carpato adjacentia provinciæ hujus Scepusiensis oppida discedentem trifti valedictione deplorat Magistratus Provinciæ et hic congregati omnes XVI. oppidorum Judices Tribuni ac Deputati: nemo horum vota sua privatis parietibus recludi patiebatur, conjugere et communia habere voluit: singulus suam repræsentans communitatem illa animorum contentione adest: num facultatum suarum, et omnium, quæ ipsis grata sunt, immolatione, vel votorum et obsequiorum oblatione gratiam benigni Principis comitetur?

Sed quia experimur, quod amor populi prævaleat thesauro, hunc vero, prout facultates, vota. et corda nostra Serenitas vestra Regia jam sibi vindicavit, et plene possidet, in his radicata officia nostra (quæ constans concordia, fidelitas, prompta e alacris parendi devotio dirigit) hæc inquam officia nostra semper comitabuntur Serenitatem vestram Regiam; id unice orabunt, et orant fiducialiter: ut illud, quod augustissima Maria Theresia, et magnæ memoriæ Josephus II. post 360. annos revindicatione Provinciæ hujus sibi erexerunt monumentum, acquisitionem eandem, privilegiis provisam, Serenitas vestra Regia conservare et augere, Precesque horum oppidorum hic reiteratas benigne exaudire dignetur! Vota Populi hujus ad 40 millia evalentis erigent Serenitati vestrae Regiæ aliud perennis gratitudinis monumentum! et pro omnigena ejusdem prosperitate Deum exorabunt! V I V A T!

- (c) *Ut nimirum Provincia hæc XVI. oppidorum in uno corpore considerata, ad instar unius Libere Regiæ Civitatis Privilegio muniri, et regnicolari 4ti status caractere in premium meritorum suorum donari mereantur.*
- (d) *Olaszi, Váralya, Iglovia, Menhard, Leibitz, Bela, Podolin, Gnezda, et Lubló.*
- (e) *Mattheocz, Mons S. Georgii, Straza, Poprad et Felka.*

Közli: BERZEVICZY EGYED.

BÉL MÁTYÁS HÁROM LEVELE.

I.

Spectabilis ac Generose Domine! Fautor aestumatissime!

Pro benevolentiae illa testificatione, qua me presentem Sp. D. Vra prosequi dignata est, gratias iterum habeo, quas possum, maximas. Ceterum, quis rerum nostrarum sit status, ex praesentibus, quas cum his, quorum interest, communicari rogo, intelliget Sp. D. Vra. Paussales litterae exeuntibus studiosis, districtim, atque id in altissimo loco, negatae sunt denuo. Ita fiet, ut brevi inopia virorum cogamur laborare. Excelsum Com. Locumt. mitius res nostras tractare videtur; tametsi non desint, qui et huic deteriora quaeque ominent.

His maneo
Posonii, 1726. d. 5. sept.

Spectab. D. Vrae
observantissimus.
Belius.

Külczim: Monsieur Monsieur Jean de Rádvány à Rádvány.

II.

Spectabilis, ac Generose Dne Domine et Fautor aestumatissime!

Tametsi ad nuperas meas, eorum nutu scriptas, quibus cordi sunt fissurae Sionis, nihil huc dum responsi accepi; tamen, non possum committere, qui preces, tunc perscriptas, eo nunc diligentius, repetam, quo rerum nostrarum propius iam est, fatalis ea, quam trepidi expectabamus, periodus. Ad d. 8. Januarii resolutionem Suae Mattis definitivam Excelsae cancellariae, traditam fuisse, certum est, quam tamen illa tergiversatur publicare. Causae nobis sunt incognitae. Istud, non uno indicio, plus satis adparet, tempus esse. ut ad rem fiamus attenti; maxime, cum mens Caesaris, ad nos conservandos, unice sit propensa; neque desint, qui in contrarium enitantur.

Quae, cum ita sint, iussus sum denuo, rogare Sp. D. Vram, ne se. opem. consiliaque sua, ultimae huic necessitati subducatur. Viris indigeamus gravibus, et quorum auctoritas, tot negotio pondus addat. Praeterquam enim, quod agendaerunt, indulgentissimo Caesaris; non deerit, cur pono eius benignitatem exoremus. Eam ab rem, tam rogo oroque Spect. D. Vram et submissee et vehementer, ut in se, salutem ecclesiae Dei nostraeque posteritatis adtinente, perpetuitatem, neque submissius possim, neque vehementius. Dies idem, hoc est, XII. Febr. manet praestitutus. Utinam, dum cudebatur istud negotium, fuissent, qui suas partes rogando, obtestando, flagitando interservissent; tulissemus sane tantillae operae cumulatissimum pretium!

Jam actum est! neque superest quidquam, quam ut ne ultima haec caussae nostrae momenta. quovis obtenta, deseramus. Quam quidem Sp. D. Vrae in consulendo Ecclesiae alacritatem Deus, suorum pater, videbit, probabit, remunerabitur. Plura neque possum, neque volo cumulare. ne integritatem Sp. D. Vrae suspicione videar onerare.

Credo, optimum Mollerum, nom refugiturum itineris hanc societatem. Deus ita velit Sp. D. Vrae, quemadmodum voveo.

Spectabilis D. Vrae Fautoris aestumatissimi observantissimus. Posonii, 1731. d. 28. Jan.

Belius.

III.

Spectabilis ac Generose Domine Fautor longe aestumatissime! — Ante duas, et si quid excurrit, hebdomadas litteras ad Sp. D. V. ab Illustrissimo Höpkenio. Suae Mttis Sueciae legato exarasse, atque alias puto Mandefeldianas adeludere iustus sum: quod et fecisse me recordor, spe fretus, fore, ut rite eae sint redditae. Nunc pro ea, qua in Sp. D. Vram feror, devoti animi fiducia, paucis indicandum volui, profecto debui: Hruskovitium novo calumniarum genere, in me ab inferis et horum satillitio armatum esse.

Dedit ille, ad Seniores Contab. Neogradiensis litteras, a P. D. Dobay lectas, quibus me palam accusat Ecclesiae, hostibus suis proditae, quasi qui tria illa Exc. Consilii Locumtenentialis Decreta, quae isto semestri, in negotio religionis prodierunt, a me domestico hoste, sint procurata. Nihil daemon impudentissimus excogitare poterat nequius ad animos penitus inescandos. Imo eo processerunt malevoli, ut hos rumores, si verum est, in Saxoniam propagarint. Silerem equidem, sicuti ad tantas iniurias feci hucusque, sed iam nequeo; eum nom me solum, sed summa Sacrissima collegia me caussa palam calumniari, immo in Summam Maiestatem principis optimi iniurius esse, nihil dubitet.

Quapropter apud Spect. D. Vram, solenissime, quod dicunt, protestor, me non modo istius sceleris mihi conscium non esse, sed etiam dies noctesque pro nostra omnium necessitate, quantum in me homulliriore situm est, laborare: atque ideo, nisi incluti Dn. Patroni calumniatorem malefactum compescuerint, eaque re innocentiam meam a nequissimis et detestandis auribus vindicaverint; me publice iniurias illatas apud hos, qui me vindicare et poterunt et volent, quaestum iri.

Si quid inde mali emerserit, mihi impigni nolim. Unice doleo, Neosoliensium aliquos, qui sibi subreptum iri Superintendentis dignitatem metuunt (quam non minus adfecto, quam carceres ab isto hominum genere mihi destinatos) caussae huic se

miscuisse. Ista, in sinum Spect. D. Vrae, quam pacis publicae, veri rectique amantem novi, in eam spem erectus, fore ut Sp. D. Vra innocentiae meae cum cura consulat, quod dum enixissime rogitō, maneo.

Posonii, 1725. d. 13. Dec.

Spectabilis D. Vrae

observatissimus

Belius.

(A garamszegi ev. egyház levéltárából.)

Közli: KELLER IMRE.

PALOTA VÁR KAPITÁNYÁNAK. THURI BENEDEKNEK, SZÓLÓ UTASÍTÁS 1567-BŐL.

Copia instructionis *Benedicti Thury*.

Maximilianus. Instructio in negotio praefecturae arcis Pallotha egregio N. data.

Primum, cum fides, studium et in rebus, gerendis singularis industria eiusdem N. nobis iam inde a multis annis cognita sit, atque perspecta, confidamusque eadem fidelitate, et diligentia, eum in posterum quoque nobis inserviturum, qua hactenus inserivit. ideo non indignum iudicavimus. Cui iam dictae arcis curam demandaremus sicuti vigore praesentium hanc curam ei demandamus conditionibus subsequentibus.

Nimirum ut ipse in Pallotha continue resideat, et inde nobis insciis non egrediatur, quin imo solita sua solitudine animadvertat, ne ab hoste adeo potente, astuto, et inquieto, undequaque imminentibus insidiis circumveniatur, neve proditioes seu tumultus per milites excitentur, si vero ipsum inde exire contigerit, pro aliquo servitio seu mandato nostro exequendo in eo ordine post se relinquat omnia, ut arx ipsa aequae ac si praesens esset, ab insidiis et proditione tuta sit.

Secunda ut bombardas, pixides, pulveres et alias qualescunque res bellicas in ea de presenti constitutas, vel deinceps constituendas, in idonea receptacula reponat, repositaque ad ingruentes necessitates hostiles reservet neque ea malo aliorum more in arce disiecta relinquat.

Tertia. Ut ruinas arcis, quod eius citra colonorum nimiam oppressionem fieri potest, fideliter reparat, eamque magis magisque muniat, in ea enim parte ipsiusmet et militum suorum securitati consulat, et nobis ac regno rem imprimis utilem faciet. efficiemus autem autoritate nostra caesarea ut comitatus ad id eorum labores secundum publicas regni constitutiones fideliter conferant.

Quarta, ut quovis tempore messis cuiusvis generis comnea-

tum accumulet et in arcem reponat. ac postmodum in promptu asservet in ea quantitate ut si quandocunque arx obsideretur, praesidiarii milites ad arcis defensionem necessarii ad iustum tempus commeatum sufficientem habeant.

Quinta ut cum reliquis capitaneis et officialibus nostris mutuo correspondeat, eosque de conatibus thurcicis, quos propter situm arcis opportune explorare poterit, subinde certos reddat, quaeque sunt scitu digna et alicuius importantiae nobis ipsis significet, ut non solum haec arx. sed etiam reliquae partes ditionis nostrae eo melius defendi queant, vicinorum et aliorum subditorum cuiuscunque isti sient summo studio avertat, et finaliter in omnibus negociis boni fidelis ac solliciti capitanei officia praestet.

Sexto ut hanc arcem et praefecturam ab eo repetierimus, vel ipsemet sese ea abdicare voluerit, cum hac arce commeatum bombardas, pulveres, globos, et alias res qualescunque, in ea quantitate, ut sibi secundum inventarium assignabuntur, et suo tempore eo colligentur reddat, et integre resignet, quod si vero eum inde amovere volumus, de eo ipsum ante per tres menses certum reddemus, id ipsum etiam ipse facere debet, si sese hoc officio abdicare voluerit.

Pro recompensa eiusmodi laborum et expensarum, quas hoc modo sufferre debet, sibi in singulos menses ab illa die quo officium assumet, quinquaginta florenos hungaricos deputavimus, praeter ea sibi pro praesidio arcis centum equites et centum ac quinquaginta pedites Hungaros, et his singulis singula eorum stipendia peditibus scilicet ternos, equitibus vero singulis quinque florenos renenses decrevimus. Cum vaivodarum, decemvirorum, signiferum, timpanistarum, et tubicinum solitis auctionibus, caeterum illi centum equites sub eiusmet ordine sient, et sibi mensalis ut vocatur pecunia cedat, quae facit de singulo equite quinquaginta denarios hungaricos. Ad arcis proventus quod attinet, sui erit officii in illis eum ordinem observare. qui a camera nostra hungarica sibi praescribitur.

His igitur secum deliberatis, et conclusis, sui erit officii primo omnium nos, et postmodum generales quosque regni nostri hungarici capitaneos nec non spectabilem ac magnificentem Ekium comitem a Salmis etc., quoad in praesenti eius officio fuerit, audire et nostra iussa die noctuque capessere sicuti fidelem capitaneum facere decet, et ipsum facturum non dubitamus. Datum Viennae ultimo Junii anno (15)67.

Egykorú másolat. Orsz. lev. Diversae instructiones fasc. 1. nr. 16.

Közli: DR. KÁRFFY ÖDÖN.

PERNESZY PÁL DICATOR TITKOS MEGBIZATÁSA
A SZIGETVÁRI KINCSTÁRI JÖVEDELMEK
MEGVIZSGÁLÁSÁRA 1564-BEN.

Ferdinandus divina favente clementia electus Romanorum imperator semper augustus etc.

Instructio fideli nobis dilecto egregio Paulo Pernezy dicatori comitatum Baronensis et Tholnensis data.

Cum reditus arcis nostrae Zigethiensis, quos amplissimos fuisse accepimus, adeo sint diminuti, ut nullum prope levamen sumptuum nostrorum, quos in istam arcem, et stationem militarem facimus, sentiamus. Necessarium duximus, ut super eis occultam institueremus inquisitionem. Eamque tibi ante alios Paule Pernezy, pro tua fide nobis idoneorum hominum testimonio commendata, atque taciturnitate, et in huiusmodi rebus expediendis solertia, demandam arbitrati sumus, clementer confisi te ita hoc negotium curaturum, ut manifeste agnoscas in te gratiae nostrae imperatoriae ac regiae incrementa.

Moti autem sumus atque adducti ad id, ut eam proviuciam tibi potissimum committendam censeremus, ea quoque causa, quod cum tu dicatorem istic agas comitatum Baronensis et Tholnensis, ditionisque ad dictam arcem nostram Zigeth pertinentis, optimam habeas tibi propositam opportunitatem eius inquisitionis sumnota suspicione omni perficiendae.

Primum igitur Paulus Pernezy iudices oppidorum et possessionum singulorum, nomine et praetextu dicae regiae ad se evocabit, eosque privatim et secreto per iusiurandum examinabit, quociens et quantum quolibet termino ad arcem Zigeth rendant, et quis ea tributa ab eis percipiat, qui sint ordinarii census, quae extraordinariae exactiones, per capitaneos inde usque a tempore *Marci Horwath*¹⁾ sint inpositae, quae molendina, quae vada, quae thelonea habeantur, et quorum proventuum, quae silvae et decimae ex eis de porcis provenientes, quae servitia consveta, et extraordinaria, quaeque redemptiones huiusmodi servitiorum, quantum vini educillandum oppido cuique pagove imponi solitum sit, quae muneralia per stata anni tempora in arcem importentur, et cui ea exhibeantur, num quae redemptiones decimarum, pascuorum exigantur, num crebrae et magni momenti cadant mulctae, seu birsagia, et in cuius manus perveniant, an nonas coloni ex frumentis et vinis conferant, et ad quam summam illae precise aut circiter accedant. Et generatim quae utilitates, ex ea tota

¹⁾ 1556-tól 1561-ig volt szigetvári kapitány, utóda *Zrinyi*.

ditione, et eius singulis oppidis ac possessionibus quocunque nomine et titulo capiuntur.

Ad id autem commodum arbitramur, ut singulorum oppidorum et possessionum titulo posito, conscribat colonos per domos seu sessiones eorum, et inquilinos ibidem, loca deserta, praedia etc.

Et quia pleraque bona ad eam arcem nostram per superiores capitaneos, tum alios, tum potissimum *Marcum Horwath* subiugata scimus, ea quoque in scriptum propriis eorum titulis redigat, et quorum ea antea fuerint, annotet, et a quibus sunt occupata, et quae ex eis subiugatitia pecunia exigatur, vel ante hoc tempus exacta sit, atque etiam bonorum eorum colonos inquilinos, desertas sessiones, proventus ordinarios et extraordinarios, utilitatesque caeteras summa diligentia praemisso modo conscribat.

Quo vero commodius dictam inquisitionem perficiat, expediendum ei curamus e camera nostra Hungarica extractum proventuum de bonis illis per capitaneum nostrum *Marcum Horwath* ad dictam cameram nostram in perceptionibus relatorum, unde ea quae ad praesentem rem pertinere videbuntur, eruat.

Item intelliget quam diligentissime, num quae vectigalia tricesimae nomine penes arcem nostram *Zigeth de boum* seu pecorum armentis, quae illa per quaestuarios *Pethoviam* aut alio aguntur, exigi soleant, et quantam ea exactio summam faciat.

Praeterea spectatim volumus eum inquirere, et certo nobis indicare, an totae decimae episcopatus quinqueecclesiensis nostro nomine, atque in nostram necessitatem, eiusque ipsius arcis et praesidii provisionem percipiantur, tam ex bonis propriis episcopatus, quam ex bonis magnatum et nobilium, et *Marci Horwath*, an vero decimae memorati episcopatus diversis personis arendentur, atque ita in privatos aliorum usus percipiantur. Cum nos earum redemptionem integram de camera nostra numerare consueverimus.

Atque haec et alia, si quae hac nostra instructione ommissa sunt, prout generali praescriptione singula circumstantiarum momenta comprehendere est difficile, memoratus *Paulus Pernezy* suae in nos fidei, et insitae dexteritati commissa existimabit.

Eamque suam operam nos clementia nostra caesareo ac regia recognituros sibi persvadeat. Datum *Viennae* die quarta mensis *Aprilis*. Anno domini *Millesimo, quingentesimo, sexagesimo quarto*.

Ferdinandus s. k. p. h. Ad mandatum domini electi imperatoris proprium *Erasmus Haydenreich* s. k. *Hieronymus Beck* à *Leopoldsdorf* s. k. *Kexius* s. k.

Alul, a lap szélén: Instructio pro *Paulo Pernezy* ad occultam proventuum *Zygethiensium* instituendam Inquisitionem.

Országos levéltár. Diversae instructiones fasc. I. nr. 9.

Közli: DR. KÁRFFY ÖDÖN.

ADATOK KASSA TÖRTÉNETÉHEZ.

I.

A Feledi Eusták kassai kapitánynak adott utasítás 1553-ból.

Instructio sacrae Romanorum, Hungariae, Bohemiae regiae majestatis, fideli suo magnifico Eustachio de Feled super capitaneatu civitatis Cassoviensis, aliarumque civitatum partium regni sui Hungariae superiorum, de primo januarii anno domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo tertio, in civitate suae Majestatis Gracz data.

Cum sacra regia majestas dominus noster clementissimus jam inde ab initio imperii sui Hungarici constantem fidelitatem et studium magnifici Eustachii de Feled erga suam majestatem semper cognoverit, confidens in posterum quoque omni tempore eadem cum fide et constantia omnique diligentia et studio sese exhibiturum erga suam majestatem, eidem Feledi capitaneatum civitatis suae Cassoviensis, aliarumque civitatum partium regni superiorum gratiose conferendum esse duxit, ita ut is durante beneplacito suae majestatis officium capitaneatus hujusmodi loco magnifici *Georgii de Sered*, qui se se multis rationibus liberari ab eo officio majestati suae hactenus multipliciter supplicavit, diligenter gerat et fideliter administret.¹⁾

Inprimis autem idem Eustachius de Feled, pro diligentiori continuaque administratione hujusmodi officii sui, quemadmodum sane status temporum et earum regni partium requirit, intra civitatem cassoviensem se se jugiter contineat, neque inde nisi gravi urgente necessitate, pro defensione videlicet aliarum civitatum vicinarum curae ejus commissarum, vel alicujus ex eis aut pro alio servitio et mandato majestatis suae exequendo, se se alio conferat, et tunc quoque talem loco sui ibi relinquat, cujus fides et integritas perspecta sit, ac cui fidere possit, summamque curam et diligentiam dies noctesque adhibeat ad civitatis eius conservationem, et custodiam, ut ne prodiones aut tumultus aliqui per milites aliosque incolas civitatis intra civitatem suboriantur et ne etiam extrinsecus aliquae insidiae civitati ipsi intendantur ex quibus periculum aut detrimentum aliquod civitati ipsi posset quoquomodo evenire:

Item habebit idem Eustachius de Feled pro continuo civitatis praesidio stipendium ad equites levis armaturae ducentos et pedites trecentos, et in singulos equites singulis mensibus florenos quinque renenses, in singulos vero pedites florenos renenses duo

¹⁾ Serédy György 1552-ben volt kassai kapitány. Ez év február 8-án kelt utasítását lásd: Történelmi Tár 1901. évf. 117—119. lapokon.

cum dimidio, ad decuriones autem singulos eorundem peditum florenos tres cum dimidio similiter renenses, ac centurionibus florenos sexdecim similiter renenses. Vexillifero octo florenos, timpanis sex florenos similiter renenses. Item ad intertentionem mensae eiusdem Eustachii Feledy capitanei in singulos menses florenos centum hungaricales, quos quidem equites ac pedites singulis mensibus recensendos sive lustrandos per regium lustratorem, quem majestas sua eo missura est, integro semper numero apud se et intra civitatem militares atque strenuos, ac tales habere curet, qui et munia eorum, defensionis videlicet et custodiae civitatis sedulo obire, et majestati regiae fideliter et constanter ac sine persuspicione ulla possint inservire. Quibus quidem omnibus praedicta solutio fiet mox post lustrationem ex proventibus sacrae regiae majestatis, per magistrum solutionum eiusdem, sicuti aliis gentibus suae majestatis, equites autem ac pedites ipse Feledy capitaneus per decurias centuriasque eorum de more distribuere, et super eorum custodiis excubiisque solerter debet invigilare, ut ita quilibet accuratius satis faciat officio et fidelitati suae.

Concessit etiam sacra majestas regia eidem Eustachio de Feled ut in arce sua *Aynaskew*, quae non procul ab Agria esse dicitur quinquaginta equites levis armaturae, eadem qua. praemissi Cassoviam tenendi solutione, eodemque stipendii numero conservare possit. Ita tamen ut ipsi equites quinquaginta, ad requisitionem provisoris et castellani Agriensis pro tempore constituti, tam pro exigentia proventibus episcopatus, quam aliis necessitatibus occurrentibus eidem praesto esse, et quo opus illi fuerit, exire et servire debeant.

Praeterea cum iidem praesidiarii milites et pedites impri-
mis non nihil eorum opere et labore in munienda civitate praesertim fossis effodiendis possint conferre, ut qui plerumque desider interdiu esse soleant, curare debet idem capitaneus, ut auxilio ipsorum militum, si quae opera munitionis curari et perfici, uti alibi a peditibus fieri solet, potuerint non intermittantur, et alioquin etiam aliter ad ipsa munitionis opera magis necessaria idem capitaneus, aliis etiam adhibitis operis, ac laboratoribus nequaquam negligat, missura est enim majestas sua architectum suum in eam civitatem, qui opera munitionis hujusmodi facienda designaturus, et quae ad eam rem opus esse visa fuerint, communicato cum eodem capitaneo consilio perscripturus est. Debet etiam in munitione hujusmodi facienda, nec non in his, quae ad custodiam et munitionem civitatis pertinere visa fuerint, idem Feledy consilium ipsius *de Habsperg* intelligere, qui jam a certo tempore ibidem Cassoviae moratur, nec parvam hujusmodi rerum habet cognitionem.

Tametsi autem sacra majestas sua arbitratur satis tormentorum, bombardarum. pulverum et hujusmodi munitionis generum,¹⁾ atque etiam commeatum ac victualium intra civitatem esse repositum, quemadmodum in regesto super illis confecto late patet, cujus regesti exemplum majestas sua ipso capitaneo dari jussit, si quid tamen deesse, vel amplius visum fuerit opus esse, permittet majestas sua de hujusmodi rebus omnibus, prout necessitas videbitur exigere, semper providere, ne quis istic in rebus similibus defectus esse possit.

Mandabit etiam majestas sua, prout etiam nunc mandatura est, tam supremo regni capitaneo ultra Danubium, quod omnibus vicinis comitatibus, ceterisque civitatibus partium superiorum, ut si quod periculum alicunde civitati cassoviensi videretur impendere, mox et gentium et aliarum rerum necessariorum praesidio presto sint ipso capitaneo. quandocunque per eum fuerint ea de re periculoque hujusmodi imminente admoniti, et ubi gravior aliqua hostilitas videretur ipsi civitati ingruere, non omittet majestas sua tempestive de coadjutoribus tempore necessitatis, sibi capitaneis, et etiam majori equitum ac peditum aliarumque rerum necessariorum praesidio, ipsi capitaneo et civitati providere. Quod ipse, ut eorum auxilio et servitiis in defensione et conservatione sua propria atque civitatis istius nostrae securius uti possit, admittere tunc debeat, similiter etiam si divina ope pacatoribus temporibus succedentibus minori praesidio gentium in civitate ipsa opus esse visum fuerit, sacrae majestati regiae id significare, et cum scitu voluntateque suae majestatis gentium ipsarum numerum imminuere, et qui necessarii tantummodo visi fuerint, retinere debebit.

Committet etiam majestas sua exnunc magistratibus et civibus Cassoviensibus ac aliarum civitatum vicinarum, ut ipsum tanquam eorum capitaneum in his, quae ad custodiam et defensionem ipsius civitatis Cassoviensis spectant, audire eique in omnibus et singulis negotiis ad defensionem et custodiam ipsius civitatis pertinent, se se ad alia negotia civilia neque libertates aut privilegia civium ingerat, sed eosdem in antiquis ipsorum privilegiis ac libertatibus modis omnibus tueatur, pro viribus ac defendat. Nihilo tamen minus ordinem inter eos statuatur talem, qui necessarius esse videbitur ad tutelam civitatis, ut dum opes fore videbitur, quisque armatus insurgere, et civitatem ipsam unacum eo et aliis militibus defendere possit.

Cum autem pluribus de causis, et precipue ne divinus cultus, quoad ejus fieri potest, neque intermittatur, *neque execu-*

¹⁾ Az Izabella királyné által Kassán hagyott tüzérségi felszerelés 1552. január 17-én kelt jegyzékét l. Történelmi Tár, 1901. évf. 121—126. ll.

tiones judicariae in diocesi et jurisdictione Agriensi quicunque detrimenti accipiant, majestas sua constituerit, ut capitulum ecclesiae Agriensis, pro divino cultu, aliterque suo officio in negociis regnicolarum exercendo, Cassoviam. quae in diocesi episcopatus Agriensis precipuus est locus, se conferant. ibique maneant, donec divina ope civitas Agriensis, domusque eorum capitulares proxima aestate a thurcis destructae, instaurari et in pristinum statum redigi possint, quemadmodum etiam capitulo Strigoniensi destructo, captoque Strigonio, Thyrnavia ad inhabitandum, divinumque cultum exercendum eidem capitulo Strigoniensi permissa est, qua de re majestas sua commissariis suis eo nunc delectis sufficientem informationem et civibus ipsis Cassoviensibus commissionem dedit, debet propterea idem capitaneus eos defendere atque protegere, ac curam adhibere ut canonici capitularesque hujusmodi Agrienses et hospitia habere competentia intra civitatem ipsam et in ecclesia parochiali horasque canonicas et alia officia divina obire, celebrareque jugiter possint. atque etiam ut contiones sacrae ibidem habeantur juxta instructionem prescriptumque episcopi ipsorum. neque a civibus vel aliis quopiam ab ea re impediri aut prohiberi queant, et si quo alio ritu cives aliqui sacra sibi ministrari voluerint. poterunt illi suo arbitratu in altero claustro vacuo, quae in ipsa civitate duo esse dicuntur, suis negociis vacare, et nihilominus parochus civitatis, si is ab episcopo catholico sacerdos est rite et legitime ordinatus, ac secundum sanctae catholicae et romanae ecclesiae ritum ministrare sacramenta voluerit ibidem in ecclesia praefata parochiali veteri de more poterit exercere officium suum, quemadmodum fit etiam Thyrnaviae.

Debet etiam diligenter animadvertere idem capitaneus, ne extra civitatem tam in regiae majestatis, quam aliorum vicinis bonis, conciliabula aliqua fiant per *lutheranos et alios hujusmodi hereticos, qui sibi officia episcoporum et sacerdotum falso vendicare, et diversa in illis partibus schismata tumultusque per hujusmodi conventicula eorum excitare solent, et si quos hujusmodi deprehenderit, in eos graviter animadvertat.*

Curet etiam ipse Feledy ut cives veteres civitatis ipsius Cassoviensis, qui olim tempore proditionis ejusdem civitatis in exilium relegati erant, omnino redeant, et per cives novitios sine difficultate admittantur, eorumque haereditates eo modo, ordine atque conditione, quam *Georgius Wernerus et Georgius Rakoczhy* jussu et commissione suae majestatis antea inter eos limitaverant et constituerant, ipsis omnino remittantur, atque in ordinem civilem senatorum et magistratum, quemadmodum antea secundum vetera privilegia et consuetudinem antiquam civitatis ejusdem eligantur. Advertat etiam idem Feledy tam in prima electione magistratum, quam in aliis omnibus, quae Cassoviae quolibet

anno fient, quamdiu ipse officio Capitaneatus istic fungetur, ne per factiones, tumultum, aut favorem iudex et cives ac alii officiales eligantur, sed eo ordine et modo, qui est in privilegiis eorum descriptus, qui quidem postea electi jurent suae majestati, ut moris est, ad fidelitatem et obedientiam praestandam.

Ferdinandus s. k. (Papírral borított pecsét). Nicolaus Olahus episcopus Agriensis s. k.

Orsz. lev. Diversae instructiones fasc. VI. nr. 173.

II.

Seged György kassai vicekapitány utasítása 1554-ből.

Ferdinandus divina favente clementia Romanorum, Hungariae, Bohemiae rex, semper augustus etc.

Instructio fideli nostro egregio Georgio Seged, super officio vicecapitaneatus civitatis nostrae Cassoviensis eidem tradito, die vigesimo quinto mensis Januarii, anno Domini Millesimo quingentesimo quinquagesimo quarto Viennae data.

Cum fidelis noster magnificus Eustachius de Feled capitaneus noster Cassoviensis aliquoties nobis supplicaverit, ut ipsum propter graves labores et molestias, quas in eius officii administratione perferre assidue cogitur, ab eo officio removere dignaremur, praesertim quod ob continuam moram, quam his periculis temporibus in civitate eum trahere oportet, non mediocria sibi hoc tempore officii sui damna acciderint. Nos volentes ipsum capitaneum nostrum laboribus et molestiis praedictis aliqua ex parte levare, atque insuper modum adhibere, quo ipse interdum, cum sane negotiis suis privatis aut nostris etiam urgetur, sine civitatis periculo e civitate exire possit. Vicecapitaneum eidem adjungendum duximus, qui et praesente eodem capitaneo auxilio ei sit, curans officii illius administratione, videlicet civitatis diligenti custodia, et conservatione, et absente ipso capitaneo eius vices subeat, et omni ex parte perferre onera eiusdem officii possit.

Cum autem fidelem nostrum egregium Georgium Seged ad ad id muneris idoneum et sufficientem esse judicaverimus, tum propter eius servitiam, tum propter religionem scilicet romanae ecclesiae, quam tenet, ad quam nunc propter varias haereses, quae in ea civitate pullularunt, summam curam adhibere est necesse, eundem ad vicecapitaneatus officium civitatis nostrae Cassoviensis promovimus, qui quidem imprimis praefatum Feledy capitaneum tanquam ejus superiorem in his, quae ad illud officium spectant agnoscere, et ex eo pendere omnique cum debito honore prosequere, mutuaque cum eodem intelligentia ac bona concordia, ac animorum conjunctione ad custodiam civitatis die

noctuque invigilare, juxta modum et ordinem per nos ipsi capita neo praescriptum, et in ejus instructione contentum, avertendis etiam tumultibus in civitate et continenter in officio civibus ac subditis prospicere, tam praesente quam etiam absente eodem Capitano debet.

Et quoniam hactenus idem Seged equites 50 sub se habuit, constituimus nunc eidem ordine ad personam suam ad equites 20. et praeterea alios triginta equites nostros eidem subditos. Ideoque debet ipse cum his 50 equitibus Cassoviam proficisci, ibique in praedicto capitaneatus officio manere. Cui pro solutione eorundem equitum ternos florenos in singulos menses singulis equitibus, pro persona autem sua ad intertentionem mensae flor. 50 singulis mensibus numerabuntur. Tam autem illos suos, quam caeteros equites ac pedites nostros in praesidio civitatis collocatos absque omni fidelium nostrorum civium et aliorum in civitate et extra commorantium injuria et damno tenere, et regere curabit, stipendiumque suum et ipsorum ab homine nostro per nos, aut consiliarios camerae nostrae ad id temporibus suis deputandos. et in omnibus fidei, diligentiae, officio denique fidelis vicecapitanei in ipsa civitate nostra satisfacere curabit.

Cumque, ut dictum est, variae in civitate nostra hereses hoc tempore pullularint, onnem curam et diligentiam idem vicecapitaneus adhibendam curabit omni consilio et participatione semper cum capitaneo, ut bonis modis ac rationibus, non vi aperta adhibita, tam cives et caeteros civitatis indigenas, quam milites etiam, si qui ejusmodi forent, a *privatis novisque opinionibus* ad veram religionem reducere, monachos quoque et caeteros ecclesiasticos viros in eadem civitate commorantes, ab omnium vi et injuria, si qua eis aliquando inferretur, defendere curet.

Orsz. lev. Diversae instructiones. Fasc. VI. nr. 173.

Közli: DR. KÁRFFY ÖDÖN.

ADATOK KEMÉNY JÁNOS ÉLETÉHEZ.

1634—1660.

P. Szathmáry Károly az 1878-ban megszűnt »Magyar Történelmi Tár« 1871-ik évi XVIII. kötetét a báró Kemény-családnak ezidétt Nagyenyeden az alsófehérvármegyei levéltárban őrzött levéltárából kiválogatott s Erdélynek 1528—1722 évi történeteire vonatkozó okiratokkal töltötte meg. Alóírt a kérdéses levéltárat az »Erdélyi Múzeum« 1897-iki évfolyamában újból ismertetvén, ezzel kapcsolatban a Kemény János tatár rabságára vonatkozó néhány becses levelet ismertetett meg az olvasó közönséggel. Ezeknek pótlása az alábbi közlemény, a mely tanubizonyosága annak, hogy az említett levéltár még mindig kiaknázatlan bányája Erdély XVI—XVIII-ik századi történetének.

1.

1634. aug. 4. Amhát aga szegedi pasa levele Kemény Jánoshoz.

Mi Amhát aga Istennek engedelmeiből Mező Nagy Szöged várossának és Vásárhelynek, Mindszentnek, Martélynak (?) fő török ura köszönetemet és szolgálatomat ajánlom mint ismeretlen vitéz úr barátomnak etc.

Levelem által akaralak megtalálnom jó Vitéz Úr Barátom, hogy im értem az szentesi jobágyimtól az Kögyelmed jó akaratját és az Kegyelmed leveléből is megértettem, hogy igen bánkódom az szegény szentesi jobágyinknak kárvallásán, melyet én is bizony dolog szívem szerént szánom szegényeket; de mivel-hogy mi túllünk az jámboroknak semmi háboruságok és semmi bántásaik nincse(n) sem pusztá földék felől sem pedig ögyéb dolgok felől, hiszem ti egymáshoz körösztýennek tartjátok magatokat, nektek tíz annál jobban kellene oltalmaznotok szegény(eket) sem mint mi. Annakokáért én is könyörgök mint ismeretlen Vitéz Úr Barátomnak, hogy légy segítséggel

szögények mellett, hiszem nektek is úgy jobb, hogy az szögény jobbagy maradhasson és szaporodhassék; azon kellene erőlködniünk, hogy ne fogynának, hanem inkább szaporodnának szögények. Istennek ajánllak Vitéz Úr Barátom.

Datum ex oppido Szöged, 2. die Augusti, anno Domini 1634.

Külczim: Adassék ez levelem Fogaras várában lakozó vitéz úr barátomnak Kömény Jánosnak, Fejér vármegyének főispánjának szeretettel tulajdon kezében.

Eredeti, IV. köt. 124. sz.

2.

1645. máj. 1. Kemény János conventiója.

Conventio generosi Joannis Kemeni de Gerő Monostor, comitis comitatus Albensis Transsilvaniae, aulicae militiae nostrae equestris ordinis et exercituum campestrium generalis supremi, arcis item et praesidii nostri Fogarasiensis capitanei supremi etc., cujus annus incipit die 1. Maji 1645.

Udvari főkapitánságára leszen esztendeig készpénz fizetése ő kegyelmének személyére ezer forint fl. 1000 Ezen kívül huszonöt lovaira órúl óra még járjon hópénze békességes üdőben; ez mostani állapotban peniglen, még ez bellica bellica (*igy*) expeditio fentart, ötven lovára járjon menstruatim.

Bora ötszáz veder	urn.	500
Buzája kétszáz köből	cub.	200
Abrakja négyszáz köből	cub.	400
Verő disznaja húsz	nro.	20
Báránya száz	nro.	100
Vágó barma tíz	nro.	10
Szénája tizenkét öl	org. nro.	12
Atlacz-húsz sing	uln. nro.	20
Tíz sing scarlat posztó	uln. nro.	10

Személyére való pénzbeli fizetését kantoronkint, hópénzét penig menstruatim, mikor udvari katonáknak szoktak fizetni, fizető komornik deáknak fogyatkozás és halogatás nélkül tartozzanak megadni. Hasonlóképpen az tíz sing granátot és húsz sing'atlaczot, bort, buzát, abrakot és egyébféle minden accidentiákat erdéli fiscalis jószáginknak praefectura és fejevári udvarbíránk adassák meg szorgalmaztatás nélkül, valamikor felölle requiraltatnak. Secus non facturi.

Datum in arce nostra Patakiensi, die et anno supra notatis. G. Rákóczi m. pr.

Generalisságra az felső-bajoni dézma éppen jár.

Tekintetes nagyságos győronostori Kemény János

uramnak ő nagyságának arendatorságára ez szerint jár fizetése per annum az arenda perceptortól, melyet két verssel szoktak beadni fl. 300

Bárány nro. 100

Méz sonkolyostól urn. nro. 40

Azonkívül az bogácsi dézma.

Tekintetes nagyságos gyerőmonostori Kemény János uramnak ő nagyságának Fejérvármegye fő ispánságára leszen fizetése:

A vármegyéről gyűléspénz, melyet két versben szoktak kiadni az viceispánok fl. 132

Ezt én írtam, az szerint az mint az uram ő nagysága saját conventionalissában volt, fide mea mediante.

Fehérvári Sigmund m. pr.

Eredeti.

(P. H.)

3.

1654. jun. 24. Kállay Zsuzsánna levele fiához.

Álgyon meg az Úr Isten minden üdvességes jókkal édes fiam benneteket.

Leveledet elvettem édes fiam. Hogy egészségben értelek lenni, áldott az Istennek szent neve érette; én elég beteges állapottal vagyok, nem tudom, ha az sok rongolódás-e az oka. Radnótra való meneteleteket édes fiam én egyébaránt nem bánom, csak az feleségedet félttem igen az szélyel járás miatt szerencsétlenségtől. Értem azt is, hogy más házaitokhoz is akarnátok menni. Kérlek az Istenért, ha magad elmígy is, az feleségedet ne hordozd mindenütt.

Az mely orvosság követ az 'fejérvári gondviselődtől kültém, tudósíts fiam felőle, mert igen félek, hogy el ne veszesétek. Kőményvizet Fogarasból küldök, ha Isten engedi, mentől hamarább. Kötögős(?) üvegek édes fiam most itt nincsenek készek, hanem ez héten eleget csinálnak s küld az porumbáki udvarbíró; 'viznek való üvegeket is parancsoltam, hogy külgyenek menyem számára.

Úgy reménlem édes fiam, mi is nemsokára Bonyha felé megyünk, akkor otthon kellene lenni mind leánnyommal együtt, melyről tudom uram ő kegyelme is fog tudósítani, mikor mehetünk oda.

Crisan Gergely bátyád igirt fiam egy kaszáló rétet az fejérvári házadhoz örökösön, melyről levelet is ad azt mongya. Parancsold meg azért fejérvári gondviselődnek, kaszáltassa meg,

mert neked többet kell az fejérvári háznál laknod mint Zolyomi uramnak, ha penig kezdesz szénát venni, igen sokban telik.

Az menyemnek anyai jó akaratomot mongyad fiam.

Fejérváratt az minemű ujságot találtam, innen küldetem két gyöngycsipkét; azelőtt is küldettem vala zöldet, nem tudom, ha megadták-e vagy nem.

Ezek után aggya az Úr Isten édes fiam, hallhassak minden örvendetes híreket felőletek.

Datum in Porumbak die 24. Junii 1654.

Jót kívánó édes anyátok

Kállay Susánna m. pr.

Külczim : hiányzik.

Eredeti, I. köt. 166. sz.

4.

1653—4 k. Gyorgye Stephan moldovai vajda egy Skorczien nevű falut ajándékoz Kemény Jánosnak.

Mi Gyorgie Stephan vajda, Isten kegyelméből Moldva országának ura adjuk tudtára mindeneknek, hogy tudniillik adtunk jóakaratumkból és ajándékoztunk az nagyságos Kemény János úrnak egy falut itt az mi moldvai országunkban Skorczien nevűt, az mely vagyon Tralus(?) vidékén, minden embe-reivel és hatáiraival együtt. Annakokáért ti is ott lakó emberek mindenekben az nagyságos Kemény János úr emberétül hallgas-satok, valamiket parancsol az ő nagysága dolgaiban. Fő vornikunk embere penig, az ki mostan ott való tiszttartó, mind-járást kimenjen belőle és az falut engedje Kemény János úr ő nagysága embere kezében. Valaki penig ez ellen cselekeszik, kemény büntetésünket el nem kerüli.

Fél ív szürke papírra irt egykorú másolat kelet és aláírás nélkül.

5.

1657. febr. 4. Kemény János levele fiához Ferenczhez.

Áldjon meg Isten fiam minden jókkal!

Adatván ez alkalmatosságom akarlak levelem által láto-gatni. Adja Isten, találjon boldog állapotban benneteket. Magunk felől írhatom, áldott az jó Istennek neve, ekkoráig reménységem felett való igen jó egészségem szolgált, ez szerint vannak mind, Kapi úr, az bátyád és Bethlen öcsémék is s noha nem kevés nehézségekkel ugyan, de ez ideig Istennek hála az mi kegyelmes urunk dolgai jó progressusban voltak. Tovább is ő felségének gondja leszen reánk. Kívánnék szivem

szerént értenem felölletek is, ha mi jót érthetek. kit adjon az jó Isten!

1657. 4. Febr. Strij várában.

Jót kívánó atyád

Kemény János m. pr.

Leányommal együtt az asszonyt és hugomat ő kegyelmeket szeretettel köszöntöm.

Mióta elváltatok töllem, egy szekeremet is nem láttam.

Külczim: Spectabili ac magnifico Francisco Kemény de Gyerőmonostor filio meo dilecto.

Eredeti, félv papíron.

6.

1657. jun. 12. *Töredék Gyorgye Stephan moldvai vajdának Kemény Jánoshoz (?) intézett tudósításából.*

. . . mivel mi elméjeket úgy experiálhatjuk, hogy csak némely okokra nézve cselekszik ezt; úgy vagyon, hogy mint telhetetlen pogányok vonni is akarnak. De immáron ezekből az országokból az követek oda menvén és fővet hajtának nekik csak a híriért is, hogy az a hír elterjedjen. Neszter-Fejérvártúl küljebb nem jünek, hanem onnat íratnak mindenfelé, hogy az ő kedvek szerint vagyon és ezeket az innen való országokat ők elhódoltatták és több aféle dolgokat költenek és esmét viszszatérnek; az passával Neszter-Fejérvárrúl (?) egyeznek meg. De csak az kozák hetmány velünk egyetértsen s tartson, bizony onnat küljebb ők nem jönek, kit adja is Isten, hogy ne jöjjenek, hanem ott vesszenek el. Daniel uram az kozák hetmány embere hogy azt mondta, hogy soha azt nem kell hinni, hogy az hetmány írta volna: ha az svéd az muszkával nem confederál, ez dolognak jó kimenetelét nem gondolhatná, abban ő kegyelme igen nagyon hazudott, hiszem nem próphéta ő kegyelme, hogy mindenek(et) megtudjon; nem is kell neki mint egy evangyelistának hinni. Im nagyobb hitelnek okáért mind az hetmány s mind Vihovszki levelét ez levelünkben includálva Kegyelmednek in specie elküldettük (mivel felaláltattak), Kegyelmed abból megláthatja. A fejedelem ő nagysága felől bizony mi is semmit nem érthetünk; nem tudjuk, mi lehessen az oka. Az hetmányok Ilvovára eljöttek volt, és igen jó helyen voltak, ha az fejedelem ő nagysága hadakat bocsátott volna utánok, bizony felverték volna, avagy megadták volna magokat. De sohunk (*igy!*) mi az fejedelem hadainak hírét nem halljuk; hová lettek s mit csinálnak. nem tudhatjuk. Látjuk azt, hogy bizony igen lassan mehetnek; véghez azok az dolgok; mi válik belőle? nem tudhatjuk. Ő nagysága talán az svéd király után jár, de bár ő nagysága látna előtte álló dolgaihoz s Isten akaratjából menne által,

hamar azokon az dolgokon, ne járna az svéd király ő felsége után, mert ő felségének nehéz hadai vadnak, de ő nagyságának micsoda könnyű hadai vadnak, és oly ellenség nem lévén ő nagysága előtt, kire nem mehetett avagy vele nem birhatott volna; által s meg által kellett volna eddig azokat az helyeket járnia ő nagyságának, mert ha ezek az eb hetmányok után hárcsak hadat bocsátott volna, bizony kész kételenek lettek volna az meginclinálással, és ha ezeknek dolga lecsendesednék, minden dolgok lecsendesednének.

Az adószedő török egy hetinél több hogy ide Szucsávába érkezett, s valóban szorgatna az adóval, de bizony az olyan könnyen nem lehet, mert egyébkor is, mikor semmi félelmes hír nem volt is, mégis egy holnap alatt csak alig mellete véghez az a dolog. Még akkor úgy éltünk volt, hogy az viszerián kívül mind az mi házunkban s mind bojérinknál ha mi készpénz találkozott, mind oda adtuk, csak tudhassuk el rólunk. Azután mind nekünk s mind bojérinknek az országról megfordult. De immár ez mostani állapotokhoz képest kicsoda adhatná oda költségecskéjét tudván, hogy ha változás talál lenni, éhen kell meghalnia más idegen országokon. Ezért mi ezt megcselekedhetjük az Kegyelmetek suadeálására, hogy az törököt hamar s az Kegyelmetek híre nélkül el nem bocsátjuk, csakhogy Kosztandin vajda ő kegyelme is . . . *(vége hiányzik.)*

P. S. Tegnap, midőn ez levelünket Kegyelmedhez akarjuk vala expediálni, érkezék híre Kosztandin vajda ő kegyelme hozzánk jövő követének, melyért ez levelünknek elküldését is el kelle halasztanunk, míg értenők, mivel jüjjön ő kegyelme követje. Azért ma ő kegyelmével szembe(n) lévén, megmondá, hogy Kosztandin vajda ő kegyelme az adót az jövő hétfőn minden bizonnal az portára beindíttatja. Nem tudjuk, mi okon cselekszi ő kegyelme ezt; mi megírtuk volt ő kegyelmének, hogy avval ne siessen, s minden tetszésünket ő kegyelmének ezen dologról experte megírtuk volt, de ő kegyelme azzal excusálja magát, hogy azt az dolgot *(így!)* többire az országot concernálja, hogy nem mint ő kegyelmét, azért az ország tartozván annak idejében az adót beszolgáltatni, ő kegyelme sem cselekedhetik egyebet abban, mivel most annak az ideje. Tegye ő kegyelme, de mi az mint levelünkben is megírtuk Kegyelmednek, töllyünk ez most nem lehetséges. Elhittük, ő kegyelmét is valami bojérok vették rá, hiszem ő kegyelmének is tudjuk megírta volt Kegyelmed ezen dologról. Ha ő kegyelme nem sietett volna úgy annyira vele, tudjuk, nagyobb könnyebbségünkre lett volna, mivel im kapikiháink is mit írnak az portáról, kiknek levelét szinte most

vettük: hogy ha az adónak késedelmét látta volna az porta, bizony az vén vezér feje is leesett volna. Ezt is írják ott benn levő bojérink, hogy ott benn is olyant végeztek volt, hogy mi Kosztáandin vajdával ő kegyelmé(vel) együtt az chám mellé személyünk szerint ülünk fel, és az hová ő akarja, oda menjünk mi is; és bojérinknak az szerint eleikbe kiadván ő kegyelmek azt feleltének arra, hogy az fényes porta bár arra ne kényszerítse, mert azt semmiképpen meg nem cselekedhetjük, mivel soha olyan szokás sem volt eddig ezekben az országokban, hogy az vajdák személyek szerint az chám mellé felüljenek, és több eféle excusatiókat mondottanak bojérink. Végre olyan válaszungk jött ki, hogy ha személyünk szerint fel nem ülünk (*így!*) is, de hadat adjunk az chám mellé mind az két országból. És ez a parancsolatunk jött ki az portáról. Kosztáandin vajda ő kegyelme nekünk követjétől azt izené, hogy Kegyelmetekkel az erdélyi tanácsokkal communcialta ezt az dolgot, hogy Kegyelmetek az mint ezeknek az országoknak javára az Kegyelmetek elméjével feltalálhatja, atevője leszen. Annak okáért mik is azon kérjük Kegyelmeteket, hogy mind ez dolgokat jól megfontolván, ha mi hasznunkra való dolgot feltalálhat Kegyelmetek, mennél hamarébb nekünk is megjelentse suadeálván minden dolgokról. Mi tudván ezeknek a telhetetlen pogányoknak elméjeket, pénzzel mind lenyomhatnók ezt is. Igérnénk egy summa pénzt s mondánók azt, hogy az mi országunkbeli szolgáló rendek mind félre állottak, erdőkre, havasokra s más országokba hová futottanak, azokat össze nem gyűjthetni; de ha gyűjthetne is ember valami későre öt hat százat, micsoda az? hiszen nem szorult az felséges hám arra. De nem is jól volna dolgok ezeknek az tatárokkal együtt lenni, azért csak azt ne kívánjanak töllyünk. Mi adófizetők voltunk s leszünk az fényes portának, azért ususunkból ki ne vigyenek és több eféle excusatiókat tal(ál)-junk fel. Fizetett hadunkat mellőlyünk semmiképpen el nem bocsáthatjuk, mivel mi azt magunk oltalmára tartjuk, mert ha az mellettünk nem lenne, csak az földnépe is felverne minket az sok rendkívül való adózásokért, melyeket rajtok cselekszünk, kire kételenségünk is hajtja. Mi így gondolnók ezen dologról; mindazonáltal Kegyelmeteknek Isten elég elmét adott, és mit Kegyelmetek az közönséges jóra feltalálhat, mentől hamarébb tudósítani ne nehezteljen.

Tatrosra vagy az Ojtoz torkában való táborozásunkat mi illeti, mi több részént nem javalljuk. Miért? Mert ha mi oda szállunk s Kosztáandin vajda az Telesin szájához, az chámnak hírével leszen. inkább fellobban haragja ellenünk és ha szintén reánk való jüvetelyre való szándéka nem lett volna is,

csak azért is reánk jü azt mondván: im az ebek mint állották meg útainkat Erdély felől, hogy be ne mehessünk és így reánk jüvén, van-e nekünk anyyi hatalmunk kozák nélkül, hogy bár ott is megmaradhassunk töllök? Avagy Kosztandin vajda ő kegyelme megsegíthet-e minket akkor? Mert abban sem ő kegyelmének módja nem leszen benne, sem Kegyelmeteknek, mivel az utak bevágva lesznek, s Kegyelmetektől sem jühetnének derék hadak. De ha mi egyfelé állunk, az mint ennek előtte is megírtuk volt Kegyelmeteknek, ők reánk nem jönek, mi nyilván tudjuk ezt. Kegyelmetek Ojtozt, olyan erős helyet tatár ellen miképen nem tarthatná meg, hiszem ha az utak erősképpen(?) bevágva lesznek, s bár csak egy néhány száz ember legyen puskás, miképpen mehetnének be? hiszen nem madár, az Isten verte volna meg ez szerint bizony be nem megy az eb, minket is tudván ide hátra, fejü(n)kre fogadnók, ha be mernének menni, ha szintén bemehtnének is. De ha az kozák hetmány elméjét nem változtatja, bizony nem is kell most tartani töllök az ebektől, oly reménységben vagyunk, csak értené(n)k egyet.

Kegyelmednek mi mint igaz jóakarónknak mindent megjelentjük s minden szívünknek titkait megnyitjuk, mivel tudjuk, kicsoda Kegyelmed. Azért kérjük Kegyelmedet szavainknak hitelt adván, magánál maradjanak. Ez cédulánkot is elolvastván, tűzbe vettessék el.

Lengyelországból is most érkezvén valami áros emberek, kik azt beszéljenek, hogy Ljublint is az fejedelem ő nagysága számára adták volna meg.

Die 12. Junii 1657., tíz óraker esteve.

Eredeti.

7.

1657. decz. 1. Máramaros vármegye közönsége Rédei Ferencz erdélyi fejedelemhez.

Illustrissime Princeps Domine Domine gratiosissime!

Humillima servitiorum nostrorum oblatione praemissa.

Az Úr Isten Nagyságotat Kegyelmes Urunk jó egészséges bódog hosszú étellel áldja meg szíből kívánjuk. Kegyelmes Urunk, Nagyságotat alázatosan kelleték megtalálnunk: ez napokban a sok félelmes hírekre nézve küldtük volt levelünket az lengyel hetmanhoz olyan praetextussal, mivel eddig is a szomszédságból a Verkovinára nemcsak egyszer már a paraszt-ság sonirokat vevén maga mellé általütöttek, az szegénységnek sok kárt töttek marhájokat elhajtván, pusztítván s most is szüntelen fenyegetődnének, hogy ő nagysága tiltaná meg őket, s parancsolna a soniroknak is, affélét ne cseleked-

nének, tartanak meg velünk a jó szomszédságot, hogy ez járásnak színe alatt vehetnők bizonyos elméjét a hetmannak, és emberünk láthatná meg s mehetne végére, hol legyenek a lengyel hadak? Irt azért Kegyelmes Urunk választ a hetman, s úgy mint ki talán a mi elménk járását megsajdította(?) mitől tartunk, és summája írásának az, hogy a jó szomszédságot örömezt megtartja, s reménlette is, hogy megtartóztatná a vitézeket, csak mi is azon legyünk Rákóczi György urunk ő nagysága előtt, ő nagysága küldené meg az ígért summát a vitézeknek, mert az a békességnek kötele; egyébként ha az nem lesz, nem felel felölök. Szóval pedig ugyan ugyan megizente, hogy egyátalyában ha a pénz meg nem lesz, kijőnek a sonirok, amint már egynehányszor megizente. Kire nézve Kegyelmes Urunk itt a szélben bizony félünk, mert míg Nagyságtoknak hírével lesz, addig mi rajtunk megesik, mert mi vagyunk torkokba(n) legközelebb. Nagyságodnak könyörgünk s kérjük az Istenért, hogy Nagyságtok Rákóczi György urunkkal ő nagyságával együtt találja módját, maradjassunk meg bátorságosan miattok. Irjon Nagyságod ő nagyságának is, avagy tanítson meg Nagyságtok bennünket, mit kellessék cselekednünk? Úgy hisszük, a lengyel követek is a végett mentenek most Nagyságodhoz. Nagyságotól kegyelmes választ várunk. Tartsa meg Isten Nagyságotat Kegyelmes Urunk sok esztendeig jó egészségben.

Datum in congregatione nostra, die 1. Decembris anni 1657.

Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

(P. H.) (P. H.) (P. H.) (P. H.)

humiles fideles et perpetui servitores
Universitas dominorum nobilium comitatus Maramorusiensis.

Küldzím : Illustrissimo principi domino domino Francisco Rédei, stb. Eredetiye W. H. vízjegyű papíron.

8.

1658. jul. 9. Barcsai Ákos, Petki István és Herman Mihály erdélyi helytartók levele Chenán budai vezér basához.

Tekintetes és nagyságos Vezér Passa nekünk jó akaró urunk.

Hogy Isten Nagyságotat éltesse és hatalmas császárunk szolgálatjára szerencséjét fején nevelvén sok esztendeig jó egészségben megtartsa, szívből kívánjuk.

Isten áldomásából az három nemzetből álló hatalmas

császáruk országabeli úri renden levő követ atyánkiai Nagyságtok kívánsága szerint bémennek, noha az félelem s rettegés időt mulattatván az bémenetellel, innét oda Nagyságtok közé menő embereink ijesztvén, hogy micsoda keménységgel, rab-ságszenvedéssel láttatnak eddig oda ment embereink, holott még eddig soha, mióta fejet hajtott országává lett ez ország az muzulmány nemzetnek, embereink olyan formán nem láttattak, hanem böcsülettel s szeretettel, melyben most is nincsen kétségünk, követ úr atyánkiai becsülettel ne láttassanak, úgy is vissza ne bocsáttassanak, melyre is Nagyságotat kérjük, úgy látni ne neheztelje, ígéreti is azt tartván Nagyságotnak, melyet megváltozhatatlannak ítélünk lenni. Nagyságotat azért kérjük, Istent tekintvén s maga boldogságában maradó emlékezetit, valamit jobbat s hasznosbat feltalál követ úr atyánkiaiával ez szegény hatalmas császáruk országának békességben való megmaradására, azt istenesen elkövetni s végben is vinni ne neheztelje. Kérjük is Nagyságotat, minden hasznos, ez ország javára nézendő dolgokban szavoknak hitel is adassék. Emellett arra is kérjük, üres kézzel Nagyságotához való menekülekről megbocsásson, holott mind magok állapotja s mind az Nagyságoté azt kívánná, ilyen úri renden levők üres kézzel Nagyságot eleiben ne menjenek, de okát nem tudván miért, semmi oda vivő ajándék el nem vétetik, melyre való nézve is kellett üres kézzel bocsátanunk, valamiképpen abból is valami nehézségre való dolog ne következék. Tartsa meg Isten Nagyságotat sokáig jó egészséggben.

Iratott Gyulafehérvárott ezer hat száz ötven nyolcz esztendőben az mi számlálásunk szerint, kilencedik napján szent Jakab havának.

Nagyságotnak jóakaró szolgálói

Barcsiai Ákos m. pr.

Petki István m. pr.

Herman Mihály m. pr.

Külczim: Az hatalmas győzhetetlen császár kedves becsületes úr hívének, tengeren innen levő minden hadainak és végházainak fő igazgató és gondviselő szerdárjának, Buda várában helytartójának, az tekéntetes és nagyságos vezér Chénan passának etc. nekünk jó akaró urunknak adassék.

Eredetije papírral borított 3 teljesen ép záró viaszpecséttel, melyek közül közbül áll a Barcsai meglehetősen nagy ovál pecsétje, balra a »Petki István« köriratú sokkal kisebb 6 szögű pecsét, közepén ágaskodó szarvas, több ágú agancscsal, jobbra a »Michael Herrman« köriratú, az előbbinél is kisebb pecsét buzogányt tartó madárfejű szárnyas állattal.

9.

1658. jul. 18. Az erdélyi három helytartó levele a vezér passához.

Tekintetes méltóságos Vezér Passa, nekünk jó akaró urunk!

Hogy Isten Nagyságodat hatalmas császárunk szolgálatjára sokáig jó egészségben éltesse, kedvét fején naponként nevelje, napjait sok ezerekké tegye, szívből kívánjuk.

Ennek előtte is megírtuk vala mind az fő vezérnek ő nagyságának s mind Nagyságodnak: látván Rákóczi György hatalmas császárunknak megengesztelhetetlen haragját ez országból kiment, melynek gondviselésére mi választatván az országtól, midőn az három nemzetből álló országnak egybengyűjtésében volnánk foglalatosak, kiknek is egy része már egybengyűlt vala, hozák azonban, hogy Nagyságod ez hatalmas császárunk adófizető országára bizonyos számú hadakkal reá akarna jőni, melynek híre kimenvén, egy része az országnak el nem merészlett jőni, holott soha arra okot nem adtunk, az hívségben megmaradván, adónkat igazán kiszolgáltattuk. Hiszem hatalmas császárunknak az volt ígéreti, csak Rákóczi György fejedelem nélkül ellegyünk, egy hajunk szála sem esik el, nemhogy valami bántódásunk lenne. Immár pedig közülünk kimenvén, miért érdemlenénk büntetést, holott mi is nagy szívbeli szomorúsággal hallottuk, innen közülünk minden kóborló hadaival kimenvén, mit cselekedett az budai vezér ő nagysága hadain, melyben nekünk hírünk sem volt. Nagyságodat azért kérjük, legyen vesztegségben addig, míg az országnak több részeit is összegyűjthetjük s hatalmas császárunk parancsolatjának végben viteléről végezünk, melyet mi eddig is megcselekedtünk volna, ha Rákóczinak sok ezer hadai miatt merészlettünk volna cselekedni. Ha pedig Nagyságod nem tartózkodik, mi mind Isten s mind ez világ előtt protestálunk, az természet is azt hozván, hogy csak egy egerecske is életét, fészket oltalmazza, mi is *magunk életünkért s oltalmazásunkért fegyvert fogunk, nem hatalmas császár ellen, hanem azok ellen, kik minden ok nélkül ez országra akarnak jőni az mi romlásunkra s pusztulásunkra,*¹⁾ ha hatalmas császárunktól meg nem tartatunk s kegyelmet nem nyerhetünk. Mindazáltal vagyon Nagyságodban bizodal-munk hatalmas császárunk után, hogy az három nemzetből álló hatalmas császárunk adófizető hívei romlására nem igye-

¹⁾ A dült betűs, kitörölt szöveg: *hasonlóul* (cselekszünk) — szócskával van helyettesítve.

kezik, sőt inkább megmaradására. Melyre is kérjük Istenért Nagyságotat, romlásunkra s pusztulásunkra feltett szándékát változtassa, ne legyünk az egész Messiás vallásán levőknek példái, hatalmas császárunkhoz való hiveségünkért romlás, pusztulás lévén jutalmunk. Nagyságotól jó választ várunk. Tartsa meg Isten Nagyságotat sokáig jó egészségben.

Iratott Gyulafejérvárott 18. napján szent Jakab havának, ezer hatszáz ötvennyolcz esztendőben az mi számlálásunk szerént.

Eredeti fogalmazványa a megelőző levéllel azonos papíron s ugyanazon kézzel írva.

10.

Kemény János tatár fogságban írt följegyzései.

Szomorú 1657 esztendőben kik Erdélyben, Lengyelországban és Tatár országban meghaltanak fegyver és egyéb halál által, azoknak neveik.

Erdélynek nagy kára az hasznos embereknek eleste.

Haller István úr, nagyságos úr, tanács úr és Küküllő-vármegyének főispánja.

Gyulafi László úr, nagyságos úr.

Kemény Boldizsár úr, főlovászmester, Kolozsvármegyének főispánja és Udvarhelyszéknek főkapitánya.

Sebessi Miklós, udvari fő kapitány.

Szalánczy Gábor, tábla assessora.

Bassa Tamás, urunk fő asztalnokja.

Toroczkay Zsigmond úr.

Királyfalvi Gáspár úr.

Pap András úr urunk vice hopmestere.

Kassay Miklós úr.

Horváth György úr.

Nadányi István úr.

Nemes György úr.

Vas György úr.

Ugron Mihály úr.

Keresztesi János úr.

Jármik Miklós Szathmár főkapitánya.

Barcsai György urunk bejárója.

Koncz Pál udvari katonák főhadnagya.

Feltóti György úr.

Bornemisza Gergely.

Váradi Gábor úr.

Jankó Ferencz.

Patakfalvi István, Udvarhely széki vice kapitány.

Túri István lovasok főhadnagya.

Dónát Farkas.

Dósa András lovasok hadnagya.

Török Ferencz lovasok hadnagya.

Magh András lovasok hadnagya.

Kun Mihály lovasok hadnagya.

Pakócs Sándor gyalog hadnagy.

Német kapitány Mannfel.

Hajdu kapitány Guri Jakab.

Sebessi Pál.

Romoz János török deák.

Sárdi Dániel kurtányok lovasok hadnagya.

Valkai László.¹⁾

Trauzner István.

Csiszár Gergely, jó nemes ember lett volna élétében, ha gazdag komornikot senki nem tartott volna.

Torda László.

Hosszutelki János.

Nagy Lőrincz.

Prény Mihály.

Becski András.

Keresztesi István.

Erdélyben lakott és lakó özvegy emberek és ifjak, kik boldogul szabadon Erdélyben mint hal(a) vizben élnek, kik tatár kézben tetszéseik ellen rabul tartatnak nevek.

Szabadítsad s vigasztaljad szent Úr Isten, éltessed bajokban szent áldásoddal!

Tekintetes és nagyságos Kemény János úr.

Kornis Ferencz úr.

Haller Gábor úr, 48 esztendőös nőtlen.

Bassa Thamás úr.

Damokos Thamás úr.

Csegezi Thamás úr.

Mikes György úr.

Damokos János úr.

Csefei László 65 éves, nőtelen legény.

Kövér Gábor 40 esztendőös ifju legény.

Ugron István 45 esztendőös ifju legény.

Kornis Gáspár úr ifju.

¹⁾ E név kitörülve.

Bethlen Farkas úr.
 Bethlen Gergely úr.
 Rédei Pál úr.
 Rédei Ferencz úr. Szentpáli János úr. Mikes Kelemen
 úr. Mikes Thamás úr. Gyerőfi György úr. Barcsai Péter.
 Fráter István. Teleki Mihály. Daniel Mihály. Henter Ferencz.
 Gávai Miklós. Daczó Gergely. Rácz István, öcsese Rácz . . .
 Daniel István. Kálnoki Sámuel. Kövér István.

Kik Tatár országban vannak nőtelenek.

Imecs Pál.	Radák László.
Damokos Péter.	Tövisi Dániel.
Jármí György.	Bigi György.
Kövér Ferencz.	Váradí Jónás.
Fekete Péter.	Jankó György.
Katonai	Apor Ferencz.
Bodvai Gergely.	Imecs Thamás.
Mikó János.	Apor Péter.
Komáromi Lajos.	Putnoki Zsigmond 60 eszten- dős nőtelen hajdu.
	Putnoki Mihály 56 esztendő- s nőtelen legény.

Erdélyi szegény özvegyeknek síralmok,
 ohajtások s imádságok hasson fel Úr Isten
 elődében. Adj vitézlő s jó gondviselő gyámolt
 s támaszokat nekik, kikkel együtt szent
 nevedet áldják, dicsérik s szaporodják meg-
 aprósodott hazánk.

Veselényi Istvánné asszony, nagyságos asszony.
 Gyulafi Lászlóné asszony, nagyságos asszony.
 Bethlen Ferenczné asszony.
 Kamuthi Miklósné asszony, nagyságos asszony.
 Sulyok Istvánné asszony.
 Haller Péterné asszony.
 Kemény Boldizsárné asszonykám (?)
 Toroczky Zsigmondné asszony.
 Dániel Jánosné asszony.
 Bethlen Mihályné asszony.
 Bánffy Zsigmondné asszony.
 Szalánczi Gáborné asszony.
 Toroczki Jánosné asszony.
 Kálnoki Istvánné asszony.
 Kassai Miklósné asszony.
 Nemes Györgyné asszony.

Gerőfi Pálné asszony, elevent gyászol.

Pap Andrásné asszony.

Keresztesi Jánosné asszony.

Horváth Györgyné asszony.

Vér Györgyné asszony.

Torma Miklósné asszony.

Nadáni Istvánné asszony.

Darlaczi Ferenczné asszony.....

Ugron Mihályné asszony.

Darlaczi Ferenczné asszony, öreg hajdunak való aranyos(?)

Henter Jánosné asszony.

Királyfalvi Gáspárné asszony.

Jármi Miklósné asszony.

Koncz Pálné asszony.

Szentpáli Istvánné asszony.

Hosszutelki Jánosné asszony.

Torma Miklósné asszony.

Bornemisza Gergelyné asszony.

Donáth Farkasné asszony.

Sárdi Dániel(né) asszony.

Patakfalvi Istvánné asszony. Dósa Mózesné asszony. Fel-tóti Györgyné asszony. Horváth Jánosné asszony. Kolia Mihályné asszony. Válykai Lászlóné asszony. Trauzner Istvánné. Váradí Gáborné. Ósizar Gergelyné. Toroczkai Istvánné, jó lesz egy szegény katonának. Prédáné. Bisterferdné.

Kik már nem férjhez vágyódásra, hanem isteni szolgálatra, szent özvegyiségeknek tartására rendelték életüket, másoknak jó példadátásokkal s tanácsos éltetésekkel gyermekek tartására s szegények táplálására tartsa meg az (Isten) őket.

Haller Istvánné asszony, nagys. asszony. Szerédi Istvánné nagys. asszony. Listius Ferenczné nagys. asszony. Kapi Andrásné asszony, nagyságos. Apaffi Györgyné asszony. Lázár Istvánné asszony¹⁾ meghalt most. Pécsy Simonné asszony. Torma Györgyné asszony. Szombori Jánosné asszony. Barcsai Sándorné asszony. Radák Andrásné asszony. Szentpáli Andrásné asszony. Rác(?) Ádámné asszony. Szilvási Andrásné asszony. Bejti Istvánné asszony. Szilvási Péterné asszony. Mikes Zsigmondné asszony. Nagy Imréné asszony. Babutsi Kristófné asszony. Gáspár Miklósné asszony. Ébeni Miklósné asszony. Mikes Andrásné asszony. Katona Pálné asszony. Jankó

¹⁾ E név kitörülve.

Mihályné asszony. Apor Lázárné asszony. Bodoni Istvánné nagy (?) jötevő (?)

Vastag fakó félv meglehetősen elrongyolott füst színű papíron, melynek vízjegye: 3 levelű lóhere, lefelé nyíl hegyben végződő szárral, ettől jobbra nagy B. betű, balra függélyesen álló pálczika mindkét végén kampóval.

11.

Év n. Basilius moldvai vajda felajánlja szolgálatait a portának.

Az hat(alma)s császár fényes portája eszében (ve)heti az én tökéletességemet és hűségemet mind az Gratianus moldovai fejedelem idejétől fogva, midőn szövetséget szerezvén az lengyelekkel az hatalmas császár ellen, azokkal és az több boérokkal egyezni nem akartam, mely miatt tüzes fogóval az melyemen meg is fogdostattam. Az Lengyelországban elfutott Moyses által megtömlöcözöttetvén elsőben az haláltól alig (men)ekedhettem m . . . és mivel Borná (?), az kit az török birod . . . az Lengyelországból kihívott megesküdt ellenséggel az császár kezében küldöttem s másodsor az ő megölettetéséért halálra kerestetvén alig kerülhettem el (az halált). És végezetre Isten akaratjából, az hatalmas császár szultán Amurát jó engedelmeből moldovai vajdává tétettem, mely tisztben mely hű voltam, csak ebből is megtetszik, hogy minden kár nélkül, az lengyeleknek pedig nagy kárával (szol)gáltam A (3—4 sor kiszakadt) . . . azt cselekedtem, (hogy) az muszkákat az császárnak barát(jaivá), az lengyeleknek ellenségeivé töt(tem). És ha az hatalmas császár nekem vagy az én vér szerént való atyámfiainak az moldovai vajdaságot engedi, vezére leszek az császár seregének Lengyelországra; az kozákokat pedig, hogy az muszkáknak az lengyelek ellen segítséggel legyenek, felindítom és így az len(gy)eleknek az muszkáktúl és ko(zák)ok)túl kül innét az tatároktúl, moldovaiaktól, havasalföldiektől és törököktől hadok leszen.

Az erdélyiekkel könnyű az dolog. Annak útját, mi módon kellésék rájuk menni, jól tudom. Innét az tatárok, törökök, moldovaiak, havasalföldiek, túl az tömösvári bassa. Ide járul az is, mivel Erdélynek harmad része oláhságból áll, kiknek szabadságot ig(ére)k őket a magyarok ellen . . . (6 sor kiszakadt) Én pedig mind az én nemzetségemet Török országban . . . hogy az kiktől uraságunk vagy, ő nállok és ő érettök haljunk meg. Ezeket kell meggondolni az hatalmas császárnak, és az ő vezérinek, hogy eképpen terjesszem az ő birodalmát. En hűségemet és szolgálatomat ajánlom.

Hátán ismeretlen kézzel: Az moldovai vajda portára írt levelének

pariája. *Alatta Kemény János kézírásával: Gonosz tanácsa Erdély ellen Basilius moldvai vajdának. A másik oldalon: Ebatta Bukurja.*

Egykorú fordítása töredékes másolatban.

12.

1659. márcz. 5. Farkas János levele Kemény Jánoshoz.

Alázatos szo(lg)álatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes uramnak. Isten az Nagyságod keserves rabságát vigasztalja meg.

Nagyságod írása szerint az bojerokat az Nagyságod szavával köszöntöttem, kiváltképpen Eszthemate uramat. Ő kegyelme Nagyságod mellett való törekedését el nem mulatja, melyről Nagyságodat Szigethy uram Nagyságod jámbor szolgálja tudom hogy informálja Nagyságodat, hárman levén ő nagysága előtt. Az Nagyságod állapotja felől Szigethy uram emlékezett ő nagyságának. Ő nagysága minden jókkal ajánlá magát az Nagyságod kezessége felől ilyen formán, hogy az Nagyságod summáját hozzák Beszterczére, adják hírré ő nagyságának, ő nagysága bizonyos emberét küldi és megolvastatja és mindjárt küld Nagyságodért az chámhoz ő felségéhez; mikor Isten Kegyelmedet Jászvásárra hozza, az Nagyságod fia is legyen. Jászvásárt. Az hátramaradandó summáért úgy akar az vajda, ő nagysága kezes lenni: Nagyságodat felküldi Kempulongra, az mely murzák Nagyságod mellett leszen menjen által Beszterczére és olvassa meg az summát és küldje által Moldvába, maga maradjon az míg Nagyságodat is átviszik az havason, azután az murzákat is bocsássák el. Így végeztünk az vajdával ő nagyságával.

Az elmúlt napokban is írtam Nagyságodnak, nem tudom megadták-e azvagy nem. Az mely tatár Erdélyben volt, attúl küldtem el Nagyságod énnekem parancsoljon, jó szívvel szo(lg)álok Nagyságodnak. Isten szabadítsa meg Nagyságodat rövid napon.

Datum Jassy 5. Martii 1659.

Nagyságodnak alázatos szegény szolgálja jó szívvel szolgálók
Farkas János m. pr.

Nagyságod megbocsásson, hogy fél árkos papírosra kelletek írnom Nagyságodnak, mivelhogy az dolog siető lenne etc.

Külcím: Az tekéntetes és nagyságos Kemény János uramnak adassék ez levelem Krymy zsidó várban, nekem jóakaró uramnak.

Alább Kemény János kezével: Farkas János sub dato 1659. 5. Martii. Allatae 26. Martii Anton Bojér által.

Eredeti.

13.

1659. ápr. 7. *Jon Ghika moldvai vajda levele Kemény Jánoshoz.*

Igaz szübeli jó akaratunkat ajánljuk Kegyelmednek. Isten az *(így!)* Kegyelmedet keserves rabságában vigasztalja.

Az Kegyelmed nekünk küldött levelét örömmel vettük és az Kegyelmed írását megértettük és az Kegyelmed jószágának pusztulása felől az chámot ő felségét tudósítottuk, és az Kegyelmed saczának megszállítása felől is törekedtünk az feleséges chám előtt, hogy az Kegyelmed saczát jutalmasan szállítaná, az melynek megadására Kegyelmed is érkezhetnék. És az Kegyelmed leveleit bizonyos erdélyi fejedelem ő kegyelme követétől úgymint Dézsi János uramtól megküldtük, és Kegyelmedekhez való jóakarattal való kedveskedésünket el nem mulatjuk. Az mint Mina vajda ő kegyelme írja nekünk, hogy az Kegyelmed megszabadulása felől írt az chámnak ő felségének, azért úgy tetszik nekünk is jobbnak, hogy az Kegyelmed summájának szállítása legyen Brassóban. Isten szabadítsa Kegyelmedet.

Datum in oppido Jassy 1659. die 7. Aprillis.

Kegyelmednek jó akaratallal szolgál

Jon Ghika vajvod.)₃

Külczim : Tekéntetes és nagyságos Kemény János uramnak, nekünk jóakarónknak adassék ez levelünk Zsidó várban.

A pecsétet borító papíron Kemény János kezétől : Datae 7. April. Allatae circa 3. Maji.

Eredetije papíron Moldvaország czímerét feltüntető pecsétell.

14.

1659. április 9. *Kemény János levele Boldvai Márton biharvármegyei alispánhoz.*

Az Úr Isten Kegyelmedet kívánatos jókkal boldogítsa!

Levelemre való Kegyelmed válaszelevelét vettem szerezettél; csak hogy az iránt megháborodva olvastam, az hol Török István felől lött írásában nem tudom az olvasásban avagy az magyarázásban, vagy hogy pedig az írásban látok esettnek lenni fogyatkozást, mivel hogy dictáltam oly embernek, kinek nem professiója az notáriusság, nem adatván oly alkalmatosságom akkor tám. hogy magam írhattam volna. Ha azért az én részemről esett az fogyatkozás, arról Kegyelmedet követem. Azonban kérem Kegyelmedet, lássa jobban meg levelemet, mint esett azért az írás. Kegyelmed megláthatja. De

1) Cyrill betűkkel.

intentióm bizony nem vala egyéb, hanem az, hogy az mint cselekedetimmal, írásommal is arra czélozzak tudniillik, hogy el akartam legyen azt távoztatni, ha ismét arra kellene a dolognak menni, hogy valaha valakin Török István miatt kellene olyan dolognak esni, Kegyelmed szomorúságára Kegyelmed házáan hogy kezdetődjék; távol legyen, de ha meg nem orvოსoltatik, nemsokára meg fog teljesedni az a végzés, melyben nem én fogok cooperálni, de midőn magam mentségére és megtartóztatott ártatlanoknak szabadítására meg fogom magyarázni az pogányság előtt az dologot, azok lesznek feltalálói az magok conten(t)atiójára való mediumoknak, melynek következése némelyes(?) példái az immár is megarestáltatott szegény raboknak állapotjuk.

Ez vala ezért értelme írásomnak, nemhogy valami idegeny dologt Kegyelmedhez tartozandókkal akarnék cselekedni, kitől ezután is Isten oltalmazzon; ekkoráig is pedig szolgálni inkább mintsem ártani igyekeztem legyen Kegyelmedhez tartozandóknak; ezt a dolgoknak kimenetelével bizonyítottam, úgy hogy noha közönségesen is az kereszténi indulat bennem megvolt egyebekhez is, de kiváltképpen Kegyelmedhez tartozandókhoz megmutassam, teljes minden tehetséggemmel igyekeztem; ne legyen azért ez iránt semmi scrupulusa, bizonynal assecurálom Kegyelmedet. Thörök István dolgáról acquiescálok az hitin teljesen, hogy bátor(?) publicumra ne menjen az dolog, maradjon csak ott(?) azelőtti írásomban. Isten ő fel-sége hazámban menetelemet engedvén, mit kellessék cselekednünk az dologban, az idő megmutatja. Meglehet ugyan az, hogy elébb állhat, de néhány rendbeli írása van urunknak ő nagyságának nálam, kikben assecurált arról, mikor kívánom, kezemben küldené; ő nagyságának penig reversalissa vagy on nállam is, az szerint ha amik(or) akarom, ez iránt mégis olyan embernek való kedvezésből injuriáltattam, nem lehet, hogy ismét elhazudja. Az elmenetele (f)elől bizony nem emésztődik, hanem inkább gerjed az maga fején a tűz, másokra penig az nyavalya. Immár Isten kegyelméből az Kegyelmetek várme-gyé(je)beli jó becsületes néhány embereket a pogányság rabságából kezemhez vettem. Bizony szívem szerint is igyekeztem vala magamnál előbb kibocsátanom, de én nem tudom, micsoda alkalmatlankodással az emberek összehordván az fejedelmi embereket, úgymint urunkat ő nagyságát a vajdával és nagy diffidentia érkeztén közikbe, míglen az vajdának mostan odaki levő posta követje meg nem érkezik, különb különb néhány rendbeli itt levő emberek (az) arestált rabság közül senkinek útilevelet adni nem engede, az mi urainknak kimehetését csak a tatár rabok praetextussával obtinealhattam, de mivel mind

megérkezését annak remélem csak holnapi napon, és úgy hiszem pedig kívánt válasszal fog jöni, mert az haza megmaradására minden igaz ratiók azt mutatják, ehhez képest csalahatatlannul hiszem, hogy az mi itt való mulatásunk is nem hiszem ¹⁾ és így magammal együtt, sőt ha lehet előbb is ő kegyelmeket kibocsátani nem késem.

Az mely bennmaradott szegény rabságnak pénzeket kezemhez juttatta volt Kegyelmed, bizonyos okokra nézve, kiváltképpen az tatárságnak honn nemléte miatt egészen haszontalanak látván lenni, halasztottam bemenetelemre, hogy mind azonok (*így!*) dolgában s mind többekében is azon egy járással jobb móddal fáradozhassunk, melyekről ha Isten adja, szemben hővebben beszélgethetünk.

Sebessi István pénz sanczát, és az mellett ígért ezüst pohárt nem bántam volna, ha az zsidóknak megadta is volna Kegyelmed, mert noha az én kezességemre ugyan, de ő fáradozott nyavalyás érette. Már a dolog így levén (kérem), hogy Fogarasban jó gondviselés alatt csak porkoláb uram kezéhez juttatni ne késelje.

Az két tatár rabok felől lött volt (?) bizonyos végezésem, úgy mindazáltal, hogy a mint Kegyelmedtől és az ide küldött czédulákból voltam informatus, Kegyelmednek nem leszen kárával, sőt inkább köszönettel fogja venni, csakhogy a törökül írott czédulák fordításában, amint itt magyarázzák, fog lenni valami különbség és hiba; de mivel a dolog szükségképpen úgy kívánja, az mint maga is Kegyelmed elmélte felölle, azon tatár rabokat mindjárt csak küldje Fogarasba, mert innen tatár is fog bemenni azoknak látására, engemet pedig állapotjában (?) tudósítson arról Kegyelmed, sancza dolgából legalább mennyire szóljunk, hogy mind Kegyelmeteknek ne legyen káros, mind peniglen más keresztény rab atyánkfiaink szabadulásokat enyhítsék, láthassuk. Erre pedig ezen emberem által küldendő levelei és izeneti által bizonyos választ várok.

Az mennyi pénzt én írtam volt Kegyelmednek küldeni, Boldvai Gergely úr pedig többet talált volt írni, haszontalan helyben költeni nem fogom engedni az régi pénzt, azon pénzt Kegyelmed kezéhez fogom juttatni. Egyéb dolgokról penig, ha Istennek úgy tetszik, hamar időn Kegyelmeddel szemben fogok még beszélésem. Adja is az jó Isten, láthassam Kegyelmedet kívánatos egészségben.

Datum Tergovistye IX. Apr. 1659.

Kegyelmednek régi jóakaró atyafia, szolgálója

Kemény János.

¹⁾ sokáig tartson — talán kimaradt.

Külczim: Generoso domino Martino Boldvai de Várad, comitatus Bihariensis vicecomiti, domino tamquam fratri observandissimo.

Más kézzel írt jegyzet: Szegény atyám levelének páriája, melyet írt volt Boldovai Márton uramnak.

Egykorú másolat.

15.

1659. máj. 6. *Kemény János Hasznedar basától kölcsön vesz 500 krími tallért.*

Magnificus Hasznedar passa dedit mihi talleros krimenses mutuo, quam summam in Valachia Tergovista civitate in simili moneta et valore me redditorum obligo eidem domino magnifico, vigore et testimonio praesentium.

1659. VI. Maji.

(P. H.)

Joannes Kemény m. pr.

Kívül Kemény J. kezétől: Megfizettem 1659. 24. Julii.

A levélpapír nagyságú czédulán Kemény János kis veres spanyolviasz gyűrűpecsétje e körirattal: Joannes Kemény.

Eredeti.

16.

1659. július 12. *Kemény János levele fiaihoz, Simonhoz és Ferenczhez.*

Áldjon meg az Úr Isten fiaim minden jókkal.

Megérkezék Török Demeter uram is az levelekkel. Úgy vagyon, magam szemben lenni vele ma nem akartam, hogy az környülettem levők ne vizsgálódhassanak ötöt látván. Egyebekről azért mostan hamarjában nem írhatok, hanem az Bethlen Ferenczné asszonyom ígérte pénz felől Kemény Simon és vele visszamenendő szolgálaim oly gondviseléssel legyenek, hogy az is mindjárt Fogarasba hozattassék oly rendeléssel, hogy valamely nap érkezik föléle válaszirásom, mindjárt hozhassák. Poltura pénzt ide hozni nem szükséges. Az hadi hírhez képest ezután nehezen hiszem pénzt adjanak jószágra; eddig ha nem vöttek, ne vegyetek újabb tanuságom adásáig se csombordira, bükkösire, gerendi, vécsi, kövesdi, fülpösi, rovási és ezekhez szolgálatni szokott jószágra, lássam, mit ad Isten. Értem, hadra készültök, meddig? ti tudjátok. Ám vitézkedjete, csak szabadságban levén távolról szeretném inkább dolgokatok hallani, mintsem látni. Az jó Isten vezéreljen benneteket.

A. 1659. 12. Julii estve, Tergovistyén.

Jót kívánó rab atyátok

Kemény János m. pr.

Ha késtek előbbi urunknak innen írott levelemet megküldeni, nevekdvén szorongatási, elmetsződik az engemet segítése; nem titkosan küldtem, a volt fejedelem engedelmével; siessetek vele. Ha Rákóczi háborgattatik és javait fegyverrel akarja oltalmazni, úgy látom, hogy esmét idegen hadaknak kelletik confluálniok és az mi hazánk leszen sedes belli. kire nézve azt akarnám, kevés marháim bár havashoz volnának közel. Siessetek rajta, mert én bizony féltelek benneteket, amikor nem bántanak is, piszkáljátok magatok. *Nimum laesa patientia vertitur in furorem.* Az desperatus ember mit nem cselekszik.

Cseffi László pénzét, Bethlen Ferenczné asszonyom szolgálíét sollicitáljátok. Bojér Jánosért is itt engem zaklatnak. Fogarasi Kovács Györgynek egy rab dolgában való adóságáért is; de amaz tökéletlen Zabolay Tamást ha meg nem fogatja a fiam, nem jó be, mely Fejér vármegyén lakik. és oly(an) az obligatoriája, szabadosan meg lehet fogattatása.

Külczim: Nagyságos Kemény Simon és Ferencz fiaimnak adassék. Eredeti.

17.

1659. július 22.

Marosszéki gálfalvi Ozdi György és háromszéki étfalvi Gidóffalvi Gábor deák igazolják, hogy Küküllő vármegyében Ebesfalván lakó Székely László váltságdíját megfizetni nem tudván, Kemény Jánoshoz folyamodott, ki Bescsi András pénzéből megtérítés kötelezettsége mellett 139 realis tallérral és 204 oroszlanos tallérral kíségette.

Hátán: Anno 1663. 28. Septembris, mivel efélekről egynehány rendbeli articulussink extálnak, azért fő- és viceszt atyánkfiai minden halogatás nélkül ezen levél continetiája szerint tegyenek executiót és plenaria excontentatiót, ebben penig semmi remedium ne adassék, mivel az a levélből is excludáltatott.

Ex generali dominorum regnicolarum diaeta in civitate M.-Vásárhely celebrata.

Extradatae per magistrum Martinum Sárpataki proto-notarium m. pr.

Eredeti.

18.

1659. július 23. Cserei György kötelezvénye a váltásdíjja pótlására Kemény Jánostól kölcsön vett 342 $\frac{1}{2}$ tallérról.

Én Miklósvárszéken Háromszékben Nagy Ajtán lakó Cserei György vallom ez levelem által, hogy az mint ez elmúlt napokban maga kezességén az tekintetes és nagyságos Kemény János úr ő nagysága krimi sanyaru rabságomból engemet ide Tergovistyára kihozott volt bizonyos sancznak ígéreti által, az mint azon dologrúl adatott más obligatoriam világosan mutatja, az abban specificalt sanczomnak nagyobb részét kötésem szerint meghozattam ugvan, de maradtam hátra jó real tallérokkal nro 342 $\frac{1}{2}$, (melyeknek) megfizetésére mostan is ujabban azon keresztyéni indulatjából Kemény János úr ő nagysága fenntartván az kezességet hazámba bocsátott. Én is azért azon előbbeni kötés levelemben írott mód és poena alatt assecurálom az nevezett uram ő nagyságát és maradékait arról, hogy innen való kiindulásomtól fogva tizenötöd napra az fenn említett summát Tergovistyára, avagy az holott ő nagysága tanáztatik Erdélyben, magának, vagy arra rendeltetett emberének kezekhez szolgáltatom fogyatkozás nélkül, melyet hogyha praetermittálnék, az megemlített úr vagy arra rendeltetett emberei csak ezen levelemnek erejével akár holott, és akármi névvel nevezendő javaimból kétannyit vétethessen, és annak felette mint hitlevelemet violáló személyhez magamhoz is nyulhasson, és akarátja szerint büntethessen. Melyben semminemű törvénybeli processus ne követtessék, remediumok, nemesi praerogativa és semminemű helyeknek, időknék alkalmazatossága, avagy grátiák ne használhassanak. Melyről adtam ez hitlevelemet az alább megírt böcsületes személyek előtt.

Datum in Tergovistia, die 23. mensis Julii, anno Domini 1659.

Correcta per eosdem.

Az tizenöt vámra való tallérokkal (*így*) is tartozik megadni az feljebb megírt conditiók szerint.

Kövér Ferencz m. pr.
(P. H.)

Cserey György m. pr.
(P. H.)

Czeffői László m. pr.
(P. H.)

Eredeti.

19.

1659. okt. 30. *Kemény János levele egerbegyi Nagy Mihály-néhoz, rab férje kiváltása dolgában.*

Szolgálatom ajánlása után Istentől sok jókat kívánok Kegyelmednek.

Ennekelőtte való időben Török Demeter uramtól küldött két száz tallérokat urának kiváltására, mely kezemhez deveniálván más rabnak szabadulására fordítottam, mivel urának sancza több levén, azon ki nem szabadulhatott. De mihelyt az utakat Isten megnyilatkoztatja, emberemet küldöm be, nem fogyatkozik meg Kegyelmed, avagy pedig ha mikor kívánja, pénzül megadom Kegyelmednek minden fogyatkozás nélkül. Ezek után ajánlom az szent Istennek Kegyelmedet.

Datum in Hadad die 30. Octobris 1659.

Kegyelmednek jó akarattal szolgál

Kemény János m. pr.

Mivel semmiképpen véget nem érheték szegény Nagy Mihály uram sancza dolgában, azért kelle másra fordítanom. Ha Isten életben megtart, vagy magát kihozatom vagy az pénzt megküldöm.

Külczim: Vitézlő egerbegyi Nagy Mihály úr házastársának, nékem jóakaró asszonyomnak adassék.
Eredeti.

20.

1660. aug. 17. *Bedőházi Tamás jelentése Barcsai Ákoshoz, az általa végrehajtott elkobzásokról.*

Kegyelmes Uram! Méltóságos Fejedelmem!

Szomoruan értettem Kegyelmes Uram három ízben is Nagyságod nehézséges panaszát, hogy ritkán tudósítanám Nagyságodat ide bé való állapotokról, melynek, tudja Isten, nem Nagyságodhoz való engedetlenségem, sem nem tudatlanságom az oka, tudván szolgálai kötelességemet, hanem az, hogy hatalmam-ban sem egy posta, sem egy czímer nincsen. Barcsai Gáspár uram ő kegyelme hol Déván, hol Segesvárt, hol együtt s hol másutt levén foglalatos dolgaiban, én is ő kegyelmétől távol levén nem mindenkor érkeztem Nagyságodhoz való küldésre. Mindazáltal avval nem gondolván, küldöttem ő kegyelméhez is Nagyságodnak szóló leveleimet, azután értettem, hogy Nagyságod kezéhez nem mentenek. Szabadosokat is indítottam Nagyságodhoz, ki Körözből, ki meg Belényes vidékről tértenek meg benne, causálván az rosz emberek, hogy nem mehettenek el. Summa, nekem mástúl kellett várnom az levélküldésben.

Nagyságodnak alázatosan megszolgálom, méltóztassék az úrnak Barcsai Gáspár uramnak parancsolni, bár csak egy czímert s két postát adasson kezem alá. nám elég posta vagyon; ez iránt is megmútatom, hogy Nagyságodnak henyélt szolgálja nem vagyok.

Az Nagyságod parancsolatja szerint Petki István jószágait mind elfoglaltattam, javait felcircularáltattam. Maros Vásárhelyen a mi búzája volt, maga is Barcsai Gáspár uram ottlételeben igen felkerestette, bizonyos ideig mulatván ott felesed magával, maga szükségére is igen elkölt benne s erogált is némely embereknek. Most ujabbán inquiráltatok, ha mi leszen. Görgénybe szállítatom. Csíkban is minden bonumit inventáltattam. Vannak szép feles marhái, azokból is Nagyságodnak semmi kára nem lesz. Úgy vagyon, Nagyságod azt parancsolotta volt, alá szállíttassam onnét az marhákat, de mivel az Istennek látogatása miatt mind kiveszett volt erre alá az fű, ott pedig igen jó havasokon járnak, egyébiránt is caniculában mind juhgyűjtemény (?) s mind pedig az juhok igen elvesztenek volna, ha megindítottam volna. Ahozképest míg hivesebb idő leszen, inventarium szerint való jó gondviselés alatt vannak ott. Isten hivesebb időt adván, az Nagyságod parancsolatja szerint mind alászállítatom. Királyhalmára, Szent-Györgyre, Hévizre is tisztartókat állítottam.

Ádámot minden jószágával Radnóthoz foglaltattam. Előbbi fejedelem Pipét Mikes Kelemennek adta volt, azt is a Mikes Tamás Páloson, Petken való portióival elfoglaltattam. Benefalvát is Radnóthoz.

Bakó István jószága többire feleségére nézendő lévén se azt, se maga részét, feles atyafia ellenezvén el nem foglaltattattam, mert meg nem engedték.

Haller Péterné asszonyom gondviselőjét hívtam, még hozzám nem érkezett, mihelyt elérkezik, az Nagyságod parancsolatja szerint az jószágot kezébe bocsátom.

Lápost hogy Torma István uramtól elfoglaltassam, az úr Barcsai Gáspár uram nem javallja, oltalmazván az Nagyságodtól adatott assecuratória, meg ne bántódjék.

Máriafiné asszonyomnak obtiót adtam az Nagyságod parancsolatja szerint; még válaszom nem jött.

Kővár vidékin még ezelőtt minden kiment urak, nemesek jószágait elfoglaltattam volt. Elhiszem, eddig Magosfalvát is elfoglaltatta az udvarbíró, mert megparancsoltam Nagyságod nevével. Úgy hiszem. Száva uram ezen két nap kezemhez küldi, aki Kapnikbányát megárendálta volt; ki nem megyen, míg meg nem fizet az utolsó fillérig.

En úgy kezdem látni Kegyelmes Uram, az egy major-

ságon kívül Kővárnak csak a fala az fiscusé, ha igaz; amint Száva uram írja, ő ott nem sokat parancsol. Felette élnek az emberek autoritásokkal, nem várnak más dispositiójától, fejedelmi konyhát tartnak. Az én limitatióm ott nem sokat fog. Azt írja Száva Mihály, egy szabadosnak sem parancsolhat.

Az mely oláhok az Sejdi szekerét felverték volt, irtam vala Száva Mihálynak, ne etesse ott velek az fiscus kenyérét, alkudjék meg velek s bocsássa el, kik miután ígérni fogtak volna 40—50 forintot, a feljebbvaló tisztek kivették az udvarbíró kezéből, az fiscusnak csak a kenyér ára sem fordult. Kívántatnék azért jobb dispositio oda is.

Egész Fogarasföldén is mindenüvé tiszteket állítottam, Fogarasban az udvarbíróságra Túri László uramat. Istennek hála, már ott is jó karban van az dolog.

Még mindenütt be nem takaródott a búza mind éppen, noha bizony valóban rajta vagyok az hírekre nézve is. A nagy szárazság mia bizony vékony termése vagyon mindenütt. Im egy jegyzésben leírtam, az urak az dézmát mint javallották elszállítatnom. Az héten, úgy hiszem, az búzát mind el is szállítják erősségekre az dézmákról. A majorságbúzáat is mind-egyre csépeltetem, az mennyire érkeznek, szállítatom s vettetem.

Ez jövő héten, ha Isten azt adja érnünk, ideje szolgál, Radnóton. Balázsfalván vettetek négy vagy öt száz köböl búzáat el, jó kész szántott föld várja s másutt is, az mi lehet, hasonlóképpen azon elkezdvén, valamire Isten segít, míg az vetésnek idejében tart, hozzá láttatok mindenütt. Árpa majd semmi sem lőtt a nagy szárazság mia. Az dézmákon semmi nincs. Mindazáltal ha hol mit Erdélyben feltaláltatok, annak is magvát elszakadni nem hagyom.

Sulyok Istvánnak vagyon szépen árpája Ádámoson, de Lázár György uram azt mondja, hogy mindennemű res mobilissit az asszonynak Nagyságod ő kegyelmének adta. Úgy értem, valóban él is az alkalmatossággal ő kegyelme, csak egy fakalánt is elvitet. Én mindazáltal ezideji búzáat, árpát Adámoson az jószággal együtt elfoglaltattam; míg Nagyságod parancsolatját nem látom felőlle, ki sem adom. Ménese is az asszonynak és egyéb marháit felesen voltanak Csikban, azt is ő kegyelme magáénak tartja. Nagyságod parancsolatját alázatosan várom.

Az szentgyörgyi takarmányt, ahol is szépen vagyon árpa, Barcsai Gáspár uram mind éppen Bethlen János uramnak adta volt, azt is elfoglaltattam igen nagy gyűlöléssel, kiváltképpen az árpa kedviért. Ha Nagyságod parancsolja, én azt is oda engedem.

Itt kegyelmes uram egész augustusig Erdélyben sehol eső nem lőn. Egy kasza alá való füvet sohunn nem kaphat-

tunk még eddég. Nádat kaszáltattam mindenfelé. Már az Isten ebben a hónapban oly jó esővel látogata, hogy ős felé ha Isten békességet adna, lenne még szénának való fű. Ez egész nyáron az malomnak vizeinek szűk volta miatt sok helyen *éhelhalásra* jutottak az emberek. Az derék Mezőségről az váradijai malomra jártanak örölni sokan.

Akarom Nagyságodnak azt is alázatosan értésére adni: Barcsai Gáspár uram s Lázár György uramék Balázsfalvától az két Csergödöt eladták az Macskási fiaknak négy vagy öt ezer talléron én hírem nélkül. Nagyságod kegyelmessége, engedjem-e bírniok vagy mit cselekedjem? alázatosan várom.

Fogarasföldén Jász nevű falut Sorbán Istvánnak adták ő kegyelmek talám ötödfélszáz forintban, melyet azelőtt Görgei Jób uram bírt. Arról is az Nagyságod parancsolatját várom.

Úgy értem Kegyelmes Uram. Alsó-Rákost másnak fogná Nagyságod adni. Ha Nagyságod annak az erdejét eladja, bár ne tartsunk sertéseket Erdélyben; félő. ezután a Szilágyban nem hizlalunk afélet; most is Isten tudja mint tengetjük magunkat szalonnából; sok ezer forintnál többet érne annak a makkos erdeje.

Szebeni polgármester uram sollicitált két ízben is, Nagyságod neki conferált falut bocsátanám kezéhez, de én Nagyságod híre nélkül nem cselekedtem. Supplicatiójának páriáját Nagyságodhoz küldöttem, ha az Nagyságod kegyessége, ki tudja micsoda időben tehetne valami jó fordítást.

Nem mulathatom el, ezt is Nagyságodnak értésére ne adjam; Úgy szorgalmatoskodtam Istennek legyen hála, hogy az summa mia Nagyságodnak egy jobbágya is más kézre nem esett tudtomra, de az magok privátumát szerető perceptor uraim, mikor az udvarbírák a pénzt bevitték, elsőben is a perceptorok tizenöt s húsz, huszonöt forintot kiolvasnak s úgy kezdik osztán a derék summát olvasni s az melyet magok számára kivettek, annyi restantiát írunk a szegénységre s úgy adnak quietantiát. De én sehol nem engedtem, az Nagyságod jószágain hogy többet exigáljanak, hanem csak amint az ország végezte.

Péterlakot, még mikor Szebenből kijöttünk, Bodoni György uram akkor foglalta volt el az Nagyságod collátiójából, vérsége is levén hozzá. Nagyságod kegyessége, meghagyjam-e kezénél vagy ne?

Itt Kegyelmes Uram esmét ujabban való búdulás vagyon az község között, félnek az ellenségnek becsapásátúl. Valóban nehezen vehetjük őket elő dologra.

Én Kegyelmes Uram, mindennemű tisztviselőknek megparancsoltam az Nagyságod kegyes parancsolatja szerint, hogy

mindennemű proventust Barcsai Gáspár uramhoz ő kegyelméhez szolgáltatassanak, azt is cselekedik.

Ha szorulás(?) lesz, az urak úgy rendelték, Barcsai Gáspár uram Dévában, Lázár György uram Görgényben, Bethlen János uram Fogarasban, Mikó Miklós, Székely István Szamosujvárbán, Rácz Péter uram Bánffi Zsigmond uram mellett Kővárban legyenek. Lázár György uram s Barcsai Gáspár uramék már szintén egy hete hogy Szebenben vannak; úgy tudom, az pénznek percipiálásában fognak szorgalmatoskodni.

Elhiszem, Nagyságodnak lehet értésére: az elmúlt szombaton estve érkezik ide Baló László uram Kálnoki Farkas urammal hozzám. Magyar- s Oláh-Feketető táján reájok támadván magok alig szaladtanak gyalog. Szegény Tordait, Petri Gábort, Cserei Jánost megölték, amint Baló uram mondja.

Itt Kegyelmes Uram Erdélyben, ha Isten békességet ad, bő bor leszén, az szőlők igen termettek, az kinek Isten szüretét adja érni.

Ezek után Isten Nagyságodat örvendetes jó egészségben sok esztendőig tartsa meg kedves egészségben.

Datum in civitate Alba Julia die 17. Augusti 1660.

Nagyságodnak méltatlan alázatós szolgálója

Bedeőházi Thamás m. pr.

P. S. Nagyságod kegyelmesen megbocsásson, hogy mind magam kezemmel nem írhattam, mert két úttal az hitvány hagymáz miatt bizony rosszúl voltam majd két-két hétig, de áldott Istennek neve, annyira nem voltam, hogy egy pénzérő dispositiót is hivatalomban elmulattam volna. Most már Isten áldásából ismét libra indultam s valamit vékony ítéletemmel felérek, fogyatkozást tenni semmiben is nem igyekezem ejteni, hanem mindenkor szorgalmatos gondviselésem vagyon s leszén.

Kívül: Praefectus uram mit írt, im Kegyelmed kezéhez küldöttük. Fredeti.

21.

1660. aug. 27-ike után. Macskási Gáspár igazolványa a Megyeri János 154 arany váltásdíjáról.

Én nemes Nagy Váradon lakó Macskásy Gáspár reconoscáлом ez írásom által, hogy in anno 1659 nemzetes Megyeri János uram szegény rab sanczát beküldvén Boldvai uramtól Brassóba, osztán én vöttem kezemhez, vittem Targavistyára, mivel Boldvai uram be nem jött. Az pénz pedig megnevezett szegény rab Megyeri János uram pénze, melyet sanczában küldtek, volt száz ötven négy arany; én magam adtam az

üdvözült fejedelem ő nagysága parancsolatjából Kemény János úr komornyikja kezébe, melyről quietantiát is adott volt ő nagysága maga keze subscriptiója alatt, de az Istennek csudálatos ítéletiből az váradi vár török kézbe esvén az is benn veszett. Kíváná azért szegény megnevezett rab szegény atyánkfia, hogy adnék testimonijalis levelet, mely ember (?) kívánságát látván, adom ez testimonijalis levelemet, fide mea mediante, kezem írásával és pecséttemmel megerősítvén.

Eredeti.

Macskásy Gáspár m. pr.
(P. H.)

Közli: DR. MAGYARI KÁROLY.

LÓNYAI ZSIGMOND LEVELEI
ESZTERHÁZY MIKLÓS NÁDORHOZ.

1633—1644.

A nádornak Lónyaihoz intézett levelei már 1645-ben sajtó alá kerültek.¹⁾ Toldy Ferencz szintén közölte azokat »Galantai Gróf Esterházy Miklós Munkái« című kiadványában,²⁾ melynek »Okmányos Toldalék«-ába a Magyar Tud. Akadémia kéziratárában levő eredetiről fölvette egyszersmind Lónyai Zsigmondnak a nádorhoz Eperjesen 1644. július 14-én írt levelét.

Lónyainak Eszterházyhoz intézett alább következő levelei a *kismartoni* hercegi főlevéltár *eredeti missilisei* közt maradtak reánk.

I.

1633. október 20.

Illustrissime ac Excellentissime Comes, et Domine, domine mihi semper benignissime.

Humilium servitiorum meorum in gratiam Illustrissimae Celsitudinis Vestrae demissam oblationem. Az Ur Isten minden szép áldását terjeszsze Nagyságodon kívánsága szerint.

Hogy én ez ideig Nagyságodnak nem írtam, egyik oka volt az ide való sok változó állapot, és hol egy s hol más felé ujló hírek, kik felől bizonyost nem írhattam; másik oka: hogy a kikkel Nagyságod parancsolta volt, azokkal hamar szemben nem lehettem; harmadik oka: hogy bizonyos embertől

¹⁾ A Magyar-Országi Palatinusnak, Gróf Eszterházi Miklósnak, Lónyai Zsigmondhoz és némely Vármegyékhez írt egy-nehány Leveleinek igaz páriája. Nyomtatta Bécsben a koloniai udvarban Kosmoverius Máté. Anno 1645. Kis 4-r. 69 lap.

²⁾ *Toldy Ferencz*: Galantai Gróf Eszterházy Miklós Munkái. Pest, 1852. V. ö. a 297—340 ll. »Levelek Lónyai Zsigmondhoz és némely vármegyékhez«.

akartam irnom Nagyságodnak, az pedig ritkán találtatik. Mostan azért *Kügyössi* uram felmenését értvén, ezen alkalmatossággal levelemnek is nagyobb bátorsággal való küldését ítéltetvén, akarám Nagyságodat tudósitanom.

Elsőben azért, a mi ide való közönséges állapotinkat illeti, meglevén a fejedelemmel a békeség a mint halljuk, most onnan alkalmas respiriumban vagyunk. Jókor is találkozték az. Mert a mint üdö előtt publicaltatott vala a mi personalis insurrectiónk, és a minemű scrupulust a *Sennyei* Sándor uram hajduk közzé való generálisságra menése szerzett vala az emberek között, kinek színével gyűlnek vala is immár az erdélyi hadak *Sibóhoz* táborba: nemcsak alkalmatlan vélekedések közt, de lassú dispositióval is találnak vala bennünket, causálván az emberek hogy az előbb való insurrectióval mi adnánk okot a háborúra, és hogy a hajduságot nem generalis uram, sem főispánjok igazgatná, más intentomok volnának alatta. De hogy a békeségnek hire érkezék, ez lenyomja mindezeket. Irom csak azért Nagyságodnak, hogy ha lehetne a gyakor insurrectiók promulgálását, ki e napokban kétszer volt egymás után hogy insurgáltak, el kellene távoztatni nagy szükség nem lévén reá; mert a haszontalan leszállás contemptust szerez. másfelé is okot adunk vele, meg is únják, s ezekben is veszik magokat mivel tartoznak, s akkor nem leszen osztán a mikor talán szintén kellene. Rabló ellen vármegye nem oltalmazhat országot personalis insurrectióval, mert meg is tér addig a török, míg felül a vármegye. Az elüljáróknak authoritássát is jól considerálja Nagyságotok, a hova generalis uram nem érkezik is, hogy anak favora és authoritassa is legyen; mert egyébképpen ugyis nem sokat efficiálunk ha mire kellek, experiálhatta most *Sennyei* uram. Sine injuria irom.

A mostani állapotot a mi illeti, ugy értem, a fejedelem ő nagysága *Radnóton* volt lakodalomban e napokban, és most irák, hogy a Szászszágra igyekeznék, hogy *Medgyesen* az Erdéliek octávját celebráltatná: még azért nem szintén bizonyos. A *Budára* való követeket expediálta volt hintóval, szekeres lovakkal és egyéb ajándékokkal. Mint jártak, még nem tudom. A *Portára* való követek ha eddig meg nem indultak is, in procinctu vannak, azon instálván, hogy *Székely* Mojzesnek hitel ne adassék, se semmi dolgai ne promoveáltassanak. Az is be ment a portára. A temesvári pasa fautora; fundamentoma semmi, az az, mint bizonyosan végére mentem, hogy még az atyjának volt levéllel megadva akkori császártól, hogy azt az üdöt ez ő fia lévén (*így!*) a fejedelemséget neki adják. E levél megtartatván mind ez ideig atyjafainál, az akadott most kezébe,

és annak confidentiája vitte be leginkább. Im már mint leszen állapotjok, nem tudom. Én ugy értettem, hogy bizonyos elvégzett szándékja volt a fejedelemnek kijövésére ha ez akadály nem találta volna: ez után is mit imponál a török a fejedelemségben maradásért, vagy ennek békeség ő felségével, mennyire segítse amannak oblációit. — azt csak Isten tudja.

Kihez képest a mikor egy kicsin respiriumunk adatott nekünk is arra hogy országunk csendességben való tartására jó mediumokat szerzenénk, bizony Nagyságos Uram, talán nem kellene esmét az elmulatott alkalmatosságokat sóhajtanunk, és ha ő felségének kegyes akarátja volna, talán nem kellene a télről vagy tavasz eleiről elmúlni a gyűlésnek. Mert én oly ítéletben vagyok a circumstantiákból, hogy nem annyira a diplomák, mint a portai követségnek effectusa választja el a mi jövőendő csendességünket.

Valami fizetetlen gyülevész hadak is járnak itt köztünk, *Kovács* Péter hadai, felette és hallatlan dulsággal pusztításával a szegénységnek, az uraknak penig és nemességnek nagy exacerbálásával. S ugy vagyon igen szükség volna a kész had, a ki fizetésen végekben lakván oltalmazná a török ellen országunkat; de ilyen állapottal hogy már most fen legyenek, nekem nem tetszhetik. Mert hogy akkor nem volt a mikor kellett volna, hanem másféle hadak pusztították földünket, kiket csak meg sem szőlítottak érte; s most a mikor a békeség látatik lenni, az oda nem kellő hadak élnek a szegénységen: nincsen az emberek itéleti nélkül. Más az, ha hazánk oltalmára hadat kellene jövőendőben tartanunk, nem kellene ezek insolentiájával jó idején meguntatnunk és abhorreáltatnunk attul az embereket. Harmad az, hogy ezeknek nagy része bizony oly, aki a szükség idején csak a szerencsét és a jobb fizetést követi.

Hogy azért nagyobb panasz ne érje Nagyságtokat, jobb idején provideálni: vagy végekbe szállitván fizetni nekik, vagy ha az nem lehet, elosztatni. Mert én nagyobb dologtól is tartok, megunván insolentiájokat az emberek ki felől a mint értem izentek is generális uramnak. Mindezekben azért legyen a Nagyságod kegyes akarátja; én a mivel tartozom azt cselekeszem.

A minemű dolgot ő felsége az én kegyelmes uram én reám bizott vala, és Nagyságod is a minemű punctumok felől ugyanazon dologban velem beszéllett vala, én azt Isten kegyességéből annyira effectuáltam, vala, hogy ugy itélem, a szükség idején és jó médiumokkal, abban fogyatkozás nem lött volna. De Isten megadván már hazánkban a csendességet, ez után való szükség idejére jó leszen azokat a dispositiókat tartani, melyet summamim igy intimálhat Nagyságod ő felségének is, mert bővebben levélre nem bizhatom.

Akarék erről is írnom Nagyságodnak, ez előtt két héttel a fejedelem ő nagysága *káptalant* és *regiust* küldött vala hozzám *Medgyesre*, hogy a *ledniczei* dolog felül fateáljak, mint volt a tractatus Nagyságtok közt: ha tudom e hogy mondta a fejedelem, hogy nem tartozik azzal a summával, hogy hanem azért adja, Nagyságod minden jóakarátját és dolgai promótióját mutassa hozzá ő felsége előtt is és jószágit oltalmaztassa? Ha tudom e hogy Nagyságod is ezekre ajánlotta volna magát? Ha tudom e, hogy ily conditiókkal adta meg a levelet is *Csernel* uram szóval Nagyságodnak? És valami *pataki* jószágból elvitt lovak felől is vala valami *utrum*.

Én ezekre ezt a választ tőm: hogy mivel ez dolgok fejedelmi emberek között való dolgok, és fejedelmek tractatusi között forgottak, szolgálá lévén akkor is abban s mostan is ő felségéhez köteles lévén, nincs módom abban hogy ő felsége hire és annuentiája nélkül fateálhassak, hanem hurré adván ez dolgot, a mit parancsolnak azt kell cselekednem.

Interim ad partem megírtam a pataki praefectusnak, hogy ha lehet ne kívánják az én vallásom. Mert azzal nem használnak, egyikért azért, mert nem azt végezték a miről *utrinque* szó vagy *tracta* volt ab initio, hanem mit végezett ő nagysága hiszen arról levél vagyon és nem a szókon hanem azon kell fundálni; más az, nekem igazat kell mondanom, s emlékezzék reá ő nagysága, hogy egyszer ezféle conditiókkal való levelet vissza vőnek, az után mint adta ő nagysága én ott nem voltam. Noha én is persvadeáltam, hogy ha már a fejedelmek között békeség leszen, Nagyságtok közt se maradjon fen ez a contraversia; s jobb volna most is azt követni ő nagyságának.

Még azért erre válaszom nincs; de hogy ha esmét eljönnek mit cselekedjem, igen örömet érteném a Nagyságod tetszését; sőt igen akarnám ha Nagyságod valami alkalmatossággal közlené ő felségével is, én akkor ő felsége s Nagyságod szolgálója voltam, s talán nem volna szokás szolgát megesketni mind azokról, a mellyeket tractáltattak vele, a hittől örömet megmenekedném, mert háromszornál többször soha még meg nem esküttem: kétszer tisztre, s egyszer a feleségemmel; de magamtól el nem merem mulatnom, ha Nagyságod módot nem talál benne, nem a 64 forinttól hanem nagyobb indignatiójától tartván a fejedelemnek, régi dolog is lévén én azféle beszédre nem is igen tartottam számot.

Én inkább azon kérném alázatosan Nagyságodat: talán a fejedelem is gondolkodik valami jó médiumról, és Nagyságod is maga méltóságának megmaradásával találjon oly médiumot benne, hogy kevés kárára nem nézvén mutassa meg magna-

nimitását ebben is, és egyesedjék meg Nagyságtok, hogy annál inkább a Nagyságtok egyenletlensége aprónként közönséges veszedelmet vagy háborút, ne causáljon. Várom azért ebben is a Nagyságod kegyes tetszését értenem.

Betlen István urammal is beszéltem az *ecsed*i dolog felől, két ízben is levén szemben ő nagyságával, kiváltképpen *Huszt*on menyé excipiálásában és leányának *Rédei* Ferencz uram számára megkérésében. S ugy vagyon azzal ajánlja önnagysága magát most is, hogy azon ember leszen, a minemű oblatiót az én intimatiómra ez előtt is tött volt Nagyságodnak. De tartok ily akadálytól, hogy a fiával *Betlen* Péter urammal nem fognak rajta megegyezhetni. Mert én már kisebb dolgokban is experiáltam, hogy a mit egyik akar, másik nem akarja, azért e hogy in realitate ugy vagyon, vagy hogy ex composito az legyen az excusatio. *Illésházi* uram causáltatik hogy ő kegyelme teszen akadályt az urfinak az atyjához való engedelmességben. Most is ugy értem *Ecsedért* jött volt alá, hogy fia kezébe bocsássa az úr, s nagy reménsége vagyon az urfinak hogy az *Illésházi* uram authoritássá sokat efficiál oda fel, ha mit eddig eddig nem obtineálhatott volna is; és ez a reménség a tovább való successiót is fen tartván, nem biztathatom Nagyságodat in realitate, hogy a mire az öreg urat. azra vehessük az ifjat, ki még sokat ígér magának; egymás nélkül penig haszontalan, mert mindkettőnek neve a donatióban, sőt az ifju gróf noha helytelenül de nagyobb s elsőbb jussát tartja a megholt fejedelem legatiója szerint hogysen az atyja.

Mindazáltal nem hagyom még ebben Nagyságos Uram, experiáalom voltaképpen; csak Nagyságod is lássa és tudósítson a conditiók és kívánságok felől, s a több atyafiakkal is min egyezhete meg Nagyságod. Ha penig e dolog nem succedál, vagyon más medium, kiről beszéltünk Nagyságoddal, csak értsem a Nagyságod akaratját. Vagy egyik vagy másik leszen, de nem kell haladni sokáig e dolognak ha Nagyságod kegyes akaratja leszen.

Nyári István urammal és az asszonyval nem lehettem sokáig szemben, mert *Csicsván* voltak. Onnan megjövén personális insurrectionkra készültünk, az után penig fekvő beteg is voltam; nem mehettem hozzájuk, hanem ide jöttek vala hozzám. Megadván azért a Nagyságod levelét, declaráltam a mellett, hogy noha Nagyságodnak más intentomi löttek volna igazságának prosequálásában, de én sok instantiámmal kértem arra Nagyságodat hogy mégis inkább az atyafiságos igazodást kövesse, kire nézve Nagyságod is accedálni akar, és még egyszer experiálni akarja az ő kegyelmök atyafiságát. Azért

vegyék ezekben a Nagyságod ő kegyelmekhez való atyafi szeretetét. Elsőben, hogy mikor a Nagyságod kezéhez vehette volna minden jószágát, akkor is nálok hagyta; a mikor a végezés ellen cselekedtek volna, azt mind ez ideig eltűrte, és im most is mikor perhez akarna kezdeni, atyafiságos igazodással kínálja, s ezeknek tekintetiért ő kegyelmek is feleljenek hasonló atyafisággal meg: Legyen realis divisio minden jószágokban, és ugy itélem Nagyságod is megcselekeszi nála hagyja az asszonytól életeig az asszonyom ő nagysága részét is successiókat vevén a jószágban, és hogy annuatim jövedelmet is adjanak abból Nagyságodnak; elébb meghalván pedig *Nyári* Istvánné asszonyom, az asszonyom ő Nagysága része mingyárt maradna vissza, a felesége részé jószág pedig élteig maradna sógor uramnál *Nyári* István uramnál, minthogy ugy tetszik így is vala a beszélgetés Nagyságoddal. Ezt esmét mennyi rátiókkal, discursussal persuadeáltam én, meg nem győzném írnom Nagyságodnak. Ugy látom félnek attól, hogy ha eddig való végezésében Nagyságtoknak difficultások találkoztak, ez után is változhatnak. Nehezeltelni is látatnak az esztendőnként való fizetést, tartván attól hogy soknak itélvén Nagyságod a jószág jövedelmét, sok lenne a kívánság is. Mindazonáltal akkor gondolkodásra vevék a dolgot. Azolta mind azt vártam. Ma azon kérnek, hogy instáljak Nagyságodnál, várakozzék, bárcsak három hétig gondolkodhassanak mature ily nagy dolgok felől, és noha nem volt akarajok hogy már újabb tractába ereszkedjenek, de azt is megcselekeszik és resolválják, magokat ily conditióval, hogy ha nem vehetnének Nagyságoddal, ez ne praejudicáljon az elébbi alkuvásnak, és hogy ez üdő alatt már Nagyságod csendességben legyen. Én megírtam szeretettel törekedem Nagyságodnál, csak üdőt ne protraháljanak, hanem akarják ugyan realiter.

Már azért ha az Uram egyéb akadékjátúl nem tart Nagyságod, hogy ne panaszkodhassanak csak e kevés üdőnek el nem várásáról is, talán ez üdő alatt legyen csendességben Nagyságod; én mihelyt válaszokat vehetem, mingyárt tudósítom Nagyságodat. Most erről egyebet nem írhatok. Már a Nagyságod kegyelmessége. Biztatják ugyan magokat: ha veszekedésre menne a dolog is, de a contractust nem violálták, a mely in vigore levén, nagy impedimentomi lennének Nagyságodnak a divisióban; de nekem azt írják a jó atyafiságot akarják követni. Immár exitus acta probant: én most is ugyan azon dologért instálok alázatossan Nagyságodnak is.

Príni Ferencz uram dolgát mind *Príni* György és *Príni* Gábor uramnak együtt proponáltam *Husztón* a Nagyságod parancsolatja szerént és magamtól is sokat instáltam. Halasztásra vevék a dolgot: hogy házoknál együtt beszélgetvén,

választ tesznek Nagyságodnak is a mint jobban lehet, melyet megértvén tudósítom arról is Nagyságodat. Még el nem érkezett a válasz; de én úgy reméllem ahhoz nem kell sokat bizni, mert pénzügyvedelemre leghasznosbnak tartván *letovai* jószágokat, nehezen fognak tőle megválni. És a több fiai is ellenzik. azt mondja az atyjok: az az, hogy a mit ember nem akar, talál expedienst benne. Én a mire elég volnék örömet szolgálnék Nagyságod parancsolatiban, de a mi rajtam nem áll, csak a választ kell megírnom.

Végezetre magam dolga felől is alázatosan tudósítom Nagyságodat: *Ujváras* remissiója felől, mind az ő felsége kegyelmes parancsolatjával, s mind magam levele s böcsületes emberek által megtaláltam *Sennyei* uramat, offerálván a pénznek integra restitutióját a Nagyságod és ő felsége obligatiója szerént. De sem az ő felsége levelére, sem az én requisitiómra, sem a közönséges igasságra nézve nem akarja felvenni pénzét sem a jószágot remittálni semmi uton. Noha tudja Isten cancellarius uram utolsó consensussából indultattam most is felindulásomkor el benne hogy sollicitáljam. Nincs is semmi egyéb rátiója ki nem bocsátásának, hanem hogy neki is kell a jószág, és én keressem hosszú perrel, tudja hogy elveszti pénzét is akkor. Minthogy pedig nem volt eddig szokás hogy ő felsége a mely jószágit zálogban adja perrel vegye vissza, s nekem is donatióban vagyon inserálva hogy deposita summa aprehendálhassam és birhassam a jószágot: im requiráltam a kamarát ha eliberálja az ő felsége nekik írt parancsolatja szerént; de ha nem, minthogy nincs is reménségem hozzá hogy ezt a köteles atyafiság köztök megengedje, én élek az én igassággommal és ő felsége donatiójának tenorával. Alázatosan kérem azért Nagyságodat, ha mi informatiók mennének oda contrarie felőle, oltalmazzon ily igasságomban mind maga s mind ő felsége előtt. Biztatják azzal magokat: hogy contrarium mandatumok érkeznek reám. Okát nem tudhatom, de meglehet cancellarius uramtól. De ha az Ausztriai házban találhatik ily változás, a ki még soha nem volt, hogy abban kételkedni kelljen hogy *verbum regium sanctum*: csudálatos elmékedésekre adna okot az embereknek nagyobb dolgokban is. Kit nem remélek. Biztatták azzal is magokat, hogy várhoz való jószágot örökben el nem adhattak, azért megváltozhatnak ez is. Igaz hogy nemcsak örökben eladása de zálogba vetése is tilalmas volt a királyi jószágoknak. De mennyi millióban vagyon azféle jószág zálogban. Cassáltassék hát az is. Más az: ez és az egész *szakmári* jószág nem denomináltatott inter illa jura regalia. kit megláthatni nominanter az ország constitutióiban. Harmad az: megmutattam Nagyságodnak, s megbizonyíthatom ez

után is, hogy az nem volt szakmári jószág, a minthogy a többit is én és több atyafiak, haereditario jure birjuk. Azért informálok azért tempestive Nagyságodat: hogy, ha mikor az alkalmatosság hozza, értvén a dolgot ezből is legyen kegyes gondviselése reám, és oltalmazzon is Nagyságod ennyi fáradságom költségem után ilyen igasságos dolgomban. Magam is nem hagyom azért magamat, csak onnan mandátumokkal ne impediáljanak; ki ha leszen. esmét per occasione tudósítom Nagyságodat, alázatossan kérvén Nagyságodat, méltóztassék írni nekem is mind az odavaló állapotok felől, s mind ezekben való tetszéséről, hogy érthessem. ha elvötte Nagyságod levelemet és tudhassam én is mihez alkalmaztatni magamat. Leveleimet is hogy Nagyságod asztalán más ne olvassa alázatossan kérem Nagyságodat; nekem a Nagyságod írásira gondom vagyok.

Tartsa az Ur Isten Nagyságodat jó egészségben sok esztendeig.

Námény 20. Octobris 1633.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae

humilis et addictissimus servitor

Sigismundus Lónyai m. p.

Im valami utolszori gyűlésekben való erdélyi articulust is küldtem Nagyságodnak, noha talán nem újság, de elébb nem volt kitől elküldenem.

Kívül: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti ac Domino, Comiti Nicolao Eszterhássy de Galanta, Regni Hungariae Palatino, et Aurei Velleris Equiti &c. &c. Domino Domino mihi semper benignissimo.

II.

1642. február 10.

Illustrissime ac Excellentissime Come etc.

Jó egészséges boldog hosszú élettel áldja az Ur Isten Nagyságodat kívánsága szerint.

Ha ennyi szomorúságos napjai és terhes gondjai között, azokat könnyebbitő szolgálattal, vagy valami örvendeztető jó hírekkel, segíthettem avagy örvendeztethettem volna Nagyságodat, bizony szívem szerint semmi alkalmatosságát annak el nem mulattam volna; de hogy ennyi üdőtől fogva én Nagyságodnak nem írtam, az volt nagyobb oka, hogy amint tudom Nagyságod a közönséges jónak jó progressusiban gyönyörködnek, én pedig semmi azféle örvendetes állapotokról, sem pedig valami egyéb jó, vagy félelmes új hírekről nem tudósíthattam Nagyságodat. úgy ítéltam, hogy azzal segíték többet a Nagy-

ságod terhes gondjainak, ha én is azokat gyakortább való haszontalan írásimmal nem nehezítem, holott amint ezelőtt is írtam Nagyságodnak, ha mi oly serium lött volna, nem nehezítem volna mingyárt magam szolgája által is Nagyságodat tudósítanom.

Noha pedig nem értek mostan is semmi oly kiváltképpen való dolgot a közönséges állapotokban, kiért felettébb szükséges volt volna írásom Nagyságodhoz, mivel gyakorta correspondeálván generális urammal, ha mit én értettem, közlöttem ő kegyelmével, és tudom ő kegyelme is Nagyságoddal, de hogy jóakaró alázatos szolgájának való parancsolásra mégis emlékeztetném Nagyságodat és ennyi terhes s szomorúságos gondjai között látogathatnám is, nem akarám tovább halasztanom ez írásomat, kérvén alázatosan Nagyságodat, mind maga egészségéről tudósítani méltóztassék, s mind pedig gondjainak és szomorúságinak terhét viselje csak oly mértékkel, hogy annak súlyos voltától nem oprimáltatván, tarthassa tovább is magát a mi szegény igyefogyott, gyámol és oszlop nélkül szükös nemzetünknek Isten után való gondviselésére.

Ide való állapotunkról egyebet most nem írhatok Nagyságodnak, Istennek hála most csendességben vagyunk, mint-hogy a téli üdő is azt magával hozta, várjuk a törökkel való Nagyságtok tractájának jó effectusát, kire ugy értjük portáról jött emberektől is, hogy nagy inclinációja volna a töröknek sok distractióihoz képpes, kiből is reméljük hogy az Ur Isten megszánja ez mi szegény nemzetünket, és a mi elégtelenségünket a maga providentiájával suppleálja.

Az erdélyi állapotok is mostan csendességben vannak külsőképpen. Belsőképpen pedig közhirrel hallatik, mintha valami factio volt volna a fejedelem ellen, kinek ez mostani gyűlés ugy reméllik meg fogja mutatni valóságát, ha volt valami benne.

Mostan ő nagysága Fogarasban volt, ad 12. praesentis írják Fejérvárra igyekezni, ahol 16. praesentis leszen a szokott rendtartás ideje kívül való gyűlések, kinek okát noha ugy írja ő nagysága a convocatóriákban, hogy a budai vezér szorgalmaztatja, hogy a tractára az elébbi szokás szerént követét bocsássa, de külömb külömb opiniók is vannak felöle, melyet megmutat az üdő. Leszen nekem is ott dolgaimra vigyázó szolgám, és ha mi olyat érthetek, el nem mulatom Nagyságodat ez után is tudósítanom.

A portáról *Serédi* uram megjött. Volt szolgám is ő kegyelménél, mivel valami kevés vásárlást is hozattam onnét; beszéltem oly emberrel is, aki oda volt vele. Ugy értem, noha bizonyossan hirdetik vala a *persával* való békességet a törökök,

hogy az nem úgy volt, avagy ha volt is valami benne, az felbomlott volna, és noha minden praeparációk nyilván arra inclinálnak, hogy *Aszak* alá készülne a török, sőt hogy a fővezér azzal mentette volna meg életét a császár első szerencsésének *Aszak* alatt való szégyen vallásaért hogy maga megyen személy szerint' ellenek; de nagyobb opinio az, hogy a *persa* ellen kell hadait bocsátani, látták most is az onnan szakadozva megjött hadakat, kik helyébe másokat küldtek *Babilonia* oltalmára. Magok között is hatvanezer embert hirdetnek, a ki az aszaki expeditióban elveszett volna.

Bizonyosson mondják pedig azt is, hogy a *tatár hám* onnan vissza menő utában megholt, és más hámot is vittek helyébe a portáról.

Bizonyos hírül értem azt is, hogy *Serédi* uramat utolérte egy posta, ki azt hozta, hogy ennek az eddig magtalan császárnak egy fia lőtt volna és nagy örömben számtalan lövésekkel való vendégeskedésben voltak volna a portán.

A két *oláh vajdák* csendességben vannak, s megparancsolták nekik hogy békével lakjanak, melyet úgy hiszem a sok distractió cselekedtet.

Jött egy főtörök is *Serédi* urammal, fővezér kapucsi passájának mondják, tizenhatod magával vagyon; mit akarjon, azt nem értettem.

Serédi uram hogy jó válaszszal jött úgy beszél, s azt mutaták az ott való circumstantiák is, amint bizonyosson értem hogy most böcsülettel s jó szívvvel látták őket. Közönséges hir az, hogy a régi Atnámét confirmáltatták, kiben benne fogott lenni a libera electio is, talán az is importál valamit.

Értekeztem *Székelly* Moises felől is, Azt a Jadikulában mondják lenni a Brassai szászszal együtt, Magok ki nem járnak. Szolgáiban láttak, és azok most is nagyot remélenek. Öt ezer oszporája jár az uroknak minden óra, azzal táplálják magokat.

Ezeket a mint értettem, Nagyságod ez előtti kegyes parancsolatjára ez alkalmatossággal akartam én is megirnom Nagyságodnak, noha elhittem, egyébképpen is, de annál inkább most a tracta alatt, mindeneket bizonyosban megérthet Nagyságod.

Magam dolgaival látja az Úr Isten nem örömet teremlem Nagyságodat, s hacsak káromban s egyszersmind böcsületemben nem járna igasságom oppressiójának könnyen való szenvedése, örömesben hallgatással türném én is a közönséges sorsot, Nagyságodat is felőle való írásimmal nem molestálnám. De ha az Uramnak meg nem hagyják érteni s az én könyörgésimnek csak válasza sem lehet; ha a közönséges haza fiai

magokkal is jó tehetetlenek: kéntelen ahoz kell folyamodnom a megbántódott igasságban, a kinek mindkettőhez legnagyobb kötelességét, és az igazságnak segítésére készebb inclinációját, ismerem. Ne bántódjék azért mégis meg vele Nagyságod, alá-
zatosson kérem Nagyságodat mint régi jóakaró kegyelmes uramat, ha ezekben való újabb metamorphosisok felől esmét tudósitanom kell Nagyságodat.

Minemü adjudicátával adta volt *Homonnai* uram *Sennyeiné* asszonyomnak meg *Ujvárost*, nem régen jutván kezemhez, *in ea in parte in paribus includáltum* Nagyságodnak a deliberációját. Azonképpen azt is, minemü levellel foglaltatta volt *Szatthmárhoz* a kamara, kiért — más kéznél találván akkor a viceispán — per processum articulorum de occupationibus. nekem meg nem adhatá, hanem in suspensu marada a causa. Várván mindazolta a Nagyságod kegyes tetszése szerint is, hogy ha realitás volna a dologban, maga kezétől ő felsége kevesebb impedimentum nélkül megadhatná, látván is hogy bizonyosan *Szatthmárhoz* birták azolta, nem gondolhattam hogy az ő felsége méltóságos nevével valami collusiót merjenek csinálni; de im csak mostanság esmet remittálták elébb azon jószágot *Sennyeiné* asszonyomnak *Szatthmártól*, és annak felette a mint értettem újabb donációt cum inscriptio jure adván ő felsége neki, statuáltatta azzal magát és gyermekit e napokban. s tartván talán attól hogyha nem egyébképpen is de az elindított és in suspenso levő processussal tölem impetitioja lehetne, protectionalist adott ő felsége ujobban generalis uramra, szatmári és kállai kapitány uramékra és judex curiae uramra is én ellenem való defensioja felől toties quoties, ilyen rátióval amint értem, mivel *Homonnai* uram legitime adta volna meg, s én pedig az ő felsége autoritása s restituáltatása ellen háborgatnám.

Mint lehessenek ezek *iusto ordine* mivel az én elmém e subtilitásokat fel nem éri, kellett megis a Nagyságod méltóságos censuráját implorálnom, mit kellett tovább immár ezekben cselekednem, mert az igazság szerint bizonyos lehetne ugyan én nálam elkezdett törvényemnek jó vége, de ennyi parancsolati ellen mind ő felségének mind judex curiae uramnak, mind pedig Nagyságodnak, a melyet sub lecta exhibéáltak vala akkor a bírának ellenem, mint merjenek a gyenge elméjü bírák procedálni, nem tudom. Azt pedig bizonyosan hiszem, hogy ha csak el sem hagyá a szatmári praesidiummal való praeoccupatio a törvényt kezdenünk, executióját annál inkább nem admittálnák az ő felsége protectioja mellett, noha ő felsége a *Homonnai* uram bíróságával is *ad viam juris ordinariam* relegáltatott vala. A könyörgésnek hasznát már experiál-

tan, és nem hogy facilitáltam volna azzal dolgomat, hanem azolta inkább több impedimentumokat gondoltak hogy suppleálhatnák. a mit a discursusokból magok is vétkesnek ismertek volt. Ha penig ország gyűlésére hagyom dolgomat, tudom hogy az is sok offensióval leszen, mert a cancellaria, a judex curiae uram autoritássá, a kamara intricatiója, mind benne fog for-gani; egyik ellen is nehéz valamit ott véghez vinni a mostani üdőben, nem hogy mindenik ellen. A békeséget penig az asszonynyal, ha lehetne is, de bizony praecario soha tőle nem kérem, ha ökökké oda vesz is.

Illyen angustióban levén azért dolgaimban, érdemetlen ugyan az én szolgálatom Nagyságod ezbeli kegyességére, de *opus misericordiae* leszen, ha Nagyságod kegyes tetszése jó útba igazít, és abban méltóságos patrociniójával is segít. Ha jó adiuicatióval vötte el tőlem judex curiae uram, miért kellett azt más törvénytől féltetni s azért ő felsége kezébe bocsátani. Bátoróságos szokott lenni a helyes adiuicata. — Ha jó donatiója volt ezelőtt *Sennyeiné* asszonyomnak, a kit mindenkor állattak, mi szükség volt mást impetrálni s magát azzal statuáltatni, — ha penig nem volt, egyik perpetuitás ellen az után tudva mást adni, nem involválja e az ő felsége autoritását az erdélyi szokás szerént, a ki nálunk ezelőtt csudául contemnáltatik vala.

Hallottam ugyan ilyen opiniót, hogy nem jó volna az én donatióm, mert statutióját nem *suo ordine* peragáltattam volna, holott a vicinusokat nem pecséttel vagy mandatummal idézték oda, hanem csak simpliciter hítták és magok jóakarátja szerént mentek. De nem levén erről semmi irott törvénye országunknak hogy a ki el akar menni a hova híják mégis parancsolattal idézzék, sem a statutoria formája annál egyebet nem tartván hanem hogy *inibi legitime convocatis et praesentibus*: ha a szerént csak ott hítták öszve is a vicinusokat és jelen voltak a statutióban, mely mindeneknek hírével lött, és solito stylo expediáltatott a relatió is mindenekben, — nem tudom mint kereshessenek a kákán csomót. annál inkább, hogy ha szintén jól nem lött volna az én statutióm is, de már azzal *in usu donationis meae* lévén sok üdöktül fogva, talán a cancellaria suo iudicio pro invalidato azt nem invertálhatta volna más donatióval. míg a privilegiumoknak szokott birái nem cassálták volna.

Mindazáltal im látom Nagyságos Uram, hogy a mostani állapotban minden meglehet. Kiben mit kell tovább cselekednem, várom a Nagyságod kegyes tetszését. Ugy reméllem, ha országunk gyűlésére kell várakoznom is, a vármegyék instan-tiáiban is meg nem fogyatkozom; de mikor remélhessük azt

is, nem tudom. Elég külömb külömb opiniók vannak köztünk most is haladékja felől, melyet én magamra nézve bizony kívánnék ugyan nem haladni, a közönséges állapotokra nézve pedig nem tudom megválasztanom jobb-e haladása vagy meglétele, melyet elhivén hogy Nagyságtok jobban ponderálhat, nekünk az ő felsége kegyelmes dispositiójától és Nagyságtok jó tetszésétől kell várnunk, kérvén alázatossan Nagyságotat, ha meglétele idejének valami bizonyos circumstantiáját considerálhatja méltóztassék arról engemet is tudósítani leginkább ez végre, mivel leányomat *Vesselényi* István uramnak kellene hazaadnom, örömet oly alkalmas üdöt rendelék ahoz is, hogy azbeli gondviselésben és jóakaró atyánkfiaiban a gyülésre való készületnek vagy odavaló lételeknek akadályja miatt meg ne fogyatoznom: igyekeztvén mindezekben való kegyelmességét is Nagyságotnak alázatossan megszolgálnom. Eandem Illustrissimam ac Excellentissimam Celsitudinem Vestram bene et feliciter vivere valereque desiderans. Datum ex *Medgyes*, 10. Februarii 1642.

Eiusdem Ill^{mae} ac Excell^{mae} Cels. Vestrae

humillimus et addictissimus servitor

Sigismundus Lónyai mpr.

P. S. Mivel a *statutiót* nem referálták, a conventből még ki nem vehettem, de amint értem a vicinusoktól, három ezer forinttal augeálta ő felsége az előbbi summáját, declarálván azt is, hogy én hatalmasul foglaltam volt el, ő felsége azután Szatthmárhoz applicáltatván, ujobban adta meg az asszonynak és gyermekének, kik buzát adnak Szatthmárhoz érette; már nyolcz ezer forintban leszen ez a rossz hely.

A Nagyságot parancsolatját jó emlékezetű szerelmes fiának temetése napján való jelen létemnek kívánsága felől is meghozták vala, és noha kívántam volna örvendetes dolgaiban szolgálnom Nagyságotnak, de ha magam nem mehettem volna is a Nagyságot szolgálatjára, örömet böcsületes szolgálmat bocsátottam volna, de a mikor a Nagyságot levelét megadták felőle, egy hét sem volt már akkor a terminus, és emberem sem érkeztetett volna fel. Kiből is kívánom hogy az Úr Isten vigasztalja Nagyságotat.

Zoltán Jósa felment a mint értem ő felségéhez, innen oly hirdetéssel hogy Rómába menne. Kinek én hogy jó barátja voltam, maga is arra Nagyságot kegyelmessen emlékeztetik, csak ez elmúlt országgyűlésében is mennyit könyörgöttem ön is Nagyságotnak mellette, hogy kegyelmes protectiójába vegye az ellene való articulushoz csinálásban. De az után énhozzám sok hálaadatlanóságát mutatta. Kihez képezt ha mi informa-

tiókat tenne vagy tött volna felőlem Nagyságod előtt, noha azt csak nem is gondolhattam mi lehetne, de akár jó s akár gonosz legyen, Nagyságodat alázatosan kérem, mástól is megértse valóságát.

Kívül: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti, ac Domino Domino Nicolao Eszterhási de Galanta, perpetuo de Fraknó, Regni Hungariae Palatino etc.

III.

1642. július 20.

Illustrissime ac Excellentissime Comes etc.

Az Ur Isten minden jókkal áldja Nagyságodat kívánsága szerént.

Nem írtam, ugy vagyon Nagyságos Uram, e néhány napokban Nagyságodnak, hanem utóbbi és 4. die Junii expediált leveletem, a Nagyságod parancsolatja szerént. Nagyságod regénczi udvarbirájához küldtem vala magam szolgája által, mely jutott legyen-e vagy nem Nagyságod kezéhez, nem tudom, mert arra Nagyságodnak semmi válaszát nem vöttem, ham *Haller Sámuel* uram 30. Maii, és generális uram 9. Junii *Heffánból* írt Nagyságod méltóságos leveleit kezemhez küldték vala, azolta Nagyságodnak is nem láttam semmi nekem szóló parancsolatját. Ezekkel is mindazonáltal, hogy Nagyságod ennyi nehéz distractiói között is jóakaró szolgájáról megemlékezett. Nagyságodnak alázatosan megszolgálom.

Nem volnék feledékenységben én is bizonynal hidgye Nagyságod nekem való kegyes parancsolatiról ide való állapotink felől való tudósításban, de mások levélhordozása felől szintén bátorságos nem lehetvén, magam szolgálit bizonyosh dolgokra kellett tartóztatnom, melyben az üdőtől és alkalmazottáktól kellett várnom.

Irhatom azért immár Nagyságodnak: még ide tűrhető csendességben voltunk egyébképpen, hanem az ő felsége számára mostan lassabban hogyesem egyébkor és duplász csintalansággal s kár-tétellel gyülekező hadak nem kevés injuriájára vannak a szegénységnek csak máris, annál inkább ha jobban megfelesedhetnek. Kik felől minthogy ide oly vélekedésben vannak, hogy sem hűségekben sem szolgálatjokban nagyobb sinceritást nem fognak mutatni mint ezelőtt egynehányszori példák a szükség idején mutatták: nem tartanak ugyan ennyi tűrésre érdemeseknek őket a vármegyék, hogyha az ő felsége mostani szüksége elosztásukkal nem impediáltatnék. De még erre nézve igen patienter szenvedtek ide mifelénk, noha némely aszféle hitvány új hadnagyok csak a hadkiáltatásban is nagy scandalumokat csinálnak a mint hallom, hogy a ki apját anyját megölte volna

is, ha oda megyen, szabadsága leszen és pap lovát, paraszt emberét, szabad elvenni, &c. Nem leszen azért ártalmas Nagyságodnak valami disciplinát és provisiót iniungáltatni felőlök, mert félő, hogy ha sokáig maradnak itt, vagy eloszlatják őket vagy csoportostól mennek másutt való szolgálatra. Hanem a ki gyűlne, jó volna talán kevesenként is vinni. Az utolja talán inkább utánna vonódnék. Vagy azoknak exemplumán, mint indulnak, a többi felől is példát vehetne ember. Mert a ki el akart menni, már hírével vagyon mindeneknek a hadgyűjtés. De többet reméllünk most is olyat köztök, a ki tartatja a szegénységgel magát és falukat tallérral s nyári dologgal hódoltat míg itt csavaroghat, hogysen a ki felmenne. A kinek kára immár is sokra ment volna. S bizony méltó volna az ő felsége szükségít nagy kárunkkal is segítenünk; de ha a kár is megleszen s haszon sem leszen belőle, annál nagyobb inconvenienciát szerez. Kit — mivel talán mások vagy a hadaknak való kedvezésből vagy penig más respektusokért meg nem írnak Nagyságodnak, — ide való állapotunk megírása közibe akarám ezt is egyelitenem. Egyébképpen, magam állapotjában, nekem még nincsen derekas panaszom reájok.

Az erdélyi szomszédok állapotját a mi illeti, volt és vagyon mindennap köztök is emberem és vigyázásom. Beküldtem vala *Fejérvárra* is, azra a portai confirmáció solennitására, a ki véghez ment 8. die Julii, s a kapucsi passa mintegy harminczad magával levén hozott egy veres zászlót az új fejedelemnek és egy botot, kinek eleibe menvén az urakkal és főrendekkel az új fejedelem circiter kétezer emberrel, excipiálta a váradyjai hidnál közel Fejérvárhoz, és ott a passa a császárküldte kardot kötötte a fejedelem oldalára s azután lövésekkel és azféle solennitásokkal mentek be a városba. Hozott egy értem bizonyosson atnáme levelet is. Continentiája mi legyen azt nem tudom még. Eddig immár úgy hiszem vissza fogott térni a passa, s az urak is oszlófélben voltak házokhoz.

Ezek véghezmenvén, mivel úgy itélik az odavaló emberek, hogy a fejedelemnek a portától immár elég securitása vagyon, bizonyosnak hallom lenni, ha az alkalmatosságok succedálnak, hogy mind az akarat s mind az igyekezet meg volna arra, hogy ő nagysága killyebb jöjön országából; ugy-e mint jó hazafia hogy ha a külső ellenség Magyarországba belépne, az ellen hazáját oltalmazza, — vagy úgy mint azokkal egy correspondentiát tartva: azt az ő nagysága szive tudja és a circumstantiák fognák megmutatni. Mindazonáltal nagy vélekedésben vannak a felől is az emberek, hogy nem lenne mód az akaratnak is véghez vitelében, több egyéb nagy akadékokra nézve is, melyek rationabiliter e dologban consideráltathatnak, de kívált-

képpen a két vajdáknak egymással való örökös ellenkezésére nézve. Mert, jól succedálván a töröknek *Aszak* alá való expeditiója, bizonyosnak tartják, hogy *Lupuly* vajdát promoteálni fogja mingyárt *Máté* ellen; kit hogy meg segíthessen tovább a fejedelem a török ellen, és eddig szerzett confidentiáját ily hamar megbántsa, lehetetlennek itélik. Ha pedig meg nem segíti, bizonyos hogy az meg nem maradt az országban, hanem *Lupulyé* leszen az a vajdaság is és a moldvai havasali vajdaságok közel elérkezvén az erdélyi fejedelemségnek erejével: ilyen nyilván való s erős ellenséget hogy szomszéd országban merjen utánahagyni ő nagysága, nagy akadálnak tartják. S ugy vagyon hogy különböző hírek voltak a török successusa felől *Aszak* alatt usque 9. diem Julii; de 13 praesentis onnan indult emberétől bizonyosan írják hogy immár benne volna *Aszakban* a török, per deditionem vagy pedig ostrommal, azt még nem értettem. Így levén azért a dolog, annál akadályosabb lenne ő nagyságának kimozdulni országából. kiváltképpen míg a töröknek tovább való bizonyos intentióját nem érti. Vannak ugyan olyan discursusok is, hogy elvégezvén oda dolgát a török, nagyobb reménységért könnyen silentiumot imponálhat még ideig a vajdáknak és inkább el érkezik a fejedelem segítségére is ha kívántatik, de nem tudom ha *in recenti* levén még a törökkel való complanatio, ilyen hamar hihet-e annyit annak őnagysága, hogy a töröknek szerencsés állapotjában ne tartson aztól a vindictától, melyet bizonyos hogy az előtt sok distractiója halasztatott.

Mindazonáltal az igyekezeteket a mindenek szívével bíró Istennek dispositiójára hagyván, mivel mi csak a circumstantiákból tehetünk itéletet valamint vagyon az akarat, de az bizonyos hogy még eddig nem volt sehol az ő nagysága birodalmában semmi hosszú hadhoz való praeparatio, s ugy vagyon, igen hamar felveheti ő nagysága országát, s eliheti Nagyságod hogy mostani ép állapotokban és büntetések exemplumival erősített disciplinából szép hadai is lehetnek hamar defensive ő nagyságának; de offensive tovább való uthoz készülni idein való praeparatiók kívántatnának, melyet meg nem értünk.

Mivel azért a jövő dolgoknak is dispositiói Isten kezeiben vannak, arról bizonyosbat nem értvén, ezekhez képeest még *inter spem et metum* vagyunk. S minthogy a szükségtelen provisiokat könnyebb volna elmulatni, hogysen az elmultakat elővenni, Nagyságod is minemű realitással biztathat onnat bennünket, ha elégséges confidentiám lehetne tudakozására, bizony örömezt érteném. Mert jól tudom ugyan a régi opiniót, hogy a Tiszán innet lakozókhoz nem kell sokat bizni, de meglevén azok a requisitumok, a melyek kívántatnának s meg is lehet-

nének, ugy tetszik jó rátiók szerént, nem kisebb successust vehetne innet is az ő felsége birodalmának oltalma, mint szintén közelb való helyektől, — és tudnunk nekünk is a magunk dolgait, s azt nem csak tudatlanul várunk: talán a jó rendhez és jó correspondentiához való dolog volna. Mert ennyi distractiók között levén ő felsége a mint értjük, s a szomszéd háza is égvén, s nekünk sem levén semmi securitásunk mindazoktól s mind pedig több annak következhető accessoriumitól: úgy tetszik minden igaz hazafiak elméjének mélyebben való kiterjesztését és szorgalmatosb provisióját kívánhatnák a mostani állapotok. Kiben megismertem ugyan alkalmas ideje, hogy az én rokoni szolgálatom mind kelletlen s mint erőtlens, s talán már késő is. Mindazáltal, hogy jó igyekezettel is látatnám megfelelnem hazánk szeretetinek. ezek felől való beszélgetésre is a Nagyságod kegyelmes parancsolatja szerént bizony örömetsem felmegyek vala Nagyságodhoz, bizonyos terminusom is rendelve levén immár indulásomra a mint írtam vala is felőle Nagyságodnak; de ez idő alatt értvén mind az ő felsége és Nagyságtok nagy distractióit az ellenségnek közelb léte miatt, s ahoz képpest tartván attól is hogy ez alkalmatlanságok innet felől is többet szerezhetnek magokhoz: nem leheto bizonytalanul megindulnom, míg bátorságosb állapotokat nem érthetek, ki hogy ha leszen, nem restellek ez után is a Nagyságod szolgálatjára magam felmennem. Mások felől, kikről Nagyságod írt volt hogy felhívám velem, nem tudok felelnem; de minthogy az én felmehetésem is bizonytalan, ha mi ellenkező állapot interim occurrálna, mit várhassunk Nagyságtok felől és mihez kellessék ide is alkalmaztatnunk magunkat: a Nagyságod jó tetszését várnam. Mert, ha Erdély felől valami ellenkezés találkozik, bizonyos dolog, hogy elsőben is én vagyok ahoz közelebb másoknál. Mert *Prépostvári* uramnak, ha közelb is ő kegyelme, talán az új sógorságszerzés inkább fog valami respectust szerzeni; a több ő felsége szolgálai pedig vagy magokat ő felsége erejével oltalmazható tisztekben, vagy erősségekben vannak. Kihez képpest talán nekem volna legnagyobb szükségem is arra magamért s másokért is, hogy érthetnék valamit azokban a mi jót Nagyságtok egyező bölcs és állandó discursussal megtalált volna, ha, a király restei mondása szerént, csak ahoz kell biznunk is hogy, ha a jó királynak kellünk, kiviszem a veszedelmek közül is. Én elhiszem azt is, ha Nagyságod írja, hogy elégséges gondviseles leszen reánk. Csak a reménységben való bizodalom csalatkozást ne szerezzen.

Voltnak ide olyan discursusok is, hogy illyen járván hazánkhoz az ő felsége ellenségi s nem lehetetlen dolog levén Istennél nagyobb változásoknak és szerencsétlen állapotoknak

is az ő böles itéletiből reánk való következhetése, mint az előtti hatalmas monarchiák felől is olvassuk, — kit Isten távoztasson — : hogy így mind ő felségének s mind magunknak inkább eggyező szívvél segíthetnénk a szükség idein, talán nem volna ártalmas, ha ugyan praevaleálnának az ő felsége ellen-ségi, az egész országnak personaliter insurgálni és táborokba szállani, s onnan eggyező erővel és tetszéssel a közönséges jórul provideálni minden felé. A kiben — bizonyos dolog — hogy sok jó is lehetne, mikor ahoz való emberink is volnának. De nem tudván mindeneknek szíve állását is, nem merem szintén secure persvadeálnom is, tudván a complanatio nélkül levő sok difficultásokat is, mellyeket vala az ideje hogy jó mediumokkal tollálhatni persvadeálok vala. Mindazáltal most is a két kétséges kimenetelű dolog között a mellyik bátorságosb lehetne és hasznosabb a közönséges jónak, jobb volna idején azt követni, mellyet nekiünk a Nagyságtok böles tetszésére kell hagynunk. erőtlene levén tetszésünknek effectuálására ha szintén mi jót feltalálunk is magunktól: közelb nézvén Nagyságtok az oda való szükségeket elhittük, mellyekben fogja considerálni a közönséges jóra való mediumokat is. Mindazáltal, hogy nekiünk is nincs ennél több hazánk, látom hogy sopánkodnak és külömb külömb vélekedéssel vannak ide is az emberek, hogy ilyen extremumok között még csak közönséges discursusok sem lehet állapotjok felől, nem hogy provisiojok. Mellyet tartoztam ugy tetszik megírnom Nagyságotnak kötelességem szerent is, hgyván már mindezeket a Nagyságot böles itéletire.

Magam dolgainak állapotját a mi illeti, a Nagyságot kegyelmes tetszése szerent, én immár készen valék, hogy ő felségét magam személyében is alázatos könyörgésemmel megtaláljam, segítvén mellettem most is mind Nagyságothoz s mind ő felségéhez újabb irásokkal való eggyező instantiájok ez körül való nemes vármegyéknek is; de az üdönék alkalmatos-ságihoz képpest el kellették annak is mulni. Hogy iniuriámra nem volna igasságomban való hántodásom s ilyen háboru üdőkben mind jószágom nélkül való lételem. s mind érte való summámnak szerencsétetése, azt nem írhatom, s kívánom vala, ha complanáltatván ennyi méltatlan injuriám, annál kedvesb és csendesb szívvél szolgálhatok vala én is ő felségének, kiért a szükség idein bizony sokkal többet sem szántam s szánok is szerencsétetnem; de alkalmatlannak látván immár az üdőt mostan ezekhez, Nagyságotat is azokkal nem merem tovább busitanom, Istentől és az üdőtül kell várnom. Adja az Ur Isten, ne érezzük közönséges kárunkkal meg ezféle és hasonló informátióknak effectussát. Iratott a mint hallám *Segneimé* asszonyom is a Tiszán tul való némely vármegyékkel ő felségének ez

dologról, kiben úgy tetszik azt mondhatjuk inkább hogy: *Judicat caecus de colore*; semmi sem constálván realiter ő kegyelmek előtt, a mit nem tudtak, arról töttek ítéletet. *Szatlmár* és több ide való vármegyékben nem obtineált semmit. Nekem is a távolb valókra nem volt gondviselésem, hanem csak a gyűlésre való instructiójokra. Abban én mellettem is írtak. Quo sensu cselekedtek ha ellenkezőt írtak, még most nem értem, de úgy tetszik az igazság azt is refutálni fogja. Kérdezte ugyan serio cancellarius uram itt közel létében, ha írtak a vármegyék ellene, s mentette magát, hogy ő mindent ex consilio cselekszik. Interim mások által ajánlotta nekem is magát, hogy minden jóra igyekszik vinni ez dolgot is. De már experiáltam az ő kegyelme jóakarátját, s úgy kell ennek is lenni a mint Isten akarja.

Tartsa Isten nagyságodat jó egészségben sok esztendeig.
Datum ex *Namény* die 20 Julii 1642.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimus et addictissimus
servitor:
Sigismundus Lónyai mpr.

P. S. Akarék erről is írnom Nagyságodnak: Noha bizony nem volna semmi szándékom reá, hogy az *ujvárosi* jószágért adott summámat többszer soha kezemhez venném, akarván a jószágban való igassághoz ragaszkodnom; de nem tudván mennyi üdöre vetheti a háború a törvényeknek végét, és mellyükünk éri azt közülünk: a mint lehetne jövendőrül is örömet provideálnék, hogy ha vagy a törvény — kit nem remélhetek — visszavetné reám az én pénzemet, vagy a maradékoknak erőtlensége vagy tudatlansága nem prosequálhatná igasságát, vagy valami hosszú hadakozó üdő nem engedné az igasság szolgáltatását, — ne periclitálna az a summa is szintén. Tudom pedig hogy ha háborunk leszen, *Leleszt* esmét pusztán hagyják a papok, s ha úgy nem hagyják is, megkeresik ott ha mit találnak az elébbi szokás szerént, s ha prépost uram elviszi a pénzt magával szüksége lehet reá, maradékán pedig ő kegyelmének meg nem kereshetni, s egyébképpen is látom az *Articulusokból* hogy azféle hadakozó üdőben esett károkat meg nem is kereshetni s gyakrabban Amnistiához is szoktak már az emberek. E consideratiókra nézve azért Nagyságos Uram, ha látná ember a háborunak bizonyos indulatját mit kellene *in eo casu* cselekednem, alázatossan kérem Nagyságodat méltóztassék kegyes tetszése felől tudósítani. Mert resolutus vagyok abban, hogy soha bizony nem veszem kezemhez addig, valamig a törvény nem imponálja, s hogysen ilyen nagy inu-

riámra mégis arra recurráljak, készebb vagyok szerencsétlenem is ha egyéb nem lehet benne; de ha böcsületem sérelme és jövődöbeli károm nélkül mód lehetne bátorságos gondviselésében a dolognak végeig, azt sem bánám in omnem eventum. Melyről kétképpen gondolkodom: Hogy ha talán Nagyságod admoneálná a conventet vagy prépost uramat hogy a conventnek conservatoriumjára és abban levőkre in casu necessitatis lenne nagy gondviselése és collocálná in tutum et securum locum idején, hogy a ki mit keresne találhatná meg ezután is. Vagy penig, ha valami oly protestatióval visszavehetném úgy kezemhez mint nem pars, hanem pro fideli conservatione tanquam depositam rem conventus, talán ez is bátorságosb lehetne, csak lehetnék securus abban hogy pacatori tempore esmét visszavivén azon szerént, az én igazságomnak ne ártana semmiben kezemhez vétele. Alázatossan kérem azért Nagyságodat ezben is jó tetszésével gyámolítson. Mert noha nekem sok nincsen, de hogysen vagy igasságomban vagy böcsületemben valami fogyatkozást szerzenék azzal, látja Isten örömesben contemnáló az a summát. Sőt in maxima confidentia irván Nagyságodnak ezbeli gondolkodásomról is, tudja Isten: a háborut és semmi változást nem kívánok, annál inkább procurálnom sem akarom; de ha az Úr Isten ugyan azzal ostoroz meg bennünket hogy késő végét remélhessük a törvénynek, mivel talán az ő felsége praesidiariusnak is nagyobb gondviselése leszen akkor másra — gondolkodom erről is, ha nem lehetne ártalmas (deposito processu iuridico) nekem azon jószághoz nyulnom, mert bizonyos dolog, hogy mikor az asszony Szathlmárhoz remittálta azon jószágot, mingyárt minden addig való jussának (ha mi volt is) cedált, s újabb donációval és statutióval élven *contra contradictionem meam tanquam proprietarii* ujonnan aprehendálta a jószágot. Kinek még májusban lenne esztendeje. S így esztendőt nem töltvén az asszony ez utolszori jussal való dominiumban, sem a fiscus ez előtt az ő aprehensiójában: talán *intra anni revolutionem* lehetne módom magam hatalmával való élésben is. Ha penig Isten ezen állapotban tartja hazánkat, én ugyan örömesben a szokott és felvött utaimon járnék, de minthogy tartok az alkalmatlanságoktól, hogy ritkábban írhatok Nagyságodnak, mégis alázatossan kérem Nagyságodat: ezbeli gondolkodásimat is segítse ha jó, vagy untassa meg velem, ha alkalmatlan, méltóságos tetszésével, hogy in tempore tribulationis — kit Isten ne adjon — mégis lehessen securusb dolgaiban, alázatossan követvén meg is sok bántásimról Nagyságodat.

Kívül: Illustrissimo ac Excellentissimo Comiti et Domino Nicolao Eszterhási de Galanta, Regni Hungariae Palatinó, etc.

IV.

1643. márczius 1.

Illustrissime ac Excellentissime Comes etc.

Hogy mind ez ideig is Nagyságodnak nem írhattam, ne ítélje Nagyságod se restségemnek, se feledékenségemnek; hanem mivel Nagyságodtól házamhoz érkezésem után mingyárt kellett vala *Fejérvárra* indulnom, s azon visszatérő utambol esmét *Haller* uram sógorom lakodalmának köteles atyafiságunk szerént való szolgálatjára térnem: ím csak ez néhány nap érkeztem házamhoz, és azolta is *Vesselényi* Ferencz uramat vártam hozzám, hogy Nagyságoddal való beszélgetésem szerént ő kegyelme által alkalmasban tudósíthatnám ide való állapotinkról Nagyságodat. Ő kegyelme is azért csak ezelőtt negyednappal menvén el innét tőlem, mivel jelenté hogy mostanság nem mehetne fel Nagyságodhoz lengyelországi útja miatt. haszontalannak látván arra való várakozásomat és nem akarám tovább halasztanom magam szolgája által is Nagyságodhoz való irásomat.

A mi azért az ide való állapotokat illeti: mint mentenek legyen véghez az erdélyi solennitások, arról — mivel tudom mind *Vesselényi* uram s mind maga jámbor szolgálai tudósították Nagyságodat, nem bővitem vele irásimat. Több állapotok között ugy vöttem eszemben, ugy alkalmaztatták Nagyságodnak jóakarói maga méltóságának böcsületit, ugy tetszik jövőendő példákra is contentus lehet Nagyságod vele; noha egyébképpen elhittem, nevelni fogja az is az irigységnek és gonosz akaratnak gyümölcseit azokban a kik külömbet kívántak volna látni, s tudván azt is hogy én Nagyságodnak jóakaró szolgája vagyok, a mi nem az én industriámból volt is tulajdonítnak annak is valamit, és ne talán jutni kell nekem is annak érzésében ez után is. De mivel nem egyedül viselem ezféle terhet, commune malum magis suffereus, Istentől várok segítséget annak is könnyebbítésében. Hallottam másoktól, hogy ottbenn levő ő felsége követe nem egyszer requirálta volna a fejedelmet ő nagyságát, hogy ő nagysága a praecedentiát érsek uram követének adja in publico congressu, és illyen válasza lött volna, hogy mivel a palatinus absente rege est rex et locumtenens regis, a királyság dignitása nagyobb levén az érsekségnél, nem látszik illendőnek azt kisebbíteni, annál inkább, hogy nem is egyedül a király teszen palatinust hanem az országgal együtt, s dupplicáltatik ezzel is méltósága; és mivel ő nagysága soha nem hallotta, hogy valaha azért instált volna az ország ő felségeknél hogy érseket tegyenek, de azért

sokszor hogy palatinus legyen; oly méltóságnak tartván ezt ő nagysága, ki nélkül, mint főbb tiszt nélkül, nem lehetne az ország: ennek méltóságát, a közönséges szabadságra nézve is, minuálni nem akarhatja.

Ezeket noha én is másoktól értettem, de az után ugyan protestála én előttem és *Prépostvári* uram előtt egri püspök uram, hogy megemlékezzünk róla, pro futura cautela, hogy nem cedált legyen ennek a praecedentiának.

Immár mi leszen tovább belőlle, igazítsa az Ur Isten, és szánja meg valamikor a mi szegény nemzetünknek reputációért való ilyen veszedelmes gyűlölségét, kit az idegen nemzetek és szomszédok álmétkodással s a haza fiai sokan majd csak nem játékkal és gerjesztő ingerlésekkel néznek.

Ugy hozta az alkalmatosság magam oda való szükséges dolgaimnak actái között, hogy fordult elő a fejedelemmel ő nagyságával való beszélgetésink között közönséges hazánk állapotjának és külömb külömb fogyatkozásinak szánakozása. S bizony mostan nem esmertem semmi oly inclinációját ő nagyságának, hogy ezt nehezíteni kívánná, hanem inkább, ha annak segítésében jó és hasznos mediumokat mutathatna valaki, és oly confidentiája is lehetne abban, hogy az jövendőben maga ártalmára nem fordítatik, kész volna úgy látom a közönséges jót eggyező szível segíteni. S mivel csak szintén hogy a fejedelemmel voltam azon nap érkeztek meg követi ő nagyságának a portáról, volt arra is gondviselésem hogy érthessek azféle intiúban is valami bizonyost, s úgy vettem azokból eszemben, hogy nagy és kész affectióval vagyon ugyan ő nagysághoz most a porta *bizonyossan*, de nagy szóval hallottam azt is hogy még ez ideig semmi ellenünk való requisitiója nem lött volna. Mit hozzon immár az alkalmatosság ez után, azt az Ur Isten tudja, és az üdő mutatja meg.

A mint értem a töröknek még nem volt békesége a persával. Valami két váron veszekedtek, mely *Babloniához* közel lévén, portus Persiaiaára is s úgy végeztetett volt ez előtti császárral való békeségben, hogy elhányassék; de azolta difficultálta a kazul ennyi változások között, s mostani portán levő kazul követ beüdült érette való ujjabb információért. Már mint resolválják magokat, az üdő mutatja meg; de ezek a most jött követek azt tartják hogy szükségképen meg köll a kazuloknak békéleni, mert magok fejedelme bizonyos részországát foglalta el s most is hada megyen ellene. De a havasalföldi követtel confidenter beszélvén ez azt mondá, hogy nem kell semmiképpen a persával való békeségeket remélneni, *de az onnan jött követek oly opinióban is vannak, hogy ha csak induciát lehet is, szerzenek*, mert a persáknak hátul is nagy

ellenségek vagyon, ki miatt nem segíthették volt meg ezelőtt is Babiloniát. Inclínálja penig a törököt az is, hogy ha derék hadok lenne, a fővezérnek kellene arra kimenni, a kit — mivel a császárnak inhabilissége miatt occupálta már mindeneknek fávórat, némellyeket ő creálván tisztekben s némelly ellenkezőit amoveálván, kinek egyedül a császár anyja ellenkezője, — féltvén tisztét és életét ha eltávozik onnan, bizonyosnak tartják hogy ki nem mer csak egy hétig való expeditióra is menni a portáról, és derekas expeditiójától akármely felé sem tartani. Mindazonáltal minthogy csak ez tengeren innou levő hadai is elégségesek a mi romlásunkra, és fizetett hadait nem szokta ő hiában hevertetni, ugyan vagyon miről gondolkodni a keresztény fejedelmeknek, és lehetne szüksége a magyar nemzetnek is az egymás között való szeretetre és jó confidentiára, s abból való provisiókra. kire tudom már Nagyságtok gondot viselt oda fel való consultatióiban, melynek példájából talán tanulnak valamit a *kassai* következő conventusban is, kit adjon Isten segény hazánk javára és megmaradására.

Bizonyosnak mondák azt is azon megjött követek, hogy a kétszázezer forint summának bevitele nélkül nem fogja confirmálni a török a *velünk való* békeséget, vevén arra abból alkalmatosságot, hogy ha ezelőtti végezéseknek minden articulusi ujabban confirmáltattak, az a honorarium felől való articulus is confirmáltatott, és noha expirált volt az a végezés semel pro semper, de mivel ugyan azonok esmét renováltattak, most is semel pro semper kívánják. Elég nagy inadvertentia volt azt nem excludálni a tractában. Mert noha lehetnek ratiók ellene, de a ki ratióit hatalommal is erősítheti, ugy tetszik, a mostani üdőben az szokott nyeretesebb lenni. Nem dicsérik az ő felsége oratorát ezek is hogy javára lehetne a magyar nemzetnek, sőt mivel ott házasodott meg, a mint értem, suspitióban vagyon keresztynsége is. Talán immár a *pater orator* jobban fogja magát forgatni, kit ide szokatlanb dolognak tartanak s talán odais, ha valami hasznos secretumot nem viszen.

A két *oláh vajdák* csendességben vannak. Megparancsolatott nekik hogy békével legyenek. *Mité* vajda igen sokat contribuálván a vezérnek is, nem féltik hogy most bántódása lehessen.

Aszak megvételeben semmi nem volt a mint Nagyságodnak írtak vala. Akarám azért, hogy értse Nagyságod ezeket tölem is sokszori kegyelmes parancsolatja szerint, noha elhittem másoktól ezfélét többet érthetett.

Megadták vala nekem a Nagyságod 2. Febr. írt parancsolatját is, melyben Nagyságod parancsol és teszen intimatiót

szegény *Nyári István* uram temetésének gondviselése felől. A kire minthogy az nélkül is két rendbeli atyafiságos nagy kötelességem kényszerít, annál inkább a Nagyságod kegyes parancsolatjára is, valamire elégséges leszek. én kész szolgál vagyok és semmiben meg nem gátol a religio ceremoniáiban való különbözőzés. S minthogy azféle állapotokban immár sokszor voltam jelen, magam is procuráltam azon religio szerént való temetéseket is: semmit nem difficultálok azon módok és solennitások szerént való nemcsak jelenlételben, de szolgálatban is. A mit azért közölnek velem, és valamit az én rokoni tetszésem vagy szolgálatom véghez vihet, abban fogyatkozás nem leszen, ki felől az alkalmazosságok szerént correspondeálok hugomasszonynyal, mivel ez ideig távul létem miatt abban módom nem lehetett. De mivelhogy mindennek a költség a fundamentuma, és vagy nem adtak semmi commisiót a kamarára felőle, avagy studio akarták eltévedni de még eddig fel nem találták volt és kezekben nincsen azféle commissio: annak okáért Nagyságodat én is alázatosan kérem, méltóztassék kegyelmessen provideálni, hogy ilyen szolgálja ő felségének érdemelje meg bár csak eltemetését maga fizetéséből. Holott mit várhassanak a kisebb rendű emberek, ha ilyen állapotban is nem leszen commiseratio, a kiegyéb képpen is elérhetvén, magát és feleségét csaknem ad extrema redigálta az ő felsége szolg(ál)atja mellett. Nagyságodnak is penig legyen kegyelmes tekinteti, a mint elhittem hogy vagyon is, arra, ki nemzetit temetteti el Nagyságod, akit mivel életében azért az egy consideratióért is sok kegyelmességével segített maga javaiból is Nagyságod, concludálja immár ez utolsó böcsületinek is megadását látható jótéteményivel és kegyelmességével, és legyen oly provisio a töle birt és Nagyságod birodalmában levő jószágokból és jókból, hogy, ha mi fogyatkozás lenne a kamarának késő és szűk subsidiumjából, suppleálhassa azt is a Nagyságod kegyelmes jó akarattja.

A szegény sógor uramtól birt jószágok állapotja felől mostan nem tudok semmit írnom Nagyságodnak, mivel távul levén házamtól ez ideig, hugomasszony sem találhatott meg és nem is tudom micsoda végezése volt utolban Nagyságodnak szegény sógor urammal. Mindazonáltal bizonyos vagyok a Nagyságod jó conscientiájában, hogy az igasság kívül semmit nem kíván cselekedni, sőt ha mi summum jus volna is, azt inkább kegyelmességével temperálja.

Ugy értém bizonyosan, hogy *Homonnai* uram is elfogaltatta a *tokaji* házat és szőlőket is. Micsoda praetextussal, azt nem tudhatom. Gondolom mindazáltal talán ezzel, hogy mivel ő felsége ő kegyelmének adván *Tokajt* totaliter és abban

magát statuáltatván: talán szegény sógor uram, minthogy nem is igen gondviselő ember volt, nagy confidentiát is tartott Homonnai urammal, nem talált volna contradicálni és most akarná effectuálni az úr annak effectusát. De mivel ő felsége *salvo jure alieno* adván donációit nem adhatta azt a ki másé volt: csudálhatnám azt is ha ilyen méltóságos ur és fő bíró ezféle aprólékos akadékokon építene a jó conscientia ellen. Mivel én úgy tudom, hogy szegény *Thurzó Imre* kérte vala meg azokat per defectum seminis, *Betlen* fejedelemtől és úgy vallotta volt szegény asszonynak, azután Nagyságod szerelmes házastársának. Nagyságtok pedig ismét a *pápai* jószágért való contentumában adta volt szegény sógor uramnak *Veletével* együtt, kiről láttam ugy tetszik magam is a Nagyságod levelét. Így lévén pedig a dolog, mivel annak proprietása, mint szintén a pápai jószágnak successiója, az anyánkat *Hallerné* asszonyomat egvaránt illeti szegény *Nyári Miklós* gyermekivel, én is pedig feleségem után participálnék jövendőben valamit azokban: alázatosan kérem Nagyságodat, a mi ebben az igasság azt is, de azon felül is, maga kegyelmességét is méltóztassék én reám is úgy terjeszteni, hogy dicsőkedhessem én is a Nagyságod kegyelmes jó akaratjával, minthogy egyébképpen is mind participáltak a több Nyári familiák a *pápai* és *gesztesi* jószágok ára summájában, s noha az én feleségem is azon ágból való volna, de még soha egy pénz hasznot sem láttam abból. Kiért a mikor divisiót vitettem vala a pápai jószágra az anyánk vagy inkább szegény *Haller György* intenciói ellen, nálam most is a Nagyságod kegyelmes ajánlása felőle, melyben kegyelmessen azzal biztatott vala Nagyságod, hogy csak seponáljuk azt a pert, mi is részetlenek nem leszünk. Kiben vártam mind ez ideig a Nagyságod kegyelmességétől, és im most előjött az alkalmatosság, a kiben Nagyságod igazságossan is és mások felett jobban is cselekedhetik jóakaró szolgájával megszabadítván elsőben azon jószágocksát *Homonnai* uram kezétől. Lám Isten Nagyságodnak elég főború jószágokat adott azonkívül is immár. S noha jegyruhája is a hugomnak még ezekben benne vagyon, s talán csak az is fel fogná szabadítani elébb *Homonnai* uram kezétől, mindazáltal csak érthessem Nagyságod kegyelmességét hogy abban akar én velem is valami jót cselekedni, talán az után végezhetnék valamit hugomasszonynyal is a maga igasságának vagy practensióinak állapotja felől. Kiben várom jó válaszzsal a Nagyságod kegyelmességének hozzám való megmutatását. Azonképpen, minthogy a *veletei* kevés jószág is ehez való, én örömesben kifizetném a több Nyári atyafiaknak a magok részét belőle, csak érthetném ezekben is a Nagyságod kegyelmességét.

Mondta vala Nagyságod *Fraknóról* eljöttemkor, hogy nem hagyná csak abban az én *ujvárosi* dolgomat is *Csáki* László uram által való jó intimatióival akkor ad 6. Januarii hirdetett consiliumban. Arról is ha Nagyságod el nem feledkezett volna és mi effectussa lehetett, örömezt érteném ezbeli Nagyságod kegyelmes gondviselést is jóakaró szolgáljára; kiben ugy hiszem be fog teljesedni az én reménségem, hogy az ő felsége decretumában kiadott prima occasiót nulla occasióra változtatják az informatorok. Annál inkább a praecedentiának relatiója is felérkezvén, terhelni fogja az is az én dolgaimat, ha a Nagyságod kegyelmessége is nem subleválja; mivel tanácsba hivatván bennünket *Kolosvárott* egri püspök uram, és interveniálván ezféle consultatio: nem szólhattunk ott is ezben szintén ő kegyelme kedve szerént, s tudom hogy az is titokban nem fogott lenni. De ez is ugy legyen a mint Isten akarta.

Ide esmét sok alkalmatlan hírek folynak az oda fel való állapotok felől. Alázatossan kérem azért Nagyságodat, ha mit illendőnek itél velem is közleni, érthessek kételkedés nélkül való hírt azok felől is, kiből való reménség szerént tudhassuk ide is rendelni dolgainkat.

A *kassai* gyűlésbe az ő felsége kegyelmes parancsolatja szerént ím én is fel igyekezem ha lehet, annál inkább, hogy szegény sógor uram temetése állapotja felől valami dispositiót érthessek; remélvén hogy emberi lesznek ott Nagyságodnak is, ha mi ujságok találkoznak el nem mulatom azon alkalmatossággal is tudósítanom Nagyságodat, kész szolgálja maradván ezután is Nagyságodnak.

Eandem Illustrissimam Celsitudinem vestram bene et feliciter valere desiderans.

Datum ex *Medgyes* 1. Martii 1643.

Eiusdem Illustrissimae Celsitudinis Vestrae
humillimus et addictissimus servitor

Sigismundus Lónyai m. pr.

P. S. Előbb készítettem vala ez leveletem Nagyságodhoz expediálnom, de mivel bizonyos szolgálamtól akartam elküldenem, arra való várakozásom tón akadályt dispositiómban, ki csak járhasson békével, talán most is jókor leszen.

A *kassai* gyűlésre nem reméllem hogy fel érkezhessen. Mert noha ennyi hosszu utaim után e mostani újabb gonosz és árvizes úthoz ezelőtti sok fáradságom talán mentséget szerzhetett volna egyébképpen is, mindazonáltal az ő felsége parancsolatjához való engedelmességemért ugyan bizonyos aka-

ratom volt hogy elmenjek. De Isten belső cselédim között is némellyekre nyavalyát bocsátván, magamnak is egyik lábam valami hitván fakadékok miatt megdagadván, minthogy csak kapczát sem vonhatok fel miatta: alkalmatlan vagyok a messzebb való uthoz. Nagyságodat azért alázatossan kérem, ha mások másképpen magyaráznák is, ezben is a Nagyságod kegyelmesége után legyen méltó mentségem. Ugy vagyon, hogy ha remélhettem volna ezzel is hazánknak és ő felségének való hasznos szolgálatomat tehetni, fekvé és székben is felvontattam volna magamat. De mivelhogy ugy értem, hogy Nagyságtok sem végzett volna semmit *Nagyszombatban*, tartottam itt is azon exemplumtól. Mivel gyakrabban observatiója a vármegyének hogy meg ne szakadozzanak egymástól, nagy akadálynak látom azt is, ha mit végezhetünk volna is, hogy a consiliarius urak kívül a több urakat különben nem hitták, hanem a vármegyékkel együtt és mindazoknak csak egy voxot tulajdonítottak a vármegyékkel, s ugy hiszem, hogy a vármegyék az urak nélkül, az urak pedig a régi szokás kívül a vármegyék követi alá való subjectiójokkal, nehezen fognak végezni.

A mi pedig ő felsége kegyelmes parancsolatját illeti is, hogy dicát vagy contributiót particulariter imponáljanak, és az a jövőendő szükséges gyűlés haladékjára lehessen; annál inkább hogy a végbeliek fizetését magokra vegyék s az által a fél harminczadnak is netalán más felé való convertálására nagyobb alkalmatosságot adjanak: nehezen hiszem hogy arra vehessük őket. Kihez képpest ha jó principiummal kezdetett volna az conventus, talán jobb volt volna azon igyekeznünk, hogy a particularis expeditiót tartották volna continue, és ahhoz mind a hajduság pro particulari expeditione s mind a szabad városok gyalogokat adván, ugy hiszem, ezer emberre reá telhetett volna. És ha ő felsége is ezelőtti kegyelmes oblatiója szerént az ezer lovast megtartotta volna s interim a végbelieknek is a félharminczadot mind eddig s mind ez után valót igazán convertálták volna, ugy hiszem hogy ezek úgy mint a vármegyék subsidiumi egy közhelyre szállván és a vármegyéktől éléssel is tartatván jó limitatio szerént, Nagyságtól mint főbb generálistól dependeálván, az ő felsége generálissával pedig jó correspondentiát tartván: az egész itt körül való végbeli ellenség irruptióinak külön külön resistálhattak volna, ha pedig a messzünnen való végbeli törököknek reájok való gyülekezetek hallatott volna, talán arra is reá vehették volna az urak és főrendek magokat, hogy kiki állapítja szerént bizonyos lovassát gyalogossát maga háta megett való szolgálóból készen tartván, azoknak segítségére azokkal concurrálhattak volna. És minthogy most is fizetnek a vár-

megyék egymás requisitiójára, láttatott volna ez nem is új végezésnek lenni s talán ezféle állapotokra inkább accedáltak volna is noha bizannyal nem tudom, mert más dispositiót tartván az ő felsége parancsolatja külömbet nem is mernénk intimálni. Kihezképpest, minthogy nem is experiáltam ezekben mások elméjét, csak magam opinióját írom Nagyságodnak, vétvén azt a Nagyságod bölc s censurája alá, minthogy én is haza fiának tartván magamat inkább akarnám hogy segitenők meg is valamivel magunkat, hogysen semmivel sem. Mindazáltal a sok jámbor tudom jobban feltalálja, mit kellessék cselekedni.

Ide minemű közönséges hireink is legyenek az oda fel való hadak állapotja felől, im includáltam in confidentia Nagyságodnak, kérvén alázatossan Nagyságodat, hogy ha ezek így vagy külömben vannak arról is tudósítson.

Halljuk hogy ő felsége Prágába igyekeznek menni. De ha ezek így vannak, azt nehezen hihetjük, hogy induciák nélkül az lehessen. A generális jó békesség felől penig csaknem desperáltunk, mivel immár hírét sem hallhatjuk, annyival inkább, hogy a közönséges experientia szerént *victores dant legem et non accipiunt*. Kit az Ur Isten fordítson bár másképpen a mi kegyelmes urunk ő felsége és a mi szegény hazánk javára, de úgy tetszik hogy csak gondolt hirekkel vagy reménséggel biztatunk magunkat, az is nem szerezhethet sok hasznot.

Ugy halljuk vala, hogy *Mediolanumot* is megvették volna bizonyossan a Hispanostól, és Angliában is nem a király, a mint halljuk vala ottfenn létemben, hanem a parlament triumfált volna. Ezben is ha mit méltó értenem, Nagyságodtól várom bizonyosabban. Mellyekre énnekem mint külső dolgokra nem volna szükségem, de hogy mástól hallom, és sem refutálni sem approbálni nem tudom, hogy mégis szintén haszontalan terhének ne látassam lenni földünknek, pro expectatione aliorum kell értekezni Nagyságodtól.

Juta mégis eszemben magamnak is egy kis dolgom, mivel ha Nagyságodat bántom, arról alázatossan követem. Irt vala Nagyságod szegény *Nyári* István uramnak, hogy ha nem alkatnánk egymással, a *Lónyai* István ellen való interturbált executiót peragáltassa. De mivel hogy véletlen halála miatt csak meg sem küldhetém szegény urnak a Nagyságod parancsolatját s most immár kit rendeljen Nagyságod pro substituto comite nem tudhatom, kérem alázatossan Nagyságodat, parancsoljon ujobban *Beregh* vármegyei viceispán uramnak, hogy mivel a viceispánok is procedálhatnak azféle dolgokban, a hol főispánok nincsenek avagy nem érkeznek, annál inkább a magam segítését is a Nagyságod kegyelmes dispositiójából is melléje vévén, ha kívántatnék a nemes vármegyétől is

assistentiát kérvén: exequáljon ha requirálom viceispán uramat. Ki felől méltóztassék Nagyságod a nemes vármegyének is egy kis intimatiót tenni, hogy így lehessen inkább valami félelme az én goromba öcsémnek, hogy azféle inconvenientiáktól azután supersedeáljon; noha egyébképpen nekem bizony semmije nem kellene, csak vethetnék zabolát csintalanságinak, ezbeli kegyelmességét is Nagyságodnak alázatosan megszolgalom.

Nyári Istvánné asszonyomat requirálni fogom magam is a Nagyságod parancsolatja szerint a levelek felől, hogy a Nagyságod hire és akarata nélkül abban senkinek semmit ne adjon ki, és a temetés véghez menvén, úgy hiszem hogy abban is a Nagyságod kegyelmes parancsolatjához fogja magát alkalmaztatni.

Kívül a szokott czímzés.

V.

1643. márczius 9.

Alázatos szolgálatomat ajánlom Nagyságodnak mint kegyelmes Uramnak. Az Ur Isten minden áldásával kívánsága szerint látogassa Nagyságodat.

Akarnám ha úgy írhatnék Nagyságodnak a mint mind a közönséges jóra való szükség, s mind magam kívánnám, de mivel az idegen ítéletű emberek talán magokról nem hívén másokat is a jó intentiókból is gonoszt szoktanak magyarázni, a levelek hordozásának bizontalansága teszen rövidebbé azokban a mellyeket kívánnék hogy bővebben érthetne Nagyságod. Mindazáltal közlöttem némely dolgokat *Vesselényi* Ferencz urammal elhívén azon sinceritással közli Nagyságoddal a mikor felérkezik; de késedelmesnek tartván azt is, kelleték valami kis intimatiót a mint lehetne levelemmel is tennem Nagyságodnak.

Mikor *Fejérvárra* le érkeztem volna, immár oly hír vezet előtt — a mint jóakaróim informáltak — hogy én követtségben bocsátattam volna Nagyságodtól, s az után a mint értettem ugyan maga mondta volna a fő követ: tudják hogy engem Nagyságod követséggel rakott meg, s azt is, mivel: de etc.

Mivel pedig különben volt a dolog, azt hiszem gondolták inkább, ama mondás szerint: *Consciūs ipse sibi etc.*, hogysen tudhatták volna azt a mi nem úgy volt. Erre nézve bizonyos hogy kedvetlen voltam csak beszédemhez is a fejedelemmel, de maga adván ő nagysága arra elébb alkalmatosságot, el sem mulatthattam, s szoros üdők és sok distractiók között is

a mint lehetett magam oda való több dolgaim között beszélgettünk ő nagyságával szegény nemzetünk sok fogyatkozási felől is, kiben legszükségesebbnek találnám hazánk lakosainak egyességét és szeretetét, mely a jó confidentiából és correspondentiából szokott volna lenni. Ugy vöttem eszemben, hogy arra való nagy és sok motivák örömesben inducálják ő nagyságát mostan, hogysem ezelőtt a Nagysággal való jó confidentiára, egyességre és ezelőtt, való idegen itéleteknek letételére, ha esmét más ellenkező emberek nem váltóztatják, elméjét, kik noha arany hegyeket ígérnek etc., hogy ez előtti uton járhasanak, de nagyobb inclinációját látom arra ő nagyságának hogy a mi szegény hazánk és nemzetünk oltalmában Nagysággal tartson inkább jó correspondentiát. De mint-hogy látszik még valami akadály ezekben is, ha mit gondolhattam volna is a közjóra való mediumokat, nem akartam most arról értekezni, várakozván a Nagyságtok között nagyobb sinceritással való confidentiának confirmációjára, hogy ha mi jót az üdözhöz és szükséghez képest Nagyságtok ez után feltalálna, jobb alkalmatossággal közölgesse egymással.

Summa szerént írhatom azért Nagyságnak amint eszembe vöttem, kész ő nagysága Nagysággal minden közönséges jóra való dolgokban jó confidentiát és correspondentiát tartani ugy, valamint errül való discursusit Nagyságnak is eszemben vehettem. A mellett mint hogy Nagyságod is ő felségéhez való kötelességének praejudiciumjára semmiben sem akart lenni (kinek ő nagysága is consentiált): így viszont ő nagysága is a portához tartozó kötelességét intacte kívánja viselni maga birodalmából. És így nem látnék semmi egyéb akadékot ezben, hanem csak egy dolgot, a mely a Nagyságtok között való confidentiát intercipiálhatja és a jó confidentiát megbonthatja, uymint a templomoknak állapotja. Mert egyébképpen, — a mint Nagyságod némely követeknek is declarálta vala *Pozsonyban* maga opinióját a religió felől való libertasnak és concessióknak observálásában, azon ugy látom contentus lehetne ő nagysága is. Hanem volna csak hátra a templumok disputatiója felől való complanatio, abban is penig keves jobbítással condescendálna — a mint ismerem — ő nagysága arra a mediumra, a melyet én is valamikor említettem vala Nagyságnak s Nagyságod is abban is maga censuráját declarálta vala *Pozsonyban*. De mivel ez sok írást foglalna le, ha kívánni fogja Nagyságod, s jobbnak is itéli: kész leszen ő nagysága Nagyságnak meghitt emberit is bocsátani, ezeknek alkalmasban való tractálására és meggyezésére. S csak Nagyságtok mint e mi szegény nemzetünkben való fők között mehesen véghez ezekben való consensus, úgy

hiszi ő Nagysága hogy utrinque inducálhatja Nagyságtok az interessatusokat, és egyéb közönséges jóra való vigyázásban és egy értelenben nem teszen akadályt az után némely privatusoknak renitentiája. Erre néz az is, a hol ő nagysága írja levelében, hogy közönségesnek kívánja lenni a közönséges jót és nem csak egy részének az országnak; azaz nemcsak magának és ide minékünk, hanem oda Nagyságtok felé is ebben megbántódottaknak complanatióját; melyet talán adja Isten. szemben való tractával ő nagysága emberével jobban véghez vihet Nagyságtok, mely valamig nem leszen, és azon Nagyságtok nem correspondeál: miben maradjon a religio szabadsága és templumok állapotja? — bizonynyal hidgye Nagyságod, se confidentiát se penig tökéletes egyességet semmi egyéb uton ne reméljen; mert akármi egyéb közönséges jóra nézendő dolgokban való egyező szivet és szolgálatot is ennek ellenkezése intercipiálni fogna ez után is, és minden idegenséget megújítani. Ezen való complanatiót penig ha Nagyságod nem akarja is, bizony ugy vöttem eszemben, hogy mások szolgálni akarván az üdőnek, Nagyságod nélkül is véghez fogják vinni és ezzel is mind favort s mind glóriát magokra vonni, s Nagyságodon nagyobb idegenséget hagyni.

Legyen azért a Nagyságot bölc s itéleti mint ponderálja ezeket, de a mi más uton vagy mások által is megleszen, talán jobb volna azzal is Nagyságodnak mind ő nagyságához való confidentiáját s mind maga hazájánál való szeretetet nevelni, melyekre én Nagyságodnak igen nagy szükségét látom. S remélleném, hogy a melyekben Nagyságtok az országnak nagyobb részével megegyezne, azoknak effectuálására ő felségét is könnyű volna inducálni könyörgésünkkel.

Intimálá mindazáltal majd panaszképpen ő nagysága hogy mikor ezelőtt is ő Nagyságod requisitiójára emberit küldte volna Nagyságodhoz, ugy informálta volna Nagyságod az embereket mintha maga szorgalmazta volna inkább Nagyságodat, és, hogy ha ő nagyságának emberét kell küldeni Nagyságodhoz, hogy abban ez után más informatiót követne Nagyságod, kívánja ő nagysága.

Ezek azért azok a melyeket az ő nagysága levelével együtt akartam mostan közlenem Nagyságoddal, melyet azért szakasztottam fel in confidentia. hogy érthessem mint egyezzen az ő nagysága írása szavaival. De azok bővebb explicatiót is kívánnának. Ha Nagyságodnak bizonyos emberét láthatom. ki által Nagyságod írja hogy confidenter izenhetek Nagyságodnak, ha mi több dolgok occurrálnak és eszembe jutnak, bővebben informálok Nagyságodat, kérvén alázatosan Nagyságodat, alkalmaztassa úgy az én irásimat is. hogy jó intentióm gonoszra

nem magyaráztatván, szolgálhassak tovább is Nagyságodnak és a közönséges jónak, ha miben kívántatik. Tartsa Isten Nagyságodat jó egészségben sok esztendeig.

Medgyes 9. Martii 1643.

Nagyságodnak alázatos szolgálója

Lónyai Zsigmond mpr.

P. S. A fejedelem levelét bizonyos és nem kicsiny consideratióra nézve, mellyet ez után megérthet Nagyságod, és ez levél hordozásnak is bizonytalanságaért, in specie nem küldtem le mostan Nagyságodnak, hanem csak in paribus. Kiből hasonlóképpen megértheti Nagyságod mindazokat, és úgy resolválhatja magát, mintha in specie látná. Meghitt bizonyos emberét találván Nagyságodnak, a kitől parancsolja megküldenem, in specie megküldöm Nagyságodnak.

Ha Nagyságodnak valami parancsolatjára ez után is irnom kellene Nagyságodnak, Nagyságodat alázatosan kérem parancsoljon *helmecezi* gondviselőjének, [felőle, vagy provideáljon úgy másféppen is, juthassanak leveleim bátorságosan Nagyságod kezéhez ez után is.

VI.

1644. augusztus 15.

Illustrissime ac Excellentissime Comes etc.

Jó egészséges hosszú étellel áldja az Ur Isten Nagyságodat kívánsága szerént.

A Nagyságod *Semptéről* 22, 23, és 24. Julii írt három rendbeli méltóságos leveleit jámbor szolgálója által itt Kassán 2. praesentis böcsülettel vöttem. Kinek visszabocsátása hogy ennyire haladott, bizonyosb írásomra várakoztam azok felől, a mellyekről, a mint esmérem, Nagyságod sokképpen vélekedik. Noha penig hogy nemcsak én egyedül hanem többen is úgy értik és érzik azokat az állapotokat mellyek felől írtam Nagyságodnak, meg fogja úgy hiszem esmérhetni Nagyságod mások requisitiojából is, mindazáltal mivel kiváltképpen reám dirigáltattak a Nagyságod írási, a mint rövidebben lehet, mind magam s mind a közönséges dolgokban való mentséginket *Serédi* uram ő kegyelme helyett is (ki mostan házánál vagyon), nekem kellették declarálnom Nagyságodnak, magam excusatioját a közönségesb dolgoknál mostan utolbra halasztván, hogy írásomban újabb kedvetlenséget azzal is ne szerezzek Nagyságod előtt.

A mi azért a Nagyságod bő írásit és discursussit illeti, nem esmérvén arra való elégségemet hogy Nagyságod satis-

factiójával azokra megfelelhessenek, édes hazánk mostani állapotja s a Nagyságod méltósága kénszerite ez válaszírásomra is, melyet egyébképpen örömet mások resolútiójára hattam volna, mint közönséges és engemet is nem inkább mint másokat illetető dolgokat, mellyekben ha intentióm kívül mégis véteni láttatom, hogy Nagyságod azt csekély elmémnek és nem szándékkal való igyekezetemnek tulajdonítsa, alázatosan kérem most is Nagyságodat.

Az *induciák* felől való ez előtti tractáknak sinceritássát a mi illeti, azt nemcsak az intercipiált levelek, de a lengyel hadaknak az országba csakhamar az után való bejövetelők is megmutatta. Ki felől az intercipiált levelek tevén praementiőt, úgy ítélte a mi kegyelmes urunk ő nagysága, hogy azokkal való coniunctióra valók voltak volna az induciák. Ezt ha Nagyságod különben értette, a különböző értelemben s nem a sinceritásban volt innet is a fogyatkozás.

A *békesség* felől való derekassabb tractatusnak innen való sinceritása felől elég bizonyságok ez részről beadott propositiók. Kiben, a mint ez előtt is írtam vala Nagyságodnak, az egy utolsó punctumon kívül nem vélem hogy semmi privatumot esmerhessen Nagyságod. De az elsőbb punctumokat tractálni, az utolsó felől pedig csak szólni sem akara Nagyságtok. S nekünk sem lévén akkor tovább való információnk, s Nagyságtok is távolabb menvén, s az intercipiált levelek is az onnan felül való intentiókat kimutatván: ezek szerzetek mind akadékot s mind haladékot, és idegenséget is akkor tovább való continuálásában, nem az ő nagysága proposituma, sem pedig valami collusiókn.

Mostani állapotunkat a mi illeti, látom hogy difficultásban vötte Nagyságod az itt való *consultatiót*, kitől prohibeál is mindeneket. A lengyel király ő felsége mediatorságát és a propositiók második, harmadik és negyedik punctominak az ország közönséges gyűlése nélkül való complanatióját, mellyek felől való Nagyságod irását és elmélkedését közölvén mind a mi kegyelmes urunkkal ő nagyságával s mind pedig közönségesen az ide begyülekezett atyafiakkal *per modum discursus* a mostani állapotok szerént, ezekre így resolválhatok Nagyságodnak:

A mi az elsőt illeti, semmi inkább ki nem mutatja az igyekezeteket, mint a dolognak vége, melyet Nagyságod mind ő felségének s mind Nagyságodnak való irásából ez ittvaló *consultatióban* jelenlevő uraknak és követeknek, bővebben meg fog érteni. Ha azért, látván ez felgerjedett tüzet hazánkknak, azt közönséges tetszéssel oltani kívántuk inkább hogysen csak sohajtással és hivalkodó szemmel nézni, és ennek remedeálását

könyörgünk ő felségének s az állapotokhoz képeest a minemű alkalmasb mediumokat ezek csendesítésére feltalálhatnánk abban fáradunk: ilyen cselekedetért csak az vádolhatna ugy itéljük méltán bennünket, ha ki a maga háza tüzét oltani gonosznan mondhatná. Egyébképpen pedig ezek nem succedálván azt Nagyságod maga megítélheti kegyelmessen, hogy a magok oltalmát a természetnek törvénye is bele öntötte az emberekbe.

A mi a lengyel király ő felsége interpositióját illeti, azzal nem nehezedni, hanem inkább segítődni ítélte a mi kegyelmes urunk ő nagysága s a regnicolák is a tractatust, meggondolván hogy mostan senki alkalmasb mediator arra nem lehet, mint az, kit mind az ő felségével való méltóságos atyafiúsága, s mind e szomszédos országok közt való régi conföderatiónk kötelessége erre méltán indíthatott, és a ki sok okokra nézve együtt fájlalhatja a szomszéd haza tüzének emésztőbb gerjedését.

Ezzel pedig nem a Nagyságod méltóságos hivatalja szerént való mediatorsága vagy elindított tractatusnak continuálása tollálatott, hanem inkább a Nagyságod mediatorságának a mi ítéletünk szerént hathatósabb segítésére is, egyéb országokban sőt azelőtt a mi szegény hazánkban való tractáknak is példája szerént, más méltóságos mediator is requiráltatott. A minthogy azért bőséges indító oka, úgy elég módja is, vagyon és lehet Nagyságodnak is abban, a mivel ezek között édes hazája javát és megmaradását alkalmasosan segíteni kívánja.

A mi a punctumokban való difficultásokat illeti, mellyeket Nagyságod extra generalem regni diaetam tractálni sem javall, sem lehetőnek nem itél, ez legnagyobb scrupulust és consideratiót szerzett mostan is az emberek elméjében, mert ez előtti példákból tevén a jövődők felől is ítéletet, a gyűlésben való complanatio felől semmi reménségeket lehetni nem itélik, holott megpróbált dolog immár, hogy ő felsége oly gravaminákat akart csak tollálni, mellyeket az egész statusok közönsegesen adtanak be, az evangelicus status gravaminái pedig hogy az egyházi személyektől mint egyik statustól pro gravaminibus esmertessenek. abban mind ezelőtti experienciák s mind az utolbi acták szerént lehetetlenséget látnak; kihez képeest rejiciáltatni ezeknek országgyűlésére, szintén annyinak tartják, mint hasonló vagy nagyobb háborúra való fegyvert azért fenhagyni, hogy másszor esmét felvétessék. Hogy pedig ezek miatt történt háborúk és diffidentiák extra dietam ne complanáltathassanak, considerálják ugyan őkegyelmek okát dilatiójának, de ha akkor complanatióban mehetnének, addig miért nem, elégséges rátióját nem találják, exemplumul lévén

a *bécsi pacificatio*, melyben extra dietam még a régi statutumok ellen valót is végezhettek a religio dolgában, nem hogy azokat a difficultásokat nem complanálhatnák, a mellyek csak az articulusoknak magyarázatjából vagy effectuátiójából támadtak. S úgy itélik és hiszik most is, hogy a mi jót ő felsége végezhet tanácsinak javallásából és hiveinek tetszésekből, nem fogja ezután is az ország azokat inuvaldálni, sőt pro publica regni tranquillitate inkább javallását adja ez előtti példák szerént.

Egyébképpen hatalmas lévén az Ur Isten az ő cselekedetiben, meg lehet ugyan hogy szállíthatja ő szent Felsége e motusokat is. De ennek complanatiója nélkül mi bizony még eddig módját nem esmértük a fegyver leszállításának, hanem ha végső pusztulás determinálja. Kit mint kellessék Nagyságotoknak is ilyen extremumra bocsátani oly dolgokért mellyeket ezelőtt pro publica permansione a mi eleink elszenvedhettek, mutassa meg hazájához való szereteti.

Olaja legyene pengig ennek a tűznek a fegyver, avagy vize: az még csak az egy Isten itéletiben vagon.

Ez volna ugy tetszik Nagyságos Uram az igaz magyarság, és a hazának való jutalmas szolgálát: a ki ezt nemcsak tovább való differentiákra, gyűlölségekre, és vérontásokra nem foveálná, hanem mennél hamarébb pro utriusque partis satisfactione complanálná. Kire a minthogy az Ur Isten Nagyságodnak mélyebb elmét és méltóságos authoritást is adott, ha jobbat talál Nagyságod rajta, mellyet még eddig nem érthettünk, a haza szereteti arra vezérli, Nagyságodat, ne kívánja annak dilátióját, hanem mennél elébb való remedeálását. Ki felől minthogy immár én is eleget szoltam, irtam sokszor Nagyságodnak, s el kell azt is hinnen, hogy jobban érti és tudja sokkal nálamnál Nagyságod mindezekben való difficultásokat és rátiokat, — én több irásommal már ezek felől is Nagyságodat nem fárasztom semmi haszonnal és magam nagyobb gyűlölségével, hanem im azon könyörgöttünk most is ő felségének, hogy a mit Nagyságod magátul nem cselekedhetik, méltóztassék arra való engedelmet és authoritást adni ő felsége, és szánja meg atyai kegyelmességéből ezt a nyomorult hazát, a ki egyébképpen csaknem elszánta magát conscientiája és szabadsága mellett való maga szerencsétetésére: Mi jó vége leszen, álljon az Ur Istennek kegyelmes dispositióján.

A mi pengig illeti a Nagyságod irásinak oly részeit, hogy nem ezeket nézték volna vagy néznék mások ezekben a fegyver fogásokban, hanem külömb intentiók voltak volna és volnának is: hogy a mi kegyelmes urunk ő nagysága ezeket nézte és nézi, semmiből inkább meg nem esmerhetjük, mint maga pro-

posztíóiból. Kire ha Nagyságtok acedált volna, mingyárt vége lött volna a feyverfogásnak. De annál inkább azt tudjuk bizonyossan, hogy mi ezeket nézzük. És hogy mást czélozunk, addig arról különböző ítéletet nem vehetnek felőlünk, míg ezek effectuálása után újabb kívánságok nem mutatódnak.

Végezetre, magam állapotját és mentségét a mi illeti, látja Isten szívemet, hogy ollyat nem igyekeztem írnoim Nagyságodnak, a melyet én külömben tudtam volna lenni, avagy Nagyságodnak méltósága ellen szánszándékkal legkisebb dologban is impingálni akartam volna, hanem az én írásim két dologra dirigáltattak: Egyikre, a cselekedeteknek a mint én emlékeztem igassággal való megírására. Másikra pedig, ezeknek a veszedelmes háboru állapotoknak mennél alkalmatosb és könnyebb mediumokkal való csendesítésére.

Az elsőt a mi illeti, illyen az, a hol Nagyságodnak declaráltam hogy mi a tractát nem abrumpáltuk, melyet azon levelemnek, melynek pártját Nagyságod ide küldte is, continentiája világossan kimutat: hogy a mit azon levelünkben az urunk ő nagysága resolutiójára halasztottunk, azt nem abrumpálhattuk. Nem is ok nélkül kívántam, hogy megolvassa ujabban Nagyságod levelemet, mert tudtam hogy azt magam kezével írtam volt, s az én írásom olvasása igen akadékos. Bizonyosságom az Ur Isten, ugy vagyon a nálam való párban most is, hogy *Nem abrumpáltuk*; valahogy találtam oda azt írni, hogy *Innen abrumpáltuk*; meglehet hogy hírem nélkül tött kezem elmében fogyatkozást. Illyen az is, a hol azt írtam, hogy *Nagyságod arestált bennünket*; kit ugy kellett itt is megmondanunk, minthogy abban is nemcsak magam voltam, s ugy emlékeztünk reá hogy ezen szókat hallottuk Nagyságodtól, hogy *én kegyelmeteket arestálom*; ki felől akkor is mennyit contendáltam Nagyságoddal ugy mint követ, emlékezzék kegyelmessen reá Nagyságod. S ha *arestum* szava nem volt volna, mi szükség volt volna azért busulnunk avagy Nagyságodtól azt kérdenem, *hova vitet immár Nagyságod*. Ha pedig Nagyságodnak más intentiója volt hogyses az mit mi értettünk, én a szivekről ítéletet nem tehettem. Több szavaira is Nagyságodnak mi ugy emlékeztünk a mint írtuk, minthogy nem csak magam voltam, ha megcsalt minket a mi emlékezetünk, annak fogyatkozása és nem valami patvarkodásunknak intentiója szerzette.

A mi pedig egyéb közönséges dolgok felől való írásomat illeti, azok is mindenestől fogva az én intentióm szerént a közjót nézték. Látván azt, hogy Nagyságtok feltalálván is nem kívánja megírni a magok ratiói ellen való dolgokat, innet is nincs talán igen sok más a mostani állapotok szerént a ki

megírja, s ha mi sem mondjuk meg fájdalmunkat s Nagyságod is nem oly orvosságot nyujt neki a ki ide tessék, abban igyekeztem fáradnom hogy liszt járjon ki a két kő közül. S kiváltképpen penig a Nagyságod kegyelmességében való régi confidentiám szerint én most is azt gondoltam, hogy jobbat cselekeszem, ha nemcsak egyedül való censurámat, hanem közönséges orvoslásra való dolgainkat jelentem meg Nagyságodnak, hogy ne mondhassák azt mi felőlünk is, hogy *Amiclas silentium perdidit*. De mivel látom, hogy a közönséges jóhoz való igazságom és sinceritásom offensiónak tartatik, és ez előtti levelemben is eleget írtam vala ezekről Nagyságodnak, nem akarom azokkal is ujobban bántanom Nagyságodat, hogy ne látassam a habot is tovább hajtanom a Nagyságod írása szerint, kit bizony nem a mások vélekedése szerint való zürzavarra, hanem csendes és kívánatos portusra kívánok vala mind hajóstol hajtanom. De mivel immár im az ide való böcsületes regnicolák is magok munkájára méltóztatának venni ezeknek is terhét az én vállamról, nekem is elég leszen immár ha Nagyságod ő kegyelmeknek resolválja kedves válasszal magát, és a dolgoknak jó kimenetelivel ez után is elhiheti őkegyelmekkel édes hazájához való szeretetit és annak nyugodalmára való hasznos munkálkodásit; kire az Ur Isten segélje Nagyságodat, és tartsa sok esztendeig jó egészségben.

Datum *Cassoviae* die 15. Augusti Anno 1644.

Eiusdem Illustrissimae ac Excellentissimae Celsitudinis
Vestrae

humilis et addictissimus
servitor
Sigismundus Lónyai mp.

Kívül a szokott czimzés.

Közli: DR. MERÉNYI LAJOS.

FRANGEPÁN FERENCZ LEVELEI
NÁDASDY TAMÁSHOZ.

I.

Magnifice domine et amice honorande. Salutem et felicitatem, ac seruiciorum commendacionem. D. V. M. scit, dominam sororem meam¹⁾ charissimam habere sales in camera Maramarusiensi, quos a multo tempore illinc educere non potuit, ne salibus regis nocumentum preberet. Nunc autem intelligo, sales regios ibi nec cidi nec cisos haberi. Cum igitur sales domine sororis mee priuati nullum detrimentum reipublice affere possint, rogo D. V. M. propter meam amicitiam, velit scribere literas castellano suo de Huzth, vt sales predictos domine sororis mee siue per terram, siue per aquam libere educere sinat et absque omni impedimento; quod ego et si nondum promerui, curabo tamen inposterum promereri; literas autem huiusmodi D. V. M. ad me mittat quam primum per illum, qui has ad D. V. M. perferet. Multa ego passus sum per visum propter Te, de quibus taceo modo. Noua alia non habemus, nisi aduentum illustrissimi domini gubernatoris, quem expectamus ad diem Palmarum, nisi aliquid insperatum accidat; qui vt credo imponet finem tandem Dei nutu erumnis nostris, et vtinam bonum ac patrie nostre et toti reipublice Christiane salutiferum. Et cum hiis Eandem felicissime valere cupio. Cui me rursum commendo. — Bude 20. Februarii anno Domini 1534.

Seruitor

Frater²⁾ Franciscus de Frangepanibus m. p.

Kivül: Magnifico domino Thome de Nadasdth, domino et amico honorando. (P. H.)

II.

Magnifice domine et amice obseruandissime. Salutem et seruitutis commendacionem. Plura scriberem ad D. V. M. si

¹⁾ F. Katalin, Perényi Gáborné.

²⁾ Ifjú korában franciskanus barát volt; 1528 óta kalocsai érsek,

non haberem hominem, per quem tuto, vti ex literis Eiusdem intelligo, nunciare possem ea, que occurrunt. Nolo itaque literis prolixior esse. Hoc vnum deprecor ab Eadem, scribat castellano de Huzth et committat, ne dominum Joannem Naghwagi, qui nunc est in seruciis domine sororis mee, in persona aut rebus impediatur; timet enim pauper vt cuniculus ab omnibus et forte etiam ab castellano V. M. iniectus est illi timor. Nam alios dicit sine castellano de Huzth, qui eum insequuntur propter V. M. et fidem suam, quam in Eandem seruauit. Et hoc rogo, vt D. V. M. ob mea serucia faciat. Ego nihil possum de illo bono viro conqueri, immo rogo, quod D. V. gracias agat sibi, nam ego quoque ingentes Eidem habeo gracias. Credo enim et scio, id ex commissione V. M. procedere. Viuit enim in illa vicinitate cum domina sorore mea et eius rusticis ac hominibus cum magna tranquillitate ita, quod ego profecto nunquam vellem habere in illa arce meliorem castellanum. Cetera dicet lator presencium. Et Eadem felicissime valeat. Bude 12. Maii anno Domini 1534.

Seruitor

Frater Franciscus de Frangepanibus, m. p.

Kivül: Magnifico domino Thome de Nadasdh consiliario regiae Maiestatis etc. Domino et amico obseruandissimo. (P. H.)

III.

Magnifice domine et amice honorande. Salutem et seruciorum commendacionem. Intellexi responsionem, quam habitis literis V. M. seruitor Eiusdem, castellanus de Huzth in re salaria fecit domine sorori mee. Profecto mi domine Nadasdi non petiueram ego a V. M., vt per terciam partem sales illi demitterentur, sed simul, vt et ego sensissem vtilitatem et commodum ex eorum emissionem. Nec hoc erat tale, quod D. V. M. non debuisset facere pro amicitia mea, cum ego longe maiora (teste, vt de aliis taceam, consciencia Eiusdem) fecerim pro Eadem; non curando etiam immortales inimicicias, quas pro V. M. amicitia retinenda et augendo Te contraxi. Transeant tamen omnia ista! Mihi quidem hoc familiare malum est, vt in amicitia non correspondatur. Si tamen V. M. D. credit eo res suas euectas, vt nullius amplius amicali egeat, vehementer fallitur et errat toto celo. Et cum hiis felicissime valeat. Bude, 25. Maii anno Domini 1534.

Seruitor

Frater Franciscus de Frangepanibus, m. p.

Kivül: Magnifico domino Thomo de Nadasd. domino et amico honorando. (P. H.)

IV.

Magnifice domine et amice nobis honorande. Salutem et plurimam nostri commendationem. Rogauit nos is dominus Ladislaus Tholdy, vt has nostras literas ad Eandem daremus in eo, quia dominus Christofforus Kawassy castellanus castri Huzth vniuersas res suas in predam conuerti, bonaque sua et quelibet iura possessionaria in partibus Maromorusiensibus existentia occupari fecisset; ita, vt eciam de presenti in edibus alienis domina consors sua diuagatur. Quod Do. Vestra predictas res suas reddere, bonaque occupata remitti facere vellet. Quod Nos eo libencius fecimus, ex quo scimus, ipsum Maiestati Regie domino nostro clementissimo fidelem esse. Rogamus igitur Eandem, velit intuitu nostri ipsi domino Christofforo committere, vt predictas res reddere et bona occupata remittere debeat. Non videtur hoc nobis iuri consonum, vt vnus subditus Regie Maiestatis alium sic minus iuste opprimat et iustis suis bonis priuet. Quicquid in hac parte D. V. intuitu nostri fecerit, nos Eidem nostra amicitia promereri curabimus et D. V. bene valere optamus. Bude, feria sexta post festum Pentecostes anno Domini 1534.

Seruiutor

Frater Franciscus de Frangepanibus, m. p.

Kívül: Magnifico domino Thome Nadasdy etc. domino et amico nobis honorando. (P. H.)

V.

Magnifice domine et amice honorande. Salutem et seruiciorum commendationem. Ex presencium latore seruitore domine sororis mee intelliget D. V., que in comitatu de Vgocha per Seredianos aguntur. Rogo, restinguat ignem illum, quantum in se est, et committat castellano suo de Huzth, vt iuuet dominam sororem meam pro posse et non sinat vastari paucula bona sua, que illic sunt. Cetera dicet presencium ostensor; et Eadem felicissime valeat. Bude 17. Junii 1534.

Seruiutor

Frater Franciscus de Frangepanibus, m. p.

Kívül: Magnifico domino Thome de Nadasd, etc. domino et amico honorando. (P. H.)

VI.

Magnifice domine amice et frater honorandissime. Salutem et seruiciorum commendationem. Ago quidem gracias, quas possum maximas, D. V. M. de bona vicinitate, quam exhibet ex V. D. commissione bonis nepotis mei dominus ca-

stellanus de Huzth. Reseruire curabo, si potero et si licuerit. Per cetera rogo D. V. M., agat sibi de preteritis gracias et de instantibus, quia et nunc mihi in dies obsequitur; et committat ei, vt in posterum quoque idem faciat et vt ab aliis quoque hec pauca bona defendat. Preterea duo sunt, que vltra hec a D. V. M. peto. Rogo, ne confundas faciem meam. Vnum est, quod dominus castellanus nuper, timens huc aduentum Gritti vel gencium suarum, demolitus est in totum domum lapideam Nicolai Dolgos. Pauper senex petit, vt tanti et tam ingentis damni pars saltem refunderetur sibi; quod mihi iustum videtur et rogo committi hoc domino castellano. Alterum est: ex D. V. iussu. vt audio, dominus castellanus expulit hinc Ladislaum Toldi et vxorem eius, bona autem vniuersa eorum hic existentia occupauit et sic domina soror mea amore Dei nutrit hic vxorem suam. Cum nesciam, quid Ladislaus deliquerit, non loquor; nunc de eo tamen supplico pro ista misera matrona, cuius sunt hec bona, vt miserearis ei; sicut vis, quod Christus Tui misereatur, et committe, vt si non in totum, saltem aliqua pars bonorum ei remittatur, in qua possit viuere. Rogo D. V. quam maxime possum, faciat hoc pro Deo et pro mea amicicia, reducendo in mentem, me quoque fecisse aliquando pro Te aliquid. — Et felicissime vale et ad me aliquid scribe de instantibus rebus, que maxime sunt iudicio meo et presertim: quid intendat dominus rex Ferdinandus. — Ex arce Nyalab 16. Septembris 1534.

Seruitor

de Frangepanibus, m. p.

Kívül: Magnifico domino Thome Nadasdi, domino amico et fratri honorandissimo. (P. H.)

VII.

Magnifice domine et amice honorandissime. Salutem et seruiciorum commendacionem. Nuper scripseram D. V. pro hac domina presencium ostentrice; nunc quoque idem facio instantissime obtestans Eandem, vt pro Dei amore primum, demum pro mea amicicia miserearis eius, ne hec veneranda matrona in domibus vagetur alienis, presertim cum illa in nullo offendit D. V. M. neque filius eius, cuius bona sunt ista. Ex magna spe et ipsa me ad scribendum rogauit et ego scribo et ex hiis cognoscam, quid mihi de Te sperandum sit. Preterea sepius vocatus a Maiestate Regia D. N. C. cogor proficisci illuc; D. quoque Vestra M. veniat et subueniat pro sua virili ruenti patrie. Iam nullum habes obstaculum; omnia amota sunt; laqueus enim contritus est et nos liberati sumus in nomine Domini. Nam crede mihi, si ille viuebat et guber-

nabat, neque me quisquam vidisset in curia Suae Maiestatis, quia noluissem dominum B. cepisse quandocunque hunc laborem, vt me excitet in aurora cum tibicinibus. Et felicissime vale! Huic castellano D. V. multum debeo et plus forte illi, qui ei ita iussit, vt faciat. Ex arce Nialab 8. Octobris 1534.

Seruitor

Frater Franciscus de
Frangepanibus, m. p.

Kívül: Magnifico domino Thome de Nadasd, domino et amico honorandissimo. (P. H.)

A m. k. Országos Levéltárban levő Nádasdy-levéltárból.

Közli: MARÓTHI REZSŐ.

ADATOK BERÉNYI GYÖRGY ERDÉLYORSZÁGI KÖVETJÁRÁSA TÖRTÉNETÉHEZ 1659-BEN.

Az erdélyi zavarok. II. Rákóczi György és Barsai Ákos versengése s ennek következtében a török részéről fegyedetó veszedelem arra indították Lipót királyt, hogy az 1659. év vége felé báró Berényi Györgyöt *internuntius* képen a fejedelemhez küldje, hogy ha lehet, okkal-móddal békességet csináljon közöttük, legfőképen pedig, hogy Rákóczit a Radolth Kelemennel kötött szerződés végrehajtására, *Szatmár* és *Szabolcs* vármegyék átadására s a fegyver letételére bírja. Erre vonatkoznak az alább közlendő levelek és a Berényinek 1659 szeptember 7-én adott követutasítás. De Berényi küldetése sikertelen maradt. Rákóczi nem akart felhagyni a török ellen való hadi készülődéssel s erősen bizakodott, hogy ellenségén diadalmaskodva, fejedelmi trónját visszafoglalhatja. — Kihívta maga ellen a végzetet, mely nemsokára beteljesedett rajta.

I.

Leopoldus Dei gratia electus Romanorum Imperator
semper Augustus ac Germaniae Hungariae. Bohemiae etc. Rex.

Illustrissime Princeps nobis honorande. Internuntium nostrum praesentium exhibitorem fidelem nostrum Magnificum Georgium Berényi ad synceritatem vestram rerum et moderni temporis conditionibus sic ferentibus expediendum duximus, medio cuius data eidem sufficienti commissione et instructione, nonnulla sedulo et diligenter nomine nostro synceritati vestrae benigne representata esse volumus: Quem ut synceritas vestra benevole admittere, relationibus ejusdem fidem indubiam facere et confidenter ea, quae nobis renuntianda haberet, concedere velit, desideramus. Id quod synceritatem vestram tanto promptius et celerius facturam expectamus, quanto temporis constitutionem ad majora incommoda declinantem praevenire expedientius censuerit. Cui nos in reliquo firmam valetudinem et prospera

ad principem Rakoczium, deinde etiam ad Barchaium mittitur. illa est: ut intellectis periculosis motibus ac bellicis tumultibus, inter utrumque principem exortis et suscitatis, tanquam communis pater et supremus in Christianitate princeps. interpositione sua, ab armis illos discedere faciat.

Secundo. Ut comitatus duos Zathmar et Szabolcz, ne differat princeps Rakoczy, sed juxta factam per Radolt concordiam et compositionem actutum remittat, quae pro sua prudentia, et dexteritate noverit quam optime exequi et obtinere.

Tertio. Quapropter statim se itineri committet. remota quavis excusatione aut mora, et acceleratis die noctuque itineribus, mutatis etiam in via equis, profectionem admaturabit. et primum quidem Cassoviae cum episcopo Agriensi et vice generali Sigismundo Petheó tanquam commissariis intelligentiam habebit et instructionem suam cum illis communicabit. Inde eadem celeritate ad principem Rákoczy ubicumque reperendum, sive in castris, sive alibi sese conferet, exhibitisque credentialibus declarabit, valde suae majestati displicere, hanc contra ejusdem voluntatem et mentem susceptam expeditionem motusque bellicos ac turbas periculose excitatas militiam ex ditionibus suae majestatis atque etiam duobus comitatibus eductam adversus Transylvanos. Cum sua majestas assecuraverit portam ottomanicam, quod ex ditionibus ejusdem nulla hostilitas Transylvaniae sit inferenda, neque permissuram ut a Principe Rakoczio, quicquam tale perpetretur, aut motus hostiles et arma inferantur. Quem videlicet Turca usque adeo persequatur, ut nollet ditionibusque suae majestatis graviterque minaretur si secus fieret, etiam in Regno Hungariae aut ubicumque in ditionibus suae majestatis tolerari, atque adeo sciret princeps obligationem suam ex vigore diplomatis ne sine consensu in duobus comitatibus delectum militum faceret aut gentes eorum in bellum educeret.

Quarto. Repraesentaret insuper quam sint periculosi motus ab illo suscepti, utpote qui ditiones suae majestatis proximas et adjacentes belli facibus accederet, imo regnum hoc suam majestatem atque adeo christianitatem hoc plane importuno tempore involveret et intricaret, Transylvanisque et maxime Turcis justam causam daret, provincias suae majestatis signanter autem duos Comitatus unde hostilitas ipsi illata fuisset, invadere, depopulari, et extrema illis mala inferre, signanter autem ditionibus ultra Tibiscanis et comitatibus, manifestum inde excidium imminere.

Quinto. Licet enim forte primo impetu, fortior esse posset princeps, contra Barchaium, et adhaerentibus Transylvanicorum nonnullis, forte etiam premere, sed certissimum est

Turcam non fore ociosum spectatorem hujus concertationis sed partes Barchaii, tuiturum, vel saltem Rakoczium pro odio quem (*így!*) erga illum gerit. Vatiniano, in Transylvania nunquam passurum. neque permissurum, ut contra suam prohibitionem et voluntatem jam antea ab ipso proscriptus et hostis declaratus violenter sese introducat. Quare fiet, ut majoribus etiam quam deacto viribus Rakoczium, atque adeo Transylvaniam adoriatur, inde Rakoczium cum suis gentibus expellat, et persequatur, in duos Comitatus et alias Regni partes quin imo Transylvanos ipsos, quod contra voluntatem suam Rakoczio adhaeserint eumque in Principatum promoverint, non solum castigabit, ac devastabit quemadmodum anno praeterito fecit verum etiam sibi totaliter subiciet, bassamque imponet, qui et Transylvaniam et duas Provincias Valachiae despotice regat et gubernet, cum inaestimabili damno christianitatis, et certissima ruina Regni Hungariae. Quare ad avertenda tanta mala, velle omnino suam majestatem jubereque ut arma deponat in sua quantocius pacifice se recipiat compositis quoquo modo rebus cum Transylvanis ipsoque Barchaio.

Sexto. Bona sua, quae in Transylvania haberet, et jure haereditario nomine suo, uxoris ac matris possideret, non esse tanti ut praedicta pericula, damna extremaeque ruinae aleam pro illis ipsi Rakoczio acquirendis aut retinendis subiret: nihilominus licet sua maiestas nulla ratione obligatam sese agnoscat tueri ipsum in praetactis bonis, verum tamen ex gratia sua et affectu erga principem Rakoczium, quietisque et tranquillitatis populorum suorum studio ac desiderio, mittit ad Barchaium, hortaturque eundem, quod si quoquomodo per Turcam fieri possit, bona ejusdem Transylvanica, possidenda relinquat, quod si plane impossibile esset, temperamentum ali-quod adinveniretur, quo et Turcae mitigari et praetensionum Barchay, atque adeo ipsi Rakoczio fieret satis, pro modernorum temporum injuria et conditione. Quamquam si res altius consideretur, videtur non habere injuriam princeps Rakoczzy, utpote qui sponte et libere promisisset vel cui Transylvani ea conditione saepedicta bona relinquenda esse concessissent et cum eo transegissent, si videlicet Turca, eum in iisdem patiatur, neque exturbatum velit, aut jubeat Transylvanis. Cum vero constet turcam absolute non velle pati eum in possessione bonorum, imo severe Transylvanis jubere ejectionem, non posse argui fidei violatae, aut non servatae transactionis. Frustraque principem Rakoczium praetendere, quod non turca, sed tantum Barchay, illum ex bonis memoratis exturbatum vellet, ut iis potiri atque ex eorum pretio promissam turcis summam exsolvere, et quasi de novo principatum comparare

possit. Ut ut enim Barchay turcam sollicitaverit, tamen posteaquam turcis placuerit, et propositum omnino sit, nunquam cedendi, supramemorata bona, eadem nos pericula movere et ipsius transactionem aperte non violari.

Septimo. Laborabit igitur ut de facto tam ex parte Barchay quam ex parte principis arma deponantur, paxque et tranquillitas illis populis reducatur.

Octavo. Mirari suam majestatem, nec satis assequi posse, quomodo princeps Rakoczy, tam constanter etiamnum asseveret turcas asiaticis rebellionibus periculose intricatos, vel etiam caesos aut ipsum Vezirium primum trucidatum et extinctum, cum tamen sole clarius constet, ex tot literis residentis suae majestatis, quas scripsit, imo et ex ultimis Brusa exaratis, omnia in ditionibus turcicis quietam esse et pacatam, neque ullum vestigium prioris aut novae revolutionis asiaticae, aut rebellionis superesse, quin imo magnum Vezirium circa Adrianopolim et Constantinopolim facile sexaginta millium exercitum habere et indies augere, quem brevi Belgradum promoturus sit, ad extinguendas si quas invenerit in Transylvania belli faces, vel etiam ulterius christianas ditiones, hostiliter aggrediendi. Frustra igitur tali vano proorsus et falso fundamento Rakoczi inniteretur, et insigniter a quibusdam lucri acquirendi cupiditate falleretur.

Nono. Ad evitanda igitur tanta, ac tam enormia damna ac pericula christianitati imminencia accommodare se omnino juberetur Princeps Rakoczius, et commotas turbas bellique tumultus quietari.

Decimo. Quod nisi fecerit, habere in mandatis, ut nomine suae majestatis omnes, qui alioquin suae majestati subessent ad ejusque ditiones pertinerent cujuscunque ordinis et status actutum ab eo recederent, signa desererent, nec ullo sub titulo ac ratione ipsi militare praesumerent sub nota perpetuae infidelitatis.

Undecimo. Suam majestatem benigne se obtulisse, quod velit principem ejusque domum, in suam protectionem suscipere: verum si princeps similium tumultuum, turbarumque et bellorum excitatorem sese exhibuerit, non modo suae majestatis protectionem sperare et expectare non posset, verum etiam ne in suis quidem ditionibus, qualicumque modo talem patiatur, verum inde amoveat promereri.

Duodecimo. Meminerit se non esse ea conditione et viribus, qui vel uni potentissimo imperatori, tanto magis duobus se opponere et resistere praesumat; si igitur sub alis suae majestatis persistere et quiescere velit, pacem servet et quietem, id enim suam majestatem expresse illi denunciare, nolle

absolute ut sese in principatum Transylvaniae sine consensu et voluntate turcarum intrudat, ad avertenda mala supradicta imminencia toti christianitati.

Decimo tertio. Quantum ad duos comitatus displicere suae majestati quod eorum restitutionem differat, vel omnino recuset, frivolis ex causis, et excogitatis subterfugiis, licet enim per Clementem a Radolth, omnino cum sua majestate transegerit, ac promiserit quantocius comitatus restituere, praesidiumque recipere juxta et ad conditiones eidem a majestate sua benigne oblatas et promissas, ut ex omnibus literis et instrumentis superinde confectis apparet, restare etiam assecuratorias suae majestatis, quarum paria secum haberet et cum illo communicaret, originalia vero apud Commissarios haberi, consignanda ipsis, quamdiu ad actualement resignationem processerit: insuper per status et ordines regni roborandum et articulo firmandum diploma, quod si princeps allegaret conditionibus initis nondum esse satisfactum, ad haec responderit illa minime ipsi, per dictum Clementem a Radolth, promissa, sed solum ad referendum, et benignam voluntatem majestatis suae, accepta fuissent. Ideoque pro conditionibus essentialibus habenda, immerito praetenderet, ut enim tota res clarius pateat, sua majestas sequentes ipsi conditiones obtulit. Primo. Si Comitatus restituat, fore ut proventus honorum, signanter arcis Szathmár, aliaque utilitates ipsi relinquuntur. Secundo. Velle suam majestatem praesidarios in Szathmar et Kálló, proprio aere exolvere, neque prouti hactenus eorum stipendio principem aggravare. Tertio. Cessantibus periculis et compositis cum turca rebus, velle suam majestatem eidem Comitatus restituere. Quarto. Non fuerat visum suae majestati expedire, ut super praedictis punctis in scriptis assecutoriae expedirentur, verum contentus esset promissione verbali et oretenus facta. Et hae fuerunt conditiones, ad quas princeps Rakoczy promiserat restitutionem Comitatum, caetera solum ad referendum, et beneplacitum suae majestatis, nihilominus ut sua majestas benignum affectum suum erga principem, hac quoque occasione ostenderet dignata est sua majestas, quae possibilia viderentur, in illis quoque principi connivere, ad eaque condescendere, qualia fuerunt: Primo, ut in scriptis assecuratio illi daretur super punctis eidem oblatis. Secundo. Admisit majestas sua, et suam erga principem gratiam declaravit, quod illum una cum sua domo, instar caeterorum fidelium suorum in suam protectionem suscepit.

Decimo quarto. Cur autem quedam eorum omiserit, rationem confidenter illi aperire potest. Primo. Illud ubi scribebatur, dum in gratiam cum Turcis redierit. Inconveniens existimavit

sua majestas. hoc negotium Comitatum. a gratia Turcarum dependere, et cum fideles subditi suae majestatis, ipseque Princeps, relicta Transylvania nihil quicquam gratia Turcarum indigeat, nec ab ea dependeat, aut quidpiam expectare habeant. Illud quoque ubi additur in projecto suam majestatem duntaxat potestatem supra militiam sibi reservasse, ad instar aliorum Praesidiorum, accedente deinceps querela et explicatione per legatos facta. expunctum voluisse, quasi vero per hoc denotaretur, relictam esse principi in reliquis omnibus praeter praesidarios priorem in duobus comitatibus potestatem et jurisdictionem. utpote liberorum Hajdonum directionem, conferendi officia et dignitates, facultatem, caducitates et his similia suam enim majestatem non aliter intellexisse, comitatum restitutionem, quam ut ad totalem obedientiam et subjectionem suae majestatis unionemque Regni devenissent, prout fuerunt antea. exceptis iis, quae per expressum a sua majestate principi oblata et promissa fuissent. Demum quoad Diplomatis per regnum confirmationem, multos circa hoc respectus, et causas occurrere, dependereque etiam a statibus et ordinibus, quare noluisse suam majestatem tali promissione retardari, adeo necessariam comitatum restitutionem.

Decimo quinto. Rebus igitur sic intellectis et explicatis postulare suam majestatem ut statim et defacto praesidium, eum infinem destinatum ac missum recipiat, fortalitiaque Kallo et Szathmar defacto tradat, comitatus juxta supradicta resignet, neque moras ulteriores nectat, aut excusationes. Qui si benignae suae majestatis dispositioni accommodare se nollet ac recusaret, poterit eidem id quoque significare, daturam in mandatis suam majestatem, ut statim et defacto manus applicentur ad occupationem comitatum, omnibusque in illis comitatibus existentibus praecipendum, ut protinus eo deserto ad omnimodam suae majestatis obedientiam et subjectionem revertantur. Expedire igitur ut gratiam suae majestatis amplectatur, qua deinceps quoque carere non posset, verum ejus auxilio et subsidio se ac suos conservare deberet.

Decimo sexto. Quibus ita expeditis et confectis ad Barchay in Transylvaniam se se conferat, ita tamen si Princeps Rakoczy praedictis a majestate sua propositis acquieverit, seseque obedientem exhibuerit, spes denique sufficiens componendi inter utrumque Principem, per media placidiora belli appareat, alioquin a Rakocio, protinus Cassoviam revertatur, suam majestatem per celeres cursores, de rerum statu edoceat, ibique benignum ejusdem responsum praestoletur. Si ergo utilem ac proficuum fore existimaverit, hanc suam ad Barchajum protectionem, ipsum personaliter conveniat, literasque suae

majestatis credentiales reddat penes quas significet. suae majestati excitatas inter eos turbas, et bellorum motus summopere displicere, utpote ex quibus nunnisi calamitates populorum christianorum et provinciarum, signanter autem Transylvaniae energerent, quae cum anno praeterito, tantam cladem in hominibus et territoriis amissioneque fortalitorum et locorum magni momenti passa sit. ex his modernis disturbiiis non nisi ultimam suam ruinam expectare posset. facileque incurrere, ut quod pridem jam naturalis hostis in animo haberet, amoto Principe et alia nobilitate, Bassam illi imponere, in Provinciae formam redigere totalique subjectioni mancipare, cum inexplicabili damno et irreparabili detrimento Christianitatis, Regnique Hungariae ac totius gentis et nationis pernicie; sine snim vincat, semper christiani sanguinis effusio agetur, ac caedes, sive vincatur, vix credi potest et induci turcam, ut exosum eibi Rakoczium in principiatu patiat, sed majoribus viribus et potentia, lamentabili clade Transylvaniam afficiat, et sibi quod reliquum est, totaliter subjiciat, suae majestati non esse integrum aut etiam consultum, propter modernum rerum statum et conditionem neque adesse causam, ut propter unius vel alterius eorum discordias, commoda aut praetensiones, bello se immisceat, aut etiam cum turcis (cum quibus pacem habet, quam etiam deo bene propitio, conservare ulterius intendit) abruptat, seque et christianitatem bello turcico involvat.

Decimo septimo. Quare suam majestatem tanquam communem patrem Christianitatis et cui multum interest Transylvaniae negotium ejusque conservatio, praesertim apud manus christianitatis, velle operam suam adhibere, et interponere, quatenus haec flamma extingui in scintilla possit, res inter utrumque principem componi, quies et tranquillitas populi conservari, ad quae ut suae majestatis intentionem consequatur, opus esse videt sua majestas, ut materia et seges, causaque belli amoveatur ac tollatur, bona videlicet transylvanica juxta conventionem superinde factam a Principe Rakoczio libere et sine impedimento possideantur, quod si a turca impediretur, vel eius mandato contrarium Barchai ac Transylvani agere compellerentur (quod tamen negari videtur a principe Rakoczio) modos omnes ac vias investigari et adhiberi, quibus Turca persuadeatur ut a simili proposito et intentione discedat.

Decimo octavo. Quod si obtineri penitus non posset inveniendum esse temperamentum, quo ipse Turca contentus esse possit. Quale esset, si diversi in Transylvania proceres dominia illa possiderent titulo arendae annuosque proventus Principi Rakoczy consignarent, si redderetur sufficienter securus Rakoczy, quod sedatis paulisper Turcarum motibus, et affectibus in illum

concitatis, pleno iterum Dominio bonorum suorum reponeretur, et in integrum restitueretur vel quibuscunque similibus apte et accommodate reperiendis praetextibus, ne alioquin et se Principatumque suum, cujus conservationi adeo intentus esset amitteret, aliosque secum in extremam ruinam traheret. ac praecipitaret.

Decimo nono. Quibus ita confectis negotiis, ad principem Rakoczy revertetur, et studebit omnibus modis et viribus efficere, ut arma statim utrinque deponantur, quiesque et tranquillitas omnimoda restituatur. Quod si vero princeps Rakoczy sese accommodare nollet, literas suae majestatis, quibus ab eius militia et subjectione vasalli ejusdem avocarentur, ubi ad duos Comitatus pervenerit, ibidem publicet et promulget, indeque redeundo Cassoviam, communicato Commissariis negotio, relictis ibi literis apud commissarios publicatoris restitutionis duorum comitatum, reditum ad suam majestatem maturet, qui Commissarii antequam praefatas literas publicent, expectabant superinde fiendam ulteriorem suae majestatis resolutionem. Ac nihilominus non intermittat ex itinere quoque nos de occurrentibus et rerum statu diligentissime informare.

Quod si vero, quae circumferuntur de successu rerum principis Rakoczy, captivitateque aut etiam interemptione Barchay, vera esse deprehenderit, ipsum nihilominus Principem Rakoczium adeat, et periculorum, quae etiam victoria ejusdem secum ferret, moneat, nomine nostro ipsum revocet. et ut pacem componat, neque arma Turcica in Transylvaniam vel ditiones suae majestatis provocet, pro sua prudentia et dexteritate accommodando se statui et rerum conditioni quinimo relicto Principatu et Provincia, ad liberam statuum electionem in Hungariam ditionesque suae majestatis se se referat, et recipiat, ne turcis ulterior occasio detur, tam ipsam Transylvaniam totaliter vastare, aut etiam ditiones suae majestatis invadere. De reliquo sua majestas eidem Internuncio gratia et clementia sua Caesarea et Regia benigna propensa manet. Datum in arce nostra Regia Posoniensi die septima mensis Septembris anno domini millesimo sexcentesimo Quinquagesimo nono. Regnorum nostrorum Romani secundo Hungariae et reliquorum quarto Bohemiae vero anno tertio.

Leopoldus. m. p.
(p. h.)

Georgius Szelepchény m. p.
archiepiscopus colocensis.
Andreas Ruthkay. m. p.

A lap alján : Instructio Georgio Bereny data in negotio Transylvanico.

IV.

Leopoldus stb.

Fidelibus nostris universis et singulis reverendissimis, reverendis; spectabilibus, magnificiis, egregiis et nobilibus, dominis praelatis, baronibus, magnatibus, comitibus, vicecomitibus, praefectis, capitaneis, castellanis, provisoribus, officialibus, et eorum vicesgerentibus, tricesimatoribus tributariis, teloniatoribus, pontium, vadorum et passuum custodibus necnon civitatum, oppidorum, villarumque magistris civium, iudicibus et rectoribus, cunctis etiam alys cujuscunque status, conditionis subditis nostris in regno nostro Hungariae ubivis constitutis et commorantibus, praesentes nostras visuris, salutem et gratiam. Postquam praesentium exhibitorem fidelem nostrum magnificum Georgium Berény de Karancs Berény ablegatum internuncium nostrum ad illustrissimos Principes Georgium Rakoczy et Achatium Barchay etc. in certis arduis, et publicis Regni nostri Hungariae negotiis expeditivimus, velimusque eidem ubique locorum tutum et securum iter esse. Fidelitates vestras benigne requirendas esse duximus, quibus etiam firmiter committimus et mandamus, ut dum et quaecumque praefatus Georgius Berény internuncius noster ad vestras terras, tenuta, dominia, possessiones, honores et officiolatus pervenerit, eundem cum universo Comitatu, curribus et omnibus ad se suosque pertinentibus, ubique locorum tute, libere et secure ire, redire, morari, stare pausare et proficisci permittere, et permitti facere debeatis et teneamini. Providentes etiam eidem de salvo et securo conductu sive transitu in locis periculosis et suspectis usque ad loca tutiora, atque pro necessitate in subvectione rerum et sarcinarum suarum ipsumque comitantium de jumentis prospicientes alys etiam officiosis demonstrationibus et hospitalitate eundem prosequentes. Hasce autem post earum lecturam semper reddi volumus et mandamus exhibenti. Datum in acre nostra regia Poseniensi die septima mensis Septembris anno domini Millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono. Regnorum nostrorum Romani secundo. Hungariae et reliquorum quarto, Bohemiae vero anno tertio.

Leopoldus m. p.
(p. h.)

Georgius Szelepchény m. p.
archiepiscopus colocensis.
Andreas Ruthkay m. p.

V. 1

Leopoldus stb.

Magnifice fidelis nobis dilecte. Hisce proximis diebus appulit cursor Residentis nostri in Porta Ottomanica cum

certa ejusdem relatione nonnullas res Transylvanicas et commissionem fidelitati tuae delatam concernentes, cujus contenta hisce scripto comprehensa, pro complemento Commissionis tecum communicanda censuimus, omnino volentes, ut cum reliquis Instructionis tibi datae punctis, Principi Rakoczy, genuine representare et exponere velis, et debeas. Quod si vero propter indispositionem et aegritudinem tuam, in quam te incidisse audimus, itineri te committere omnino non posses, contenti reddimur, ut remissis nobis per hunc ipsum cursorem, literalibus instrumentis, ad commissionem illam spectantibus, prout et expensis, valetudinis tuae curam habere, et emanere valeas, atque possis. Gratia et clementia nostra fidelitati tuae benigne propensi manentes. Datum in arce nostra Regia Posoniensi die vigesima secunda mensis Septembris. Anno Domini Millesimo sexcentesimo quinquagesimo nono.

Leopoldus m. p.

Georgius Szelepchény m. p.
archiepiscopus colocensis.
Andreas Ruthkay m. p.

Külezím: Magnifico Georgio Berény, de Karanch Bereny etc. fideli nobis dilecto.

VI.

Leopoldus stb.

Magnifice, fidelis nobis dilecte. Licet quidem non aubitemus, fidelitatem tuam, in hac tibi delata nunciatura, ea omnia, juxta instructionem tibi datam, sperata de te dexteritate et sufficientia peragenda fore; statusque rerum a discessu tuo, circa Principem Rakoczium, et in ipsa Transylvania nonnihil videatur immutatus, ea tamen nihilominus, quae circa restitutionem duorum Comitatum in Instructione et mandatis habeas, nunc quoque deservire ambigi non potest. Quare fidelitas tua hac occasione serio in eo duntaxat commonenda fuit, quatenus denunciationem illam, quod alioquin nos invito etiam Principe Comitatus omnino rehabere velimus, ita moderandam esse noris, ut cum in reditu Cassoviam perveneris, de rebus omnibus (quem admodum etiam in Instructione tibi data, continetur) prius majestatem nostram edocere, ulteriusque mandatum ac benignam dispositionem in eo, prout et ratione revocationis militiae in ditionibus nostris sub Principe Rakoczio militantis, praestolari debeas et tenearis. Et quia pars illa Instructionis tuae, qua etiam Barchaium accedere et controversiam inter utrumque componere jubearis, penitus immutata est, requiritur ut pro tua prudentia et dexteritate res ad modernorum temporum constitutionem accommodare, ac princi-

pem Rakocziū ad pacem et tranquillitatem revocare, eique pericula a turcis ob hanc inquietudinem ipsius et expeditionem enumerare non omittes, ea cum insinuatione, quod nisi protinus duos illos Comitatus restituerit, eosdem Turcas praetensuros, et sibimet cum evidenti partium illarum jactura et detrimento appropriaturos esse: Hisce tandem rite peractis ut reversionem tuam admaturare studeas, benigne volumus et mandamus. Ac in reliquo gratia nostra Caesarea et Regia tibi clementer propensi manemus. Datum in arce nostra regia Posoniensi die tertia mensis Octobris Anno Domini Millesimo Sexcentesimo Quinquagesimo nono.

Leopoldus m. p.

Georgius Szelepcheny m. p.

archiepiscopus colocensis.

Andreas Ruthkay m. p.

Kívül: Magnifico Georgio Bereny de Karancz Bereny etc. fideli nobis dilecto.

VII.

Spectabilis ac Magnifice domine nobis honorande.

Ertvén Kegyelmed hozzánk való jövetelit. Kegyelmed eleiben küldöttük nemzetes Gyrintze Mátyás hivünket, hogy mind az ő felsige méltóságának, mind az kegyelmed böcsületinek eleget tegyen, szóval is izentünk általa kegyelmednek, hitelt adván nevünkkel szóllandó szovainak. Hozza Isten kegyelmedet jó egészségben, kívánjuk. Datum in Törtsvár 14. Octobris 1659.

Spectabilis ac magnificae dominationis vestrae

Amicus benevolus

G. Rákóczy m. p.

Kívül: Spectabili ac magnifico Domino Georgio Briny etc. amico nobis observando.

VIII.

Leopoldus stb.

Magnifice fidelis nobis dilecte. Ex significatione fidelis nostri magnifici Sigismundi Petheó de Gerse, partium Regni nostri Hungariae superiorum vice generalis, benigne intelleximus, quae circa resignationem fortalitorum, tam a parte Principis Rákóczy quam commissariorum ipsius superioribus proximis diebus contigisse eidem perscripsisti, intimando simul super ys omnibus, ubi Cassoviam redieris, te nimirum cum fidelibus Commissariis nostris isthic constitutis, non solum uberius collaturum, verum etiam sequenti statim die specialem cursorem ad nos quoque expediturum, per eundemque tam de

praemissis, quam alys tibi delatis et commissis. plenior
 informationem fores suppeditarus. Cum vero hujusmodi cursor
 tuus nondum comparuerit, difficileque admodum sit, absque
 plenaria totius negotij informatione certi quid statuere, nosmet-
 que resolvere. Ideo hunc expressum cursorem eum in finem
 ad fidelitatem tuam mittere voluimus, mandantes, quatenus
 si casu quo necdum sufficientem et fundamentalem cum omni-
 bus circumstantijs misisses informationem, absque temporis
 jactura praemissum cursorem tuum ad nos expedire operamque
 impendere velis diligentem ut per huncce nostrum cursorem,
 nos de omnibus uti te obstulisti (Leopold sajátkezü közbeszu-
 rása) *de statu toto illarum partium* exacte informare nullate-
 nus omittas, quo certitudine desuper habita nosmet circa prae-
 missa tantocyus resolvere possimus. In reliquo gratia nostra
 tibi benigne propensi manentes. Datum in arce nostra Regia
 Poseniensis die secunda mensis Novembris Anno Domini Mil-
 lesimo Sexcentesimo Quinquagesimo nono.

Leopoldus m. p.

Georgius Szelepehény m. p.
 archiepiscopus colocensis.
 Andreas Ruthkay m. p.

IX.

Leopoldus stb.

Magnifice fidelis nobis dilecte. Ea quae nobis de successu
 tuae ad principem Rakocziium missionis Majestatis nostrae
 fusius rescripsisti, benigne intelleximus; Quia vero in hoc
 negotio adhuc planiorem informationem desideramus, et alioquin
 superfluum esse existimamus, ut posteriores moras Cassoviae
 traheres, idcirco acceptis praesentibus, postpositis aliis, qui-
 busvis considerationibus, reditum tuum maturare, et acceleratis
 itineribus ad nos redire debeas, ea est benigna voluntas nostra
 et dispositio. Gratia et clementia nostra caesarea et regia
 tibi in reliquo benigne propensi manentes. Datum in Arce
 nostra Regia Poseniensi. die decima sexta mensis Novembris
 Anno domini MDC'LIX.

Leopoldus m. p.

Georgius Szelepehény m. p.
 archiepiscopus colocensis.
 Andreas Ruthkay m. p.

Külezím: Magnifico Georgio Berény de Karancz Berény etc. fideli
 nobis dilecto.

A Magyar Nemzeti Muzéumban őrzött gróf Berényi
 levéltárból.

Közli: KOMÁROMY ANDRÁS.

KÉT NÉMET ALCHYMISTA SELMECZBÁNYÁN 1585—86-İK ÉVBEN.

— MÁSODIK ÉS BEFEJEZŐ KÖZLEMÉNY. —

III.

1585. december 12.

Aln den Brandenburgischn Secretarj.

Den 12 december Ao. 85.

Erbar Ehrenvester und Namhaffter insonders grossgunstiger Herr Secreteri. Ich kann mit gruess neben wünschung glückseliger wolfahrt betriebtes Hertzens nicht bergen mein gross hertzleidt und jamerlichen unfall, so sich zwischen mir und Vincentio leider Gott erbarms in der ersten nacht unser ankunfft der löblichen Bergstatt Schemnitz zu getragen hat. Dann er alda vor vielen Ehrlichen leutten so jamerlich und ohne alle Ursach mich ehrlichen man übergeben das es vor gott und der welt ein schandt und spott gewesen ist, Als aber meine gutte wort und freundliche vermanung nichts bey Ime haben helffen wollen Bin ich Ime von der taffel und aus der stuben, biss in die schlaffkamer gewiechen daran aber hat er noch kein genugen gehabt sondern nach dem er noch 2 stundt in die nacht den ungarischen Wein vol gewest, ist er mir zum dritten mal mit grossem gewalt vor die kamerthür gelauffen und wie wol er von gutten leiten ist zweymal wiederumb zurückgeführt worden das dritte mal aber wieder kommen und mit gewalt die kamerthür auss dem Angel gerissen und auch mich geruffen er wolle mich diese nacht haben, oder ich müsse Ime haben, Als ich nun solchen gewalt gesehen hab ich in der eil mich zur gegen wehr gestellt und ungefahrlich zu der thür hinaus gestochen welche doch nicht gar einer zwerchhandt braitt offen gewesen ist, und also in meiner getrungener nothwer der stich ubelgeratten ist, denn er sich innerlich verbluttet und dieselbe nacht verschieden, und gestor-

ben ist. Und ich armer betriebter man, bin des andern tags von der hohen Obrigkeit in die gehorsam inns schloß geführt worden, welchen meinem grossen jamer und Elendt ich Gott von Himel klagen thu, das ich in der Zeit meines höchsten glücks in solchen grossen schaden unnd unfall gerathen bin, hett ich aber gewust, das gedachter Vincentz ein solcher aufrührischer und trotziger verachtlicher man were gewesen, woltt ich In zu keinem geferten angenommen haben, Wiewol er im Hofflager zu der Grimnitz gegen Küchenschreiber Cornschreiber Jagern und andern solche schelt und balg henndel auch unlustiglichen angefangen, hab ich doch selbst bey Ir Chfrst. gn: Inen mit mir zu reisen zu vergünstigen anhalten, aber leider Gott erbarms mir zu meinem höchsten schaden gerathen ist wie dann euer Achtbar gunstn aus des Ehrwürdigen herrn Friderico Propsten zu Coln an der Spree eigen schreiben zuersehen haben wass Hochmutts trotz und neben vielen vergeblichen uncosten ich leidn müssen, Weil nun solcher leidiger Unfall gott erbarms sich hat durch Verhencknuiss Gottes zugetragen, darmit ja das hohe Gottliche werk [dardurch der heilige name Gottes hochlich geehret, und mancher Armer erfreuet und getrostet werden moeg.] durch des leidigen Sathanns neidt nicht verhindert werde. So gelanget an E: Ehrbar günsten als meinem grossgünstigen herrn und freundt mein freundlich und dehmütig bitten, wollen auch neben dem herrn Praeposito Domino Friderico und dem herrn Christiano vice cancellario dieser meiner hohen betrübnuss christliche gemüts laut unser aufgerichter freundschaft, hertzlichen annehmen bey Ihr Churfst. gn: sambt durchlautig Churfürstin unser gnedigsten frawen diesen meinen leiden und notgetrungenen Unfahl zu erwerung meines lebens und erledigung meiner schweren banden alle sachen zum besten wenden und kann die weil doch an meinem todt Sr Churfst. gn: wenig und gar nichts beholffen besonders in erledigung meiner banden durch meine von gott^ggegebne kunst nicht allein Ir Churfst: gn: sondern auch das gantze landt erfrewet und getröstet werden. zu dem auch Khirchen und Schulen zu der Ehre gottes hierdurch gestiftet und gelehrte leut gefordert werden mögen, hieran mer, dann nicht zweiffelt. Ir werdet auch in diesem meinem trübsal bruderlich, christlichen und gantz dienstlichen neben dem Ehrw: Herrn Praeposito gegen mich anzeigen. Es wehre auch rathsam das diese meine auch des Edlen vorsichtigen Ehrsamens und wolweisen Raths der löblichen Pergstadt Schemnitz clag schreiben, erstlichen der durchleüchtig Churft. unser gnedigsten frawen undterthaniglich beachandigt würden so würde Ir Churft: gn: als eine

durchleuchtigste frieden fürstin das schnelle zornige gemüth Ir Churfl: gn: hochfürstlicher verstandts zu rechter Zeit zu linderen und zu miltern wissen, wie Ewer Achtbar gunst solche gelegenheit des Brandenburgischen hoffes ohne dis genugsam wissens haben, Hieran mich Gott dem allmechtigen ein geffallen, und seine heilige Göttliche Ehre geprisen und ich armer betrübter man wil solches mit meinem diensten neben meiner göttlichen gaben jederzeit umbvelbar gunst williglichen wider beschulden und verdienen. Datum Schemnitz den 12 decembris Ao. 85.

E Ehrnveste

Dienstwilliger vertrauter
gunstiger freundt

Alexander Plinckgling
von Strassburg.
Chemicæ Artis verus
Discipulus.

1585. december 12.

Copei Alexander Plincklings schreiben so er den 12 decembris Ao. 85, ahn die churfürstin von Bandenburg gerichtet.

Durchleuchtigste Hochgeborne Fürstin Gnadigste Churfürstin und Fraw, Neben wünschung Göttlicher gnaden, lieber wolfarth, und glückhselliger Regierung, khann ich E: Churftl: gn: klagende nicht bergen, in was grosse leibes gefahr, elendt, und höchste Trübsall ich armer man, auf dieser weiten Reisen, durch meinen mit Consorten Vincenz, Gott erbarmns, unschuldiglich gerathen und gekommen bin. Denn als baldt wir ausgerüst, hat er seinen Sohn mit sich genomen und zuverrichtung seiner geschefft viel ohnnöthige wegh, beÿneben viel faltigen uncosten, vorgenommen, Sich auch hin und wieder vor einen hohen man und Principal abgesandten ausgeruffen, mich hiebeÿ neben mit vielen unnöthigen stickreden zuverkleinerung meiner Person beÿ vielen Ehrlichen leutten antragen, welches ich alles mit gedult gelitten, bis wir endlich in die löbliche Bergkstadt Schembniz, da dann mein sinn und gemüth hein gestanden, khommen sindt, Aber Gott erbarmns mein höchstes Unglück erst angangen. Dann als wir den ersten Tag unser ankunfft mit einander zu nacht gessen, hat sich gedachter Vincenz mit solchen unfreundtlichen, unbillichen, lasterlichen, und verachtlichen wortten, vor andern Ehrlichen Leütten gegen mir hören lassen, deren ich mich schämen müssen, und dero wegen zuvermeiden Unglück Ime von der Taffel bis in die schlaffkamer gewiehen, daran, aber der Sathan kein

genügen gehabt, besonder durch gedachten Vincenz grossen Jamer angericht, mit grosser ungestüm die Schlafkammer mit grossen gewalt angestossen, und mich alda mit gewalt zubeschädigen vorgenommen also bis er entlich von mir in meiner Wochetrungen benettigten gegenwehr, durch einen stich beschädigt, und in seinem eigen blutt erstückht und gestorben ist.

Welches Jamer und betrüblichen Unfahlh ich armer man Gott von Himel klagen thu das ich so unschuldiglich in meiner nothwehr zu grossem schaden komme, dann ich derowegen von der hohen Obrigkeit dieser ortter inn schwäre bandt und verstrückung gerathen bin, Weil sich nun solcher laidiger unfahlh inn abholung der gebenedeiten Matteria unsers Divini Mysterij als betrieblichen hat zugetragen, kan ich nicht unterlassen beiden E:Churfst:gn: solchen meinen jamerlichen unfahlh und herzleidt, schriftlich und underthäniglichen zuverstendigen, demüttiger und underthäniger bitt, es wollen E:Ch:Frst:gn: als mein allernedigste Churfürstin und Fraw dieses meines hohen und betrübten unfahlls sich gnediglichen erbarmen und mir aus diesen schweren banden und verstrückung gnediglichen helffen. Auch Ir Chur Frst:gn: Zorn über diesen beschehenen unfahlh gnedichlichen stillen helffen, damit dis hoch Arcanum nicht abermals durch des Sathans list verhindert, und von dem hochfürstlichen haus Brandenburg verrückt werden mag, und ich in die andre Bergkstädt auch verraisen und aufs aller fleissigst, das aller höchste Berlein der hochgebenedeiten Materia, sambt derselben himmelischen Signat Stern samblen und abholn möge | Was aber das werck an ihm selbst, darumb ich ausgesandt bin, belangett ist, bin ich in fleissiger arbeit, hab auch schon alle sachen in bestallung und geht mir nach allem begern glücklich, (wiewol mir am gelt etwass mangel forfallen wil) derhalb ich ob Gott will das hochgebenedeite werck Tincturae Physicae in meiner Ankunfft dem hochfürstlichen haus Brandenburg zum besten und höchsten fromen fleissiglich bereitten wil. Bitt derowegen E:Ch:Frst:Gn: wollendt zu fristung meines lebens und erledigung meiner schweren banden, gegen Ir Chur Frst:gn: meine gnedige Mittlerin und vorbitterin sein, nachdem ich so unschuldiglich, wie Gott im Himel weiss, in solchen Jamer und schaden gerathen, Solches wil umb E:Chur:Frst:Gn: ich in aller underthänigkeit, höchster Dehmuth meines inniglichen Gebetts gegen Gott den Allmechtigen, zu Glückseliger Regierung, und langwiriger gesundthait beyneben meinem Arcano underthäniglichen widerumb beschulden, und verdienen, Thu mich hiermit E:Ch:Frst:Gn: alls meiner

Gnädigsten Churfürstin und Frawen underthäniglichen beveh-
len, Datum Schembniz den 12. decembris Anno 1585.

S. Chur Frstl: Gnad:

Undertheniger be-
triebter Diener

Alexander Plinckhlingk
von Strasspurg mppia
philosophie Discipu-
lus.

In hoechster Noth

underthanigste Supplication

Alexander: ns

Turbabor, sed non perturbabor-

Quia Vulnerum Christi recordabor.

†

Justitia Dei, temperetur misericordia Dei.

Edl Ehrenfeste Hochgelehrt wol weiss Gebieth und Herrn

Ich armer gefangner betrieübter man ganz wehrlos von
allen menschen verlassen, wegen meines leider Gott erbarms,
unversehnen und jämmerlichen Unfahls derentwegen ich eine Zeit-
lang in harter doch gnädiger gehorsame meiner höchsten
obrigkeit bin verwahrt gewesen, aber jez die Zeit vorhanden
das ich Gott Erbarms, nicht andres zu gewarten bin, den den
bittern todt zu leiden, so bekenn ich eben in meinen hochsten
not, das die obrigkeit von Gott verordnet und darumben das
Schwert in der Hand füret und Gottes dienerin ist dem bösen
zur straff, den frumen aber zu Schuz und Schirm, dero wegen
bekenn ich auch ds sÿ in der rechten Hand ds blosse schwert
des Ernstlichen Zorn Gottes füeret, dem verdiens und der
Schtraffe nach zuerfahren, So tragt sÿ aber dargegen in der
linkhen Hand einem gnaden Zepter, die grosse Straff zu mil-
dern, wie rauh und scharff das schwert der rechten Hand ist,
und schrecklichen an zu sehen. also güetig und gnädig haltet
es sich mit dem tragenten Zepter der linkhen Hand, wann
die Not am höchsten ist, derhalben schrey ich mit macht, in
der höchsten not meines leidens, hie zu gegen steendt mit
gebognen Knieeen, vor meiner höchsten Obrigkeit, das der
Zepter der gnaden und Barmherzigkeit In meiner Not und
grössten Trüebzal neben und für das Ernstliche schwert welches
ganz Zornig aussicht, wölle gebraucht werden umb des bittern
leiden und sterben unsers Herrn Jeso Christi willn wie wir
dann alle Christen der Heiligen Schriffit ersehen wie Gott
vil mahl vor Zeiten. nach begangener Sünden seines Volckhs,

Im fürgenommen harte und schnelle Straffen zu senden, auch solches durch die Propheten dem Sündigen volckh lassen an zeigen, aber do sÿ im grösten unglückh und Zorn Gottes gestanden, durch treuen Buess im Sünden, hat also Gott den harten fürgenommenen Zorn um sich gegürtet undt die Straffen abgewendet, die weil nun ich Armer undt biss in todt betrübter man, wegen der grossen Forcht und schreckhen auch bekümmert, meinen grossen Jamer undt Ellendt mündtlich nit gnueg erzelen kan, wöllen doch E: gestrenge mein hochbetrübttes schreiben mit gnade ansehen, umb des jüngsten gerichtts willen, hiemit in underthenige gehorsame meiner höchsten obrigkeit Gnaden und barmherzigkeit bevelhente

E. G. V. E. W.

underthanigste
betrübtter
Alexander Plinkh
lingh Ma pia

1585. deczember 11.

Dem Eälen gestrengenn und Ehrvestenn David Hohenbergern der hochlöblichenn Bergstatt Schemnitz verordneten Richt herrn, meinen grossgünstigem gebietenden Herrnn zu aij. handn.
(L. S.)

Edler strenger Ehrenvester Herr Richter, Neben wünschung glücklicheliger wolfarth, übersend ich E. E. alle meine schreiben, freindtlicher bitt mir die selbigenn mitt d. überschrift und Sigill gantzlich zu verfertigenn, günstiglichen wider übersenden, auch den verordneten botten, zu mir herauff zukommen günstiglich vergonnen, darmitt ich Innen dess Brandenburgischn hoffts halber eine underrichtliche Instruction gebenn und mittheilen möge welches mir armen betriehtenn, und trostlosenn Man zu meiner wolfarth gereichen, Wass aber mein underthanigs Supplicirenn zu eröffnung meinen Ladenn und erledigung dess stabs ist mir noch d. Zeit kein gnadige gegenandtwordt widerfahrenn, derohalbenn demuttiglich bitende E. Eh. sampt denn gantzen vorsichttigen Ehrsamenn und wolweisen Rath wollenn sich doch aller gnadigst über mich armen betriebten Man erbarmen, mir meine Ladenn ohn gesigltt freÿ lassenn darmitt ich nach notturfft zu meiner Artzney, und anderenn sachenn der Minerischen dingen so meines gnadigenn Churft. und Herrn dienst betreffenn khommen kondt darmitt ich auch neben meinen betriebten Unnfahl Ir Churft. gn: geschafftenn als ein trewër diener verrichten kann: Mich auch gantz gnadiglichenn von der ketten des stocks erledigenn Ich will gern und gehorsamblich Schloss und banden tragen,

woh fern ich nhur meines leibes notturfft nach, hien und wieder gehn konde: Ich wollte auch gern mitt dess herrn herschafftenn meiner pferdtt halber das sie mir auss diesem grossenn unn-costenn khemen, handlenn derohalbenn underthaniglichenn bittende Ess wolle doch d. Herr Stattschreiber od. andere Rats personen zu mir sich gnadiglich verfügenn, dan ich auch sonst nottwendige Sachenn mit deroselben herschafftenn herrlichkeiten zu redenn hette, hoffende zu Gott und der hochenn obrigkeit, ess werdenn mein vielfalttigs demuettigs Supplicirenn ein Ehsamer Rath mitt gnadigen augenn dissmals ihn allen gnaden erkennen. Wünsch hiemitt E. Eh: sampt den gantzen vohrsichttiggenn Ehrsamenn Rath zu glückseliger Regierung und lang weiriger gesundtheit einen frohlihenn seliggenn tag und bin einer gnadigen andtwordt von der selbenn herschafftenn und herlichkeittenn erwartend. Dat. den 11. decemb. An. 85.

E. E.

Underthaniger
Dienstwilliger

Alexander Plincklingh
Argentoratensis m. pa.

1585. december 12.

Ahn den Probstn den 12. decembris Ao. 85.

Ehrwürdiger und Hochgelarter, Insonders Gross gunstiger Herr Probst. Ich kann euch neben wünschung glückselign wolfahrt betriebtes herzens nicht bergen mein gross hertz-laidt und jamerlichen Unfahl, so sich zwischen mir und Vincentio leider Gott erbarmt Ihn den ersten nacht unser Ankunfft der löblichen Bergkstadt Schemnitz zugetragen hat dann er alda vor vielen Ehrlichen leuten so jamerlich und ohn all Ursach mich Ehrlichen man übergeben das es vor Gott und der welt eine schandt und spott gewesen ist. Als aber meine gutte wordt und freundliche vermanung nichts bei Ihme haben helfen wollen, bin ich Ihme von der taffel und aus der stuben biss in die schlaffkamer gewichen, daran aber hat er noch kein genügen gehabt, sonder nach dem er noch 2 stundt in die nacht, den ungrischen wein vol gewest, ist er mir zum dritten mal mit grossen gewalt vor die kamerthür gelauffen und wie wol er von gutten leuten ist zwey mall widerumb zurück geführtt worden das dritte mal aber wider kommen und mit gewalt die kamerthür aus dem Angell gerissen und auf mich geruffen er wolle mich diese nacht haben oder ich müsse Ime haben. Als ich nun solchen gewalt gesehen hab ich in der eill mich zur gegenwehr gestelt, und ungefahrlich

zu der thür hin aus gestochen welche doch nicht gar einer zwerckhandt breitt offen gewesen ist und also in meiner getrungner noth wehr der stich übel geratten ist, den er sich innerlich verbluetet und die selbig nacht verschieden und gestorben ist. Und ich armer betriebter man bin des andern tags von der hohen Obrigkheit in die gehorsam aufs Schloss geführt worden Welchen meinen grossen Jamer und Elendt ich Gott von Himel klagen thu das ich in der weiss meines hochsten glücks in solchen grossen schaden und unfahl geratten bin, hette ich aber gewust das gedachter Vincentz ein solcher aufrüischer und trotziger verachtlicher man weer gewesen woltt ich In zu keinen gefertten augenomen haben wiewol er im hofflager zu der Grimnitz mit dem kornschreiber und küchen schreiber auch Jagern und andermm solche handel auch angefangen Weil aber Ir Ch: fl: gn will und bevelch wahr das er mit mir reissen soltt muste ichs geschen lassen Wass aber mein Vertrauter und wol bewuster Handel unsers Gottseligen hohen Gottlob darinen recht nach meinen willen dan Ich gutte leut hab antroffen die mir in der still alle sachen samblen, und vor billiche bezalung zuwegen bringen das ich mit Gottes hülf das gebenedeite werck mit frieden einrichten und ausführen will wofer mir nur dieser leidige unfall nicht begegnet wer, Aber Gott im Himell ist mein gezeug das ich aus getrungner Notthwehr solcher thun müssen, Es hatt auch gedachter Vincentz nicht willens gehabt sich widerumb nach Berlin zubegeben sonder mit seinem Bruder practiciert zu Bresslau vor einen Buchsen meister sich in dienst zubegeben Er were beÿ Ir Ch: fl: gn zum bettler geworden und ander der gleichen unnütze reden hiebeÿ neben viell unnütze klagende über Ir Churf: gn: ausgestossen und gemeltt sein heimlich Bergkweg zu der Reuss zu bawen und wofern er mir das Arcanum materiae hette abschwatzen können, woltt er als dann die preparation zu Breslla mit seinen bruder vornemen. Darumb der Erden allhie nicht zu trawen, Hilft mir aber Gott widerumb zu E: E: will ich euch wunder erzelen aber Gott sey es geklagt, ds ich gutter man mit solchen leichtfertigen leutten zu schaden kommen muss. Gelanget derwegen an E: E: mein gantz freundlich und dehmüttig bitten, wollendt gegen Ir Ch: frtl: gn: neben der Churfürstin und neben dem Herrn Secretario zu fürderung unsers vorhaben den glücks und gebenedeitten wercks mein getrawe hülf und beÿstandt sein, damit ich mein leben erretten und aus meinen schweren banden und verstrückung widerumb ledig werden möge. damit ich das angefangene hohe Göttliche werck ungehindert aller satanischer Inhalation und aller seiner gesandten

friedlichen und glickseligen zum endt ausführen möge, und hie beÿ neben Ir Ch: Frst: gn: E: E: sambt andern so ich vas versprochen und zugesagt erbarlichen und gewerlichen haltten und lautt angerichter verschiebung leisten möge hoff auch nimmer mehr das Ir. Ch: Frtl: gn: solche Divina Mysteria von dieses unwitzigen mannes todt wegen hinlessig in windtschlagen und mich durch mein hochgetrungene notwehr, auch zum todt verurtheilen werden, dann ja ohn mich dieses Tinctura Physica nimmermehr zu keinen Zeiten ob wol die Practica noch so klar vor Augen von keinen Menschen ohn fernem bericht gemacht und bereit werden kan, oder mag.

Ich bitt auch E. Ehrwürdt wollent vor meine Hausfraw auch vor den herrn Doctor Coleco, der gleichen von sein des Vincentÿ Hausfraw solchen unfahl, noch zu den zeitt aus vielen erweglichen ursachen nicht kommen lassen, sondern verbergen. Jedoch was Ewer Judicium hierinnen sein wirt dem wollent volgen. Wollent auch brieff zeugen mit einem Brandenburgischen Passbrieff mit gnadiger gegen antwort, widerumb zu mir zu reissen, gegen dem herren Secretario Wolffgango fürderlich und behülflich sein und mich armen betriebten man in meiner höchsten noth des laidigen unfahls mit einem tröstlichen schreiben zu erretung meines lebens, und erlosung meines schweren banden, als ein getrewer gross gunstiger Herr und freundt, widerumb trösten und erguicken Als ich zu Gott und E: E: verhoffen thu Ir in diesem meinem allerhöchsten laidt sambt dem herren Secretario getrewen beÿstandt leisten werden gegen Ir Churfrtl: gn: auch zu erretung meines unfahls glümpflichen Ir Churfstl: gn: stillen und miltern helfen, dann ich ia aus gtrungente notth gantz unschuldiglich zu diesem hohen unfahl kommen.

Was aber das Arcanum Materia belanget kan ich in diesen Bergkstätten alles erlangen allein das mier an geltt manglen wil, und noch wol 100 Thaler hochnottwendig bedorffte, Ich darff aber Ir Churfrtl: gn: dieses leidigen unfahls halben nicht darumb zu schreiben, Ich bitt aber gantz dienstlich Ihr wollent solches durch die durchleuchtige Churfürstin unser gnadige Fraw an Ir Churfurtl: gn: undertäniglichen gelangen lassen: Es geht mir grosse uncosten auff mit den 2 Pferden und dem Knecht sind wolfeÿhl, darumb bitt E: E: durch des pitter leiden Jehsu Christi umb schleinige und gnedige erledigung meiner schweren banden bei Ir Churfrtl: gn: als mein getrewer Vatter Herr undt freundt undertheniglichen an zu halten. Solches wil ich höchster dehmuth mit meiner von gott begnadten kunst auch leib, Ehr und gutt dergleichen in meinem Vromen gebett zu Gott gegen E: E: freundlich,

willig und innigliches Hertzens widerumb beschulden und verdienen, Befehl E: E: sambt den herrn Secretario in den gnadigen schutz und schirm des allerhöchsten Gottes. Datum Schembnitz den 12 decembris Anno 85.

E. Ehrwürdt

guttwilliger und genaigter
gunstiger freundt und Bruder
Alexander Plinckling
von Strassburg phie
Discipulus.

1585. deczember 12.

Copeij Alexanders schreibens an den Churfürsten zu Brandenburgk Dat. Ao. 85 den 12. December.

Durchlechtigster Hochgeborner Fürst Genedigster Churfürst und herr, Ich armer betrübtter herzbeleidigter khan E: G: gn: in Underthenigkheit nicht bergen meine grosse noth und laidigen Unfall darin Ich durch den hochmütigen und trozigen Man des Vinzenzi meines zugegebenen mit Consorten durch unglückhs schikhung in der löblichen Pergstedt Schembnitz, in der ersten nacht unser Ankunfft gekhomen bin, Dann Er alda in trunkner weiss mich guetten Mann so jamerlich ubergeben hat, das es sündt und schandt gewesen, Ich aber bin Ime von der Taffel auss der stuben gewichen, und habe mich von seinem gewalt und verechtlichen hochmüttigen worten, so Er über mich ausgossen, in der schlaffkamer versperen müssen, weiter Ich Ime auch nicht weichen können. Und wiewol das schlaffbett und schlaffkamer vor allen rechten mit hechster freyheit begabet, So hat aber der unreige man Vinzenz daran khein genügen gehabt, besonder zum drittenmal mit grossem gewaldt und Ungestüm mir vor die Thier gelauffen, mit diesen worten ruffende, Er wolle diese nacht mich haben, od Ich müsse In heben. Da sol mich Niemandt schützen und mit dem die Thier auss dem Angell getretten. So hab Ich lenger in solcher leibes gefhar nicht verharren können, sondern bin auss den Bett gesprungen, und die wehr in d Angst erwischt, und zu d Thier Ungefährlich hinausgestochen, nicht in Will ihn zuschädigen, sondern allein darmit Ich Ime vor der Thier brechte, und mich vor gewaldt beschützte. Ist aber mir Armen mann derselbig stich übel geratten, dann Ich In also ungefarlich getroffen uud also verletzt, das Er dieselb nacht sich innerlich verbluettet hat, und also in seinem aign bluet erstorben. Aber Ich armer betriebter bin des andern tags, von dem hochden und von Gott verordneten Senatu in verstrikhung auf das Geschloss gefürdt und in schweren banden verschlossen, wel-

ches Ich dem Allerhechsten Gott im Himel klagen thue, das mir in meinem hechsten gluekh, das hechste herzenleidt begegnet ist, wiwol Ich unschuldig, und wie Ichs mit dem Allerhöchsten Gott bezeugen khan, mer den unschuldig zu diesem Unfall khome, Ich auch nimer mehr vermeint hette, das gedachter Vinzenz ein solcher hochmüttiger, leichtfertiger und troziger mensch in seiner Trunkhenheit wehr, als Ich Gott erbarms befunden habe, was er auch vor reden und practicirliche anschleg mir undter wegen vorgeschlagen, mit was listen er sich dess Brandenburgisch Churfürst hoffts erledigen will, die mir als einem getreuen Diener zuverschweigen nicht gebüren wölle, noch dem Sj S: Ch: Fl: gn: hoch zuwider sein, wil Ich ein wenig darvon meldung thuen, Er hat sich alhie auch undterwegen hin und wider in herbergen hören lassen, er Sey der liebste diener zu hoff, darumb Ir Churfs: gn: Ime 8 Pferde uff der streu halten, Item er sey der rechte principal gesandte, gelt. guet, pferde, und Gutschn sey ihm alles beholen und mir gar nicht, sondern ich sey sein diener, ich müsse thuen alles was er von mir haben wolle, Ja füeglich hab ichs thuen müssen, dann er mir bang genueg gemacht hat, dann hab ich wollen frieden haben, so hab ich mit Ime seinen geschäften nach, geen Lÿgniz und von dann geen Briega reissen müssen, Alda hat er seinen Sohn zu Ir Fl: gn: herzog Johann (Jochim?) underbracht, und da soll ich Im sambt seinem Son geldt geben das sie sich kleiden, und er den Son vor einen Junkhern mit grossen halskressen heraus streichen khöndte ohn angeschen das Ich Ime von Sr Chff: H: geldt zu Berlin 10 thaler laut übergebener handtschrifft, und auf dem weg 7 thaler, dessgleichen im lager aus meinem beuttel auch 5 thaler aus freyer hand ohn all and uncosten und Zerung gethuet hab, nachmals hat Er begert mit Ime zu einem Pergwerch, so under dem Bisthumb Reÿss gelegen zu einem Edelman zureisen, alda woll er gross guet und geldt erlangen, und auch mich neben Ime, und andern Gewerkh desselben auch theilhaftig machen. Welches ich Im abgeschlagen. Anzeigende wie das ich dessen von Ir. Chff: gn: ganz kheinen bevelch hette, und sich auch in der zeit Pergwerkh zusuchen, oder zu schürffen mit mir nicht schiken wolle, er soll solches auf andre Zeiten sparen, es gienge ohn dis auf die Zerung, wie er wol sehe grosser Uncosten. Auf solches hat sich der recht Neidt und hass gegen mich angefangen, hat also erstlich seinen Son an mich gehezt, welcher mir zue Brieg fur mein schlaffkamer in der nacht gelauffen, mit gewerter handt aus dem bett gefordert, der Vatter aber hat zugehört und den Sohn seinen willen gelassen, In seinen hochmut gesterkht

und sich darauf verlassen, das Er an herzog Geörgen und herzog Jochim in grossen genaden stehe, nachdem Er Ir Fl: gn: ein schöns Armbrust sambt seiner laden voller balz, so Ich Ime mit füren müssen, verehrt hätt, aber ich habe mit glimpff Iren Zorn abgelegt, jedoch mit grossen sorgen, mit Ime gereist, Zu dem so hat Er aus gromem übermut S: Chfl: gn: bassbrief genomen und beiden Fürsten zu Briga vorge-tragen bittlich anlangende Es wollen Ir. Fl: gn: Ime Ir Fürstliche Passbrief bei neben diesem auch mittheilen: welches also genediglich geschehen, aber doch ganz onnöttig gewesen, dann ich vor mein Person mit S: Chfl: H: aller genedigsten Pass und commendation brief wol durch die ganze Cristen-heit, sicher und ungehindert reisen wolte, Es war aber mer ein hochmittig und verachtlichs begern. darmit ich den Schrei-benten in der Brigischen Canzley des Sigel und schreib gelt wol bezallen musste. Er hat sich auch hören lassen, wann er nur veram materiam von mir khundt weiss werden und erfahren, wolt er denn streckhs von mir aus den Perg-stetten weichen, und durch der Fürsten von Briga Passbrief khöndte er wider aus dem lande khomen, und zur Haus neben seinem Brueder das vorgenommen Pergwerch zu erbawen, auch neben dem das hohe werkh Tincturae fhysicae mit hülf seines brueders vor ihr eigen Person zu laboriren, dann sein Weib und Khind abholen lassen, und nimermehr nach Berlin khomen. Es ist aber mir von Gott und der edlen Natur dise Magnatia bey solehen leichtfertigen heren zu offenbaren bey hechster verdamniss meiner Seelen verboten und demnach es Ime nach seinem Auschlag nicht hat gehn wöllen, hat er andere Practic mich umb leib und leben, Ehr und erligkheit zubringen vorgenommen. Weil Er nun solches zu Berlin, ehe ehr mich sein lug erkhendt hat, gegen Ir Chrfl: H: auchgethan die beweisung aber nicht erfolgen wolln, derowegen mirh solches angebetten. Und ich aus Christlichem gemüt Ime alles ver-zigen und vergeben hab, und demnach Er die ware Kunst hinder mir zu sein erfahren. Und widerumb ein Gn: Ch: Fl: Herren haben möcht, hatt er mich bey Ir: Chrfl: Gn: ange-bracht, sich selbst seiner vorigen scheltwordt also auf sein aigen mundt geschlagen. Wie dann E: Chfl: Gn: wol bewust ist, jezund aber weil ich in seine falsche Practicen nicht con-sentiren, und solche dann strekhs nicht eröffnen wollen, hat er das schenden und schmehen auf ein neues an, wel-ches mir und einem jeden der Ehr lieb hat, nicht weiter zu leiden hat gebüren wollen, wiewol Ich Ime von der Taffel stuben, hraus, bis zu meinem schlaff und rhue bett gewichen. hat doch alles nicht geholffen, sondern wie oben gemelt mit

grosem gewaldt die Kamer Thier aus Thier und Angel gestossen, dordurch Ich dann aus gedrungener Nott meine gegen wehr und Notwehr auch hab thuen müssen, Ist mir also nur der einzige blinde stich zu meinem hechsten Unglückh, Gott im himel sey es geklagt übel gerathen, der Almechtige Gott wölle mich in meiner schweren gefengniß und betrübniß mit der gnaden dess heiligen Geistes trösten, biss zu Ir Churfl: Gn: genediger erledigung, — Gelanget derhalben an Ir Churfl: Gn: mein underthenigstes hochfleissiges und demüthigstes bitten die wöllen sich umb das bitter Leiden Jesu Cristi in diesem meinem hochsten leidt und elendt aller genedigst über mich erbarmen und dieses betriebten Jamers und schweren banden mich frey und ledig machen. Darmit ich weiter zu anderen Pergstetten verreisen, und meine angefangene vorhabende geschofft nach Notturfft, zu Ir Churfl: Gn: hechsten Nuz und fromen zu glückhseligen ende ausfüren und aufs aller sonderlichste mich zu gebürlichen Hofflager wiederumb einstellen möge, darmit solche teure gaben Gottes, In d hechste Thesaurus Mundj nicht durch des leidigen Sathans verhin- derung von den hochfürstlichen Haus Brandenburg verruckht oder verzücht werde, dardurch den die höchste Ehr Gottes gefordet und E: Churfl: H: ganzes landt erfreuet und alle arme getrostet und ersettiget werden mögen, dann ich schon albereit all Notturfftigkeit, so zu unsern Gottlichem Werkh gehörig in disen Pergstetten Antroffen, und zum theil auch bestelt hab, und mangelt annichts mehr, dann das ich nur ledig, und den banden frey wehre, das ich Personlich widerumb frey sicher und ungehindert solche Edle Merlin sambt den rechten Signat Stern abholen khöndt, An solchen werden Ir Churfl: Gn: zu forderst Gott dem Almechtigen ein gnediges gefallen nachmals dem ganzen landt die hechste Ehr, for- derung und wolferdt erzeigen. Und Ich wil mit d aller hechsten gab, so nur von meinen lieben Gott verlichen, in bereitung des hochgebeneitten Werkhs gegen Ir Churfl: H: in aller underthenigkeit und hechster demut solches beschul- den und Verdienen. Thue mich hiemit Gott dem Almech- tigsten zu forderst nachmals E: Churfl: H: in der selbigen schuz, schirmb, und genedige erledigung, undterthenig bevel- chen. Dattum den 12 decembris. Anno 1585. Zur Schembniz in Ungern.

E: Churfl: Gn:

Underthenigster

getreuer Diener

Alexander Plinkhling

von Strassburg Artis spaginie

Discipulus.

IV.

1585. december 14.

Pass brief.

Den Botten Jobs Weigel¹⁾ so vonwegen Alexanders Blingklngk, zum Churfürsten zu Brandenburgk abgefertiget ist den 14 december Anno 85.

Wir Richter und Rath der Khüniglichen freien Bergstadt Schembnitz in Ungern Bekennen hiemit, das wir diesen unsern eigenen Botten Jobs Weigel in etlichen notwendigen sachen, zue den durchleuchtigsten hochgebornen Fürsten und Herrn Herrn Johannes Geörge marggraf zue Brandenburgk, des heyligen Römischen Reichs Erzkammerer und Churfürsten etc. abgefertigt haben. Das nun dieser Bott desto befürdlicher seinen weeg volbringen möcht, haben wir Ime diesen offenen Passbrief geben wollen bezeügent daneben, das Gott seÿ dank. allhie bey uns der lufft noch rein ist, auch von der gemeinen Seüch der Pestilenz, diese Stadt und andere Bergk Stättische Revir nicht inficiert. Bittendt auch ganz freidlichen meniglich, was würden oder Standts, mit zugebung iedermeniglichs Gebürenden tittel, inn derer Jurisdiction dieser Bott durchreisen wird, In unverhinderlich durch passiren zulassen, das wollu wir umb meniglichen freündtlichen herwider mit aller für fallender gelegenheit verschulden. Actum Schembnitz den 14. tag decembs: Anno 1585.

(L. S.)

Dem durchleuchtigsten und hochgebornen Fürsten und Herrn, Herrn Johannes Georg, marggraf zu Brandenburgk des Kay: Röm: Raichs Ertz Camerer und Churfürst, inn preissen, zu Stettin, pomern, der Caszieden, wenden und in Schlesien zu Crassen Herzogk, Burggraf zu Nürenbergh und Furst zu Ruegen etc. unseren genedigstenn Herrn.

*

Durchleütigster hochgeborner Churfürst genedigster Herr.
Euer Chur: gn sein unsere gantz gefliessene willige dienst
iederzeit bevor.

Es sind neulichen verschieenenen 26 tag des monats
Novembris nach dem neuen Calender des 1585 Jahrs etwa

¹⁾ Előkelő bányapolgár és esküdt volt. A Weigel család később magyar nemességét kapott I. Lipót királytól.

umb eilf uhr zu mittag in diese Stadt zween Euer Chur: gn diener (welchs durch ir beÿhabenden, von Euer Cur: gn gegebenen patenten und passbriefe nacher alss offenbar worden) Einer mit namen Alexander Blingklingk, der andre Vincentz Reüss, ankomen. Was sich nun für ein laidiger faal diesen nemblichen tag zu nacht zwischen Inen beÿden zugetragen hat, haben Euer Chur: gn, auss hiebeiligenden, von uns, mit allem fleiss, nach rechtlichen process wahrhaftiglich eingezogenen und verhörten zeugnüssen genedigst zuvernemen.

Umb solcher übelichen und mordn willen, so in dieser khüniglichen freien Bergkstadt begangen, haben wir von Amtsweg, wie billich, gemeltn Alexander Blingklingk, gefanklichen eingezogen, und von habenden Ampts und unser alten juridition wegen, wir wol mit allen Rechten befugt gewesen wehrn mit Im berürten Alexander, seinem verdienst nach zuverfaren, aber in erwegung Euer Chur: gn hocheit, haben wir erstlich, solchen leidigen faal [doch unsern habenden Ampt und Juridition, hiemit nichts vergriffen noch benomen] Euer Chur: gn umb derselbign genedigsten wissenschaft, mit überschickung der Inventur und Beschreibung aller sachen, so beÿ Inen befunden, und hierüber Euer Chur: gn genedigste Resolution [doch wie vermelt unsern habenden Rechten und Jurisdiction nichts benomen] beÿ diesen eigenen Botten erwartten wolln.

So haben auch Euer Chur: gn: auss hiemitgeschickten, des mehr berürtens Alexanders, an Euer Chur: gn auch andern hohen und furnemen personen, gestelten schreiben [wie er etwa seinen mordt, zu beschönern und zu entschuldigen vermeint] genedigst zu vernomen.

Was dann seine kunst, wie er in diesen seinen ietzt vermelten schreiben für gibt, belangendt, ist abzunemen [weil uns dergleühen künstler zuvor mehr fürkomen undt bekannt] das es mit Im ein lauterer betrug seÿ, dann er in 10 oder 12 stunden, do er alhie in dieser Bergstadt, und sunst in keiner andern in Ungern dieser zeit, biss zu seinen laidigen faal gewesen, solche zugehörung zu seiner hochberümpften kunst, und höchsten Thesaurum mundi götlichen werck und hochgebenedeiten materien [wie ers nent] nicht hat können mit dergleichen leuten die Im dienstlich darzu gewesen wehren, conversiren noch handeln, viel weniger etwas von Mineralibus bekomen können. Wie den noch beÿ im keines hellers von mineralibus befunden wurden.

Solches alles haben wir, wie vermelt, in erwegung Euer Chur: gn hocheit mit gründen der warheit, mit allen Circumstantÿs, des begangenen mordes, zu wissen machen wollen, und thuen Euer Chur: gn uns in der selbigen genedigsten

gunst gehorsamblich bevelen. Datum Schembnitz den 14 tag
des monats december Anno 1585.

Euer Chur: gn

dienstgeflissener

Richter und Rath
der küniglichen freuen
Bergstadt Schembnitz
in Ungern.

Den Ehrsamern unsern lieben Besondern H. Richtern
und Rath der küniglichen freyenn Bergkstadt Schembnitz in
Ungern.

Johans George von Gottes Gnaden Margraf zu Bran-
denburgk, des Heiligen Rö: Reichs Ertzkammerer und Chur-
fürst in Preussen zu Stettin, Pommerns Herzogk.

Unserm gnedigen grus zuvor. Ehrsame liebe Besondere
Wir haben eüer schreibenn, darinnen ir uns underthenig
zuerkennen gegebenn, was sich für ein Unfall vorschienenes
16 Monats tags Novembris, nach dem alten Calender, zwischen
unsern abgeferttigten Dienern, Alexander Blingling, und Vin-
cenz Reüseen, in eüerer Stadt Schembnitz zugetragen, und
begebenn, alss das der eine Vincenz Reüsse, von den andern
Alexander Blingling, durch einen stich vom Leben zum
Tode gebracht vorden, zu unsern Handern empfangen. Und
seintt desselben Inhalts und was auch der verhafte Blin-
gling selbst derentwegen an uns und anderr unsere Diener
in schriftenn gelangett, genugsamb berichtett wordenn, Wel-
chem Unfall wir dan nicht gerne gehörtt, sondern hettenn
lieber gesehenn das derselbe verblieben wehre und gemelte
beide Personen sich underweges also kegen einander schiklitt,
damit sie unserr sachenn so viell muglich gewesen zu be-
volener gutter verrichtung hettenn gebracht. Weill es von
Ihnen aber nicht geschehenn so haben sie ir unglück und
unheill niemanden als sich selbst zuzumessenn. Gegen euch
aber thun wir uns gleichwoll in gnaden bedankenn, das ir
uns diesen fall, mit allen umbstendenn wie er sich zugetragen
underthenig zugeschriebenn, und stellenn auch anheimb was
ir mit dem Thetter dem gefangenenn Blingling nach ordnunge
der Rechte numehr ferner thun oder lassenn wollen. Und
haben eüch solches in andtwortt hinnwieder nicht verhaltenn
wollenn. Somit eüch auch mit gnaden Jederzeit wolgeneigt.
Datum Dessau den 5 January Anno 86.

(L. S.)

V.

1586. márczius 7.

*Sentents**Über Alexander Blingklingk den 7 Martij Anno 1586.**Sententz über Alexander Blingklingk von Strassburg
den 7 tag martij Ao 86.*

Demnach bekentlich welchs auch dieser Alexander Blingklingk selbst gesteht, das er seinen mitgeferten Vincentz Reussen den nechst verschiene 26 tag Novembris verschiene 85 Jaress, mit einem stich von leben zum todt gebracht, auch bekentlich das er 2 Eheweiber im leben hat, ist er auss götlichen und weltlichen rechten [das wer blut vergisst sein blut soll auch vergossen werden.] auch zum todt verurthailt, und auss genade auf manichfaltig fürbit, schwör verdiente straf, gemiltert und gelindert, das Im sein kopf auf diesen tag aufn platz nderen pranger abgeschlagen werde.

1585. november 27.

Beschreibung der Zueyen Fremden verlassenschaft.

Adi. 27. November Anno 1585.

Verzeichnüß der Zwayen Fremden So beÿ dem Greinner zur Herbergk gelegen, mit namen Alexander Blinklingk von Strasspurgk, und welchen er erstochen hat, mit namen Vincentz Reissn von Hall, Ihr verlassenschaft beschriben.

Erstlich ain alten Müzen mit wölf gefüetert.

1 Paar Puffer sambt der bülst,

1 Lang Ror sambt der Pulverflasch,

1 Razüer ohne Schaidt.

1 Mandl und ein alts Paar Gallotsen.

2 Paar Stiffel ain grob par Strümpf,

2 Gutsche samb

des verstorbenen huet.

Auf zway Ross Gutschÿ Gschüer,

1 Schwarze Deckh über den Gutschÿ.

Item 2 Ross.

1 Langen Grauen Rockh.

1 Liederes waid Säckhl sambt dem was drin ist,

1 Schwarze verbetschirtte Gutsche Truchen.

Paargelt,

hat Alexander empfangen $\left\{ \begin{array}{l} 8 \text{ stückh Goldt,} \\ 2 \text{ alte Taller} \\ \text{Münz zwen gulden unnd zwen pfenig.} \end{array} \right.$

1585. deczember 2.

31

Adi 2 decembris Anno 1585.

»*Truhen*«

Als man die swartze Gutschÿ so auffm alten schlos zu des Maister Jacob Zimer ist geöffnet, Inn beysein herrn Khristoff Gast Stadtschreiber, Mattes Fuchs, Michl Dieteman Goldtschmidt und Valter Maÿer, Item der Gefangne Alexander, und is darinen befunden worden.

Wienach volgt.

Erstlich inn paarmgelt Taller 84
davon hat man die Begrebnis vermüeg
aines auszug bezalt Taller 8 dn 65 } T. 9
und den uberrest hat er emphanen dn 35 }

Item. 2 gesindl büecher.

Item. 2. hemetter sambt dem wischtüchl, di hat er zu sich genomen,

Item. 1. Büechl mit einem brief, so dem deutschen Schullmaister auf der Crembniz zugehört, und ein geschickht worden,

Item. inn einem Gschehtl allerley Arznei,

Item. mer in einem Lädlein von Arznei velche er zu sich genommen,

Item. in einem Gscharnüzel Terra Sigillata

Item. ein Par messer, sein Pettschier, ain betbüchl, 2 Tügl Salbn, Compass, und ein Reiss Uhr, solches er auch zu sich genomen.

*Vincentz Reuss begräbnüss so von Alexander Blingling
erstohen ist den 26 November zur nacht Ao 85.*

Verzeichnüss wass fire dess Heren Vincentzen Begrebnüs ist
auffgangen wie vollget

Erstlich fur die Predik	fl.	1 d.	—
Denn Priestern insonderheit	fl.	1 d.	—
In die Schuell	fl.	1 d.	—
Inns Spital	fl.	1 d.	—

Dem Meister Gregor Tischler für die Truhen begert	fl. — d. 60
Der Todtengreber begert	fl. — d. 50
Fürs Tuch welches zum Spital geben worden	
9 Elln zue 3 Elln pr 1 fl. das thuet	fl. 3 d. —
Zur 2 Strickh	fl. — d. 6
Fuer die Blumen sambt den Khrantz	fl. — d. 12
Denn tregern	fl. — d. 25
Dem Gleckhner hat Alexander zallt	fl. — d. 50
	Thuett
	fl. 8 d. 53
Meister Bastl so das Leichtuch gemacht	fl. d. 12
	Summa
	fl. 8 d. 65

Ist alles zalt.

Közli: RICHTER EDE.

AZ ÓVÁRHOZ TARTOZÓ VÁROSOK ÉS FALVAKBAN LEVŐ BÍRÁK ÉS KÖZSÉGEK RENDTARTÁSA 1635-BŐL.

Az alább közlendő szabályzat Halászi mosonvármegyei nagyközség jegyzőkönyvében maradt fent; mindjárt a keletkezés évében beírták, mert ugyanazon kézzel 1635-ből más bejegyzés is tétetett. Az artikulusokra való osztás későbbi eredetű, úgy látszik azért történt, hogy könnyebben lehessen reá hivatkozni. Megyei monográphus és egyháztörténetíró egyaránt hasznát veszi, mert míg feltárja a községek belső kormányzását, arról is meggyőz, hogy ez a vidék akkor reformált vallású volt. Halászin éppen a felsődunamelléki püspök, a »Magyar Harmónia« írója Samarjai János volt a lelkész. Ime a szabályzat:

Az egész Óvár tartományához való városok és falukban levő bíráknak és az ő alattuk való kösségnek rendtartása.

Anno 1635.

Istenesen és kegyesen való élésről.

1. Artikulus.

Először minden bíró az ő polgárral együtt, és az egész kösséggel isteni felelemben és keresztyeni jó erkölcsben foglalják magukat, békeségben és egyességben éljenek egymással és erős büntetés alatt ne átkozódjanak, se szitkozódjanak, hanem gyakorlatossággal a templomban az Istennek ígéje hallgatására és az *urvacsorájával való életre* be gyülekezzenek, szorgalmatosak legyenek lelküknek üdvösségére és életüknek megjobbítására jó gongot viseljenek.

2. Artikulus.

Vasárnapokon és egyéb illő ünnepeken a korcsma házhoz menni.

A vasárnapokon, és egyéb illő ünnepeken a predikáció és isteni szolgálat alatt, az utcán ne sétáljon senki is, avagy

az égett boron és korcsma háznál dobzódni ne merészeljen, a hol pedig valamely e féle helyen találtatik, minden, valamennyiser megtapasztaltatik megbüntettessék 72 beczig.

3. Artikulus.

A gazda pedig, aki ezt el hallgatja s bort ad ki, 182 beczzel ¹⁾ büntettessék meg.

4. Artikulus.

Piaczi árunak tilalmáról isteni szolgálat alatt.

Hasonlóképen a kalmárok és egyéb féle kereskedők, ha az isteni szolgálat alatt talátnának, hogy kereskedésüket üznék, valamennyiser azon megtapasztaltatnak, egy rénes forenttal 53 pénzzel és egy beczzel büntettessenek meg. De elsőben a bíró avagy az ő polgári őket meg intsék róla.

5. Artikulus.

Lakodalomban való szép rendtartásról.

Ismég mindenek mind ruházatjukban, s mind lakodalomban való hivatalban és egyéb féle lakásokban illendőképen hivataljuk és rendek szerint tartsák magukat, kiváltképen pedig a fölöttébb való italt dobzódást, e mellett hivalkodó beszédekét és énekeket eltávoztassanak, és főképen a játék megtiltassék.

6. Artikulus.

Takarodásnak ideje után nem szabad részegeskedni.

Éjjeli időn pedig a szokott takarodásnak ideje felett, senki ne merészeljen fön hivalkodni, hanem takarodják le, hogy a részegség avagy gyertya világ miatt történet szerint tűz szaladás által kár ne következék.

7. Artikulus.

Vasárnapon nem szabad munkálkodni.

Az illő ünnepeken senki ne merészeljen a mezőségén se a faluban avagy háznál fölöttébb való kételenség kívül, avagy egyéb okokbul munkálkodni, hanem minden szomszéd a maga házában attól magát megtartóztassa, és az ő cselédit is e féle dolog tételről intse. Hol pedig ez meg nem tartatnék és akármi-

¹⁾ Becz = Bécs, azaz bécsi fillér.

nemü munka legyen az, aki által az egyházi parancsolat megtörtetvén a cselekvő egy elsőben öt rénes forintig, az után pedig ha többször cselekeszi, minden engedelem nélkül meg büntetessék tíz rénes forintig.

8. Artikulus.

Ha pedig valaki kéntelenségből buzát avagy egyéb félét a héti vásárra Brukkba akarna vinni, azzal két avagy három óra előtt seminemü okkal házától el ne merjen indulni. E féle oda föl meg nevezett büntetésnek fele része a szentegyházhoz szolgáltatassék.

9. Artikulus.

Mindennek igaz törvénynek kiszolgáltatásáról.

A bíró és a polgárok jó rendtartásban foglalják magukat, mind a faluban s mind a mezőségben, valameddig az ő határuk tart, és egyenlő igazságos törvényt szolgáltatassanak mindeneknek, a szegénynek mint a gazdagnak; ebben se haragot se atyafiságot ne nézzenek, avagy ajándékot, hanem az ő hitük szerint, akire meg esküdtenek, cselekedjenek minden törvényt, hogy mind Isten s mind a földes ur előtt számot adhassanak róla.

10. Artikulus.

Hamis törvény tilalmáról.

És ha a bíró avagy a polgárok barátságért avagy atyafiságért hamis törvényt tennének, a bíró 32 rénes forintig, a polgár pediglen felényi részéig büntetessék meg.

11. Artikulus.

Hamis tanuknak büntetésekrül.

Ha valamely ember hamis bizonyóságot teszen, avagy az ő gonosz cselekedetei reá bizonyodik, az község közzül kirekesztett személy legyen, és a tartományból ki küldeték és megbüntetessék 32 forintig, mert e félék Istennek haragját gerjesztik, és a földés urat megcsalják.

12. Artikulus.

Határookra való vigyázásról.

Ismét mindenek a tartománynak urára, és a maguk határinak jeleire jó gondot viseljenek, azokat gyakorta meglátogassák és szemléljék, hogy valami módon el ne tévesztessenek.

avagy rökentessenek, hogy így a jövőbeli egyenetlenség eltávoztassék, és a maguk saját jószágaiból semmit el ne vetessenek mások által, aki pedig jel követ, avagy határt helyéről elrökkent. s más helyreteszi azt, e féle kártevő ember a tartományból ki küldtessék, mert a féle ember fejével játszik.

13. Artikulus.

Idegen emberek beeresztéséről.

Házás jobbágyot a falu közzé, aki más úr jószágából jött legyen, a faluba be ne vegyenek, és e félét el se eresszenek, hanem elsőben az urnak tudtára adják, hogy megengedtessek, és a változás rendi szerint be irattassék, mert ezen kívül nem maradandó, a bíró pedig aki ezen kívül jár meg büntetessék 32 rénes forintig. És mindenik szomszéd az ő házát avagy szántó földét ha áruba akarja eresztetni, az elsőben a község előtt eressze áruba.

14. Artikulus.

Idegen marhának és gonosz személynek el nem eresztéséről.

Ha valamely gonosztévő személy avagy marha a ki a földes urat illeti a faluba bejövend, azt a bíró és polgár, jegyzés szerint mint és hogy jött be legyen a tisztben kézhez adja, és el ne titkoltassék, hol pedig aki e félét eltitkolni igyekeznek, duplával büntetessék meg, a mennyi érő a marha volna.

15. Artikulus.

Erőszak tételnek büntetéséről.

Ismét ha valaki asszony embert vagy leányzót erőszakképpen meg szégyenítene, avagy tisztességét elvonné, annak minden jószága és feje az urnak hatalma és keze alá vettessék.

16. Artikulus.

Tisztátalan személyeknek kitiltásukról.

Ha valamely fertelmes és feslett életű asszonyi állat, avagy két e féle hasonló személyek, akik a házasság(on) kívül élnének egymással, jönnének a faluban, és azt a gazda, avagy annak felesége, a kinél lakóul volnának tudná s házánál tartaná. és a bírónak tudtára nem adná, mindannyiszor valamennyiszor el hallgatná, öt rénes forint büntetése legyen.

17. Artikulus.

Gyilkosságnak büntetésirül.

Ismét ha valamely ember a másikat meg ölné, avagy agyon ütne, az olyan ember a földes urnak adattassék kezébe.

18. Artikulus.

Az adónak jó idején való kiszedéséről.

Az adót minden bíró jó idején, mihelyt annak ideje eltelik, minden halogatás nélkül az urnak le tegye, és tovább-tovább egyik időről a másikra ne hagyja magát szorgalmaztatni e féle megfigyelésre.

19. Artikulus.

Az egyházi személyek jó gondviseléséről.

A bíró az ő polgárral együtt valóságosképen azon legyen, hogy az egyházi személyeknek lakó helye, minden hozzá tartozandó eszközzel, és e mellett a templom, az iskola ház, és valamely falu számára való dolog jó épületben tartassék, és az egyház attyát arra intsék, hogy azokhoz való földek el ne pusztuljanak, hol pedig arra való gondviselés nem tartatnék, hanem e féle gondviseletlenség miatt a földek megpusztulnának, mind a bíró, polgár és egyház attya, mind pedig azok, akik ebben vétkeseknek találtatnak lenni, igaz ítélet szerint megbüntettessenek.

20. Artikulus.

Bor mesternek és csaplárnak számadásáról.

Az egyház attyának és bormestereknek számadásuk az urnak hírével legyen, hogy akkorra avagy az ur ő maga ott lehessen a szám adásban, avagy mást rendeljen hozzá, hogy tudhassa miként bánjanak legyen a község jószágával.

21. Artikulus.

A községnek bírójához való engedelmességről.

Valaki bírójának hívséget nem mutatna akárminemű dologban is hasonlóképen a bíró képeinek avagy szüksége korán jelen levén a polgár s nem akarna semmit is rajta adni, öt rénes forint birsággal tartozzék.

22. Artikulus.

Isten káromlóknak büntetésekrül.

Ha valamely polgár a csaplárnál a boron, avagy egyéb helyen valakit hallana, avagy látna isteni káromlásképen szitkozódni avagy verekedni, és azokat a személyeket mindjára a fogságra nem vitetné, valamennyiszer a bírónak hírével is esik. annyiszor egy rénes forinttal 53 pénzzel és egy beczzel büntetessék és birságotassék meg.

23. Artikulus.

Verekedéseknek szitkozódásnak büntetésérül.

És a mely házban bort árulnak, a hol isteni káromlás, szitkozódás és verekedés történnék, valamely gazda avagy csaplár azt a bírónak hírével nem adja, mindannyiszor valamennyiszer a bírónak hírével esendik meg büntetessék 60 pénzig.

24. Artikulus.

Bíró szava nem fogadásának büntetésérül.

Ha valaki vétekbe esendik és a bíró őtet a fogságra akarná küldeni, ő pedig el szaladna, úgy annyira, hogy a bíró el nem érné, azomban a polgárt avagy lakót segítségül hívna. azok pedig egyik is nem gondolnának parancsolatjával, azt a szófogatatlant szabad legyen amaz elszaladott személy helyett a fogságra vetni és a törvény szerint megbüntetni.

25. Artikulus.

Szomszédoknak egymásközötti való igazgatásukról.

Ha valamelyik szomszédnak a másikra valami panasz volna, elsőben a bíróhoz menjen és méltó becsületit meg adván neki, az ő panaszát adja értésére, és a bíró tartozzék a másik pörösért is küldeni és az ő közöttük való dolgot, mind a két féltől meg hallani, ő közöttük a mennyire lehet a dolgot békességre vinni, ha pediglen a dolog ő neki súlyosnak láttatnék lenni, az ő polgárit egy napra be hírdettesse, a két ellenkező személyeket is eleiben bírván, ő közöttük törvényt láttasson, ha, valamelyik fél bűnösnek találtatik lenni, törvény szerint megbüntetessék, és a meg háborított személyt is tartozzék a másik fél meg követni, és annak büntetését (megadni), a dolog pedig miként vitetett véghez, az urnak tudására adja.

26. Artikulus.

Adósságért, zálogért, örökségért, ingó és ingatlan jószágért való panasz.

Ha valamely szomszédnak, avagy külföldi embernek adósságért, zálogért, avagy örökségért, ingó és ingatlan jószágért panasza volna, azoknak a bíró tartozzék nagyobb költségnek eltávoztatásáért, fölvevén a panasz pénzt, arra való alkalmas napot hadni, és a másik félt is eleiben bírván, az ő polgáraival a dolgot hűségesen meg lássa és okot ne adjon . . . (Itt az eredeti lapszámozás 10. lapja megszakad, és 15. lap következik, tehát 4. lap hiányzik; az Artikulusokra való osztás és új lapszámozás ezt figyelmen kívül hagyta.)

27. Artikulus.

Bíró szava elmulasztásának büntetéséről.

Midőn a bíró a város szolgálja által valakit eleibe akarna hivatni és hivataljára el nem menne, annak büntetése hetvenkét bez.

28. Artikulus.

Hamis mértéknek büntetéséről.

Ismét ha valaki meg tapasztaltatnék, hogy hamis mértékkel mérne, az olyan személy az urnak tíz rényes forent büntetéssel tartozzék, és pedig a bor és mind abból árultatott pénz tíz rényes forent birság alatt az urat illesse.

29. Artikulus.

Hamis funtnak büntetéséről.

Hasonlóképen ha valakinél hamis funt találtatnék, tizenöt rényes forent annak büntetése.

30. Artikulus.

Testámentom tétel elbontásának büntetéséről.

Ha valamely személy, férfiu, vagy asszonyi állat testámentomot akarna tenni, és azt egy avagy több személy nem hagyná véghez vinni, hanem inkább elrökkenteni igyekeznek, az a személy a földes urnak 32 rényes forent birsággal tartozzék.

31. Artikulus.

Akinek nem szabad fegyvert viselni.

Akinek a fegyver viselés megvagyon tiltva, és azon meg-
tapasztaltatik, a fegyver elvétessék tőle.

32. Artikulus.

Aki máshoz fegyvert vagy kést ránt.

Aki mezetelen fegyvert avagy kést ránt, annak büntetése
egy rényes forent, ötvenhárom pénz és egy bezc.

33. Artikulus.

Ha valaki a bírót megütné.

Aki a bírót meg üti, az oly ember az urnak 32 rényes
forent birsággal tartozzék.

34. Artikulus.

Bajra hívásnak büntetésirül.

Ismég ha valaki más embert bajra a házból ki hív,
valamennyiszer ez megtörténik. mind annyiszor tiz rényes
forentig birságotassék meg.

35. Artikulus.

Vér bocsátásnak büntetésirül.

Ha valaki más emberen szánt szándékkal vért bocsát,
annak tizenöt rényes forent büntetése vagyon, és tartozzék a
meghaborított személyt az ő suvadalmáról meg engesztelni.

36. Artikulus.

Megsebesítésnek büntetésirül.

Ha egyik a másikat megsebesíti, annak birsága tizenöt
rényes.

37. Artikulus.

Arczul csapásnak büntetésirül.

És ha egyik a másikat arczul csapja, annak büntetése
tiz renyes.

38. Artikulus.

Ha valaki mást meghagyit.

Ha egyik a másikat akárminemű fegyverrel hajtja, ha meg találja, az urnak tartozzék tizenöt rényes forent büntetés-sel. Ha hol pedig nem találja, a hajtásért tiz rényes forentig birságotassék meg.

39. Artikulus.

A játékok felől való.

Mindenféle játékok, a korcsoma háznál és egyéb helyeken, mind nappal s mind éjjel megtiltassanak, aki pedig azt az ő maga házában meg szenvedné, két rényes forentig büntetessék meg; a játékos pedig egy rényes forentig.

40. Artikulus.

Takarolás után való bor itatrul.

Ha valaki éjjel az idő fölött bort adna ki, az a gazda, avagy csaplár, aki a népséget idő fölött hagyná fön lenni, tartozték egy rényes forent birsággal.

41. Artikulus.

Egyházi eszköze, szóratlan buzára nem szabad bort adni.

Senki a csaplárok közül akárkinek is bort ne adjon szent-egyházi eszközre, veress ruhára és szóratlan buzára, aki azt cselekedné, meg büntetessék 32 rényes forentig. És a zálogba vetett jószág az ur számára foglaltassék 32 rényes forent birság alatt.

42. Artikulus.

Hu valaki más házhoz megyen garázdálkodni.

Hogyha szomszédok a boron, avagy valamely jó akaró-juknak házánál együtt volnának, és valamely házsártos avagy garázda ember találkoznék közikben be menni, aki miatt békeség nem lehetne, azt a gazda a bíró erejével a fogságra vitesse.

43. Artikulus.

Ablak alatt való hallgatásrul.

Ez is törvény szerént helyén hagyatik, hogyha valaki más embernek ablaka alá, avagy ajtaja eleibe menne és hallgatkoznék, ott benn a házban mit beszélgetnének, és az által más embereknél kisebbíteni akarná a házban valókat, a háznak gazdája pedig azt a személyt e féle dolgáról három izben meg

szólítaná, de ő azzal semmit nem gondolna, ha annak utánna, vagy az ablakról, avagy az ajtóról valami esendik rajta, az legyen az ő jutalma.

44. Artikulus.

Átkozódók, szitkozódók büntetéséről.

Ha valaki átkozódik, avagy isteni káromlást szól, az a személy megfogattassék és a keresztre tételessék fel három nap egymás után, minden nap pedig három óráig tartassék ott, és minden napon három falat kenyérenél és három ital viznél több ne adattassék néki.

45. Artikulus.

Asszonyoknak egymás között való mocskolódásuknak büntetéséről.

Ismég ha az asszony emberek egymást, megtiltott és rut-ságos szókkal rutétanáják, azoknak nyakukra arra való szerez-tetett kő köttessék és egyik kaputól a másikhoz, dob és síp szóval hordoztassék, és hogyha valamely férfiú, e végre az ő feleségét elrejténé, megbüntettessék 32 rényes forentig.

46. Artikulus.

Háznak megtolvajlásáról.

Ha valaki más embernek házából valamit el lopna, és azt a háznak gazdája a házban elérné s a lopott marhát el vettetné vele, az semmivel se tartozzék; ha pediglen a ház(on) kívül meg kaphatná, az a lopó mind az orzott marhával együtt a bírónak adattassék kezében, és akinek jussa avagy igassága vagyon hozzá, azt föl szabadíthatja.

47. Artikulus.

Nem szabad más ember házában kereskedni.

Ismég, ha valaki más embernek házába megyen, és ott valami veszedékjét keresné a gazdák hire nélkül, az a személy megbüntettessék öt rényes forentig.

48. Artikulus.

Valamit más embernél valaki megtalál.

És ha valaki valamit megtalálna s övé volna, és azt a gazda hire nélkül a házból haza vinné, annak büntetése egy rényes forent, 53 pénz s egy becz.

49. Artikulus.

Nem szabad házat örökséget pusztítani.

Ha valaki az ő házának minden szabadságával együtt hasznát venné, és a házon semmit sem építtene, hanem csak pusztítana, az olyan ember a földes urnak tíz rényes forent büntetéssel tartozzék és a háznak épületi is megparancsolassék neki.

50. Artikulus.

Aki az ő házat és hozzá való földeit jó épületben nem tartaná, hanem el hagyná pusztulni, a melyekből az ő földes urának jövödelmét és igasságát kölletnék helyére állatni, minden valóságos képen tíz rényes forenttal büntetessék.

51. Artikulus.

És hogyha a féle dolgáru a földes ur, avagy képebeli megszólítaná, és az ő földének jobban való munkálkodására idő hagyattatnék, de ő azzal a parancsolattal semmit nem gondolna, annak épületi neki meghagyattassék.

52. Artikulus.

Nem szabad épületre való fát pénzen eladni s pusztítani.

És mivelhogy némely falukban ezen Óvár tartományában a házakhoz tulajdon erdők vannak, melyek mind a házakkal együtt noha rövid időn áru szerént, avagy örökül más gazdákat szoktanak váltani, melyek közül némelyek azt birván, csak az erdőket pusztitják, melyek mind a házaknak, mind pedig az erdőknek és épületre való fáknak fogyatkozására következnek: azért tartozzék a bíró és polgár kiváltképen azon lenni, hogy a szomszédság közül, akárki legyen, ne merészeljen az ő háza épületire, avagy tűzre való fán kívül, fát az erdőben levágni, és azt pénzen eladni, avagy más helyre iktatni, hanem annak előtte az urtól legyen megengedve, mennyi számu fát váglasson le. Ezt a bíró ha megengedné valakinek és el hallgatná s hirré nem tenné, mind a bíró s mind pedig a polgárok megbüntettesenek, ugymint harminczkét rényes forintig. ...

53. Artikulus.

És hogyha valamelyik a féle dolgon megtapasztaltatnék, az a személy a fa veszteségével, s a bírónak pedig aki ezt hirré nem teszi, tartozzék büntetést adni harmadfél rényes forentot.

54. Artikulus.

Nem szabad a jel fát levágni.

A hol pedig valaki ő közte és az ő szomszédja között az erdőben jell fát levágná, avagy akarát szerint el rök kentene, annak első büntetése tizenöt rényes forent; másodszor 20 rényes forent; harmadszor 30 rényes forent. Az erdő ispánnak pedig tartozik mindenszer 72 beczcel.

55. Artikulus.

Szántóföldeknek be nem vetésekrül.

Ismég ha valaki az ő szántó földét be nem vetette volna, és a mellett vetett földek volnának, szabad legyen a mellette való szomszédnak bele járni és szántani.

56. Artikulus.

Vetetlen szántó földet szabad be vetni.

Hasonlóképen ha valakinek vetetlen földe volna, más vetett szántóföld mellett, szabad legyen a másiknak be vetni, és négy esztendeig ne tartozzék arról adót fizetni.

57. Artikulus.

A vizeknek folyásáról.

A vizeknek a mezőségen szabad folyása legyen mindenütt, és hogyha a bíró parancsolja e féle vizeknek folyását megtisztogatni és jobbitani, aki azt harmad nap alatt meg nem cselekedné, tartozzék 72 bezc büntetéssel.

58. Artikulus.

A szomszédság köziről.

Mindenik szomszéd tartozzék a másikának közit idején korán bekeríteni, aki ezt nem cselekedné, egy rényes forenttal, 53 pénzzel és egy beczcel tartozzék.

59. Artikulus.

És mind azonáltal a szomszédja közit tartozzék bekeríteni és a kár tétel felől, a mely az ő köziről történék, a másikkal meg alkudjék és senki ne merészeljen más embernek közit, bátor aszu avagy uj vesszöböl font legyen, le törni.

60. Artikulus.

Marha a szántóföldre ne menjen.

Ismég semminemű marha egész esztendőtt által a bevetett földre ne bocsáttassék, hanem e végre egy őriző fogadtassék és a minemű marhát a bevetett szántóföldeken találánd, azokat behajtván, ő néki minden marhától aki öreg, járjon 12 pénz.

61. Artikulus.

Tűz szaladásról.

Ismég ha történnék, hogy valamely házból (kitől Isten oltalmazzon) tűz szaladna, tartozzék minden szomszéd és lakó oda futni, és a mennyire lehet oltsa, aki ezt nem cselekedné, és a bíró avagy polgár ötöt egyszer-kétszer megütögetné, úgy annyira, hogy szintén el esnék bele is, elszenvedje és tűrje, és a mellett fején, jószágán maradjon.

62. Artikulus.

A kéményeknek megvizsgálásáról.

Minden bíró és polgár azon legyen, hogy minden Cantoron, avagy fertály esztendőben a kéményeket megvizsgáltsassák, és a hol valami gáncs találtatnék, s annak megépítésére idő hagyattatnék és hogy mind addiglan ott tüzet ne rakjon; ebben pedig (ha) szófogadatlan lenne, és a meghagyott időt el mulatná s nem gondolna a parancsolattal, tiz rényes forent büntetéssel tartozzék és mindjárt a kémény meg csináltassék.

63. Artikulus.

Minden undokságnak és dögnök utczára hordásáról.

Ismég ha valaki az utcztát, ugymind undokságos víznek kiöntésével rutul tartaná, avagy a házból hamvat, ganét, holt ember alatt való szalmát, holt tikot, ebet, macskát az utczára kihajigálna, valamennyiszor ez megtörténnék, az a személy mindannyiszor megbüntessék egy rényes forintig, ötvenhárom pengzig és egy beczig.

64. Artikulus.

Undokságnak tisztításáról.

Es a féle undokságnak el tisztitasa is mindjárt megparancsoltassék annak az embernek.

65. Artikulus.

Az utcáknak szűkítéséről.

Aki pedig az utcát árok csinálással, sövényvel és karó felveréssel megsűkíténé, megbüntettessék hatvan pénzig.

66. Artikulus.

A lövésnek bírságáról.

A lövésnek bírsága egy rényes forent 53 pénz és egy bezc.

67. Artikulus.

Ablak hasgatásról.

Senki ne merészelje az ő szomszédjának ablaka tábláját, avagy ablakát betörni, avagy taszítani, aki ezt cselekeszi, meg büntettessék egy rényes forentig 53 pénzig és egy bezcig.

68. Artikulus.

Határoknak köveiről.

Ismég aki határ követ, mely két urnak határit jelzi, föl ásná, föl venné, avagy igyekeznék azt el rökkeníteni: ez a földes urnak mind fejével, jószágával kezében adattassék.

69. Artikulus.

A földes urnak határáról.

Ha valaki kérdeznék, hogy melyik volna az ő földes urának határa, avagy határ köve s amaz eltitkolná, megbüntettessék 32 rényes forintig.

70. Artikulus.

Más embernek marhája arestálásáról.

Ha valaki más embernek marháját meg tiltaná, arestálná. s azt pediglen elsőben a bírónak hírével nem adná, hanem ő maga bírása lenne, tartozzék egy rényes forenttal.

71. Artikulus.

Szolga fizetéséről.

Senki ne merészelje másnak az ő cselédjét avagy háza népét el hitegetni, aki ezt cselekeszi, megbüntettessék egy rényes forentig, 53 pénzig és egy bezcig, és tartozzék azt a szolgát vissza bocsátani.

72. Artikulus.

Napszamosokról.

Hogyha valaki fogadna és igérné magát valakinek munkálkodásra, és fogadását meg nem teljesítené, ha azt a bíró avagy peregmester valahol megtapasztalja, 72 beczig megbüntetessék.

73. Artikulus.

Jószágoknak eladásáról.

Ismég ha valaki az ő jószágát el akarná adni, tartozzék először a bíróhoz menni, avagy a pereg mesterhez, hogy a régi szokás és rendtartás szerint e féle jószág elsöben áruban bocsáttassék, aki ez ellen cselekeszik, öt rényes forent a büntetése.

74. Artikulus.

Józágnak bíró hire nélkül eladásáról.

Aki jószágát bírója és pereg mestere hire nélkül adja el, az a jószág a földes urra szálljon.

75. Artikulus.

Jószág eladás szomszéd hire nélkül.

Aki pediglen az ő jószágát az ő mellette való szomszédja hire nélkül el akarná adni, szabad legyen az ő szomszédjának az áruban állani.

76. Artikulus.

A földes urnak adójáról.

Aki az ő földes urának adóját avagy szolgálatját, egyik időről másikra vonatná és idején korán azt le nem tenné, valamennyiszor e végre elő szólíttatik, mindannyiszor 72 beczig büntetessék meg. A város szolgájának pedig tartozzék 12 pénzzel.

77. Artikulus.

Hát mögé való gyalázatról.

Ha történnék, hogy egyik a másiknak, akár férfiú, akár asszony állat legyen, háta mögé hamisan hirében nevében és tisztességében meg kissebitené, az a személy a földes urnak tiz forent birsággal tartozzék. És a meg háborított személyt, e féle rajta tett kisebbségért, mindenek előtt nyilván háromszor az Istenért tartozzék megkövetni.

78. Artikulus.

Sárnak kihordásáról.

Ismég minden esztendőben a sár husvét előtt, főképen város helyeken ki vitetessék; hasonlóképen a hol a házak előtt dombok avagy halmok volnának, onnan elhordattassanak, és a hol árkok avagy völgyek s tócsák vannak, kövecses fővényel meg töltessenek, aki ezt nem cselekeszi, meg büntetessék 72 bezsig. És mindjárt a meddig ötlet illeti, tartozzék megjobbítani és tisztítani.

79. Artikulus.

Építésről és földrakás csinálásról.

És ha valaki építeni akarna, és az ő háza előtt föld rakást csinálna, azt a mely földrakást kikeletben csinálnak, Szent Jakab napjától fogva Szent Pál napiglan el tisztítsák, és aki ennek a parancsolatnak engedetlen lenne, megbüntetessék egy rényes forentig 53 pénzig és egy bezsig.

80. Artikulus.

Lakó fogadásról.

Ismég a szomszédság kívül, a bíró hire nélkül lakót házában ne fogadjon, hanem ha valamely idegen ember a faluba jövend s akarna ott csak lakóul lakni, a bírónak avagy az ő polgárinak eleikben állíttassék, aki azt nem cselekedné, öt rényes forentig büntetessék meg.

81. Artikulus.

Falukban csapnak eladásáról.

A mely falukban pedig a csap arendában eladatik, tartozzék a csaplár, mennyegző avagy lakodalom, és holt ember torján kívül, avagy annak, aki lakodalmat tartja, senkinek többet két forent ára bornál legfeljebb, hitelben adni, hanem ha ez megtörténnék és a csaplár, avagy a bor gazda panaszt tenne a megnevezett pénz felől, semminemü törvény ne látassék, hanem ítélet szerént a summának és restantianak öreg voltáért megbüntetessék, a mint a sententia magával hozza.

82. Artikulus.

Fogott vadaknak, madaraknak Óvárra viteléről.

Ha a falukon avagy városokon a szomszédságok által néha madarak, tikok, ludak és e féle egyéb szárnyas állatok

avagy vadak behozatnának, azok sehova ne vitessenek, hanem az ur házához, és elsőben az ur képe kináltassék meg vele, ott adassanak el pénzen; aki pedig azokat titkon hozná be, és másova adná, három annyival amint annak az ára lenne tartozzék.

83. Artikulus.

A büntetésekről.

A büntetések, a melyek öt rényes forentig tartnak, a bírót illeti, ami pediglen azon fölyül volna az urat illeti.

84. Artikulus.

Tizenkét tanácsokról.

A városokon, ugymint Halászin, Mosont, mindenkor a bírák mellett tizenkét eskütt polgár tartassék.

85. Artikulus.

Az öreg falukon pedig ugymint Szolnakon, Szent-Iványon. Lébényt és Szent-Miklóson mindenkoron hat avagy négy eskütt polgár tartassék, a több falukon pedig csak három, akik mindenféle dolgokat a mennyire meg vagyon nékiek engedve. véghez vihessenek.

Itt vagyon vége.

Ezen szabályzatnak életbe léptetésére vonatkozólag álljon itt még néhány egykoru feljegyzés.

Anno 1635. 11. Die Junii. Nagy Péter uram bíróságában és az ő kegyelméhez tartozó jámbor tanácsbeli uraim között, tudnia illik a böcsületes személyek kik legyenek nevezett szerint: Kis György uram, Kis Zakariás uram, Sós Balázs uram, Bognár István, Pálffy Albert, Fekete András, Szabó Pál, Mátyás Márton, Borsos Gergely, Balogh Mihály, Rudas István, Mező András.

Ezek a böcsületes személyek között az Istenben elnyugodott Gaül Mihálytól megmaradott kevés ingó és ingatlan jószágnak megböcsülése lett, és az ő tőle meg maradt özvegye Ilona asszony, és az ő kis fia Andorko között, ilyen formán amint következik:

Elsőben böcsüllöttük a fél házat a gyümölcsös kerttel egyetemben 24 tallérra; másodszor böcsüllöttünk nyolcz fiatal ökröt 82 tallérra; harmadszor böcsüllöttünk négy lovat 40 tallérra; negyedszer böcsüllöttünk hat tehenet 32 tallérra. Summa szerént teszen ez 178 tallert.

A meg lett böcsük után az gyermek része, ugymint az Andorka része megyen a sógorának Samoty Jánosnak kezében ilyen formán: Elsőben a házból és a kertből megyen kezében 12 tallér. Másodszor a nyolcz ökörnek négye megyen kezéhez 41 tallérért. Harmadszor a négy lónak kettei megyen kezéhez 20 tallérért. Negyedszer a hat tehénnek háрма megyen kezéhez 16 tallérért. Teszen ez is summa szerént 89 tallért. Minden esztendőre pedig tartozzék Samoty János ezen megnevezett pénzre fél interest adni az árva számára, mely teszen négy ezüst tallért 72 dénárt.

Hasonlóképen Lébényt lakozó Csepy Ferencz a felesége részére, ugy mint Ilona asszony részére, vitt ennyi számu pénzt és marhát el, a mennyi Samoty János kezénél maradott, ugy mint 89 tallért érőt.

Anno 1647. 8. die Augusti. Balogh János uram bíróságában megfizette Samoty János Gál Andorkónak és az anyjának épen a 89 tallért mind az interessével együtt, mind az egész tizenkét tanács előtt, ugy mint Kis György uram előtt, Nagy Péter uram előtt, Kis Zakariás uram előtt, Bognár István uram előtt, Szabó Pál uram előtt, Rudas István uram előtt, Mátyás Márton uram előtt, Ferencz István uram előtt, Nagy Tamás uram előtt, Mező András uram előtt, Samoti János uram előtt.

Az eredetiről közli: THURY ETELE.

AZ 1599 ÉVI BARSVÁRMEGYEI TATÁRJÁRÁS.

Az 1593—1605-iki hosszú török-magyar háború alatt Rudolf király hadvezéreinek sikerei, Nógrád, Hont, Esztergom, kivált pedig 1598-ban Győr, Tata, Veszprém, Palota s más várak visszafoglalása s a török kudarcok arra birták Ibrahim nagyvezért, hogy Rudolftól kedvező békét csikarjon ki. E czélból nagyszámú tatár csapatokat küldött ki és vezetett az északnyugati, Ausztria menti, Magyarország pusztítására.

Az egyik csapat Nógrád- és Drégelypalánknál rabolt, a másik a Vág két partját pusztította, maga Ibrahim pedig Érsekujvár és Léva között dülva-égetve egész Beczkóig, Trencsénig vonult, az Ipoly, Garam és Vág mentét pusztította s lakóságainak nagy részét lemészárolta s rabságba hurcolta.¹⁾

Már 1599. február 12-én Kálnai Albert, barsi alispán, Geletnekről értesíti Körmöczbánya városát, hogy Sárkány János, érsekujvári kapitány jelentése szerint, ki csapatával az Ipoly melletti Kemenczén van, a tatár kán erős hadával Buda mellett táborozik s terve a bányavárosok egész vidékét s az egész Hont és Bars vármegyétet kifosztani s elpusztítani. Azért tehát sürgősen kéri a bányavárosokat, hogy közfölkelést rendeljenek el s minél nagyobb segítséget küldjenek neki.²⁾

Május 17-én Ujbánya városa tudatja bedeghi Nyári Krisztinával, Dóczy Gábor özvegyével Zsarnóczán, hogy a tatárok Drégely környékén kegyetlenül pusztítanak. Azért szükséges, hogy elijesztésükre a vidéken ágyúzzanak s csapatainkkal demonstráljanak.³⁾

A tatárok azonban csak október havában jelentek meg Bars megyében.

Október 11-én Bélaváry Dávid, az esztergomi érsekség szentkereszti uradalmának főfelügyelője s pizetáriusa Garamszentkeresztről azt írja Körmöczbánya városának, hogy a tatárok 9-én Szentbenedekhez érkeztek s a Csejkő- és Szöllös-

¹⁾ Istvánffy: Historiar. Lib. XXXI.

²⁾ Körmöczbánya város levélt. Tom. I. Fons 26, Fasc. 14, Nro. 2461.

³⁾ U. o. 2478.

höz tartozó falvakat mind felégették s ha Thurzó (Miklós) jobbágyaival a völgyet Ujbányánál el nem torlaszolja, még az nap Szentkereszt vidékére is elszárguldoztak volna, de ennek következtében kissé visszavonultak. Ő most alattvalóival itt őrködik.¹⁾

Ugyanaz nap Selmezbánya városa értesíti Körmöczbányát, hogy október 10-én a tatárok felperzselték Bátot, Hontbesenyődöt s a körülfekvő falvakat. Senki sem fejt ki ellenállást, mindenki menekül s jöllehet az elmenekült parasztokból meglehetősen csapatot lehetne toborozni és szervezni, de hiányzanak hozzá vezérek. A tatárok már Szentbenedek előtt táboroznak s a várost egészen kifosztották. A szentkeresztiek és a turócziakkal sűrűn levelezzenek s azon legyenek, hogy a Garam melletti szorosokat a nép szállja meg, hogy az ellenséget visszatartsák s ellenálljanak neki.

Október 12-én ugyancsak Selmecz tudatja Körmöczczel, hogy egy huszár azon jelentéssel érkezett, hogy a tatárok Nyitra és Ghímes körül tegnap az összes falvakat elhamvasztották.²⁾

Szintén az nap Bélaváry tudósítja Körmöczbánya városát, hogy a szállósi uradalomból jött hozzá egy ember azzal a jelentéssel, hogy a törökök már megszállták Lévát, a tatárok pedig Szentbenedek körül, mint saját területükön, egészen zavartalanul táboroznak s szándékuk Szentbenedeket bevenni. Ő és emberei egész nap őrködtek. Eddig nem igen félt, de most már szentül hiszi, hogy e vidéken sem maradnak tőlük szabadon. Azért tanácsolja, hogy egyesült erővel álljanak ellen nekik s így ha a Szentbenedek elleni tövekvésöket meghiusítanak, békében maradna e környék, vagy legalább a szűkebb szorosnál (Revistye-váraljánál) útjokat állanak. Küldjék tehát a megmustrált embereket, hogy övéivel együtt elzárhassák a Szentkeresztre és Körmöczbányára vezető utat.³⁾

Október 15-én Zlatháry Mátyás, a szentbenedeki uradalom felügyelője jelenti Körmöczbányának, hogy ismeretes a város előtt, hogy a kegyetlen tatárok az elmúlt napokban mily gyakori betöréseket intéztek e környékre s mily százalomra méltó módon fosztották ki; már majdnem három vagy négy vármegyét pusztítottak el tüzzel-vassal s ha Isten segítségével e hó 11-én némely nemes lovassal és gyalog puskásokkal, kik saját üdvük s megmaradásuk végett ide jöttek, a tatároknak nem álltak volna ellen, úgy talán Körmöczbánya vidékét is

¹⁾ U. o. 2588.

²⁾ U. o. 2561.

³⁾ U. o. 2578.

meztámadták volna; de midőn az összegyűlt puskásokat és lovasokat látták, Verebély városa felé fordultak s a verebélyi mezőn tábort ütve, most ott is iszonyúan pusztítanak. Félt tehát, hogy mivel a tatárok közel táboroznak, ezen részekre is gyakoribb kirohanásokat fognak tenni. Azért kéri a várost, hogy legyen segítségükre, mivel jól tudja, hogy ez a hely a bányavárosok kapuja s ha nem több, legalább 100, vagy 200 gyalog puskást küldjön, kik velük együtt itt egy-két hétig maradnának. Ismételve kéri a körmöczieket, hogy saját javukért s a haza fenmaradásáért tegyenek meg minden lehetőt.¹⁾

Hogy a tatárok mekkora kárt tettek ez alkalommal Bars vármegyében, kiténik a vármegyének ez évi deczember 2-án újbarsi közgyűlésén felvett következő két vizsgálati jegyzőkönyvből:

I.

Anno Domini 1599. 2. Decembris in Generali congregatione et sede iudiciaria dominorum nobilium Cottus Barsiensis in oppido *Wibars* facta, ad postulationem Illustrissimi ac Reverendissimi domini domini Johannis Kwthasi Electi Archiepiscopi Strigoniensis Sac. Caes. et Reg. Maiestatis consilii et per Hungariam Locumtenentis, domini patroni nostri observandissimi, facta est inquisitio funestae depopulationis infrascriptorum bonorum et iurium possession. eiusdem domini Locumtenentis proxime praeterita aestate per tartaros factae.

Az érsek urunk ő Nagysága jószágából, kik veszték el tatár rabláskort és micsoda kárt vallottak szegény emberek.

Először *Nagyszöllösön* égett ház hatvankettő, mindenféle takarmányával, annak felette tíz ember veszett el.

Nagysallóban égett meg százhatvanhét ház, mindenféle takarmányával, ember veszett negyven, ló és ökör ötvenhárom veszett.

In possessione *Csejkő* égett ház hatvankettő, mindenféle takarmányával, tizennyolcz ember veszett, barom veszett 82.

Possessio *Kissáró* mindenestül megégett, mindenféle takarmányával.

Ex possessione *Szentgyörgy* veszett 12 ember, úthban érték tatárok, mind szekereستől, barmostul elvitték.

Possessio *Hölvény* mindenestül megégett, mindenféle takarmányával.

Possessio *Nemesoroszi* megégett, mindenféle takarmányával.

¹⁾ U. o. 2579.

Item ex oppido *Verebely* vezett el 21 ember, az egyikét levágták, a többit elevenen elvitték. Egtének meg házak in summa 109. Szakálos Tamásnak égett meg háza és egyes károkat hiti szerint vallja fl. 200, Becho Péternek kára és az háznak megégetése fl. 300, Bajkay Mihály vallja kárát ökreken és egyéb marhájában flor. 300, Vajky Lukács vallja kárát fl. 100, Kovács Gergely vallja kárát flor. 40, Bajkay János vallja kárát fl. 300, Nyíró Pál vallja kárát fl. 200, Szemerész Ambrus vallja kárát fl. 150, Thorpál Simon vallja kárát flor. 160, Nyíró János vallja kárát fl. 100, Csapy Miklós vallja kárát fl. 100, Thorpáll András vallja kárát fl. 200, Thor Antal vallja kárát fl. 300, Bodó Gergely vallja kárát fl. 40, Rácz György vallja kárát fl. 300, az feleségét is tatárok elvitték mind fiastúl, Csapi Tamás vallja kárát fl. 100, Vargha Benedek fl. 40, Molnár István fl. 10, Magyar Gergely fl. 150, Vajky Máté fl. 150, Kalmár Simon vallja kárát fl. 250, Tóth Kristóf fl. 100, Bogyó Mihály fl. 50, Kalmár János fl. 200, Vajky Péter vallja kárát fl. 60, Sereg Simon vallja kárát fl. 250, Ceno István fl. 1, Szakálos György fl. 35, Bernát György fl. 25, Pap Gergelynek háza megégett, ő magát is levágták az tatárok, Szabó János kárát vallja fl. 32, Csekés Benedek vallja kárát fl. 32, Széll Lőrincz fl. 22, Perczcsütő Márton fl. 20. Az több népeknek károkat az inquisitorok nem számlálhatták, mert az népet otthon nem találták.

Possessio *Aha* vitték el marhájokat ahaiaknak, úgy mint lábas barmokat in summa 63.

Possessio *Tild*. Vezett el Tildről két asszonyállat, melyeket levágtak az tatárok. Egy férfigyermeket is elvittek és egy leánygyermeket. Károkat hitek szerint vallották fl. 375.

Possessio *Cseke*. Csekéről veztek el férfiak, asszonyállatok, gyermekek 8. Házaik minden megégett, vittek el lábas barmokat, úgy mint ökröt, teheneket in summa 45. Népet otthon nem találtak.

Et haec enormitum damnorum inquisitio per iudicem nobilium et Juratum assessorem istius Cottus diligenter facta est. Super qua fide digni testimonii loco ad postulationem praefati domini Locumtenentis eidem domino Locumtenenti sub sigillo istius Cottus Barsiensis transmittendum asse constitutum est. Datum die et loco in praescriptis Anno Domini 1599.¹⁾

II.

Anno Domini 1599. 2. Decembris. In generali congregatione et sedria Dominorum Nobilium Cottus Barsiensis in

¹⁾ Eredetije Trencsén vármegye levéltárában. Fasc. I. Nro 1.

Oppido *Uj-Bars* facta, ad postulationem S. Caes. Regiaeque Majestatis Domini Nostri clementissimi, medio Illustrissimi ac Reverendissimi Domini Locumtenentis Sacre Majestatis moderni intimatam. Peracta et reportata est inquisitio funestae depopulationis istius Cottus Barsiensis consequenterque nonnullorum oppidorum, villarum et domorum, abductionis permultorum hominum, profusionisque sanguinis aliorum, necnom omnium rerum ablationis per truces et rigidos tartaros, proxime praeterita aestate, inflictæ.

In primo processu, qui supremus est (szentkereszti járás), et videlicet montana caret, protectione divina interveniente, omnes populi permanserunt quieti.

Podluzsányról, Dobó (Ferencz) uram ő nagysága jószágárúl, veszett 14 ember, barom veszett 63.

Ladányt (Vámos —) égett 51 ház mindenféle takarmányával.

Ó-Léváról veszett 91 barom.

Óvárról veszett 1 ember.

Lökről veszett 14 ember, barom 28.

Alsóváradról 2 ember veszett.

Nagygyörödről (ma Alsó- és Felső-) 18 ember veszett, ló 8.

Lékér egész falú veszett mindenféle takarmányával. ember 2, barom 2 veszett.

Tótkeszin (ma Garam-) égett ház mindenféle takarmányával 32, ember veszett 10.

Solymsról veszett 3 ember, lábas marhájokat nem adták volna másfélezer forinton. kit az tatárok elhajtottak.

Oroszi (Oroszka) mind megégett, mindenféle takarmányával, veszett ember 14, barom is 14 veszett.

Kisgyöröd, nemeseké, veszett 10 ember.

Bajka, nemeseké, 10 ház megégett minden takarmányával. 10 ember veszett, barom 18.

Kisendréd, nemeseké, borbúl, búzábúl, zabbúl vallottak 300 forint ára kárt, kit török és tatár elvitt.

Keresztúr, nemeseké, égett 3 ház minden takarmányával. ember veszett 17.

Nagykoszmályról, Forgách uraké, veszett ember 43, ló 34, fejős 20.

Kiskoszmályról, Forgách uraké, veszett ember nyolcz.

Csata bényi(?) barátoké, megégett minden takarmányával. egy asszonyember negyed magával veszett, barom szám szerint veszett 60.

Garamkikola, barátoké, megégett ház 26 minden takarmányával, ember 4 veszett, barom 26, búzát és zabot vittek el 13 veremvel.

Nagykálnárúl, nemeseké, veszett el ló is:¹⁾

Golyar Pél (ma Alsó- és Felső-Pél), nemeseké, égett ház 14, veszett ember 10, barom 34.

Tötpél, nemeseké, minden öreg lábos marhájokkal az tatárok elhajtották, 7 maradt.

Ujfalun (Garam-), nemeseké, egész megégett ház 36, mindenféle takarmányával, ember veszett 35, búzajok, zabjok égett meg az szentegyházban kétezer fertály, papi öltözet égett, három harang, több egyház kárvallással teszen kétszáz forintot.

Nagysáró, Beniczky Mártoné, minden takarmányával égett, 2 ház maradt, veszett ember 9, az egész falu vallott kárt marhájokban fl. 4000.

Szódó, nemeseké, minden takarmányával megégett, 2 ház maradt, ember veszett 12.

Damásd (Garam-), esztergomi káptalané, minden takarmányával megégett, egy ház maradt, veszett ember 18, baromnak számát nem tudják; búzát, zabot, árpát elvittek többet háromszáz szapunál.

Leánd,²⁾ Pálffy (Miklós) uram jószágá, mindenféle takarmányával megégett, veszett 3 ember el.

*Csuda*³⁾ mindenféle takarmányával megégett, csak egy ház maradt, ló 20 veszett, 10 verem búzát vittek el.

Zseliz, Dersffy uraké, minden takarmányával megégett, csak egy ház maradt, ember veszett 47, barom 11, ötven buza vermig vittek el, kiben volt némelyikben ötven szapu buza is.

Garamvezekény minden takarmányával megégett, 4 ház maradt, veszett ember 18, barom 28, búzát vittek el 159 szaput, zabot, árpát 57 szaput; ezen kívül egyébféle kárvallásokat fel nem vették volna kétezer forintot.

Agó minden takarmányával megégett, búzának számát nem tudják, mennyit elvittek, még ember számot is, és baromnak sem tudják.

Nyír, Liphayné jószágá, minden takarmányával megégett, búzának és embernek számát nem tudják, mennyit vittek el.

Málás (ma Kis- és Nagy-), nemeseké, minden takarmányával megégett, puszta, ember sem lakik rajta.

Kissalló, nemeseké, minden takarmányával megégett, 7 ház maradt.

Nagyendréd, nemeseké, minden takarmányával megégett, 4 kicsiny házka maradt.

In tertio processu, cui praeest Georgius Tajnay.

¹⁾ A szám hiányzik.

²⁾ A község ma már nem létezik.

³⁾ Ma puszta Csata mellett.

In possessione *Szelepcsény*, Capituli Strigoniensis. sunt duo viri decollati, ac ceperunt duas mulieres, duas puellas, quinque pueros, pecora 114, equos 2; a quodam incola ibidem Nicolao Mocskos dicto flor. centum, res domesticas 60 flor. valentes.

Ex *Kisvezekény*, nobilium, decollarunt 2 viros. 4 acceperunt, quorum unus fuit vir, una ancilla et 2 puellae.

In possessione *Vörösvár*, dominorum Forgách, sex maturos viros decollarunt, et unum puerum, pecora 21, paratam pecuniam 352 flor. acceperunt.

In possessione *Kisfalud*, nobilium, combustae sunt domus cum omnibus intrinsecus habitis rebus, damnum inenumerabile, abacta sunt pecora 43, abduxerunt duos maturos viros, 2 mulieres et unum puerum.

Ex possessione *Feketekelecsény*, dominorum Forgách, abducti sunt 4 viri, quartus capite plexus.

Ex possessione *Perlep*, nobilium, unus vir decollatus, 2 equi abducti.

Ex possessione *Taszár*, Capituli Strigoniensis. unum hominem acceperunt.

Ex possessione *Vezekény* (Nagy-), ejusdem Capituli, unum hominem capite privaverunt.

Ex *Valkócz*, ejusdem Capituli, 4 homines abduxerunt, quintum decollarunt.

Ex possessione *Rohozsnicza*, ejusdem Capituli, undecim equos acceperunt.

Ex possessione *Kovácsi*, ejusdem Capituli, abduxerunt personas 14.

Ex possessione *Néved*, domini Dobó (Ferencz), abduxerunt homines 19, mulieres et pueros, quorum 4 decollarunt.

In quarto processu, cui praeest Michaël Tajnay.

Nagymánya, Forgách uraké, vezett el férfi, asszonyember, leány in summa 21, vágtak le benne négy öreg férfiat, az többit elevenen vitték; lábas barmokat, ökreket és egyéb marhájokat in summa 47. Egy lovat, 35 kecskét, vagdaltak ki az tatárok egy Molnár Márton nevő embernek az szőlőhegyen borait akó 40, Bencsik Mihály borainak fenekét vágták akónes 15, Hangyás János borait vágták akó 4, vitték el buzáját szapu 7. Item Varga Balázsnak borait vágták két hordónak fenekét. Az egész falu vallja kárát flor. 2000.

Ex possessione *Valkáz* (ma Nagy- község és Kis- puszta), nemeseké vezett 17 személy. Agh Farkas kárát vallja flor. 40,

Simon Tamás kárát vallja flor. 150. Az egész falu kárát vallja flor. 1000, búzajokban és lábas marhájokban.

Ex possessione *Nagyhül* (ma Hüll), Dobó úré, veszett személy 17, házajikat mind megégették. Tóth Máté kárát vallja fl. 100, Szakács György fl. 100, Szekeres Lőrincz fl. 250, Balogh Jakab f. 250, alter Tóth Máté fl. 40, Kis Miklós f. 75, Cseter Albert fl. 20, Győry Gáspár f. 64, Hevesy Lőrincz fl. 50, Halász György f. 32, Szakács Jánosnak f. 25, Szabó Jánosnak 150 flor. Tóth Pál f. 100, Oláh Farkas f. 150, Halász Balázs flor. 100, 100, Balogh András f. 50, Fejes Balázs flor. 300, Gyuris Benedek fl. 200, Kapostárné flor. 50, Kóthy Albert fl. 100, Nagy János f. 20, Kis János f. 100, Cseh Zsigmond fl. 25, Silye Benedek f. 40.

Ex possessione *Ohaj*, Nobilium, veszték el személyek 12, házajok mind megégett. Besse Farkas vallja kárát pro flor. 300, Gazsó Antal f. 50, Micsky Benedek flor. 16, Lők Péter f. 100, Koda Miklós f. 100, Gál Lukács f. 100, Lők András f. 50, Lők Lukács f. 150. Vajky Kelemen f. 50, Lők Pál f. 90. Thorda Péter 200 flor. Gazsó György f. 50, Jakab Antal f. 25, Csorba Tamás f. 100, Gazsó Márton f. 50, Gazsó Lőrincz f. 50, Lők Ambrus f. 100, Katona Gáspár f. 5, Gál András f. 100, Tóth Mátyás f. 25, Sulyok Albert f. 25, Mayczik Bálint f. 50, Jávor Ambrus f. 50, Gazsó Péterné f. 80, Tildy Balázs f. 40, Lisztár Pál f. 100, László Farkas f. 70, Mészáros Ambrus f. 25, Kis János f. 50, Thorda Lőrincz f. 25, Inok Balázs f. 40, Obuday Gáspár f. 25, Cserge Mihály 16, Vályi András f. 16.

Ex possessione *Nagylóth*, Heremitarum,¹⁾ veszték el in summa 22, mind férfi s mind leányzó, házajok mind megégett, Tóth Miklós kárát vallja f. 100, Szalay György f. 250, Varga Mihálynak kára egy verem búzája, Juhász Balázsnak egy verem buzája, Siket Gergelynek egy verem buzája, Ifju Mártonnak egy verem buzája, Demjén András f. 50, Aunál több népet faluban nem találtak.

Possessio *Kislóth*, nobilium, mind megégett, veszték el személyek 10. Csernák Márton vallja kárját flor. 75, Sinka Gergelynek vitték el két verem buzáját. Az több népet otthon nem találtak.

Ex possessione *Rendve*, nobilium, perierunt homines 43. Két öreg embert levágtak, házok megégett 13.

Ex possessione *Belleg*, Heremitarum, perierunt homines 7, házok mind megégett, Tóth György kárát vallja fl. 25, Bozó Jakab f. 100, Kaman János f. 50, Tóth Jakab f. 30, Régi

¹⁾ A máriacsaládi pálosoké, sz. Pál remete szerzeté.

Mihály f. 20, Tóth Gergely f. 10, Botka Balázs f. 20, Maczik Gáspár f. 75, Sántha Máté f. 25, Oláh János f. 150, alter Maczik Gáspár f. 100, Szekeres Gergely f. 16.

Ex possessione *Pozba*, nobilium, perierunt promiscui homines 54. Házok mind megégett, csak egy maradott. Gyen Péter kárát vallja f. 100, Szabó Péter f. 150. Lásbas marhájokot, ökröket, teheneket, tulkokat, az kit elvittek tatárok, in summa 70, egy ló, 50 kecske. Ezeket hiti szerint vallja pozbai falu birája. Az több népet otthon nem találtak.

Ex possessione *Baracska*, nobilium, veszett három öreg ember, egy asszony és egy leány. Házok mind megégett, csak egy maradott benne. Bartha András kárát vallja f. 100. Több embert otthon nem találtak, hogy megszámlálták volna őket.

Ex possessione *Ény*, Dominorum Forgách, veszett el személy in summa 24. Godi Tamás falubeli birája kárát vallja f. 3, Bipan András f. 10, Godi István f. 150, Csépán György f. 4, Csépán János f. 3, Patkány Jakab f. 2, Ivanis Mátyás f. 40, Farkas Simon f. 44, Farkas Mátyás f. 175, Bonhi György f. 15, Bonhi András f. 32.

In possessione *Kisbesse*, nobilium, megégett ház öt, veszett 3 ember. Kalmár Tamás kárát vallja f. 32, Dora István f. 32, Ferencz Mihály f. 75, Szörös Lőrincz f. 100, Bessey István f. 25, Kóthy Péter f. 50, Simon Mátyás f. 20, Baraky Máté 32, Baraky András f. 5, Juhász Albert 40 f., alter Szörös Lőrincz f. 20, Orle Demeter f. 32, Solya István f. 6, Bakó Balázs f. 25, Tóth István 20, Bessey Szabó András f. 60, Bessey Albert f. 32, Bessey István f. 25, Tóth Mihály f. 18, Bessey Mihály f. 6.

Ex possessione *Szencse*, Dominorum Forgách, veszték el személyek 35. Pécsy György falubeli birája vallja kárát f. 100, Kovács Lukács f. 40, Czegány János f. 25, Kis István f. 60, György Jánosné f. 140, Tóth Ferencz f. 40, Bencsik Ádám f. 50, Sántha György f. 200, Czo . . István f. 100, Tóth Lőrincz f. 60, Sántha András f. 16.

Ex possessione *Setétkút*, nobilium, perierunt homines 14. Égett ház 19, csak három ház maradott. Bordács András kárát vallja f. 40, Demény Pál f. 50, Demény Miklós fl. 40, Kocsis Lőrincz f. 30, Szabó Simonnak készpénze f. 225 megégett, kárvallása mindenestől f. 300, Orle Gálnak kára f. 100, Szőcs György f. 100, Szabó Lászlónak f. 25, Kalmár János f. 60, Orly Balázs f. 60, Dobay Bálint f. 14, Kocsis János f. 150, Major Benedek f. 32, Kertész Benedek f. 30, Szabó Mihálynak f. 25, Thöke Bálint f. 25.

Ex possessione *Töhöl*, Domini Dobó, periit unus homo, abegerunt pecora 59 kecskét 150, unum equum.

Ex possessione *Csiffár*, Domini Praepositi Felhévviensis perierunt homines 13, egész falu kárt vallott fl. 1030.

Possessio *Mellék*, ejusdem Domini Praepositi, in toto suscepit damnum fl. 400.

Ex possessione *Nagysáro*, Nobilium, perierunt 2 homines, acceperunt duas vaccas.

Ex possessione *Nagyfüss*, nobilium, perierunt homines promiscui is summa 64. Házok mind megégett, csak egy maradt benne. Vitték el lábas harmokat és az egyéb kár is. mi volna, vallják hitük szerint f. 6030, minden házi ingóságokkal, borokból, búzájokból egyetemben.

Ex hac processuum inquisitione diligenter, per inquisitores facta, super huiusmodi damnorum populis infictione, Sac. Caes. et Regiae Majestati domino suo clementissimo. per praesens scriptum, sub sigillo istius Cottus Barsiensis editum notificandum esse duximus. Datum die et loco in praescriptis Anno Domini 1599.

Andreas Bossány
V. Comes Cottus
Barsiensis, m. p.

L. S.

Ladislaus Kosztolány
Judlium Cottus Barsiensis
m. p.

Tajnay György
Bars vármegye szolgabírája
Michaél Tajnay Judlium
Cottus Barsiensis.¹⁾

Ha Bars vármegyének a tatárok okozta kárát csak nagyjából is összegezzük, akkor látjuk annak nagyságát. Elégett ez alkalommal több mint 2500 háza, tönkre ment, elveszett vagy 1500 embere, mintegy 2000 darab barma s a pusztá anyagi kár a mostani értékben talán milliókra rúg.

Azon sem lehet csodálkozni, hogy a barsmegyei magyarság vonala, mely az itt közölt jegyzőkönyvek, illetve az azokban említett lakosok magyar neveinek tanúsága szerint a lévai és verebélyi járásokon fölül jól a kistapolcsányiba is nyult, a gyakori pusztítások következtében annyira leszállt s úgyszólván csak a Garam alsó völgyére szorítkozik.

MATUNÁK MIHÁLY.

¹⁾ Eredetije Trencsén vármegye levéltárában, fasc. 1. n. 1.

NÉV- ÉS TÁRGYMUTATÓ.

A.

- Aba* nemzetség, 45. 56. 61. 169.
Abaffy Miklós, 90.
Abaujár, 174.
Abaujármegye, 40. 42. 52. 54. 169. 175. 177.
Abdullah basa, 191.
Ablakbeverés büntetése, 585.
Aczél János, 235. 247.
Acsádi Benedek veszprémi kanonok, 22.
Adam Károly kir. kancellár, 414.
Adami János, 378.
Ádámos, 493. 494.
Adók a megszavazott czélra fordíttassanak (1655.), 82.
Adószedők számadásra köteleztesenek (1655.), 82.
Afrika, 218. — és a törökök (1518.), 297. 304.
Afrikai hadjárat (1535.), 326. — pogány népek megoltalmazása a török ellen (1518.), 300.
Ágh Farkas, 596.
Ágó falu, 595.
II. Ágost lengyel király, 210.
Ágyúöntő műhely (török-), 114.
Aha falu, 593.
Ahmed aga csausz basa (1716.), 113—115.
Aigner András és családja, pozsonyi armalisták, 234.
Ajnácskő vára, 464.
Akna falu (Erdélyben), 281.
Akos-nemzetség, 47. 52. 57. 165.
Ákosfalva másképp Péterfalva (ma Csepe), 168.
Alheroni bíbornok, 195. 200. 207.
Albert István veszprémi kanonok, 24. — Jakab, 256.
Albes szn. 176.
Alboher Ábrahám zsidó, 112. 134. 135. — levele Des Alleurhöz, 112—114.
Alchimisták Selmeczbányán, 418—433. 553—565.
Aldanoi Bertalan kapitány, 358.
Aldobrandini János Ferencz, a pápai hadak vezére, 373—375.
Aleander bíbornok brindisi érsek, 334.
Ali basa, 122. 187; csausz, 228.
Állatbőrök kivitelének tilalma Pozsony vmben, 250.
Allo Jakab, 85.
Álmos, 13. 14.
Álsó-Fehér vmegye, 167. 287. 469—471.
Álsóki Nevetlen pristaldus, 49.
Álsó-Korompa, 69.
Álsó-Rákos, 495.
Álsóváradi, 594.
Alvincz, 89. 103. 105. 224. 227. 229. 361. — I. Vincz.
Alvinczi János, 47. I. *Vinczi*.
Amade János, 64. 75. 76. — Judit (gf Erdődy Gáborné), 66.
Amadé nádor, 169.
Amhát aga szegedi basa, 469.
Amurát szultán, 484.
Anabaptisták, 411. 412.
Anatóliai török hadjárat (1518), 304.
Ancona, 328. 331. 341.
II. András, 166. 180.
III. András, 172.
András György szolgabíró, 70.
Angelos Izák császár, 44. — János herczeg, 44. 55.
Anglperger — armális kihirdetése, 65.
Angol események (1642/3.) 525. — király, 320. — nyelv, 146.
Angolország, 128. 140. 142. 186—188. 206. 210. 220.
Anjouk, magyar — családi összekötetései, 2.

Ankenstein (Anckhenstein) vára, 262. 265. 266; — l. Borlin.
Anna, II. Ulászló felesége, 147. 429. — I. Ferdinánd felesége, 276. 318. 325.
 »*Anonymus*« Veszprém meghódításáról, 14.
Antal Miklós, 85.
Anyos Ferencz, 31. 238.
Apaffy Gergely, 282. — Györgyné 483.
Apor Ferencz, 482. — Lázárné, 484. — Péter, 482.
Apponyi, 174.
Apponyi Pál, 309.
Apuliai királyság, 10.
Arabia és a törökök (1518.), 297. 304.
Arabok, afrikai — megoltalmazása a török ellen (1518.), 300.
Aradvármegye, 43.
Arady Bálint, 73. — Judit (Fros-Ernreiczné), 233.
Arany ékszer, 280.
Aranymű, 283. 285. 286.
Arbes, 333.
Arco gróf, 105.
Arempruster János, 254.
Arianusok (unitariusok), 375.
Armálistak, pozsonyi — ellen tiltakozó eszterg. érsek, 233.
Armálislevelek kihirdetése Pozsonyban, 65—68. 71—74. 77—81. 84—87. 233. 239. 242. 245. 248. 250. 256.
Árpád, 13. 14.
Árpádkori megyei és várórségi tisztviselők, 42—61. 164—184. lovászmesterek, 55—56. nádorok, 42. 43. 45—47. 49—51. 53. 56. 57. 165. 166. 168. 169. 178. 180. 184. — országbírák, 43—47. 49. 53. 56. 57. 59. 60. 169—171. 181. 184. — polárnokmesterek, 45—47. — tárnokmesterek, 44. 45. 49.
Artusius Carolus, 11.
Árva vára, 174. — vármegye, 43.
Asseman, 147.
Astrologus, török-. 113.
Aszak elleni török expeditio, 507. 513. 520.
Asszonyok, mocskolóló — büntetése, 581.
Attila, 13.
Aty szn, 183.
Audicz Miklós nemességének kihirdetése Pozsonyban, 74.
Augsburgi csiga (ágyúhoz), 152. —

gyűlés végzése a vallásról (1530.). 413.
Ausztria, 78. 299. 336. 344. 345. 590. — Alsó-, 233.
Ausztriai ház, 504.
Avignon, 1.
Azap aga naszádos kapitány, 151.

B.

Baar (Somogy vm.) 171.
Báb poss. (Nyitra), 57.
Babilónia, 507. 519. 520.
Babocsai veszprémi kapitány, 23.
Babutsi Kristófné, 483.
Bacha Péter, 75.
Bács vára, 174: vármegye, 43. 44. 47. 55.
Bácsi érsekek, 278. kanonokok, 40; káptalan, 39. 40.
Bag falu, 286.
Bagha szn, 175.
Bahry, Mehemet — kapudsi basi 128. 129. 133. 138.
Bajka falu 594.
Bajkay János és Mihály, 593.
Bajmóczy prépostság, 84.
Bajorország, 295. 302.
Bajvivásra való kihívás büntetése, 579.
Bakó Balázs, 598. — Dániel, 65. — István, 493.
Bakócz Tamás (erdődi) esztergoni bíbornok-érsek, 257. 270. 272.
Bakony, 14. 20; — vára, 174; — vármegye, 44.
Bakonyi Máté armálisának kihirdetése, 67.
Balassa család, 89. — Ferencz 80; — Imre, 80. 249. — János bányavárosi főkapitány, 441: — Menyhért, 364.
Balaton, 14.
Balátza puszta, 28.
Balazsaj szn, 183.
Balázsfalva, 494. 495.
Balbi Jeromos görzi püspök, 319. 320.
Balytek basa, II. Szulejmán hadi tanácsosa, 277.
Balkány falu, 164.
Baló László, 496.
Balogh András és Jakab, 597; — János, 589; — Mihály, 588.
Balog-Semjén nemzetség, 48. 56. 165. 166.

- Baltestajner*, 231.
Bambergi püspök, 166.
Bána kg, 45; — nemzetség, 46. 51; — személynév, 182. 183.
Bánai Miklós, 51.
Bánffy, 94; — János (alsólindvai nádor és családja. 324; — Zsigmond, 482. 496.
Bánk kg, 49.
Bánki Péter, 48.
Bánmonosthrai Mihály aradi főesperes, 35. 36.
Bánya vára, 174; — vmegye, 45. 178.
Bányavárosok, 419. 422. 590. 592; — főkapitánya, 441.
Baracska (Barsban), 598.
Baraky András és Máté, 598.
Baranya vára, 174. — vármegye, 19. 45. 46. 58—60. 178. 180. 461.
Baranyay Tamás, 71. 80. 85. 244.
Barberini-könyvtár, 312.
Barczany kanonok, 34.
Barcza(ság), 111. 227. 229.
Barcsay Ákos helytartó és fejedelem, 477. 478. 492. 540—544. 546—550; — Gáspár, 492—496; — György, 480; — János, 285; — Péter, 482; — Sándorné, 483.
Barkady Mihály, 238.
Barlabási János csanádi püspök, 337.
Barnabás nótárius (1082.), 17.
Bars vára, 174; — vármegye, 45. 60. 592—504. 599; — vármegyei tatárjárás 1599; ben, 590—599.
Barsich Mihály pozsonyi armalista, 81. 85.
Bartha András. 598.
Bartholinus, 272.
Bassa Tamás, 480. 481.
Bát falu, 591.
Báthor, 95.
Báthory András (somlyai), 94. 95. 98—103. 105—108. 110. 111. 223.—227. 229. 230. 232; felesége Maylád Margit, 92. 93; levelei Nádasdy Tamáshoz, 88—111. 223.—232; — *András* (somlyai) bibornok erdélyi fejedelem, 90; — *András* (ecsedí) erdélyi vajda, 89. 434. 441. — *Boldizsár* (somlyai), 89. 226; — *Bona* főkapitány, 416. 417; — *Gábor* (1577.). 280; — *Gábor* fejedelem, 90; — *György*, 94; — *István* váradi kapitány. 90. 280; — *István* erdélyi vajda, 88; — *István* fejedelem, lengyel király, 88. 92. 224. 279; — *Kristóf* fejedelem, 279; — *Miklós* váci püspök, 147; — *Péter*, 285; — *Zsigmond* fejedelem, 89. 226.
Batth János, 80.
Batthyány Ágoston, 355; — Boldizsár, 258; — Ferencz, 104.
de Baucio Bertrandus gróf. 10.
Bázeli zsinat végzése az áldozásról, 416.
Bazil moldvai vajda, 484. 485.
Bazin város, 75. 236. 238. 240. 254.
Bazini, I. Szentgyörgyi.
Bebek, 412. — Ferencz, 89.
Bech szn. 182.
Becho Péter, 593.
Beck Jeromos a Leopolddorf, 462.
Becz Pál, 102.
Beczey Bálint pozsonyi armalista, 86.
Beczko, 308. 309. 590.
Bécs, 27. 28. 78. 106. 116—118. 120. 122. 128. 130—132. 140. 147. 198. 204. 212. 222. 262. 296. 299. 300. 309. 329. 330. 345. 347. 350. 364. 392. 395. 439. 460. 462. 467. 498.
Bécsi ágyúcsiga, 152; — béke, 309. 532; — érsek, 326; — fillér (becz?), 573; — püspökök, 330. 341.
Becse, (Bücsy) 94.
Becskerek (Böcsykerek), 94.
Becski András, 481. 490.
Bécsújhely (Nova civitas Australis). 262. 295.
Bedőházi Tamás, 492. 496.
Bejcsy úr, 225.
Bejti Istvánné, 483.
Békekötések, 122. 241. 295. 309. 337. 338. 532.
Bekes Gábor, 281. 285. 286.
Békés vára 174. 175; — vármegye 46.
Béketárgyalások, 530—532; János és I. Ferdinánd közt, 327—330. 332.
Bél Mátyás levele., 457—459.
Béla város, I. *Szepesbéla*.
Béla király, II. — 42. 45; — III. — 44. leánya Margit, 55; — IV. — 49. 51. 53. 55.—57. 166. 167. 183. 184. mint ifjabb király, 49. 51; — királyi Névtelen jegyzője. 14. 146. 147.
Bélaváry Dávid, 590. 591.
Belchukei Kelemen és Mihály, 51.
Bele szn. 168.

- Belényes*, 492.
Belgrád (Nándor-, Landorfehérvár), 112—115. 122. 185. 189—191. 196. 198. 341. 544.
Belgrádi bán, 257; — diadal (1717.), 137.
Bellus Péter a római inquisitio ügyésze, 370.
Bely Anasztázia. Veres Ádámné, 86; — fia Boldi Álmos, 168; — Gáspár, 284.
Benczések, 309.
Bencsics János, 237. 246. 251.
Bencsik Ádám. 598. — Mihály, 596.
Bender, 136.
Bene János, 251.
Benefalva, 493.
Beniczky Márton, 595; — Pál, 244; — Péter, 77.
Bényi barátok, 594.
Benyovszky Mihály, 244.
Bercsenyi Miklós gf tábornok, 113. 115. 118—123. 126—133. 137. 139. 141. 192. 194. 196. 213.
Bereczk falu, 110.
Bereg vmegye. 46. 50. 525. l. *Borsova*.
Beregszász, 317.
Berény szn. 180.
Berényi György báró erdélyországi követjárásához adatok, 540—552.
Bergamói Ferencz, 356.
Berkes Péter veszprémi kanonok, 22.
Berlin, 192. 418. 560. 564.
Bernílt Balázs, 224.
Bernát György, 593.
Berthony Károly iglói plébános, 450.
Bertrandus bibornok, 10.
Berzericzky Gergely, 453.
Besse Farkas, 597.
Bessey Albert. István és Mihály, 598. — Szabó András, 598.
Besztercze, 485. — vára, 60. — vármegye, 46. (horvát) 47.
Besztercebánya, 458.
Besztercebányai nyolczados törvénytörvények (1666) 243.
Besztercei monostor, 48.
Beszterecz kg 48.
Betania (Szepes), 394. 396. 399. 402.
Bethlen, 472; — személynév, 183; — vára. 225. 226.
Bethlen Farkas. 94. 482; — Ferenczné, 482. 489. 490; — Gábor fejedelem, 125. 522; — Gergely, 482; — István, 502; — István gfhoz Péchy Simon levele 191—294; — János. 494. 496; — Mihályné, 482; — Péter, 502.
Betinus de Comitibus, 272.
Betyárok és gonosztevők ellen. 237. 238. 240. 247. 250.
Betyárvilág Csallóközben (1665), 234.
Bezedeck kg, 174.
Bezenval báró varsói francia követ. 129.
Bezeréd kg, 173.
Bezerédi család, 173.
Biba (*Bibó*) személynév, 175.
Bigi György, 482.
Bihach vára, 326.
Bihar vára, 175. — vármegye. 43. 47. 48. 56. 486. 489.
Bikács nemzetség. 170.
Billei Domonkos, 184.
Bíráskodás szomszédok közt, 577. 578.
Bíró Márton veszprémi püspök, 28. 30.
Bíró, községi — tekintélye, 576—579.
Bisterfeldné, 483.
de Bizy, 186. 189.
Blagusa vára, 175.
Blaseolisi Máté zengi patricius, 321.
Blinking Sándor német alchimista, 418—426. 555. 557—559. 562. 565—570.
Blogussich Ágoston dalmát dominikánus, 351—358.
Bocskay György. 443. 444.
Bod (*Budius*) szn. 176,
Bodó Gergely, 593.
Boloni György, 495. — Istvánné, 484.
Boloni püspökség, 352.
Bodrog vmegye, 48. 49.
Bodvai, l. *Boldvai*.
Bogár szn. 182.
Bognár István, 588. 589.
Bogoz István, 23.
Bogyó Mihály, 593.
de Boissimènes, 193—202. 204. 206. 207.
Bojér János, 490.
Bojérok, 106. 111.
Boka Mihály, 236.
Bold poss. (Borsod), 168.
Boldi Álmos, 168.
Boldrai Gergely, 482. 488. 496; — Márton bihari alispán, 486. 489.
Boldvakó vára, 175.
Bolgárok, 121.
Bologna, 325.
Bolondóc vára, 176; — vármegye, 46. 49.

- Bolya* falu, 232.
Bondor János, 254.
Bomhi (Bomhi) András és György, 598.
Bonnac marquis, 115—117. 119. 120. 122. 123. 128—131. 133—136. 138—142. 185. 186. 193. 195. 201. 202. 204. 206—208. 210—214. 216. 219. 222.
Bonzagnus János, 314.
Bonyha, 471.
Bonnya (Ugoesa vm.) 168.
Bor behozatalának tilalma Ausztria felől. 84. 233.
Borbély György, 285.
Borberek (Borberel), 107. 108.
Bordács András, 598.
Borgus János plébános, 382.
Borlin (Ankenstein, Borl.) 257.
Bornemissza Gergely, 480. felesége, 483. — János, 275. 285; — Miklós szepesi várnagy, 383. — 386. 389. 400. 403. 407. 412. 413. — Pál erdélyi püspök, 228. 361.
Borostyán vára, 176.
Boroszló (Wratislavia), 404. 428. 431. 560.
Borozd vára. 176.
Borromeo bíbornok, 364.
Bors Mihály, 243.
Borsa nemzetség, 44. 56. 57. 59. 60. 166. 168. 169.
Borsiecky György kanonok, 249. 250. 252.
Borsod vára. 176; — vármegye, 49. 50. 59. 168. 169.
Borsodi Imre veszprémi kanonok, 24.
Borsos Gergely, 588.
Borsova (Bereg) vmegye, 50.
Bosó (Bozsó) Demeter és Mátyás szepesi rablókalandjai, 414. 416.
Bossányi András, barsi alispán. 599.
Bosznia, 172. 336.
Boszniai franciskánusok, 341. 349; — hercegség, 42.
Both szn. 182.
Bothfalva, 307.
Bothi Mihály 65.
Botka Balázs, 598.
Both János pozsonyi táblabíró, 233.
Bouche-de-Rhône departement, 1.
Bozásy Lukács, 224.
Bozó Jakab, 597.
Bozor szn. 174.
Bozor Zsigmond, 78.
Bő kg (Somogy), 57.
Böbék család őse 52.
Bódy Sára, Kovács Jánosné, 74.
Bragai érsek, 339.
Brancker Magdolna (Handll Domonkosné), 234.
Brancsika 96.
Brandenburgi János György örgróf, választófejedelem, 418—426. 555. 562. 563. 566. 568.— *Kázmér* örgróf, 159—162. 296. 299. 301. 302. 305. levelei II. Lajostól, 159—163.
Brandenburgi udvar, 553. 555. 556. 558. 565; udvari levéltár, 419; választófejedelem (1717.). 142.
Brassó, 108. 486. 496. 507.
Brauna város, 295. 302.
Brezko György, 246.
Brezovicza, 324. 327.
Brieg város, 423—426. 563. 564.
Brindisi bíboros érseke, 334. 343.
Brodarics István püspök, kancellár, 314. 315. 325. 329. 332—334.
Brue úr, 112. 135.
Brukk (Lajta m.), 574.
Brussa város, 544.
Buchany András armalisának kihird. Pozsonyban, 250.
Buda személynév, 182.
Buda vára, 10. 12. 14. 15. 19. 34. 150. 176. 272—277. 314. 325. 333. 335. 343—345. 403. 453. 499. 535—537. 590; elfoglalása (1541.), 344.
Budai basák, 93. 355. 477—479. 506; prépostság, 322. 341; török őrseg lázadása (1590.), 150. 151.
Budatin, 308.
Buday Anna, Barsich Mihályné, 81; — István, 230. 231.
Bukarest, 114.
Bulcsu szn. (1213.), 181.
Bulló szn. 179.
Buonvisi a pápai hadak főbiztosa, 376.
Burgio Antal báró pápai követ, 314. 315. 324.
Buzád-Hahót nemzetség, 49—51. 57. 167. 169.
Bükkös falu, 489.

C. Cz. és Cs.

- Camaldoli* szerzetesek, 200.
Cambrai-i kongresszus, 212.
Campeggio Lőrincz bíboros, 322. 331.

- Camper* család, 254.
de Campredon, oroszországi francia követ, 129.
*Capodistria*i püspök, 330.
Casertai püspök, 316. 344. 376.
Cassubok (Casziden), 419—422. 424—426. 566.
Castaldo János tábornok, 89. 106. 110. 361; — hadvezéri dicsekvése, 360.
Castelmur Dániel pozsonyi armalista, 86.
Casturi plébánia, 336.
*Cathedra*ticum a szepesi prépostnak, 377—380. 392.
Catzianer János hadvezér, 330. 404.
Ceno István, 593.
Cesarini bíboros, 319.
*Cesina*i Péter boszniai minorita provinciális, 336.
Chisamoi püspök, 355.
Chite János ügyvéd, 239. 242.
Chelley személynév, 168.
Chenán budai basa, 477. 478.
Cherbela szn., 177.
Chotzin (Kocsin) község, 113. 122.
Cigola kikötő, 332.
Clissa vára, 324. 327—329. 331. 332. 336. 341.
Colni prépost, 554.
Colopiar (?) János domonkosbarát, 357.
Commendone bíbornok, 364—366. 370.
*Confallone*ro, 343.
Contarini, 343. 344.
Corony Zsuzsanna, Floricz Andrásné, 71.
Corsini-könyvtár, 312.
Cronik fia György országbíró, 170.
Crossen (Crozna), 419—422. 424—426. 566.
Cub szn., 176.
Cumazan (Komorzanus) szabolesi alispán, 164. 165.
Curzolari premontreiek, 350.
Cuspinian János dr. ügyvéd (1518), 299.
Czavner Dávid és Gedefrid, 244.
Czeffi László, 491.
Czegány János, 598.
Czéhék árszabásai Pozsony vmben, 249—251.
Czéhlevelek, 147—150.
Czeroraborda poss., 54.
Czettrycz Ulrik, II. Lajos kamarása, 278.
Czikoló szn. 178.
Czikowski, Izabella királyné udvarmestere, 89.
Czirbez András iglói evang. pap, 450.
Czirriák Pál, 81.
Cziszterczita apátságok, 43.
Czobor gf., Ádám, 244; — Anna, 66; — Imre 76. 233. 244.
Czuceck (Czucecz) Sebestyén löcsei polgár, 380. 392.
Csab nemzetség, 183. 184.
Csák nemzetség, 44. 45. 47. 50—53. 56. 57. 59. 60. 178. 180. 184; ugodi ága, 169.
Csáktornyay Miklós levelei Megyery Imréhez, 308. 309.
Csáky Demeter, 111; Dénes, 285; Ferenc, 244; László, 523; Mihály, 283; Miklós csanádi püspök, 34; Pál, 244; — gróf, 79; Manó, 447; Mihály, 113.
Csalka helység, 44.
Csallóköz, 59. 74. 176. 234. 235. 238. 245; közbiztonsága érdekében, 252. 255.
Csaloki Mihály veszprémi kanonok, 23.
Csanád kg. 35; — nemzetség, 43. 50. 57; — vára, 94. 176; — vármegye, 43. 50.
Csanádi egyházmegye, 43; — kanonokok, 35. 36; — püspökök, 34. 274. 337.
Csányi család (Zala), 51.
Csapy Miklós és Tamás, 593.
Csata falu, 594. 595.
Csatár monostor (Zalában), 42.
Csatáry I. Kalmár.
Csázi család, 53.
Csef(f)ei László, 481. 490; (*Csijefey*) Benedek, 109.
Cseh szn. (1146.), 177.
Cseh Zsigmond, 597.
Cseh fégarasok, 302; hadak, 277. 364; királyok, 360. 363. 364; krónikások, 147.
Csehek, 180., 301. 345.
Csehország, 167. 233. 296. 298. 300. 302. 303. 305. 320. 373; helytartója (1550.), 357.
Csejkő falu, 590. 592.
Csejte vára, 84. 307. 308.
Cseke falu, 593; személynév, 177.
Csekés Benedek, 593.
Cselnigh Mátyás armálisának kihirdetése, 72.

Csemete poss. 176.
Csépán György és János, 598.
Csepe (= Akos- v. Péterfalva), 168.
Csepy Ferencz. 589.
Cseréi György (nagyajtai) 491; János, 496.
Cserge Mihály, 597.
Csergyöd falu, 495.
Cséri Ferencz, 24.
Csernák Márton, 597.
Cserne (Cherne) poss. 172.
Csernel, 501.
Csesztve, 286.
Csetneki család öse, 52.
Cseter Albert, 597.
Csicsor szn., 176.
Csicsva, 502.
Csiffár falu, 599.
Csik szék. 493. 494.
Csikász Varga Miklós. 24.
Csiky András franciskánus, 335. 341.
Csiszár Gergely, 481. 483.
Csitte (*Chitte*) János, 65. 80.
Csobáncz vára, 177.
Csói család, 176.
Csomai Máté 23.
Csombord (Alsó-Fehér), 167. 280. 281. 283. 284. 489.
Csombordy János, 284.
Csongor commissarius, 256.
Csonoki Mihály veszprémi kanonok, 24.
Corba Tamás, 597.
Csoresman Ábrahám armalista (Pozsony). 85.
Csötörtök község, 74.
Csuda falu, 595.
Csuzy Pál, 68.
Csütörtökhely (Quintum forum), 378.

D.

D'Abzac ezredes, 142. 201. 202. 205. 211.
Daczó (1551), 103. 109. 110; — Gergely, 482.
Dág poss. 180.
Dal Borgo András, a pápa követe, 318. 320. 322.
Dalmácia, 55. 336, és a török veszedelem, 328.
Dalmát, franciskánusok — tartománya, 342.
Damat Mehemet basa, 113. 136.
Damokos Péter, 482; — Tamás, 481.
Dán király, 119. 188.

Dancs szn. 181.
Dániel István, Jánosné és Mihály, 482.
Dardanellák, 127. 194. 207. 213.
Darlaczi Ferenczné, 483.
Darói család öse, 51.
Deáki kg, 67. 85.
Debreczeny István, 283.
Deesházy István, 160.
Defiennes, 133.
Delfino Zakariás lesinai püspök. 361. 362. 364.
Demekovich pozsonyi armalista család, 79.
Demény Miklós és Pál, 598.
Demeter Lajos piarista, 452.
Demjén András, 597.
Demkovics József veszprémi prókátor. 26. 27. 30.
Dersffy család, 164. 595; — János pozsonyvmegyei jegyző, 62. 64. 65. 76. 81.
Dersytrag szn. 179.
Des Alleurs követhet irt levele Alboher Ábrahám zsidónak. 112—114.
Despar báró, 119.
Dessau, 568.
Detrekői uradalom, 75.
Déca, 230. 435. 437. 492. 496.
Dévény város vásárszabadalma, 87.
Dézsi János, 486.
Dick György armálásának kihirdetése, 67.
Dieteman Mihály selmeczi ötvös, 570.
Diósd, 286.
Diósi Ádám. 22.
Diós-Jenő vára, 178.
Diotalevi Ferencz 371. 372.
Divino Albert vegliai püspök, 358. 362.
Divék nemzetség, 177. 180.
Dnepr szn. 181.
Dobay, 458; Bálint., 598.
Dobó (ruszkai) család ösei, 169; — Domokos erd. alvajda, 437; — Ferencz, 594. 596—598; — István erdélyi vajda, 223. 227. 228. 231. 434. 437—446; életéhez adatok, 434—446; felső-magyarországi főkapitánysága, 439—446; fogsága, 446.
Doboka vmegye, 50.
Dobos falu, 164.
Dobosi (Quesa) főispáni pristaldus, 164.
Dobra vára, 177.
Dobrakhuet vára, 268.

Dobszay István itélőmester, 280. 283. 287.
Dóczy Gábor özvegye, 590; — *Lőrincz*, 429.
Doka István armálisának kihird. Pozsonyban, 256.
Dolgos Miklós, 538.
Dominikánusok, 217. 351 357. 365.
Dominisi Ferencz zágrábi kanonok, 326.
Donát Farkas, 481. 483.
Donkus szn., 168.
Dora István, 598.
Doria, a pápai hadak vezérhadbiztosa, 373. 374. 375.
Doroszlay György (de Dorozló) prókátor, 35.
Dósa András, 481; Mózesné, 483.
Dózsa György lázadásához adatok, 272—276; keresztesei, 272—275.
Dömsedy, 103.
Drágakövek, 280—283.
Drágyfi Gáspárné, 92. 94; — *János* tárnokmester, 160.
Drask szn. 182.
Draskovich György győri püspök, 82; kalocsai érsek, 372; — *Miklós*, 237.
Dráva folyó, 278.
Drégelypalánk, 590.
Dressendorff, 299.
Drevenyák Ferencz (Taktakenézi), szomolnoki bányafőfelügyelő, 448.
Drinápoly, 98. 115. 117. 119. 120. 122. 123. 126. 129. 133. 137. 140—142. 185. 188. 192. 194. 202. 206. 544.
Drug fia Sándor, 165.
Dubois Vilmos bíboros, miniszter, 208. 211. 214. 216. 219. 222.
Dubováci templom, 359.
Dudich András pécsi püspök, 364; — házassági botránya, 365—370.
Du Luc gróf, 122.
Duna, 13. 97. 141. 151. 278. 298. 333. 374; — *csatorna* Pozsony alatt, 234. 235; — *rétek*, 249. 252. 255; — *szabályozás*, 63. 237. 240—243. 247. 251; — *töltések* Csallóközben, 235.
Dunántúl, 465.
Dunavicz vára, 377—379. 383. 392. 393. 397. 399. 403. 406. 409. 411. 414. 417.
Duránd város plébánosa, 394.
D'Uszon atya, 217.
Dvornikovicz Miklós, 237.

E.

Ebeczky Imre, 70. 71.
Ébeni Miklósné, 483.
Eberhard kg., 63.
Ebesfalva, 490.
Ecsed, 502.
Edemffy László erdélyi alvajda, 437.
Edény, 286.
Egeben (Igeben) szn., 178.
Égett bor (1635.), 573.
Eger, 92. 94. 317. 336. 441. 464. 466.
Egerváry János hadvezér, 325.
 Egger család armálisának kihird. Pozsonyban, 245.
Egresdy Boldizsár, 64.
Egresi cisztercita apátság, 43.
Egri egyházmegye, 466; káptalan, 317. 466; püspökök, 316—318. 336. 339. 343. 347. 348. 357. 362. 467. 519. 523. 542; püspökség, 314. 347. 358. 366.
Éhínség Erdélyben, 495.
Ékszer, 280—282. 285.
Elio Antal pólai püspök, 356.
Elő-Patony község, 86.
Emerlandi püspök, 363. 364.
Emőcz szn., 177.
Endes szn., 178.
II. Endre király, 43. 48. 50. 51.
III. Endre király, 48.
Endre szicíliai király (Nagy Lajos öcsese), 1. 2. 4. 6—12; meggyilkoltatása ügyében vizsgálat, 10. 11; — *királyfi* (1199.). 47.
Ény falu, 598.
Enyed, 1. Nagy-Enyed.
Enyed György, 234. 235. 249.
Eörszegi Mihály, 86.
Eötvös Illés nemességének kihirdetése Pozsonyban, 71.
Eötvös Gábor báró a 16 szepesi város administratora, 447. 451.
Eperjes város, 498; — község Pozsonyban, 75.
Eperjesi Duna-rév (Pozsony vm.), 249. 252.
Építkezés körül való rend, 587.
Eppeltauer János, 236.
Erdély, 46. 89. 90. 93—95. 110. 115. 125. 130. 133. 185. 198. 221. 267. 269. 276. 279. 280. 333. 334. 355. 357. 361. 434—436. 443. 444. 446. 469. 470. 475. 476. 480—482. 484. 485. 491. 494—496. 499. 509. 514. 541—548. 550; gazdagsága, 334;

hercege (1346.), 8; vallásügyi állapota (1595.), 375.

Erdélyi (de Transylvania) *Balázs* csanádi papp, 37; *Szilveszter* csanádi kanonok, 36.

Erdélyi egyházmegye, 354; fejedelmek, 90. 205. 476. 487. 499. 501. 512. 513. 518. 519. 527—529; hadak, 499; helytartók, 477—479; hírek (1550—54.), 91—97. 100. 108. 223. 225. 227: (1642/3.) 506. 512. 513. 519. 527. 528; (1659.) 540; káptalan, 351; katholicismus istápolása, 370. 375; püspökök, 228. 230. 231. 313. 314. 335. 337—339. 361. 362. 435; püspök befolyása a kormányzásba, 436. 439; püspökség jövedelmei Izabella részére, 352; szászok kiváltságai, 436; vajdák, 45. 47. 55. 88. 89. 165. 223. 227—229. 231. 232. 275. 276. 278—280. 298. 305. 306. 319. 327. 329. 332. 361. 364. 434. 437. 439. 440; vajdák jogai és köteleességei, 334—439.

Erdélyiek, 146.

Erdőd vármegye, 50.

Erdődy Gábor gf. özvegye, 66. 80. 84. 244; Simon zágrábi püspök, 321. 324. 325. 331; (Bakócz) Tamás eszterg. bíboros érsek, 273.

Éremgyűjtemény, 282.

Eresztiny István, 110.

Erke (Erked?) falu Erdélyben, 269.

Ernusthy család, 325.

Ernyey Lukács, 78. 85.

Eöröske szn., 175.

Ersekújvár, 68. 71. 74. 76. 78. 80. 82. 85. 155. 590.

Erzsébet (Nagy Lajos anyja), 1. 6. 7. 9.

Estei Hyppolit, 314.

Esterházy Antal tábornok, 113.

Esturm Elek, 380.

Eszék, 334.

Eszéki János pécsi püspök, 336.

Esztergom, 15. 151. 177. 272. 315. 317. 345. 346. 374. 466; várának helyreállítása, 326; vármegye, 51. 590.

Esztergomi egyházmegye, 316. 317; érsek, 67. 71. 76. 78. 79. 84. 237. 238. 241. 244. 247. 250—252. 270. 272—274. 313.—318. 325. 326. 331. 334. 342. 343. 345. 346. 355. 356. 362—365. 370. 446. 592; érsek bi-

bornoksága és magyar főpapi első-sége, 335. 340; érsek tiltakozása a pozsonyi armalisták ellen, 233; érsekség, 357. 361. 371. 590; kanonok, 244. 257. 268; káptalan, 49. 70. 86. 235. 244. 313. 314. 316. 317. 466. 595. 596; országgyűlés (1137 körül), 42.

Eszterházy Dániel, 70; — Farkas, 74. 235. 249. 251; — Ferencz, 65. 242. 244. 249—251. 253; — Imre püspök, 26. 29. 30; — László, 67. 70; — Miklós nádorhoz írt levelek, 498—534; — Pál, 75. 79. 84. 255; — Zsigmond, 251. 255.

Eteky Ferencz lovaskapitány, 73. 74.

Éty szn., 182.

Eulenbach, 399. 402—404.

Európa, 200. 209. 214. 215. 220. 334. 371.

Evangelikus státus sérelmei, 531.

Ezüstnemű, 283. 284.

F.

Faber János bécsi püspök, 341.

Fabiani János papp, 336.

Fabiankorics Gáspár, 74.

Fabri János bécsi püspök, 324. 330.

Fagcsiat török erőd Déva alatt, 230.

Faigel Péter szepesi dicator, 445. 446.

Fajsz család, 44. 56. 170; Salomon országbíró, 56. 57.

Fancs család (gordovai), 51. 56; ősei, 169.

Farkas pezsonyi armalista család, 84. 85; — András, 75; — Erzsébet (Pexa Jánosné), 78; — János levele Kemény Jánoshoz, 485; — Mátyás és Simon, 598.

Farkashida kg., 74. 76.

Farnese Sándor bíboros, 312. 318. 333. 339. 340. 342—357.

Farnosi család, 52.

Fegatsch János plébános, 271.

Fegyver, 280. 284. 285.

Fehér vmegye, 44. 51. 177; — vmegye (Erdélyben), 232. 490.

Fehérvár (Fejérvár), 1. *Gyula*, *Székesfehérvár*.

Fehérvári Zsigmond, 471.

Fejér (Fejér), 99. 1. *Pesthi*.

Fejérvári kanonokok, 337.

Fejes Balázs, 597.

Fekete Bálint és fia pozsonyi arma-

- listák. 233; András. 588; Márton, 237. 238; Péter, 482.
- Feketekelecsény*, 596.
- Fekető*, Magyar- és Oláh-, 496.
- Feledi* Eusták kassai kapitány részére utasítás. 463—467.
- Felhői* prépost, 599.
- Felka*, 453. 456; plébánosa. 407.
- Fels Leonhárd*, 407. 414.
- Felső-Bajon*, 470.
- Felső-Eörs* falu 28.
- Felsőmagyarországi* főkapitányság körül tárgyalás Dobó Istvánnal, 439—446.
- Feltóti* György, 480. 483.
- I. Ferdinánd* király, 19. 88. 89. 95. 224. 228. 311. 312. 315.—323. 325. 326. 328.—330. 332—334. 337. 338. 342. 345. 350. 351. 356—363. 368. 379. 388. 394—396. 401—403. 439. 446. 461. 462. 467. 538; és felesége, 276; mosakodása Fráter György megöletésében, 361.
- II. Ferdinánd* király, 20. 292.
- Ferdinánd főherceg* (1597.). 376.
- Ferenc* István, 589; — Mihály, 598.
- Ferhat* budai basa. 150.
- Ferrara-féle* császári had, 364.
- Ferriol*, 134.
- Fez* »királya« (1518), 300.
- Fín* nyelvrokonság. 146.
- Fínország*, 145.
- Filonardi* Antal veroli püspök, 339.
- Fischer* András anabaptista, 412.
- Fiszer*, pozsonyi armalista család. 87.
- Fleger* Kristóf armalisának kihirdetése, 67.
- Flericz* András, 80. l. *Floricz*.
- Floricz* András és felesége nemességének kihirdetése Pozsonyban, 71.
- Fogarasz* földje. 494. 495; vára. 88—90. 100—104. 106. 108. 110. 111. 224. 225. 227. 229. 231. 285. 470. 471. 488. 489. 494. 496. 506.
- Folyószabályozás*, l. *Duna*. Vagy szabályozása.
- Fonton* úr. 141. 192.
- Fönyfalu* (1219.). 58.
- Főnyi* család, 177; Balázs és János. 168.
- Forest* György és családja nemessége, 75.
- Forgách* család. 43. 594. 596. 598; — Adám generális, 68. 74. 75. 78. 80. 84; — Ferencz püspök. 365; — Simon generális, 113. 115. 118; — Zsigmond, 68. 308.
- Formuláskönyv* 1526 előtti korból. 33—41.
- Fornetti* úr, 116. 117. 186. 188. 193. 199. 201.
- Forró* kg. (Alsó-Fehér), 101.
- Földes* Mihály armalisának kihirdetése, 67.
- Fraknó*, 523.
- Francia* bíborosok túlsúlyának veszedelme (1541.), 344; király, 98. 192. 193. 205. 265. 296. 300. 320. 344.; követség Izabellánál. 362; — német háborúk, 265. 327. 328; — török szövetség, 344.
- Franciaország*, 112. 114. 116. 117. 120—122. 128. 130. 131. 133—135. 137. 138. 140—142. 192. 193. 196. 197. 201. 205. 209—211. 214. 218. 219.—221.
- Franciskánusok*, 315. 335; Bosznia-ban, 341. 349; dalmát tartománya, 342; kóborló magyar — apácák ellen. 342; magyar — védőpapjai (1539.), 339. — L. *Minoriták*.
- Frangepán Lovotya*, 258. 260; — *Dnyrn*, 259—261. felesége Schaunberg Borbála, 257. 259—261; — *Farkas*, 355; — *Ferencz*, püspök, 315. 336. 339. 340. 347. 348. levelei Nádasdy Tamáshoz, 535—539; — *György*, 350. 359; — *Istrán*, 330; — *János*. 258; *Katalin* Perényi Gáborné, 535; — *Mihály*, 258. 260. 262.
- Frankfurti* kir. gyűlés (1486.), 295.
- Frater* György bibornok. 88. 89. 91. 93—95. 97. 111. 330. 339. 343. 345. 349. 351—357. 359; — büne, 360. 361; megöletése. 103. 360. 361.
- Fráter* István, 482.
- de Fremont*, 189.
- Fridau*, 263. 265. 266. 270. — L. *Ormosd*.
- IV. Frigyes* német császár. 262. 295. — magyar királysága. 295.
- Fros Ernreicz* János, pozsonyi armalista. 233.
- Fuchs* Máté, 570.
- Fülei* Katalin, 24.
- Fülek* vára, 177.
- Fülöp* tarentumi herceg, 9. 11.
- Fülpös* falu, 489.
- Fürlök*: Ujlublói, 452; szalóki (Szepes) hévvizek, 453.

G. Gy.

Gaiaghi Gergely és felesége, 86.
Gajár község vásárszabadalma, 248.
Gál (*Gaál*) András, 589. 597; —
 Lukács, 597; — Mihály, 588.
Galántha, 244.
Galata, 216, 219.
Gálfy János, 282.
Gallani domonkosrendi, 217.
Galgóc, 334; — vármegye, 51.
Gallipoli, 139, 140. 204
Gallovics István veszprémi kanonok,
 23.
Gomási András, 182.
Gáni Bertalan, 181.
Garábi apátság, 60.
Garai Pál, 171.
Garam folyó, 590. 591. 599.
Garamdamásd, 595.
Garammikola, 594.
Garamszeg, 459.
Garamszentbenedek, 590. 591.
Garamszentkereszt, 590. 591.
Garamujfalu, 595.
Garamvezekény, 595.
Gárdon szn. 175. 179.
Gáspár Miklósné, 483.
Gast Kristóf selmeczi jegyző, 570.
Gáva, 165.
Gávai Miklós, 482.
Gazi Szt. Jakab templom, 359.
Gazsó Antal, György, Márton, Lőrincz. Péterné, 597.
Géczi István, 293.
Gedeczi Miklós, 47. 50.
Geletnek, 590.
Gellert Mihály, 248.
Genger selmeczi bányapolgár, 427.
 429.
Georgyöczy alias *Szabó* pozsonyi nemes család, 87.
Geramb Kristóf armálásának kihirdetése, 67.
Gerbedy Ambrus, 282. 286; Borbála, Szilagyszegi Jánosné, 281. 282; Zsófia, Sándorházy Ferencz deákné, 281.
Gerebeni Gárdon, 179.
Geregye nemzetség, 182. 184.
Gerend, 102. 334. 489.
Gerenday Péter, 231.
 XIII. *Gergely* pápa, 372. 373.
Gergely János szolgabíró, 71.
German Ábrahám pozsonyi armalista, 87.

Gerőfi Pálné, 483.
Gerő Monostor, 470.
Gesztes falu, 522.
Geztup szatmári alispán, 165.
Gherardi Lőrincz, modrusi püspök, 358. 362.
Ghika Jon moldvai vajda levele Kelemen Jánoshoz, 486.
Ghimes vára, 591.
De Gíbric úr, 205.
Gidófalvi Gábor (étfalvi), 490.
Giebl Albert, 71.
Gyrintze Mátyás, 551.
Gizella királyné, 15.
Glesan, 228. 231.
Gnézda város, 451. 452. 456.
Goblin szepesi (szász) főispán, 165.
Godi Tamás, 598.
Godin (Ringelkirch) poss. 46.
Golop (Zemplén vm.) 172.
Golsky Márton, 243.
Golyar-Pél falu, 595.
Gondol János és családja, pozsonyi armalisták, 87.
Gonosztévők, rablók és betyárok üldözése. 248— 250. 252. 253. 575.
Gora vmegye, 51.
Gordova vmegye, 51.
Gortva kg, 43.
Gorup Ferencz Gábor veszprémi nagyprépost és — Péter, 23.
Goszthonyi János püspök, a királyné kancellárja, 160. 161. 313. 314.
Gölniczbánya (Gilnicza Gülnicza.), 447; a murányi rablók kezén, 414. 416.
Gömör vmegye, 45. 52. 166. 446. 447.
Göncz, 157. 403.
Gönyői Mihály kir. lovászmester, 46.
Görgei Jób, 495; — Illés, 167.
Görgény vára, 437. 493. 496.
Görög egyház, 219.
Görögországi beglerbég, 360.
Görögök, 218.
Göttinga, 143—145. 147.
Görzi püspökök, 319.
Grassalkovics Antal kamaraelnök, 26.
Gratianus moldvai vajda, 484.
Gratunawer Mihály, 271.
Graz (Grätz), 265. 271. 463.
Gregetto monsignore, 348.
Gregoriáncz Pál püspök, 358. 363.
Grimnitz, 420—423. 554. 560.
Gritti Lajos, 538.
Gross-Glogau, 424.
Grosslichtenfelde. 418.

Grosuptói Antal dominikanus apost. követ, 365.

Gubácsi puszta (Pest vm.), 275.

Gubasóczy György, 238. János. 244.

Guchke (comes de-) 184.

Gúg bakonyi ispán, 17.

Gundelfinger (György (Krompachi), zepesi alispán, 448.

Guri Jakab hajdu-kapitány, 481.

Guta poss. (Nógrád) 52.

Gutkeled nemzetség, 60. 164—166. 178.

Güssingiek, I. *Németújvári* grófok.

Gwozdenovich horvát nemes, 341.

Gzethley János alnádor (1522) 161.

Gyalázkodás, hát mögött való — büntetése, 586.

Gyalu kg, 101.

Gyarmathi Márton csanádi kanonok, 36.

II. *Gyécsa* király, 59.

Gyen Péter, 598.

Gyerőfi György, 482.

Gyilkosság büntetése, 576.

Gyorgye Stephan moldvai vajda, 472. 473.

Gyöngyök, 282. 283.

Győrffy József (szentkirálysabadjai) 13.

György Jánosné, 598.

Győri egyházmegye, 370; kanonokok, 37; püspökök, 82. 160. 161. 326. 356. 362. 363. 372. 376.

Györkös János, 236.

Győry Gáspár, 597.

II. *Gyula* pápa, 35. 273.

III. *Gyula* pápa, 311. 312. 356.

Gyula vára, 442.

Gyulafehérvár, 47. 93. 95. 99. 100. 230. 284. 351. 471. 472. 478. 480. 496. 506. 512. 518. 526.

Gyulafehérvári kanonokok, 352.

Gyulafi család (rátóti), 45; László, 480. 482.

Gyulay János, 69.

Gyuricski, 285.

Gyuris Benedek, 597.

H.

Habsperg várépítő, 464.

Hadad, 492.

Hados szabolcsi szolgabíró, 165.

Hadsereg, nemzeti — érdekében (1655), 82.

Hajdúk, 90. 273—276. 481. 499. 524; szabad —, 546.

Hajóhadak, 326.

Halász Balázs és György, 597.

Halászi kg. (Moson vm.), 572. 588.

Haldohal szn. 183.

Haligócezi barlang, 453.

Halle, 418. 569.

Haller, 289; — György, 481. 518. 522; István, 480. 483; — Péter, 230. 482. 493; — Sámuel, 511.

Hallgatóság, ablakalatti — büntetése, 580. 581.

Hamar András, Jakab és Lukács armálisának kihirdetése, 72.

Hamis tanulás büntetése, 574.

Hamray Aba, 52; — György, 231.

Handll Domonkos pozsonyi armalista, 234.

Handrovich Pál pozsonyi armalista, 80.

Hangyás János, 596.

Hanko János armálisának kihirdetése, 72.

Haranko Mihály armálisának kihirdetése, 72.

Haraszt poss. 54.

Harinnay, 224. 225; — Farkas, 107. 108. 111.

Háromszék, 490. 491.

Harsány vára, 178.

Hasznedar basa. 489.

Határok és határjelek oltalmazása, 574. 575. 583. 585.

Havasalföld (Havasel földje), 102. 229. 231. 519.

Havasalföldi vajdák, 90. 96. 111. 223. 226—228. 513.

Havos Magdolna, özv. Jankovich Miklósné, 247.

Haydenreich Erasmus, 462.

Hayn Ignác podolini plébános, 452.

Házassági szabályrendelete Raguzának (1545. és 1549.), 350. 351. 355. 356.

Héder nemzetség, 45. 46. 60. 169.

Héderváry Ferencz bán, 277.

Hedy István, 271.

Hefflány, 511.

Hegy Erzsébet Kalmár (Csatáry) Martonné, 72.

Hegyi, 84; — Miklós, 65; — Miklós pap armálisának kihirdetése, 72.

Hell Miksához írt levél, 143—147.

Hellepronth János és Gáspár pozsonyi armalisták, 234.

- Helmeccz*, 529.
Henter Ferencz, 482; — Jánosné, 483.
Herberstein Lénárt, 271; — Zsigmond, 296. 298. 301. 303. 305.
Herczeg Orsolya, 22.
Herény nemzetség, 182. 183.
Hericz András, 236.
Herman Mihály erdélyi helytartó, 477. 478.
Hermolaisi Hermolao modrusi püspök, 330. 333; — Jakab (Jacobides) pápai kamarás, 328—330. 333.
Hervesinczi Péter győri püspök, 372.
Hetény (Sztamár vm.), 168.
Hetesi család ősei, 61.
Heves vmegye, 52.
Hevesy Lőrincz, 597.
Héviz (Erdélyben), 493.
Hildebrand padovai püspök (1347.), 10.
Hisce szatmári alispán, 165.
Hitel, korcsmai — szabályozása, 587.
Hodász poss. (Sztamár), 168.
Hodossy Ferencz, 75.
Hohenberger Dávid selmeczi bíró, 558.
Holics vára, 160.
Hollandia, 135. 140. 142. 186—188. 190. 206.
Hollandiai nyelv, 146.
Hollnegkher Hartman, 271.
Holovich család armalisának kihird. (Pozsony), 242.
Homola Tamás veszprémi kanonok, 23.
Homonnai, 508. 521. 522.
Homonnay György, 84.
 III. *Honorius* pápa, 43.
Honosított külföldiek kizárása a birtokszerzésből és az országgyűlésből (1655), 83.
Hont vmegye, 52. 53. 181. 590. 599.
Hontbesenyőd, 591.
Hont-Pázmán nemzetség, 43. 48. 52. 54. 57. 60. 164; — gimesi ága, 58.
Honvédelemre fordítandó orsz. jövedelmek (1655), 82. 83.
Hornyak Kata, Holovich Györgyné, pozsonyi armalista, 242.
Horpács, 180.
Horvát bánok, 54. 303. 304. 336. 341. 344. 349; — hercegi udvar (1199.), 47.
Horvát Miklós, 231.
Horváth András, 285; — Ferencz, II. Rákóczy Ferencz ágense, 113.
118. 119. 121. 128. 131. 136—138; — Ferencz, 283; — György, 245. 480. 483; — György pálos, hittérítő, 326; — Ilona, 80; — János (lomoniczai) szepesi prépost, 377—381. 383. 385. 386. 393. 394. 406. 409. 411. 414; — Jánosné, 483; — Márk szigetvári kapitány, 461. 462; — Péter és családja pozsonyi armalisták, 86.
Horváth Kisevith, 254.
Horváth Petrithevith Kozma, 280. 282. 285.
Horváth-Simonchich János, 236. 246.
Horvátország, 59. 172. 336; — és Szlavónia kir. helytartója (1535.), 326.
Hosius Szaniszló emerlandi püspök, pápai nuncius, 363. 364.
Hosszúteleki János, 481. 483.
Hotács szn. 184.
Hotkóczy falu, 447.
Hozomány, menyasszonyi — szabályozása Raguzában, 350. 351. 355. 356.
Hölgyi Gáspár, 64. 67. 69—71. 76. 77. 81. 85. 244.
Hölvény falu, 592.
Höpken svéd követ, 458.
Hrasovszky Mihály, 238.
Hruszkovitz, 458.
Hullan György pozsonyi armalista, 85.
Huntes és Poznán »vezérek«, 15.
Hunyad vmegye, 53.
Hús árának megállapítása Pozsony vmében (1667.), 249.
Husveth Ambrus veszprémi kanonok, 22.
Huszár Anna, Beczey Bálintné pozsonyi armalista, 86.
Huszt vára, 89. 441. 502. 503. 535—538.
d'Huxelles tábornok 126—129. 131—136. 138. 139. 141. 142. 185. 195.
Hyda, 107. I. *Ida*.

I. J.

- Iborlyczko*, Stephanus de —, győri nagyprépost, 37.
Ibrahim basa (1717.), 123. 190. 191; effendi, 136; nagyvezér, 590.
Ica falu, 174.
Ida (v. ö. Hyda), 107. 224. 225.
Ilgenek bejelentése, 587.

- Iffy* János, 284.
Ifju Márton, 597.
Igazságszolgáltatás módjára utasítás az erdélyi vajdák részére, 438. 439; részrehajlatlansága, 574.
Igeben (Egeben) szn. 178.
Igló, 380. 385. 387. 393. 402. 448—451. 456.
Igmánd nemzetség, 180.
Illyésházy, 502; — Ferencz, 79; — György, 67; — István, 307—309; Tamás, 77.
Ilosvay István váradi kanonok ime-riai püspök, 352. 354.
Ilova (Lemberg), 473.
Inecs Pál és Tamás, 482.
Imeriai püspök, 354.
Imre király, 177; — herceg (Szent-), 15.
VIII. Incze pápa, 356.
Ind szn. 176.
Indus jövevényszavak a magyarban, 146.
Innsbruck, 266. 298. 299. 306.
Inok Balázs, 597.
Inquisitio, egyházi — Boszniában (1539.) 336.
Ipari cikkek árának szabályozása Pozsony vmegyében (1650.), 64.
Ipoly folyó, 590.
Irdianovich Margit, Demekovich Miklósné, 79.
Irgalmasrendiek, 447.
I. István (Szent-) király, 14. 15. 18.
II. István király, 43. 45.
V. István király, 47. 166. 168; társ-király, 177.
István herceg (Nagy Lajos öccse) Sclavonia hercege, 3—8.
Istváni történetirő, 20.
Ivanis Mátyás, 598.
Izabella királyné, 89. 93—95. 97. 337. 343. 351. 357. 358. 362. 414. 465; — panaszai Rómában, 351.
Izsákfalva (Szepes vm.) 383. 385—387. 389—394.
Izép, szn. 176.
Jagello Ulászló lengyel király, 455.
Jaik folyó, 146.
Jajcza védelme (1518), 297. 298. 303. 306.
Ják nemzetség, 169.
Jakab angol király, 220.
Jakab Antal, 597.
Janczovicz György, 67; — Miklós, 75. 76. 79. 80. 85. 244. I. *Jankovich*.
Jankó András, 238; Ferencz, 481; György, 482; — Mihályné, 483. 484.
Jankovich Miklós özvegye, 247. Lásd *Janczovicz*.
I. János király, 88. 89. 311. 322. 323. 327—329. 333—338. 340. 342. 343. 351. 352. 355. 362. 404. 414; — özvegye, 392. (I. *Izabella*.)
XXII. János pápa, 339.
János esztergomi érsek, 315.
Jánosi István és fiai, 168.
János-Zsigmond, 89. 223. 362; — születése, 342.
Járffás, 68.
Jármi György, 482; Miklós, 480. 483.
Jassy (Jászvásár), 485. 486.
Jász falu, 495.
Játék (szerencsejáték) tilalma, 573. 580.
Jávor Ambrus, 597.
Javorinai vashámorok, 453.
Jedikule (Jadikula), 507.
Jenő (Diós-) vára, 178.
Jeruzsálem, 217. 220.
Jesi püspök, 321. 323.
Jevedicsi, 227.
Jezerniczky János, 244.
Jezsuiták, 218. 373; — Erdélyben 370. 375; — nagyszombatiak, 239; — veszprémiek, 23.
Jobbágyház és telek jókarban tartandó, 584.
Jobbágyok, idegen — betelepédése ellen az óvári uradalomban 575.
Johanna (nápolyi), szicíliai királynő, 2—9. 11. 12; — második házassága, 4. 5. 7. 9—12; — III. Durazzo Károly hg. leánya, 8.
Jókai Berény, 180.
Jókó vára, 84.
József 456.
József nádor körútja a Szepességben, 446—456.
Jövevényszavak a magyarban, 146.
Juhász Albert, 598; Balázs, 597.
Juncker János budai prépost, 341.
Jurkovich Péter boszniai franciskanus provinciális, 341.

K.

- Kaad* falu, 166.
Kabold vára, 178.
Kaczer[ius] Sámuel, 242. 246. 249.
Kádlán tatárvezér, 60.

- Kádártó* falu, 28.
Kajdacsy András, 246.
Kayori István győri pap, 37. 38.
Kayser Vilmos, 429. 431.
Kalil basa nagyvezér, 112—114. 124. 133.
Kállai család ősei, 48.
Kállay Zsuzsánna, 471. 472.
Kálló vára, 508. 545. 546.
Kálmán herceg (1229.), 49. 59. 170.
Kálmán Gergely, 157.
Kalmár János, 593. 598; — Simon, 593; — Tamás, 598.
Kalmár alias *Csatáry* Márton armálisának kihirdetése, 72.
Kálnai Albert barsi alispán, 590.
Kálnoki Farkas, 496; — Istvánné és Sámuel, 482.
Kalocsai érsekek, 167. 235. 317. 332. 345. 346. 372. 535. 541. 548—552; — kanonokok, 41.
Kálmánisták, 375; — orosz híre, 373.
Kaman János, 597.
Kamel Kristóf pozsonyi armalista, 86.
Kamocsa kg., 53.
Kamonez város, 40.
Kamonezi Balázs deák bácsi pap és — *Lőrincz* mester kalocsai kanonok, 41.
Kamuthi Balázs, 292; — Miklósné, 482.
Kán nemzetség, 44—46. 49. 54. 56. 57. 59. 60. 166. 169.
Kanin de Belassy Franciska grófnő (özv. Pálffy Pálné), 80. 85. 236. 238. 246.
Kanizsai család, 92; György bán, 257. 270.
Kanonokok által bérelt érseki javak, 349.
Kapi Andrásné, 483.
Kapmikbánya, 493.
Kápolnay Ferencz, 283.
Kapu vára, 178.
Kapuczinusok, 218.
Kapy (1657.), 472.
Kara Ahmed, 112.
Karakó vára, 178.
Karánsebes, 108.
Karelia, 143—145. 146.
Karintliai papok ágyassága, 373.
Karner Illés, 77. 245.
I. Károly (Róbert) király, 2. 18. 171. 172. 455.
V. Károly német császár, 97. 319. 323. 353. 354. 379.
- XII. Károly* svéd király háborúi, 119. 120.
Károly hercegek: Durazzói, 3. 7. 8; kalabriai —, 2; Martell — (nápolyi Janka fia), 8. 10. 11; — spanyol hg., 312.
Károlyi Gáspár életéhez, 157.
Káromkodás ellen, 63. 69. 572. 577. 581.
Karlsruai »Lapis refugii« zárdájának pusztulása, 416. 417.
Kassa, 157. 288. 289. 291. 293. 403. 441. 442. 446. 463—468. 520. 529. 534. 542. 546. 548. 550—552; levéltárából, 157; történetéhez adatok, 463—468.
Kassai gyűlés (1643.), 520. 523. 524; — rablók, 400.
Kassay Miklós, 480. 482.
II. Katalin czárnő, 144;
Kathman esztergomi aga, 151.
Katona Gáspár, 597; Pálné, 483.
Katonai . . tatár rab, 482.
Katonalázadások, 150. 151.
Katonaság kihágásai ellen (1655.), 83; — kóborlása ellen, 240—242.
Katyisz nemzetség, 52. 53. 59. 60. 166. 172.
Kava kg., 53.
Kávássy Kristóf huszti várnagy, 537.
Kazárok, 145.
Kázmér brandenburgi örgróf, 159—162.
Kazulok, 519.
Kecskés István, 236.
Keglevich Péter gróf horvát bán, 326. 336.
Kegloviczné, 244.
Kegyuri perek illetékes foruma (1535.), 325.
Kekule István dr. történetíró, 418.
Kelecsényi István, 244.
VI. Kelemen pápa, 1. 2. 4—7. 9. 10; hozzá írt levelei Nagy Lajos királynak és Erzsébetnek, 1—12.
VII. Kelemen pápa, 311. 317. 318. 325. 327. 349.
VIII. Kelemen pápa, 375.
Kelemen Péter veszprémi kanonok, 23.
Kellio Pál özvegye, 244.
Kelpen vár, 276.
Kema szn., 177.
Kemencze falu, 590.
Kemény Boldizsár, 480. 482; — Ferencz (gyerőmonostori), 472. 473.

489. 490; — János (geróm.) fejedelem, 89. 469—473. 480. 481. 485. 486. 488—492. 497; conventiója. 470. 471; életéhez adatok. 469—533; feljegyzései a tatár fogságban, 480—484; levelei, 472. 473. 486—490. 492; hozzá irt levelek. 469. 470. 473—476. 485. 486; — Simon, 489. 490.
- Kéményvizsgálat*, 582.
- Kempulong*, 485.
- Kenderesi Mihály*, 161.
- Kendy Ferencz* erdélyi vajda, 89. 93. 94. 103. 107—109. 223. 225. 228. 434. 437. 438.
- Kenesei* veszprémi család, 24.
- Kenez* (Kenaz) monostora, 43.
- Kepach* hegy 167.
- Kerekes* András, 76. 244; — János és felesége Tuiza Kata pozsonyi armalisták, 239.
- Kereskedés* tilalma vasárnapi istentisztelet alatt, 573.
- VII. *Keresztély* dán király, 143.
- Keresztési* István, 481; János, 480. 483.
- Keresztúr* (Barsban), 594; (Pozsonyban), 65. 67.
- Kereszthury* Gergely, 64; György, 81; László, 64.
- Kertész* Benedek, 598.
- Késmárk* (Casioforum) 383. 387. 446. 451. 455.
- Kere* vármegye, 53.
- Kexius*, 462.
- Kézművesek* árszabása Pozsony vmben, 249. 250. 251.
- Khiemverg* Gáspár styriai helytartó (1504.), 267.
- Kiev*, 145.
- Kigyóssi* úr, 499.
- Killye* vára, 334.
- Királyfalvi* Gáspár, 480. 483.
- Királyhalma*, 493.
- Kircher*, 146.
- Kis* György, 588. 589; — István, 598; — János, 597; — Mihály, 23. 65. 66; — Miklós, 597; — Zakariás, 588. 589.
- Kisázsiai* lázadások a török ellen (1659), 544.
- Kisbesse* falu, 598.
- Kisendréd*, 594.
- Kisfalud*, 596.
- Kisfaludiak* ősei, 47.
- Kisgyőröd*, 594.
- Kislég* község, 86.
- Kislóth*, 597.
- Kismartoni* Eszterházy-főlevéltárból, 152—156.
- Kissalló*, 595.
- Kissáró*, 592.
- Kistapolcsány*, 599.
- Kisvezekény*, 596.
- Klarissák*, 340. 342.
- Klyvan* bég, 96.
- Knini* püspökök, 362; — püspökség és pusztulása, 358. 362. 363. 368.
- Kóborló* katonák ellen, 240—242.
- Koch* János, 430. 431. 433.
- Kocsárd*, 101.
- Kocsis* János és Lőrincz, 598.
- Koda* Miklós, 597.
- Kokler* András pap, 409.
- Kolbachi* (tarpataki) völgy, 453.
- Kolcsó* falu 167.
- Kolia* Mihályné, 483.
- Koller* Ignác veszprémi püspök, 30.
- Kollott* István, 85.
- Kolonics* család, 233; — grófok, 244; — Ferdinánd gf, 248; — Zsigmond, 255.
- Kolozs* vmegye, 53. 178. 480.
- Kolozsvár*, 89. 178. 179. 226. 231. 276. 279. 280. 523.
- Komárom* vára. 179; — vármegye, 45. 53. 54. 66. 75. 79. 179. 234; — város, 79. 80. 84. 374.
- Komáromi* Lajos, 482; — Pál, 52. 54. 56. 61.
- Komor* poss. 183.
- Komori* Pál, 183.
- Komorzanus* (Cumazan) szabolcsi alispán, 164. 165.
- Kompold* szn. 177.
- Koncz* Pál, 480. 483.
- Kondé* Ferencz, 238.
- Konkoly* Borbála. Gaiaghi Gergelyné, 86.
- Konstantinápoly*, 117. 122. 142. 150. 190. 201—204. 214—217. 316. 544.
- Konstantinápolyi* pátriárka, 273.
- Konstantinus* Porphyrogennitus, 145. 146.
- Konstanzi* zsinat végzése az áldozásról, 416.
- Kopasz* Detre, 52; — Jakab nádor, 168; — Miklós, 168.
- Kopchuchi* Szombat, 179.
- Kopenhága*, 143.
- Koppán* nemzetség, 52. 53. 56.
- Korcsmából* tilos zálogtárgyak, 580.

- Korcsmai* hitel szabályozása, 587.
Korcsmázis tilalma vasárnapi istentisztelet alatt és időn túl, 573. 580.
Korláthkeőy Péter, kir. udvarmester, 160.
Korlátközi uradalom, 75.
Kornerné, 79.
Kornis család, 223. 290; — Farkas, 288. 290; — Ferencz, 290. 291. 294. 481; — Gáspár, 481; — Judit, Péchy Simonné, 291.
Körögyi család, 180.
Korompay Péter, 240.
Koron (= Colonia) magyar város, 16.
Koronaország, 243. 248.
Korothenafalvai Antal, 386.
Korvin János herceg, 257. 269. 270.
Kossuth, falu, 245.
Kostyál, András, 245—248; — István, 251.
Koszák pozsonyi armalista család, 78.
Kosztandin oláh vajda, 474. 475. 476.
Kóthy Albert, 597; — Péter, 598.
Kovachóczy Farkas, Báthory István király secretáriusa. 279. 283. 287.
Kovács Gergely, 593; — György (fogarasi), 490; — János armalísának kihirdetése Pozsonyban, 74; — Katalin (Ondódi Jánosné), 65. 66; — Lukács, 598; — Mihály tiltakozással kihirdetett armalísa, 74; — Péter gyűlévész hadai, 500.
Kovácsi (Barsban), 596.
Kozákok, 473. 476. 484.
Köpösd falu, 57.
Körmöcbánya, 332. 570. 590—592.
Körmöczi pénz értéktelensége (1667.), 251.
Körös, 492; — falu Erdélyben, 269; — vármegye, 54. 58.
Körösy Ferencz, 232.
Körössy (Kewressy) Ferencz, 104.
Körtvélyesi István, veszprémi másodkapitány, 22.
Közeg vára, 179. 295.
Közeghy János, 74.
Kövár, 291. 293. 496; — vidéke, 493. 494.
Kövér Ferencz, 482. 491; — Gábor, 481; — István, 482.
Kövesd falu (Erdély), 489.
Közép-Szolnok vármegye, 232.
Közbiztonsági intézkedések, 67. 70. 74. 79. 80. 237. 238. 240. 247—250. 252. 253.
Köztisztasági rendszabály, 582.
Közutak biztonsága, I. *Közbiztonság*.
Krakó, 157, 285. 296. 300. 364. 403.
Krakói palatinus, 388.
Kralje (Krala) boszniai helység, 172.
Krasinszky Ferencz, 365. 370.
Krassó vármegye, 54.
Kraszna vára, 179; — vármegye, 48. 54—56. 224.
Krasznahorka vára, 412.
Krim zsidó vár, 485. 486. 491.
Krimi tallér, 489.
Krizsán Gergely, 471.
Krompach város, 447.
Krónikák, 13—32.
Kronstiffel Pál, 148.
Krozisky Péter gf., 332.
Krussich Ilona, 336; — Péter gf. clissai várkapitány, 324. 327. 328; örökösei, 336.
Kubinyi (Cubini) Borbála, 65.
Kubovics Mihály, 254.
Kun István veszprémi kanonok, 23; — János, 24; — Mihály, 481.
Kunágothai Péter csanádi pap, 37.
Kúnok neve a történeti forrásokban, 145.
Kupa lázadása, 14. 15.
Kurtyánok, 481.
Kuthassy János esztergomi érsek, 376. 592.
Kuthfalva, 283. 286.
Küküllő vármegye, 480. 490.
Külföldi bor behozatalának tilalma Pozsony vármegyében, 84. — *L. Bor*.
Külföldiek csak a vármegye javaslatára nemesíthetők; honosított; — birtokszerzése és országgyűlési szavazata ellen, 83.
Kürth község, 75.
Kürtössy Mihály, 244. 246. 247. 249.

L

- Lábatlani* András, 258.
 I. *Lajos* (Nagy-) király, 1. 2. 4—7. 10. 12; és anyja levelei VI. Kelemen pápához, 1—12.
 II. *Lajos* király, 39. 159—163. 276. 277. 296. 298. 302. 303. 305. 314. 319. 323. 324; halála, 278; levelei Brandenburgi Kázmérhoz, 159—163.
 XV. *Lajos* francia király, 207.
Lajos tarentumi hg. 9. 11.
Laka falu (Erdély), 269.
Lakiáner, 412.

- Lakodalmi rendtartás*, 573.
Laky Anlrás, 78.
Lanczkroner János pozsonyi armalista. 233.
Landeki prépost, 406. 411.
Lapad falu, 286.
Lapintz folyó. 14.
 »*Lapis refugii*« (Szepes) pusztulása (1543), 414. 416. 417.
Lápos falu, 493.
Lapp-magyar nyelvrokonság, 146.
Laskod poss. 165.
Lasso, Don Diego —. követ, 360.
Laszko Jeromos horvát bán, 344.
Laszky, 333.
I. László (Szent-) király, 17. 18. 51.
IV. László király, 18. 48. 168. 173.
László boszniai herceg, II. Béla fia, 42.
László Farkas, 597.
Lateráni zsinat, 331.
Latin egyház, 216: jövevényszavak a magyarban. 146.
Lázár György, 494—496; Istvánné. 483.
Léánd falu, 595.
Lébény falu. 588. 589.
Le Bon francia tiszt, 212.
Lechniczi »vörös klastrom«, 417. 452.
Lednicze, 501.
Leibicz város. 377—380. 451. 456; plébános-bemutatói és választási joga, 379.
Lekér, 594.
Leleszi convent, 516. 517.
Lemberg (Ilvova). 473.
Lemecha terra, 53.
Lengyel garas. 302; gyolcs. 157; hadak. 277. 530; király, 140. 192. 210. 279. 296—302. 305. 322. 333. 366. 387. 388. 391. 392. 396. 416; király békeközvetítése (1644.); 530. 531: királyné, 296. 299. 369; krónikások; 147; pénz. 255. 302.
Lengyelek, 476. 484.
Lengyelország, 112. 115. 119—122. 129. 130. 199. 208—211. 222. 302. 308. 338. 362. 366. 367. 369. 387. 388. 432. 455. 476. 480. 484. 518.
Lenoir (Le Noir) úr, 136. 192. 214. 215.
X. Leó pápa, 40, 41.
Leoni érsek, 339.
Le Roux abbé 222.
Lesinai püspökség, 361. 362.
de L'Estrier, 185.
Letora, 504.
Leütsched György, 411.
Léva. 590. 591. 599.
Levelezések, 1—12. 88—111. 143. 223—232. 288—309. 498—539; és jelentések a Rákóczy-emigratio korából, 112—142. 185—222. I. *Bél*, *Kemény János* stb.
Leudischer György, 377—380. 396—399. 402. 403.
Leza, 232.
Libitowszky (Libtaviensis) szepesi plébános, 378. 380. 383. 387.
Liegnitz, 423—425. 563.
Lika-Krbava vmegye, 184.
Lindenfallven Anna Mária, Forest Györgyné. 75.
Lindvay Márton, 238. 245.
Linz. 263.
Lipold Katalin (Fekete Bálintné) pozsonyi armalista, 233.
J. Lipót, 540. 541. 548—552.
Lippa, 103. 294. 227. 230. 360. 361.
Lippay György esztergomi érsek, 71; — György és János. 244.
Lippei János pap, 327.
Liphay János. 307.
Lipthayné. 595.
Liptó vmegye, 56. 179.
Lisztúr Pál, 597.
Lisztius Ferenczné, 483: János, 446.
Lithvánia, 209. 364. 365.
Ljublin, 476.
Loaysa Didák modrusi püspök. 332.
Lobkovitz gróf (1666.). 242: — herceg, 255.
Loboczky (1543.), 396.
Locsmánd vmegye, 56.
London, 207.
Longo György és családja, pozsonyi armalista család. 87.
Lónyay István. 525; — Zsigmond levelei Eszterházy Miklós nádorhoz, 498—534.
Lószerszám, 281. 283—285.
Lotharingia, 320.
Loudan szn. 179.
Lócse, 167. 377—380. 382. 383. 385. 388. 391—394. 397—400. 403. 404. 408—411. 414. 416. 417. 446. 447. 455.
Lócsei Hildebrand, 167.
Lök falu, 594.
Lök Ambrus, András, Lukács, Pál és Péter. 597.

Lörente nemzetség, 171. 183.
Lőröi Márk főispáni pristaldus, 168.
Lubló vára 452. 455; város, 451. 455. 456.
Lulán nemzetség, 60. 166. 168.
Lukács zágrábi püspök, 38.
Lukacsics György, Márton és Tamás armálásának kihirdetése, 74.
Lundi érsek, 327—329. 332.
Lupuly vajda, 513.
Luther (Wittembergensis), 416.
Lutheránusok, 363. 375; üldözése, 254. 318. 335. 347. 379—382. 385. 395. 396. 401. 402. 466.
Lutheránizmus veszedelme, 349.
Luzeniczy Jakab pozsonyi armalista, 80.

M.

Macedoniai László szerémi püspök, 160.
Maczik Gáspár, 598.
Mácsi Antal, 180.
Macskási család, 495; Gáspár, 496. 497.
Macsói bánok, 55. 166.
Madari Marczel, 54.
Madrid, 194.
Maffeo Bernardin pap, 353.
Magánlak oltalmazása, 580. 581.
Magh András, 481.
Mágocsy Gáspár, 157.
Magosfalva, 493.
Magy szn., 176.
Magyar Gergely, 593.
Magyar hadsereg érdekében (1655.), 82; — *lapp* nyelvrokonság, 146; — szónak német átírása és kiejtése, 145. 146; — vezérek a külföldi csapatok élére, 82.
Magyaroka puszta, 69.
Magyarok és kazárok, 145; — Pannoniában, 14.
Magyarországi egyházi javakra való kinevezések ügye (1524.) 313.
Mahmut dragomán, 95. 96.
Maholányi János, 242. 247.
Mahomed basa (1552.), 360.
Majádi ága a Gutkeled nemzetségnek, 165.
Majádi Miklós, 166.
Majláth (székelyi) Miklós, 68. 73. 241. 250.
Major Benedek, 598.
Majthényi község, 64.

Majthényi András özvegye, 244;
 Mihály kamaratanácsos, 152. 156.
Malatz, 407.
Malonya kg, 60.
Malvetius János, 343.
Mandelfeld, 458.
Mannfeld kapitány, 481.
Mantuai zsinat (1537.), 328.
Marackhs János, 299.
Máramaros vmegye, 46. 476. 477. 537.
Máramarosi kamara, 535.
Marcheggi rév ügye, 84.
Marempiensky Félix, 344.
Margay István, 280. 281. 287.
Margit (Árpádházi Szent-) 55. 58; legendája, 55.
Margitsziget, 346.
Marha, tilosban járó-büntetése, 582.
Mária II. Lajos felesége, 318; koronáztatása, 277; — V. Károly leánya, 354; — nápolyi Johanna testvére 2. 3; — durazzói Károly felesége, 7. 8.
Máriacsaládi pálosok, 597.
Máriafiné, 493.
Mariome (?) Ilona, Farkas Mihályné armálisa, 85.
Mária Terézia, 456.
Marienburg, 286.
Márkó falu, 28.
Maróczai Abrahám, 181.
Marokkói király (1518.), 296. 300.
Marosszék, 490.
Maros-Vásárhely, 490. 493.
Marseille, 1.
Marsupini Ferencz, 329. 340. 342; János, 340. 351.
Martély 469.
Marussy Gergely pozsonyi armalista, 234.
Massa pápai titkár, 355.
Matha szn., 176.
Matheócz, 398. 453. 456.
Mathisy István váci püspök, 372.
I. Mátyás király, 147. 258—262. 295. 334. 439.
Mátyás főherczeg (1597.), 376.
Mátyás Márton, 588. 589.
Matyod szn., 184.
Mayczik Bálint, 597.
Mayer Valter, 570.
Maylád Gábor, 89. 107. 108. 227; — István erdélyi vajda, 88. 89. 93. 98; — Margit. somlyai Báthory Andrásné, 88. 93. 104. 105. 226.

- Mayorkhäsa* (Geza = Geze?) falu Erdélyben, 269.
- Medici* Angelo raguzai érsek, 350. János pápai protonotarius, 345—348.
- Mednyánszky* Jób, 252.
- Medvevár*, 175. 179.
- Medgyes*, 288. 499. 501. 510. 523. 529.
- Megyer* Imréhez írt levelek, 307—309; — János, 496.
- Megyes*, 95. 96.
- Mehemet* basa nagyvezér, 137; — effendi, 213—215.
- Méhcs* Gergely, 81; — István, 85.
- Meirlin* Erzsébet, Anglpergerné, 65.
- Mellék* falu, 599.
- Mendon* püspök, 339.
- Ménese*k, 281.
- Menhárd* város, 380. 391. 451. 456.
- Mérey* Gáspár, 65; — János, 79.
- Merseburg*, 433.
- Mértékhamisítók* büntetése, 578.
- Meshnitz*, 271.
- Mészáros* Ambrus, 597.
- Mezey* Gáspár, 68. 75.
- Mező* András, 588. 589.
- Mező-Nagy-Szeged*, 469.
- Mezőség*, 495.
- Micsky* Benedek, 597.
- Mihalkovicz* Anna (Osztaricz Jánosné) pozsonyi armalista, 233.
- Mihály* havasalföldi vajda, 90.
- Mihály* István pap, 64.
- Mihályi* Ferencz és Imre armálisának kihirdetése, 68.
- Mikcse* szn., 182.
- Mikes* Andrásné, 483; — Kelemen és Tamás, 482. 493; — Zsigmondné, 483.
- Mikesky* Mihály, 81.
- IV. Miklós* pápa, 171.
- Miklósvár-szék*, 491.
- Mikó* János, 482; — Miklós, 496.
- Mikola* poss. (Szatmár), 50.
- I. Miksa* német császár, 264. 265. 277. 295. 296. 298. 299. 303. 305; — levelei, 295—306; — magyar királyi czíme, 295. 296. 302.
- Miksa* főherczeg (I. Ferdinánd fia), 355. 357. 360. 363; — és Mária házassági szerződése, 354; — főherczeg (1597.), 376.
- Milaikovicz* (Miloikovicz. — vich, Mileikovicz) Miklós, 64. 65. 71. 75. 80. 81. 84. 85. 236.
- Milano*, 525.
- Miloszt* szn., 183.
- Mindszent* (Csongrád vm.), 469.
- Minoriták*, 336.
- Mircse* havaseli vajda, 228.
- Miskócz* nemzetség, 184.
- Miskovith* Mihály pozsonyi armalista, 85.
- Miticzky* Mihály, 236.
- Myskovszky* Péter lengyel alkanczelnár, 366.
- Mocskos* Miklós, 596.
- Moda* szn., 177.
- Modenai* püspök, 331. 332.
- Modor* város, 71. 81. 235. 236.
- Modrusi* egyházmegye, 330. 336; — káptalan, 330; — püspökök, 330. 332. 333. 349. 350. 358; — püspökség, 332. 362.
- Mohács*, 277.
- Mohácsi* sík, 278; — vész, 163. 325; történetéhez adatok, 277. 278. 315.
- Moldvaország* (Moldova, — ország). 118. 185. 227—229. 301. 334. 435. 472. 486. 486.
- Moldvaországi* (moldovai) vajdák, 110. 224. 225. 227. 231. 333. 437. 472. 473. 484—486. 513.
- Molenbach* (= Müllenbach, Szepes vm.) plébános — ügye. 396—399. 402—405. 407—409. 411. I. *Lewdischer*.
- Molitor*, I. *Moller*.
- Moller* (1731.), 458; — (Molitor) György löcsei plébános, 377—380. 385—387. 399. 409. 411; — naplójából, 377—417.
- Molnár* István, 593; — Márton, 596.
- Mongolok* eredete, 147.
- Monozslai* Mihály zágrábi pap, 38.
- Monozsló* nemzetség, 46. 59. 169.
- Montecucculi*, 237. 255.
- de Monti* bíbornok, 362.
- Monyorókerék*, 179.
- Móré* család, 284; — Péter, 108. 283.
- Morgay* János albán, 277.
- Morócz* István (bakedfalvi) pozsonyi alispán, 62. 64. 65. 81. 236.
- Morone* János modenai püspök, nuncius, 331. 340.
- Morvák*, 301.
- Morvaország*, 78. 233. 296. 298. 300. 303. 305. 308. 320.
- Moson* vmegye, 44. 51. 56. 76. 178. 572; — város 588.

Mossóczy László kamarai perceptor, 439. 445.
Moszkovia (Oroszország), 119. 120. 130. 209—211.
Moszkoviták 211.
Mothna szn., 183.
Muher Mihály armálisának kihirdetése. 67.
Munckath Acksyth és Bekczit török urak. 151.
Munkába szegődés büntetés terhe alatt kötelező. 586.
Munkatilalom vasárnapra, 573. 574.
Murány, 414. 441.
Musna, 101. 102.
Muszkák, 484.
Muzsnai plébános (1538.). 333.
Müllenbach (Szepes), *L. Molenbach*.

N. Ny.

Nadányi István, 480. 483.
Nádasd, 177.
Nádasdy Anna (Maylád Istvánné), 88; Ferencz. 84; Lipót, 447; — *Tamás* nádor, 88. 89. 224. 227. 231. 308; hozzá irt levelek, 88—111. 223—232. 535—539.
Nálasai Bogyoszló. 174.
Nádori méltóság tekintélye, 518. 519.
Nádorok, 60. 64. 71. 72. 74. 75. 78. 79. 82. 165. 166. 168. 169. 178. 180. 184. 236. 318. 324. *L. Árpád*kori . . *Eszterházy*, *József*, *Nádasdy*, *Pálffy*, *Thurzó* stb.
Nádorválasztás követelése (1655.), 82.
Nagy András kapitány, 73; Bálint, 281. 283. 286; Bálint pozsonyi armalista, 67; Ferencz, 245. 253; György, 236; (Zabogha) Illés pozsonyi armalista, 86; Imre, 483; István, 283; János, 597; Lőrincz, 481; (ébergégyi —) Mihályné, 492; Pál, 283; Pál lovaskapitány, 89; Péter, 588. 589; Péter lovaskapitány, 89; (szilágyi —) Péter végrendelete, 279—287; Tamás, 589.
Nagyajta, 491.
Nagyendréd, 595.
Nagyenyed (Ényed), 100. 287. 469.
Nagyfűss, 599.
Nagygyöröd, 594.
Nagyhűl (Hüll), 597.
Nagykálna, 595.
Nagykoszmály, 594.

Nagylég község, 86.
Nagy-Lomnicz, 453.
Nagylóth, 597.
Nagylüchei István győri kanonok, 37.
Nagymánya, 596.
Nagymihályi Ferencz, 64. 70. 71. 75. 76. 81.
Nagypethry Bálint csanádi kanonok, 36.
Nagysalló, 592.
Nagysáró, 595. 599.
Nagyszében (Szeben), 103. 223. 289. 290. 495. 496; polgármestere, 230; polgársága, 436.
Nagyszombat város, 73. 74. 85. 235. 236. 244. 246. 247. 309. 466. 524.
Nagyszombati apácák, 80; — bíró (1267.), 57; — jezsuiták, 239.
Nagyszöllös (Barsban), 592.
Nagyvágyi János, 536.
Nagyvárad, 97. 99. 496. 497.
Nagyvárad béke (1538.) fogadtatása Rómában, 337. 338.
Nagyvezekény, 596.
Námény (Vásáros-), 505. 516.
Nándorfehérvár, 273. 276. 277. 341; eleste (1521.), 276. 278.
Nándorfehérvári püspökség, 368.
Napkori Márton alispáni pristaldus, 164.
Nápoly, 1. 9. 218. 312. 328.
Nápolyi királyság, 198. 220.
Naszadisták, 151. 276. 277.
Nászkodi Mihály, 168.
Negol (Nygol) nemzetség, 46.
Nemes György, 480. 482.
Nemes asszony és nemtelen férj viszonya kisebb hatalmaskodásoknál, 77.
Nemesi bizonyáglevelék, 75; javak és jövedelmeik biztosítása külföldiek és a külföld ellen (1655.), 83.
Nemesítése a külföldieknek csak a vármegye javaslatára történjék (1655.), 83.
Nemesítések, 27. 47. 54.
Nemeslevelek (armálisok) és nemességek kihirdetése Pozsonyban, *l. Pozsony* vmegye.
Nemesorosi, 592.
Német császár, 113. 114. 123; — francia háborúk, 265. 327. 328; — hadak fegyelmetlensége, 346. 347; — határ, 14; — jövevényiszvak a magyarban, 146; — katonaság elleni panaszok, 248. 254—256; —

- lovagrend és terjeszkedési törekvései Magyarországon. 302. 371.
- Németország*, 14. 122. 131. 137. 143. 159. 189. 190. 195. 198. 211. 369. 370. 373. 416.
- Németújvár*, 295.
- Németújvári* (güssingi) grófok. 46; — Henrik bán, 167. 171; — János. tárnokmester, 45; — Miklós nádor, 60.
- Nemzeti hadsereg érdekében* (1655.), 82.
- Nestor* krónikás, 144. 147.
- Neszter vára*, 334.
- Neszter-Fejérvár*, 473.
- Néred* falu, 596.
- Nyikái* János csanádi kanonok, 36.
- Nissa*, 137.
- Nógrád vára*. 179. 590: vármegye, 47. 52. 56. 178. 446. 458. 590.
- Norvégia*, 143.
- Noszka*d poss. (Borsod), 168.
- Novák Márton*, 80.
- Nozdroviczky* György a 16 szepesi város grófja, 447. 450. 451. 454.
- Nők megbecstelenítésének büntetése*, 575.
- Nürnberg*, 295. 299. 402. 419—422. 424—426. 566.
- Nürnbergi* levéltárak, 159: országgyűlés (1522.), 159. 160. 162. 163.
- Nyáláb vára*. 538. 539.
- Nyíry* István, 502. 503. 521. 525. 526; Miklós, 522; Krisztina (bedeghi), 590.
- Nyék*y György, 246.
- Nyelvösszehasonlítás*, 146.
- Nyír* (Barsban), 595.
- Nyíró* János és Pál, 593.
- Nyitra* vára. 179; vármegye, 46. 56—58. 76. 168. 171. 242. 248. 249; város és erődítései, 251. 591.
- Nyitrai* káptalan, 173; püspökség, 358.
- O. Ö.
- Obrád*, szn. 179.
- Ó-Buda* (Sicambria). 13. 257. 346.
- Óbudai* apácák, 268.
- Óbuda*y Gáspár, 597.
- Octavalis* törvényszék, 243.
- Ocsoszkó*y Kázmér pápai benczés házfőnök, 309.
- Offner* Farkas, 236.
- Ohaj* falu, 597.
- Ojtozi* szoros, 475. 476.
- Okic*, 47.
- Oláh* Balázs albán. 277; — Farkas. 597; — János, 598; — Miklós esztergomi érsek. 357. 363. 446. 467.
- Oláh* követség Izabellánál, 362; — vajdák, 90. 224. 225. 437. 474—476. 507. 513. 520.
- Oláhok*, 95. 109. 111. 360. 484. 494.
- Oláhország*, 102. 105. 113. 118. 185. 489; és Izabella, 93; — a két Oláhország, 105. 108. 223. 226. 301. 334. 543. kis- és nagy-, 301.
- Olasz* hadak Pest alatt (1542.), 346. 347.
- Olaszok*. 219; — féltése az eretnek-ségtől, 373.
- Olaszország*, 14. 140. 186. 197. 198. 218. 265. 329.
- Ó-Léva*, 594.
- Ollári* Jákó, 171.
- Olnütz*, 403.
- Olschnitz*, 257. 271.
- Ompítal* (= Ottóvölgy) község. 79.
- Ónódi* János, 66.
- Orbász* vmegye, 51.
- Orbona* poss. 54.
- Órdódy*, 245.
- Orgazdák* ellen, 253.
- Orlé* (Orly) Balázs, Demeter és (Gábor, 598.
- Orleansi* herceg, 192. 195.
- Ormándy* János, 234. 243; — Péter. 244.
- Ormosd* (= Friedau, Ormuš), 257—261.
- Orossy* György kir. személynök (1655.), 85. 244.
- Orosz* annalesek, 144. 145; — czár, 119—121. 130. 136. 137. 140. 142. 192. 208—211; — krónikások, 147; — nagyfejedelem (1518.), 301. 302; — svéd háború, 130; — svéd szövetség, 473.
- Oroszi* (Oroszka), 594.
- Oroszok* (Moszkoviták, Muszkák.) 211. 484.
- Oroszország*, 129. 130. 143. 144. l. *Moszkovia*.
- Országbírák*, 79, 166. 169—171. 181. 184.
- Országgyűlés* ellen külföldi merénylet (1518.), 298. 306.
- Országgyűlések*, nürnbergi. 159. 160. 162. 163; — pozsonyi, 107. 355; — torlai, 101.

Országgyűlési sérelmei Pozsony vme-gyének (1655.), 81—84.
Országháza (Pozsonyban), 236.
Országos jövedelmek a honvédelemre fordítottassanak (1655.), 82. 83.
Orvosságok, 471. 570.
Osl nemzettség, 43. 58. 59. 178. 180.
Osztaricz pozsonyi armalista család, 233.
Osztrák bor behozatalának tilálma, 233; — főherceg, 314; — hadak, 277; — merénylet a magyar országgyűlés ellen (1518), 298. 306; — uralkodóház, 265.
Osztrozith, 244.
Othalom falu, 164.
Ottomán birodalom, 131. 133. L.
Törökország.
Óvár, 236. 584. 587; — várához tartozó városok és falvak rendtartása, 572—589; — falu Barsban, 594.
Óvári Jakab, 45.
Ozali Szt.-Márk-templom, 359.
Ózdi György (galfalvi), 490.
Örmény jövevényiszavak a magyarban, 146.
Örmények, 218.
Orsi Zsigmond, 22.
Oszöl szn., 179.
Ótös-művek, 299; — művesek, 570.

P.

Paczyeza János, 102.
Pakay Benedek, 245.
Pakócs Sándor, 481.
 III. *Pál* pápa, 312. 325. 327. 334. 339. 341. 342. 344. 351. 356.
Pálfalva János, 75.
Pálffy Albert, 588.
Pálffy gf család, 253; János, 254; Károly, 248; Miklós, 74. 80. 83. 85; — 595; *Pál* nádor és özvegye, 64. 71. 79. 80. 82. 84. 233. 236. 239. 244. 246.
Palocsa vára, 179. 383. 406.
Pálos falu, 493.
Pálosok, 326. 597.
Palota vára, 19. 459. 590; kapitányának szóló utasítás, 459. 460.
Pandi Gábor, 99.
Pannonhalmi apátság, 51; főapát, 244. 256.
Pannonia, 13. 14. 145.
Panyit, 232.
Pányok kg (Abauj), 169.

Pányoki Jakab, 169.
Pap András, 480. 483; Gergely 593.
Pápa város, 522.
Pápa, római — segélye Magyarország felszabadítására (1542), 345.
Pápai benzecések, 309; reform. főiskola, 13.
Pápay Gáspár, 113; Gergely 70; János, II. Rákóczy Ferencz ágense, 113. 116—119. 121. 124. 126—128. 130. 133. 135. 136. 141.
Papnevelő intézetek szükségessége (1566. 1594) 365. 373.
Papok ágyassága ellen, 372. 373; — házassága ellen, 364.
Papság megadóztatása török háborúk czéljából, 319. 331.
Parázna nők üldözése, 575.
Paripák 280. 283—285.
Parma, 339; állami levéltára, 311—313.
Partinger Mihály 245.
Páska szn., 174. 175.
Passarovitz béke, 218.
Patak vára, 179; vármegye, 58; város, 501.
Patakfalvi István, 481. 483.
Pathaki Farkas kir. prístaldus (1233). 58.
Pathány Jakab, 598.
Patócsy Ferencz, 94.
Pauschner György, a szepesi vár prefektusa, 377. 383. 384. 386. 389—394. 397—401.
Pázmán I. *Hont*.
Péchy Simon, 284; felesége, 483. 291; fogsága, 291—294; levelei, 288—294.
Pecquet úr, 119. 128. 135. 142. 194.
Pécsi káptalan, 34, 180; püspökök, 33. 34. 322. 329. 336. 341—343. 364—366. 368. 371; püspökség, 358. 462.
Pécsy Gáspár, 106. 107. 227. 229. 232; György, 598.
Pécsvárad, 33.
Pécz nemzettség, 44. 46. 59. 169.
Péczy Anna, 253.
Pekry család, 54; Lajosné, 104. 106.
Penna szn. 179.
Péncz értéktelensége (1667), 251.
Pénzhamisítás ellen, 437.
Pénzverő, 302.
Pera, 115. 116. 216. 219.
Perczel Tamás veszprémi városbíró, 26.

- Pereczsütő* Márton, 593.
Peremarton kg, 17.
Peremus (Prém) szn. 176.
Perény (Pyrin) szepesi kir. hospes, 166.
Perényi család. 89; — Ferencz, 503; — Gábor felvidéki kapitány, 440. 503; felesége, 535; hűtlensége, 442; — György, 503; Imre nádor, 40; — Péter, 333; fogsága, 347.
Peres eljárás szabályozása (1655), 83. 84.
Peres Gáspár és Pál, 94.
Perlep falu, 596.
Perneck (Pernekh. Pernneckh, Perenyk) Bertalan. 258—260.
Perneszy Pál baranyai és tolnai dikátor, 461. 462.
Persicz Péter, 239. 252.
Perza jövevényszavak a magyarban, 146; — török háború, 355. 506. 507. 513. 519. 520.
Perzsia, 222.
Pesarschco oláh rablóvezér, 400.
Pest vmegye, 166; — város. 19. 275. 345. 346; meghiusult ostroma és a keresztény hadak züllése (1542), 346. 347.
Pesthi Feyér Pál csanádi kanonok, 36.
Pestis, 227, 229. 230. 232. 425. 426. 566.
Péterfalva l. Ákosfalva.
Péterlak, 495.
Pétervár (Szent—). 144. 145.
Pétervárad, 113. 122. ostroma (1526), 278.
Petheő (1550), 92; — Zsigmond felvidéki vicegenerális, 542. 551.
Petke (Petek) falu, 493.
Petky István erdélyi helytartó, 477. 478; javainak elkobzása, 493.
Petrithevit Horvát Kozma, 280.
Pettau (Petovia). 261. 322. 462.
Petten Mihály pozsonyi armalista, 79.
Pettern selmeczi tanács tag, 429.
Petty Jánoshoz (dersi —) írt levele Péchy Simonnak, 288. 289.
Petrassvelniczky Péter és testvérei, pozsonyi armalisták, 233.
Petri Gábor, 496.
Petrovics Péter. János - Zsigmond gyámja, 89. 93—95. 97. 98. 223. 224. 227. 362.
Penting, 299.
Pexa Jánosné, Farkas Erzsébet, 77. 78.
Philipoczky, 285.
Phoenix-toll, 280.
Phorest Anna Apollonia, Traj, Károlyné, 250.
Piaristák (Podolinban) 451. 452.
Pilis nemzetség, 52. 53. 59. 60. 166. 168. 172; — vármegye, 15. 17. 58.
Pilisi apát, 363.
Pinko szn., 174.
Pinnédy (Pennidy) János ítélőmester, 64. 65. 73. 85.
Pinni úr, 83.
Pipe falu, 493.
Pirgler commissarius, 256.
IV. Pius pápa, 312. 363.
Pobori család, 64. 65.
Pocitessi vára, 179.
Podgorja vmegye, 58.
Podluzsány falu, 594.
Podmaniczky (ifjabb). rablásai, 416.
Podolin, 451. 452. 455. 456.
Podolini piaristák gymnasiuma, 452.
Pogány Zsigmond (de Cheep), 161.
Poggio pápai követ, 348.
Pogradzsi egyház, 323.
Pográny úr, 78.
Pok nemzetség, 46. 56.
Polai egyházmegye, 336; püspök 356.
Polyánkai Ferencz, 386.
Pomerania, 419—422. 424—426. 566. 568.
Pongrácz Dániel, 309; György gf. 255.
Ponson úr, 117.
Poprád folyó, 452; város, 407. 453. 454. 456.
Pörlázadás történetéhez adatok (1514), 272—276.
Porosz király, 119. 192; választófejedelem, 419—422. 424—426. 566. 568.
Poroszok, 146.
Poroszország, 302. 419—421.
Porró falu, 108.
Porta (Fényes —), 118. 120. 121. 124. 125. 127. 129—138. 140. 142. 186—189. 191—194. 196. 200—203. 205. 206. 208. 210—213. 215. 217—219. 474. 475. 484. 499. 500. 506. 507. 512. 519. 549.
Portugál király, 320.
Porumbák, 471. 472.
Posgay Miklós kanonok, 244.
Possedarius István doctor modrusi püspök, 349. 350.
Poula szn., 176.
Pozba falu, 598.

- Poznán* l. *Huntes*.
Pozsega vára, 171. 180; vármegye, 59.
Pozsegai István, 171.
Pozsony személynév, 174; — vára, 180. 250; német kézen (1146), 59; — vármegye, 59. 62—68. 70—74. 76. 78—80. 84. 86. 87. 233. 234. 237. 238. 252. 254; jegyzőkönyvei a XVII. századból, 62—87. 233—256; közgyűlésein kihirdetett armálisok és nemességek, 65—68. 71—74. 77—81. 84—87. 233. 239. 242. 245. 248. 250. 256; lutheránusai elleni hűtlenségi vád, 254; országgyűlési sérelmei, 81—84; seborvosainak és fürdőseinek kiváltásglevele, 87; — város, 64. 107. 162. 234—236. 241. 242. 246. 254—256. 315. 374. 457—459. 527. 541. 548—552.
Pozsonyi apácák, 68. 79. 80; békekötés (1491), 295; kamara, 73. 75. 78. 156. 243. 248; kanonokok, 249. 250. 252; káptalan, 70. 80. 85. 235. 236. 244. 248. 254; országgyűlések, 85. 107. 355; országgyűlés háza 72; prépost, 76.
Pöstyéni Gergely, 325.
Pracza falu, 68.
Prága, 161. 525.
Prágai apost. nunczius, 372. 373.
Pramer, 245.
Pratko Sámuel pozsonyi armalista, 77.
Prédáné, 483.
Premontreiek, 350.
Prény Mihály, 481.
Prépostvári, 514. 519.
Preussel Henrik, 176.
Pribila János, 252.
Pristaldusok, 49. 51. 54. 56. 58. 164. 168. 172.
Privigye, 92.
Provence, 135.
Pruth folyó, 208.
Pucci Antal sabini bíboros-püspök, 351.
Pultavai csata, 210.
Putnoki Mihály és Zsigmond, 482.
Püspöki kg (Pozsony), 76.
Püspökségek, magyar — betöltése 1550-ben, 358.
- R.**
- Rablóhadjáratok* a Felvidéken, 414. 416. 417.
Rác Ádámné, 483; György, 593; István, 482; Panna, 23; Péter, 496.
Ráczok Csanád alatt, 94; Erdélyben, 95. 96; térítése, 316.
Radák Andrásné, 483; László, 482.
Radkersburg (Radkespurg) 261.
Radnót, 471. 493. 494. 499.
Radolth Kelemen, 540. 542. 545.
Raduly vajda, 223.
Radványi János, 457.
Ragnina Marius raguzai kanonok, 349.
Raguz, 333; házassági szabályrendelete, 350. 351. 355. 356; kereskedelme a törökkel, 356.
Raguzai érsek, 349. 350. 359; gyilkosok ellen, 356; kanonok, 349; tolvajok ellen, 359.
Raitani Anna Regina, Rottner Jánosné, 78.
Raiter Kristóf armálisának kihirdetése, 67.
Rakher János armálisának kihirdetése, 74.
II. Rákóczy Ferencz, 113—121. 123. 124. 126—142. 185. 192—201. 205—214. 216. 217. 219—222; emigrációja történetéhez levelek és jelentések, 112—142. 185—222; felesége, 222; gyermekei a politikában, 116—118; tábornokai, 113. 214.
I. Rákóczy György, 466. 470.
II. Rákóczi György, 477. 478. 490. 540—545. 547—552.
Rakolupski Gáspár, 307.
Rákos mezeje, 275; — mint az országgyűlés fogalma (1518.), 298. 305. 306.
Raninger Erzsébet, Gondol Jánosné, pozsonyi armalista, 87.
Rastatti béke, 122.
Rátold (Rátót) nemzetség, 45. 56. 58. 61. 169.
Rátót (Veszprém vm.) 20.
Ravasz Ferencz, 68. 75. 80.
Réczes Pál, 76.
Récse község, 236. 254.
Récsey István, 110.
Réday Ferencz és Pál, 482.
Reformatio, szepességi — történetéhez adatok, 377—417.
Regéc vára, 84. 157. 511.
Regensburg, 78. 322.
Regesták a római és parmai levéltárakból, 311—376.

- Reggio*, 314.
Régi Mihály, 597.
Reiss (Reuss) Vincze német alchimista, 418—426. 567—570.
Remetey Balázs armálisának kihirdetése, 71.
Rempe szn., 176.
Remtartása az óvári uradalmi községeknek, 572—589.
Rendre falu, 597.
Reöly Ambrus, 280. 281. 283. 287.
Reuss város, 560. 563.
Révay (1543.), 396; — László, 84.
Revistye vára, 429.
Revistyeváralja, 591.
Rhédey Ferencz erdélyi fejedelem, 476. 477. 502.
Rhispa (= Veszprém), 13.
Rhodus sziget, 319.
Ricalcati III. Pál pápa titkára, 327—329.
Riccioni (Sbardellati) János András, 315—316.
Richelieu herczeg, 215.
Ringelkirch (Godin) poss. 46.
Rinkon megöletése, 344.
Ripach vára, 326.
Riswicki béke, 188.
Robert, Jeruzsálem és Szicília királya, 2; — tarentumi herczeg, 3—5.
Roboz Erzsébet, 24.
Rodna vinegye, 60.
Rodosto, 211. 212. 222.
Rohozsnicza falu, 596.
Roland nádor, 165.
Róma, 38. 216. 217. 219. 311. 316. 320. 321. 342. 351—357. 360. 371. 414. 510.
Római király, 364., I. Német császár; — Szent Péter temploma, 359.
Rómaiak Pannoniában, 13. 14.
Romoz János török deák, 481.
Rorario Jeromos pápai követ, 324. 325. 336. 337. 339.
Rosa Tóbiás és fiai, pozsonyi armalisták, 87.
Rosoni püspök, 342.
Rospandtner pozsonyi armalista család, 86.
Rossanói érsek, 318. 320. 321. 323.
Rotburnay Anna (Pothurnay?) armálisának kihirdetése, 72.
Rothan, I. *Rubigallus*.
Rotol Erzsébet, Mihályi Ferenczné, 68.
Rottál gróf (1666.), 242.
Rottner János Kristóf és családja pozsonyi armalisták, 78.
Rovás falu, 489.
Rovistye, 47.
Rozgonyi csata, 59.
Rozsd nemzetség, 57. 172.
Rössel Borbála selmeczi boszorkány, 430.
Rubigallus (Rothan) selmeczi bányapolgár, 429.
Rudas István, 588. 589.
Rudbeck, 146.
I. Rudolf király, 372. 375. 376. 590.
Ruhanemü, 284. 285.
Ruscuk, 141.
Ruthényi Mária, Hamar Lukácsné, 72.
Ruthkay András, 541. 548—552.
Rügen, 419—422. 424—426. 566.

S. Sz.

- Saab*, 238.
Sabac vára, 276.
Sabini püspöke, 351.
Sadarto Mátyás rablóvezér, 416.
Saguniezicz pozsonyi armalista család, 87.
Saint-Louis, 205; — *Roux*, 203; — *Ruffin*, 205.
Sajnovics János, 143.
Sakss János armálisának kihirdetése, 66.
Salamonvári család öse, 184. I. *Salomvári*.
Salius, *Sally* (Szalai) selmeczi bányapolgár-család, 147. 429.
Salm Eck gróf, 19. 343. 460.
Salomvári veszprémi család, 24. I. *Salamonvári*.
Salviati Jakab, 322.
Samarjai János püspök, 572.
Samoty János 589.
Sámson falu, 232.
Sanchez Gábor kir. követ, 328. 332.
Sancta Croce, Prospero de — chisamoi püspök, 355.
Sanctus szn., 176.
Sandomir vára, 388.
Sándor, veszprémi család, 24; — *Gáspár*, 244; — *Mihály*, 102. 223. 226.
Sándorházy Ferencz deák, 281—283. 286.
Sanseverino biboros, 319.

- Sántha* András, György és Máté, 598.
Sápi Ivánka, 180.
Sárdi Dániel kurtyán lovashadnagy, 481. 483.
Sárkány falu, 108.
Sárkány Ambrus (de Ákosháza) zalai főispán, 161; — János érsekújvári kapitány, 590.
Sáros vára, 180. 440. 441; állapota (1556.), 445. 446; — vármegye. 60. 179. 182. 417.
Sárospatak, 470. L. *Patak*.
Sárpataki Márton, 490.
Sásvár (Ugocsa vm.) 168.
Savoyai 320.
Savoyai Eugen herczeg, 114. 140. 198.
Sawyer Lőrincz, 299.
Sayrar Erazmus zengi kapitány, 321. 323.
Sbardellati János Ágost; eszterg. egyházm. tanuló, 316; — Ágoston vaczi püspök, 357; — (Riccioni) János András lateráni palotagróf, 315. 316. 318.
Scardonai püspök, 327.
Schaumberg (Schamberg. Schawmbergh) grófok, 259—261; Borbála, gf. Frangepán Duymné. 257. 259 — 261; Ulrik, 263.
Scharnovitz, 429.
Scharschlo (Pesarschco) oláh rablóvezér 400.
Schlözer Ágoston Lajos levele Hell Miksához, 143—147.
Schmichau, Bretislav von —, 299.
Schönherr Gyula, 1.
Schremzerin Zsófia Egger János Bernátné, 245.
Schuster János, 426. 428. 433.
 Schuermer nevű vallásfelekezet, 411.
Slavonia, l. *Szlavonia*.
Sebehadnagyföldre, 173.
Sebenicói püspökök, 315. 321. 327. 328. 331. 350.
Sebessi István, 488; Miklós, 480; Pál 481.
Seborvosok és fürdősök, pozsonyvármegeyi — kiváltságlevele, 87.
Seged György kassai vicekapitány részére utasítás, 467. 468.
Segevár, 223. 224. 492.
Segner Kristóf, 67.
Sejdy, 494.
Sellő György, 80.
Selmeczbánya, 147. 148. 150. 418. 429. 430. 432. 553—555. 557—559. 562. 565. 566. 568. 591; németországi alchimista-vendégei, 418—433. 553—565.
Selmeczbányai mészárosok csehlevele, 147—150; németek zárkóztottsága, 147. 148.
Semjén nemzetség, 48. 56. l. *Balog-Semjén*.
Sempte vára, 79. 152. 156. 180. 242. 250. 529; felszerelése; 152; — vármegye, 60.
Senei Fülöp, 313. 316.
Senj (= Zengg), 184.
Sennyei István, veszprémi püspök, 20. 21. 23; Sándor hajdúk generálisa, 499. 504. 508. 509. 515.
Seredy Gáspár, 537; — György kassai kapitány, 463; — István, 529; török követsége, 506. 507.
Sereg Simon, 593.
Serényi András, 244.
Setétkút falu, 598.
Seuter Márton és családja, pozsonyi armalisták, 87.
Severiensis episcopus, 35. 36.
Sharpffy Gáspár, 271.
Sábrik Dániel, 86; István, 65.
Sicambria (Ó-Buda), 13.
Sicon szn., 175.
Sienai püspök, 319.
Sigmund Pál pozsonyi armalista, 79.
Sigray János, 81; 245. 247. 248. 255; Mátyás, 245. 253.
Sihort János pozsonyi armalista, 81.
Siket Gergely, 597.
Siklós vára, 180.
Siklói Gyula tárnokmester, 49; ifj. — főispán, 56.
Silesell Erzsébet (Hellepronth Jánosné), pozsonyi armalista, 234.
Silye Benedek, 597.
Simód szn., 175.
Simon Mátyás, 598; Tamás, 597.
Sinan basa, 20.
Sink-szék, 102.
Sinka Gergely, 597.
Skorczien falu, 472.
Skythia, 13. 14.
Ségther György pozsonyi kanonok, 236.
Slospery János, 244.
Snatyn, 285.
Solec Zsuzsánna (Castelmur Dánielné), pozsonyi armalista. 86.

- Soller* Cziprián és Katalin pozsonyi armalisták, 80.
Sólya István, 598.
Solyms vára, 227; — község (Barsban), 594.
Sombory László, 280. 283. 285.
Somlyó vára, 91. 92. 98. 107. 227.
Somody Gábor, 73.
Somogy vármegye, 15. 17. 19. 57. 60. 61. 171. 178. 180. 182. 183; Kupa hercegsége, 15.
Somorja város, 65. 66. 68. 70. 71. 73—76. 79. 85. 234. 237—239, 242. 243. 246. 248. 252.
Sóly falu, 16.
Soós család armalisának kihird. Pozsonyban, 245.
Soponya vára, 180.
Sopron vára. 173. 180. vármegye, 45. 57. 61. 166. 178. 180; város, 224. 295. 345. 434.
Sorbán István, 495.
Sós Balázs, 588.
Souches, de — gf, 234. 237.
Spacz Péter pozsonyi armalista, 248.
Spácza kg, 69. 76.
Spáczay Ferencz, 81. 234; Imre, 81. 244; János, 240. 244. 247.
Spalato, 43. 55.
Spalatói kanonokok, 327. káptalan, 329.
Spanyol király, 114. 140. 186. 193. 195. 197. 198. 200. 201. 205. 207. 212. 296. 300.
Spanyolok, 208. 525.
Spanyolország, 114. 142. 194—198. 200. 201. 207. 208. 212. 220. 221. 355. 427.
Spettin Mária (Osztaricz Mátyásné) pozsonyi armalista, 233.
Spiller György pozsonyi armalista, 81.
Spree folyó, 554.
Stainhibell család, 250.
Statileo János Lucius sebenicói püspök, 315. 325. 327. 328. 331. 350; — János erdélyi püspök, 335. 338. 339.
Stegrerin Zsófia, Luzeniczky Jakabné, 80.
Sternenszky, pozsonyi armalista család, 86. 87.
Stettin, 419—422. 424—426. 566. 568.
Steuriczky Mihály és családja pozsonyi armalisták, 233.
Stuheydnitz pénzverő, 302.
Stoiantus de Vallona görög kereskedő, 332.
Stoysa szn., 182.
Stralenberg, 146.
Strassburg, 418. 555. 557. 559. 565. 569.
Strassoldi Pamfilius raguzai érsek, 349.
Strauss János plébános, 271.
Strázsa (Villa Michaëlis, Szepes vm.), 403. 456.
Strein Vid csász. biztos, 296. 298. 303. 305.
Strij vára, 473.
Styria, 265. 267. 268; Sclavonia tartománya, 261.
Styriai papok ágyassága, 373.
Sulz poss. (Szepes), 166.
Sulyok Albert, 597; Imre erdélyi cancellarius, 280. 283. 285; István, 482. 494.
Súr szn., 178.
Susa veszprémi család, 24.
Sükösd szn., 180.
Süllő (györgy, 79.
Sümegei herczeg (Kupa) 14.
Svéd-dán-porosz-orosz-lengyel háború, 119. 120; király, 119—122. 128—130. 136. 204. 209. 210. 458. 473. 474; — orosz háború, 130; — orosz szövetség, 473.
Svendi Lázár, 433.
Syger János, 280. 283. 285.
Szabó Balázs, 283; Balázs pozsonyi armalista, 71; (Georgyóczy) György pozsonyi armalista. 87; István, 284; István és Lukács pozsonyi armalisták, 71; János, 593. 597; László, Mihály, Péter és Simon, 598; Pál, 588. 589.
Szabolcs vmegye, 48. 164. 165. 168. 179. 540. 542.
Szajcs falu, 160.
Szák — nemzetség, 42. 47. 52. 57. 166. 170.
Szaka poss. 177.
Szakács György és János, 597.
Szakai család, 177.
Szakálos György és Tamás, 593.
Szakonyi, veszprémi prépost, 21.
Szala, L. Zala.
Szalaházy Tamás püspök. 315. 317.
Szalánczy, 111; Gábor 480. 482.
Szalai, L. Salius (Sally).
Szalay György, 597.
Szalkay László esztergomi érsek, 313. 314.
Szaloiki hévvezek, 433.

- Szaloniki*, 202.
Szamosújvár, 496.
Szána (Zana) vmegye főispánjai, 172.
Szaniszló lengyel király 210.
Szántóföld bevetésének kötelezettsége, 583.
Szapolyai János erdélyi vajda, 275. 276. 278. 298. 305. I. I. János.
Szápáry gróf nádori főudvarmester, 447.
Szársonlyó vára, 180.
Szarvady István csanádi kanonok, 36.
Szász nyelv, 146; választófejedelem, 209. 322.
Szászok, 146; — erdélyiek, 108. 109. 224. 375. 436; földjük, 499; és Izabella királyné, 94; kiváltságaik, 436; — szepesiek, 454. 455; ispánjuk, 165. L. *Szepesi* városok.
Szászország, 424. 458.
Szászsebes, 95. 96. 224.
Szata vára, 181.
Szatmár vára 291. 232. 480. 504. 508. 510. 545. 546; vármegye, 48. 50. 165. 168. 181. 516. 517. 540. 542.
Szava falu (Erdély), 269.
Száva folyó, 113. 276.
Száva Mihály 493. 494.
Szeben vmegye, 166.
Széchenyi grófok, 16; György veszprémi püspök, 23. 80; Lőrincz, 85. 245; Pál veszprémi püspök, 23.
Széchy Margit (felsőlindvai), Székely Jakabné, 257. 267. 268; Tamás, 257. 267.
Szeged, 93; *Mező — Nagy* — 469. 410.
Szegedi basa, 469.
Szegedy Ferencz kancellár, 248; Gáspár 64. 75. 81. 83. 85; László, 239. 245.
Szegliget vára, 181.
Szekcső vára. 181.
Székely család (kevendi), 257; *Benedek*, 262. 263. 265. 266; *Erzsébet* apáca, 268; *Ilona* (Thurócy Bernátné), 269; *Jakab* zagorai ispán, 261—266; végrendelete és styriai birtokai, 257—271; *János* eszterg. prépost, 263. 265. 266. 268. *Miklós* 262. 263. 265. 266. 268—270; *Orsolya* és *Potentiana*, 269; — (Dózsa) György, 273—276; István, 496; László, 490; Lukács, 283; Mózes, 499. 507.
Székelyek, 94. 95. 223. 227. 288. 290. 375; földje, 110; ispánjai, 166. 434. 437.
Székely ország, 226.
Székelyvársárhely, 105. 227. 228.
Szekerés Gergely, 598; Lőrincz, 597.
Székes poss. 46.
Székes-Fehér vmegye 15. 17.
Székesfehérvár, 16. 19. 181. 276—278. 295. 343. 345. 348.
Szelepcsény falu, 596.
Szelepcsényi György, esztergomi érsek, kancellár, 23. 235. 237. 238. 541. 548—552.
I. Szelim török császár, 273.
Szell Lőrincz, 595.
Szema szn., 184.
Személynökök, 85.
Szemere család, 285; nemzetség. 53.
Szemerei család, 53.
Szemerész Ambrus, 593.
Szempecz, 63. 69—68. 70—72. 80. 81. 84. 85. 233. 238. 245. 250. 252.
Szempezy István pozsonyi kanonok, 236.
Szencse falu, 598.
Szenyúicz Mátyás, 245.
Szentandrás István (csikamadefalvai) veszprémi püspök, 21.
Szentei pozsonyi armalista család, 86.
Szentemágócs nemzetség, 179.
Szentes, 469.
Szentföld, 187. 191. 193.
Szentgyörgy város, 65. 85. 236. 253. 254; — Erdélyben, 493. 494; Barsban, 592.
Szentgyörgyi-Bazini család ősei 43. 54. 60.
Szent István király, 454.
Szent Iván vára, 231.
Szentivány falu (Moson), 588.
Szent-Jakab falu (Erdély), 269.
Szent-János község (Pozsony), 79.
Szentkereszt (Barsban) 594.
Szent-Lázár keresztesei, 222.
Szentmártoni apát, 67. — I. *Pannonhalmi*.
Szentmiklós falu (Moson), 588.
Szentpáli Andrásné és Istvánné, 483; János, 482.
Szent-sír, 186. 191.
Szentvid vára, 181.
Szepes vára, 181. 377. 384—390. 399. 400. 403. 407. 412. 415. 447; — veszedelme (1543.), 400. 401; — *vármegye*, 59. 159. 165—167.

253. 386. 394. 417. 445. 446. 448.
455. 456.
- Szepesbéla*. 382. 406. 409. 411. 451—
453. 456.
- Szepesi* bányavárosok, 447; — gróf,
298. 305. 384. 394. 401; — ház,
447; — kanonokok, 378. 385. 394.
396. 399; — káptalan, 166. 385.
392. 402. 405. 417. 447; — káptalan
mint község, 387; — prépost, 166.
394. 406. 409. 411. 414. I. Horváth
János; — szászok, 454. 455; —
tizenhárom város, 253. 387—391.
416; — tizenhat város, 446—450.
454—456; — huszonnégy kir. város
plébánosának szövetsége, 377. 378.
385. 386. 388. 392. 393. 395—397.
399. 401. 408—410. 414—416. 455;
— városok ispánja (grófja), 550.
- Szepesolási*, 387. 391. 447. 448.
456.
- Szepesség*, 395. 396. 401. 408. 455.
- Szepességi* reformatio történetéhez
adatok, 377—417.
- Szepesszombat*, 390. 396—399. 403—
406. 453. 456.
- Szepesváralja*, 378. 385. 387. 391.
400. 402. 403. 405. 447. 448. 456.
- Széplaki* András, 22.
- Szered* város, 72.
- Szeredi* harminczad ellen, 84.
- Szerédi* Istvánné, 483.
- Szerém* vára, 181.
- Szerémi* hercezség, 55; — püspökök,
160. 314.
- Szerémség*, 44. 277.
- Szeret* szn., 176.
- Szeretva* falu, 61.
- Szicília*. 2—4. 6—10; királya. 195.
198. 220.
- Szidonia* Katalin szász és westphaliai
hgnő, 424.
- Szigethy*, 485.
- Szigetvár*, 461. 462; — ellen épült
török erődök, 364.
- Szilády* Demeter, 73.
- Szilágy* vármegye. 224. 495.
- Szilágyszeghy* János 281—286.
- Szilézia*, 296. 300. 301. 320. 419—
426. 566.
- Szilvási* Andrásné és Péterné, 483;
— Péter pozsonyi armalista, 67.
- Szláv* jövevényszavak a magyarban,
146.
- Szlavónia* (Slavonia), 179. 183. 261.
336. 349; hercege, 6. 7; király-
ság, 261; tartománya I. Styria:
és a török hólitás, 331.
- Szlavóniai* bánok, 57. 170.
- Szlezinger* György pozsonyi armalista.
86.
- Szluha* (1667.) özvegye, 244.
- Szobatin*, 316.
- Szobi* Gyárfás, 52.
- Szobb* kg., 52.
- Szoboszló*, 179.
- Szódó* falu, 595.
- Szodoray* Andrásné, 286.
- Szokolói* család őse, 165.
- Szolgagyőr* vára, 181; vármegye, 167.
- Szolnok* falu, 588.
- Szolnok* vára, 181; vármegye. 167.
- Szombat* szn., 179.
- Szombathely*, 295.
- Szombori* Jánosné, 483.
- Szomolnok*, 447. 448.
- Szomszédsági* kerítések kötelezettsége,
583; perekben bíraskodás, 577.
- Szondi* Pál rosoni püspök, 325. 342.
- Szondy* György mester prókátor, 35.
- Szopor* (Zupur) falu, 57.
- Szócs* György, 598.
- Szőgyény-Marich* család levéltára, 62.
- Szőlős* (Vas vm.) 184.
- Szöllős* vára (Hont), 182.
- Szöllös* (Garam —), 590. 591.
- Szörényi* bánok, 45. 50. 51.
- Szörös* Lőrincz, 598.
- Szucsára*, 474.
- II. Szulejmán* (Sayak Zwlamen) török
császár. 276. 277. 355.
- Szunyogh* (1606.), 308.
- Szunyogszeg*, 227.
- Szücs* (Pellio) János a szepesi vár-
nagy iródiákja, 383. 384. 389.
- Szülei* család, 51.
- Szüllő* Ferencz, 238.
- Szvatopluk* tót király, 14.

T.

- Tabori* vám (1655.), 84.
- Tajnay* György, 595. 599; Menyhért,
76; Mihály, 596. 599.
- Takács* György, 242. 247; István
armalisának kihirdetése, 68.
- Taksony* falu, 166.
- Talaba*, 116.
- Talált* dolgok eltitolójának büntetése,
581.
- Talleyrand* biboros (1346.), 4.
- Tamásfalva* (Szepes), 59.

- Tapolczai* Lőrincz, 182.
Tard vára, 181.
Taszár falu, 596.
Tata, 590.
Tartaria falu, 108. 111.
Tatárjárás Barsban 1599-ben, 590—599.
Tatórok, 108. 114. 125. 208. 223. 360. 475. 476. 484. 507; — eredete, 147.
Tatárország, 480. 482.
Tátra, Magas, 453.
Tatros, 475.
Tege[e]gu, *Tegek* szn., 175.
Telegdi főesperesség, 352.
Telegdy Kata, Báthory Istvánné, 88; Miklós esztergomi érsek, 370. 371.
Teleki Mihály, 482.
Telesin, 475.
Temes vármegye, 167. 274. 361.
Temesvár, 111. 185. 198. 274. 275; ostroma (1552.), 360; visszafoglalása (1716.), 114. 118.
Temesvári basa, 484. 499. .
Temesvári Lukács deák, 37.
Tenedos, 142.
Tergovistye, 488. 489. 491. 496.
Ternonczicz Margit, Sagulniczicz Jánosné, pozsonyi armalista, 87.
Teschen, 424.
Testi sértések büntetése, 579. 580.
Terzato, 336.
Tét nemzetség, 54.
Thassy Katalin, Farkas Jánosné armalista, 84.
Thedy Ferencz pozsonyi szolgabíró, 233. 234. 237.
Thelegdy István, 276.
Theremiae Jeromos kir. titkár, 323.
Tholdy (1577.), 284; László (1534.), 537. 538.
Thomasini Pál spalatói kanonok, 327.
Thor Antal, 593.
Thorda Lőrincz és Péter, 597. Zsigmond, 439. 445.
Thordai János armalisának kihirdetése, 67.
Thoroczka Gáborné, 482; — Istvánné, 483; — Zsigmond, 480. 482.
Thorpáll András és Simon, 593.
Thöke Bálint, 598.
Thököly Imre gf., 115. 116. 118. 130. 140.
Thuránszky Ferencz, 64. 85.
Thuri Benedek palotai várkapitány részére utasítás, 459. 460.
Thuróczy Bernát, 257. 267. 269.
Thurzó Elek, 318. 334. 383. 389; — Imre, 522; — János, 403; — Miklós, 591.
Tibót nemzetség, 60.
Tieffenbach Kristóf bányavárosi hadi főparancsnok, 422.
Tihany vára, 182.
Tild falu, 593.
Tildy Balázs, 597.
Tinini püspök, 439. 441.
Tisza folyó, 48. 97.
Tiszáninnen, 513.
Tiszántúl, 515. 542.
Tiván szn., 182.
Tobol vára, 177. 182.
Tóhát falu (Erdély), 269.
Tokaj, 521.
Tolna vármegye, 19. 167. 181. 461.
Tolnay János, 236.
Tolvajok és orgazdák ellen, 245. 581.
Tomaj nemzetség, 45. 53.
Tomasina hercegnő (1295.), 169.
Tomory Pál bácsi érsek, 278.
Tompa szn., 179.
Toporc (Toprecz. Topritz) község, Szepes vm. 380. 392. 396. 398. 399. 402. 403. 409.
Topolavacz poss. 54.
Topordi Mihály, 180.
Topuskai apátság, 326.
Torda László (1657.), 481.
Torda, 89. 101. 102. 108. 110. 269.
Tordai, 496.
Tordai országgyűlés, 95. 101.
Torkos Pál, 237.
Torma Györgyné és Miklósné, 483; — István, 493.
Torniello Fülöp, 348.
Torstó Giannino és Miklós, 179.
Tóth György, Jakab, Máté, Mátyás és Pál, 597; — Ferencz, Gergely, István, Lőrincz és Mihály, 598; — Kristóf, 593.
Tótok Pannóniában, 13. 14.
Tötkeszi, 594.
Tót-Nyárasd község, 74.
Tótországi bánok, 169. 170.
Tótországok (Windische Länder), 267.
Tótpél falu, 595.
Töttelek poss. 178.
Toulon, 134.
De Toulouse gróf, 133. 138.
Töhöl falu, 598.
Töresvár, 551.
Török Bálint (enyingi), 96. 277. 333.

343; -- Demeter. 489. 492; — Ferencz, 481; — István, 486. 487.
Török astrologus, 113; — császár, 95. 97. 133. 227. 228. 273. 276—278. 285. 297. 327. 334. 344. 355; — ellen tervezett hadjáratok, 296. 297. 300. 301. 302. 304. 320. 322. 323. 332. 333. 375. 376; — elleni hadjáratok kötelező segélyadomány, 319; — ellen segélyt kérő II. Lajos, 159—163. 314; — francia szövetség, 344; — hadikészülődés, 114. 344; — hadjárat (1538.), 333. 334; jövevényzavak a magyarban, 146; — kereskedelem Raguzával, 356; — követség Izabellánál, 362; — naszádosok, 151; — őrség lázadása Budán, 150. 151; — perzsa háború, 506. 507. 513. 519. 520; — szövetséget ellenző pápa, 321; — telepítvényesek Pest és Buda körül, 345; — uralom lerázása érdekében, 81; — veszedelem (1652.), 72.
Törökország, 113. 114. 116. 135. 150. 345. 484.
Törökök, 73. 76. 93. 95. 108. 109. 150. 151. 223. 230. 241. 297. 303. 309. 360. 484. 540—548. 551; — Afrikában, 297. 304; — Anatóliában, 304; — Arabiában, 297. 304; — berendezése nálunk, 345; — győzelmi ünnepe, 277; — vereége, 365. 366; — Veszprémben, 18—20.
Törvények végrehajtásának követelése (1655.), 82.
Törösi Dániel, 482.
Trakostyán (Trgkhenstain) vára, 269.
Tralus, 472.
Trap Károly, 245. 250. 252.
Trau város, 43.
Travi egyházmegye, 327; — káptalan, 329; — püspök, 326.
Trauzner István, 481. 483.
Trencsén vára, 182. 590; — vármegye, 58. 168. 182. 599; — város, 429.
Trident bíboros, 325; — egyházmegye, 315; — zsinat, 346. 365.
Tripolisi püspökök, 354.
Tritl Kristóf, 245.
Trónörökös kijelölésének követelése (1655.), 82.
Tuiza Kata, Kerekes Jánosné, pozsonyi armalista, 239.

Túr (Thwr) város, 274.
Túri István, 481.
Turkok, 145.
Türmező kerület ispánjai, 170.
Turóc vára, 182; — vármegye, 168.
Turóczy konvent, 591; — prépost, 80.
Tursámson, 164.
Tursámsoni Mátyás, főispáni pristaudus, 164.
Túri László, 494.
Túrje nemzetség, 45. 54. 171.
Tűzoltás kötelezettsége, 582.

U. Ű.

Udvarhelyszék, 480. 481. -hez Péchy Simon levele, 289. 290.
Ugali család őse, 60.
Úgocsa vmegye, 168. 537.
Ugod, a Csák-nemzetség ága, 50.
Ugron név latinizálása (Hugolinus), 53.
Ugron István, 481; Mihály, 480.
Uhlmann Lőrincz, 426. 429.
Ujbánya város, 590. 591.
Ujbars, 592. 594.
Ujhely (Vág-) 307.
Újlak várának meghódolása (1526), 278.
Újlaky Ferencz győri püspök, 356; János tinnini püspök, 363. 439; Lőrincz herceg, 257. 270.
Újlublói fürdő, 452.
Ujvár, 182. 228. 236; — Erdélyben, 483.
Ujvári Ferencz, 23. 24.
Újváros (Balmaz-), 504. 508. 516. 523.
II. Ulászló (Ladislaus), 21. 147. 273. 276. 295—297. 303. 429.
Ung vmegye, 61. 169. 182.
Usubu (Wszwbw) vezér, Veszprém meghódítója, 14.
Utasítások: Berényi György báró internuncius részére, 540—548; az erdélyi vajdák részére (1553.), 434—439; Feledi Eusták kassai kapitánynak, 463—467; Perneszy Pál dicatornak, 461. 462; Seged György kassai vicekapitány részére, 467. 468; Thury Benedek részére, 459. 460.
Utcák szükítésének büntetés, 585; tisztántartása és javítása, 587.
Uzsa szn., 174.
Übő sziget (Pest vm.), 166. 167.

V. W.

- Vác, 347.
 Váci püspökök, 147. 183. 244. 332—334. 357. 358. 362. 372.
 Vad és baromfi eladásának rendje, 587. 588.
 Vadas Mihály, 284.
 Vadasi szn., 178.
 Vadháasságok üldözése, 575.
 Vág folyó, 237. 590; szabályozása, 235. 240—243. 249. 251.
 Vágmenti véghelyek szervezése, 241.
 Vajky Kelemen, 597; Lukács, Máté és Péter, 593.
 Valkai László, 481. 483.
 Valkáz, 596.
 Valkó vára, 182; vármegye, 47. 181.
 Valkócz, 596.
 Vály János pozsonymegyei jegyző, 62. 79. 234.
 Vályi András, 597.
 Vánhivatalokból a zsidók elmozdítása (1655.), 84.
 Vámos (Veszprém vármegye) 20.
 Vámosladány, 594.
 Vánlegén horvát bán, 170.
 Vár felszerelése, semptei —, 152—156.
 Várad (Nagy —), 327. 328. 330. 442.
 Váradai egyházmegye, 354; kanonokok, 352. 354; kapitány, 90; káptalan, 348; püspökök, 339. 349. 351. 354. 359. 362. 365; püspökség, 352; regestrum, 42.
 Váradai Gábor, 480. 483; Jónás, 482.
 Váradja, 46. 47. 495. 512.
 Várasd vármegye, 50. 169. 183.
 Várady Pál eszterg. érsek, 316—318. 331. 342. 343. 353. 354. 356.
 Varga Balázs, 596; Mihály 597. — I. Csikász.
 Vargha Benedek, 593.
 Wardochuus, 143.
 Varko szn., 180.
 Vármegyei és várórségi tisztikar az Arpádkorban, 42—61; 172—184.
 Városok, sz. kir. — túlkapásai ellen (1655.), 83.
 Varsó, 120. 129. 285.
 Vas vára, 182. 183; vármegye, 46. 59. 169. 176—179. 181. 184.
 Vas György, 480.
 Was László, 443. 444.
 Vásárhely, 224. 469.
 Vásárnap munkatiltalom, 573. 574.
 Vásárszabadalmak, 248. 87.
 Vataj István, 245.
 Vatikáni levéltár, 1. 311—313.
 Waydegkh Fülöp, 271.
 Vécs falu, 489.
 Vécsey Miklós báró a kassai kamara administratora, 448.
 Weese János lundi érsek, 327—329. 332.
 Végh István helytartótanácos, 447.
 Vegliai püspök, 327. 358. 362.
 Végrendeletek, 266—271. 279—287; megakadályozásának büntetése, 578.
 Végvárak katonaságának kihágásai ellen, 83. 240. 241.
 Weigel Jób selmeczi bányapolgár, 418. 419. 566.
 Weissenegkh György római kir. tanácsos, 267.
 Weisz András, 433; Márton, 427. 430.
 Wejte család, 51.
 Weid, szn., 181.
 Wejteit Kozma alispáni pristaldus, 172.
 Welence, 126. 150. 179. 188. 189. 193. 197—199. 216. 339; és a Porta (1721.); 216; szentszéki követe (1535.), 325.
 Velele 522.
 Welk szn., 182.
 Wels, 298.
 Vendek (Wandali), 419—422. 424—426. 566.
 Vép (Vas vm.), 184.
 Vér Györgyné, 483.
 Verancsics Antal, 227. 323.
 Verallo Jeromos casertai püspök, nuncius, 343—345. 348.
 Verbóczy István kir. személynök, 160. 161. 325. 335. 341; budai háza, 335.
 Verebely, 236. 592. 593. 599.
 Veres Ádámné, Bely Anasztázia pozsonyi armalista, 86.
 Veres de Magyarbél pozsonyi armalista család, 86.
 Vergerio Pál apost. nuncius, capodistriai püspök, 326. 330. 340.
 Verkovina (hegyység), 476.
 Werner György, 397. 466.
 Wernnegkher Ulrik, 296. 297. 303. 305.
 Veroli püspök, 339.
 Verőzey Miklós gyulafehérvári kanonok, tripolisi püspök, 352. 354.
 Wesselényi Ferenc, 285. 518. 526; István, 482. 510.

Westphalia, 424.
Veszprém (Rhispa) vára, 13. 15. 18. 19. 22. 23. 25. 183; elfoglalása, 14; vármegye, 15. 17. 21. 26. 32. 44. 56. 57. 169. 170; kialakítása, 16; város, 13—15. 18. 19. 295. 590; czimere, 28; kiváltságai, 15. 16. 19; történetei, 13—32; urbárium alá vetése, 29—31; vizsgálja a püspökökkel és káptalannal, 16—18. 20—32.
Veszprémi jezsuiták, 23; — kanonokok, 22—24. 28. 171. 317; — káptalan, 16—25. 32; eredete, 15; — krónika, 13—32; — nemesség nagy száma, 14; püspökök, 20. 21. 23. 25. 26. 28—30. 80. 315. 316. 361. 358; — püspökség eredete és területe, 15. 17; és káptalan kir. adományai, 16. 17; — reformátusok, 25.
Vétye terra, 183.
Víg János, 227.
Vihovszky, 473.
Wiellond András, 236.
Villandt Tóbiás és Jeremiás pozsonyi armalisták, 86.
Vilmos bajor hg. (1518.). 300.
Vincz (Alvincz), 95. 96. 106—108. 224. 227. 229. I. Alvincz.
Vincze János, 235. 236. 241.
Vinczi Vivián, 46. 47.
Vinditch Kristóf és családja, pozsonyi armalisták, 78.
Virmont gróf, 211.
Vischer Péter ötvös, 299.
Wischnicza, 388.
Visegrad vára, 3. 5—8. 15—17. 183.
Vital(y) István, 85. 86.
Viterbo, 316.
Vitteli Sándor hadvezér, 345.
Wittemberga, 416.
Vizaknay Alárd, 46; Ferencz, 230.
Vizkelety család, 24; János, 236.
Vizmedrek tisztítása, 583.
Vizsoly, 157.
Vogul nyelvrokonság, 146.
Volkra János veszprémi püspök, 25.
Wolmuth Mihály armalisa kihird. Pozsonyban, 239.
Woyniczky, 285
Vörös Gergely, 23; István, (1280.), 177.
Vörösberényi uradalom, 15.
Vöröskő vára, 308.
Vörösvár falu, 596.
Vörösvári András comes (1333.), 59.
Vydassich János, 336.

Y.

Yargai Peter, 70.

Z. Zs

Zabogha Nagy Illés, pozsonyi armalista, 86.
Zabolay Tamás, 490.
Záborszki Ferencz, 23.
Zádori Mihály veszprémi nagyprépost, 28.
Zagória főispánjai, 169. 261.
Zágráb vmegye, 54. 59. 170. 175; város, 58. 170. 359.
Zágrábi egyházmegye, 323. 326. 327. 359; kanonokok, 326; káptalan, 359; püspökök, 38. 318. 321. 324. 325. 331. 358.
Zakach Boldizsár (petróczy) szepesi alispán, 386.
Zala (Szala) vármegye, 15. 17. 42. 45. 51. 54. 57. 161. 170—173. 177. 181. 183. 184.
Zalabéri ága a Túrje nemzetségnek, 54.
Zalamelléki Demeter, 184.
Ziloytárgyak, tilos —, 580.
Zamobor, 261.
Zaniator Dávid pozsonyi armalista, 77.
Zaránd vármegye, 172. 184.
Zarkay úr (1606), 308.
Zavar község, 64. 65. 67. 68.
Zavolini Albert bolognai kereskedő, 325.
Zeleméry Miklós, 443. 444.
Zemplén vmegye, 58. 172. 179. 184.
Zenekarok, 300.
Zengg, 184.
Zenggi kanonokok, 321. 336; káptalan, 321; püspökök, 160. 314. 331.
Zichy István, 85. 247; Pál veszprémi főkapitány, 22.
Zimony (Zemplyen), 276.
Zlatarich Ferencz zenggi kaonok, 336.
Zlaticich poss. 54.
Zlatháry Mátyás, 591.
Znaym, 301.
Zobonya Péter levele Megyery Imréhez, 307. 308.
Zobori konvent, 56.
Zodor Andrásné, 281.
Zohori András pozsonyi armalista, 85.
Zoltán Jósa, 510.

- Zólyom vára*, 184; vármegye, 168.
 172.
Zólyomi, 472.
Zólyomi András, György, János és
 Lőrincz pozsonyi armalisták, 77.
Zongor Zsigmond, 75.
Zotun szn., 180.
Zrínyi Miklós horvát bán, 349. 359.
 461.
Zubranics Ferencz, 323.
Zupana görög kereskedő, 332.
Zsámboki Smaragd, szolnoki főispán,
 167.
Zsarnócza, 590.
- Zsebred* (Zsubred) szn. 181.
Zsédeni István, 184.
Zseliz, 595.
Zsibó, 499.
Zsidók elmozdítása a vámhivatalok-
 ból (1655), 84.
Zsigér poss. 184.
Zsigmond magyar király, 455; —
 lengyel király, 379.
Zsigmond pécsi püspök, 33. 34.
Zsigrá, 47.
Zsivkovich (Zsirkovich) Ferencz zenggi
 püspök, 160. 314.
Zsurk község (Szabolcs), 164.